6
7-E
2

6
2 M
7

~~6-6.F.35~~
6-7.E.2

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ACADEMIA PARISIENSIS ILLUSTRATA,

QUATUOR PARTIBUS DIVISA.

I^A Continet Quæ ab anno MCCCIV. uſque ad annum MDCXL. in Regio Navarræ Gymnaſio geſta ſunt.

II^A Regiæ Navarræ Elogia.

III^A Scriptores CXXXIV. Scriptorumque Vitam ſeu Elogium, cum Operum indice.

IV^A Doctorum CLXIII. qui bene acta vita claruerint, Elogium.

Auctore JOAN. LAUNOIO, *Conſtantienſi, Pariſ. Theologo.*

TOMUS II.

PARISIIS,
Apud Viduam EDMUNDI MARTINI, & JOANNEM BOUDOT, via Jacobæa, ſub aureo Sole.

M. DC. LXXXII.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX CAPITUM.

PARTIS TERTIÆ LIBER I.

Scriptores ſcriptorumque vitam ſeu elogium cum operum indice, ab anno MCCC. vſque ad annum MCCCC. continens.

CAPUT I. *De Nicolao Oreſmio.* 455
CAP. II. *De Petro Parochia, ſeu Parochiano.* 462
CAP. III. *De Ioanne Breuicoxa.* ibid.
CAP. IV. *De Petro Alliaco.* 467

PARTIS TERTIÆ LIBER II.

Scriptores ſcriptorumque vitam ſeu elogium cum operum indice, ab anno MCCCC. vſque ad annum MD. continens.

CAPUT. I. *De Ioanne Gerſone.* 480
CAP. II. *De Gerardo Macheto.* 533
CAP. III. *De Nicolao Clamengio.* 558
CAP. IV. *De Ægidio Carlerio.* 580
CAP. V. *De Guillelmo Evrardo.* 585
CAP. VI. *De Roberto Cibollio.* 588
CAP. VII. *De Guillelmo Caſtrefortio.* 589
CAP. VIII. *De Guillelmo Houpelando.* 590
CAP. IX. *De Martino Magiſtri ſeu Magiſtro.* 592
CAP. X. *De Ioanne Relico.* 595
CAP. XI. *De Iacobo Lupo.* 598
CAP. XII. *De Ioanne Mileto.* 600

Digitized by Google

PARTIS TERTIÆ LIBER III.

Scriptores ſcriptorumque vitam ſeu elogium cum operum indice, ab anno MD. vſque ad annum MDCXL. continens.

CAPUT I. *De Ioanne Simone.* 604
CAP. II. *De Raimundo Periardo.* 605
CAP. III. *De Ægidio Netteleto.* 609
CAP. IV. *De Ioanne Munerato.* 610
CAP. V. *De Iacobo Almaino.* 611
CAP. VI. *De Ludovico Pinella.* 614
CAP. VII. *De Ioanne Raulino.* 617
CAP. VIII. *De Gofrido Bouſſardo.* 624
CAP. IX. *De Oliverio Lugdunao.* 640
CAP. X. *De Ioanne Sudorio.* 642
CAP. XI. *De Guillelmo Capello.* 643
CAP. XII. *De Ioanne Raviſio Textore.* 644
CAP. XIII. *De Guillelmo Caſtello.* 645
CAP. XIV. *De Antonio Selveſtro.* 646
CAP. XV. *De Nicolao Menuele.* 647
CAP. XVI. *De Arturo Fillonio.* 648
CAP. XVII. *De Gerardo Columella.* 650
CAP. XVIII. *De Nicolao Combaldo.* 652
CAP. XIX. *De Ioanne Majore.* ibid.
CAP. XX. *De Guillelmo Briçonneto.* 656
CAP. XXI. *De Ioanne Aurelianenſi.* 658
CAP. XXII. *De Nicolao Raulino.* 659
CAP. XXIII. *De Petro Corbelino.* 660
CAP. XXIV. *De Iacobo Hieronymo.* 661
CAP. XXV. *De Claudio Vitexmontio.* 662
CAP. XXVI. *De Martino Ravalto.* 663
CAP. XXVII. *De Ludovico Quelaino.* 664
CAP. XXVIII. *De Ioanne Davallio.* 665
CAP. XXIX. *De Nicolao Trujarto.* ibid.
CAP. XXX. *De Petro Lermo.* 665
CAP. XXXI. * *De Guillelmo Budaeo.* 875
CAP. XXXI. *De Iacobo Merlino.* 666
CAP. XXXII. *De Iudoco Clithoveo.* 668
CAP. XXXIII. *De Ludovico Laſſereo.* 676
CAP. XXXIV. *De* Orontio Finaeo. 678
CAP. XXXV. * *De Ludovico Berbonio.* 884
CAP. XXXV. *De Ioanne Gagnaeo.* 681
CAP. XXXVI. *De Franciſco Picarto.* 685
CAP. XXXVII. *De Ioanne Montano.* 691
CAP. XXXVIII. *De Ioanne Adamo.* 692
CAP. XXXIX. *De Martiali Maſurio.* ibid.
CAP. XL. *De Nicolao Huxo.* 694
CAP. XLI. *De Ioanne Martino.* ibid.
CAP. XLII. *De Abele Soricio.* 695
CAP. XLIII. *De Ioanne Papilione.* 696
CAP. XLIV. *De Iacobo Blanco.* 697
CAP. XLV. *De Petro Fabro.* 698
CAP. XLVI. *De Guillelmo Seneſchalo.* ibid.
CAP. XLVII. *De Maturino Corderio.* 699
CAP. XLVIII. *De Petro Valla.* 701
CAP. XLIX. *De Nicolao Briſio.* 702
CAP. L. *De Claudio Eſpenceo.* 703
CAP. LI. *De Ioanne Benedicto.* 715
CAP. LII. *De Claudio Berthotio.* 718
CAP. LIII. *De Iacobo Naudoto.* 719
CAP. LIV. *De Petro Daneſio.* 720
CAP. LV. *De Gabriele Putherbeo.* 727
CAP. LVI. *De Renato Regio.* 729
CAP. LVII. *De Simone Vigoreo.* ibid.

Digitized by Google

CAP. LVIII. *De Iacobo Fabro.* 735
CAP. LIX. *De Ludovico Carpentario.* ibid.
CAP. LX. *De Nicolao Martimboſio.* 736
CAP. LXI. *De Ludovico Guillardo.* 737
CAP. LXII. *De Leonardo Saraceno.* 739
CAP. LXIII. *De Iacobo Aula.* 740
CAP. LXIV. *De Ioanne Moreo.* ibid.
CAP. LXV. *De Iacobo Pratenſi.* 741
CAP. LXVI. *De Ioanne Verduno.* ibid.
CAP. LXVII. *De Audeberto Macereo.* 742
CAP. LXVIII. *De Petro Sanflorio.* ibid.
CAP. LXIX. *De Petro Emotta.* 743
CAP. LXX. *De Pelletariis fratribus.* 744
CAP. LXXI. *De Nicolao Marchantio.* 751
CAP. LXXII. *De Henrico Godefrido.* ibid.
CAP. LXXIII. *De Guillelmo Ruzeo.* 752
CAP. LXXIV. *De Iacobo Buchereo.* 754
CAP. LXXV. *De Maximiliano Guillaudo.* 755
CAP. LXXVI. *De Petro Viela.* ibid.
CAP. LXXVII. *De Ioanne Catereo.* 756
CAP. LXXVIII. *De Gabriele Prateolo.* 757
CAP. LXXIX. *De Ioanne Tuchardo.* 761
CAP. LXXX. *De Adamo, Petro & Claudio Sequartiis.* 763
CAP. LXXXI. *De Iacobo Berſonio.* 765
CAP. LXXXII. *De Ioanne Dadrea.* 767
CAP. LXXXIII. *De Claudio Sanctesio.* 769
CAP. LXXXIV. *De Dionyſio Hangarto.* 773
CAP. LXXXV. *De Claudio Morenna.* 774
CAP. LXXXVI. *De Renato Benedicto.* 776
CAP. LXXXVII. *De Petro Viſtorio Caieto.* 789
CAP. LXXXVIII. *De Ioanne Seguino.* 792
CAP. LXXXIX. *De Petro Picharto.* 793
CAP. XC. *De Petro Villario.* ibid.
CAP. XCI. *De Ioachimo Forgemontio.* 798
CAP. XCII. *De Franciſco & Hadriano Amboſiis.* 799
CAP. XCIII. *De Laurentio Burcereto.* 801
CAP. XCIV. *De Iacobo Seuertio.* 802
CAP. XCV. *De Ioanne & Andrea Guijeniis.* 804
CAP. XCVI. *De Dionyſio Latreceio.* 811
CAP. XCVII. *De Cyro Tiarto.* ibid.
CAP. XCVIII. *De Carolo Villerio.* 812
CAP. XCIX. *De Renato Corvaſerio.* 813
CAP. C. *De Franciſco Galterio.* 814
CAP. CI. *De Ludovico Rumetio.* 816
CAP. CII. *De Ioanne Matali.* 817
CAP. CIII. *De Antonio Pietrequino.* ibid.
CAP. CIV. *De Iacobo Vaſſeurio.* 818
CAP. CV. *De Stephano Tonnellerio.* 825
CAP. CVI. *De Carolo Franciſco Abra Raconiſio.* 828
CAP. CVII. *De Leonorio Stampenſi.* 831
CAP. CVIII. *De Paulo Metzello.* 832
CAP. CIX. *De Petro Friſonio.* 833
CAP. CX. *De Iacobo Brouſſa.* 834
CAP. CXI. *De Antonio Cagneto.* 835
CAP. CXII. *De Ioanne Maano.* 836
CAP. CXIII. *De Chriſtophoro Fauvao.* 837
CAP. CXIV. *De Petro Darbone.* 838
CAP. CXV. *De Ioanne Verjuſio.* 840
CAP. CXV. * *De Gilberto Grimbaldo.* 1065
CAP. CXVI. *De Claudio Vuaſlarte.* 843
CAP. CXVII. *De Felice Vialario.* 844
De Ioanne Launoio, cum ejus Operum Indice. 852

Digitized by Google

PARTIS QUARTÆ LIBER I.

Doctorum, qui bene acta vita potius, quam ſcriptis claruerint, ab anno MCCCIV. vſque ad annum MCCCC. Elogium continens.

CAPUT I. *De Alano Gonterio.* 889

CAP. II. *De Nicolao Sanjuſte.* 890

CAP. III. *De Guillelmo Bernardo & Ægidio Pertica.* ibid.

CAP. IV. *De Ioanne Blangiaco.* 891

CAP. V. *De Ioanne Aſſiaco.* 892

CAP. VI. *De Ioanne Calore.* ibid

CAP. VII. *De Ioanne Dampetra.* 894

CAP. VIII. *De Hugone Bevilaqua.* ibid.

CAP. IX. *De Simonibus Freronis duobus.* 895

CAP. X. *De Nicolao Laginie.* 896

CAP. XI. *De Petro Dauzie ſive Dauzeo.* 897

CAP. XII. *De Hervao Sulvone.* 898

CAP. XIII. *De Ioanne Guignicurtio.* ibid.

CAP. XIV. *De Stephano Felice.* 899

CAP. XV. *De Hugone Lenvoſia.* 900

CAP. XVI. *De Ægidio Samſonneto.* 901

CAP. XVII. *De Galeranno Panderſo.* ibid.

CAP. XVIII. *De Michaele Crenoio.* 902

CAP. XIX. *De Ægidio Campenſi.* 904

PARTIS QUARTÆ LIBER II.

Doctorum, qui vita bene acta potius, quam ſcriptis claruerint, ab anno MCCCC. vſque ad annum MD. Elogium continens.

CAPUT I. *De Petro Dierrio.* 908

CAP. II. *De Petro Cantella.* 909

CAP. III. *De Henrico Chicote.* 910

CAP. IV. *De Ioanne Maraia.* 912

CAP. V. *De Iacobo Noviano.* ibid.

CAP. VI. *De Reginaldo Nobili.* 915

CAP. VII. *De Ioanne Templie.* 917

CAP. VIII. *De Reginaldo Goberto.* 918

CAP. IX. *De Ioanne Ballivo.* 919

CAP. X. *De Ioanne Rouvrate.* ibid.

CAP. XI. *De Ioanne Ricardo.* 920

CAP. XII. *De Ioanne Craſſo.* 921

CAP. XIII. *De Ioanne Meleone.* ibid.

CAP. XIV. *De Radulpho Porta.* 922

CAP. XV. *De Reginaldo Fontane.* 925

CAP. XVI. *De Ioanne Leguiſeo.* 926

CAP. XVII. *De Petro Brenenſi.* 927

CAP. XVIII. *De Ioanne Majore.* 928

CAP. XIX. *De Dionyſio Sabreveſio.* 929

CAP. XX. *De Dionyſio Mommorancio.* 930

CAP. XXI. *De Ioanne Conſtantio.* 931

CAP. XXII. *De Petro Mentano.* ibid.

CAP. XXIII. *De Guillelmo Pomerio.* 933

CAP. XXIV. *De Martino Berruerio.* 934

CAP. XXV. *De Petro Vaucello.* 935

CAP. XXVI. *De Ioanne Oliva.* 936

CAP. XXVII. *De Ioanne Martiniaco.* 937

CAP. XXVIII. *De Ioanne Moneto.* 938

CAP. XXIX. *De Iacobo l'Huilleria.* 939

CAP. XXX. De Goffrido & Ioanne Normannis. 940
CAP. XXXI. De Ioanne Bretta. 942
CAP. XXXII. De Thoma Gerſone. ibid.
CAP. XXXIII. De Antonio Guerrio. 944
CAP. XXXIV. De Petro Regio. ibid.
CAP. XXXV. De Guillelmo Charmoleo. 945
CAP. XXXVI. De Ioanne Huco. 946
CAP. XXXVII. De Cantiano Hueo. 947
CAP. XXXVIII. De Guillelmo Cutrea. 949
CAP. XXXIX. De Ioanne Burgundo. 950
CAP. XL. De Ioanne Eſcharto. 951
CAP. XLI. De Ambroſio Cambraio. 952
CAP. XLII. De Petro Deonvillo. 955
CAP. XLIII. De Ioanne Emerico & Guillelmo nepote illius. 956
CAP. XLIV. De Gilberto Scoto & Ioanne Irlando. 957
CAP. XLV. De Ioanne Laurentio & Martino Pichono. 958
CAP. XLVI. De Ioanne Charrono. 959
CAP. XLVII. De Ioanne Varambono. 960

PARTIS QUARTÆ LIBER III.

Doctorum, qui bene acta vita potius, quam ſcriptis claruerint, ab anno MD. vſque ad annum MDCXL. Elogium continens.

CAPUT I. De Roberto To[illegible]. 962
CAP. II. De Michaele Pavia. 963
CAP. III. De Ioanne Drapie. 964
CAP. IV. De Ludovico Ambaſiano. ibid.
CAP. V. De Stephano Gallo. 967
CAP. VI. De Ludovico & Ioanne Gallis. ibid.
CAP. VII. De Michaele Manterno & Michaelo Augenſi. 968
CAP. VIII. De Ioanne Rivollo. 969
CAP. IX. De Ioanne Blambaſtono. ibid.
CAP. X. De Ioanne Philippo Groleano. 971
CAP. XI. De Dionyſio Hoſſoia. ibid.
CAP. XII. De Ioanne Bleſenſi. 972
CAP. XIII. De Ioanne Magneno. 973
CAP. XIV. De Ioanne Foſſatenſi. 974
CAP. XV. De Simone Iacqueto. 975
CAP. XVI. De Ioanne Boluaco. ibid.
CAP. XVII. De Nicolao Dorignio. 977
CAP. XVIII. De Iudoco Garda. 978
CAP. XIX. De Dominico Cerario. ibid.
CAP. XX. De Guillelmo Huseo. 979
CAP. XXI. De Petro Viterio. 980
CAP. XXII. De Petro Valla. 981
CAP. XXIII. De Franciſco Rohano. 983
CAP. XXIV. De Antonio Seurrio. 984
CAP. XXV. De Martino Balueo. 985
CAP. XXVI. De Ludovico Mileto. 986
CAP. XXVII. De Nicolao Bocharto. 987
CAP. XXVIII. De Hieronymo Cliſthoveo. ibid.
CAP. XXIX. De Ioanne Gillaino. 989
CAP. XXX. De Guillelmo Villerio. ibid.
CAP. XXXI. De Ioanne Daucaio. 990
CAP. XXXII. De Ioanne Bertoto. 991
CAP. XXXIII. De Nicolao Manjoanne. ibid.
CAP. XXXIV. De Petro Merlino. 993
CAP. XXXV. De Ioanne Morino. ibid.
CAP. XXXVI. De Ioanne Hennuierio. 994

Digitized by Google

INDEX.

Cap. XXXVII. De Leone Alberto. 996
Cap. XXXVIII. De Nicolao Sonao. 997
Cap. XXXIX. De Georgio Girardo. 998
Cap. XL. De Ioanne Laſſereo. 999
Cap. XLI. De Criſpino Brichanteo. ibid.
Cap. XLII. De Ioanne Vaſſeurio. 1000
Cap. XLIII. De Antonio Brunello. 1001
Cap. XLIV. De Ioanne Gonnaldo. ibid.
Cap. XLV. De Iacobo Fabro. 1002
Cap. XLVI. De Ioanne Coſſarto. 1003
Cap. XLVII. De Ioanne Grangia. ibid.
Cap. XLVIII. De Ricardo Pratenſi. 1004
Cap. XLIX. De Ioanne Vallenſi. 1008
Cap. L. De Franciſco Dammartino. 1009
Cap. LI. De Ioanne Clerico. 1010
Cap. LII. De Antonio Coquierio. ibid.
Cap. LIII. De Lazaro Brochotio. 1011
Cap. LIV. De Petro Hodsco. 1012
Cap. LV. De Ioſepho Bazoto. 1013
Cap. LVI. De Ioanne Pernella. 1014
Cap. LVII. De Hadriano Doſſaio. ibid.
Cap. LVIII. De Philippo Huarto. 1015
Cap. LIX. De Ludovico Molineto. ibid.
Cap. LX. De Claudio Parvijoanne. 1018
Cap. LXI. De Petro Primeto. 1019
Cap. LXII. De Gu.l'elmo Roſa. ibid.
Cap. LXIII. De Ioanne Hervio. 1022
Cap. LXIV. De Druſio Conteſſa. 1023
Cap. LXV. De Ioanne Galtero. ibid.
Cap. LXVI. De Ioanne Caſſono. 1026
Cap. LXVII. De Ioanne Foſſeo. 1027
Cap. LXVIII. De Petro Belliloco. 1028
Cap. LXIX. De Guidone Taleferro. 1029
Cap. LXX. De Ioanne Hamiltonio. 1030
Cap. LXXI. De Andrea Bartholomaa. 1031
Cap. LXXII. De Ioanne Peſchantia. 1032
Cap. LXXIII. De Petro Benedicto. 1035
Cap. LXXIV. De Hadriano Braſſeuro. 1036
Cap. LXXV. De Nicolao Burgeino. 1037
Cap. LXXVI. De Petro Cagneio. 1039
Cap. LXXVII. De Antonio Faieto. 1041
Cap. LXXVIII. De Nicolao Triploto. 1042
Cap. LXXIX De Antonio Roſa. 1043
Cap. LXXX. De Georgio Deyo. 1044
Cap. LXXXI. De Franciſco Iterio Caſtellano. 1046
Cap. LXXXII. De Rollando Lerrello. 1047
Cap. LXXXIII. De Iacobo Pereyreto. 1048
Cap. LXXXIV. De Franciſco Sampatre. 1049
Cap. LXXXV. De Petro Coppino. 1050
Cap. LXXXVI. De Petro Chapelaſio. ibid.
Cap. LXXXVII. De Henrico Maillardo. 1051
Cap. LXXXVIII. De Ioanne Ionio. 1052
Cap. LXXXIX. De Malachia Quelao. 1053
Cap. XC. De Bediano Arroyo. 1054
Cap. XCI. De Ioanne Coquereto. 1055
Cap. XCII. De Ægidio Buboto. 1057
Cap. XCIII. De Sebaſtiano Sammartino. 1058
Cap. XCIV. De Ioanne Ionio altero. 1060
Cap. XCV. De Iacobo Pelangio. 1062
Cap. XCVI. De Iacobo Monrubeo. 1063
De Tornacenſi & Becodiano Collegiis Regio diplomate Navarrae adjunctis. 1067

REGII

REGII

NAVARRÆ GYMNASII PARISIENSIS HISTORIÆ PARS TERTIA

Scriptores ſcriptorumque vitam & operum indicem libris tribus continens.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ETSI facile potui omnia hæc libro vno repræſentare, tamen mihi viſum eſt ſatius, ſi illa exhiberem, vt exhibere mox conſtitui. Tunc vnicuique Gymnaſii ſæculo ſuum conſtabit decus & dignitas, quæ regiæ Scholæ debetur.
Ad hæc ſe tria mutuo juvabunt ſæcula, & ita ſe gerent, vt locus ſit Græcorum proverbio, τὰ τ̃ φίλων κοινά.

LIBER I.

Scriptores ſcriptorumque vitam ſeu elogium cum operum indice ab anno MCCC. *vſque ad annum* MCCCC. *continens.*

CAPUT I.

De Nicolao Oreſmio.

NICOLAUS Oreſmius natione Normannus, quantum aſſequi ſtudio ac diligentia potui, Navarrici Collegii Scriptorum familiam ducit, & illi primus intulit ſcien-

Digitized by Google

tiarum pene omnium ſplendorem, quem ætate ſuppares Petrus Alliacus & Joannes Gerſonus auxerunt, æternitatique conſecrarunt. Oreſmii virtus & parta non modo in Navarricis Sodalitatibus, ſed etiam in aliis Academiæ locis eruditio fuerunt in cauſa, cur Joannes Galliæ Rex magnanimus juxta ac literarum amans, illum in præceptorem dederit filio ſuo, qui Caroli V. Sapientis nomen jure obtinuit. Hic ab eo cum alia præclara didicit, tum inprimis contemptum Aſtrologicæ ſuperſtitionis, qua plerique Principes infatuari ſolent. Quapropter Aſtrologos fallax hominum genus toto impetu adortum eſſe Oreſmium prædicant celebres viri duo, Thomas Lexovienſis Epiſcopus, qui Ludovico vndecimo, & Joannes Picus Mirandulanus, qui Franciſco primo Rege vixit. Hic libro I. in Aſtrologiam: *Nicolaus*, inquit, *Oreſmius & Philoſophus acutiſſimus & peritiſſimus Mathematicus, Aſtrologicam ſuperſtitionem peculiari commentario indignabundus inſectatur, nihil ille ratus fallacius, nihil deteſtabilius, nihil omnibus quidem ordinibus, ſed principibus maxime viris eſſe peſtilentius.* Deinde libro XII. in eamdem Aſtrologiam Nicolaus Oreſmius dicitur *Mathematicus excellens.* Ille in epiſtola ad Davidem Trajectenſem Epiſcopum, vbi agit de libello cujuſdam Cartuſiani Antichriſtum eſſe natum aſſerentis. *Hoc*, inquit, *argumentum facit contra tales Aſtrologos venerabilis Epiſcopus, quondam Lexovienſis prædeceſſor meus, Magiſter Nicolaus Oreſme, in tractatu quem edidit de judiciis Aſtrologorum, & habebatur ipſe ſui temporis peritiſſimus Aſtrologus.* Igitur diſcipulus bene ac pie regnandi ſcientiam edoctus, Magiſtrum omnibus gloriæ cumulavit ornamentis. Deinde adepta pridem Theologi Doctoris Laurea regendum Navarræ Gymnaſium anno MCCCLVI. ſuſcepit IV. Nonas Octobres. Tunc partim ex officio Theologiam docuit, partim ex Caroli juſſu ſacra Biblia Gallicum in ſermonem convertit, nihil reveritus eorum, quæ quidam ὀψιμαθεῖς homines Gallicæ Bibliorum interpretationi cuilibet, ſive accurata ſit, ſive non ſit, parum prudenter objiciunt. Neque profecto reperi, Theologiæ Pariſienſis Facultatem, quæ tunc in orbe toto colebatur ab omnibus, huic operi reſtitiſſe. In re tam clara, tam teſta-

ta,

ta, tamque ab ipſo auctore pervulgata, ſi quid lateret mali, connivere vel obdormiſcere, ſcelus eſſet nulla vnquam excuſatione purgandum. Igitur factum ab omnibus ſilentium, & multiplex Gallicorum Bibliorum deſcriptio, aperta mihi videntur monimenta, quibus Oreſmii verſio comprobata eſt. Interea creatus regiæ Palatii Capellæ Theſaurarius & Rotomagenſis Decanus, Navarrico Magiſtratu abiit. Sed vbi abiret, anno MCCCLXI. pridie Nonas Decembres Pariſienſis Senatus decrevit, inſpectis Collegii legibus, quæ ſtatuunt, vt qui factus eſt annuorum ad ſexaginta libellas redituum compos, locum alteri officiumque cedat. Varia de Philoſophicis, de Mathematicis & de Theologicis opuſcula compoſuit; ſed duo præ ceteris magnum illi nomen pepererunt. Unum eſt de Mutatione Monetæ, vbi ſuccenſet Regibus nummos ponderis nequaquam juſti expendi jubentibus: quod difficillimis Franciæ temporibus factum queritur. Alterum Oratio, quam Avenione coram Urbano V. & Cardinalibus habuit anno MCCCLXIII. vbi Theologus aulicæ aſſentationis expers, quæ ſint Clericorum vitia, diſſerit, & ab iis exterminanda, per Eccleſiam proponit. Quam autem ſincera mente & alieno ab hodiernis Novatoribus conſilio id præſtiterit, confirmant inſignes Theologi duo, Nicolaus Coeffeteus & Jacobus Gretſerus in Examine Myſterii Pleſſeani.

Ad annum MCCCLXX. Decanus Rotomagenſis cum eſſet, ei præcepit Carolus V. vt libros plures in linguam Gallicam converteret. Convertit imprimis Ariſtotelis Ethica, & Prologum hoc modo concludit: *Quia morales libri Ariſtotelis ſermone Græco primum fuere conditi, quoſque Latinos habemus, non eſt cujuſlibet intelligere; placuit Regi boni publici ergo Gallicis auribus donari, vt & ille, & a Conſiliis Principes poſſint celerius peritiuſque intelligere. Quamobrem palam eſt Regem noſtrum Carolum merito vocandum Carolum Magnum in ſapientia.* Deinde MCCCLXXVII. ejuſdem Philoſophi Politica & OEconomica vernaculo ſermone interpretatus, his verbis præfatur: *Sicque complens, ſuperis juvantibus, librum de Cælo & Mundo, jubente Carolo V. Rege Francorum, qui tum me deſignavit Epiſcopum Lexovienſem, & ad excitandos ſtu-*

Mmm

dioſorum animos, laudabilemque mei reprehenſionem, auſim dicere, neminem mortalium vidiſſe librum de principio naturali, Hebraice, Græce, Latine vel Arabice iſto meliorem.

Tum demum tali eruditione & pietate viam ſibi munivit ad pontificale munus, quod in Lexovienſi Eccleſia diligenter exercuit, ac virtutum omnium decore illuſtravit. Fratrem ſeu ex fratre nepotem habuit nomine Guillelmum, qui in Navarrica Sodalitate Theologiæ ſtudere cœpit anno MCCCLIII. & cui Geſnerus perperam tribuit librum de Mutatione Monetæ inſcriptum. Nicolaus porro cum ſcientiis excultus præſertim fuerit Mathematicis, Philoſophicis ac Theologicis, in ea triplici profeſſione multa reliquit præclara ingenii ſui monimenta, quorum edita ſunt alia, alia vero inedita. Edita ſunt quæ ſequuntur.

Liber de Mutatione Monetæ, tomo IX. Bibliothecæ ſanctorum Patrum, edit. II.

Sermo coram Urbano V. & Cardinalibus habitus, qui ab Illyrico Centuriatore in Catalogum teſtium veritatis relatus eſt.

Ariſtotelis Politica cum Gloſſematibus Gallice verſa, Lutetiæ in fol. anno MCCCCLXXXVI. apud Antonium Verardum.

Decem libri Ethicorum Ariſtotelis, & plures libri Ciceronis & aliorum auctorum Gallice verſi, Lutetiæ anno MCCCCLXXXVIII. apud eundem.

Franciſci Petrarchæ de remediis utriuſque fortunæ liber Gallice verſus, Lutetiæ anno MDXXXIV.

Tractatus de Sphæra Gallice verſus, L. capita continens, Lutetiæ anno apud Simonem Lignarium.

Edita, vti credo, non ſunt, quæ ſequuntur.

Tractatus de Communicatione Idiomatum, in Bibliotheca Vatic. Navarr. & alibi.

Tractatus de Dici de omni in divinis, in Bibliotheca Victorina, de quo Poſſevinus.

Tractatus contra Judiciarios Aſtronomos, in eadem Bibliotheca, cujus meminerunt Thomas Lexovienſis & Joannes Picus Mirandulanus.

Tractatus de Poſitionibus Propoſitionum, ſeu de Proportionibus Propoſitionum, ibidem, cujus meminit Joannes Picus Mirandulanus.

Tractatus de Latitudine Formarum, ibidem & in Bibliotheca Navarrica.

Tractatus de Arte Prædicandi, in Bibliotheca ſancti Victoris.

Tractatus, Utrum res futuræ poſſint præſciri per Aſtrologiam, in Bibliotheca ſancti Victoris.

Sermo, cujus thema, *Juxta eſt ſalus*, ibidem; ſed editus eſt ab Illyrico Centuriatore, vt jam notavi.

Tractatus de Antichriſto, ejus miniſtris, adventu, ſignis propinquis & temporis, ex ſacra Scriptura, ibidem.

Tractatus de Malis venturis ſuper Eccleſiam, ibidem.

Rationes & cauſæ plurium Mirabilium in natura, ibidem.

Digitized by Google

Plura Quodlibeta & diverſæ Quæſtiones, ibidem.
Tractatus de Configuratione Qualitatum, ibidem.
Scriptum contra Mendicationem, ibidem.
Tractatus de Uniformitate & Difformitate Intentionum, ibidem.
Tractatus de Divinationibus contra Judiciarios Aſtronomos & Principes in talibus ſe occupantes, ibidem.
Deciſio quæſtionis, Utrum oporteat in omni caſu judicem judicare ſecundum allegata & probata, ibidem.
Tractatus de Proportione Velocitatum in motibus, in Bibliotheca Navarrici Collegii, & Auguſtinianorum Pariſienſium ad Pontem Novum.
Tractatus de Inſtantibus, ibidem.
Sacræ Conciones in vnum volumen redactæ, numero centum & quindecim, in Bibliotheca Auguſtinianorum Pariſienſium.

Dierum & Concionum hi ſunt tituli.

Dominica prima Adventus: *Induimus* JESUM CHRISTUM, *& carnis curam ne feceritis in deſideriis*, Romanorum 13.
Dominica ſecunda Adventus: *Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt*, Romanorum 15.
Sermo ſecundus, de Evangelio: *Cum audiviſſet Ioannes in vinculis opera Chriſti.*
Dominica tertia: *Gaudete in Domino.*
Sermo ſecundus, de Evangelio: *Ego vox clamantis in deſerto, parate viam Domino*, Joannis primo.
Dominica quarta, de Epiſtola: *Sic nos exiſtimet homo.*
In vigilia Nativitatis: *Eſt Filius Dei in virtute.*
Sermo ſecundus: *Inventum eſt in vtero habens de Spiritu ſancto.*
Dominica prima poſt Octavas Epiphaniæ.
Sermo ſecundus: *Puer autem creſcebat, & confortabatur plenus ſapientia*, Lucæ 2.
Dominica infra Octavas Epiphaniæ: *Exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam*, Romanorum 12.
Sermo ſecundus: *Invenerunt illum.*
Dominica ſecunda poſt Epiphaniam: *Habentes donationes ſecundum gratiam quæ data eſt nobis, differentes*, Romanorum 12.
Sermo ſecundus: *Nuptiæ factæ ſunt.*
Dominica tertia poſt Epiphaniam: *Pacem habentes.*
Sermo ſecundus.
Dominica quarta poſt Epiphaniam: *Aſcendente* JESU *in naviculam.*
Dominica quinta poſt Epiphaniam: *Grati eſtote, verbum Chriſti in vobis habitet abundanter*, Coloſſenſium 3.
Sermo ſecundus: *Colligite primo zizania.*
Dominica in Septuageſima: *Omnes quidem currunt.*
Sermo ſecundus: *Conventione facta cum operariis.*
Dominica in Sexageſima: *Libenter glorīabor.*
Sermo ſecundus: *Abiit qui ſeminat.*
Dominica in Quinquageſima: *Nunc autem manent.*
Dominica in Quadrageſima: *In omnibus exhibeamus noſmetipſos.*
Sermo ſecundus: *Ductus eſt* JESUS *in deſertum.*
Dominica ſecunda: *Hæc eſt voluntas Dei.*
Sermo ſecundus: *Miſerere mei, Fili David.*
Dominica tertia in Quadrageſima: *Eratis aliquando tenebræ.*
Sermo ſecundus: *Erat* JESUS *ejiciens dæmonia.*
Dominica quarta: *Illa eſt ſurſum.*
Sermo ſecundus: *Erat* JESUS *trans mare Galilææ.*
Dominica Paſſionis: *Per proprium ſanguinem.*

Digitized by Google

Sermo ſecundus : *Quis ex vobis arguet me de peccato?*
Dominica in die Palmarum : *Factus eſt obediens.*
Sermo ſecundus : *Plurima autem turba.*
Dominica Reſurrectionis : *Expurgate vetus fermentum.*
Sermo ſecundus : *Scio autem, quod* JESUM *quæritis.*
Feria ſecunda : *Nunc Deus ſuſtinuit.*
Sermo ſecundus : *Surrexit Dominus.*
Feria tertia : *Deus cum ſuſtinuit.*
Sermo ſecundus : *Pax vobis.*
Dominica in Octava Paſchæ : *Hæc eſt victoria.*
Sermo ſecundus : *Infer digitum tuum.*
Dominica ſecunda poſt Paſcha : *Sequamini veſtigia ejus.*
Sermo ſecundus : *Ego ſum Paſtor.*
Sermo tertius : *Mulier dum parit.*
Dominica quarta poſt Paſcha : *Omne datum optimum.*
Sermo ſecundus : *Cum venerit ille, arguet.*
Dominica quinta poſt Paſcha : *Si quis putat.*
Sermo ſecundus : *Amen dico vobis.*
In Litaniis minoribus : *Confitemini alterutrum peccata veſtra.*
Sermo ſecundus : *Amice, accommoda mihi tres panes.*
In Vigilia Aſcenſionis : *Ipſe eſt, qui aſcendit ſuper omnes cælos.*
Sermo ſecundus : *Ego pro eis rogo.*
Dominica infra Octavas Aſcenſionis, de Epiſtola : *Eſtote prudentes.*
Sermo ſecundus : *Abſque Synagoga facient.*
In die Pentecoſtes : *Apparuerunt Apoſtolis.*
Sermo ſecundus : *Paracletus Spiritus ſanctus.*
Feria ſecunda poſt Pentecoſtem.
Sermo ſecundus : *Lux venit in mundum.*
Feria tertia : *Imponebant manus.*
Sermo ſecundus : *Ego ſum oſtium.*
In feſto ſanctæ Trinitatis : *Gratia Domini noſtri* JESU CHRISTI.
Sermo ſecundus : *Amen, amen dico vobis.*
In feſto Corporis Chriſti : *Dominus* JESUS, *in qua nocte.*
Sermo ſine vlla nota diei : *Diligamus Deum, quando ipſe prior.*
Dominica prima poſt Pentecoſtem : *Eſtote miſericordes.*
Dominica ſecunda poſt Pentecoſtem : *Fili, recordare, quia recepiſti bona in vita tua*, Lucæ 16.
Sermo ſecundus : *Nolite mirari, fratres.*
Sermo tertius : *Homo quidam fecit cœnam.*
Dominica tertia poſt Pentecoſtem : *Humiliatum ſub potenti manu Dei.*
Sermo ſecundus : *Erant appropinquantes.*
Dominica quarta poſt Pentecoſtem : *Creatura liberabitur.*
Sermo ſecundus : *Præceptor per totam noctem.*
Dominica quinta poſt Pentecoſtem : *Omnes vnanimes.*
Sermo ſecundus : *Niſi abundaverit juſtitia.*
Dominica ſexta poſt Pentecoſtem : *Quique baptizati ſumus.*
Sermo ſecundus : *Miſereor ſuper turbam.*
Dominica ſeptima poſt Pentecoſtem : *Sunt autem liberati a peccato.*
Sermo ſecundus : *Attendite a falſis Prophetis.*
Dominica octava poſt Pentecoſtem : *Debitores ſumus.*
Sermo ſecundus : *Homo quidam erat dives.*
Dominica nona poſt Pentecoſtem : *Domus mea domus orationis.*
Dominica decima poſt Pentecoſtem : *Nemo poteſt dicere diem.*
Sermo ſecundus : *Aſcendit hic juſtificatus in domum ſuam.*

Digitized by Google

Dominica vndecima poſt Pentecoſtem : *Gratia Dei ſum id quod ſum.*
Sermo ſecundus : *Bene omnia fecit.*
Dominica duodecima poſt Pentecoſtem : *Miniſterium juſtitia.*
Sermo ſecundus : *Beati oculi, qui vident.*
Dominica decima-tertia poſt Pentecoſtem : *Nonne decem mundati ſunt?*
Dominica decima-quarta : *Fructus autem Spiritus ejus eſt.*
Dominica decima-quinta poſt Pentecoſtem : *Si ſpiritu vivimus.*
Sermo ſecundus : *Cum appropinquaret.*
Dominica decima-ſexta poſt Pentecoſtem : *In caritate radicati.*
Sermo ſecundus : *Dum intraret* Jesus.
Dominica decima-ſeptima poſt Pentecoſtem : *Obſecro vos ege.*
Sermo ſecundus : *In his diebus mandatis.*
Dominica decima-octava poſt Pentecoſtem : *In omnibus divites facti.*
Dominica decima-nona poſt Pentecoſtem : *Renovamini ſpiritu.*
Sermo ſecundus : *Ecce prandium meum.*
Dominica viceſima poſt Pentecoſtem : *Videte, quomodo caute.*
Sermo ſecundus : *Erat quidam Regulus.*
Dominica viceſima-prima poſt Pentecoſtem : *Accipite armaturam.*
Sermo ſecundus : *Noluit rationem ponere.*
Dominica viceſima-ſecunda poſt Pentecoſtem : *Repleti fructu juſtitia.*
Sermo ſecundus : *Cujus imago & ſuperſcriptio hac?*
Dominica viceſima-tertia poſt Pentecoſtem : (valet etiam pro die Mortuorum) *Rogo te, germane.*
Sermo ſecundus : *Domine, filia mea*
Dominica viceſima-quarta poſt Pentecoſtem : *Non ceſſimus pro vobis orantes*, Coloſſenſium 1.
Sermo ſecundus : *Regnabit Rex ſapiens.*
Dominica quarta in Quadrageſima ſermo vnicus : valet etiam pro feſto Corporis Chriſti.
Item vnus ſermo ſine nota diei : *Plurima autem turba.*
Item alius ſine nota diei.

Biblia in Gallicum traduxit, quæ paſſim in variis Galliæ Bibliothecis curioſe aſſervantur.

Ariſtotelis libros de Cælo & Mundo, Gallico ſermone donavit.

Antonius Verderius in Bibliotheca Gallica notat, Theologum hunc Doctorem ſcripſiſſe librum, quo adverſus Fratres Prædicatores probat Virginem ab originali macula immunem fuiſſe; ſed eum librum videre mihi non licuit.

Porro autem cum annos ſeptem Lexovienſem magna cum laude rexiſſet Eccleſiam, rebus humanis exemptus eſt.

Digitized by Google

CAPUT II.

De Petro Parochia, ſeu Parochiano.

PETRUS Parochia, ſeu Parochianus, Artium in Academia Pariſienſi Magiſter inſignis fuit, & ab anno MCCCXCV. ad annum MCCCCVI. Gymnaſiarchæ Grammaticorum Navarrici Collegii perſonam laudabiliter ſuſtinuit. Is primum convictores in ſuum Sodalitium admiſit: ibi antea ſoli docebantur, qui locum obtinuerant & jus ſumendæ gratuitæ penſionis. Eapropter illum de Collegio decedentem, ſumma laus & ſumma gratia Collegii conſecuta eſt. Cum illud officium gereret, tractatum de Conſtructione Nominum & Verborum compoſuit. Manuſcriptus aſſervatur in Bibliotheca Cœnobii ſancti Victoris ad Lutetiam.

CAPUT III.

De Joanne Brevicoxa.

JOANNES Brevicoxa in agro Cenomannorum lucis vſuram accepit. Pagus erat, nomine Halena, vel certe alter huic conterminus, vt ipſemet ſignificat in Actu Veſperiarum Radulphi Portæ, quem Halenæ natum gentilem ac popularem ſuum appellat. Itaque Jacobus Meyerus lib. XV. Rerum Flandricarum, & ex ejus commentariis ſapiens ad annum MCCCCVIII. Abrahamus Bzovius falluntur, dum illum, & cognomento Cortohoſam, & natione Normannum fuiſſe ſcribunt. Et revera cognomenti error eſt eo gravior, quod Meyero, ne vnus quidem auctorum æqualium ſuffragetur. Sed contradicunt omnes, Franciſcus Monſtreletus, Juvenalis Urſinus, Navartici Collegii juxta & Academiæ codices mſſ. anonymus Latinæ Caroli VI.

Regis Hiſtoriæ Scriptor, qui mſ. in Bibliotheca Thuana aſſervatur. Cortohoſa forſitan Belgica vel aliqua peregrina vox eſt, quæ noſtræ Gallicæ reſpondet. Igitur circa annum Chriſti MCCCLXVII. adoleſcens in regium Navarræ Gymnaſium venit, & continenti ſerie trium illius Sodalitiorum particeps effectus, primum Grammaticam, deinde Philoſophiam, poſtremo Theologiam didicit, eamque poſtea Petro Alliaco Collegii Moderatore docuit. Extat in Bibliotheca ſancti Victoris eximius de Eccleſia & generalis Concilii poteſtate tractatus, quem cum Bibliorum Curſum pro more abſolveret, exaravit. Et quamvis tunc eſſet Baccalarius tantum in Theologia, rationum tamen pondere accedit ad Magiſtros, & ingenii acumine nemini cedit. Anno circiter MCCCLXXXVIII. Doctoris conſecutus inſignia, tum ad ſedandum Eccleſiæ ſchiſma, tum ad habendas conciones animum penitus intendit. Pauca de multis, quæ in illa duo ſummæ pietatis opera contulit, breviter expediam, daturus ſpecimen, quo prætermiſſa ſine vllo diſcrimine intelligantur. Carolus VI. Rex Francorum anno MCCCXCIV. congregavit Antiſtitum & Theologorum cœtum, in quo quid ad faciendam Romanæ Eccleſiæ pacem, quæ ſchiſmate turbabatur, agendum eſſet, omnino deliberatum eſt. Inter alios aderat Joannes Brevicoxa, & ſuam cœtui & cum primis Regi eruditionem, præſtantiam & in tractandis rebus ſapientiam mirifice probavit. Ex quo feliciter contigit, vt Rex biennio poſt ſtatuerit, illum ad Benedictum XIII. & Bonifacium IX. mittere, qui vtrumque ad dandam illi Eccleſiæ pacem adhortaretur. Sic ad annum MCCCXCVI. tradit anonymus Latinæ Caroli Hiſtoriæ Scriptor: *Ioannes Breviſcoxa, in ſacra pagina excellentiſſimus Doctor & Profeſſor, Nuncius Regis Franciæ ad Benedictum & Bonifacium propter pacem.* Anno MCCCCVII. Ludovicus Aurelianorum Dux, Regis frater, x. Calendas Decembres occiſus eſt, cujus exequias funebri oratione proſecuti ſunt Theologi duo, Gerſonus & Brevicoxa: prior in Navarræ Collegio, quod Ludovicus carum ſemper habuerat; poſterior in monaſterio Cæleſtinorum Pariſienſium, vbi conditus erat. Rem iſtam præclare de-

ſcribit Monſtreletus in Hiſtoria Caroli VI. cap. cxxxiii. Circa hoc ipſum tempus Pariſienſis Academia, cum pertinaci duorum Pontificum diſſidio lacerari doleret Romanam Eccleſiam, neutrum agnoſcendum eſſe Regi perſuaſit. Pro hac ſententia, cum alii, tum Brevicoxa inprimis acerrime pugnavit. Deſtitutus à Francis Benedictus Regnum Eccleſiaſtico interdicto ſuppoſuit. Tunc anno mccccviii. ad duodecimum Calendas Junias Senatus Pariſienſis eſt convocatus, frequenſque convenit. Rex, regii ſanguinis Principes, Duces interfuerunt. In eo exhibitum eſt interdictum, & Brevicoxa nomine totius Scholæ Regni cauſam contra Benedictum oravit, & quanta foret interdicti perfidia & iniquitas, in omnium auribus animiſque defixit; Benedictum Eccleſiæ Romanæ pacem turbare, de Chriſtiana fide ſecus ac oporteat, ſentire, eamque ob rem nec vocandum eſſe Pontificem, nec morem illi tanquam legitimo Eccleſiæ Paſtori gerendum oſtendit. Hæc contra interdictum actio, hæc contra Benedictum concio placuit Regi, placuit Principibus, placuit Senatui, placuit omnibus. Enimvero potiſſimum effecit, vt Rex animo eodem Brevicoxam largitionum ſuarum curatorem & adminiſtrum inſtituerit, vno verbo dicimus Eleemoſynarcham: quo munere perfunctus eſt vſque ad annum mccccxviii. vt Gervaſiani Collegii tablinum declarat, Hoc enim Collegium Regis Eleemoſynarcha moderatur. Anno mccccxiv. iv. Idus Januarias in Navarræ Collegium iverunt Rex, regii ſanguinis Principes, Bituricenſis, Aurelianenſis, Borbonius, Cardinales tres, Barenſis, Piſanus Legatus, Remenſis, plures alii Antiſtites, Virtutum & Augi Comites, Dux Bavariæ: quibus poſt auditum ſacrum, Brevicoxa elegantem gratiarum actionem egit cum nomine Collegii quod Rex ſæpe inviſerat, tum Gallicanæ in Academia Nationis, quæ ad celebrandum beati Guillelmi feſtum convenerat. Id Garcilius Mercator eo tempore, quo Nationem procurabat, diligenter obſervavit. Exin per aliquod tempus, abſente Gerſono, Cancellarii Pariſienſis officium exercuit, quo ſe anno mccccxvii. ad Nonas Quintiles abdicavit. Hæc autem ſufficiunt, vt appareat, nullas

nullas vnquam fuiſſe præſtantiſſimi Doctoris partes, quas non ſuſceperit. Ad hæc, Pariſienſis Eccleſia cum vacaret, Clerus, Senatus & Academia elegerunt Brevicoxam, qui mortuo Epiſcopo ſufficeretur. Anno MCCCCXX. VI. Calendas Januarias, vt moris erat, ſuffectus eſt. Sed quia Regi Angliæ, qui tum Lutetiæ dominabatur, gratus non erat, in Epiſcopio manere non potuit. Annum vnum & eo amplius manſit, aut potius latuit in monaſterio ſancti Germani ad vrbem. Sic memoriæ proditum eſt in Diario quodam manuſcripto, quod ab anno MCCCCIX. incœptum deſinit in annum MCCCCXLIX. libellus hic in Bibliotheca Minimorum Pariſienſium aſſervatur. Verum anno MCCCC-XXII. ad Gebennenſem Eccleſiam tranſlatus eſt, quia Anglis & Burgundionibus Pariſiis late dominantibus ſubeſſe nec potuit, nec voluit. Sic vir probus deſeruit & Regnum & Regni Sedem, cui & Regni & Sedis illius vaſtatio mirum in modum diſplicuit. Mœrore confectus brevi demigravit ab hominibus: ſed quo anno, non comperi; hoc vt incompertum in medium relinquo.

Joannes Brevicoxa multa ſcripſit opuſcula, quæ nondum lucem aſpexerunt. Extant partim in Bibliotheca Cœnobii ſancti Victoris, partim in Bibliotheca regia, partim in Bibliotheca Pariſienſis Eccleſiæ.

Tractatus de Poteſtate Eccleſiæ & Concilii extat in Bibliotheca ſancti Victoris.

Gallica Verſio libri de quatuor Virtutibus Senecæ attributi, extat in Bibliotheca regia, quam anno MCCCCIII. Joanni Bituricenſium Duci conſecravit.

Quæ ſequuntur extant partim in Bibliotheca Pariſienſis Eccleſiæ, partim in Bibliotheca ſancti Victoris.

Quæſtio, Utrum cum vnitate divinæ eſſentiæ ſtet pluralitas perſonarum ſine formali diſtinctione.

Quæſtio, Utrum ineffabilis & immenſa Dei eſſentia poſſit eſſe creaturæ formalis cognitio vel gratia.

Recommendatio ſacræ Scripturæ, quæ incipit, *Olivam uberem, pulcram, &c.* Jeremiæ 11.

Alia recommendatio ſacræ Scripturæ & Facultatis Theologiæ, quæ incipit, *Super omnem terram gloria tua*, Pſal. 56.

Primum Principium ſuper lecturam Bibliorum, quod incipit, *Tota pulcra eſt amica mea.*

Secundum Principium, quod incipit : *Ædificavit turrim, & locavit eam agricolis*, Marci 12.

Collationes quatuor ſuper Commendatione Scripturæ ſacræ, quæ omnes incipiunt : *Regina Auſtri.*

Quæſtio, Utrum jus regalis dominii in regno animæ rationalis ſoli competat voluntati.

Quæſtio, Utrum Lucifer ſit omnium ſapientiſſimus, nonobſtante quod ſit omnium peſſimus.

Tertium Principium.

Quartum Principium.

Reſponſio Quæſtionis in Sorbona, Utrum omnis tranſgreſſio divinæ legis ſit mortalis.

Quæſtio Veſperiarum, Utrum Thomas legem Chriſti firmiter tenuerit.

Quæſtio Veſperiarum in Licentia & Magiſterio Radulphi de Porta, Utrum portæ cæleſtis aditum decor intraverit.

Laudatio ſeu Veſperiſatio Radulfi de Porta ſub hoc titulo : *Hoc eſt opus Dei.*

Quæſtio de Reſumpta, Utrum legis naturalis cenſura peccantem in legem accuſet mortaliter.

Lectiones in Evangelium beati Joannis ſuper illa verba : *Omnia per ipſum facta ſunt.*

Super illa : *Verbum erat lux hominum.*
Super illa : *Fuit homo miſſus a Deo.*
Super illa : *Hic venit in teſtimonium.*
Super illa : *Erat lux vera.*
Super illa : *In propria venit.*
Super illa : *Et Verbum caro factum eſt.*
Super illa : *Ioannes teſtimonium perhibet.*
Super illa : *Deum nemo vidit unquam.*
Super illa : *Et hoc teſtimonium Ioannis.*
Super illa : *Qui miſſi fuerant.*
Super illa : *Alia die vidit Ioannes* JESUM.
Super illa : *Hic eſt de quo dixi : Poſt me venit.*
Super illa : *Erat autem Andreas.*
Super illa : *In craſtinum autem voluit exire in Galileam.*
Super illa : *Sic enim Deus dilexit mundum.*
Super illa : *Poſt hæc venit* JESUS.
Super illa : *Reſpondit Ioannes, & dixit eis : Non poteſt homo accipere quicquam.*
Super illa : JESUS *autem fatigatus ex itinere ſedebat.*
Super illa : *Poſt hæc erat dies feſtus.*
Super illa : *Erat autem ibi homo.*
Super illa : *Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo.*
Super illa : *Amen, amen dico, qui verbum non audit.*
Super illa : *Non poſſum ego a me facere quicquam.*
Super illa : *Ille erat lucerna ardens & lucens.*
Super illa : *Ego autem habeo teſtimonium.*
Super illa : *Poſt hæc abiit* JESUS.
Super illa : *Vt autem ſero factum eſt.*
Super illa : *Altera die turba.*
Super multa alia teſtimonia Evangeliorum.

CAPUT IV.

De Petro Alliaco.

PETRUS Alliacus Compendii in oppido Belgicæ ſecundæ ad Iſaram, natus eſt anno MCCCL. Parentes habuit ignobiles quidem, ſed probos & liberales, quorum, vt & filii, memoriam in Eccleſia beati Antonii tabula bene picta repræſentat. Nam ibi Petrus patrem inter & matrem medius viſitur Cardinalis veſtitu perinde indutus, quaſi virtute, doctrina & ſublimi dignitate familiæ præluceret ſuæ, hodieque in maxima celebritate atque in oculis omnium viveret. Germanum fuiſſe tradit Andreas Thevetus; ſed fallitur, vt apparet, immo etiam dum adjicit, Navarrici Collegii Janitorem. Ad liberales enim & ingenuas artes inſtitutus atque eruditus jam erat, quando illud intravit factus ſodalis Theologiæ Candidatorum, qui jure ſtatæ attributionis vtuntur: vulgari nomine Burſarios appellant. Id enimvero contigit circa annum MCCCLXXII. quo Gallicæ in Academia Nationis Procuratorem agebat. Tunc etiam varios de Conceptibus & Dialecticæ Terminis elucubratus eſt commentarios, quibus ſe in Nominalium ordinem congregavit, & ſummorum Philoſophorum ſectam communivit. Animam præſertim, ejus facultates, & Meteorologica ita ſuis aperuit lucubrationibus, vt nihil eſſe poſſit vel ad inveniendum felicius, vel ad intelligendum facilius, vel ad diſputandum acutius. En fundamenta magnæ illius exiſtimationis & honoris, ad quem poſtea gradatim aſcendit. Deinde anno MCCCLXXV. cœpit Magiſtri Sententias legere, & ſubtilibus & plenis commentariis illuſtrare: hos diceres ab antiquiſſimo & perfectiſſimo Profeſſore elaboratos. Interea religioſos ad populum Sermones identidem inſtituit, nec minus in Eccleſiæ, quam in Scholæ cathedra ſibi facit audientiam. Hinc Ambianum evocatus in Synodo concionatur, & cum Hypodiaconus tantum eſſet, rariſſimo

Nnn ij

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

exemplo, quod nonniſi magnis debetur hominibus, Preſbyteros ad Dei cultum & pietatem informat. Sub illud tempus de Momentis Aſtrologiæ quædam opera compoſuit, quæ Paulus Sempronienſis Epiſcopus lib. xviii. de recta Paſchatis celebratione cap. 1. mirum in modum comprobavit. *De hac*, inquit, *ſtella Magorum luculenter ſcripſerunt viri in Chriſtiana religione doctiſſimi, Albertus Magnus, ac Petrus Alliacenſis, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis. Item omitto ſcripta Petri Alliacenſis, Cardinalis Cameracenſis, Theologi celebratiſſimi.* Et poſt pauca, *doctiſſimum & ſanctiſſimum* vocat. Tum anno mccclxxx. Doctoris nomen ornatumque accepit iii. Idus Apriles. Deinde anno proximo ad xiii. Calendas Junias coram Andegavenſi Duce orationem habuit, qua Pariſienſem Academiam ceterarum principem cenſuiſſe declaravit, ad tollendum ſchiſma, quod nuper emerſerat, *Concilio generali opus eſſe.* In re omnium graviſſima juvenis Doctor id obiit munus, quo longævus alter vix potuiſſet bene feliciterque defungi. Eodem anno Noviodunum Belgarum petiit inter Eccleſiæ collegas adſcriptus, vbi omnes Canonici partes implevit: ſed inde revocatus Lutetiam, ad regiæ Navarræ gubernacula ſedit anno mccclxxxiv. quam provinciam & docendo & concionando tanta nominis ſui commendatione ſuſtinuit, vt ad eum audiendum omnes non tam pergerent, quam advolarent. Inter alios diſcipulos nactus eſt tres orbe toto celebres, Joannem Gerſonem, Nicolaum Clamengium, Ægidium Campenſem, regiæ Navarræ Socios, quorum vltimus Alliaco circa annum mccclxxxix. in Magiſtratu Navarrico ſucceſſit, & inoffenſo pede ad ſummos Eccleſiæ honores pervenit. Anno mccclxxxvii. ſacra Facultas Joannem Monteſonum, Ordinis Prædicatorum Theologum, damnavit, quod aliter quam tunc Magiſtris viſum Pariſienſibus, de beatæ Virginis Conceptu ſentiret, & publicis Veſperiarum Theſibus doceret. Monteſonus Clementem VII. Avenione ſedentem, quem Galli vt verum ac legitimum agnoſcebant Pontificem, appellavit; ſed appellantem Alliacus & alii ſunt perſecuti. Ille coram Papa & Cardinalibus Facultatis cauſam oravit. Præ-

cerea inſignem edidit tractatum, quo quicquid reus in medium adduxerat, diluit, & commode interpretatur ea nonnullorum de libris & doctrina ſancti Thomæ Pontificum elogia, quibus ille ſe tegebat. Perorante contra Monteſonum Alliaco, Papa & ejus Cardinales latam a Magiſtris Pariſienſibus ſententiam confirmarunt. Judicatis obtemperare Monteſonus noluit; ſed in Arragoniam, vnde ortus erat, confeſtim aufugit. Ceterum Alliaci orationes & tractatus aſſervantur inter manuſcripta regiæ Navarræ Pariſiis. Sed excerpta tractatus habentur ad calcem Magiſtri Sententiarum. Ante annos ferme ducentos tractatum illum vidit Weſſelus Groningenſis, & lib. de Poteſtate Papæ cap. IX. ſic laudavit: *Quis vnquam ad illum apicem Theologiæ, quo Petrus de Alliaco conſcendit, abſque definitionibus, diviſionibus, argumentationibus, diſtinctionibus, inſtantiis logicalibus perveniret? In diſputationibus dico, vbi diſcuſſione diſerta opus eſt. Quomodo Petrus Ioannem de Monteſono in Rota de errore quatuordecim illarum concluſionum concuſſiſſet, niſi diſtinctione multiplici, aut elenchi ignorantia antecedente vel conſequente deluſum docuiſſet? Opus igitur Theologicis Logicam inferre.* Et Gerſon ipſe: *Quo tandem tantus ipſe Theologus, niſi per accuratiſſimam illam ſuam Magiſtri Petri Logicam evaſit?* Cum aliis in negotiis, tum in hoc quoque, quod tam proſpere curavit, illius fama in eum locum adducta eſt, vt gentium vbique Alliacus Doctor, qua pius, qua ſcientiſſimus prædicaretur. Eapropter anno MCCCLXXXIX. eodem tribus ampliſſimis muneribus ornatum ſe vidit, ceteri ſuſpexerunt. Tunc enim Pariſienſis renunciatus eſt Cancellarius, & Carolo VI. Francorum Regi factus a ſacris largitionibus & Confeſſionibus. Tot diverſis occupationibus par vnus eſſe potuit Alliacus, qui parem ſuo tempore nullum habuit. Omnibus omnino anteponendus, quem comparari nemini licuit. Sic modo in Schola, modo in Aula verſatus, vtriuſque mores ad propria honeſtatis officia compoſuit. In Schola cujuſlibet Magiſterii Lauream decernit, factioſos legum ſeveritate coercet, emergentes errores a finibus Collegiorum exterminat, errantes cogit ad palinodiam ſubſcriptione ac profeſſione veritatis. In Aula regiam ſtipem ino-

pibus ſumma integritate & prudentia diſtribuit: qualis & quanta ſit apud Deum beneficentiæ vis atque efficacitas, omnibus, & maxime principibus viris, inſtillat: & demum familiarem reddit miſericordiam, quæ palatiis ignota virtus eſſe conſuevit: Caroli confeſſionem frequenter excipit, ei pœnitentiam fideliter adminiſtrat, vitæ emendationem ſuggerit, haudquaquam æmulatus, ceteros ad imitandum Regis exemplum invitat, & piis opuſculis fugienda eſſe vitia, & colendas ex animo virtutes docet; ſed in omnibus fœdum averſatur crimen aulicæ ſervitutis. Quid porro? Minime quieſcit in his, quæ multorum hominum labores & vigilias exhaurirent. Sub annum MCCCXCIV. factus eſt Capellæ regiæ apud Pariſios Theſaurarius, quæ primaria eſt hujus Canonicorum collegii dignitas, eamque retinuit ad annum vſque MCCCXCVII. aut circiter. Per illud tempus auctor fuit, vt & Capellani frequentius quam antea, ſacrum facerent, & quæ Antiphonæ in Adventu Domini decantari ſolent, celebrius ac religioſius decantarentur. Quod reliquum eſt tempus atque otium, in excogitandis conſopiendi ſchiſmatis rationibus conſumit. Univerſis intereſt cum Academiæ, tum Cleri cœtibus, quibus quo pacto ſchiſma funditus extirpetur, conſilia & deliberationes habentur. Unde Carolus illum anno MCCCXCIV. ad Benedictum XIII. qui Clementi VII. ſucceſſerat, miſit de ſancienda Eccleſiæ concordia tractaturum: Benedicto Regis literas dedit, cum eo de pace tractavit, & reverſus Pariſios, quam bene affectus erga Eccleſiæ concordiam Benedictus videretur, expoſuit. Quibus ita conſtitutis, in ſanctiori Regis conſilio fixum ratumque fuit, denegandam non eſſe Benedicto obedientiam, ſed ei tanquam vero ac legitimo Pontifici parendum. Tunc decreta eſt ſupplicatio, cui Duces Bituricenſis, Burgundus, Aurelianenſis & Borbonius interfuerunt. Rex in ea memoratam obedientiam publicari voluit, & a Doctore noſtro concionem haberi, cujus thema fuit: *Benedictus Deus, qui dedit voluntatem in cor Regis.* Ad iſtud tempus pertinent ea quæ Nicolaus Clamengius ad Benedictum ſcripſit epiſtola ſecunda: *En habes inter viros egregios, virum literis eruditiſſimum, fide, prudentia,*

probitate, vigilantia commendatiſſimum, & zelo unitatis Eccleſiaſticæ ardentiſſimum, Petrum, Cancellarium Eccleſiæ Pariſienſis, & Regis Francorum eleemoſynæ Miniſtrum, virum utique, ut breviter dicam, te tuiſque moribus digniſſimum. Cujus ipſa quoque inſignis virtus multa eſt improborum æmulatione ſæpe laceſſita, & quem plane alterum lumen noſtri ævi dicere non dubitaverim, quicquid de ſuo nomine detorquere maledicta perverſorum lingua ſtuduerit. Hunc in pacis conſiliis adhibe participem, in laboribus conſortem, & in negotiis omnibus adjutorem: hunc dilige, cole, amplectere, huic alteri fiducialiter omnia committe, & proculdubio non falleris, nec talem te miniſtrum elegiſſe pigebit. Fuerunt qui hanc commendationem inique tulerint, ſed eos gravi reprehenſione compeſcuit epiſtola tertia: *Si virum*, inquit, *hunc egregium me laudare non vultis, quem laudari in terris dignum ducetis, non video. In literis & copia doctrinæ, in ſingulari & circumſpectiſſima providentia, in ſolertia mirabili, in vitæ honeſtate, morum gravitate, fidei integritate, in dictorum ſimul & factorum librata moderatione, in caritate denique patriæ, amore Eccleſiæ, zelo Reipublicæ, quem ſibi prælatum putem? Vos ſi aliquem ejuſmodi noſcitis, exprimite, & laudabimus eum. Quis ergo non videat quam iniquum ſit aliquem ſingularis excellentiæ ac meriti virum ſatis mediocriter ac temperate nolle commendari.* Ergo collecta ex iis omnibus, quæ admirabilitatem pariunt maximam, fama paſſim nunciabat, Alliacum eſſe digniſſimum, qui Antiſtitio donaretur. Quare exeunte anno MCCCXCV. IV. Nonas Apriles declaratur Anicienſis Epiſcopus, & ineunte anno MCCCXCVI. IV. Nonas Junias adit Cameracenſis Eccleſiæ poſſeſſionem. Quod ipſemet ita in veteri codice, quem legi, propria manu exaravit. Quo tempore paſtoralis aſſiduitatis legibus cum teneri Præſules crederet, in Joannis Gerſonis gratiam Cancellarii munere ſe abdicavit. Suam aſſiduitatem, & cujus ope Cameracenſem conſecutus ſit Eccleſiam, attingit in literis, quas anno MCCCXCVIII. VII. Calendas Februarias Genua dedit ad Bonifacium IX. qui tum in Portu Veneris morabatur. *Ceterum*, inquit, *Pater beatiſſime, cum pro nunc non ſperem hic me poſſe perficere: ideo hac aliiſque de cauſis ſatis urgentibus, quas*

Digitized by Google

e primere non eſt opus, compellor ad veſtram Cameracenſem Eccleſiam reverti, in qua multi de grege Chriſti, cujus regimen mihi indigno a ſanctitate veſtra commiſſum eſt, meam non æquanimiter ferunt tam diuturnam abſentiam. Atenim ſedandi ſchiſmatis, quod ab anno MCCCLXXVIII. Romanam vexabat Eccleſiam, variaſque diſtrahebat in partes, neceſſitas paſſa non eſt, vt vir ad regendam omnem Eccleſiam peridoneus, vni dumtaxat Cameracenſi provideret. Hinc pluribus, quæ Pariſiis ſæpe veniebant in conſultationem, Eccleſiaſticæ diſcordiæ remediis intervenit: inde gratia & auctoritate, qua multum valuit apud Bonifacium IX. egit, vt eſſet in Galliæ oppidis, Epiſcoporum ſedibus, & quibuſdam aliis, qui Theologiam doceret. Speravit enim hoc modo futurum, vt inſtaurata recte vivendi ſentiendique doctrina, errores, quos nefandum ſchiſma, & infinita propemodum vitia, quæ labentium ſæculorum vices importaverant, facilius abolerentur, hominesque, & cum primis Eccleſiaſtici, meliorem ad frugem redirent. Quicquid autem id eſt, Pariſienſes Theologi ſic narrant in literis, quibus Petro Cameracenſi Epiſcopo gratias agunt: *Reverende Pater in Chriſto & domine præſtantiſſime, non nos fugit, quantæ ſubjaceremus culpæ, ſi veſtra beneficia, quibus noſtrum corpus nunc lætatur, ſilentio ſuppreſſa tranſiremus.* Et poſt pauca: *Veſtrum beneficium nobis nuper impenſum apud vos potius prædicandum, quam effuſius referendum arbitraremur, ne narratione rei optimæ cognitæ benignas veſtræ paternitatis aures inimico faſtidio afficiamus. Iam enim, niſi fallimur, præcurrit orationem noſtram veſter animus omni prudentia copioſe pollens, & de beneficio noſtræ Facultati per vos impenſo in annectendo officium Lectoriæ ſacrarum literarum vni præbendæ, non tantum in metropolitanis Eccleſiis, ſed & ſuffraganeis hujus Regni, aliarumque partium aliquarum. Nec eſt, quod nobis dicatis, domini noſtri Papæ id eſſe beneficium, non veſtræ paternitatis. Siquidem ei jubendi auctoritatem adſcribimus, & quod veſtris precibus animum benignus exauditor inclinavit, ingentes ei gratias jam egimus. Nihilominus non neſcimus, totius beneficii vos caput fuiſſe: vos principium, vos finis fuiſtis: veſter iſte labor fuit, excogitaſtis modum ſaluberrimum, quo peſtibus in Eccleſiæ gremio indigne*

digne durantibus obvietur, quo Eccleſiæ langoribus medeatur. Excogitatum vigilantiſſimo ſtudio executioni celerrime mandari procuraſtis. Quare beneficium hoc univerſum, quantumcunque eſt, quod certe maximum eſt, & vobis attribuendum judicamus, & potiores gratias deberi fatemur, quas ſi minus cumulatas referamus, ne, quæſumus, nobis potius aſſignetur, quam beneficiorum magnitudini omnem gratias agentium facultatem excedenti, & aciem ingenii perſtringenti. Et poſt pauca: *Datum in Congregatione noſtræ Facultatis apud ſanctum Maturinum. Humiles veſtri Decanus, ceterique Magiſtri Facultatis Theologiæ Pariſienſis.* Hoc loco præterire non poſſum Joannem Gerſonem, qui magnum hunc virum paucis exprimit, ad fratrem ſuum ſcribens: *Dum placuit humili caritati reverendiſſimi Patris ac Præceptoris mei præcipui, quem circumſpectione & diſcretione fideliſſima præditum eſſe nullus negat, qui eum cognoverit. Is eſt Cameracenſis Epiſcopus.* Tunc exceſſerat invidiam, cujus ventis alias circumflatum vidimus. Anno MCCCCV. Genuæ cum verſaretur iterum, Reipublicæ Chriſtianæ gratia, coram Benedicto XIII. de ſanctiſſima Trinitate concionem habuit, eique perſuaſit, vt celebrandum Trinitatis feſtum decerneret. Quod ergo feſtum a paucis antea Eccleſiis celebrabatur, tunc ab omnibus, auctore, dicam, Cameracenſi Epiſcopo celebrari cœpit. Anno MCCCCVI. quo Pontifices ſedebant duo, Avenione Benedictus XIII. & Romæ Innocentius VII. Benedictum alii tuebantur, deponendum alii contendebant, vti Eccleſiaſticæ diviſionis auctorem. Rex autem cum id animadverteret, ſtatuit, eligendos eſſe viros duodecim, qua Theologos, qua Juris Canonici Antiſtites, quorum vni cauſam Benedicti defenderent, alii vero acriter impugnarent: quod judicii genus omnibus arriſit. Tunc Cameracenſis Epiſcopus Benedicti factum propoſuit, tenuitque & rem eſſe tanti, vt congregatum ex vniverſa Eccleſia Concilium exigeret, & allatas ab aliis extinguendi ſchiſmatis vias nec rationi conſentaneas videri, nec iniri poſſe. Hic tractatus mſ. extat in Bibliotheca ſancti Victoris, & ab Joanne Juvenale Urſino indicatur in Hiſtoria Caroli VI. Regis. Subductis tandem aliquando momentis omnibus, ſeu quæ Cameracenſis Epiſcopus nervoſe diſſe-

Digitized by Google

ruit, ſeu quæ perniciosum illud diſſidium attinent: anno MCCCCIX. generale congregatum eſt Piſis Concilium, cujus pars magna, decus atque ornamentum fuit. Biennio poſt Joannes XXIII. qui Alexandro V. ſucceſſerat, vt doctorum virorum præſidio ſe muniret, Cameracenſem Epiſcopum in purpuratorum Patrum ordinem allegit VII. Idus Junias. Deinde ad annum MCCCCXIV. Legatum in Germaniam miſit, qui Baſileæ Junio & Julio menſibus degit, vbi præter Eccleſiæ negotia, quæ omnino curabat, Pſalmum XLII. Dominicam orationem & Angelicam ſalutationem piis commentationibus explanavit. Tum ſub finem hujus anni ad Conſtantienſe profectus eſt Concilium, cujus tertiæ ſeſſioni præfuit. Nunc vero explicari vix poteſt, quantam in omnibus triennis Synodi negotiis operam navarit: vel enim cum hæreticis diſputabat, vel edebat libros, vel diebus feſtis concionabatur. In his ne puſillum quidem laxamenti ſibi vnquam dedit, aut otioſa libertate fruitus eſt. Inter diſputandum erat ita moderatis temperatiſque moribus, vt ſumma ſeveritas cum ſumma humanitate jungeretur. Id cum ex aliis conſtat, tùm ex Huſſitæ cujuſdam narratione, quam Bzovius retulit anno MCCCCXV. num. XLVII. *Examinatis dictis teſtium, & recitatis articulis erroneis in Patrum conſeſſu, Cardinalis Cameracenſis judex cauſæ deputatus a Concilio, dixit ad Ioannem Huſſ. En viæ duæ propoſitæ ſunt tibi, vt ex his eligas vnam: aut te offeras omnino totum in poteſtatem & gratiam Concilii, ejuſque decretis ſuper hac re acquieſcas; ita namque fiet, vt Concilium ob honorem domini noſtri Regis Romanorum nunc præſentis, ac fratris ejus Bohemiæ Regis, clementer acturum ſit tecum: aut ſi ex dictis articulis quoſdam tenere ac defendere intendas & deſideres aliam audientiam, concedetur tibi quidem. Sed tunc ſcias hic eſſe magnos & illuminatos viros, qui fortiſſima habent adverſus articulos tuos fundamenta; & verendum eſt, ne inde gravioribus involvaris erroribus. Id conſulendo dixerim tibi, non vt judex.* Verum litigioſus homo dogmata ſua nimis pertinaciter propugnare maluit, & comburi, quam vſque adeo ſalubre Cardinalis Alliaci conſilium ſequi. In Concilio tria præ-

Digitized by Google

ſertim opuſcula compoſuit. Alterum eſt *de emendanda Eccleſia*, de quo ita ſcribit Sanctesius lib. de Euchariſtia Repet. x. cap. IV. *Inter Doctores Concilii Conſtantienſis quaſi lumen emicabat vir inſignis Petrus de Alliaco Epiſcopus Cameracenſis, qui Synodo librum ſuum* de emendatione Eccleſiæ *obtulit.* Alterum vero *de duodecim honoribus beati Iooſephi*, qui eo ſæculo majori, quam antea, veneratione coli cœpit. Memini me legere manuſcriptum Turonenſe Breviarium, in quo nocturnarum Vigiliarum lectiones ex illo libello ſumerentur. Tertium *de modo & forma eligendi Papæ*, quod ſeſſione XLIX. perfecit anno MCCCCXVII. V. Nonas Octobres. Ad extremum, quos in Concilio ſermones fecit, nihil attinet recenſere: vltimo ipſius Concilii anno, qui decimus-ſeptimus eſt ſupra milleſimum quadringenteſimum, nunc in media Quadrageſima, nunc in die Pentecoſtes, nunc in feſto beati Ludovici Toloſatium Antiſtitis, Patres concionantem audierunt. Soluto Concilio, in Cameracenſem rediit Eccleſiam, quam optimis præceptionibus & inſtitutis temperavit. Circa hoc tempus obſervandum mihi videtur vnum, quod ad illius gloriam non mediocriter conducit. Tot quippe & tanta bona cum in libris atque ædificiis, tum in reditibus regio Navarræ Gymnaſio identidem contulit, vt ducentis abhinc annis & triginta fundator alter exiſtimetur. Spondanus in Annalibus Eccleſiaſticis prodidit, ab eo extructam eſſe Bibliothecam. Sed aberrat: id eſt opus Caroli octavi Regis, cujus & nomen μονόγραμμον in Bibliothecæ vitro centies depingitur, & ſtatua in Occidentali turbinati parietis cono erecta conſpicitur. Porro condidit ingentem illam domum in idonea cubicula, duodecim tributam, quæ ad Septemtrionis regionem communi areæ imminet, quæque ab ſui conditoris nomine domus Alliaci in Collegii Regeſtis appellatur. Sub finem vitæ conſcripſit teſtamentum, in quo mirum quantum illius pietas elucet. Inprimis ſtatuit, vt quo die migraret, Cameraci in Eccleſiis ſanctorum Gangerici, Auberti, Sepulcri, Crucis & Fratrum Minorum; Compendii in Eccleſiis ſanctorum Cornelii, Jacobi, Clementis, Antonii, Fratrum Prædicatorum & Minorum; Lutetiæ in ſacra Palatii regii Æde

& in Navarræ Collegio; ac demum in Eccleſiis Sueſſionenſi, Noviomenſi & Anicienſi ſacra funebria peragerentur. Deinde certam pecuniæ ſummam legat Noſocomiis & pauperibus Eccleſiis, quæ Compendii, Cameraci & ad eas vrbes conditæ ſunt. Tum jubet, id omne quod in rebus & fortunis ſupererit, in tres dividi partes, quarum vna ad juſtorum in Eccleſiis Pariſienſi, Sueſſionenſi, Noviomenſi, Anicienſi, ſancti Antonii Compendienſis, & Navarrici Collegii funebrium conſtitutionem impendetur: altera in pauperum adoleſcentularum generis potiſſimum ſui matrimonium inſumetur: tertia propinquioribus quatuor heredibus tradetur. Nunc ſupervacaneum foret ire per ſingulos illuſtrium Scriptorum libros, quibus vir omnium Chriſtianarum gentium linguis prædicandus commendatur. Joannes Raviſius Textor ſufficiet vnus in libro de claris mulieribus. *Petrus*, inquit, *de Alliaco Cardinalis, vir doctrina & moribus ſpectatiſſimus, non modo Galliam, at univerſum terrarum orbem radiis virtutum ſpecioſiſſimis illuſtravit.* Paucis dixit, quod multis dixerunt, Joannes Trithemius & Robertus Bellarminus in libris de Scriptoribus Eccleſiaſticis, Sixtus Senenſis in libro IV. Bibliothecæ ſanctæ, Antonius Poſſevinus in Apparatu ſacro, & Franciſcus Suvertius in Athenis Belgicis, & alii. Porro autem Alliacus dum viveret, dici meruit *Aquila Franciæ, & malleus a veritate aberrantium indefeſſus*: quod præconium multis quidem explicari poteſt, ſed reliquum ſemper erit aliquid, quod addi merito poterit. Uno verbo in Scholis & in Eccleſia ipſum Petri Alliaci nomen Elogium eſt.

Ceterum ex illius operibus alia jam ſunt prælo mandata, alia nondum mandata ſunt. Quæ ſunt mandata, hoc ordine ſequuntur.

Commentarii breves in IV. libros Sententiarum.
Quatuor principia in quatuor libros Sententiarum.
Recommendatio ſacræ Scripturæ.
Principium in curſum Bibliorum, præſertim in Evangelium Marci.
Quæſtio Veſperiarum, Utrum Petri Eccleſia lege reguletur.
Quæſtio de reſumpta, Utrum Petri Eccleſia Rege gubernetur, lege reguletur, ſide confirmetur, & jure dominetur.

Hi omnes memorati libri ſimul prodierunt Argentinæ

anno MCCCCXC. cum hac inſcriptione: *Reverendus in Chriſto Pater ac dominus Magiſter Petrus de Alliaco, in ſacra pagina Profeſſor fama ſuper æthera notus, & Cardinalis meritiſſimus, reſolutiſſimi Doctoris M. Ioannis de Gerſon Pariſ. Cancellarii Præceptor colendiſſimus.*

Tractatus & ſermones uno pariter volumine comprehenduntur ibidem.

Et eodem anno prodierunt, ſcilicet:

Speculum conſiderationis duodecim capitibus contentum.
Compendium contemplationis tres tractatus complectens:
Unum ex doctrina ſancti Thomæ in 2ª 2æ duodecim capitibus conflatum:
Alterum de ſpirituali Genealogia Jacob, & de figuralibus exemplis ad contemplationem pertinentibus:
Tertium de ſpiritualibus ſenſibus hominis ad contemplationis perfectionem pertingentibus.
De quatuor gradibus ſcalæ ſpiritalis ex dictis beati Bernardi.
Verbum abbreviatum ſuper libros Pſalmorum.
Devota Meditatio ſuper Pſalmum, *In te, Domine, ſperavi, non confundar in æternum.*
Expoſitio ſuper reliquos verſus ejuſdem Pſalmi.
Devota Meditatio ſuper Pſalmum, *Iudica me, Deus, & diſcerne, &c.* compoſita Baſileæ, dum erat ibi Legatus a Latere anno MCCCCXIV.
Expoſitio ſuper Cantica Canticorum.
Tractatus ſuper ſeptem Pſalmos Pœnitentiales.
Tractatus de Oratione Dominica.
Meditatio ſuper *Ave Maria*, Baſileæ compoſita anno MCCCCXIV.
Tractatus ſuper Canticum beatæ Mariæ.
Tractatus ſuper Canticum Zachariæ.
Tractatus ſuper Canticum Simeonis.
Epilogus de quadruplici exercitio ſpirituali.
Tractatus de duodecim honoribus ſancti Joſeph.
Tractatus de anima, recuſus Pariſiis anno MDV.
Sermones duo de Adventu Domini.
Sermo de quadruplici Adventu Domini, & ſpecialiter de Adventu ad Judicium.
Sermo de Nativitate JESU-CHRISTI.
Alter ſermo de eodem.
Sermo de Circumciſione.
Sermo de Septuageſima.
Sermo factus in Concilio Conſtantienſi, Dominica in media Quadrageſima.
Sermo in die Reſurrectionis.
Sermo in die Pentecoſtes.
Alter Sermo de eodem die.
Modus ſeu forma eligendi ſummum Pontificem.
Sermo de ſancta Trinitate.
Conſtitutio Benedicti XIII. ex occaſione prædicti ſermonis.
Sermo de ſancto Griſogono martyre.
Sermo de ſancto Ludovico Toloſano Epiſcopo.
Sermo de eodem ſancto Ludovico.
Sermo factus in Synodo Cameracenſi.
Alter Sermo de eodem.

Digitized by Google

Homilia facta in Synodo ſuper illud Evangelii : *Deſignavit Dominus alios* LXXII.
Sermo de ſancto Dominico.
Sermo de ſancto Franciſco anno MCCCLXXXII. habitus.
De Sacramentis Eccleſiæ lib. I.
Quæſtiones in Sphæram mundi Joanois de Sacroboſco, cum Petri Cirnelli commentariis.
De Emendatione Eccleſiæ lib. I. Coloniæ.
De Poteſtate Eccleſiaſtica.
Tractatus ſuper libros Meteororum de impreſſionibus aeris, ac de iis quæ in prima, ſecunda & tertia regionibus aeris fiunt, ſicut ſunt ſidera cadentia, ſtellæ, cometæ, pluvia, ros, &c. deque generatis infra terram, Argentinæ anno MDIV. apud Joannem Priis, & Viennæ Auſtriæ anno MDIX.
Conceptus & exponibilia.
Liber I. de Legibus & Sectis.
Liber I. de Concilio generali.
Liber I. Quæſtionum in Hexameron.
Tractatus de Interdicto.
Tractatus de Permutatione Beneficiorum.
Sacramentale, Lovanii anno MCCCCLXXXVII.
Tractatus de Imagine mundi.
Epilogus Mappæ mundi.
Tractatus de Correctione Calendarii.
Tractatus de vero Cyclo Lunari.
Tractatus duo Coſmographiæ.
Vigintilogium de Concordantia Aſtronomicæ veritatis cum Theologia.
Tractatus de Concordia Aſtronomicæ veritatis & narrationis hiſtoricæ, compilatus Baſileæ anno MCCCCXVIII.
Tractatus elucidarius Aſtronomicæ Concordiæ cum Theologia & cum hiſtorica narratione.
Apologetica Defenſio Aſtronomicæ veritatis compilata Coloniæ anno MCCCCXVIII. XXVI. Sept.
Alia ſecunda Apologetica Defenſio ejuſdem compilata Coloniæ anno MCCCCXVIII. die III. Octobr.
Tractatus de Concordia diſcordantium Aſtronomorum.

Vita ſancti Petri Celeſtini, quam Poſſevinus alteri Petro de Alliaco perperam tribuit, quaſi alius fuerit Cardinalis, alius Navarrici Gymnaſii Archididaſcalus : prodiit Lutetiæ anno MDXXXIX. apud Franciſcum Stephanum. Hæc editio, quam Poſſevinus citat, potuit eum ab hoc errore liberare. Sic enim inſcribitur : *Vita beatiſſimi Patris D. Petri Celeſtini quinti, Pontificis maximi, Ordinis Celeſtinorum Inſtitutoris eximii, qui ſummo tandem Pontificatui renuntiavit, conſcripta a doctiſſimo Theologo Cardinale Cameracenſi, imprimis reverendo domino Petro ab Alliaco, Navarrici Gymnaſii quondam Archididaſcalo, necnon Caroli quinti Celeſtinorum Pariſienſium Fundatoris Confeſſario digniſſimo.*

Tractatum ſuper ſeptem Pœnitentiales Pſalmos Gallice

vertit Antonius Belard, & Dionyſius de Harſi Lugduni typis mandavit anno MDXLIV. in 16°

Sequuntur Opuſcula mſſ. quæ in Bibliotheca Navarrici Collegii aſſervantur.

Quæſtio determinata in Scholis Navarræ, Utrum hæreticum ſit, dicere, quod liceat pro docendi licentia pecuniam dare vel recipere.

Propoſitio facta coram Papa adverſus Cancellarium Pariſienſem, quæ incipit, *Domine, vim patior.*

Quæſtio de reprehenſione Petri a Paulo facta: *Quærit a me caritas veſtra.*

Reſponſio in Sorbona, Utrum eſſe tria ſuppoſita unius naturæ, ſit perfectio.

Quæſtio de qua reſpondit in Sorbona, Utrum creaturæ rationalis conſcientia erronea ejus actum excuſare poſſit.

Reſponſio in Aula Epiſcopi, Utrum Chriſti dono gerens poteſtatem juſte damnetur.

Altera Quæſtio, Utrum libertas creaturæ rationalis ante & poſt lapſum intrinſece ſit æqualis.

Invectiva Ezechielis contra Pſeudoprædicatores: *Ezechiel Propheta.*

Sermo in Capitulo Navarræ: *Veritas de terra orta eſt.*

Sermo de ſancto Bernardo: *Dedit ei cor ad præcepta.*

Sermo in Capitulo Navarræ: *Ipſorum eſt regnum calorum.*

Sermo in Synodo Ambianenſi factus, dum erat Subdiaconus: *Sacerdotes tui induantur juſtitiam.*

Sermo in Synodo Eccleſiæ Pariſienſis: *Hic jam quæritur.*

Tractatus utilis & amplus ſuper Boetium de Conſolatione Philoſophiæ, cum eleganti Præfatione, quæ incipit: *Reverendiſſimi Patres, Magiſtri ac domini cariſſimi, mihi ardua ſcandere volenti.*

Tractatus de falſis Prophetis: *Attendite a falſis Prophetis. Quia ad obſervantiam divinæ legis.*

Alter Tractatus de falſis Prophetis: *Attendite, &c. Quia ſicut dici ſolet.* Ubi de hypocriſi, de bonorum & malorum angelorum cognitione & locutione, Prophetia & Divinatione per aſtra diſputatur.

Deſcriptio imaginariæ viſionis de horto ſacræ Scripturæ, quam fecit in principio ſuo ſuper Cantica anno MCCCLXXIV. *Veni in hortum meum*, cum longa & eleganti Præfatione: quæ omnia deſiderantur in Expoſitione ſuper Cantica Canticorum edita Argentinæ anno MCCCCXC.

Propoſitio facta coram Papa contra Fratrem Joannem de Monteſono, quæ incipit: *Pater ſancte, in nomine tuo ſerva eos.*

Altera Propoſitio facta in Conſiſtorio, quæ incipit: *Veritatem meditabitur guttur meum.*

Tractatus ex parte Univerſitatis Studii Pariſienſis pro cauſa fidei contra eundem Fratrem, cujus excerptum habetur ad calcem Magiſtri Sententiarum. Hunc Tractatum Weſſellus Groningenſis libro de Poteſtate Papæ cap. IX. laudat, eique tribuit nomen Rotæ de errore quatuordecim Concluſionum Fratris Joannis de Monteſono.

Ceterum Petrus Alliacus Cameracenſis Epiſcopus, & Cardinalis tituli ſancti Griſogoni Preſbyter, ut in magna prudentiæ, probitatis ac ſcientiæ fama vixit, ſic & in eadem devixit annos natus ſeptuaginta quinque, & in Cameracenſi Eccleſia ſepultus anno Chriſti MCCCCXXV. ubi Epitaphium illud habet quod relatum eſt ſupra pagina CXXXVII. Eſt & aliud brevius Epitaphium quod ſequitur:

Hic jacet reverendus Pater dominus Petrus de Alliaco, Theologiæ Do-

Digitized by Google

ctor, quondam Epiſcopus Cameracenſis, orate pro eo. Hic mirum eſt cur Cardinalis non appelletur; & magis adhuc mirum, ſi, cum obiit Avenioni, Sedis Apoſtolicæ Legatum ageret. Malo hac ſuper re ſuſpendere judicium, quam quod neſciam, temere affirmare.

Reliquum eſt modo, vt obſervem, me dum Alliacum laudo, non præſtare; vel præſtare velle, quæ de Eccleſiaſtica ſuper temporalia poteſtate ſcripſit. Siquidem illa omni carent fundamento, quod vel ex duobus veræ Theologiæ principiis, Scripturæ auctoritate & Catholicæ Eccleſiæ traditione, vel ex duobus Pontificii juris principiis, ſacris canonibus & Sedis Apoſtolicæ decretis ex iiſdem canonibus promulgatis, repetatur. Dictata hujuſmodi danda injuriæ temporis, ſunt nævus in candidiſſimo pectore.

REGII
NAVARRÆ GYMNASII
PARISIENSIS
HISTORIÆ PARTIS TERTIÆ
LIBER II.

Scriptores ſcriptorumque vitam ſeu elogium cum operum indice, ab anno MCCCC. vſque ad annum MD. continens.

Caput I.

De Joanne Gerſone.

JOANNES cognomento Charlerius, in agri Remenſi pago, qui Gerſon appellatur, ex optimis & honeſtiſſimis parentibus lucis vſuram accepit anno MCCCLXIII. XIX. Calend. Januarias. Pater vocatur Arnulphus, mater vero Elizabeth, quos ſuis a Deo precibus prolem exoraſſe traditum eſt. Cum Joannes annos impleviſſet XIV. Lutetiam venit,

venit, & factus eſt Socius Navarricæ Artiſtarum Communitatis, quam tunc Laurentius Guilletus laudabiliter regebat: ætatis annus XIV. æræ Chriſtianæ annus fuit milleſimus trecenteſimus ſeptuageſimus ſeptimus. In hoc anno Societatis primo dictus eſt Joannes Charlerii, in ſecundo dici cœpit Joannes de Gerſono, quod poſtea cognomentum retinuit. Anno MCCCLXXXII. gradum facit ad Theologorum Societatem, cui præpoſitus erat Joannes Laurentius de Chavangiis. Huic inſequenti anno Petrus Alliacus ſucceſſit. In hac Societate totos annos decem manſit, & his elapſis, poſtquam Petrum Alliacum audiviſſet in Theologia per annos VII. & Ægidium Campenſem Alliaci ſucceſſorem per annos tres, deſignatus eſt Magiſter, anno ſcilicet MCCCXCII. Mox illuxit tempus illud, quo jactum eſt fundamentum, cui innititur mutua inter præceptorem Alliacum & diſcipulum Gerſonem amicitia: vt præceptor talem diſcipulum, ſic & diſcipulus talem præceptorem gloriatus invenitur. Profecto conſiderata re, dici vix poteſt, vter vtri plus attulerit honoris ac dignitatis. Exin paucis poſtquam Theologus inauguratus eſt annis, Cancellarii Pariſienſis officium adeptus, tam honorifice geſſit, quam qui honorificentiſſime, vt deinceps etiam hodieque audito Pariſienſis Cancellarii nomine, Cancellarius non alius præter Gerſonem intelligatur.

Hic imprimis operæ pretium videtur, certum quoddam Gerſonis adferre epicedium, in quo tanquam in egregia tabella parentes & nepotes illius deſcribuntur. Sic in eo Fratrem Joannem Ordinis Celeſtinorum Monachum alloquitur, & ſibi pie gratulatur:

Monice, quem mihi dat fratrem natura ſequendum,
Noſtri ſunt generis, quæ monumenta vides.
Arnulpho Charlier, cui nupſit Elizabeth olim,
Gerſon origo fuit, advena voce ſonans.
Dotavit Deus hos bis ſena prole, puellæ
Septenæ numero, quinque fuere mares.
Primus Theologus, Monachi tres, mortuus alter
Infans, & nupſit filia ſola viro.
Frater Petre, rapit te mors, & te, ſoror Agnes,

Infantes; vivit purus vterque Deo.
Ægra Sabina ſoror vivens, mala ſuſtinuiſti
Iugiter, hinc moriens reddita dona capis.
Cara ſoror Raulina vale, quæ commeruiſti
Conſors eſſe JESU, *cujus eras famula:*
Hoſpita pauperibus, & myſtica Martha fuiſti.
Te vocat inde JESUS, *tu benedicta veni,*
Tempora compleſti conſummatus cito multa,
Frater cordis amor, tu Nicolae, mei,
Cælos, credo equidem, tu Celeſtinus, adiſti,
Cælica ſemper amans, dum peregimus eras.
Sors lugenda manet nobis, quos vita ſuperſtes
Septem ſervat adhuc, torquet & exilio.

Ex his autem Gerſonis fratribus ſunt duo, Nicolaus & Joannes, quorum primus anno MCCCXCI. in Grammaticorum, tum anno MCCCXCVII. in Artiſtarum Societatem admiſſus eſt: alter anno MCCCCIV. in Theologorum Societatem intravit. Uterque progreſſu temporis Celeſtinorum Ordinem profeſſione ſua illuſtravit, & Monachorum in eo pie ac religioſe degentium numerum auxit.

Cum annus volvebatur milleſimus quadringenteſimus ſeptimus, funeſtum & horrendum quid accidit, quod Pariſienſi Cancellario multum tribuit faſtidii, mœroris & exercitii. Ludovicus Aurelianenſis Dux interfectus eſt, & propoſitæ ab Joanne Parvo Theologo aſſertiones multæ, quibus interfectio a parricidali crimine liberaretur. Cancellarius contra Joannis Parvi aſſertiones concionatur ſæpius, has accurato & diligenti ſtudio expendit, & detectos in iis contra fidem errores configit. Tum curante potiſſimum Gerſone errorum cenſura a Theologiæ Facultate & Pariſienſi Epiſcopo confecta eſt.

Gallicana Eccleſia cum perſpiceret, eos qui de Romano Pontificatu acriter certabant inter ſe, ceſſionis viam amplecti nolle, conſtituit denegandam eſſe illis obedientiam, quo facilius Romanæ Eccleſiæ pax ſanciretur. Concilio, quod ea ſuper re Pariſiis habitum eſt, Gerſo interfuit, & ibi bonam navavit operam. Carolus Rex VI. Gerſonis manu vtitur, vt demonſtret merito potuiſſe ſe &

regnum ſuum a præſtanda Benedicto XIII. obedientia, quam ei antea præſtiterant, ſolvere. Benedictus ægre tulit Regis epiſtolam, ſed ægre ferenda non fuit, quam Eccleſiaſtica neceſſitas extorſerat. In extirpando ſchiſmate, quod a pluribus jam annis corroboratum Romanam vexabat Eccleſiam, ita deſudavit, vt nemo magis. Hinc Taraſconæ ſemel atque iterum, & tertio Maſſiliæ concionatur coram Benedicto XIII. & proponit multa rationum momenta, quibus Benedictus ad pacem adducatur. Inde coram Alexandro V. eandem ſerram reciprocat, & in perſuadenda pace nervos omnes contendit. Sed & egregia eſt imprimis, & omnibus Eccleſiaſticæ pacis adornata conditionibus propoſitio, qua convenit Anglorum Epiſcopos, cum ii ad Piſanum Concilium proficiſcerentur. Affulgebat ſpes in eo Concilio, finitum iri ſchiſma, ſed potius adauctum eſt. Sed boni genus iſtud inæſtimabile Conſtantienſi Concilio reſervatum eſt. Interea Gerſo pro ea ingenii amplitudine qua valebat, & pro eo ſtudio & amore, quo ad curandam Eccleſiæ pacem inflammabatur, quidquid Concilio huic ſanctiſſimo videbatur neceſſarium, modis omnibus præcurrit. Tunc temporis ſcelerati & perditi quidam homines, qui ex fæce plebis coaluerant, bonis civibus graviter inſultabant, eoſque vocitabant Armeniacos, quaſi infauſtum & mali ominis nomen eſſet. Gerſo, cujus inexhauſta erat erga proximum caritas, tam deteſtabile facinus ferre non potuit, removere voluit. Id ſperari poterat, cum ob frequentes quas ad populum habebat conciones, tum ob vitæ ſanctimoniam qua prædirus vbique audiebat. Fæx illa excitata vehementius Gerſonem quæſivit ad necem vel carcerem. Vir non imprudens cum in has ſe anguſtias conjici videret, fuga vitæ ſuæ conſuluit, & furenti populo locum dedit, relicta domo quæ erat in clauſtro, & omni ſupellectile ſua, quæ tota expilata eſt. Ad ſuperiores Ædis beatæ Mariæ fornices conſcendit, ibique per aliquot dies latuit. Hæc Juvenalis Urſinus in Hiſtoria Caroli VI. ad annum MCCCCXIII. Inſequenti anno Regis & Senonenſis provinciæ Legatus ad Conſtantienſe mittitur Concilium, vbi omnem movit lapidem, vt extinctis variis erroribus qui paſſim emerſerant, Eccleſia tum demum in

Ppp ij

capite & in membris inſtauraretur. Doctorum virorum congreſſus profligandis erroribus deſtinati pene nulli erant, in quibus virtutis & doctrinæ principatum non teneret: quod luculenter apparuit, cum Franciſcus Zabarella Cardinalis Florentinus, Huſſitis, qui Gerſonis detrectabant judicium, dixit: *Cancellarium Pariſienſem dicitis vobis ſuſpectum exiſtere, qui tamen vſque adeo ſuperexcellens Doctor eſt, qualis in tota Chriſtianitate vix reperiri queat.* Ex quo venit in Concilium, & Regis & Senonenſis provinciæ Legatum egit, eas vnus implens partes, quæ multos fatigaſſent. Omnia vt ſingula abſolvebat, & expediendis ſingulis in tantum laudandus enituit, in quantum pietas & conditio intelligi poterant.

Vir ædificandis in domo Dei populis natus, dum tantiſper vacabat in Concilio, varios variis de rebus commentarios edebat. Commentarius *de auferibilitate ſponſi ab Eccleſia* nimis delicatas aures pupugit, ſed immerito: nam ſpectandus non eſt vt avulſus a tempore, in quo ad tollendum ſchiſma compoſitus eſt: ſpectandus, vt ſpectari neceſſario debet, tanquam conjunctus eidem tempori, in quo Conſtantienſe Concilium tollendo ſchiſmati vacabat, nec vtiliter vacare poterat, niſi tribus abdicatis, qui de Pontificatu Romanæ Eccleſiæ certabant. Sic Gerſo fini, quem Concilii Patres ſibi propoſuerant, & ſimilibus aliis inſervit; & illius libellus in Patrum approbationem ſine controverſia tranſivit. Deinde Gerſo ſcribit valde convenienter præcellenti doctrinæ, quam Innocentius III. tradit duobus in locis. Primus eſt in ſermone 1. de conſecratione Romani Pontificis. *In tantum*, inquit, *mihi fides neceſſaria eſt, vt cum de ceteris peccatis Deum judicem habeam, propter ſolum peccatum, quod in fide committitur, poſſem ab Eccleſia judicari.* Alter eſt in ſermone III. de conſecratione ejuſdem Pontificis: *Propter cauſam vero fornicationis Romana Eccleſia poteſt dimittere Pontificem Romanum: fornicationem non dico carnalem, ſed ſpiritualem, quia non eſt carnale, ſed ſpirituale conjugium propter infidelitatis errorem.* Hoc eſt certum & tutum fundamentum commentarii, quem Gerſo *de auferibilitate ſponſi ab Eccleſia* confecit. Ut Innocentius III. Gerſoni prævivit, ſic & Gerſonem imitati & ſubſecuti ſunt Cardinales duo in

paucis nominatiſſimi, Clemens Monilianus & Michael Alexandrinus, tum ſacri Palatii Magiſter. Monilianus in Theologicarum Inſtitutionum Compendio ſcribit cap. XIX. *Conciliorum*, inquit, *celebratio valet ad quinque.* Et paullo poſt: *Quarto valet ad refrænandum exorbitantias quorundam Pontificum, qui munus ſacrum, aut ſpretis ſanctorum Patrum regulis, & pro voluntate exercent, aut ſimoniaca pravitate dehoneſtant, aut ſæculi vanitate, aut vita ſcandaloſa confundunt.* Michael Cardinalis Alexandrinus Compendium hoc, quod Fulginei prælo mandatum fuerat, Romæ approbavit anno MDLXII. & approbando ſuum fecit, ac proinde doctrinam, quæ relata eſt. Quinetiam ipſe cum factus eſt Romanus Pontifex Pius V. quidquid id eſt, exemplo ſæculis & linguis omnibus prædicando confirmavit. Eruditus ſcriptor cognomento Felibienus, illud memoriæ prodidit in additione, qua Pii V. vitam a ſe editam illuſtravit. Verba ſunt: *Quelques Eſpagnols perſonnes de qualité aiant demandé, qu'il leur fuſt permis de ſe ſeparer d'avec leurs femmes, & offrant 51. mille écus d'or pour en avoir diſpenſe, le Pape aprés avoir examiné leurs raiſons, leur accorda ce qu'ils deſiroient, mais ſans vouloir qu'on priſt de leur argent. Et comme le Dataire luy remonſtra, qu'on pouvoit ſans contrevenir aux loix de l'Egliſe, recevoir cette ſomme, pour l'emploier en des uſages de pieté, le Pape luy répondit avec ces paroles du Concile:* Raro, ex cauſa & gratis; *ajoûtant qu'il ſçavoit bien, qu'on ne manque point de ſpecieux pretextes pour tirer de l'argent des peuples; mais que c'eſtoit dont il ne vouloit ouïr parler: auſſi retranchoit-il tous les abus, qui auparavant ſe pratiquoient dans Rome, à la honte & à la ruïne des Chreſtiens.* Quod Latine dicitur: *Illuſtres viri quidam Hiſpani petierunt a Pontifice, ut ſejungendi ſe a propriis conjugibus venia ſibi daretur, oblatis* LI. *mille nummis aureis. Pontifex expenſis rationum momentis, quæ illi attulerant, petitioni annuit, & una vetuit, ne oblata pecunia reciperetur. Sed cum Datarius Pontifici expoſuit poſſe illam pecuniæ ſummam ſine legum Eccleſiaſticarum violatione recipi, & in pios uſus inſumi, Pontifex Datario reſpondit cum his Concilii verbis,* Raro, ex cauſa & gratis; *additque non ignorare ſe complures ſemper adferri cauſas extorquendæ a populis pecuniæ, atque illud ipſum eſſe de quo nihil unquam audire vel-*

Digitized by Google

let : eapropter abuſus tollebat omnes , qui Romæ ad Chriſtianorum dedecus & perniciem committebantur. Beatus Petrus hac in re tota per Pium V. locutus eſt.

Exinde de ſtatibus Eccleſiaſticis conſiderationes varias efformat : inſigniores ſunt eæ , quæ ad Romani Pontificis & Cardinalium ſuſtentationem pertinent. Secunda eſt hæc : *Status prædictus (ſummi Pontificis , & ſacri Collegii Cardinalium ſibi collateralium) dotandus eſt vel fovendus pro debita & honeſta ſuſtentatione temporalium , ſine quibus in hac vita miſera ſpiritualia diu non ſubſiſtunt , quemadmodum alter ſtatus Eccleſiaſticus inferior ſeu ſubditus dotatus eſt vel dotandus juxta ſui qualitatem.* Quod Gerſon hac in conſideratione fieri poſtulat , a multis jam ſæculis factum erat. Id Gerſo diſcere potuit ex ipſiſmet Romanis Pontificibus , quorum Gelaſius I. familiam ducet, in epiſtola IX. ad Epiſcopos Lucaniæ : *Quatuor tam de reditu , quam de oblatione fidelium , prout cujuſlibet Eccleſiæ facultas admittit , ſicut dudum rationabiliter decretum eſt , convenit fieri portiones , quarum ſit una Pontificis , altera Clericorum , pauperum tertia , quarta fabricis applicanda.* Cum Gelaſius dicit , *Sicut dudum rationabiliter decretum eſt* , ex Romanæ Eccleſiæ & Sedis Apoſtolicæ traditione id manare non obſcure ſignificat.

Gregorius I. in libri IV. epiſtola XLII. ad Leontium Epiſcopum Ariminenſem : *Quidquid vero de reditibus Eccleſiæ ipſius acceſſerit , quatuor juxta conſuetudinem oportet fieri portiones , unam ſcilicet quæ Clero præbenda ſit , aliam quæ pauperibus : de reliquis autem duabus partibus tres fieri volumus , unam ſartis tectis profuturam , aliam pro ſuſtentatione ſua Caſtorio proprio Epiſcopo dirigendam , reliquam ſibimet retinendam.*

Deinde in libri XII. epiſtola XXXI. qua diverſis Auguſtini Anglorum Epiſcopi interrogationibus reſpondit : *Mos autem Apoſtolicæ Sedis eſt , ordinatis Epiſcopis præceptum tradere , ut de omni ſtipendio quod accedit , quatuor fieri debeant portiones , una videlicet Epiſcopo , & familiæ ejus propter hoſpitalitatem & ſuſceptionem , alia Clero , tertia vero pauperibus , quarta Eccleſiis reparandis.* Ad veteres Romanæ Eccleſiæ reditus accedunt Ducatus plures ditiſſimi , Romanus & Spoletinus : accedit & Exarchatus Ravennæ , accedunt & multa alia quæ milliones

redituum adferunt. Hæc autem omnia ſi Gerſoni veniſſent in mentem, potuiſſet relatam conſiderationem ſilentio prætermittere. Nam dotata erat Romana Eccleſia, & reditibus ſupra quam dici poſſit, ampliſſimis locupletata.

Potuiſſet & alias conſiderationes prætermittere, & quintam maxime, quæ ſic ſe habet: *Status prædictus dum recipit, & quærit ſubventiones conſuetas, in oblationibus, decimis vel annatis & ſimilibus, non debet eo ipſo de ſimoniaca pravitate notari, niſi forte vitium aliud in executionis modo concurrerit: quod vitium corrigi debet, non ob inde ſtatus minui, deſtrui, culpari, vel juribus aliunde debitis defraudari, ſicut ab infirmo morbus tollendus eſt, non ſubjectum vel corpus deſtruendum; oppoſitum vero pertinaciter imponens, notando generaliter de ſimoniaca pravitate totum ſtatum iſtum, temerarius eſſet nec ferendus.*

Et ſane potuit hanc conſiderationem omittere, quia quod ex oblationibus, decimis & annatis faciendum proponit, factum erat modo nobiliori, locupletiori & ſacris canonibus convenientiori. Temperamenta ſunt nonnulla, quæ veteri Eccleſiarum circa reditus ſuos & miniſtrorum ſuſtentationem diſciplinæ oppoſita evaneſcunt. Deinde, quod præcipue obſervandum eſt, diſputat adverſus eos, qui ſive noſſent decreta Gelaſii & Gregorii, ſive non, contendebant, dotari non potuiſſe ex oblationibus, decimis & annatis Romanum Clerum, quin ſimoniaca pravitas eo ipſo committeretur.

Id notat Petrus Alliacus in libro de Eccleſiæ Poteſtate, vbi diſputat, quo jure annatæ debeantur Cardinalibus & Curiæ Romanæ: *Periculoſa eſt vna concluſio, quam in materia ſimoniæ poſuit quidam Prælatus & Doctor, videlicet, quod ſolutio vacantiarum ſive pactionata, ſive non, ſive ante, ſive poſt, ſive ante traditionem Bullarum, ſive poſt, quocunque modo acta, eſt pure ſimoniaca.* Hos ita opinantes Gerſo reprehendit, & certam quandam moderationem adhibet, qua non ſervata, vitium ſimoniæ committeretur; vel ſervata, non committeretur: & tandem depoſita illa diſputandi moderatione adverſus hos concludere ſe hocce modo putat: *Oppoſitum vero pertinaciter imponens, notando generaliter de ſimoniaca pravitate totum ſtatum iſtum, temerarius eſſet non ferendus.* Sed in hac mutua concertatione, ne verbum quidem vllum injicitur de anna-

Digitized by Google

tarum, oblationum & decimarum exactione & ſolutione, quæ fiat propter ſacros Ordines ſeu collatos, ſeu conferendos: nam ſi de annatarum, oblationum & decimarum exactione & ſolutione pro collatis vel conferendis ſacris Ordinibus inſtituta fuiſſet quæſtio, hanc aliter tractaſſet, ne pugnare ſecum videretur. Tractaſſet quemadmodum tractavit in opere ſingulari, vbi res ſic ſe habet: *Super materia ſimoniacæ labis in collatione beneficiorum per Papam, reſolvendo materiam ad radicem Scripturæ ſacræ, qua dimiſſa, percurrere ramos particularium opinionum, fine caret, ponitur hic vnica concluſio: Simoniaca labes contra jus divinum, vel de ſimoniaca ſpecie ſuſpectum, eſt in conferente beneficium Eccleſiaſticum, etiamſi ſit Papa, exigere vel extorquere a beneficiando promptam pecuniam ſub titulo primorum fructuum, ac impedire poſſeſſionem & officiationem ſuam, quouſque ſolverit illam pecuniam. Deducemus concluſionem hanc, primo ex ſeptem ſuppoſitionibus fundatis in jure divino: dehinc reſpondebimus ſeptem objectionibus: ſubinde ſeptem conſiderationes ſeu doctrinas adjiciemus.*

Ad illuſtrationem concluſionis hujus, operæpretium eſt referre, quæ reſpondet ad quartam, quintam & ſextam rationem ſeu objectionem.

Deinde poſſumus de quarta ratione, ſicut de ſecunda, dicere, & ſimiliter de ſequentibus quoad hoc, quod valde multa (proh dolor!) fiunt & facta ſunt, habentia malam ſpeciem turpis quæſtus, & in multis ſimoniacam pravitatem, ſicut & alia vitia regnare videmus paſſim apud homines, virtutes autem raro. Propterea dicit Lex antiqua, Non inſequeris multitudinem ad faciendum malum. Hæc enim eſt argumentatio peſſima: Multitudo facit hoc: igitur eſt licitum: quoniam oppoſitum conſequentis frequenter & quaſi ſemper ſtat cum antecedente.

Deinde per hoc reſpondetur ad quintam, addendo, quod apud bonos, conſcientioſos & eruditos, quos non excæcavit malitia vel ſuperbiæ vel adulationis vel avaritiæ, talis ſimoniaca peſtis reprobata eſt per prædicationes & doctrinam, verbis & ſcriptis; & noviſſime per hoc ſacrum Concilium, ſcilicet Conſtantienſe, judiciali ſeveritate damnata fuit in capite. (Joannis XXIII.)

Deinde per præmiſſa patet aliqualis ad ſextam reſponſio, addendo, quod aliqui, & ſi non omnes, potuerunt habere verum titulum

lum in ſuis beneficiis & verum ordinem, ſicut conſtat, & hoc propter excuſationes aliquas probabiles, apud aliquos tam Prælatos quam ſubditos. Subditos enim excuſare potuit ignorantia juris & facti, in quibus ſupremus Papa Chriſtus ſupplevit & ſupplet in talibus defectum Prælatorum, ſtante bona fide ſubditorum. Rurſus promotos per ſimoniacam hanc exactionem potuit fortaſſis excuſare reſpectus redemptionis propriæ vexationis. Quemadmodum dicunt etiam in ſimili Theologi, quod vbi Presbyter nollet baptizare puerum poſitum in articulo mortis, niſi pecunia praeaccepta, nec apparet alius potens vel ſciens baptizare propter defectum aquæ vel intinctionis, parentes pueri poſſunt dare pecuniam, non quidem intentione emendi baptiſma, ſed redimendi vexationem ſuam, & puero providendi.

Hæc & alia dum a Gerſone gererentur ad emendationem doctrinæ & motum, Burgundiones ingens illi cordolium pararunt. Poſtulavere a Concilio, vt Pariſienſis aſſertionum Joannis Parvi cenſura, pro qua Gerſo tanquam pro aris & focis pugnaverat, revocaretur ad examen, & novum de ea judicium inſtauraretur. Dati ſunt a Concilio & ſelecti judices, qui repugnante Gerſone, & aliis qui ab ejus ſtabant partibus, Pariſienſem cenſuram abrogarunt, politicis potius quam Theologicis rationibus ducti. Cenſuræ abrogatio & lecta & publicata eſt buccis concrepantibus in propylæo Ædis beatæ Mariæ Pariſ. Hæc Juvenalis Urſinus vt vidit, ita & retulit in Hiſtoria Caroli VI. Gerſo & cohærarii a deputatorum judicum ſententia provocarunt ad Synodum, quæ quod ab illis geſtum fuerat, retractari noluit. Id cum Gerſo perſpiceret, ingenioſe dixit: *Conſtantienſem Synodum non accuſo, ſed multos in Synodo converſantes accuſo.* Inſtituit inter Volucrem & Monimum, id eſt, inter ſe & fratrem, ſuum dialogum, vbi καθ' ἕκαστα & ſingillatim exponit, quibus molitionibus Burgundiones vſi ſunt, vt Pariſienſis cenſura caſſa & irrita declararetur. Res tunc eo redactæ ſunt, vt nihil viro probo ſuperfuerit præter conſcientiam recte factorum. Reliquum eſt modo, vt in Burgundica & Aurelianenſi controverſia id animadvertam, quod ſi bene capitur, immortalem apud cordatos homines Gerſoni gloriam importat. Hic benignum Mecœnatem nactus fuerat Joan-

Digitized by Google

nem Burgundiæ Ducem, eoque pacto ad ſequendas illius partes oppigneratus videbatur. Et vt verum fatear, primo aſpectu non poterat non videri: ſed re penitius inſpecta, & ſubductis rationum momentis omnibus, Aurelianenſis cauſa inventa eſt juſtior: quo tantum modo Gerſonem ad ſe pertraxit. Amicus Dux Burgundiæ, amicior juſtitia, quæ forma eſt virtutum omnium. Pugnarunt in ampliſſimo Concilii theatro, accepti beneficii memoria & amor juſtitiæ; & quia convenire non potuerunt inter ſe beneficii accepti memoria & juſtitia, ceſſit amor juſtitiæ, quæ virtutes omnes continet. Id autem ſi fuiſſet perſuaſum factioſis Burgundionibus, tot & tanta mala paſſus non eſſet Gerſo, quot & quanta paſſus eſt poſt Concilium. Nam illi minime liberum fuit redire Lutetiam Pariſiorum, vt ibi Cancellarii munere defungeretur. Coactus fuit, vt adverſariorum furorem effugeret, per montoſa Bavariæ loca, (vbi aliquandiu ſubſtitit, tunc de conſolatione Theologiæ libros & dialogum apologeticum lucubratus) deinde per varias Helvetiæ plagas Lugdunum ſe recipere: ſed divino favente numine & portus fuga & perfugium ſalutis illi fuit apud Lugdunenſem Archiepiſcopum, & Joannem Fratrem Celeſtinorum Priorem. Interim vir chriſtiane peritus, mirificos ex adverſis fructus colligit, & meditatur magnos in vitæ ſanctimonia progreſſus facere, cum omne reliquum vitæ ſuæ tempus partim catechizandis rudibus, partim ſcribendis de variis rebus opuſculis & literis, partim mittendis ad varias interrogationes reſponſionibus, tranſmittendum eſſe duxit. Hæc autem inter pia opuſcula excellit illud, quod *de parvulis ad Chriſtum trahendis* inſcribitur. Quo pertineat & quid valeat, epilogus lectorem docebit.

Uſquequo parvuli diligitis infantiam? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Venite fidenter, nullæ virorum inſidiæ, nullus latet anguis in herba: communicabimus mutuo bona ſpiritualia, quia temporalia veſtra nulla requiro: ego vobis doctrinam, vos mihi orationem impendetis; imo orabimus pro invicem, vt ſalvemur: ſic angelos noſtros viciſſim lætificabimus, in quorum ſolennitate hæc ſcribo. Sic forte, nec jam forte, ſed certa ſpe miſericordiam inveniemus apud Patrem noſtrum, dum obediemus voci ſuæ in acceſſu noſtro ad eum, ego provocando,

vos exequendo. Nec deerunt piæ gratiæ, & devotionis amplexus in præſenti miſeria conſolatorii: poſtmodum gloriæ conſummatæ perpetua unitas ſubſequetur, ad quam nos omnes, qui ſpiritu parvuli eſſe debemus, invitat ipſe JESUS, *ſpiritualí collocutione & afflatu jugiter inſpirans, & dicens: Sinite parvulos venire ad me.*

Gerſo cum ſibi mortem imminere præſentiſceret, parvulos omnes, quos Chriſtianæ inſtitutionis accipiendæ gratia vocare ad ædem beati Pauli conſueverat, eo tum demum adduxit, vt Deum pro ſe in ea Eccleſia, ſic & orarent, & orando exclamarent: *Mon Dieu, mon Createur, ayez pitié de voſtre pauvre ſerviteur Iean Gerſon.* Quod Latine dicitur: *Deus meus, Creator meus, miſerere pauperrimi famuli tui Ioannis Gerſonis.*

Sub idem tempus curavit, vt in eadem beati Pauli æde juſta anniverſaria fundarentur & perſolverentur. Fundationis verba ſunt: *In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, primitus invocato. Notum ſit omnibus, quorum intereſſe poterit, quod anno Domini* MCCCCXXVIII. *die* XXI. *Octobris, nos P. Camerarius & Capitulum Eccleſiæ ſancti & glorioſiſſimi Pauli Lugdunenſis, conceſſimus & concedimus per præſentes ex certis & legitimis cauſis venerabili Magiſtro & domino Ioanni de Gerſon, ſacræ Theologiæ Profeſſori & Cancellario Pariſienſi, & Sacerdoti Remenſis diœceſis, anniverſarium panis & vini perpetuum, more ſolito per nos annuatim in dicta Eccleſia faciendum & celebrandum die* XIV. *Decembris, in craſtino ſancti Lucæ, qua die feſtum eſt celebre ſancti Nicaſii Remenſis Epiſcopi; & in tali natus eſt mundo & renatus Chriſto, prædictus Ioannes, ut dicit, anno* MCCCLXIII. *Conceſſimus præterea eidem Ioanni liberaliter locum ſepulturæ in locis noſtris ad hoc deputatis, nec jam occupatis, eligendi pro ſe facultatem. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum duximus præſentibus apponendum, anno & die quibus ſupra. Benedictus eris, fiat, fiat.*

Huic teſtamento ſubjungendum eſt aliud, quod a Gerſone *Peregrini* dicitur: ſubjungendum vero, quia illud ab eruditis & cordatis viris, & præcipue a Gerardo Macheto Caſtrenſi Epiſcopo, & Caroli VII. Confeſſario, laudatum reperi. Eſt autem hujuſmodi: *Teſtamentum quotidianum Peregrini*:

Digitized by Google

Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, Eſaiæ XXXVII. *Sicut homo peregre profecturus in longinquam regionem, ſolet condere teſtamentum, & copiam ſecum ferre: ſic agere nos convenit, qui non habemus hic civitatem permanentem, ſed futuram inquirimus. Sit igitur ſub orationis typo quotidianum Peregrini teſtamentum.*

Pater, ecce poſitus ſum hic & nunc velut in articulo mortis, quoniam media vita in morte ſumus. Compareo coram curia miſericordiæ tuæ, cui me ſubmitto jugiter, & adeo cum fiducia thronum gratiæ, ut miſericordiam conſequar, & gratiam inveniam in auxilio opportuno, dum tempus eſt miſerendi, & hora comparendi.

Da continuo mentem ſanam, da pœnitentiam veram, da ſaltem in affectu Communionem ſacram, da ſimiliter Unctionem ſanctam, da remiſſionem plenam, da Sanctorum contra poteſtates contrarias conſolationem, da in exitu vitam æternam.

Sed quoniam nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus revertar, illuc temporalia temporalibus relinquo, prout ſpecificavero; & revertatur pulvis in terram ſuam unde erat, precor, ad Eccleſiaſticam ſepulturam, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. Domine JESU, *ſuſcipe ſpiritum meum.*

Sub idem quoque tempus ad Celeſtinos Avenionenſes ſcribit epiſtolam, qua iis ſuos libros teſtamento legat. Epiſtola eſt hujuſmodi: *Venerabilibus Patribus & Fratribus Celeſtinis, Ioannes de Gerſon Sacerdos, ſacræ Theologiæ Profeſſor, gratia & pax. Theſaurizate vobis theſauros in cælo, dicit cæleſtis Doctor Chriſtus. Eſt autem ſapientia theſaurus infinitus hominibus, quo qui uſi ſunt, participes effecti ſunt amicitiæ illius. Repræſentant hanc ſapientiam, & docent inſtrumentaliter libri ſacri.*

Propterea diſpoſui in ſenectute mea theſaurizare juxta pauperculam meam de libris ſalutaribus. Viſum eſt autem mihi commodius in Celeſtinis, velut in quibuſdam cælis, aut cæleſtibus habitaculis, theſaurum hunc reponere, maxime quia duos in illa Religione germanos habui Profeſſos.

Suſcipiat igitur propoſitum meum cum bona gratia devotio veſtra, Patres & Fratres cariſſimi, re voceque cæleſtes: ſic theſaurus iſte proximus (dum venerit ad manus veſtras) cuſtodiendus

in ſacro Conventu veſtro apud Avenionem, non quidem alienandus, ſed nec prorſus abſconditus, imo communicandus hinc & inde, prout Superioris induſtria judicabit: ita tamen quod ſemper tandem recolligatur ſub propria clave vel armariolo ad hoc ipſum ſpecialiter inſtituto.

Denique nomina librorum & tractatuum, tum ab aliis, quam a me compoſitorum, diſpoſui colligere in ſpeciali ſchedula, Domino concedente, ad quem effundite preces pro mea finali ſalute in gratia & gloria ſempiterna.

Scriptum Lugduni anno gratiæ MCCCCXXVIII. *in Novembri, anno ætatis dierum vitæ peregrinationis meæ (qui parvi ſunt & mali)* LXV. *& incipiet* LXVI. *annus die* XIV. *Decembris, in feſto ſancti Nicaſii Remenſis, qua natus ſum & renatus in Domino* JESU-CHRISTO, *in quo det idem ipſe nos omnes bene mori. Amen.*

Scripſit etiam ſub idem tempus Cartuſianis, quibuſcum ſummam inierat amicitiam, vt quem preces pro eo mortuo facturos ſe ad Deum promiſerant, pro eo adhuc vivente funderent, & per eas enixe poſtularent, vt in gratia Dei mori poſſet. Gerſonis verba ipſa digna ſunt, quæ referantur.

Facite vobis amicos, docet hoc amator hominum JESUS, *ſubdens cauſam finalem, vt, inquit, recipiam vos in æterna tabernacula. Cauſam vero materialem tangit eſſe mammona iniquitatis: non quia illa cauſa ſit potior, quæ de materia venit æquitatis, qualis eſt caritas gratuita, qualem vos, honorandi Patres & domini, concedere placuit pridem mihi villico inutili, qui fodere non valeo, ſed certe mendicare non erubeſco, cum illo qui dicit: Ego autem mendicus ſum & pauper. Eſt itaque nobis pro copia, pro divitiis & opibus ſpiritualis mendicitas, prout dudum ſororibus ſcribens late ſatis expoſui. Et quoniam poſuit in mendicitatis meæ ſacculo, imo ſacco permaximo & inani, largitionem liberalem & grandem (de participatione bonorum ſpiritualium pretioſi perdivitiſque Ordinis veſtri) benevolentiſſima caritas veſtra, venit in cor meum fiducia petendi qualemcunque accelerationem, me vivente, ſuffragiorum illorum, quæ poſt obitum ſunt oblata.*

Movet me conſideratio præcipua, quatenus impetrant ſpirituales amici vivere maxime in gratia Dei, non quin oretur Deus,

Digitized by Google

vt tranſeat a me calix purgatoriæ pœnalitatis, ſi poſſibile eſt, ſecundum ordinem divinæ voluntatis; ſed quod plane mihi gratia Dei adſit, & comitetur vitam & obitum meum: qua deficiente, nulla eſſet vlterius redemptio.

Movet altera conſideratio, qua videtur facilior pro Patribus & dominis paulatim quaſi per tempus & tempora diſtributio ſuffragiorum, quam ſtatim poſt obitum continuata ſolutio, denique juſtorum aſſidua deprecatio proderit. Spero mihi ad meritum proprium cumulandum in via, qualiter eſſe non poterit extra viam, quæ meriti nullius ſtatum habet.

Rogo igitur, Patres in Chriſto & Fratres cariſſimi, vt caritas veſtra in me magis ac magis abundet, vt in æterna tabernacula vobiſcum recipiar. Fiat, fiat. Scriptum Lugduni, veſter alumnus in Chriſto Ioannes de Gerſon, Theologiæ Profeſſor indignus, & Pariſienſis Cancellarius.

Porro autem vir ad bonum omnium & ſingulorum hominum genitus, piis operibus vacare non deſinit, & tribus diebus poſtquam ſuos in Cantica Canticorum commentarios abſolvit, cum oraret, ex hac hominum colluvione ad ſuperos diſceſſit anno MCCCCXXIX. IV. Idus Julii.

Conditus fuit in Baſilica ſancti Pauli Lugdunenſis, & Scripturæ verba hæc, *Pœnitemini, & credite Evangelio*, quæ inter concionandum frequenter vſurpabat, ejus tumulo inſcripta ſunt.

Accedit & Epitaphium, quod ita ſe habet:

Magnum parva tenet virtutibus vrna Ioannem,
Præcelſum meritis Gerſon cognomine dictum.
Pariſiis ſacræ Profeſſor Theologiæ
Claruit, Eccleſiæ qui Cancellarius. Anno
Milleno Domini centum quater atque vigeno
Nono luce petit ſuperos Iulii duodena.

Nunc recenſere aggredior opera quæ compoſuit; ſed ante ſciendum eſt, ea ſemel atque iterum & tertio in Germania typis commiſſa eſſe: ſemel quidem anno MCCCCLXXXVIII. tres in partes, totidem libris: iterum anno MCCCCXCIX. quatuor in partes, totidem quoque libris comprehenſa: tertio denique anno MDXVIII. cum pari voluminum numero. Deinde bis quoque in Gallia edita

eſſe : primum quidem Lutetiæ anno MDXXI. tum ibidem anno MDCVI. ſed duobus tantum voluminibus contenta, quæ quatuor Germanicæ impreſſionis partes repræſentant. Poſtremo, Jacobum Wimphelingium Spirenſis Eccleſiæ Preſbyterum, qui diviſam in quatuor partes editionem operum Gerſonis accuravit, ſcripſiſſe peregregiam ad Chriſtianos lectores exhortationem, quæ recenſioni præmittenda nobis videtur. Ea igitur ſic ſe habet:

O vos omnes Chriſti cultores, veræque ſapientiæ ſtudioſi, legitote Gerſonem, qui obſcura & impenſa per alios quoſdam ſcripta plane & breviter perſtrinxit, qui univerſales aliorum veritates ad particulares caſus exactiſſime reſolvit, qui conſcientiam tranquillam & pacificam reddit. Neque enim claudit hominibus facile cælos, neque cæcam nutrit præſumptionem: at media via, quæ tutior eſt, incedit.

Iugum Domini leve eſſe contendit. Papæ & Prælatorum poteſtatem oſtendit. Eccleſiæ reformandæ modum demonſtrat. Canonum & legum fontem neceſſitatemque aperit. Religioſos pium zelum docet. Adoleſcentes inſtruit. Pueros paterno affectu complectitur. Præceptores Gymnaſiorum particularium & privilegiatorum informat. Orationes ad Clerum & in laudem quatuor Facultatum ſententioſiſſimas excudit. Sermones optimos fecit. Theologos ſpeculativos ad materias utiles excitat. Hæreſes eliminat. Schiſma perſequitur. Regum & Principum filiis præcepta tradit. Triplicem ſtatum, ſcilicet Eccleſiaſticum, militarem & civilem, in Republica neceſſarium eſſe demonſtrat. Cenſuum & redituum benignus eſt moderator & judex. Curatorum jura defendit. Religioſis contemplativis dulciſſimas doctrinas infundit. Prædicatorum Ordinem Univerſitati Pariſienſi reconciliavit. Confeſſoribus bona præcepta largitur. Aſtantes agonizantibus ſalubriter erudit. Legant ergo eum Epiſcopi & Cardinales. Legant Iuriſconſulti. Legant Religioſi. Legant adoleſcentes. Legant & audiant pueri. Legant Gymnoſophiſtæ & Præceptores. Legant ad Clerum oraturi, & Univerſitatum Vicecancellarii. Legant populo prædicaturi. Legant Theologi Scholaſtici. Legant hæreticæ pravitatis inquiſitores. Legant Bohemi. Legant filiorum Magnatum & Principum pædagogi. Legant vel audiant Cleri & civium perſecutores. Legant qui cenſibus fruuntur. Legant Curati. Legant con-

Digitized by Google

templativi. Legant Fratres Prædicatores, pro quibus ſe murum oppoſuit. Legant Confeſſores. Legant hi, qui ex hoc ſæculo migrantes admonent.

Quiſque inventurus eſt, quod officio ſuo, ætati ſuæ, ſtatui & affectioni conducet. Ipſe enim Gerſon tanquam omnium debitor factus, omni homini, omni ſexui, omni ſtatui (ut ſalvus fiat) opem ferre conatur, & id quidem benigne, conſtanter, abſque aſſentatione, abſque omni ſpe quæſtus, abſque omni contemptu cujuſcunque Doctoris.

CATALOGUS OPERUM PRIMÆ PARTIS.

Liber de laude Sctiptorum ad Frattes Celeſtinos & Cartuſienſes, Lugduni editus anno MCCCCXXIII. Aprili.

Monoteſſaron ſive Harmonia ex quatuor Evangeliis.

Tractatus de Poteſtate Eccleſiaſtica & de origine Juris & Legum, editus Conſtantiæ tempore Concilii generalis.

Sermo pro Viagio Regis Romanorum ad Petrum de Luna, factus anno MCCCCXV. XXI. die Junii.

Libellus de Auferibilitate Papæ ab Eccleſia.

Sententia de Modo habendi ſe tempore ſchiſmatis.

Tractatus Gerſoni adſcriptus de ſtatu Eccleſiæ in veteri & novo Teſtamento, & quot ſchiſmata fuerint in Eccleſia.

Tractatus de Unitate Eccleſiaſtica, compoſitus tempote, quo celebtandum erat Piſanum Concilium.

Tractatus de Statibus Eccleſiaſticis.

Tractatus de Modo vivendi omnium fidelium.

Sermo de tribulationibus ex defectuoſo Eccleſiaſticorum regimine adhuc Eccleſiæ perventuris, & de ſignis earundem, habitus de Conceptione Virginis in Concilio Conſtantienſi.

Declaratio compendioſa defectuum vitorum Eccleſiaſticorum.

Tractatus de Schiſmate.

Alius tractatus de Schiſmate.

Tractatus de Concilio vnius obedientiæ, editus tempore ſchiſmatis Eccleſiæ.

Decretum Conſtantienſis Concilii ſuper frequenti celebratione Conciliorum vniverſalium, editum die Sabbati IX. Octobris anno MCCCCXVII.

Sermo factus in die Circuncisionis Domini coram Papa apud Taraſconem.

Quatuor conſiderationes de pace, prædicatæ Taraſcone coram eodem Papa Benedicto XIII.

Epiſtola ad Ducem Aurelianenſem pro vnione Eccleſiæ.

Epiſtola ad Petrum Cametacenſem Epiſcopum.

Sermo factus in die Aſcenſionis coram Alexandro Papa V.

Sermo factus Maſſiliæ coram Papa Benedicto XIII. anno MCCCCIII. nona Novembris, pro pace & vnione Eccleſiæ.

Propoſitio facta Pariſiis anno MCCCCVIII. ex parte Univerſitatis coram Anglis euntibus ad Concilium Piſanum.

Trilogus in materia ſchiſmatis.

Epiſtola Regis Franciæ juſtificativa ſubtractionis a Petto de Luna anno MCCCCVII.

Sermo

Digitized by Google

Sermo habitus coram Conſtantienſi Concilio in Dominica, quæ erat feſtum ſancti Antonii, anno MCCCCXVII.

Tractatus de nuptiis Chriſti & Eccleſiæ, in quo ſolvit quæſtiones motas in præcedenti ſermone.

Errores circa Præceptum, *Non occides.*

Errores de eadem materia.

Sermo in feſto Purificationis beatæ Mariæ, habitus in Conſtantienſi Concilio, de Poteſtate ordinaria Epiſcoporum.

Sermo in Conſtantienſi Concilio habitus anno MCCCCXV. in vigilia Dominicæ in Ramis Palmarum, poſtquam Joannes XXIII. receſſit a Concilio.

Propoſitio facta ex parte Regis Franciæ contra propoſitionem, quam Atrebatenſis Epiſcopus ex parte Ducis Burgundiæ fecit pro condemnatione concluſionum Magiſtri Joannis Parvi.

Sermo coram Commiſſariis fidei de erroribus circa fidem & mores, & circa Præceptum, *Non occides.*

Alius ſermo contra aſſertiones Magiſtri Joannis Parvi, circa Præceptum, *Non occides.*

Aſſertiones Magiſtri Joannis Parvi, & condemnatio earundem per Epiſcopum Pariſienſem.

Declaratio veritatum, quæ credendæ ſunt de neceſſitate ſalutis.

Aliæ Propoſitiones corollariæ, quæ eandem materiam particularius elucidant, editæ in Conſtantienſi Concilio.

Tractatus de Proteſtatione circa materiam fidei contra hæreſes diverſas, in Conſtantienſi Concilio anno MCCCCXV. XXIX. Octobris.

Duodecim conſiderationes & ſigna, quibus aliquis ſolet notari vel convinci de hæreſi.

Tractatus, quomodo, & an liceat in cauſis fidei a ſummo Pontifice appellare, ſeu ejus judicium declinare.

Tractatus duo continentes Theologicos articulos & Scholaſticos, compoſitos contra Petrum de Luna, ad convincendum, eum fuiſſe & eſſe notorie hæreticum, & pertinaciter erraſſe & errare contra Catholicam & Evangelicam veritatem ſuper poteſtate & auctoritate Eccleſiæ.

Diſcuſſio illius aſſertionis: *Sententia paſtoris, etiam injuſta, timenda eſt.*

Epiſtola ad Joannem Baſſandum Celeſtinorum Provincialem, de ſuſceptione humanitatis Chriſti allegorica & tropologica.

Epiſtola ad Bartholomeum Cartuſienſem ſuper tertia parte libri Joannis Ruiſbroech, de ornatu ſpiritualium nuptiarum.

Defenſio ejuſdem libri per Joannem de Schoenhavia.

Epiſtola ad eundem Bartholomeum Cartuſienſem, qua memorata defenſio confutatur.

Duæ lectiones in Evangelium ſancti Marci, quæ ad commendationem propoſiti noſtri & voti multum faciunt & valent.

Propoſitiones de ſenſu literali ſacræ Scripturæ & de cauſis errantium.

Tractatus contra hæreſim de Communione laicorum ſub utraque ſpecie, editus in Concilio Conſtantienſi anno MCCCCXVII. die XX. Auguſti.

Tractatus de Probatione ſpirituum, editus in Concilio Conſtantienſi anno MCCCCXV. die ſancti Auguſtini, propter aliqua, quæ de Canonizatione Brigittæ in eodem Concilio dicebantur.

Tractatus de Examinatione doctrinarum, Lugduni editus poſt annum MCCCCXXIV.

Epiſtola laudans mellifluam & igneam beati Bonaventuræ doctrinam, anno MCCCCXXVI. miſſa cuidam Fratri de Ordine Minorum.

Epiſtola ad Oſvvaldum Cartuſienſem.

Epiſtola ad Studentes Collegii Navarræ, quid & qualiter ſtudere debeat

Digitized by Google

novus Theologiæ auditor, & contra curioſitatem ſtudentium.
Alia Epiſtola ad eoſdem Studentes Collegii Navarræ Pariſienſis de regenda diſciplina, & Dominicanis Academiæ reconciliandis.
Apologetica, ſive Reſponſiva ad quendam Monachum Domus Cartuſiæ majoris, quærentem, Utrum licitum foret pro ſtudio lectionis & exercitii ſpiritualis conventum & prolixitatem divini Officii deſerere, & qui libri eſſent fructuoſius frequentandi.
Admonitio brevis & neceſſaria, quomodo caute legendi ſint quorundam libri propter occultos errores.
Tractatus de Diſtinctione verarum viſionum a falſis.
Trilogium Aſtrologiæ Theologizatæ, Lugduni anno MCCCCXIX. ſcriptum ad Delphinum, vnicum Regis Franciæ filium.
Tractatus contra ſuperſtitioſam dierum obſervationem, & præſertim Innocentium, Lugduni editus.
Tractatus adverſus doctrinam Monſpelienſis Medici ſculpentis in numiſmate figuram leonis cum certis characteribus, pro curatione renum, &c. editus Lugduni die VIII. Decembris MCCCCXXVIII.
Tractatus contra Magiſtrum Jacobum Angeli, Monſpelienſem Medicum, de obſervatione dierum quantum ad opera.
Tractatus de erroribus circa artem magicam.
Decretum Facultatis Theologiæ Pariſienſis circa eandem materiam.
Propoſitiones factæ in Conſtantienſi Concilio contra aſſertiones Fratris Matthæi Grabon, Dominicani, de ſtatu perfectionis religionis Chriſtianæ & Religioſorum.
Tractatus contra Sectam ſe flagellantium, in Concilio Conſtantienſi, anno MCCCCXVII. XVIII. Julii editus.
Epiſtola de eadem Secta flagellantium ſe, ad Magiſtrum Vincentium Dominicanum.
Tractatus contra proprietarios Regulæ beati Auguſtini, Gerſoni adſcriptus.

Catalogus operum secundæ partis.

Regulæ morales.
Compendium Theologiæ, Gerſoni adſcriptum.
Opuſculum tripartitum de Præceptis Decalogi, de Confeſſione, & arte moriendi: primum a Gerſone Gallice conſcriptum; deinde ab aliquo parum Latine tranſlatum, Pariſiis ſcriptum.
Tractatus de differentia peccatorum venialium & mortalium, Gallice editum, ſed ab alio Latine verſum.
Tractatus de arte audiendi Confeſſiones.
Tractatus de confeſſione mollitiei.
Tractatus de remediis contra recidivum peccati, ſecundum exercitium & doctrinam Joannis Gerſon.
Reſponſio de ſtatuto Ordinis Cartuſienſium, quod commiſſi ad Confeſſiones audiendas non abſolvant a mortali certo, ſed remittant confitentem ad Superiorem ſuum.
Aviſamentum per modum confeſſionis in religionibus non lapſis audiendæ.
Diſtinctio magiſtralis & brevis de modo excommunicationum, irregularitatum, & abſolutionis ab eiſdem.
Notabile de forma abſolutionis a peccatis.
Aliud notabile de primis motibus & conſenſu.
Opuſculum ſuper abſolutione Confeſſionis ſacramentalis.
Tractatus de forma abſolvendi defunctos Cartuſienſibus viſitata.

Tractatus de Poteſtate abſolvendi, & peccatorum reſervatione.

Epiſtola ad quendam Epiſcopum ſuper moderata caſuum reſervatione.

Dialogus de Poteſtate ligandi & ſolvendi.

Octo Propoſitiones ad elucidationem diſputatorum de Poteſtate ligandi & ſolvendi.

Reſolutio ſuper caſu irregularitatis.

Reſolutio, quinam cenſeantur falſarii literarum Apoſtolicarum.

Reſolutio circa materiam excommunicationum & irregularitatum.

Tractatus de cordis indutatione.

Tractatus de Indulgentiis.

Tractatus de Suffragiis quæ fiunt pro vivis & defunctis.

Reſolutio quæſtionis, An male loqui de aliis in eorum abſentia ſit ſemper peccatum.

Reſolutio quæſtionis, An ficte confeſſus teneatur de omnibus confiteri.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi habeatur ſuſpicio de illo qui confitetur, quod non ſufficienter diſcuſſerit conſcientiam ſuam, talis nihilominus debeat, aut poſſit abſolvi, nulla inquiſitione facta, unde ſuſpicio habetur.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſit peccatum, in altaribus fractis aut in cingulis Sacerdotum non benedictis, aut caſulis reſarcitis, aut ſimilibus, Miſſam celebrare.

Reſolutio quæſtionis, Utrum delectatio cordialis quærenda ſit in ſervitio Dei tam practico, quam ſpeculativo.

Reſolutio quæſtionis, Quando committitur peccatum mortale in voto obedientiæ.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſit utilius Fratri in cella ſedenti vacare lectioni, quam orationi, vel meditationi, aut e converſo.

Reſolutio quæſtionis, Utrum quis poſſit habere certitudinem, quod Deus remiſerit ei peccata ſua, ſaltem quoad culpam; & ſi non habet certitudinem, quanto tempore oportet ea deflere.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi Fratri alicui perturbato aut occupato in diverſis præceperit aliquid ſenior, & ex ſubreptione reſponderit ei junior, Sinite me, ego nihil faciam vobis; verumtamen ſtatim dolet, & adimplet præceptum ſenioris, quod paulo ante dura reſponſione renuerat: utrum, inquam, ſic reſpondendo mortaliter peccet.

Reſolutio quæſtionis, Utrum quis non habens ſpecialem Miſſam dicendam, debeat celebrare pro toto populo indiſtincte, aut pro ſibi conjunctis ſpecialiter.

Reſolutio quæſtionis, Utrum in *Memento*, in Miſſa ſit tutum facere memoriam ſpecialem pro pluribus, propter cogitationes quæ poſſunt oriri ex perſonarum recordatione.

Reſolutio quæſtionis, Utrum cogitationibus vanis aut noxiis quæ ſuperveniunt, vel in *Memento*, ibidem reſiſtendum ſit.

Reſolutio quæſtionis, Utrum liceret extrahere moſcam vel araneam vel aliud hujuſmodi de Sanguine cum cochleari parvo, aut aliquo alio non conſecrato.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi caderet aut inveniretur in ſanguine moſca, aut feſtuca, aut pilus, aut filum, aut aliquod tale, quod poſſit impedimentum aut nocumentum præſtare ſumenti Sanguinem, deberet extrahi, & quid inde fieret.

Reſolutio quæſtionis, Utrum peccaret ille, per cujus neglectum talia invenirentur in calice.

Reſolutio quæſtionis, Utrum quando ponitur vinum & aqua in calice, ſi reſiliat gutta una vel amplius, & remaneant ab intus inter labium calicis, & fundum, debeant poſt conſecrationem tales guttæ dici conſecratæ.

Digitized by Google

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi quis omittat vel dubitet omiſiſſe aliquid in conſecratione, debeat ſolum reincipere ad id quod omiſit, vel omiſiſſe ſe credit, aut ſi ab initio debeat reincipere.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi quis ſine lumine dicat Miſſam, aut ſi deficeret lumen in media parte Miſſæ, & maxime a conſecratione vſque ad finem, incurrere excommunicationem.

Reſolutio quæſtionis, Utrum neceſſe ſit accendere facem in conſecratione, vel communicatione populi.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi hoſtia in modico maculata vel perforata vel detruncata & non rotunda, vt modo eſt, ſumenda ſit ad conſecrationem.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi quis dicat Miſſam, ita vt nullus ibi ſit præter eum, qui juvat eum, teneatur ad *Confiteor* dicere, *Et vos fratres*, vel *Miſereatur veſtri*.

Reſolutio quæſtionis, Quantum requiratur ſpatium poſt perceptionem ſacramenti ad digeſtionem ejus, ita vt ſi ex infirmitate, vel alias, homo evomuerit, jam non eſſet neceſſe colligere quod evomuit.

Reſolutio quæſtionis, Quam poteſtatem habeat Abbas de jure in abſolvendo ſubditos.

Reſolutio quæſtionis, Utrum Abbas poſſit abſolvere Novitios ſicut Profeſſos.

Reſolutio quæſtionis, Utrum illi, qui adhuc ſunt in habitu laico, antequam habitum Novitiorum, vel antequam habeant conſenſum quod recipiantur pro Novitiis, poſſint abſolvi, vt ſupra.

Reſolutio quæſtionis, Utrum Abbas poſſit delegare ſuam poteſtatem, & quouſque.

Reſolutio quæſtionis, Utrum Vicarius Abbatis in abſolvendo habeat ſimilem cum Abbate poteſtatem.

Reſolutio quæſtionis, Utrum Priores, & maxime in illis Religionibus, quæ non habent niſi vnicum Abbatem, qui toti Religioni præeſt, ſimilem cum Abbatibus poteſtatem habeant, & vtrum poſſint delegare, & quibus.

Reſolutio, Utrum Sacerdotes ſæculares eo jure quod ſunt Sacerdotes, poſſint abſolvi ab aliis Sacerdotibus ſæcularibus quibuſque, ſcilicet de caſibus communibus.

Reſolutio quæſtionis, Utrum celandum ſit quicquid dicitur in confeſſione ſub ſigillo confeſſionis.

Reſolutio quæſtionis, Utrum confitens poſſit dare licentiam Confeſſori ſuo revelandi quicquid ab eo audierit in confeſſione, ſive tangat confitentem, aut alium quempiam, ſive etiam pro pace aliquorum ad invicem reformanda, aut pro admonitione alicujus, ſeu correctione hujuſmodi.

Reſolutio quæſtionis, Utrum pro periculo vel damno temporali, vel magis ſpirituali confitentis aut Confeſſoris, aut alterius perſonæ ſingularis, aut plurium, vel vnius & totius Communitatis evitando, poſſit aliquid ſub ſigillo confeſſionis auditum revelari.

Reſolutio quæſtionis, Utrum peccans teneatur ſeipſum publicare.

Reſolutio quæſtionis, Utrum in prædicto caſu poſſit Prælatus præcipere, vt ſi quis ſciverit, accuſet eum, aut ſi talis teneatur obedire.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi quis malitioſe accedat ad Prælatum ſuum, confitens peccatum ſuum, de quo credit, ſe non poſſe publice puniri, quia ei ſecrete confeſſus eſt; ſi vero ante confeſſionem peccati, vel poſt, venit ad notitiam Prælati tale peccatum per confitentem vel per alium, poſſit Prælatus ipſum peccatum revelare, & publice punire peccantem, & præcipue ſi publice accuſetur.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi major ſolus aut vnus, vel duo alii ſoli ſciant peccatum alicujus, poſſint, aut debeant adducere tale peccatum ad publicum judicium.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi quis non publice, ſed ſingulariter, exprobrando tamen, & hoc extra confeſſionem, vel etiam in confeſſione, peccatum dixerit in confeſſione auditum, puniendus, & quomodo.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi confitens obliviſcatur pœnitentiam, debeat iterum confiteri.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi quis non compleat pœnitentias ſibi injunctas, ex negligentia vel mala voluntate, aut forte quia nimis graves ſunt, ſufficiat ſe iterum confiteri, & non iterum facere primas pœnitentias.

Reſolutio quæſtionis, Utrum expediat ſæpe aut in omnibus confiteri eadem peccata, ſcilicet aut propter humilitatem majorem, aut propter pleniorem indulgentiam acquirendam.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi quis commiſerit plura peccata ſimilia ejuſdem generis aut ſpeciei, quæ tamen non inducunt in aliud peccatum grave, id eſt, quæ non habent circunſtantias graves, ſufficiat de quolibet genere aut ſpecie generaliter confiteri, & non in ſpecie de omnibus.

Reſolutio quæſtionis, Utrum propter præſentiam hæretici, ſchiſmatici, vel alterius excommunicati, debeat quis ceſſare ab oratione, vel in Miſſa ſiſtere, in quolibet paſſu fuerit, vel in Officio divino.

Reſolutio quæſtionis, Utrum poſſit repelli, qui petit probationem Religionis, & tunc invenitur ſtrabo aut debilis, aut inſcius, aut in aliquo inſtabilis, cognitus ut talis, permittitur tamen ſic per annum, & poſtea petit profeſſionem, & nullum aliud habet impedimentum præter jam memoratum.

Reſolutio quæſtionis, Utrum Novitius interrogatus an habeat aliquod impedimentum, pro quo non poſſit profiteri, reſpondet ſe non habere, & mentitur, & ſic conſentitur ſuæ profeſſioni, quinetiam de facto profitetur, invenitur tamen poſtea impedimentum habens, valide profiteatur, an non.

Reſolutio quæſtionis, Utrum ſi Diſpenſator aut Procurator Monaſterii vel alius, cui forte datæ ſunt pecuniæ ad emendum aliquid pro communi, aut pro quavis alia cauſa Communitatis, ipſe emat, etiam pro ſe, vel pro alio, cultellum vel graphium, aut filum, aut acum abſque licentia generali, aut ſpeciali, aut permiſſu præſidentis, talis faciat contra votum paupertatis, & reputetur proprietarius, & peccaverit mortaliter tanquam tranſgreſſor voti.

Reſolutio quæſtionis, Utrum quis renuere debeat officium quodcunque ſibi injunctum a majore propter aliquod impedimentum ipſius officii.

Reſolutio quæſtionis, quomodo intelligatur iſta auctoritas beati Thomæ, quod conſenſus delectationis peccati mortalis eſt peccatum mortale.

Tractatulus de duplici peccato veniali.

Tractatus de correctione proximi.

Tractatus de parvulis ad Chriſtum trahendis.

Opuſculum de Contractibus ad inſtantiam Prioris & Conventus Domus Cartuſiæ in Sabaudia, anno Chriſti MCCCCXX. menſe Januarii.

Tractatus de Simonia.

Duodecim propoſitiones oblatæ ad rationabilem ſimoniæ & ſimoniacorum reformationem.

Opuſculum de ſollicitudine Eccleſiaſticorum ad Fratres Celeſtinos, ſeu de intentione dantis & accipientis temporalia pro ſuffragiis & officiis Eccleſiaſticis, ubi multa de fine & attentione orationis diſputantur.

Conſiderationes duodecim pro volentibus condere teſtamentum.

Epiſtola Gerſonis ſuper teſtamento librorum ſuorum ad Celeſtinos Avenionenſes, Lugduni ſcripta MCCCCXXVIII. menſe Novembri.

Epiſtola ejuſdem ad Cartuſienſes ſuper acceleratione ſuffragiorum ſibi poſt obitum oblatorum, Lugduni.

Anniverſarium ſibi fieri procurat in Æde beati Pauli Lugdunenſis anno MCCCCXXVIII. die XXI. Octobris.

Digitized by Google

Teſtamentum ejuſdem per formam orationis cotidianæ. Conſiderationes quatuor ſuper illo teſtamento.

Poëmatia varia ſuper nativitate, patria, vita, ſtudiis & teſtamento ipſius.

Epiſtola conſolatoria ejuſdem ad Joannem fratrem ſuum Monachum in Cœnobio ſancti Remigii Remenſis, ſuper morte alterius fratris ſui Nicolai, Ordinis Celeſtinorum, & ſororum ſuarum.

Tractatus de Præparatione ad Miſſam, & de Pollutione nocturna.

Tractatus de Pollutione diurna.

Dialogus Sophiæ & naturæ ſuper cælibatu ſive caſtitate Eccleſiaſticorum, Lugduni compoſitus ann. MCCCCXXIII.

Carmen de Pulcritudine corporis, quæ ſæpe multis fuit cauſa ruinæ.

Opuſculum contra impugnantes Religionem Cartuſienſium, quoniam pauca in eis reperiantur miracula, quaſi exinde viliores cenſendi ſint.

Tractatus de non eſu carnium Cartuſienſium, contra eos, qui eoſdem ex hoc ſtatuto tanquam indiſcretos & inhumanos judicant, rationibus approbans indiſpenſabilem apud eos ſervari ſolitam carnium abſtinentiam.

Reſolutio quæſtionis, an liceat gravatum debitis admittere ad vovendum Religionem.

Decretum Facultatis Theologiæ Pariſienſis ſuper eadem materia, conditum anno MCCCCX. XXI. Maii.

Tractatus de Temperantia in cibis, potu & veſtibus Prælatorum.

Sermo de Vita Clericorum, habitus tempore Quadrageſimæ ad Clerum.

Sermo de Humilitate, factus in Cœna Domini.

Carmen contra Superbiam.

Sermo de Pœnitentia, factus in Cœna Domini.

Sermo de Dominio Evangelico, factus in Cœna Domini.

Carmen de voluntaria Paupertate.

Sermo factus in Cœna Domini ad Eccleſiaſticorum cautelam & eruditionem.

Sermo de Chriſti Reſurrectione, factus in die Paſchæ.

Sermo in Concilio Remenſi factus anno MCCCCVIII. de Officio Paſtorum.

Tractatus de Viſitatione Prælatorum vel de Cura Curatorum.

Sermo factus in Dominica XIX. poſt Penteeoſtem, de quatuor domibus, civili ſcilicet, Eccleſiaſtica, conſcientiæ & vitæ æternæ.

Collatio Sermonis de reliquis duabus domibus, propriæ conſcientiæ & cæleſtis gloriæ.

Sermo factus in ſolennitate omnium Sanctorum.

Alius Sermo in eadem ſolennitate.

Alius Sermo in eadem ſolennitate.

Sermo factus in die Dominicæ Nativitatis.

Sermo factus in Dominica Septuageſimæ anno MCCCCLXXXVIII.

Sermo de Conceptione Virginis, adſcriptus Gerſoni.

Sermo de ſancto Bernardo.

Sermo de ſancto Ludovico Francorum Rege, Pariſiis habitus.

Carmen ut creſcant Lilia Galliæ.

Sermo de Oratione, factus in Concilio Conſtantienſi.

Sermo de Spiritu ſancto, factus in Concilio Conſtantienſi anno MCCCCXV. in die Pentecoſtes VII. Julii.

Sermo de præſentibus Domini verbis: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis.*

Tractatus de onere & difficultate officii Cancellariatus, & cauſis cur eo ſe abdicare voluerat Gerſon.

Recommendatio Licentiandorum in Decretis.

Tractatus de Nobilitate.

Digitized by Google

Tractatus de conſiderationibus, quas debet habere Princeps, ad Confeſſorem Caroli VII. Francorum Regis.

Dialogus inter duos milites, Francum & Anglum, de bello injuſto Galliæ illato ab Anglis, adſcriptus Gerſoni.

Opuſculum de Puella aut Virgine Aurelianenſi, adſcriptum Gerſoni.

CATALOGUS OPERUM TERTIÆ PARTIS.

De Conſolatione Theologiæ libri quatuor.

Dialogus Apologeticus, cujus collocutores ſunt Volucer & Monimus, continens ea quæ geſta ſunt in Concilio Conſtantienſi ſuper aſſertione Magiſtri Joannis Parvi.

Carmen ad Joannem fratrem ſuum de cauſa canendi.

Carmen lugubre pro deſolatione Univerſitatis Pariſienſis propter bella civilia.

Carmen in laudem Ducis Auſtriæ & Univerſitatis Viennenſis.

Carmen de multiplici Martyrio.

Carmen pro virtute Patientiæ.

Carmen ad Gerardum domini Delphini Confeſſorem.

Aliud carmen ad eundem.

Carmen de Puritate ſacræ Scripturæ reſpectu aliarum.

Joſephina, ſive Vita beati Joſeph conjugis beatæ Mariæ, carmine decantata.

Carmen Guillelmi Sciſſotis Carruſiani & Navarrici antea ſcholaris, in laudem Joſephinæ Gerſonis.

Sermo de Nativitate Virginis Mariæ.

Carmen de eadem Nativitate.

Aliud carmen de diverſa Immunitate a peccato Chriſti & matris ſuæ.

Proſa de Circumciſione Domini.

Centilogium de Conceptibus.

Liber de Vita ſpirituali animæ, ad Petrum Cameracenſem Epiſcopum.

Centilogium de Impulſibus.

Conſiderationes de myſtica Theologia, Lugduni MCCCCXXIV.

Carmen de purificatione ſenſuum inferiorum.

Opuſculum epiſtolare de Religionis perfectione, ad Guillelmum Minandi quondam Medicum Cardinalis Saluciarum, ſed poſtea Monachum Domus majoris Cartuſiæ, Lugduni anno MCCCCXXII.

Quæſtio Theologica, Utrum aurora mane rutilans ſolem ediderit: in quo tractatu de Conſiliis Evangelicis & de Statu perfectionis.

Tractatus per modum dialogi de Perfectione cordis, compoſitus Lugduni MCCCCXXIII. in eo Theologus loquitur ad animam chriſtianam.

Tractatus de Meditatione.

Tractatus de Simplificatione, Stabilitione ſeu Mundificatione cordis.

Carmen de Simplificatione cordis.

Tractatus de Directione, ſeu Rectitudine cordis.

Tractatus de Illuminatione cordis, ſeu de una pretioſa Margareta, etiam de ipſa ſancta Margareta.

Tractatus de Oculo.

Tractatus de remediis contra puſillanimitatem, ſcrupuloſitatem, deceptorias inimici conſolationes, & ſubtiles ejus tentationes, ab ipſo primum Gallice conſcriptus, deinde ab alio in Latinum tranſlatus.

Tractatus de diverſis diaboli tentationibus, e Gallico in Latinum verſus ad preces venerabilis domini Nicolai Nurembergenſis.

Tractatus contra Profeſſum inobedientem, editus Lugduni anno MCCCCXXVI.

Digitized by Google

Tractatus pro devotis ſimplicibus, qualiter ſe in ſuis exercitiis diſcrete & caute habere debent, e Gallico in Latinum tranſlatus.

Documentum notabile de Sacramento altaris.

Tractatus de zelo & fervore Novitiatus.

Epiſtola ad fratrem ſuum.

Alia Epiſtola ad fratrem.

Alia Epiſtola de fratre ſuo Nicolao.

Epiſtola incitativa ad perfectum ſpiritualem.

Epiſtola de cuſtodia habenda ad ſeipſum.

Epiſtola pro confortatione cujuſdam tentati.

Epiſtola de converſione & perſeverantia in bono propoſito.

Epiſtola de pia memoria defunctorum.

Tractatus de Paſſionibus animæ, editus anno MCCCCX.

Carmen ad Petrum Alliacum Cameracenſem Epiſcopum & Cardinalem.

Tractatus de monte Contemplationis, e Gallico in Latinum tranſlatus.

Epiſtolæ tres, quibus aliquandiu ſe laboraſſe ſignificat.

Secretum colloquium hominis contemplativi ad animam ſuam, & animæ ad hominem, ſuper paupertate & mendicitate ſpirituali, docens recurrere ad Deum & Sanctos per devotam orationem pro impetranda eleemoſyna gratiæ & virtutum. Inſuper & pro adipiſcenda ſcientia affectionum, quæ proprie ſapientia dicitur, quaſi ſapida ſcientia. Continet duas partes: prima tractat quæſtiones & reſponſiones diverſas hominis ad animam, & contra; ſecunda continet orationes & meditationes, quas format anima ſub forma pauperis mendicantis & quærentis panem.

Epiſtola ad ſorores ſuas docens, de quo quis per ſingulos dies cogitare debeat.

Appellatio peccatoris a divina Juſtitia ad divinam miſericordiam.

Tractatus de Oratione & de valore ejus.

Expoſitio iſtius partis Orationis Dominicæ: *Dimitte nobis debita noſtra.*

Oratio cum peccator de peccatis ſuis multum eſt anxius, eaque coram Deo poſtpoſita omni mala verecundia expandit.

Tractatus de triplici Cantico, ſenſuali, morali & rationali.

Carmen ſuper recogitatione mortis.

Carmen de laude Muſicæ.

Carmen, in quo Eccleſiaſtici excitantur ad cantum.

Carmen de Laudibus elegiæ ſpiritualis.

Collectorium ſuper *Magnificat.*

Carmen, in quo fratres Gerſonis inducuntur loquentes.

Duodecim tractatus ſuper *Magnificat.*

Varia carmina ſuper *Magnificat*, quæ pro abigendo tædio quietæ ſenectutis, & recordatione præteritorum ſtudiorum, non tam nitori ſtudens, quam devotioni & utilitati, modulatus eſt.

Carminum ſuorum honeſta defenſio Lugduni decantata vix duodecim diebus ante vitæ conſummationem.

Anagogium de verbo & hymno gloriæ, *Gloria in excelſis Deo Patri & Filio & Spiritui ſancto.*

Epithalamium myſticum Theologi & Theologiæ ſub typo Jacob & Rachel, verſibus decantatum.

Tractatus ſuper Cantica Canticorum ad Fratres Ordinis Cartuſienſis, editus Lugduni anno MCCCCXXIX. die Sabbati IX. menſis Julii, anno ætatis ſuæ LXVI.

Tractatus de Elevatione mentis in Deum, ſeu Alphabetum divini amoris, Gerſoni adſcriptum.

Doctrinalis Expoſitio ſuper ſeptem Pſalmos Pœnitentiales.

Donatus moraliſatus.

CATA-

CATALOGUS OPERUM QUARTÆ PARTIS.

Sermo de Angelis.

Collatio de Angelis.

Sermo de Circunciſione.

Collatio ſeu ſermo in feſto beati Ludovici, factus in Collegio Navarræ, dum adhuc ſolum eſſet Baccalaureus in Theologia.

Sermo de ſancto Nicolao.

Collatio pro Licentiandis in Facultate Decretorum.

Sermo de Cœna Domini.

Conſilium, vt poſthabitis recentioribus, etiam ſeipſo, auctores antiqui legantur.

Epiſtola ad Petrum Cameracenſem Epiſcopum.

Alia Epiſtola ad eundem.

Alia Epiſtola ad eundem ex parte Facultatis Theologiæ.

Indiculus aliquorum Doctorum, qui de contemplatione locuti ſunt.

Supplementum ſermonis cujuſdam qui incipit, *A Deo exivi*.

De Officio Prælatorum, durante præſertim ſubtractione.

Octo concluſiones Doctorum Italiæ pro exterminatione ſchiſmatis.

Aliæ propoſitiones ad exterminationem ſchiſmatis per viam Concilii generalis.

Arbor de origine Juris & Legum.

Arbor de Poteſtate Eccleſiaſtica.

Epiſtola Petri Cameracenſis Epiſcopi ad Bonifacium Papam XIII. anno MCCCCVIII. XXVI. Januarii.

Sermo de ſancto Ludovico.

Epiſtola ad Joannem Morellum, Canonicum Regularem ſancti Dionyſii Remenſis, de diſtinctione & probatione Viſionum factarum cuidam piæ mulieri.

Explicatio quorundam terminorum ad ſacram Scripturam & Theologiam intelligendam neceſſariorum.

Tractatus de paſſionibus animæ.

De diſtinctione peccatorum, ex Alberto.

Additamentum ad tractatum de Schiſmate, qui prima parte habetur.

Epiſtola ad Abbatem ſancti Dionyſii, ſuper controverſia capitis ejuſdem ſancti Dionyſii, anno MCCCCVIII.

Acta quædam de Schiſmate tollendo.

Alia diſputatio de tollendo Schiſmate.

Duæ lectiones ſuper illud Marci, *Pœnitemini, & credite Evangelio*: quarum prior facta eſt anno MCCCCII. poſterior tempore incerto.

Reſolutio quæſtionis, Utrum liceat Chriſtiano initia rerum obſervare ex cæleſtium ſiderum reſpectu.

Sermo in Cœna Domini.

Sermo in die ſancti Ludovici.

Epiſtola ad Magiſtrum Dominicum Parvum, Cantorem Carnotenſem, de feſto beati Joſeph celebrando, Conſtantiæ MCCCCXVI.

Alia Epiſtola de eadem re, Pariſiis MCCCCXIII.

Officium ſacrum in feſto beati Joſeph dicendum.

Octo concluſiones de propoſitionibus per Epiſcopos damnandis hæreſeos, vel non damnandis: quod eſt ſupplementum ſermonis de Purificatione beatæ Mariæ, in Concilio Conſtantienſi.

Tractatus de illuminatione cordis.

Tres propoſitiones ſuper eſu carnium Religioſorum ſancti Benedicti, anno MCCCCXXVIII. XX. Auguſti.

Digitized by Google

Opuſculum contra eos qui dicunt, quo die quis Miſſam audierit, non ſubitanea morte periturum.

Inſtructiones ad Magiſtrum Joannem Majoris, Præceptorem Ludovici Delphini filii Caroli VII. Francorum Regis, anno MCCCCXXIX.

Sermo factus in Synodo Lugdunenſi, anno MCCCCXXII. de reddendo debito.

Opuſculum adverſus quendam docentem, pueros, etiam non baptizatos, ante rationis vſum innocentes eſſe.

Tractatus de ſignis bonis & malis.

Sermo de Nativitate beatæ Virginis.

Fundamentalis reſponſio per duodecim conſiderationes ad quæſita reverendiſſimi Epiſcopi Anicienſis, contra Fratricellum quendam, præferentem orationes particularium feminarum & laicorum devotorum actibus hierarchicis Eccleſiaſticorum Sacerdotum & Doctorum peccatorum, Lugduni MCCCCXXVIII. die XXVII. Februarii.

Sermo factus feria ſecunda Pentecoſtes, anno MCCCCIII.

Schedula de regimine cujuſdam Incluſi in monte Valeriani.

Proteſtatio facta in comitiis Facultatis Theologicæ contra ſchiſmata.

Epiſtola Brugis ſcripta anno MCCCC. qua deflet ſtatum Eccleſiæ tempore ſchiſmatis.

Propoſitiones aliquot pro reformatione diſciplinæ Facultatis Theologiæ Pariſienſis.

Epiſtola ad Provincialem Ordinis Celeſtinorum, explicans quid & quot modis crux Chriſti feratur.

Centilogium de cauſa finali.

Propoſitiones quinquaginta de modis ſignificandi.

Propoſitiones quinquaginta de concordia Metaphyſicæ cum Logica, anno MCCCCXXVI.

Qui ſequuntur ſermones, e Gallico Gerſonis ab ejus ore excepto, in Latinum tranſlati fuere per Joannem Briſgoicum Theologum.

Sermo Dominicæ primæ Adventus contra gulam.
Sermo Dominicæ ſecundæ Adventus contra luxuriam.
Sermo Dominicæ tertiæ Adventus contra luxuriam.
Sermo Dominicæ quartæ Adventus contra luxuriam.
Sermo Dominicæ primæ poſt Natalem Domini, exhortationis ad caſtitatem.
Alius ſermo de eodem die.
Sermo Dominicæ infra Octavas Epiphaniæ, docens modum vivendi conjugatorum.
Sermo Dominicæ primæ poſt Octavas Epiphaniæ contra avaritiam.
Sermo Dominicæ Septuageſimæ contra acediam.
Sermo Dominicæ Sexageſimæ contra iram.
Sermo Dominicæ Quinquageſimæ contra invidiam.
Sermo Dominicæ primæ Quadrageſimæ contra ſuperbiam.
Sermo Dominicæ ſecundæ Quadrageſimæ contra ſuperbiam.
Sermo de quærendo Domino.
Sermo Dominicæ primæ Quadrageſimæ de Tentatione.
Sermo factus ad populum Pariſienſem contra Bullam Mendicantium, anno MCCCCIX.
Sermo Dominicæ tertiæ Quadrageſimæ de deſolatione regni in ſe diviſi.
Sermo Dominicæ quartæ Quadrageſimæ de paſtu turbarum.

Digitized by Google

Sermo de Cæco nato.
Sermo Dominicæ in Paſſione.
Sermo Dominicæ in Ramis Palmarum.
Alius ſermo Dominicæ in Ramis Palmarum.
Sermo in feſto Paſchæ.
Sermo Dominicæ, *Miſericordia Domini.*
Sermo habitus Pariſiis in feſtis Paſchalibus.
Sermo de Spiritu ſancto factus in præſentia Regis Franciæ, & aliorum plurium Dominorum & Magnatum.
Alius ſermo de Spiritu ſancto.
Sermo de ſancta Trinitate.
Alius ſermo de ſancta Trinitate.
Sermo in die Corporis Chriſti.
Sermo de Conceptione Virginis, habitus in Eccleſia ſancti Germani, anno MCCCCI.
Alius ſermo pomeridianus incompletus de eadem materia.
Sermo habitus coram Rege Franciæ, nomine Univerſitatis Pariſienſis, pro pace Eccleſiæ & vnione Græcorum.
Sermo de Nativitate Domini.
Alius ſermo de Nativitate Domini habitus coram Rege & pluribus Magnatibus.
Sermo factus in die Epiphaniæ coram Carolo ſexto, & multis Ducibus, Comitibus & Magnatibus.
Sermo primus de ſancto Antonio, factus coram Duce Burgundiæ & pluribus aliis.
Sermo ſecundus de eodem ſancto Antonio.
Sermo tertius de eodem ſancto Antonio.
Sermo de Purificatione beatæ Mariæ.
Sermo de Annuntiatione beatæ Mariæ.
Sermo de ſanctis Petro & Paulo.
Sermo de ſancto Michaele & Angelis, in Eccleſia ſancti Pauli factus.
Sermo de omnibus Sanctis.
Sermo de Defunctis, ad populum Pariſienſem in Eccleſia ſancti Severini.
Alius ſermo de Defunctis.
Alius ſermo de Defunctis.
Tractatus de Conſolatione in mortem amicorum.
Solennis oratio ex parte Univerſitatis Pariſienſis facta coram Carolo ſexto Rege, Delphino, Ducibus, Comitibus & aliis Magnatibus, de vita naturali, politica & ſpirituali Principis, vbi præclara tradit documenta pro Principis inſtitutione.
Opuſculum contra Adulatores Principum.
Propoſitiones factæ anno MCCCCVIII. coram Rege & ſuis Magnatibus, pro pace.
Sermo ad Regem Franciæ pro juſtitia.
Expoſitio Paſſionis Domini, e Gallico in Latinum verſa.
Tractatus contra Romantium de Roſa, qui ad illicitam venerem & libidinoſum amorem vtriuſque ſtatus homines excitabat.
Quinque concluſiones contra ludum ſtultorum.
Exhortatio facta ad Ducem Bituriæ anno MCCCCXIII. vt ſolennizetur feſtum ſancti Joſeph.
Meditationes quædam devotæ circa Aſcenſionem Domini.
Modus quidam, quo certis ex cauſis Romam ire non valentes in anno Jubilæi, ſpiritualiter peregrinationem eandem perficere poſſint.
Remedia refrænandæ linguæ.

Quomodo puer JESUS concipi, naſci & educari poſſit in vnoquoque noſtrum.

Speculum bonæ vitæ, in quo continetur exhortatio humani generis ad benefaciendum, & mundum deſpiciendum.

Sermo coram Rege Carolo in commendationem Domus Dei, ſeu Hoſpitalis Pariſienſis.

Sex conſiderationes contra peccatum blaſphemiæ.

Querela Defunctorum in igne purgatorio detentorum ad amicos in terra ſuperſtites.

Moralis admonitio pro Sanctimonialibus.

Quindecim perfectiones neceſſariæ volenti Deo ſervire.

Dialogus de Tribulatione.

Opuſculum contra nimis ſtrictam & ſcrupuloſam conſcientiam.

Duodecim conſiderationes, vt homo exaudiatur a Deo.

Tractatus contra fœdam tentationem, aut ſpiritum blaſphemiæ.

Colloquium quinque ſenſuum & conſcientiæ.

Gerſonis libri Gallice editi vel converſi.

Le livre des trois parties, c'eſt à ſçavoir, des Commandemens de Dieu, de Confeſſion & de l'Art de bien mourir, qui eſt vne Inſtruction pour les Curez, Vicaires, Maitres d'Ecoles, d'Hoſpitaliers, & de gens de toutes qualitez, à Lion chez Pierre Mareſchal l'an MCCCCXC. *in* 8°. *à Paris l'an* MDIX. *&* MDLVI. *chez Guillaume Thibault, in* 16°.

La Mendicité ſpirituelle, les Meditations de l'ame, le Conſolatif de triſteſſe, à Paris l'an MDXIX. *chez Michel le Noir, in* 4°.

Harangue par maniere de remonſtrance faite au Roi Charles VI. propoſant pour & au nom de l'Vniverſité de Paris touchant le gouvernement du Roi & du Roiaume, à Paris l'an MDL. *chez Vincent Sertenas, in* 8°.

Confeſſional, autrement appellé le Directeur des Confeſſeurs, à Paris l'an MDXXXIX. *chez Poncet le Preux, in* 8°.

L'Eguillon de l'amour divin, traduit de ſaint Bonaventure, à Paris l'an MDLIV. *chez Pierre le Caron, in* 4°.

Le livre du Treſor de Sapience, en forme de Dialogue entre vn Diſciple & la Sapience, à Toulouſe l'an MDLXIV. *chez Jacques Colomier, in* 8°.

Ceterum quod in Petro Alliaco de Eccleſiaſtica ſeu ſpirituali in res temporales poteſtate obſervavi, in Gerſone obſervatum eſſe volo, ne quis ſilentium meum in conſcientiam ducat. Sic ego conſtitui poſticæ occurrere ſannæ, quam Jacobus Cardinalis Perronius Gerſonis operum editori vltimo movere voluit in ſua ad generalia regni comitia oratione.

Hic in Gerſonianæ laudationis cumulum addam, Pariſienſem Theologum, aut Eccleſiaſticum tractatorem vix reperiri vllum, qui & vivus & mortuus tantopere commendatus fuerit, quantopere Joannes Gerſo & a diverſis auctoribus & per varias nationes commendatus eſt. Com-

Digitized by Google

paratio hæc menſuram exigit temporis, quod inter annos ducentos & quinquaginta decurrat. Nam fieri poteſt, vt Eccleſiaſticus tractator, qui quarto vel quinto Eccleſiæ ſæculo vixerit, per conſequentes annos omnes majorem quam Gerſo, per annos ducentos quinquaginta commendationem exceperit. Igitur conſtituto hujuſmodi ſynchroniſmo, perſtringo varios honoris titulos, quibus Gerſon affectus eſt.

Initium facio a Conſtantienſi Synodo, in qua Franciſcus Zabarella Florentinus Cardinalis, magnæ vir & doctrinæ & auctoritatis, dixit Huſſitis, qui Gerſonis judicium declinabant: *Dicitis, o Huſſitæ, Pariſienſem Cancellarium ſuſpectum vobis exiſtere, qui tamen vſque adeo ſuperexcellens Doctor eſt, qualis in tota Chriſtianitate vix reperiri queat.* Hæc apud Joannem Cochlæum in libro 11. Hiſtoriæ Huſſitarum. at in Patrum conſeſſu nullus fuit, qui elogio huic reclamarit.

Deinde in appendice ejuſdem Synodi: *Venerabilis & circumſpectus vir Ioannes Iarſonis, Cancellarius Pariſienſis Studii.* Infra: *Sedebat in primo loco egregius & famoſus vir dominus Ioannes de Gerſono, Cancellarius Eccleſiæ Pariſienſis, ſacræ Theologiæ Profeſſor, & Ambaſſiator prædicti Regis Francorum.*

Piſana Synodus in literis quas ad Pariſienſem Academiam anno MDXII. ſcripſit hoc modo: *Sacroſancta generalis Synodus Piſana in Spiritu ſancto legitime congregata, vniverſalem Eccleſiam repræſentans, & per continuationem Mediolanum ad tempus tranſlata, dilectis filiis, Rectori, Doctoribus, Magiſtris & Regentibus almæ Univerſitatis Studii Pariſienſis, ſalutem & omnipotentis Dei benedictionem. Dilectus filius Gaufredus Bouſſard, Cancellarius Pariſienſis, juſſu noſtro tradet vobis libellum quendam ſuſpectum & plenum injuriis contra Concilium Conſtantienſe & Baſileenſe ac noſtrum, & contra* JOANNEM GERSONEM OPTIMUM ECCLESIÆ DEFENSOREM, *compoſitum per quendam Fratrem Caietanum, hominem audacem & periculoſum, quem conſideramus pro ſuo demerito caſtigari. Ideo hortamur vos in Domino, vt libellum diligenter examinetis & diſcutiatis, & mittatis ad nos celeriter determinationem veſtram doctrinalem, qua poſſimus juxta ejus audaciam cum veſtris prudentiſſimis conſiliis procedere, &c. Datum Mediolani*

Digitized by Google

in generali Congregatione noſtra x. *Ian.* MDXII. Sic Piſana Synodus Gerſonem optimum Eccleſiæ defenſorem appellat : qua vix vlla dari poteſt commendatio illuſtrior.

Senonenſis Synodus provincialis anno MDXXVIII. habita, quæ propter decretorum ſuorum præſtantiam, apud omnes auctoritatem maximam obtinuit. In cap. XI. inter decreta morum : *In Eccleſiis parochialibus per ſingulos dies Dominicos, Presbyteri parochiales Curati, per ſe aut Vicarios eorum, clara voce & intelligibili ac verbis maternis annuntiant decem præcepta Decalogi & articulos Fidei; & ſi qui fuerint Presbyteri, quibus non ſuppetat doctrina, aut prædicandi gratia, legant & declarent prædicta die Dominica vnum capitulum Ioannis de Gerſon in Opere ſuo Tripartito.*

Diœceſanæ Synodi ſunt numero tres, Pariſienſis anni MDVI. Claromontenſis anni MDVII. & Carnotenſis anni MDIX. quæ Gerſonem ita commendant, vt nihil fere ſupra eſſe poſſit. Verba ſunt eorum qui Præſides fuerunt : *Conſilio virorum ſpiritualium ac peritorum ordinavimus & ordinamus, tam pro inſtructione ſimplicium ſeu illiteratorum Curatorum, aliorumque ſimilium curam animarum habentium, quam etiam pro informatione ſimplicis populi, fructuoſas prædicationes & ſalutares exhortationes vt plurimum non audientis, publicare ſeu publicari facere, & diligenter exponi per totam Diœceſim noſtram, tenorem noſtræ Fidei Catholicæ, Mandata Dei & Eccleſiæ, modum examinandi conſcientiam, & ſe accuſandi per confeſſionem, ad dignos fructus pœnitentiæ faciendos, & ſcientiæ bene moriendi, quorum ignorantia neminem excuſat; & eorum cognitio eſt omnibus Chriſtianis pernecesſaria & ſupra modum ſalutaris, prout deſcripta eſt ad finem intenſum per venerabilem illum Doctorem Theologum Magiſtrum Ioannem de Gerſono, olim Cancellarium Eccleſiæ Pariſienſis, magnum ac prudentem animarum zelatorem, & ſingularem conſcientiarum ſerenatorem, in ſuo Opere Tripartito, quod ad vtriuſque ſtatus ædificationem Latine & Gallice ſcripſit.*

Diœceſanæ Synodi Meldenſes duæ, vna anni circiter MDIX. altera anni MDXI. idem ſtatuunt per ſuos Præſides, quorum alter ita loquitur : *Omnes Sacerdotes Meldenſis Diœceſis habeant ad mandatum prædeceſſoris noſtri Opus Tripar-*

titum venerabilis Cancellarii Pariſienſis, domini Ioannis de Gerſono, quod vulgo dicitur Inſtructio Curatorum, tam Latine, quam Gallice; & de hujuſmodi Inſtructione legant & exponant omni die Dominico, tam in Miſſa matutinali, quam parochiali, ſuis parochianis vnum capitulum, vel quantum eis videbitur expedire pro ædificatione eorum, juxta formam contentam in prologo ejuſdem libri.

Diœceſanæ Synodi Senonenſes duæ, vna anni MDXXIV. altera MDXXXIV. idem ſtatuunt de vita & converſatione Clericorum: *Ut omnes ſciant, quæ ſint officii ſui, Clericos præcipue in ſacris conſtitutos hortamur, vt cum Breviario ad vſum Senonenſem habeant libros Eccleſiaſticos, præſertim Pſalterii, Evangeliorum & Epiſtolarum totius anni, Hymnorum & Proſarum ac Canonis Miſſæ probatas expoſitiones, Tripartitum Opus Ioannis de Gerſon.*

Diœceſanæ Synodi Carnotenſes tres, vna anni MDXXVI. altera anni MDL. tertia anni MDLXXV. idem ſtatuunt per Epiſcopos qui eis præfuerunt.

Sic loquitur prima Synodus: *Porro inter ceteros* (auctores) *qui hujuſmodi doctrinam ſanctæ fidelium cujuſvis ſtatus & conditionis inſtitutioni accommodam ſcriptis tradiderunt, eximius Pater & Doctor Theologus Ioannes de Gerſono, quondam Cancellarius Pariſienſis, librum vnum edidit tam Latina, quam Gallica lingua, ſalubri Chriſtianorum omnium ædificationi apprime neceſſarium & vtilem, quem Opus Tripartitum inſcripſit.*

Sic loquitur ſecunda Synodus: *Sed vt ipſi* (Sacerdotes) *ſciant, quæ ſint officii ſui, potenteſque ſint alios inſtruere, & otioſitatem malorum omnium matrem evitare, hortamur omnes Clericos, & maxime Sacerdotes, & in ſacris conſtitutos Ordinibus, quatenus ipſi cum ſummâ diligentia dent operam lectioni & intelligentiæ ſacrarum Literarum, habeantque libros Eccleſiaſticos, præſertim Pſalterii, Evangeliorum totius anni. . . . . Tripartitum Opus Gerſonis.*

Sic loquitur tertia Synodus: *Quid de numero, vſu & efficacia Sacramentorum conſtituerit Eccleſia, diſcant e venerabilis Ioannis a Gerſonio, dudum Pariſienſis Academiæ Cancellarii, libello, quem ad animarum ſalutem hiſce ſynodalibus monitis adjici curavimus.* Deinde Synodi Præſes Nicolaus Thuanus ad

Digitized by Google

Diœceſis ſuæ Curiones ita ſcribit : *Etſi noſtris ſynodalibus monitis potueritis plenius informari de iis, quæ ad veſtri miniſterii executionem pertinent, tamen vt ſatisfiat eorum votis, qui in ſacrarum Literarum ſtudiis non eo profecerunt, vt Eccleſiaſticis functionibus incumbant, Tripartitum Opus venerabilis Doctoris Magiſtri Ioannis de Gerſonio, dudum Cancellarii Academiæ Pariſienſis, adjici curavimus, præcipientes, vt illud per capita ſingula diebus Dominicis in Miſſa matutinali, prout occurrerit, exponatis.*

Diœceſana Synodus Toloſanenſis, quæ ad annum MDXXVI. celebrata eſt : *Libellum*, inquit, *per venerabilem virum Magiſtrum Ioannem de Gerſonio, olim Eccleſiæ Pariſienſis Cancellarium, compoſitum, & communiter, Opuſculum Tripartitum, intitulatum, mandato noſtro in vulgarem ſermonem tranſlatum ac impreſſioni mandatum, vna cum tractatulo ei adjuncto de Sacramentis, omnibus & ſingulis Rectoribus, Vicariis & omnibus aliis curam & regimen animarum in noſtra civitate & Diœceſi Toloſana habentibus, perlegi, & quam commode fieri frequentius poterit, parochianis ſuis publicari & declarari volumus & mandamus.*

Diœceſanæ Synodi Bellovacenſes duæ, quarum altera alterius meminit ad annum MDLIV. quo habita eſt, in tractatu de Pœnitentia : *Interrogent de ſeptem peccatis mortalibus, conformiter ad examen Magiſtri Ioannis Gerſon in Opere ſuo Tripartito.* Deinde in tractatu de Extrema Unctione : *Secundo loco dicendum eſſet de decem præceptis divinis, quorum cognitio Curatis & eorum Vicariis eſt maxime neceſſaria, vt ea familiarius populo ſibi commiſſo explanent, niſi Chriſtianiſſimus & reſolutiſſimus Doctor Ioannes Gerſon in ſuo Opere Tripartito dictorum præceptorum expoſitionem eſſet clare & abunde proſecutus. Propterea omnes dictos Curatos & eorum Vicarios ad illud Opuſculum brevitatis cauſa remittimus.* Et poſt alia : *Pro quo faciendo poterunt habere recurſum ad Opus Tripartitum Ioannis Gerſon, quod a piæ memoriæ prædeceſſore noſtro Ludovico de Villiers quondam imprimis curatum eſt, & Gallice expoſitum.*

Diœceſana Synodus Rutenenſis, quæ anno MDLII. celebrata eſt, de ſacramento Extremæ Unctionis : *Adhibeatur*, inquit, *quædam exhortatio præparationis ad mortem, juxta formam,*

mam, quam dominus de Gerſonio docet in libello ſumptibus noſtris, annis ſuperioribus, typis excuſo, & omnibus Rectoribus atque eorum Vicariis gratis communicato.

Diœceſana Synodus Pariſienſis, quæ anno MDLVII. celebrata eſt: *Quibus*, inquit, *ſtatutis, Gerſonis Doctoris eximium libellum, quo Catecheſis Chriſtiana continetur, adjici curavimus, qui quod in eiſdem ſanctionibus & ſtatutis deſiderari forſan poterit, abunde ſuppeditabit.*

Diœceſana Synodus Catalaunenſis quæ habita quoque eſt anno MDLVII. in eo libro, qui nuncupatur *Breve de fidei orthodoxæ rudimentis Compendium, in ſeptem tractatus digeſtum, atque a ſacra Remenſi Theologiæ Facultate approbatum.* Deinde pagina CLVI. *de præceptis Legis in ſpecie, ex Catholico & admodum reſoluto Doctore domino de Gerſonio, in ſuo Opere Tripartito, primum præceptum eſt, Diligere Deum.*

His autem Diœceſanis Synodis Rituales libros adjicio viginti, quos ſecundum editionis ſuæ tempus referemus.

Ritualis liber Tullenſis Eccleſiæ, qui anno MDXXIV. & anno MDLIX. editus eſt, inter inſtructiones infirmi: *Sequuntur*, inquit, *interrogationes & exhortationes, quæ fieri debent morientibus.* Hæc repetuntur ex Tripartito Opere Gerſonis.

Ritualis liber Silvanectenſis Eccleſiæ, qui anno MDXXVI. editus eſt, quicquid in Opere Tripartito ad modum exhortandi & interrogandi moribundum pertinet, ad verbum tranſſcribit.

Ritualis liber Toloſanæ Eccleſiæ, qui anno MDXXXVIII. & anno MDLIII. editus eſt, ex Opere Tripartito modum interrogandi ægrotum* præſcribit.

Ritualis liber Trecenſis Eccleſiæ, qui anno MDXLI. & anno MDLXXIII. editus eſt, repetit ex Opere Tripartito magnam partem eorum, de quibus a Preſbytero moribundus interrogetur.

Ritualis liber Lugdunenſis Eccleſiæ, qui anno MDXLII. editus eſt, in tractatu V. *Sequuntur Ioannis Gerſonis Doctoris Theologi & Pariſienſis Cancellarii, egregiæ exhortationes quatuor, quibus homo in extremis conſtitutus, ad bene moriendum excitetur.*

Ritualis liber Metenſis Eccleſiæ, qui eodem anno editus eſt, poſt datum infirmo Viaticum : *Sequuntur interrogationes & exhortationes, quæ fieri debent morientibus, ſeu infirmis agonizantibus*, quæ ex Opere Tripartito deprimuntur.

Ritualis liber Rotomagenſis Eccleſiæ, qui anno MDXLIV. & anno MDLXXXVI. editus eſt, ſub finem : *Sequitur brevis & vtilis monitio in vulgari, juxta doctrinam Magiſtri Ioannis Gerſon Doctoris : quæ quidem monitio fieri debet omnibus Chriſti fidelibus in articulo mortis poſitis, & continet quatuor partes, videlicet exhortationes, interrogationes, orationes & obſervationes.*

Ritualis liber idem anno MDCXI. & MDCXL. editus, eo in loco, vbi traditur modus juvandi morientes : *Parochus igitur vel alius Sacerdos infirmum exhortari poterit his brevibus & efficacibus verbis, quæ deprompta ſunt ex Ioanne Gerſon.*

Ritualis liber Meldenſis Eccleſiæ, qui anno MDXLVI. editus eſt, modum juvandi morientes ex Opere Tripartito deſumit.

Ritualis liber Virdunenſis Eccleſiæ, qui anno MDLIV. evulgatus eſt, de Extrema Unctione : *Sequitur alia Presbyteri ad ægrotum exhortatio*, quæ ex Opere Tripartito comparatur.

Ritualis liber Redonenſis Eccleſiæ, qui anno MDLVII. prodiit, de ſacramento Extremæ Unctionis : *Sequuntur nonnullæ exhortationes bonæ, ex doctrina Ioannis Gerſonis, ſolennis in Theologia Magiſtri, deprompta, quibus homo ad bene moriendum eruditur.*

Ritualis liber Noviomenſis Eccleſiæ, qui anno MDLX, prodiit, ad calcem : *Sequitur Ioannis Gerſonis Doctoris Theologi & Pariſienſis Cancellarii, tractatus de Arte bene moriendi, vtiliſſimus & neceſſarius Chriſtianis omnibus, & maxime Sacerdotibus curam animarum habentibus, vt illius ope homines in articulo mortis poſitos ad bene moriendum hortentur.*

Ritualis liber Viennenſis Eccleſiæ, qui anno MDLXXVII. in lucem emiſſus eſt, in viſitatione infirmi in agonia conſtituti : *Sequuntur Ioannis Gerſonis, Pariſienſis Cancellarii, exhortationes quatuor, quibus Presbyter erga ægrotum in mortis periculo verſantem vti poterit.*

Digitized by Google

Ritualis liber Pariſienſis Eccleſiæ, qui anno MDLXXXI. MDCI. MDCXV. & MDCXLVI. editus eſt, ex Opere Tripartito repetit magnam partem eorum, de quibus a Preſbytero moribundus interrogetur. Hic explicantur pluribus, quæ Gerſo tradidit paucioribus.

Ritualis liber Mechlinienſis Eccleſiæ, qui anno MDXCVIII. editus eſt, deſcribit in ordine juvandi morientes, quicquid habet Gerſonis Opus Tripartitum.

Ritualis liber Burdegalenſis Eccleſiæ, qui anno MDCXI. ad vſum Provinciæ emiſſus eſt, in ſacramento Extremæ Unctionis: *Ordo juvandi morientes, ex Ioanne Gerſon in Tripartito.*

Ritualis liber Gebennenſis Eccleſiæ, qui juſſu ſancti Franciſci Saleſii Epiſcopi anno MDCXII. ſic ſtatuit: *Quo in loco, quomodo Parochus ægrotos ad bene in Domino moriendum diſponere debeat. Sequuntur Ioannis Gerſonis, Pariſienſis Cancellarii, exhortationes quatuor, quibus Presbyter erga infirmum uti poterit.*

Ritualis liber Iprenſis Eccleſiæ, qui anno MDCXXXIX. editus eſt, cum tradit ordinem juvandi morientes, quidquid eſt in Opere Tripartito, tranſſcribit.

Sequuntur generalia Epiſcoporum de Gerſone teſtimonia.

Petrus Alliacus, Cameracenſis Epiſcopus & Cardinalis, in Synodo Cameracenſi: *Ioannes Gerſo venerabilis & cariſſimus ſocius meus.*

Amedeus, Lugdunenſis Archiepiſcopus, in epiſtola ad Joannem Gerſonem, Lugdunenſium Celeſtinorum Priorem, conſolatoria: *Noverat plene noſter pius Pater, quod qui mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt, dixiſſeque libeat poſt tantos ſæculi hujus honores, vbi primus Pater almæ Univerſitatis Pariſienſis re & merito exiſtebat, (quæ inter ceteras Univerſitates ſicut ſidus radiat matutinum) vbi tantis rerum copiis & beneficiorum valoribus abundabat, pro veritate longum paſſus exilium: etiam interdum in lingua, quam non noverat, Apoſtolica fretus doctrina, ſcivit ſimul abundare & indigere, viciſſeque vitia, & ſervaſſe virtutes, confutaſſe hæreſes, & exaltaſſe veritates, in Chriſtique glorioſa confeſſione & ſua peregrinatione*

devote obiiſſe: martyrio carere non videtur. Multos namque Sanctos legimus, & in catalogo Martyrum deſcribimus, qui ſolum paſſi ſunt exilia. Nec illud vos moveat, ſemper colende Pater, quod nodoſas diſſolvebat difficultates: & in hoc vobiſcum conveniam, quod poſt ſe non reliquit ſimilem ſibi; ſed in agro ſemper proficiens Dominico, inceſſabili calamo ſcribens, poſteris ambiguitates plurimas ſubmovit, & ſcripta ſua revolventium mentes elevavit, & per acumen eminentis ſui ingenii tenebras fugavit.

Gerardus Machetus, Caſtrenſis Epiſcopus, Carolo VII. Regi a confeſſionibus, in epiſtola XXIII. ad Joannem Buſſiacum, Archidiaconum Briæ in Pariſienſi Eccleſia: *Poſt diuturnam animi deliberationem ſtatui & conſenſi conferre vobis locum burſarum Theologorum Collegii regalis Campaniæ, ſuper quo miniſtravi literas regias Proviſori memorati Collegii deferendas & manualiter exhibendas. Recipe igitur pro primitiis donum iſtud gratuitum; ingredere Domum illam ſacratam meritis Patrum, in qua noſter Ioannes de Gerſonno felicis recordationis, cujus nomen retines, gradus famam Domus ampliavit: qua in re admoneo te ut reſſuſcites famam ejus, imitator factus tanti Patris, viri exemplaris & famatiſſimi.*

Deinde in epiſtola CCXXVII. ad Jacobum de Cireſio: *Memini, domine & frater, nonnulla olim communicaſſe veſtræ devotioni ſuper hac re devotiſſima, quæ compilavit devotiſſimus ille ad beatum Ioſeph digne memorandus Cancellarius Pariſienſis.*

Tum in epiſtola CCCXIX. ad Herveum Novavillam: *O utinam liberet intereſſe vos, videlicet cum illis qui ſuperſunt, Deo miſerante, nomine Theologicæ Facultatis, quam vivens & moriens dolebat ita deficere ſacratæ memoriæ dominus meus, olim Cancellarius Pariſienſis, dominus Ioannes de Gerſonno, Pater multorum viventium & mortuorum, quem beatum ſpero & felicem in deliciis cæleſtium gaudiorum cum illis, qui ad juſtitiam multos erudierunt, effulgent ſicut ſol in perpetuas æternitates.*

Denique in epiſtola CCCXXVI. ad Priorem majoris Eccleſiæ Caſtrenſis: *Ut aperte confabuler vicariis literis, quia voce tenus nequeo, diſpoſui omnem doctrinam elevatiſſimam illius viri, cujus memoria in benedictione eſt, duobus in locis velut*

Digitized by Google

ſuper candelabrum reponere, in Collegio ſcilicet regali, vbi alitus & magiſtratus fuit, & in Libraria Eccleſiæ Pariſienſis, in qua beneficiatus & honoratus.

Chriſtophorus Baſileenſis Epiſcopus, in epiſtola ad Lugdunenſes Canonicos: *Quoniam a multis annis doctrinæ & ſcriptis Magiſtri Ioannis Gerſon ſingulariter affecti fuimus, in eiſdemque legendis vſque hodie plurimum delectamur: (quod nobis ſolidus, Eccleſiæ vtilis & omni ſtatui conſolatorius viſus eſt) deſideramus vehementer certiores reddi de quodam rumore, qui apud nos fidem haud ex futili auctore perſonuit, eundem Ioannem Gerſon apud vos in Eccleſia divi Pauli Lugdunenſis ſepultum, multis & magnis clareſcere miraculis, populique concurſu & celebritate frequentari.*

Joannes Marræus, Condomienſis Epiſcopus, in ſacerdotali Enchiridio. *Ille*, inquit, *bonus Cancellarius Pariſienſis, Magiſter Ioannes Gerſon, definiendo virtutem dicit, quod eſt amor habendi ſe ad omnia, vt debetur, ſcilicet ad Deum, ad ſeipſum & ad proximum.* Deinde huic Enchiridio attexit regulas morales Gerſonis, qua de re ſic præfatur: *Pro tanto vltra jam dicta, video aperte (vt diſcernere valeam inter veniale & mortale) de multo mihi ſervire, & valde vtile eſſe, habere notitiam de regulis moralibus, præcipue inſequendo quondam egregium virum Magiſtrum Ioannem Gerſon, quarum quidem regularum illius tenor ſequitur & eſt talis.*

Thomas Campegius, Feltrenſis Epiſcopus, in libri de Poteſtate Romani Pontificis capite XXIV. object. XXXVI. *Ioannes Gerſon Cancellarius Pariſinus, vir acerrimi ingenii & ſummæ eruditionis.*

Robertus Cardinalis Bellarminus in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis: *Ioannes Gerſon Gallus, Cancellarius Pariſienſis, vir doctus & pius.* Bellarminum in Epiſcoporum numero repoſui, quia Archiepiſcopatu Capuenſi dimiſſo, Romam ſe recepit, vt Cardinalis duntaxat munere fungeretur.

Claudius Sanctesius, Ebroicenſis Epiſcopus, in libro de Euchariſtia, repet. x. cap. IV. *Inter Doctores Concilii Conſtantienſis quaſi lumen emicabat vir inſignis Ioannes Gerſon, quem propter eruditionem & animi candorem ac fervorem erga*

puritatem Eccleſiæ, nemo non laudat adverſariorum.

Franciſcus Saleſius, Gebennenſis Epiſcopus, in præfatione tractatus de amore Dei, vbi recenſet eos, qui argumenti genus hoc tractarunt. Nos Latine reddimus, quod Gallice ſcripſit : *Ad Ioannem Gerſonem Pariſienſem Cancellarium, quod attinet, de eo Sixtus Senenſis ſic loquitur: Cum de quinquaginta proprietatibus divini amoris univerſo in Cantici Canticorum opere diſperſis egit, altiſſime omnes divini amoris affectus habuiſſe, & quod ex Domino hauſerat, eructaſſe videtur. Hic vir fuit acerrimi judicii, admodum doctus & pius.*

Nicolaus Coeffetæus, Pariſienſis ex Ordine Prædicatorum Theologus & Maſſilienſis Epiſcopus, in Reſponſione ad Myſterium Iniquitatis : *Quo tempore in his diſſidiis verſabatur Eccleſia, florebat Cancellarius noſter Ioannes Gerſon, unus e viris ſui ſæculi doctiſſimis.*

Henricus Spondanus, Apamienſis Epiſcopus, in tomo II. Eccleſiaſticorum Annalium ad annum MCCCCXXVIII. *Ioannes Gerſon pro beato poſt mortem habitus, miraculis etiam claruiſſe dicitur. Extant multiplicia ejus opera, pietatis ejus, fidei ac doctrinæ teſtes.*

Andreas Sauſſæus, Tullenſis Epiſcopus, in Gallicano Martyrologio ad quartum Idus Julii : *Piæ memoriæ tramitem hodie implevit venerabilis memoriæ Ioannes Charlierius, cognomento de Gerſon, Theologus ſuo ævo præcipuus, Pariſienſiſque Eccleſiæ ac Univerſitatis Cancellarius, in quo neſcias plus raram ſapientiam ac indefeſſum in procuranda Eccleſiæ unitate ſtudium, an pietatis eximiæ decus & vitæ puriſſimæ nitidam ſeriem magis debeas admirari: ob quæ, & ab eo præclara in Chriſtianæ Reipublicæ ornatum ac commodum edita volumina, non modo Doctoris Chriſtianiſſimi elogium, piique Gerſonis cognomen merito adeptus eſt; ſed & beatitudinis famam ac cultum, Lugduni præſertim, vbi pium efflavit animum, communi fere omnium ſuffragio obtinuit: adeo vt in monimentum ſanctitatis & gloriæ erectum illi pridem fuerit in ſancti Laurentii Eccleſia, vbi inhumatus fuit, ſacellum, cujus altari imago ejus depicta appenſa erat, ad cujus venerationem multi confluentes pro impetranda ſub ejus præſidio, divina ope, votorum compotes ſe factos beati, vt aiebant, Ioannis Gerſonis precibus & meritis, ſerio*

Digitized by Google

conteſtati ſunt. Quidam alii dicunt Gerſonem ſepultum in Æde ſancti Pauli, quæ duo facile conciliari poſſunt. Sancti Laurentii Ædes prope eſt a Templo ſancti Pauli, in quo Gerſon ſolebat catechiſmum docere, pueroſque ac rudes erudire: at vtriuſque Ædis fecit vicinitas, vt Gerſon a quibuſdam dicatur in Æde ſancti Pauli, ab aliis in Æde ſancti Laurentii ſepultus.

Nunc referendum eſt publicum Facultatis Theologiæ Pariſienſis judicium, quod anno MDXXI. de Gerſone tulit, cum certam quandam Eraſmi propoſitionem, quam habet epiſtola Paraphraſi in Joannem præfixa, condemnavit. *Nullis*, inquit Eraſmus, *ſæculis defuerunt homines, apud quos Evangelio ſuus conſtiterit honos; ſed tamen his annis* CCCC. *vigor illius apud pleroſque refrixerat.*

Cenſura.

Hæc propoſitio quantum ad poſteriorem partem: Sed his annis CCCC. *&c. ſignificans his annis* CCCC. *viros defuiſſe, quibus Evangelio ſuus conſtiterit honos; temerarie aſſeritur, cum his annis* CCCC. *fuerunt non pauci ſanctitate & conditione conſpicui, quales fuerint Bernardus, Hugo & Ricardus de ſancto Victore, Petrus Lombardus, Gratianus, Thomas Aquinas, Bonaventura, Alexander de Hales, Guillelmus Pariſienſis, Nicolaus de Lyra, Gerſon, Thomas Valdenſis, & quam plurimi alii.* Ecce tibi Facultatis Theologicæ judicio, *ſanctitate & conditione conſpicuus Gerſon.*

Tot & tantis Epiſcopis, Ritualibus variarum Eccleſiarum libris, & Theologicæ Facultati ſubnecto viros illuſtres alios, qui de Gerſone egregie ſenſerunt. His prælucebit Pariſienſis Eccleſia, in ſuis ad annum MCCCXCIX. Commentariis: *Ioannes*, ait, *de Gerſono, vir venerandæ circumſpectionis & ſcientiæ.*

Joannes Monſtreletus in Hiſtoria Caroli VI. capite CXXXIII. *Magiſter Ioannes Gerſon, Doctor celeberrimus & profundiſſimus.*

Nicolaus Clamengius in epiſtola XXXII. ad Stephanum Gomblacium: *Ille Præceptor inter ceteros Præceptor meus, pio animarum zelo magnopere accenſus, cæleſtiſque itineris dux atque præmonſtrator optimus, Cancellarius Pariſienſis.*

Digitized by Google

Joannes Juvenalis Urſinus in Hiſtoria Caroli VI. ad annum MCCCCXIII. *Erat ibi inſignis Doctor in Theologia, & vir magnæ exiſtimationis, Ioannes Gerſo, Cancellarius Pariſienſis, & ſancti Ioannis in Gravia Paſtor.*

Dionyſius Cartuſianus in libro III. de Auctoritate Papæ & generalium Conciliorum art. III. *Diſputationem hanc a profundiſſimis ſacræ Theologiæ Doctoribus, qui ante paucos annos fuerunt, ſuiſque temporibus habuiſſe majores non æſtimantur, ut puta a Petro præfato,* (Alliaco) *deinde ab exercitatiſſimo in Scholaſticis viro Magiſtro Ioanne Gerſone, Cancellario Pariſienſi, qui ambo in Conſtantienſi Concilio inclite floruiſſe ſciuntur.*

Tum art. VI. *Per Cancellarium Pariſienſem in iſto Opuſculo, intelligo egregium illum Doctorem Ioannem de Gerſono, quem communiter Gerſonem vocamus, qui tempore Concilii Conſtantienſis floruit.*

Denique in libro de Regimine Epiſcoporum art. XXXVI. *Zelo Domus Dei accenſus venerabilis ille Cancellarius Pariſienſis, dominus Ioannes de Gerſon, in libro de Reformatione Eccleſiæ multas tangit abuſiones, ad quarum reformationem & eradicationem tenentur Pontifices.*

Wernerus Roleuvinkius, Colonienſis Cartuſianus, in Faſciculo temporum, ætate VI. ad annum MCCCCIV. *Ioannes Gerſon, Petri de Alliaco diſcipulus, claret Pariſius.*

Petrus Schottus, Eccleſiæ ſancti Petri Argentinenſis Canonicus, in compendioſa laude Joannis Gerſonis: *Pariſienſis quondam Studii Cancellarium, ſi quis Doctorem Chriſtianiſſimum vocet, is certe videbitur ejus merito ac dignitati non impertinens nomen, indecentemque titulum attribuiſſe.* Et poſt alia: *Nam traditus bonis artibus in Pariſienſi Gymnaſio, ita ſe exercuit, ut proficiente cum tempore peritia & integritate, omnium ille Theologiam profitentium ſuo tempore longe eminentiſſimus haberetur, & eſſet ſingularis profecto gloria, viciſſe Pariſienſes in eo, in quo ipſi ceteris ſtudiis omnibus præſtitiſſent.* Et poſt alia: *Itaque expeditiſſimus & reſolutiſſimus erat in vero cognoſcendo. In definiendo autem quam firmus, quam imperterritus fuerit, vel hoc unum argumento nobis ſit, quod poſt graviſſimas altercationes, quibus contra impugnatores veritatum fidei & præceptorum Dei coram ſacroſancto Concilo certaverat, Principis*

Digitized by Google

cipis etiam potentiſſimi odium non veritus, velut alter Chryſoſtomus aut Athanaſius, ipſum tandem exilium moleſtiſſimum perpeti non detrectavit. O virum vere Chriſtianum! Et poſt alia: *Honorentur alii Doctores, quiſque ſuo epitheto dicatur, hic Sanctus, ille Seraphicus, magnus iſte, irrefragabilis alter, ſubtilis, ſolennis, illuminatus, juſte quidem & bene. Liceat, obſecro, Joannem quoque Gerſon non fraudari laude; liceat Chriſtianus Doctor appelletur. Is, cujus primo doctrina ad meras Chriſti traditiones omnem noſtram aſſertionem contendit metiri; cujus deinde ſtudium primariæ Chriſti operationi, propter quam in mundum venerat, teſtimonio ſcilicet veritatis, intentiſſime fuit adductum; cujus poſtremo vitæ concluſio tanta anagogicæ & vere Chriſtianæ contemplationis dulcedine & amore flagravit, ut velut cygnus modulato canticorum carmine mortem ſuſcipiens in felicem familiam Chriſti, quem docuerat, pro quo certaverat, & quem totis viribus deſideraverat, non immerito in æterna beatitudine receptus credatur.*

Hartmannus Schedel, Pataventis Doctor, in ætate VI. mundi: *Ioannes Gerſon, Cancellarius Pariſienſis denominatus, hac tempeſtate* (anno MCCCCXVI.) *floruit, & in Concilio Conſtantienſi nonnulla pro Rege Francorum & aliis abſolvit. Vir admodum doctus, Theologus ſummus, Pariſius ſacrarum literarum Chriſtianiſſimus Doctor, qui ſcripta varia & libros a ſe editos Eccleſiæ profuturos poſt ſe reliquit.*

Joannes Franciſcus Picus, Mirandulæ & Concordiæ Princeps, in vita Hieronymi Savanarolæ tom. II. cap. XXI. *Quod Ioannes Gerſon, Theologus cognomento Chriſtianiſſimus, affirmat.* Deinde cap. XXIX. *Meminit etiam in revelationum diſcerniculo Gerſon, titulo Chriſtianiſſimi Doctoris honeſtatus.*

Joannes Trithemius, in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis: *Ioannes de Gerſon, natione Gallus, Cancellarius Pariſienſis, vir in divinis Scripturis eruditiſſimus, ſæcularis Philoſophiæ non ignarus, ingenio ſubtilis, ſermone Scholaſticus, ſcientia certus ac ſtabilis, conſilio cautus, & dubiorum clariſſimus interpres, ſcripſit metro & proſa multa præſtantiſſima opuſcula, quibus nomen ſuum apud poſteros immortalitatem ſemper obtinebit: quorum lectio devotis & religioſis non minus utilis quam jucunda eſt.*

Vuu

Joannes Raulinus, Pariſienſis Theologus, Concionatorum ſui temporis facile princeps, in ſermonibus ſuis Gerſonem perinde vt vnum ex antiquis Patribus paſſim laudat. Ad exemplum pauca de multis indicabo. In ſermone II. de Pœnitentia: *Præterea ſecundum Ioannem de Gerſon.* Et paullo poſt: *Hæc Gerſon.* In ſerm. IV. de Pœnit. *dicitur cum Gerſon.* In ſerm. V. de Pœnit. *Reſpondet Gerſon.* Item: *Reſpondeo ſecundum Gerſon.* Sic in ſerm. XX. de Pœnit. in ſerm. XVIII. de Adventu Domini, in ſerm. XXXVI. de eodem Adventu, in ſerm. II. VI. VIII. & IX. de Euchariſtia, in ſerm. III. de ſanctis Innocentibus, in ſerm. I. de Viſitat. beatæ Mariæ Virginis, in ſerm. II. de Inventione S. Stephani, in ſerm. Feriæ IV. in capite jejunii, in ſerm. III. Feriæ VI. in Paſſione Domini.

Canonici Lugdunenſes in epiſtola ad Chriſtophorum, Baſileenſem Epiſcopum: *Reverendiſſimæ dominationis veſtræ epiſtolam magna devotione & terſa facundia refertam accepimus.* Et quibuſdam interpoſitis: *Eſt profecto ejus* (Joannis Gerſonis) *doctrina ſana, clara, ſalubris & devota, & inter ceteras ad pellendos animi morbos aptiſſima, vſque adeo vt jam Chriſtianiſſimus Doctor divus Gerſon paſſim nominetur. Erectum eſt in divi Ioannis Gerſon decus & laudem devotum ſacellum, vbi ſuper altare ejus imago depicta eſt, magnuſque populi concurſus pro obtinenda divina ope affluit, & plurimi ſe adjuvari beati Ioannis Gerſon precibus prædicant & fatentur. Iſta eſt, quæ apud nos vulgatur de divo Ioanne Gerſon clara & celebris fama. Frater Laurentius, Theologus Pariſienſis, Ordinis Carmelitarum,* (Siſtaricenſis Epiſcopus & Regis Confeſſor) *aliqua carmina in beati Ioannis Gerſon laudem ſcripſit, quæ altari ſuo juncta ſunt.* Et poſt alia: *Nomen & virtutum præſtantiam, dotes & doctrinam Ioannis Gerſon ſemper commendavit, & Regem Carolum* (VIII.) *vt capellam ædificaret, ſuo ſuaſu impulit. Omni ingenio, ſtudio, induſtria & labore apud Chriſtianiſſimum Regem dat operam, vt habita ſufficienti informatione de vita, moribus, patientia & doctrina, inter Divos canonizatus adſcribatur.* Adſcriptus, opinor, fuiſſet, niſi obſtitiſſet diſſidium, quod inter Regem Galliæ & Julium II. tunc temporis excitatum eſt.

Philippus Bergomenſis, in Supplemento Chronicorum ad

annum MCCCCXVII. *Ioannes Gerſon, Pariſienſis Cancellarius, his temporibus Theologorum princeps eſt habitus, qui cum multos tractatus edidiſſet utiles, ad Conſtantienſem Synodum perrexit, ubi ad unitatem Eccleſiæ promovendam, & ad hæreſes, maxime Bohemorum, extirpandas indefeſſe laboravit; propter quod diſſoluto Concilio, ab iis hæreticis pertulit inſidias.*

Guillelmus Jalignius & Andreas Vinenſis, ſub finem Hiſtoriæ Ludovici XII. *Hunc* (Joannem Parvum) *ſubornaſſe Burgundum credibile eſt, quo Ioannis Gerſon integerrimi viri & Theologiæ Profeſſoris acutiſſimi fidem elevaret, qui publice adſtante ad verba Rege in atrocius Ioannis nefas invectus fuerat.*

Joannes Sangelaſius, in Hiſtoria ejuſdem Regis ad annum MCCCCVII. *Hæc propoſitio facta eſt celeberrime & elegantiſſime a quodam ſanctæ Theologiæ Magiſtro Ioanne Gerſone, qui omnium a tempore Thomæ Aquinatis Theologorum princeps habitus eſt.*

Jacobus Wimphelingius, Eccleſiæ Spirenſis Preſbyter, in Præfatione quartæ partis Operum Gerſonis: *Ioannes Gerſon conſolatorius & Chriſtianiſſimus Doctor, ſempiterna Pariſienſium gloria, Concilii Conſtantienſis columna.*

Ejuſdem Wimphelingii generale de Operibus Gerſonis judicium, quod ante catalogum librorum Gerſonis a nobis relatum eſt.

Paulus Langius Monachus, in Chronico Citizenſi: *Ioannes Gerſon, Cancellarius Pariſienſis, Legatus pro tunc Gallorum Regis, qui ſua ſapientia prædictum valde promovit Concilium*, ſcilicet Conſtantienſe.

Jacobus Merlinus, Pariſienſis Theologus, in Dedicatione primæ editionis Durandi: *Ioannes Gerſon, totius orbis lampas.* Quidquid dici poteſt ad Gerſonis commendationem auguſtius, tribus verbis, *totius orbis lampas*, complectitur.

Godeſcalcus Roſemundus, Lovanienſis Theologus, in ſuo Confeſſionali: *Ioannes Gerſon Doctor, inter ceteros valde pius pro peccatoribus & conſolatorius.*

Joannes Major, Pariſienſis Theologus, in Commentario ſuper Matthæum ad illud: *Si peccaverit in te frater tuus. Ioannes Gerſon, vir famatiſſimus in Concilio Conſtantienſi.* Et

poſt alia : *Reſpondet Gerſon, Doctor vocatus Chriſtianiſſimus. Ioannes Gerſon, Cancellarius Pariſienſis, vir profecto nunquam ſatis laudatus.*

Joannes Raviſius Textor, in libro de claris Mulieribus, in elogio Joannæ Reginæ fundatricis Navarrici Collegii: *Ioannes Gerſon non Galliam modo, at univerſum terrarum orbem radiis virtutum ſpecioſiſſimis illuſtravit.*

Joannes Campanus, in Pariſienſi Academia Profeſſor, in nuncupatione Operum Gerſonis ad Robertum Lenoncurium, Remenſem Archiepiſcopum: *Gratulari poſſumus, & id non modice, tuæ, Præſul digniſſime, diœceſi, quod præclariſſima illic prodirent ingenia, ingeniorumque monimenta, inter quæ, ut ſol quidam inter minora ſidera, præfulget venerandus Academiæ Pariſienſis Cancellarius & Doctor Theologus Ioannes Charlerius, vulgo Gerſon dictus, quod cognomentum a pago ejuſdem nominis in territorio tuo, patria ſua ſortitus eſt, vir ſanctitatis ſpecimine mirabili, ut qui præcordia pectoris & intima ſemper ſurſum ad Dominum habuerit, & poſtquam in Conſtantienſi Concilio viriliter a fide Catholica ſtetiſſet, æmulorum furori ſic ceſſerit, ut peregrinus ad Lugdunenſem confluentem, vitam longiſſimo tramite dignam, anno ætatis ſexto & ſexageſimo finierit: ac apud Ædem divi Pauli mauſoleum ejus non ignobile conſpicitur; doctrina vero fuit tam excellenti tamque abſoluta, ut omnes non æquales modo ſuos, ſed quotquot aut ſunt, aut futuri ſunt, in admirationem traxerit.* Et poſt alia : *Neque tam gnaviter ac prudenter præſcribitur, aut commendatur Anachoretarum Solitariorumque vita, neque tam ſolide atque integre declarantur ab aliis Eccleſiaſtica Sacramenta, præſertim Confeſſionis commoda, ac pie ſancteque moriendi rudimenta. Id ſolum dixero, omnia hujus viri & ſcripta & dicta Chriſtianam redolere pietatem & doctrinam.*

Amedeus Macrinus Pariſienſis, ex Ordine Prædicatorum Theologus, in epiſtola ad Senatum Gratianopolitanum : *Hæc eſt ſententia Ioannis a Gerſono, viri celebratiſſimi, & cui hodie Pariſienſes primas in divinis Literis tribuunt.*

Richardus Vaſſeburgius, Virdunenſis Archidiaconus, in libro VII. Antiquitatum Galliæ Belgicæ : *Cum Ludovico Barenſi Cardinale & Virdunenſium Epiſcopo, ad Conſtantienſe*

Digitized by Google

Concilium iverunt doctiſſimi duo Pariſienſes Magiſtri, Petrus Alliacus & Ioannes Gerſo, Pariſienſis Cancellarius.

Ludovicus Laſſereus in Vita ſancti Hieronymi cap. I. *Magiſter Ioannes Gerſo a pleriſque ſanctus habetur, quamvis in Sanctorum catalogum relatus non ſit: vir erat vitæ ſanctiſſimæ.*

Albertus Pighius in libro v. Hierarchiæ Eccleſiaſticæ cap. II. *Ioannes ille Gerſonus, Pariſienſis Theologus, vir imprimis & eruditus & pius.*

Tilmannus Sigebergenſis, in libro de VII. Sacramentis cap. IV. *Ioannes Gerſon, Cancellarius Pariſienſis, vir in divinis Scriptis eruditiſſimus.*

Alfonſus Caſtrenſis, celeberrimus ex Ordine Minorum Theologus, in libro I. de poteſtate legis pœnalis cap. IV. *Ioannes Gerſo, Cancellarius Pariſienſis, vir pius perinde ac doctus.*

Sixtus Senenſis, ex Ordine Prædicatorum Theologus, in libro IV. Bibliothecæ ſanctæ: *Ioannes Gerſo, natione Gallus, florentiſſimæ Pariſiorum Academiæ Cancellarius, Theologiæ Scholaſticæ peritiſſimus, Poeta & Orator ſuo tempore inſignis, Caroli Francorum Regis in Concilio Conſtantienſi Legatus, multa nobilia volumina in divinas Literas ſtylo quidem ſcholaſtico, ſed non injucundo conſcripſit, in quibus ſcholaſticæ Theologiæ ſubtilitates dulcibus Theologiæ myſticæ affectibus miſcuit, temperavitque, ut ad dubitandum ſit, an eruditione pietatem, an pietate eruditionem ſuperaverit.*

Claudius Eſpencæus, Pariſienſis Theologus, in libro IV. Apologiæ cap. VII. *Audio Ioannem Gerſonem fuiſſe virum ſummum atque eminentiſſimum, quinetiam magum Eccleſiæ Latinæ, nedum Facultatis Theologiæ Pariſienſis, & hujus Regni decus & ornamentum.*

Oratores Regis Chriſtianiſſimi, in expoſtulatione ad Legatos & Patres Tridentini Concilii: *Quæ fuerunt in iis Synodis Regis Chriſtianiſſimi petitiones, teſtatur inprimis doctiſſimus Theologus Ioannes Gerſon, Regis Chriſtianiſſimi Orator in Concilio Conſtantienſi.*

Martinus Azpilcueta Navarrus, in cap. Novit. notab. III. num. XXIV. de judiciis: *Non eſt conſilium in præ-*

ſentia definire, cui principalis poteſtas Eccleſiaſtica fuerit a Chriſto collata, an toti Eccleſiæ, an vero ipſi Petro, propter illam maximam diſcordiam Romanorum & Pariſienſium. Illi enim tenent, & Petro & ſucceſſoribus datam eſſe hanc poteſtatem, atque adeo Papam Concilio eſſe ſuperiorem : ii vero quibus Gerſon adhæret, totam datam eſſe toti Eccleſiæ, licet exercendam per vnum : atque ideo in aliquot ſaltem caſibus Concilium eſſe ſupra Papam. Hic auctor propter pietatis & doctrinæ celebritatem Gerſonem nominat, & perinde nominat, quaſi Pariſienſis Theologus non fuerit, & aliunde Pariſienſium ſententiæ magnum quoddam pondus adjecerit auctoritatis.

Petrus Caniſius, e Societate JESU Theologus, in libro I. de Maria Deipara cap. V. *Et qui ætate ſua doctiſſimus Theologus floruit Gerſon, in fine libri de oratione ſapienter docere, &c.*

Papirius Maſſonus, in libro IV. Annalium Francorum in Carolo VII. *Vixit hoc Rege Ioannes Gerſo magni inter Theologos nominis.*

Stephanus Paſchaſius in libro III. Diſquiſitionum Franccicarum cap. XXXIV. *Dum Avenionenſe ſchiſma Romanam lacerabat Eccleſiam, Pariſienſis Academia peræque in omnibus florebat; & ſi quando magnam nominis ſui exiſtimationem ſortita eſt, tum vel maxime, cum in his factionibus nunquam a recto deerraverit, ſed bonis ſemper ad Eccleſiæ decus atque ædificationem ſtudiis contenderit. Alebat nempe, & ſuo fovebat ſinu præſtantiſſimos quatuor Theologos, Ioannem Gerſonem, Ioannem Parvum, Ægidium Campenſem & Nicolaum Clamengium, hujus calamitatis publicæ hoſtes tam capitales, vt nihil ſupra eſſe poſſit.*

Jacobus Guellæus, Generalis in Senatu Pariſienſi Cognitor Regius, ea in oratione quæ Senatuſconſulto inſerta eſt apud Laurentium Bochellum lib. V. Decretorum Gallicanæ Eccleſiæ cap. VIII. de requirendis terminis, quos Chriſtus inter vtramque poteſtatem pepigit, Eccleſiaſticam & civilem, ad noſtrum Gerſonem remittit. *Hæc*, inquit, *Schola Theologiæ ea de re præclaras habet obſervationes in Operibus Gerſonis.*

Antonius Loiſellus, celebris in Pariſienſi Senatu Cauſidicus, in oratione pro Pariſienſi Academia : *Ioannes Gerſo, Univerſitatis Cancellarius, hujus Scholæ Magiſter excellentiſſi-*

mus, cujus memoria in orbe toto Chriſtiano viget.

Joannes Bohemus in libro de Ritibus gentium, & eum ſecutus Jacobus Middendorpius, Colonienſis Academiæ Procancellarius, in libro VI. de Academiis: *Omnium quæ nunc in terris ſunt*, (Univerſitatum) *celeberrimam hanc* (Pariſienſem) *eſſe* affirmant. *Quippe ubi præſtantiſſimi ſemper in omni Artium genere Profeſſores extiterunt, qui partim prælectionibus, partim eruditiſſimis ſcriptis, totum mundum illuſtrarunt, in quibus Ioannes Gerſon.*

Antonius Poſſevinus, e Societate JESU Theologus, in Apparatu ſacro: *Ioannes Gerſon, dictus etiam Carlerius, Pariſienſis Academiæ Cancellarius, vir ingentis doctrinæ atque pietatis, de præſtantia tanti Theologi nemini dubium eſt, quin fuerit inſignis: eo autem inſignior, quod in plurimis difficile poſſit agnoſci, vtra fuerit in eo major, pietaſve, an eruditio. Sane cum varia in divinam Scripturam elaboraverit, commentarii quos ſub finem vitæ conſcripſit in Canticum Canticorum, ejuſmodi ſunt, vt cum de quinquaginta proprietatibus divini amoris univerſo in Cantici opere diſperſis egerit, altiſſime omnes divini amoris affectus habuiſſe, & quod ex Domino hauſerat, eructaſſe videatur. Secuta vero mors triduo poſt illud opus expletum, adhuc magis hoc probavit: poſtrema enim ejuſdem Cantici verba, Fortis eſt vt mors dilectio, idem moriens magna animi vultuſque conſtantia iterans animum divinæ bonitati reddidit.*

Joannes Hordalius, Juris vtriuſque Profeſſor, in Aurelianenſis Puellæ Hiſtoria: *Gerſon quidem ſapientiſſimus illa ætate graviſſimuſque almæ Univerſitatis Pariſienſis Doctor & Cancellarius, Confeſſario Caroli VII. tractatum inſcripſit de Conſiderationibus, quas debet habere Princeps.* Et poſt alia: *Scribebat Gerſon antequam re ipſa hæc eveniſſent: vidit tamen vir in rebus humanis, earumque adeo converſione exercitatus.*

Jacobus Gretſerus, e Societate JESU Theologus, in examine Myſterii Pleſſæani cap. LXII. *Invictus quidem eſt Gerſon, non vno loco in vitia Cleri & turbulentum Eccleſiæ ſtatum, paciſque oſores ac ſeditionum incentores merito acriter perſtrinxit. An ideo cum Luthero & Calvino ſenſit? an ideo inter Lutheranæ veritatis teſtes jure a Flaccio collocatur? a Pleſſæo prudenter in Myſterium Iniquitatis antichriſtianæ intenditur?*

nec cuivis literatiori licet, quod Gerſoni licuit, qui ſua ætate vir & eruditione & vitæ innocentia conſpicuus fuit.

Heribertus Roſweidus, ex eadem Societate Theologus, cap. VII. Vindiciarum Kempenſium: *Ioannes Gerſon Gallus, vir per orbem totum celeberrimus, & huic ob hanc rem liber de Imitatione Chriſti inſcriptus.*

Abrahamus Bzovius, ex Ordine Prædicatorum Theologus, in Annalibus Eccleſiæ ad annum MCCCCIII. *Convenit Petrum de Luna nomine Scholæ Pariſienſis Ioannes Gerſon, Legatus ejuſdem Univerſitatis Cancellarius, & ad diem nonum Decembris, propoſito pro concione themate, Benedic hereditati tuæ, hominem duræ cervicis fruſtra obſecravit, ne amplius Eccleſiaſticam dotem laceraret; ſed optatam unitatem abdicatione Pontificiorum munerum poſtliminio reſtitueret.* Infra: *Venit etiam una cum Duce Aurelianenſi idem Ioannes Gerſo, Academiæ Pariſienſis Cancellarius & Legatus, ut ei unitatem Eccleſiæ a novo perſuaderet. Iterum pro concione Calend. Ian. anni ſubſequentis dicta in publico conſeſſu illum movebat, ut ſponſioni ſolenni, ſecundum quam jurejurando in ſe recipiebat uſque ad immolationem proprii corporis velle ſe unionem Eccleſiaſticam procurare, ſatisfaceret. Obtinuit Gerſo, ut Petrus tunc temporis in ſe iterum reciperet, viam ceſſionis inſiſtere: quod & ipſe Cancellarius Duci Aurelianenſi & Cameracenſi Epiſcopo datis in pervigilio Epiphaniæ literis, ſignificavit.*

Deinde ad annum MCCCCIX. *Euntibus Piſas partibus Anglicis, ut de unitate Eccleſiaſtica conſulerent, Ioannes Gerſon Cancellarius, ex parte Univerſitatis Pariſienſis proponebat, ne perſonam cujuſquam reſpicerent, ſed tam Gregorio quam Benedicto deſerto, unum certum Pontificem Eccleſiæ eligendum curarent. Qui vel Gregorio, vel Benedicto ſavebant, dicebant, tam contra convocationem Concilii, quod illud non deberet convocari ſine auctoritate Pontificis, quam contra viam ceſſionis, quod ſpoliatus ante omnia debet reſtitui.* II. *Quod recuſandi ſint tanquam inimici, qui ab obedientia ſe ſubſtraxerint.* III. *Quod Papæ non poteſt quis dicere, Cur ita facis? adeoque a nemine poteſt judicari.* IV. *Quod Papa non poteſt fieri ſchiſmaticus.* V. *Quod pernicioſum eſt Paſtori deſerere gregem ſuum cedendo.* VI. *Quod jam quilibet pro Eccleſiaſtica unione fecit, & quod in ſe facit-*

facit. Ceterum contra iſta Gerſon reponebat, vrgebatque, vt ſummæ rationi, quam ille exiſtimabat eſſe vnitatem Eccleſiæ quoquo modo procuratam, attenderent, & nequicquam illorum tergiverſationibus moverentur. Ea de re ſcripſit etiam tractatum de Unitate Eccleſiaſtica, & alium de Statibus Eccleſiaſticis, vna cum Trilogo in materia ſchiſmatis, in quo zelum, diſcretionem & benevolentiam colloquentes inducit, nec aliquid magis quam viam neutralitatis, ſcilicet ne tam Gregorio, quam Benedicto deferrent; ſed tertium vnicum indubitatumque eligerent.

Tum ad annum MCCCCXIII. *Ioannes Gerſon, Cancellarius & Decanus Theologiæ Facultatis Univerſitatis Pariſienſis, inter alios laboravit, vt ne Huſſitæ amplius tolerarentur; ſed brachio ſæculari compeſcerentur, poſtquam illis neque miracula, neque diſputationes, neque Concilia, quæ certiſſima ſunt ad hæreſes revincendas argumenta, quicquid proficerent. Enimvero ante multo tempore non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vltionem adhibere, magni beneficii eſt indicium. quod Gerſon dicebat.*

Hinc ad annum MCCCCXV. *Antequam Sigiſmundus Rex Conſtantia in Aragoniam diſcederet* XXI. *Iulii, Patres Conſtantienſes Ioannem Gerſonem, Cancellarium Academiæ Pariſienſis, pro concione diſſerentem audiverunt de proceſſionibus faciendis pro itinere Sigiſmundi.*

Et poſt alia: *Præter hæc Ioannes Gerſon, cum multi dubitarent, quomodo tempore ſchiſmatis ſeſe habere deberent, reſpondebat theſibus infra poſitis.*

Præter hæc Gerſon nonnullas regulas diverſis hominum gradibus præſcribebat ad reformationem morum Eccleſiæ ex Decreto Concilii accommodas. Hæ ſunt numero XVIII. *Addebat præter hæc pro Eccleſiaſticis ſubſequentia, quæ id temporis vt plurimum defeciſſe conquerebatur. Hæc ſunt numero* XXII.

Plura alia Gerſon ſuggerens monebat vt ab Epiſcopis de qualibet provincia ad Concilium venientibus inquirerent, qui abuſus, quæve morum corruptelæ Eccleſias illorum deformarent, vt communi Patrum Decreto, vel indidem, vel in Conciliis provincialibus, vel a Viſitatoribus abrogarentur.

Hæc eſt hiſtoria laborum, quos ab anno MCCCCIII. vſque ad Conſtantienſis Concilii finem Gerſo inſumpſit,

cum ad tollendum e Romana Eccleſia diſſidium, tum ad curandam illius Eccleſiæ pacem & tranquillitatem.

Ceterum Bzovius ad annum MCCCCXXIII. dicit: *Ioannes Gerſon, vir pius & doctus multis operibus in lucem editis clariſſimis.*

Martinus Carillus Montaragonenſis, in Annalibus Chronologicis ad annum MCCCCXIII. *Florebat hoc tempore literis, ſanctitate & virtutibus Ioannes Gerſo, Univerſitatis Pariſienſis Cancellarius.*

Dionyſius Petavius, e Societate Jesu Theologus, in Rationario temporum lib. IX. part I. cap. VIII. *Hoc Imperatore* (Sigiſmundo) *præſtantis ingenii fama vixit Ioannes Gerſon, Pariſienſis Academiæ Cancellarius, ad Conſtantienſem Synodum Legatus ab Rege Franciæ miſſus.*

Hermannus Loemelius, ſeu potius Joannes Floidus, e Societate Jesu Theologus, in Spongia pag. XL. *Auſim dicere Gerſonem Pariſienſium Cancellarium, nunquam veriorem ſententiam protuliſſe, prudentiæque magis conformem vel digniorem, quæ literis aurei characteris in ipſis Scholæ cujuſlibet Theologicæ foribus incidatur, quam iſtam: Examinationem doctrinarum Theologicæ Facultati committi poſſe, ſi tamen Theologia illic habuerit ſuos Doctores non venales, non ſeductos, non faſtuoſos, non invidos, non poteſtati ſæculari vel ſpirituali pluſquam veritati faventes; alioqui tolerabilius eſſet nullos habere, quam tales habere.*

Claudius Hemeræus, Pariſienſis Theologus, in libro de Pariſienſi Academia: *Præter ejus* (Gerſonis) *admirabilem eruditionem, quam Patres Concilii Conſtantienſis ſummopere laudaverunt, flagranti in Deum pietate, caritate in homines vere chriſtiana, & candida morum ſimplicitate plurimum commendandus fuit, rigidus antiquæ diſciplinæ vindex. Quod hauſit a Magiſtro Alliacenſi.*

Ludovicus Cellotius, e Societate Jesu Theologus, in libro III. de Hierarchia Eccleſiaſtica, cap. XVII. num. III. *Evangelica tempora & Evangelicos Doctores conſulo: inter omnes ſatis conſtat, tres eximios Doctores de Hierarchia Eccleſiaſtica ſtricte ſumpta, in qua verſamur, ſcripſiſſe, Paulum Apoſtolum, Dionyſium magnum, & Gerſonem Theologum. Hunc,*

licet & tempore & auctoritate longe ceteris imparem, adjungo, non quod primus aut ſolus Hierarchiam ſuo modo explicarit; ſed quod & celeberrimus ſit & vulgo notiſſimus, & præcipuæ apud eos qui huic doctrinæ repugnare poſſunt, fidei atque auctoritatis. Deinde in libro IV. cap. II. *Invitat me cum magni hujus Doctoris* (Gerſonis) *auctoritas, tum materia ipſa quam tracto.*

Franciſcus Coriolanus in Præludiis Summæ Conciliorum a ſe editæ, quid ſit generale Concilium, diſquirit. Sed ex omni Theologorum & Eccleſiaſticorum tractatorum cœtu, vnus illi occurrit Gerſon, a quo generalis Concilii definitionem accipiat. Sic autem ſcribit in Præludio II. *Sciendum quod generale Concilium, vt ſcribit Gerſon part. I. de Eccleſ. poteſtate, eſt congregatio legitima auctoritate facta ad aliquem locum, ex omni ſtatu hierarchico totius Eccleſiæ Catholicæ, nulla fidei perſona, quæ audiri requirat, excluſa ad ſalubriter tractandum & ordinandum ea, quæ debitum regimen ejuſdem Eccleſiæ in fide & moribus reſpiciunt.*

Petrus Suavis in libro IV. Hiſtoriæ Tridentini Concilii refert Joannem Gerſonem ibi *tam pium & Catholicum ſcriptorem* vocatum eſſe, cum de reſervatione caſuum ageretur.

Sforza Card. Pallavicinus in libro XII. Hiſtoriæ Tridentini Concilii cap. XI. *Difficultas haud ſupererat, ſeu plura, ſeu pauciora, ſeu hæc, ſeu illa reſervarentur, niſi quantum id ſpectaret ad prudentiam, de qua certe, non de poteſtate, diſſerit Pariſienſis Cancellarius.* Auctoritatis erat tantæ in Concilio, vt Cancellarium hunc ſibi refragantem habere nollet.

Odoricus Raynaldus in tomo XVII. Eccleſiaſticorum Annalium tribus in locis vtitur Gerſonis auctoritate. Primus eſt ad annum MCCCCVIII. *Quem errorem* (Hieronymi Pragenſis) *cum Turlupinis communem fuiſſe Ioannes Gerſon narrat, refellitque in ſermone facto in Concilio Remenſi, &c.* Secundus eſt ad annum MCCCCXVII. *Hæc ille non aliter illuſus a dæmone, quam ii qui ambitione pontificalis conſequendi faſtigii faſcinati, illud ſe omnino adepturos finxerunt: de quibus hæc tradit Ioannes Gerſon in Commentario de diſtin-*

Digitized by Google

ctione viſionum falſarum a veris, &c. Tertius paullo poſt: *At infelix Petrus e Luna, redeuntibus pene omnibus ad Eccleſiam, ſeipſum ab ejuſdem Eccleſiæ gremio excluſit, dum ſe more hæreticorum cum pauciſſimis ſectatoribus Eccleſiam eſſe gloriabatur: quem ita arguit Gerſon, &c.*

Theophilus Raynaudus, e Societate JESU Theologus, in mantiſſa ad Indiculum Sanctorum Lugdunenſium, in vita Joannis Gerſonis: *Ioannes Gerſon ſui ſæculi rarum lumen fuit omnium judicio.* Infra: *Religioſus cultus illi aliquando fuit publice impenſus.* Paucis omnia quæ de Gerſone dici poſſunt, comprehendit. Porro autem ſi religioſus Gerſoni cultus aliquando impenſus publice fuit, vt is pro Sancto haberetur, neceſſe erat.

Hæc eſt Gerſonis vitæ, morum & doctrinæ inquiſitio, qua vix vlla fieri poteſt magnificentior vel auguſtior, ſi teſtium vel multitudo, vel idonea auctoritas conſideretur. Auditæ ſunt generales Synodi duæ, audita eſt provincialis Synodus vna, quæ Tridentino Concilio in multis præluxit, & ab omnibus magni ſemper æſtimata eſt: auditæ ſunt diœceſanæ Synodi XVI. auditi Rituales variarum Eccleſiarum libri XVII. auditi Epiſcopi XII. audita Pariſienſis Theologiæ Facultas, auditi viri graves & docti L. Sed præ ceteris audientiam ſibi faciunt Henricus Spondanus Apamienſis & Andreas Sauſſæius, Tullenſis Epiſcopus, & Theophilus Raynaudus, e Societate JESU Theologus, qui aſſeveranter dicunt, Gerſoni ſacellum, & in eo altare erecta fuiſſe, religioſum cultum exhibitum, & Sancti nomen impertitum. Et ſane cur poſt talem vitæ, morum & doctrinæ inquiſitionem, Joannes Gerſo pro beato viro nunc haberi non poſſet, vti habitus eſt olim, cum ne habeatur, prohibitum non fuerit: neſcire me fateor. Qui, vt ſciam, efficiet, de me quam optime merebitur, & illi nunc in anteceſſium gratias ago, acturus ſi poſſem immortales: beneficium acceptum libenti prolixoque agnoſcam. Nec plura certe, nec auguſtiora elogia reperies in pleriſque eorum, qui ab anno MCCCC. vſque ad annum MDLXXVI. in Sanctorum album alias merito relati ſunt, aut renuntiati æternæ felicitatis & gloriæ candidati.

CAPUT II.

De Gerardo Macheto.

GERARDUS Machetus aulæ regiæ potius, quam vulgo notus, a Carolo tum Regente, tum etiam Rege VII. vix vnquam receſſit. Hic vbi liberales eaſdem artes, quas ab anno MCCCXCI. Navarræ Sodalis acceperat, diligentius tradidiſſet aliquandiu, diſcipulumque celebrem habuiſſet Nicolaum Clamengium, Theologiæ ſtuduit; & anno MCCCCXI. Magiſter effectus eſt. Propediem Pariſienſis Canonici locum implevit, & Concilio, quod ad damnandos Joannis Parvi errores coactum eſt, Lutetiæ interfuit, & ſententiam dixit graviſſimam. Sub annum MCCCCXIV. Joannes Gerſo Machetum ſuum inſtituit in Academia Procancellarium, cum eſſet ad Conſtantienſe Concilium abiturus. Inſequenti anno Imperator Sigiſmundus Lutetiam advenit Calendis Martiis. Illi Academia decrevit gratulationem, quam Machetus ad III. Nonas elegantiſſima oratione fecit, & ſimul eſt precatus, vt ea res cujus gratia vrbem adierat, fauſte, proſpere feliciterque eveniret. Imperatorem ipſum Latino ſermone terſo & gravi reſpondiſſe Macheto, & inviſenti Academiæ gratias egiſſe plurimas, memoriæ proditum eſt in Academiæ Commentariis. Et niſi tunc certe brevi Carolus Delphinus, qui laborante Carolo patre, Galliam procuravit, Machetum legit, cui chriſtiano ritu confiteretur, quo tempore Joannes Gerſo ad illum carmen vnum vel alterum ſcripſit, & *domini Delphini Confeſſorem* appellat. Hinc Carolus VII. Machetum anno MCCCCXXII. in Carnotenſium Canonicorum numerum retulit. Inde progreſſu temporis ad Caſtrenſem Epiſcopatum evexit. Sed cum ſacræ pœnitentiæ adminiſtrum Rex mutare nollet, eum in aula fere ſemper retinuit, & ad obeunda quæque pietatis & religionis officia adhibuit. Omnium inſtar vnum refero, quod Æneas Sylvius,

ſeu Pius II. attingit libro VI. Commentariorum: *Caſtrenſi Epiſcopo Confeſſori ſuo inter Theologos apprime docto puellam examinandam committit.* Reliqua quod ſpectat, Machetum moribus fuiſſe modeſtis & gravibus, & qui ab ſæculi vitiis abhorrerent, vir antiquæ probitatis Clamengius in epiſtolis CXVI. & CXIX. confirmat. Hoc loco præterire non poſſum pia quædam neceſſitatis jura, quæ Clamengium inter & Machetum interceſſerant. Monumenta ſunt apud Clamengium in epiſtola CVIII. ad eundem. *Nunquam*, inquit, *quod meminerim, ex quo per literarum commercia amicitiam primum contraximus, ſacroſanctum noſtræ redemptionis ſacrificium obtuli, quin tui inter pauciſſimos, quos ſuo in me merito commendatos habeo, nominatim atque expreſſe memoriam fecerim: quod quidem nunquam apud te commemoravi, nec nunc commemorarim, niſi ad fidem de his quæ dico, faciendam atque ad vinculum noſtræ dilectionis arctius adſtringendum pertineret.* Conſcribendarum epiſtolarum facilitate valuit: id oſtendit codex mſ. complurium illius epiſtolarum, quas ad diverſos perſcripſit. aſſervatur in Bibliotheca Eccleſiæ beati Martini Turonenſis. Hunc alias cum percurrerem, indicem confeci illarum epiſtolarum, in quibus vel præclara quædam tanguntur, vel Schola regiæ Navarræ commendatur, vel epiſtolarum inſcriptio notatur.

Titulus epiſtolæ IV. *Probatæ & ſacræ religionis viro domino Priori majori Eccleſiæ noſtræ Caſtrenſi, fratri & amico carius amplectendo.*

Titulus epiſtolæ VI. *Claræ eruditionis & ſaniſſimi eloquii viro Magiſtro Iacobo de Cireſio, Magiſtro in Artibus, Canonico ſancti Pauli Lugdunenſis, ac fratri ſuo prædilecto*, qui Machetum vt mortuum defleverat.

Titulus epiſtolæ VII. *Plurimæ honeſtatis & probitatis viro Magiſtro Ioanni de Buſſy, Archidiacono Briæ in Eccleſia Pariſienſi, fratri & patri multum amabili.*

Titulus epiſtolæ IX. *Multæ dignitatis & honeſtatis viro domino Nicolao de Capella, Legum Doctori & Decano Carnotenſi, domino & fratri valde deſiderabili.*

Titulus epiſtolæ XII. *Plurimæ virtutis & amplæ literaturæ viro domino Petro de Brena, in Iure Canonico Doctori, fratri*

& amico ſingulariſſimo. Cariſſime Magiſter, prævia ſalute ſub diſciplina & cura veſtræ prudentiæ degunt, vt audio, filii Iacobi Cordis, Argentarii regii, quem ſummo affectu complector, & vère diligo, quia dignus eſt, in cujus amore natos ejus vna corde teneo: ea propter ipſos veſtræ ſollicitæ caritati ſingulariter recommittens oravi, vt experiantur & recognoſcant & pater & nati, preces meas apud vos valuiſſe.

Titulus epiſtolæ XVI. *Viro prudentiſſimo & ſane doctiſſimo Magiſtro Ioanni de Atrio, in ſacris Literis Baccalario formato, Canonico Tornacenſi, fratri & amico peroptato.*

Titulus epiſtolæ XVII. *Plurimæ virtutis & lucidiſſimæ ſapientiæ viro Ægidio Carlerii, in ſacris eloquiis Profeſſori emerito, Decano Cameracenſi, fratri & patri peramabili.*

Titulus epiſtolæ XIX. *Viro prudenti & ſane doctiſſimo Magiſtro Ioanni de Atrio, Baccalario formato in ſacra pagina, fratri & amico tenacius amplectendo.*

Titulus epiſtolæ XX. *Probatæ virtutis & vera prudentiæ viro Magiſtro Iacobô Bernardi, in Artibus Magiſtro, fratri & amico valde exoptabili.*

Titulus epiſtolæ XXI. *Melliſluæ facundiæ viro & ſane virtuoſo Magiſtro Iacobo de Cireſio, &c. fratri & amico tenerrime ſuſcipiendo.*

Titulus epiſtolæ XXII. *Suavis eloquii & probatæ virtutis viro Magiſtro Iacobo de Cireſio, &c. fratri & amico cordiali.*

Titulus epiſtolæ XXIII. *Magnæ honeſtatis & probitatis viro Magiſtro de Buſſy, Archidiacono B[illegible]æ in Eccleſia Pariſienſi, domino & fratri peramabili.* Et poſt initium: *Unde poſt diuturnam animi deliberationem ſtatui & conſenſi conferre vobis locum burſarum Theologorum Collegii regalis Campaniæ, ſuper quo miniſtravi literas regias Proviſori memorati Collegii deferendas, & manualiter exhibendas. Recipe igitur pro primitiis donum iſtud gratuitum; ingredere Domum illam ſacratam meritis Patrum, in qua noſter Ioannes de Gerſonno felicis recordationis, cujus nomen retines, gradus tamen Domus ampliavit. Qua in re admoneo te, vt reſſuſcites famam ejus, imitator factus tanti Patris veri exemplaris & famatiſſimi.*

Titulus epiſtolæ XXVI. ad Pariſienſem Epiſcopum: *Reverendiſſime in Chriſto Pater & domine percolende, filiali recom-*

Digitized by Google

miſſione præexhibita, poſt abſceſſum reverend. V. P. ab vrbe Aureliana, acceſſit ad me Magiſter Herveus de Freſnoy, qui inter cetera mihi intimavit ſinceritatem affectus & dilectionis, quam ad meam exiguitatem gerit veſtra R. P. offerens, quod ſi quem haberet animo & corde recommiſſum in cauſa beneficiali, ſecure & fidenter notificarem. Hac ſpe fretus, auſum cepi, veſtræ paſtorali ſollicitudini vnum Pariſienſem Magiſtrum in Artibus, & Baccalarium formatum in ſacris Literis, in proximo Iubilæo Licentiandum, virum ſcientia & moribus adornatum commendare, quem vtpote ob plurimas ejus virtutes & merita non pauca præpoſui in Magiſterio Collegii Artiſtarum Campaniæ, alias Navarræ, qui nominatus eſt Guillelmus Pomi. Illum V. R. P. totis præcordiorum affectibus recommitto, grates multimodas refundens ſuper oblatione per memoratum Magiſtrum Herveum facta. Habetis, Pater, viros Theologos in civitate veſtra Pariſiaca: illos, ſi quid valent, habetote ſingulari affectione commendatos.

Titulus epiſtolæ XXXIV. *Viro multis laudibus efferendo Magiſtro Ægidio Carlerii, ſacratiſſimorum dogmatum Profeſſori, Decano Cameracenſi, fratri & patri exoptatiſſimo.*

Titulus epiſtolæ XXXVII. *Affluentis doctrinæ & caritatis ignitiſſimæ viro fratri Guillelmo Briſſonio, patri & fratri toto dilectionis affectu ſuſcipiendo. Urget animum meum & non parum ſollicitat hanc pagellam dictare zelus & ardor amoris, quem debeo ſacræ Facultati Theologiæ, imo almæ parenti, quæ nos ambo genuit & aluit in ſinu ſuo, Studio ſcilicet Pariſienſi. Noſti, amantiſſime frater, quam neceſſarium ſit officium Cancellariæ Pariſienſis, quæ totum pondus Gymnaſii Scholaſtici ſuper ſe gerit, & potiſſime certamen illud ſacratiſſimi Theologici examinis, ad quod faciendum & debite exercendum exercitatiſſimus Theologiæ Profeſſor vix ſufficeret. Unde hac conſideratione permotus ſæpenumero adhortatus ſum Magiſtrum Ioannem Chuffart, veſtræ caritati cariſſimum, vt præfatum officium Cancellariæ, quod occupat, in manus veſtras, aut alterius Profeſſoris reſignaret. Qui quidem reſpondit ſe elegiſſe perſonam veſtram ad tam pium & neceſſarium opus exercendum. Laudavi animum: verum permultum tardat id exequi & opere adimplere tam deſideratum munus. Qua in re per amorem & honorem, quem debemus matri communi noſtræ, feſtinate & nolite tardare ſarcinam*

cinam iſtam tam laudabilem, tam fructuoſam, tamque opportunam & neceſſariam, ſuper humeros veſtros ad id idoneos & aptos inferre. Hoc pia mater ipſa jure matris totis votis expoſtulat, hoc neceſſitas exigit, & officium illud ſummopere deſiderat, imo languorem patitur pro tardatione deſiderii ſui. Parcite, frater, zelo qui me vrgentius ſtimulat; ſed & caritas Chriſti me compellit, in qua valete mei ſemper memor in orationibus & ſuſpiriis veſtris ad Deum.

Titulus epiſtolæ XXXVIII. *Abundantis ſapientiæ & exemplaris virtutis viro Magiſtro Ægidio Carlerii, ſacræ Theologiæ Profeſſori, Decano Cameracenſi, fratri & amico germanitus amplectendo.* Et poſt initium: *Habetis in Conventu Prædicatorum Fratrem Guillelmum Briſſonis, fidelem virum & mihi cariſſimum.*

Titulus epiſtolæ XL. *Probatæ virtutis & ignitæ caritatis viro Magiſtro Guillelmo Greſliero, Canonico Carnotenſi, fratri & amico cariſſimo. Cartula pulſavit animum meum amicitia veſtræ vtique cariſſimæ, & tenacius infixæ cordi meo, quæ cum annis & diebus accrevit ad hanc vſque ætatem, quæ in ſenium vergit & exitum hujus vitæ. Pulſabat, inquam, jure ſuo amor, qui imperare merito poterat pro nepote ſuo ad locum burſarum Collegii regalis, cui morigerare ex promiſſo volui & debui.*

Titulus epiſtolæ XLII. *Exuberantis ſapientiæ & ſolidæ virtutis viro Magiſtro Martino Berruerii, Decano Turonenſi, patri & fratri toto ſinu caritatis ſuſcipiendo.*

Titulus epiſtolæ XLVIII. *Perlucentis ſapientiæ & ſacræ Sapientiæ viro Magiſtro Ioanni de Rouvrayo, veræ Theologiæ Profeſſori, fratri & amico valde dilecto.*

Titulus epiſtolæ XLIX. *Viris plurima laude proſequendis, dominis Decano & Capitulo Eccleſiæ Bituricenſis, dominis & fratribus merito venerandis.*

Titulus epiſtolæ LI. *Magnæ probitatis & dilectæ virtutis viro Magiſtro I. &c. fratri & amico profundis viſceribus infixo. Reverende in Chriſto Pater & domine honorande, prævia devota recommendatione, zelus domus Domini, Eccleſiam loquor. Vrget me caritas Chriſti, pia mater me compellit veſtræ paternitati votis & precibus, præſentibus ſcriptis, quod viva voce mallem, recommittere Ioannem Haveron, in Artibus Magiſtrum, Baccalarium*

in ſacra pagina diſpoſitum hoc anno, mea prece & inſtantia, ad lecturam Sententiarum, virum utique per cuncta laudabilem, & mihi amicum præſentatum veſtræ paternitati per literas patentes almæ Univerſitatis Pariſienſis, juxta formam Pragmaticæ Sanctionis. Illum mea commendatione non egentem, quem utpote ſua melius commendant clara merita, precor, habetote commendatum ſicut meipſum.

Titulus epiſtolæ LXIV. *Sanctiſſimo domino noſtro Papæ. Honorande pater & frater, recommiſſione prævia.* Et ita claudit epiſtolam : *Vivite felix, mei memor in orationibus veſtris.* Et hæc eſt nobiliſſimæ ſimplicitatis compellatio.

Titulus epiſtolæ LXVI. *Cæleſtis ſapientiæ & Apoſtolicæ doctrinæ viro Magiſtro Ioanni de Rouvrayo, ſacratiſſimarum Literarum Profeſſori, fratri & amico ſuaviſſimo.*

Titulus epiſtolæ LXXVII. *Abundantiſſimæ & profundæ ſapientiæ viro Magiſtro Iordano Morini, ſacratiſſimarum Literarum Profeſſori famatiſſimo, patri & fratri perhonorando.*

Titulus epiſtolæ LXXXVIII. *Viro ſapienti & per cuncta laudabili Magiſtro Martino Berruier, Decano Turonenſi, fratri & patri & amico valde honorando. Brevem in apicibus, ſed in latitudine caritatis ampliſſimam cartulam veſtram accepi.* Et paullo poſt : *In ſumma, res de qua ſermo in literis, pendet ex divino arbitrio, in cujus manibus poſui animam meam, qui me paſcit a juventute mea : fiat ergo voluntas ſua. Valete mei memor coram Deo in orationibus veſtris, ut non ambire ſuper vires, aut in magnis ambulare permittat. Ex Pariſ.*

Titulus epiſtolæ LXXXIX. *Viro prudenti, probo & erudito Magiſtro Ivoni Meſnagier, Baccalario formato in ſacris Literis, Pœnitentiario Eccleſiæ Turonenſis, amico ſuo valde dilecto. Noſti, frater dilecte mi, caſum pium & lamentabilem Magiſtri Martini de Berrueriis, qui opum & animi inopia & egeſtate laborat. Unde animo propoſui ſuæ inopiæ & neceſſitati ſubvenire, quomodo ſuper allocutus ſum Matthæum Dancy, ut miniſtrari faceret veſtræ fidelitati ſummam viginti ſcutorum auri, quod libens animus recipiet : quibus acceptis, quærite media tranſmittendi jam fato Martino, & deponendi in manu Magiſtri Ægidii Carlerii, Decani Cameracenſis, qui ſecundum exigentiam neceſſitatis miniſtrabit quæ opus fuerit. Valete, & ſcribite ſuper his.*

Digitized by Google

Titulus epiſtolæ XCII. *Viro honorando, Iuris Legumque perito, domino Stephano, Præſidenti Delphinatus, domino & fratri cariſſimo. Etſi ſcio, reverende in Chriſto Pater & amantiſſime domine, apud vos non egere precibus ſeu commendatitiis epiſtolis illos, quos affectu geritis, quoſque melius propria commendant merita; vrget tamen caritas, cui morigerare fas eſt, commendare hac literula Magiſtrum Guillelmum Evrardi, qui principalis Didaſcali officio fungitur in Collegio Campaniæ, cujus adminiſtrator ſum immeritus. Nominatus eſt, vt audio, præfatus Magiſter ad vnam collationem, ſperans proviſionem a veſtra provida paternitate recipere. Illum, ſi quid preces exiguæ valent, paternitatis veſtræ caritati vicariis his literis recommitto. Valeat ævo longiore veſtra paternitas, juxta deſiderium animæ meæ. Ex Pariſ.*

Titulus epiſtolæ CV. *Reverendo in Chriſto Patri domino D. Epiſcopo Meldenſi, domino & Patri præcipua veneratione recolendo. Reverende in Chriſto Pater & domine, prævia recommendatione, vrget caritas & zelus domus Dei ſtilum & calamum recipere vicariis literis, aggredi V. R. P. habens in oculis Magiſtrum Guillelmum de Beleſmo, ſacrarum Literarum Profeſſorem, agricolam & ſeminatorem divini Verbi, qui nominatus eſt, vt audio, V. P. pro reportanda debita proviſione a veſtra caritate: dignus eſt, Pater, & talibus eget Eccleſia. Nam & idcirco Paſtores inſtituti ſumus, vt provideamus bene meritis & literatis viris. Vivat felix V. P. ævo ſempiterno.*

Titulus epiſtolæ CXI. *Sanctiſſimo domino noſtro Papæ. . . . Ingratus merito viderer, frater cariſſime, ſi vicem ſcriptorum veſtræ fraternitati rependere negligerem. Accepi pagellam ſcriptorum veſtrorum ex Florentia de XIV. Novembris, quæ plurima caritate & ſincera dilectione omnem operam, curam & diligentiam offerunt. Unde jure debitas refundo gratiarum actiones, quod non ſcripſerim veſtræ caritati ſuper Eccleſia Turonenſi. Scitote, nos ex diffidentia veſtræ prudentiæ hoc egi: verum conſcientia motus, nulli hominum qui vivunt, aut ſcripſi, aut os meum aperui, vt tantam dignitatem ambirem. Novi debiles humeros meos tantæ ſarcinæ impares; novi propriam inſufficientiam & ignominiam meam; & ſi quis pro mea exiguitate ſcripſerunt, hoc non petii. Nam & jura Patrum vetant, vt noſti, importu-*

nitatis arguunt & reprehendunt. Congratulor, domine & frater, veſtræ promotioni, de qua utique lætatus ſum non parum, & ſuccreſcere debito cum honore ipſe deſidero cum augmento gratiarum, ex eo quod his votis annuet Dominus. Qui & cepit in vobis bonum opus, perficiet, confirmabit, ſolidabitque. Si quæ grata gerit animus, jubeat, imperet caritas jure ſuo mihi, cui juſſa capeſſere fas eſt, & refragari nefas. Vivite in ſpe, quæ non confundit.

Ex his autem epiſtolæ verbis obſervari duo poſſunt; & primum quidem, quod adhuc Epiſcopis liberum eſſet Romanum Pontificem fratrem appellare: & revera tandiu id erit eis liberum, quandiu Romanus Pontifex alios Epiſcopos fratres appellabit; nam frater eſt alicujus fratris frater. Deinde quod Machetus facile potuit eſſe Turonenſis Archiepiſcopus, ſi curaſſet: ſed curare noluit, quia canones prohibent. O mirificam in viro tanto, eoque Regis Confeſſario, modeſtiam & continentiam!

Titulus epiſtolæ CXII. *Viro plurimo honore proſequendo Magiſtro Ægidio . · . · . ſanctiſſimi domini noſtri Papæ Referendario, domino & fratri cariſſimo. Debeo, Pater & frater jugiter recolende, vicem ſcriptorum veſtræ caritati, paginam pro pagella vicariis ſcriptis aggredi, qui voce & lingua non queo. Petit cum inſtantia caritas veſtra locum & burſas in Collegio regali Campaniæ pro filiolo veſtro, vacantes, ut ferunt ſcripta veſtra, per receſſum Matthæi Grangiarii, qui ad leges ſe tranſtulit. Vellem, frater, & non mentior, in majori beneficio favere juſto & æquo deſiderio veſtro; & ſi ita ſe res habet, deliberatus ſum conferre, quod tantopere poſtulatis, ſcita & comperta veritate vacationis hujuſmodi. Notavi quod in calce literarum veſtrarum habetur, ut revolvam jugiter illud Prophetæ regii: Nolite confidere in Principibus, &c. Recte ſuadet caritas veſtra, bene & ſalubriter admonet, & ſane conſulit. Scitote, frater, ſententiam illam regalem me non modo legiſſe, ſed & oculis fidelibus & magiſtra experientia didiciſſe, qui in Schola, ubi hæc aſſidue practitantur, converſor, a qua toties pedem, ut novit veſtra prudentia, extuli, & totis affectibus, frater, millies optavi. Sed retinent me peccata mea, & jugo ferreo alligatus ſum foris, non inveniens quibus exire valeam. Unde me miſerum & ſupra*

Digitized by Google

modum miſerabilem me clamito, Sanctos omnes obſecrans, ut ſaltem noviſſimis diebus meis morti vicinus, quietis locum, requiem laboribus meis a Domino reportem. Qua in re, precor, ſuffragium orationum veſtrarum, & ſolitæ pietatis oraculo fratrem in vinculis æneis jacentem proſpiciat: quo pacto Dominus parcat ætati, exitum largiens optatum. Steti Pariſius per menſes aliquot, quieto ſatis animo, extra tumultum aulicorum, vbi reſumpſi lectiones magiſtrales vſque ad vernarium. Videbar mihi quaſi renovari in priſtinos dies, dum florebat Studium tot claris luminaribus illuſtratum, & miro modo decoratum. Fungebar veſtri in abſentia officio Decanatus noſtræ Facultatis, qui vtinam vos inveniſſem ſoſpitem & proſpere valere. Volui videre Magiſtros Profeſſores in locum habitationis ſuæ: ſuborta quidem erat diviſio inter ſæculares & Religioſos Mendicantes, quam vtcunque pacatam reddidi. Inveni temperiem aeris pro complexione non parum idoneam & accommodam, gratiſſimam habens domum, quam inhabitabam ex dono regio, vallatam gratiſſimis viridariis, aquam fontium dulci ſuſurro decurrentem per totam domum & hortum amœniſſimum, ita vt quendam paradiſum exhibere videretur cernentibus, in cujus vtpote medio fons exilit irrigans ſuperficiem terræ. Multa & quamplurima animo gero, quæ utinam viva vox vultutim exponere juxta votum longa fabulatione poſſet. Oro, precor, parcite negligenter agenti, qui non viſitavi fraternitatem veſtram: propoſueram ſiquidem maturos amplexus miſcere; verum neſcio quomodo tantum bonum præpedivit oblivio. Unde ei veniam depoſtulo ſupplex, prona mente demiſſus in ſolum vſque: compatior variis veſtris laboribus. Sic eſt, Pater, multa ſenem circumveniunt incommoda, quæ præſentem vitam temnere, & futuram deſiderare compellunt fatigatum ſenio, aggravatum laboribus. Perfectum remedium ſolum eſt patientia, quæ perfectum opus habet, in qua ſola, Chriſto evangelizante, poſſidemus animas noſtras. Vivite felix, dum hæc terreſtris habitatio diſſolvatur, & donec illuceſcat dies æternitatis, quies poſt laborem.

Ex hac epiſtola deducuntur nonnulla, quæ & Machetum valde commendant, & Theologicæ Facultatis noſtræ diſciplinam illuſtrant.

Et primum quidem in Macheto promptus & alacer ad

Digitized by Google

demerendos ſibi homines animus perſpicitur : quod ab eo expectatur beneficium, illius dandi occaſionem videtur occupare.

Deinde teſtatur velle ſe & aulam & aulicorum tumultum deſerere, quo facilius multarum rerum curis, quibus angebatur, exueret ſe, & ſaluti conſuleret. Ad capiendam viam, quæ ducit ad cælum, nemo paratior, nemo expeditior.

Tum Machetus & Epiſcopus & Regis Confeſſarius & Secretarius, cum aliquando verſaretur Lutetiæ, magiſtrales ibi lectiones reſumpſit : ſcilicet quas olim lectiones de Theologia aliorum Magiſtrorum more tradiderat, tradere perrexit. O quam perhonorificum fuit talem & tantum Præceptorem audire!

Quarto, cum eſſet, dempto vno abſente, Magiſtrorum omnium Theologiæ antiquiſſimus, Theologicæ Facultatis Decanum agit. O felices Magiſtri, quibus ſuis in congreſſibus & Epiſcopum & Regis Confeſſarium præeſſe viderent! o membra ſub tam nobili capite nobilia!

Denique vir pacificus exortam inter ſæculares & regulares Theologicæ Facultatis Magiſtros controverſiam ſedavit. Dignum opus Decano, Epiſcopo & Regis Confeſſario, quæ tria concordiam & pacem non poſſunt non importare.

Titulus epiſtolæ CXIII. *Sacratiſſimarum Literarum nominatiſſimo Magiſtro Iordano Morini, Eleemoſynario Eccleſiæ beatiſſimi Martini Turonenſis, patri & fratri exoptatiſſimo.*

Titulus epiſtolæ CXIV. *Sacrorum & divinorum eloquiorum Profeſſori eruditiſſimo Magiſtro Ioanni de Rouvrayo, fratri & amico totis caritatis amplexibus ſuſcipiendo.*

Titulus epiſtolæ CXV. *Doctiſſimis & ſane diſcretiſſimis viris Magiſtro Petro Brena, Iuris Canonici Profeſſori, & Magiſtro Ioanni Pain & Chair, in ſacris & divinis Literis Baccalario formato, fratribus & amicis valde dilectis. Iteratas preces, viri patres & fratres, caritas ipſa, cui morigerare oportuit, vrget effundere pro viro doctiſſimo & laudabili Magiſtro Ioanni de Rouvray, confratre veſtro, qui præbendam non immerito magno affectu toto corde deſiderat : quanquam etiam ſciam commendatitiis epiſtolis tantum virum non egere, quem vtpote pro-*

Digitized by Google

pria commendant merita, & apud vos non parum commendatum, vt dignum, agnoſco. Volui tamen præſentem chartulam pro me loquentem veſtræ fraternitati & dignæ congregationi exhibere, vt finem optatum aſſequatur veſtri dono & munere gratuito. Omnes vos ſoſpites & felicius valere peropto, mei memores in orationibus veſtris.

Titulus epiſtolæ CXVI. *Viris digne & merito colendis dominis Decano & Capitulo inſignis Eccleſiæ ſancti Stephani Bituricenſis, Patribus & Fratribus recte cariſſimis. Honorande domine, prælibata recommiſſione, ſuſcepi grata ſcripta veſtra.* Et poſt alia: *Fateor quod rigor ſervandus eſt, niſi ſuppetat excuſatio, nimirum legitima: malo autem favere juramento & ſtatutis Facultatis, quam laxare habenas potiſſime, quoad Religioſos Mendicantium qui ſe ingerunt, & prævalere nituntur numero aut Bullis Apoſtolicis.*

Titulus epiſtolæ CXIX. *Viris dilectis Magiſtris Gaufrido Normani & Victori Textoris.*

Titulus epiſtolæ CXX. *Honorando domino D. Rectori almæ matris Univerſitatis Pariſienſis.*

Titulus epiſtolæ CXXI. *Gratæ virtutis, claræ & ſuavis facundiæ viro Magiſtro Iacobo, fratri ſuo, ſuaviſſimo amore ſuſcipiendo. Chartulam veſtram ſuſcepi, gaudens & congratulans honori veſtræ perſonæ exhibito, non mei favore, ſed veſtris meritis jure debito. Scribo Magiſtro Guillelmo Nicolai, vt miniſtret vobis quadraginta auri ſcuta, & ſpero quod libens miniſtrabit. Memorem puto veſtram prudentiam horum quæ dixi vobis ſuper facto ſtabili. Si manetis in proloquitis, eligatis Magiſtrum honeſtum, reor, vt recipiatis noſtri Collegii Principalem. Valete. Ex Pictavis.*

Titulus epiſtolæ CXXII. *Viro ſapienti & diſcreto Magiſtro Petro de Vaucello, in ſacris Literis Licentiato, fratri & amico.*

Titulus epiſtolæ CXXIII. *Stabilitæ virtutis & ignitæ caritatis viro Magiſtro Iacobo, &c. fratri & amico profunde conſcripto. Viri fratres in caritate dilecti, accepi veſtræ fraternitatis pagellam ex Pariſiis de X. Martii, recommendantem cum affectu perſonam Magiſtri Marcialis Ianilhac: præventus ſum pro aliis, veniet hora ejus, quando voluerit Dominus. Quoad il-*

Digitized by Google

los duos, Ioannem du Bochet & Ioannem Cordis, non ſatis capio mentem veſtram. Scitis, & hoc dixi vobis, Magiſter noſter, quod dum vacat locus in Artiſtis aut Theologis, aſcendere debet de jure & ex tenore ſtatutorum ſufficientior Grammaticus, etiam ſine literis novis. Nolo augere numerum Artiſtarum. Audio vnum locum vacantem in Artiſtis, per receſſum Matthæi Grangier, de quo ſcripſiſtis: aſcendat ergo potior Grammaticus in locum ejus, & reſtabit quidquid actum. Navarrici Collegii regulæ, quæ ad burſarum proviſionem attinent, explicantur, & a Regis Confeſſario retinentur & confirmantur.

Titulus epiſtolæ CXXIV. *Dilectis fratribus Magiſtris Guillelmo Evrardi, ſacræ Theologiæ Profeſſori, & Stephano Nicolai, alias de Clamengiis, Proviſori Collegii Campaniæ. Veſtræ repetitæ literæ inſtant & pulſant pro proviſione Magiſtri Ioannis de Conſlancio, in regali Collegio. Non ſum immemor veſtræ requeſtæ factæ Pariſius viva voce. Recommendatus eſt per plures: dum hora venerit, ſui memor ero. Proficiat ad animæ ſalutem pacifica poſſeſſio veſtræ præbendæ Pariſienſis, habetis locum optatum, in quo Dominum laudare ac benedicere diu noctuque poſſitis. Occupatio ſancta, meritiva, Deo gratiſſima, & ſanctis Angelis acceptiſſima.*

Epiſtola CXXVI. eſt ἀνεπίγραφος, in qua hæc ſcribit: *Sententia Bullarum Apoſtolicarum hæc eſt: Dominus noſter Ambaſſiatam diriget, quæ viva voce ſuam intentionem explicabit. quo pacto videtis dilationem reformationis Eccleſiæ, quæ difformata videtur.*

Titulus epiſtolæ CXXVIII. *Caritatis ampliſſimæ & piæ devotionis viro Magiſtro Guillelmo le Marié, Archidiacono, fratri & amico valde deſiderabili.*

Titulus epiſtolæ CXXXII. *Ponderantis & magnitudine virtutis viro domino Adæ de Cameraco, Militi, & ſupremæ Curiæ Parlamenti Protopræſidenti, domino & fratri carius amplectendo.* Et poſt alia: *Migravit ab hoc ſæculo unus Patrum noſtrorum Magiſter Iordanus Morini, luminare magnum Theologorum. Vivat cum beatis.*

Titulus epiſtolæ CXXXVI. *Reverendo in Chriſto Patri & domino Epiſcopo Andegavenſi, domino meo honoratiſſimo. Fraternæ caritatis veſtræ geminato munere pagellarum veſtrarum ditatus,*

ditatus, multam gratiam rependere nequeo ſatis, frater, domine & Magiſter. Et in fine: *Recommitti precor viva voce veſtra matri noſtræ Facultati.*

Titulus epiſtolæ CXXXVII. *Viro ſapientiſſimo ſane diſcreto & prudenti Magiſtro Roberto Cibole, ſacrarum Literarum Profeſſori, fratri & amico multum deſiderabili. Noſtis fervens deſiderium animi mei, quo afficior, multiplicare Suppoſita noſtræ Facultatis, potiſſime ſæcularia, ad defenſionem Catholicæ veritatis, quam profeſſi ſumus in Licentia magiſtrali. Scio quod & eodem affectu ducimini. Deliberaveram Pariſius juxta hunc affectum quærere Baccalarios ad lecturam Sententiarum anni inſtantis, & eis diſtribuere ſummam aliquam pecuniarum pro ſumptibus; & quod perfeciſſem, ſi paullo longiorem moram traxiſſem illic. Vos autem elegi ad hoc opus ſanctum & perneceſſarium, vt perquiratis viros idoneos, inſtando opportune importune, vt ad opus præfatum lecturæ ſe præparent, & me revertente, juxta conſilium veſtrum miniſtrabo partem ſumptuum neceſſariorum.*

Machetus his in literis non obſcure ſignificat, quo & quali ſtudio inflammaretur ad augendam Theologicæ Facultatis gloriam & dignitatem. Idoneos quærebat Baccalarios, qui Magiſtrum Sententiarum interpretarentur: nec vtique quærebat, vt gratis interpretarentur; ſed eis ſumptus neceſſarios ſubminiſtrabat. O virum ad juvandas artes optimas progenitum!

Titulus epiſtolæ CXXXVIII. *Simon frater & mi dilecte, plurima ſalute impartita, ſcitis, & verbis expreſſi veſtræ caritati, quanto zelo afficior, vt multiplicentur viri Theologi in Facultate ſacratiſſima, quo ſupra oravi veſtram ſollicitudinem & vigilantiam, vt inſtanter perquireret Baccalarios pro lectura Sententiarum in anno proxime imminenti. Unde & mihi ſperare fas eſt, vos iſtud non neglexiſſe, quin potius omnem & accuratam diligentiam adhibuiſſe ratus ſum. Qua in re non parum deſidero ſcire & audire quid impetraverit ardor veſtræ caritatis, quæ vacua non fuit. Precor idcirco, vt ſcriptis me reddatis certiorem in hac parte, & pecuniæ non deerunt ad ſumptus neceſſarios, habito conſilio veſtræ circumſpectionis. Volo autem, vt hunc affectum noſtrum vbique ingeratis: quo ſic creſcat & augeatur in Domino numerus Theologizantium, & fides incrementum recipiat, mul-*

Zzz

tiplicatis meſſoribus & operariis Catholicis. Salutate omnes fratres in oſculo ſancto. Vivite felix, animo ſoſpes & corpore, in laudem & gloriam Domini noſtri Jesu-Christi. Hujus epiſtolæ idem argumentum, idem ſcopus ac ſuperioris. Vir æterna dignus memoria ſuis non parcit ſumptibus, ut inveniat Baccalarios, qui Magiſtrum Sententiarum legant, & illuſtrent Catholicæ religionis veritates.

Titulus epiſtolæ cxxxix. *Viro literato & prudenti Magiſtro Simoni Germani, in ſacris apicibus Baccalario formato.*

Titulus epiſtolæ cxli. *Viro fervore caritatis ſuccenſo Magiſtro Iacobo, fratri ſuo in Chriſto dilectiſſimo.* Et poſt initium: *Gaudeo profeſſioni noſtri de Vaucello, cujus honor in Collegium noſtrum refunditur. Valeat Oliva, & proficiat honore perpetuo de noſtro Pomerio. Ætatem habet, ſi ipſi gratus eſt ille Magiſter noſter, quem ferunt ſcripta veſtra; faciat quod in rem & honorem cedat. Precor ambobus recommitti organa vivæ veſtræ vocis. Intimavi domino Claromontis ea quæ ferunt ſcripta veſtra ſuper illo de Caſtroforti. In propoſito perſeverat promiſſis. Vivite in ſpe & exſpectatione opportuni temporis. Salutate omnes Conſcholaſticos veſtros.* Hic ſermo eſt de pluribus Navarræ Sociis, Petro Vaucello, Guillelmo Pomerio, Joanne Oliva, Guillelmo Caſtrofortio & Simone Germano.

Titulus epiſtolæ cxlii. *Viro ſane honorando multa virtute & eruditione adornato domino Petro de Brena, Canonici Iuris Profeſſori, fratri & amico in ulnis carius ſuſcipiendo. Per literas Magiſtri Petri de Brena, communis amici noſtri, & fratris in Chriſto, certo comperi, vos adeptum Dei dono gradum Magiſterii, nomen & honorem Profeſſoris ſacræ Theologiæ. Unde merito gaudeo, congratulando tantæ gratiæ & ſacratiſſimo muneri divinitus collato. Scio non ſine gravibus expenſis & ſumptibus hæc actitata. Memor autem veſtræ profeſſionis, quæ ſpem meam non modicum extulit. Exſpecto & ſummopere deſidero accelerationem negotii.* Et poſt pauca: *Salutate omnes fratres, parvos & magnos.*

Titulus epiſtolæ cxlv. ad eundem Petrum Brenenſem: *Scripta veſtra ſane gaudium & lætitiam ingerebant, dum in calce habebatur: Datum in Collegio Campaniæ. Grata utique commemoratio illius habitationis, quam tot ex vivis lapidibus*

Digitized by Google

conflatam & conſtructam vidimus: viros loquor deiformes, heroicos, moratos, graves, & recte exemplares, quorum memoria in benedictione eſt, & nos præceſſerunt in gloria Sanctorum, quique, ut mihi credere fas eſt, aſſidue orant pro Domo ipſa regia, quorum meritis ſtat & firma perdurat. Valeamus utinam cum illis. Si laudabile eſt a viro laudato laudari, hoc Navarræ encomium quanti faciendum ſit, nemo non intelligit.

Titulus epiſtolæ CXLVII. *Viro ſapienti & ſane doctiſſimo Magiſtro Petro de Vaucello, ſacrorum eloquiorum Profeſſori, Magiſtro noſtro honorando.*

Titulus epiſtolæ CXLIX. *Viro multa honorificentia proſequendo Magiſtro Petro de Brena, Iuris Canonici Doctori, & fratri digne memorabili.*

Titulus epiſtolæ CL. *Viro prudentiſſimo, nec minus erudito, Magiſtro Guillelmo Pomi, in ſacris apicibus Licentiato, fratri & amico multum amabili.* Et ſub finem: *Quanto magis magiſque profunda mente recogito, neceſſarii ſunt in Eccleſia Dei Profeſſores ſæculares, & vos, ipſe ſcio, cernitis, nec ignoratis malitiam plurimorum, qui a veritate diſcedunt.* En aſſerta ſæcularium in Theologia Profeſſorum neceſſitas.

Titulus epiſtolæ CLI. *Stili & facundiæ electiſſimæ viro, ſane inter doctos & eruditos ſapientiſſimo Magiſtro Roberto Cibole, ſacratiſſimorum eloquiorum Profeſſori electiſſimo, fratri & amico jugi ac tenaci memoria complectendo.*

Titulus epiſtolæ CLV. *Sanctæ & probatæ religionis viro Roberto Ramier, Priori, &c. Geminatum munus ſcriptorum veſtrorum ex Pariſ. XIV. Iunii ſuſcepi, quæ unam ſententiam eademque verba ferunt. Congaudeo honori ſuſcepto in Licentia magiſtrali; perficiat in vobis opus bonum, qui cœpit ad augmentum gratiæ & gloriæ. Scio tenuitatem burſæ veſtræ, & onera quæ vos gravant. Utinam remedia opportuna afferre valerem juxta votum, ad quod peragendum neceſſaria foret præſentia mea. Scribo Guillelmo Nicolai Scabino Pariſ. compatri meo, ut aliqualem ſummam miniſtret. Viſitatis domum ejus, quia vobis afficitur, & faciet, non dubito, quæ mandavi ſibi, cui per organa vivæ vocis veſtræ precor commendari, & ſuæ conthorali. Valete. Ex Tartaſio.* En certus quidam Guillelmus Nicolai

Digitized by Google

ſeu Nicolaus, qui tempore Caroli VII. Pariſienſis Scabinus erat, & Gerardi Macheti Caſtrenſis Epiſcopi & regii Confeſſarii compater.

Titulus epiſtolæ CLVI. *Viro ſane probatiſſimo & pulcre erudito Magiſtro Ioanni Pain & Chair, in divinis eloquiis Licentiato, fratri & amico valde deſiderabili. Appulit Caſtris Magiſter Petrus de Vaucello cum geminato pagellarum munere, quæ mihi tranſmiſit ſuper illis burſis pro Ivone du Bochet. Vobis ſcribit nepos meus de aliis contentis in literis. Scribam veſtræ caritati, quid animo geram, quidque facto opus ſit de ſtatu Collegii.*

Titulus epiſtolæ CLVII. *Viro ſane docto, & ſacrarum Literarum Profeſſori, Magiſtro Guillelmo Evrardi.*

Titulus epiſtolæ CLVIII. *Sanctiſſimarum Literarum prælecto Profeſſori Petro de Vaucello, Vicario noſtro generali, tota caritate & ſuavitate amoris complectendo.* Petrus Vaucellus, Caſtrenſis Epiſcopi Vicarius generalis.

Titulus epiſtolæ CLIX. *Cariſſimo fratri Magiſtro Petro de Pomeranis, Capellano regio.* Et poſt initium: *Nunc, frater, animis opus eſt, nunc pectore firmo, ut qui probati ſunt, manifeſti fiant, ſicut habet Apoſtolus. Nunc, frater dulciſſime, exclamare libet: Exurge, Domine, & judica cauſam, cauſam ſponſæ tuæ, cum qua unus ſpiritus es, quam deſponſiſti in fide & caritate. Vidiſti, Domine, ne ſileas, quomodo derogare conantur inimici tui auctoritati Conciliorum generalium, quæ Eccleſiam ſponſam tuam repræſentare, nulli ſane ſapienti dubium eſt. Probo in hac parte conſilium veſtrum, quod Principes conveniant in unum & Univerſitates Studentium.* Hoc in loco Machetus aperte ſtat a partibus Conciliorum generalium, quæ, quia Eccleſiam Chriſti ſponſam repræſentant, errare nequeunt, & Romanum Pontificem aliunde vt membrum quamlibet primum ac præcipuum comprehendunt.

Titulus epiſtolæ CLX. *Sacrorum eloquiorum Profeſſori eruditiſſimo Magiſtro Roberto Cibole, fratri & amico peramabili.* Et poſt initium: *Quantum lætitiæ & gaudii conceperim in adventu Magiſtri Petri de Vaucello, quem Vicarium elegi, nequeo verbis aut ſcriptis ſatis deſcribere. Replevit in bonis deſiderium Dominus, & ſollicitudo quæ animum angebat, pro ma-*

xima parte receſſit. Iam debeo grates Altiſſimo, & benedicere Creatorem, qui miniſtravit virum ſecundum cor meum: appulit ſiquidem ſanus & incolumis Caſtris. Et Deo & ſibi gratulatur, quod Petrum Vaucellum pro Vicario generali habeat.

Titulus epiſtolæ CLXII. ad Priorem Celeſtinorum: *Videtis, Pater, quanta penuria ſit Theologorum, quanta neceſſitas adverſus illos qui fidem lacerant, cuncta depravant, & auctoritatem generalium Synodorum pro viribus enervare conantur. Scripſi nuper principali Magiſtro Collegii Campaniæ, vt veſtro præfato conſanguineo daretur locus in Theologis, quem occupabat Magiſter Antonius Vrſi. Quod ſi alius vacat locus, volo vt juxta ſtatuta primus aſcendat.* Pergit oſtendere ſe verum eſſe Pariſienſem Theologum, cum pro viribus occurrit iis, qui auctoritatem Conciliorum ſupra Pontificem enervare conantur. Deinde prodit ſe verum eſſe Navarrici Collegii adminiſtratorem, cum præcipit, vt illius regulæ & conſtitutiones ſerventur.

Titulus epiſtolæ CLXIII. *Reverendo in Chriſto Patri & domino D. Epiſcopo Trecenſi, domino ſuo & Patri ſingulariſſimo. Chartulam veſtræ caritatis, amantiſſime frater, olim Sodalis & Conſcholaſticus in regali Collegio gaudens & lætus accepi, quam relegens, memoriam quandam ingerebat ſane amabilem & recte gratiſſimam illius ſacræ Domus, quam pariter inhabitavimus, regio pane veſcentes: vbi tot Patres, tot viros moratos vidimus, & a quibus exempla morum & virtutum colligere potuimus, ſi per nos non ſtetit. Plane gaudio animus geſtit, affectus viſcera plaudunt, dum illam recolo ſacratiſſimam habitationem, in qua tanta pace & quiete animi fruebamur, vna mente, vno eodemque ſpiritu ambulantes in domo Dei. Recommendari precor oraculo vivæ vocis veſtræ domino & reverendiſſimo Patri domino Epiſcopo; dominis & fratribus Magiſtro Michaeli patruo veſtro, Magiſtro Ioanni Craſſi, quem in caritate perpetua diligo.* En magnum Navarrici Collegii elogium: Sodales Epiſcopi duo, Caſtrenſis & Trecenſis, & alii qui laudantur.

Titulus epiſtolæ CLXIV. *Viro ſane amabili Magiſtro Petro de Creneio, Succentori Eccleſiæ ſancti Stephani Trecenſis, Magiſtro & amico memoriter recolendo.*

Titulus epiſtolæ CLXVII. *Clariſſimæ eruditionis & divinæ*

Digitized by Google

ſapientiæ viro Magiſtro Petro de Vaucello, in ſacris dogmatibus Profeſſori emerito.

Titulus epiſtolæ CLXVIII. *Zeli ferventis & doctrinæ exuberantis viro Magiſtro Nicolao Gehé, Archidiacono Agathenſi, & regio Conſiliario in Curia Parlamenti, domino & fratri toto ſinu caritatis ſuſcipiendo. Geminam conſolationem accepi ex geminata chartula veſtræ caritatis, quæ nunquam otioſa affectum jugiter oſtendit, quem animo gerit, & ſemel accenſa igne cœleſti carbones emittit inflammantis dilectionis & veri amoris.* Quæ ſit caritatis veræ conditio, declarat.

Titulus epiſtolæ CLXX. *Reverendo in Chriſto Patri Epiſcopo Brixienſi, ſanctiſſimi Domini noſtri Ambaſſiatori.* Sub finem: *Magiſter Artiſtarum ſcriptis ſuis ad me mandabat, qualiter nonnulla reformanda videbat in Collegio noſtro, quæ ore tenus explicanda commiſerat veſtræ diſcretioni. Videte ſi opus eſt illa literis committere, aut expetere adventum meum. Si autem periculum in mora videretur, tutius judicarem, vt notificaretis ea, ne morbus tarditate remedii convaleſcat.* Hic Brixienſis Epiſcopus ad quem Machetus ſcribit, Collegii Socius erat, qui ferre non poterat, vt regiæ Scholæ diſciplina enervaretur. Hac de re monitus Caſtrenſis Epiſcopus Brixienſi pro ea inſigni qua valebat prudentia, reſpondet.

Titulus epiſtolæ CLXXI. *Viro prudenti & plane eruditiſſimo Magiſtro Petro de Vaucello, ſacrarum Literarum Profeſſori, Vicario noſtro generali.*

Titulus epiſtolæ CLXXII. *Viro multa laude commendabili, ſane facundia & doctrina ſana clariſſimo Magiſtro Roberto Cibole, ſanctiſſimorum eloquiorum Profeſſori, fratri & Magiſtro noſtro valde deſiderabili. Reverendiſſime in Chriſto Pater & domine honoratiſſime, filiali recommiſſione præveniente, habeo vnum familiarem animo meo cariſſimum, cujus origo & natale ſolum fuit ſuper pontes veſtræ vrbis, qui mecum ſtetit per XXII. annos, quibus in regio obſequio ſteti, non ſine plurimo labore & vario diſcrimine. Cognoſcens fidelitatem & diſcretionem prædicti familiaris, Vicarium meum inſtitui Caſtris, vbi nunc degit vices meas agens. Is autem Canonicus veſter eſt, & Præpoſitus Eccleſiæ veſtræ beatiſſimi Martini de Cauda. Qua ratione debuit homagium V. R. P. is vocatur Guillelmus Bouchein,* quem

Digitized by Google

Caſtrenſis Epiſcopus Vicarium generalem inſtituit.

Titulus epiſtolæ CLXXXVIII. ad Epiſcopum Andegavenſem : *Magiſter Ioannes de Oliva, vir utique digne commendandus, & illo magiſterio dignus.*

Titulus epiſtolæ CLXXXVIII. *Sanctæ religionis & fervidæ devotionis viro Patri, Priori Cœnobii beatæ Mariæ de Amberto. Sane cum a caritate veſtra ſcripta ſuſcipio, neſcio quomodo innovatur vetus amicitia: in memoriam redeunt dies priſtini, & illa converſatio prædulcior habita in illa regia habitatione Collegii Campaniæ, ubi dulces & ſuaves fructus doctrinæ una collegimus, & pariter guſtavimus.* En Navarrici Collegii commendatio.

Titulus epiſtolæ CXCVI. *Spiritualis doctrinæ & dignæ ſapientiæ viro Magiſtro Ioanni de Rouvrayo, Catholicorum dogmatum Profeſſori electiſſimo, Magiſtro noſtro fratri & amico digna veneratione ſuſcipiendo.*

Titulus epiſtolæ CXCVIII. *Viro digne commendabili & ſane honorando Magiſtro Ioanni de Rouvray, ſacrarum Literarum & Evangelicæ doctrinæ Profeſſori probatiſſimo, fratri & domino & Magiſtro jugi memoria recolendo.* Et poſt initium: *Certo comperi, id multis nunciantibus, vos Arreſtum reportaſſe a Curia Parlamenti in facto Curæ beati Gervaſii. Qua in re congratulor, & placet digna talis merita & honeſta proviſio: ſuper magiſterio deliberandum erit. Scio quod dixi vobis Pariſius, & memoria teneo, ſollicite agite officium veſtrum, ut de veſtra vigilantia ſemper audiam proſpera, ac vigilantiam omnem adhibete ſuper gregem. Perplacet quod dies ille feſtus patroni noſtri beati Ludovici cum lætitia ſpirituali & multa honorificentia peractus eſt. Salutate totum gregem, puſillos & grandes. Volo, & rationis eſt, quod Proviſor compota reddat anno quolibet, alioquin ſuſpendatur a perceptione fructuum, & hoc ei intimate mea parte.* Joannem Rouvrayum hortatur ad bene regendam ſancti Gervaſii Eccleſiam, quam Senatuſconſulto conſecutus fuerat. Deinde ſibi & Rouvrayo feſti beati Ludovici celebritatem gratulatur.

Titulus epiſtolæ CXCIX. *Clariſſimæ virtutis & cæleſtis ſapientiæ viro Magiſtro Guillelmo Evrardi, ſacrarum Literarum Profeſſori digniſſimo, Magiſtro noſtro valde honorando.* Et

poſt initium : *De illo magiſterio principali, &c. multa cunctatione & maturitate opus eſt.* Agitur de principali regiæ Navarræ magiſterio, quod tandem aliquando Guillelmus Evrardus obiit.

Titulus epiſtolæ CCIII. *Profundæ ſapientiæ & emeritæ virtutis viro Magiſtro Ægidio Carlerii, ſacratiſſimorum eloquiorum Profeſſori electiſſimo, Decano Cameracenſi, fratri & Magiſtro noſtro plurimum honorando.*

Titulus epiſtolæ CCV. ad Epiſcopum Andegavenſem: *Audio, frater dilecte votorum meorum, vos habere nepotem in Artium Facultate Licentiatum.* Et poſt pauca : *Iam ſato nepoti burſas Theologorum Collegii Campaniæ conferre diſpoſui, habito reſponſo a veſtra prudentia teſtimonium reddente, aptum & idoneum inveniri pro ſtudio tam altæ tamque profundæ doctrinæ, quæ, ut noſtis, cum ingenio elevato probos mores requirit.* Prudenter omnino agit adminiſtrator Navarrici Collegii, dum in eo qui Theologiæ ſtudere incipit, cum excelſo & eminenti ingenio morum probitatem requirit.

Titulus epiſtolæ CCVII. ad Joannem Barreum : *Urget me caritas, Pater amantiſſime, veſtræ devotioni ſinceriſſimæ vicariis literis pro lingua loquentibus ſupplici humilitate recommittere perſonam Magiſtri Roberti,* (dicendum fuit, Radulphi de Porta) *ſacræ & Evangelicæ doctrinæ Profeſſoris nominatiſſimi.* Laus eſt Theologi hujus, qui diu Navarræ magiſterium magna cum laude exercuit.

Titulus epiſtolæ CCVIII. *Reverendiſſimo in Chriſto Patri & domino amantiſſimo, domino Cardinali ſanctæ Crucis, domino & Patri jugiter memorando.* En eminens ſimplicitas hujus temporis: *Reverendiſſimus in Chriſto Pater & dominus Cardinalis.*

In epiſtola CCIX. Caſtrenſis Epiſcopus nepotem habuit, nomine Henricum Machet.

Titulus epiſtolæ CCX. *Viro erudito & ſane probo, Magiſtro Gaufrido Normani, Baccalario formato in ſacra Facultate Theologiæ Pariſienſis. Memorare arbitror veſtram fraternitatem ordinationis factæ Pariſius in præſentia veſtra ſuper Burſariis, quod Magiſter Artiſtarum ultra victum nihil accipiet. quam ordinationem ratam habuit veſtra prudentia. Nunc ſubaudio haud minime obſervari apud vos : unde non parum demiror, nec facile credi-*

crediderim. Sic Gaufridum Normanum, Artiſtarum Magiſtrum, tam modeſte reprehendit, vt nihil ſupra eſſe poſſit. Laudando delinquentem emendare videtur.

Titulus epiſtolæ CCXI. *Viro ſane doctiſſimo Magiſtro Guillelmo Pomi, in ſacris Literis Licentiato.*

Titulus epiſtolæ CCXIII. *Suavis facundiæ & ſalutaris ſapientiæ viro Magiſtro Ioanni de Atrio, in ſacris Literis Baccalario formato, fratri & amico peroptabili. Multa mihi, cariſſime, gloriatio & gaudium in Domino* JESU, *pro vobis audiens profectum veſtrum fervore ſtudii dignum, & exemplarem converſationem veſtram.* Et poſt alia: *Orate pro Rege, qui vos hoſpitio ſuo honorat, fovet & nutrit regali ſua providentia.* Hic magna eſt Joannis Atrienſis Baccalarii commendatio.

Titulus epiſtolæ CCXIV. *Digniſſimis divinæ ſapientiæ viris Guillelmo Evrardi, ac ceteris Theologis Collegii Campaniæ, alias Navarræ.* Porro hac in epiſtola burſæ dantur Martino Chabot e regione Turonica, idque a Rege ipſo.

Titulus epiſtolæ CCXV. ad Decanum & Capitulum Eccleſiæ beatiſſimi Martini Turonenſis: & poſt initium locutus de Sueſſionenſi Antiſtite defuncto, ait inter cetera: *Contribulationis noviſſima verba prædicabat, velocem exitum ſuum ex hac peregrinatione. Prædicabat populo ſuo ſedulo, arenoſus erat, vt mihi familiariter enarrabat. Conſecratus eſt Magiſter Ioannes Mileti, ſucceſſor ejus, Burſarius Collegii noſtri. Per vos, vt audivi, tranſiit Magiſter Petrus de Vaucello, cui magiſterium Theologorum Rex contulit.* En Sodalis alter Sueſſionenſis Epiſcopus Joannes Miletus, & factus a Rege magnus Collegii Magiſter Petrus Vaucellus, quem Machetus ſuis in epiſtolis tantopere commendavit.

Titulus epiſtolæ CCXXIII. *Reverendiſſimo in Chriſto Patri & domino meo metuendiſſimo, domino Cardinali Fuxi, ſanctæ Sedis Apoſtolicæ Legato.*

Titulus epiſtolæ CCXXIV. *Clariſſimis viris ſacratiſſimorum eloquiorum Profeſſoribus emeritis, dominis & Magiſtris, Decano & ceteris Suppoſitis ſacræ Facultatis Theologici Studii Pariſienſis.*

Titulus epiſtolæ CCXXXIX. *Ornatiſſimæ prudentiæ & ſalutaris doctrinæ viro Magiſtro Ioannis Majoris, Confeſſori illu-*

ſtr ſsimi Principis domini Delphini, fratri & amico exoptatiſſimo.

Titulus epiſtolæ CCXLIX. *Uberioris ſapientiæ & doctrinæ viro Magiſtro Petro de Vaucello, ſacrorum eloquiorum Profeſſori, regalis Collegii principali Magiſtro.*

Titulus epiſtolæ CCL. *Viro debita obſervancia venerabili Magiſtro Guillelmo Pomi, in ſacris Literis Licentiato, fratri & amico valde dilecto.*

Titulus epiſtolæ CCLV. *Laudabilis vitæ & doctrinæ commendabilis viro Magiſtro Guillelmo le Marié, Baccalario formato in ſacris Literis, Archidiacono, fratri & amico abunde dilecto.*

Titulus epiſtolæ CCLXVI. *Viro ampliſsima laude digne commendabili domino Ioanni de Stampis, Conſiliario & Magiſtro Requeſtarum Regis, domino & fratri vnanimi.*

Titulus epiſtolæ CCLXX. *Emeritæ virtutis & altioris ſapientiæ viro Magiſtro Nicolao Amantis, veritatis Catholicæ Profeſſori, domino & Magiſtro abunde dilecto.*

Titulus epiſtolæ CCLXXIV. *Reverendiſsimo in Chriſto Patri & domino metuendiſsimo, domino Cardinali de Fuxo, domini noſtri Papæ Vicario.*

Titulus epiſtolæ CCXC. *Clariſsimæ virtutis & ſapientiæ digne commendabilis viro Magiſtro Nicolao Amantis, ſacrorum eloquiorum Profeſſori electiſsimo, domino & fratri vera amicitia conjunctiſsimo.*

Titulus epiſtolæ CCXCI. ad Pariſienſem Epiſcopum Patriarcham Antiochenum : *Audivi, præſtantiſsime domine, credentiam Magiſtri Ioannis de Nineulcen, quam pro parte veſtra latius expoſuit, quo ſuper multum recogitans, & plurima corde revolvens, habita conſultatione cum prudentiſsimo viro domino Mareſchalo Franciæ.*

Titulus epiſtolæ CCXCII. ad Gerardum de Loen, Comitem de Blanchrenche : *Poſtulat a me devotio veſtra, ſuper meditatione exitus ex hac mortalitate, tranſmittam plurima, Pater & frater. Inveniuntur pulcre & diſerte in hac re conſcripta. Verum vt ad pauca redeam, quia in paucis via magis accommodans, & perutilis viſus eſt tractatulus piæ recordationis defuncti domini Cancellarii Pariſienſis, quem teſtamentum Per-*

Digitized by Google

ægrini appellari ita voluit, apud vos, vt arbitror, non ignotum: mecum id jugiter defero, & communicans omnibus, qui diligunt opera ejus. Super quo dum hic dies ageret, olim mihi ſcripſit omnia & ſimilia verba, necdum ad intellectum vſque, imo & affectum interiorem perſenſiſſe, quemque tranſmitto veſtræ devotioni, & ſufficere judico, vt ſatisfiat deſiderio veſtro. En magna Gerſonis commendatio.

Titulus epiſtolæ CCXCV. *Reverendiſſimo in Chriſto Patri & domino meo metuendiſſimo, domino Cardinali Deſtoutevilla, omni & tota honorificentia jugiter proſequendo.*

Titulus epiſtolæ CCCIII. ad Trecenſem Epiſcopum: *Novi illum Hondebin virum literatum, humilem ſpiritu, quem animo teneo conſcriptum in tabulis cordis. Si apertus eſt veſtro zelo deſideratiſſimo theſaurus ille toties expetitus, gaudeo ſperoque. Multorum ſaluti proderit doctrina illa plane ſacra, & recte devotiſſima. Creſcit in dies zelus oculis iſtis ferentibus vultum veſtrum, audire cupiens ignita eloquia veſtræ devotionis, cui recommitti valde depoſtulo.*

Titulus epiſtolæ CCCXIX. *Clariſſimæ ſapientiæ & doctrinæ viro Magiſtro Herveo de Novavilla, ſacratiſſimæ Theologiæ Profeſſori, tota caritatis affectione digne proſequendo.* Poſt initium: *Quærit, inquam, ſcire & audire, & certo cognoſcere ſollicitus amor, ſi ſuperſtites viverent in hoc ſæculo tres viri vtique recordatione digniſſimi, Magiſter Radulphus de Porta, M. de Bru, & Ioannes de Roye, noſtri olim Conſodales & Conſcholaſtici, quorum memoria in benedictione eſt. Primus & tertius in Concilio & congregatione ſanctorum Patrum, Synodum loquor Baſileenſem, decertant aſſidue & perfortiter, vti pugiles athletæ doctiſſimi pro fide orthodoxa, ac moribus in melius reformandis, vbi clara luce præfulgent dominus Dignienſis Epiſcopus, Magiſter Petrus de Ver, veſtræ diſcretioni non ignotus, Magiſter Iordanus Morini, elevatiſſimus vir & probatæ virtutis. Martinus autem, quem loquuntur literæ veſtræ, in civitate Cameracenſi diu degit. Nunc, vt audio, valetudinarius gravi, quod dolens refero, ægritudine vexatus.* Et poſt pauca: *Vtinam liberet intereſſe vos, videlicet cum illis, qui ſuperſunt, Deo miserante, nomine Theologicæ Facultatis, quam viribus & moribus dolebat ita deficere, ſacratæ memoriæ dominus meus, olim Cancel-*

Digitized by Google

larius Pariſienſis, dominus Ioannes de Gerſonno, pater multorum viventium & mortuorum, quem beatum ſpero & felicem in deliciis cæleſtium gaudiorum cum illis, qui ad juſtitiam multos erudierunt, & effulgent ſicut ſol in perpetuas æternitates. En ingens Gerſonis commendatio.

Titulus epiſtolæ CCCXX. *Singularis & emeritæ virtutis ac ſapientiæ viro Magiſtro Paulo Natalis, ſacrorum eloquiorum Profeſſori doctiſſimo, germanitus amplectendo.*

Titulus epiſtolæ CCCXXVI. ad Priorem majoris Eccleſiæ Caſtrenſis: *Ut aperte confabuler vicariis literis, quia vocetenus nequeo, diſpoſui omnem doctrinam elevatiſſimam illius viri, cujus memoria in benedictione eſt, duobus in locis velut ſuper candelabrum reponere, in Collegio ſcilicet regali, ubi alitus & magiſtratus fuit, & in Libraria Eccleſiæ Pariſ. in qua beneficiatus & honoratus.*

Titulus epiſtolæ CCCXXXII. *Singulari gloria & fama pervulgata domino Ioanni de Stampis, Electo Carcaſſonenſi, digne & merito honorabili.*

Titulus epiſtolæ CCCXXXIX. *Reverendiſſimo in Chriſto Patri & domino altiſſimæ dignitatis & auctoritatis, domino Cardinali de Fuxo, domino & Patri metuendiſſimo.*

Titulus epiſtolæ CCCLII. *Integerrimæ amicitiæ & famæ percelebris domino Ioanni Cadart, domino & fratri jugi memoria recolendo. Audivi non ſine admiratione vos recepiſſe in Collegio Theologorum M. Iacobum Olearii in locum defuncti M. Caroli de Turcis, virtute literarum de data anni* MCCCCXXXVI. *Satis leviter id egiſtis, me non conſulto, videntes datam antiquiorem collationis; ſed & memor ſum quid egerim hac in re. Contuli, fateor, dudum locum burſarum memorato Magiſtro Iacobo: poſtmodum autem videns, quod nimium tardaret poſſeſſionem accipere, monui patrem ipſius ſummando & recommendando uti filium ſuum hortaretur intrare Collegium, quo pacto, dono frueretur regiæ liberalitatis, addenſque quod niſi id faceret, alteri providerem. Volens autem complacere patri jam fato, diſtuli, qui dum tardare viſus eſt, motus conſcientia, & videns eum non curare, dedi locum prædicto Magiſtro Guillelmo de Montehamelon, per hoc intendens privare memoratum Iacobum dono & loco burſarum M. Caroli de Turcis. Hæc vobis notifico & certiores*

reddo, unde & vos credere ſas eſt verbis meis & intentioni meæ. Sed nec puto Magiſtrum illum Iacobum jus habere, niſi dono recentiori conſeratur. Volo autem, mando & ordino auctoritate qua fungor in hac parte, vt manuteneatis in poſſeſſione Magiſtrum Guillelmum Allegreti, in ordine & loco Magiſtri Caroli de Turcis, & Magiſtri Guillelmi de Montchamelon. Hanc meam intentionem intimabitis Magiſtro Iacobo Olearii, & alibi vbi opus fuerit: & cavete ne offendatis me, quia remedium paratum eſt.

Res poſtea ſic tranſacta eſt, vt locus alius ſeu burſa M. Jacobo Olearii conceſſa fuerit.

Titulus epiſtolæ CCCLIII. *Ad Magiſtrum principalem & Proviſorem Collegii Campaniæ, alias Navarræ. Congaudeo pariter vobiſcum ſuper incolumitate reddita noſtro Concampaniſtæ & Conſcholaſtico, Cuſtodi Bajocenſi.* Nicolaum Clamengium intelligit.

Titulus epiſtolæ CCCLXI. *Viro amicorum optimo, dicendi copia & eloquii ſuavitate prædito, Magiſtro Stephano de Barro, & fratri tota dilectione & honorificentia proſequendo. Ante receptionem pagellæ veſtræ noviſſimæ, frater & Pater toto affectu & deſiderio proſequende, ſuſceperam per manus nepotis veſtri Theologi noſtri alia ſcripta, quibus datis & relectis, præfatum nepotem Pariſius remiſi cum aliqua proviſione, quo pacto confirmare valeat inchoatum ſtudium ſacrarum Literarum, cui afficitur, & gaudet curſum initum continuare.*

Titulus epiſtolæ CCCLXIV. *Reverendiſſimo in Chriſto Patri & domino honorandiſſimo Ioanni Cordis, Archiepiſcopo Bituricenſi.*

Titulus epiſtolæ CCCLXVIII. ad Nicolaum V. *Uberrima utique promerita cum gratiarum actione, & reverendiſſime in Chriſto Pater, & domine metuendiſſime.*

Hæ ſunt præcipuæ Gerardi Macheti epiſtolæ, ex quibus res potiſſimum quatuor colliguntur. Et primo quidem, incredibile ſtudium, quo Machetus erga regalis Collegii diſciplinam & Sodalium profectum ducebatur. Deinde vſus, quo epiſtolæ ad varios perſcribuntur. Tum mirifica humanitas, qua vnumquemque proſequitur. Denique argumenta, quibus ad Sodales multos, & cum primis ad Gerſonem elogium addatur.

Digitized by Google

Caput III.

De Nicolao Clamengio.

Nicolaus Nicolai, de Clamengiis dictus, a Catalaunenſi pago, cui nomen eſt *Clamenge*, celeberrimum orbe toto cognomen obtinuit, vt & Petrus Clamengius, Doctor Medicus, quem Nicolaus epiſtola XXVII. matris ſuæ fratrem & avunculum appellat. Gentile cognomen idem erat ac proprium nomen, quod Stephanus Clamengius, Nicolai frater, multo junior aſſumit in Rationibus Navarrici Collegii, cujus Proviſorem egit Carolo VII. Rege Francorum. Igitur Nicolaus annos natus duodecim Lutetiam Pariſiorum venit, & in memorati Collegii diſciplinam receptus eſt. Quod ille duabus confirmat epiſtolis, XLII. ad Pariſienſis Collegii Studium, & XXXIII. ad Petrum Cantellam, regiæ confeſſionis exceptorem. Tres ſunt optimi ac præſtantiſſimi viri, quibus acceptam ille ſuam inſtitutionem refert, Petrus Nongentinus, Gerardus Machetus & Joannes Gerſonus, Navarrici Gymnaſii Sodales. De Nongentino id ipſe Nicolaus præſtat epiſtola LXIV. ad Martinum Calaium: de Macheto epiſtola CVIII. ad eundem. de Gerſono epiſtolis XXXI. & LXVIII. ad eundem, & XXXII. ad Stephanum Comblacium. *Ille*, inquit, *præſertim inter ceteros præceptor meus, pio animarum zelo magnopere accenſus, cæleſtiſque itineris dux atque præmonſtrator optimus, Cancellarius Pariſienſis.* Nongentinus anno MCCCCVIII. Doctoris Theologi Lauream conſecutus eſt, Machetus anno MCCCCXI. Deinde Pariſienſis Canonicus & Caroli VII. Ludimagiſter, tum ſacræ Pœnitentiæ adminiſter, & nominatiſſimus in paucis Caſtrenſium Epiſcopus evaſit. Gerſonus anno MCCCXCII. factus Doctor orbem totum doctrinæ ac virtutum ſplendore illuſtravit. Nongentinus & Machetus Clamengium ad liberales artes & ſcientias erudierunt. Gerſonus ad Theologiam, cui poteſt

Digitized by Google

adjungi Petrus Alliacus, quo regiam Navarram moderante, huic profeſſioni vacare cœpit anno MCCCLXXXVI. Verum licet plures annos vacaverit, eos tamen non celebravit actus ſcholaſticos, qui ad gradus & magiſterium perducunt. Cum editi de variis theologicarum rerum monumentis libri & epiſtolæ, tum ſuſcepti pro ſancienda Eccleſiæ pace labores innumeri effecerunt, vt eum poſteri Doctorem Theologum nuncuparint. quo nomine, nec ſe vnquam, cum tulit occaſio, nec tablinum Navarricum, nec Scriptores æquales inſignierunt. Plus operæ & diligentiæ adhibuit in politioribus literis, quibus ſe mirum in modum eſſe delectatum epiſtola IV. fatetur. Et certe in iis, quæ eloquentiam ac poeſim attinent, ita profecerat, vt exteri crederent, eum non Pariſiis, ſed Bononiæ oratoriam ac poeticam artem didiciſſe. Quod teſtatur, ſibi per literas a Cardinale Galeoto, viro cum primis egregio, & homine diſertiſſimo, ſignificatum eſſe. Clamengii verba ſunt in quarta illa ad eundem Cardinalem epiſtola: *Mirari te, Pater optime, ſcribis, me in Galliis progenitum, in oratoriis poeticiſque diſciplinis aliquid ſapere potuiſſe. Miraris præterea, quem ſim in illis artibus præceptorem nactus, cum Galli, vt ais, ad talia ſtudia non ſua ſoleant adaptare ingenia, nec propterea vlla apud illos hujuſmodi præcepta diſciplinarum tradantur.* Hic Clamengius imprimis pro ſua incredibili modeſtia, qualem ei Galeotus aſſerebat eloquentiam, a ſe abjudicat. Deinde oratoriam Ciceronis & Quintiliani artem imbibiſſe ſe, & illius orationes pervolutaſſe non diſſimulat. Tum demum ait, multos ſe habuiſſe Magiſtros, ſtudium, vſum, exercitium, aſſiduam attentamque eloquentiam, auctorum lectionem, quibus naturæ ſuæ propenſionem adjungit. Præterea in quinta ad eundem Cardinalem epiſtola præclare docet, falſum eſſe id quod neſcio quis Franciſcus (non enim cognominat) dixerat, extra Italiam Oratores & Poetas non eſſe quærendos, & peragratis illuſtrioribus aliis Europæ partibus, commemorat, quinam in Africa, quinam in Hiſpania, quinam in Gallia judicati quondam fuerint Oratores & Poetæ. Sed cum inficiatur ſe Oratorem eſſe ac Poetam, facile perſuadet deceptum non fuiſſe Cardinalem Galeo-

Digitized by Google

tum, a quo relatus fuerat in numerum Poetarum & Oratorum. Exin Pariſienſis Academia Rectorem creavit Clamengium, & ejus opera in ſcribendis ad varios proceres pro tollendo ſchiſmate epiſtolis vſa eſt quamplurimum. Anno MCCCXCIII. ſcribere aggreſſus eſt. Primum quidem ad Carolum VI. Regem, qui tum erat in Sangermanenſi Caſtro. Illi tres aperit vias, quibus Eccleſiæ ſchiſma poſſet extingui. Quas autem ad Carolum literas dedit, fuiſſe gratiſſimas magnoque in pretio habitas, Joannes Juvenalis Urſinus tradit in Hiſtoria illius Regis. Deinde ad Clementem VII. quem ad Eccleſiæ concordiam vehementer adhortatur. Sed vbi ſuam epiſtolam audiiſſet venenoſam a Clemente dictam eſſe, tunc exaravit alteram, quæ plena ſtomachi & querelarum erat; ſed nunciata Clementis morte, ad eum miſſa non fuit. Tum ad pontificias totius regni Sedes miſit epiſtolam, qua vt Eccleſiæ pacem bene curarent, & crebras ob id ſupplicationes Deo immortali decernerent, monet. Ad hæc, reſpondit Colonienſis Academiæ Doctoribus ac Magiſtris, qui Pariſienſem Academiam ea ſuper re conſuluerant. Avenionenſes inſuper Cardinales rogavit per literas, vt non ante Pontificem alium eligerent, quam contrariæ partis Cardinalium vota perſpicerentur. Deinde Joannis Aragonum Regis literis reſpondit, cum illi gratias agens ſingularibus verbis, tum ſummam ac perpetuam in abolendo ſchiſmate conſtantiam precatus. Denique binas ad Benedictum XIII. qui vacantem locum impleverat, literas dedit, quarum vnis illum ad Eccleſiaſticam conſenſionem impellit, alteris voluntariam ceſſionem magnopere laudat, & omnibus aliis, quæ ad extirpandum ſchiſma excogitatæ fuerunt, rationibus anteponit. Hæc autem omnia Clamengius ad annum vnum MCCCXCIII. perfecit, adeo capacis erat ingenii, & ad maxima quæque idonei. Tunc ſtatim atque latius epiſtolæ manarunt in publicum, Clamengio conciliarunt inſignium virorum amicitiam & admirationem. Galeotus Cardinalis & Joannes Muretus Benedicti XIII. Notarius, viri doctiſſimi gratulantur eloquentiam, & per literas neceſſitudinem expetunt, qua vt fruantur commodius, auctores ſunt Papæ, vt Clamengium in Curiam

Digitized by Google

Curiam acceſſat, ſibique a ſecretis eſſe jubeat. Quod officium repugnanter accipit, multa cauſatus, inſuetum vivendi genus, animi libertatem, corpuſculi fragilitatem, morum diſſimilitudinem, aliam a ſtilo Curiæ ſcribendi methodum, quam nec mutare liceret, nec etiam liberet. Sed iſta omnia diluerunt, qui rei curam gerebant. Adjicio cetera, quæ in epiſtola XIV. ad Joannem Præpoſitum Inſulenſem perſequitur: *Sancti in me Pontificis eximia benivolentia, illorum præterea, qui ejus nomine hanc mecum rem tractabant, mira inſtantia amicorum, denique meorum ſumma impreſſione tandem victus ſuccubui, cervicemque eatenus jugo neſciam jugo ſubdidi, qui magnorum antea Principum famulatus ac ſervitia contempſeram. Sed ſi ſerviendum fuerat, cui honeſtius ſervire potui, quam ſummo Pontifici & ſanctæ Eccleſiæ Romanæ, extrema hodie perturbatione deſolatiſſimæ? Re enim vera, etſi illam non volo Curiam a vitiis abſolvere; major tamen illic erat morum modeſtia, honeſtatis ſpecies, geſtuumque gravitas, quam in ſæcularium Principum Curiis eſſe deprehendi, ubi omnia nimis hodie confuſa ſunt. Accedebat ad hæc ſortis ſimilitudo atque parilitas, qua me virum Eccleſiaſticum cum Eccleſiaſticis congruere exiſtimabam. Non autem me fefellit æxiſtimatio: quantum enim me Pontifex ille amore dilexerit, quam benigne, quam ſuaviter, quam indulgenter tractaverit, quanta in me viſcera caritatis in quadam mea infirmitate graviſſima effuderit, longum eſſet dicere, nec nunc neceſſarium. Quanquam vero tanta in me eſſet indulgentia pii Paſtoris; tamen ſubierat jam animum ſatietas Curiæ, ſerviendique tædio affici cæperam, quando me inde ſæva tempeſtas abripuit.* Quo vero tempore Avenione laboravit, morbi vis ea fuit, vt in vitæ diſcrimen adductus ſit vltimum. Interiiſſe Clamengium Avenione, Pariſiis & alibi longe lateque percrebuit: occupatam fama & invita ſuſpicione mortem varii Poetæ celebrarunt. Id ſcribit in epiſtola XXVII. ad Gontherum Collum, virum ſibi amiciſſimum. Sed vt felix eventus docuit, tunc elatus non eſt funere Clamengius, elata eſt tantum æternis laborum ſuorum præconiis virtus Clamengii & doctrina. Sub illud tempus Lingonenſis Eccleſiæ dignitatem, quæ Theſauraria dicitur, adeptum ſe ſcribit in epiſtola XVI. *Preclare & fructuoſe atque honorifice mihi in hac vrbe divina*

providit clementia, quæ eodem pene temporis puncto, & me a mortis faucibus, priſtina reſtituta ſanitate, præter ſpem univerſorum eripuit, magis me corripere volens, quam perdere; & converti, quam perire; & inſuper ad vitæ meæ ſuſtentationem, quam ex tanto ſua miſeratione periculo liberaverat, tam honeſtum ſecurumque ſubſidium miniſtravit, ne in natalem patriam inops & vacuus redirem. Ad annum MCCCCVIII. quo negandam eſſe Benedicto XIII. obedientiam ſtatutum eſt in Gallia, potentiſſimas ad Carolum VI. literas dedit, quibus, vt ejus animum a tanto conſilio averteret, eventura Regno & Eccleſiæ incommoda proponit; ſed Regem diſſuadere non poteſt. Verum cum ex aliis, tum ex hoc quoque factum eſt, vt Clamengius, dum a Benedicto Gallia divinis rebus interdicta eſt, in ſcripti, vel certe cogniti anathematis ſuſpicionem venerit, & omnibus invidiæ ventis circumflari ſe ſenſerit. Sed quam injuſte & contra veritatem rei, pluribus identidem epiſtolis declaravit; maxime quidem XLII. ad Studii Pariſienſis Collegium, vbi opponit ſignum, nomen, manum, ſtilum: quæ omnia a Clamengio extra quam aliena forent. Deinde Deum ſuperoſque obteſtatus affirmat, ſe latum in Galliam anathema ſciviſſe non prius, quam miſſis ad ſe e Gallia literis intellexiſſet. Accedit epiſtola XLV. in qua ſcribit, ſe tribus, antequam anathema diceretur, menſibus e Romana exiviſſe Curia, & Genuæ tunc conſtitiſſe: *Immo*, inquit, *Deum teſtor, biennio ante illud tempus inde diſcedere conſtitueram, niſi de vnione Eccleſiæ per contendentium congreſſionem ſpes ingeſta illam meam digreſſionem aliquantiſper ſuſpendendo retardaſſet. Ubi autem omni ex parte ſpes eſſet ſublata, protinus inde pedem efferre non diſtuli.* Et quibuſdam interpoſitis, vt impactum crimen omnino diluat, adverſarios ſuos hac graviſſima oratione aggreditur: *Doceant, ſi poſſint, mei accuſatores, me poſt regalia interdicta, cum illo* (Benedicto) *moram habuiſſe, officiumque exercuiſſe, vel quod minus eſt, locutum eſſe; & ſi hoc docuerint, me victum atque convictum confitebor. Si capitale eſt probaſſe literas illas in regni contumeliam confectas, teſtis eſt mihi Chriſtus, teſtes inſuper plerique alii, quamprimum de illarum forma atque tenore certius agnovi, quantum illas deteſtatus ſim, quantaque*

ex dementia proceſſiſſe dixerim. Enimvero ſecundum hæc amuleta, etiam adverſus ſatanam efficaciſſima, non defuerunt, qui virum innocentiſſimum gravibus ſuppliciis afficiendum contenderent. Alii nempe compingendum in ergaſtula, alii pellendum in exilium, alii Lingonenſi Sacerdotio, quod vnicum habebat, privandum; alii tandem plectendum vti violatæ majeſtatis reum, cenſebant. Vix potuit vllius hominis innocentia validius oppugnari: vix potuit oppugnata conſtantius defendi, vel illata injuria patientius ſuſtineri. Ad has compulſus anguſtias Clamengius, vt adverſariorum iræ locum daret, & rerum ac rationum ſuarum agnoſceretur veritas, primum apud Cartuſianos, in Vallis profundæ monaſterium, ſeceſſit, ex quo cum ad alios amicos, tum ad Joannem Arconvallam, Ludovici Aquitaniæ Ducis ac Delphini præceptorem, literas dedit, vt pro ſua ſalute ac tranquillitate apud Regem Regiſque adminiſtros laboraret. Tunc Arconvalla omnes ſuas cogitationes & curas in æquiſſimam Clamengii cauſam contulit, eumque monuit, vt ad Ludovicum de clementia nonnihil ſcriberet, quo adoleſcentulus Princeps ad eam virtutem inſtitueretur. Clamengius fecit, quod Arconvalla voluit. E Vallis profundæ latibulo ad Ludovicum de clementia ſcripſit epiſtolam inter ſuas quinquageſimam ſextam, qua eam Principi neceſſariam, nedum vtilem demonſtrat. Id Clamengius tradit in exorſu libri de lapſu & reparatione juſtitiæ. Ad Ludovicum Ducem Aquitanorum, in puerili adhuc ætate conſtitutum, nonnulla ad eandem virtutem teneris adhuc illius ſenſibus imprimendam cohortatoria, ſui præceptoris admonitu perſcripſit. Deinde in locum, cui nomen Fontis in Boſco tribuit, ſe recepit, vbi cum de ſuis calamitatibus, tum de ſchiſmate Eccleſiæ, & Regni Gallici jactura, ad amicos ſcripſit. Præterea inſignem de Theologiæ ſtudio tractatum edidit, in quo quam indigne a multis illud ſtudium inſtitueretur, & qua ratione inſtituendum ſit, oſtendit: *Solebant antiqui Patres & Theologi, quorum per Eccleſiam approbata ſunt ſcripta, nihil dicere aut aſtruere, niſi quod Scripturarum teſtimonio poſſet confirmari. Unde Hieronymus ait: Quod de Scripturis ſacris non habet auctoritatem, eadem facilitate contem-*

Digitized by Google

nitur, qua probatur. Rectiſſime plane illi quidem, quoniam in iis quæ divina ſunt, nihil debemus temere definire, niſi ex cæleſtibus poſſit oraculis approbari. Et poſt alia: *Nunc autem pleroſque videmus Scholaſticos ſacrarum inconcuſſa teſtimonia literarum tam tenuis æſtimare momenti, vt ratiocinationem ab auctoritate ductam, velut inertem & minime acutam ſibilo & ſubſannatione irrideant, quaſi ſint minoris ponderis, quæ phantaſia humanæ imaginationis adinvenit, quam quæ divinitas cælitus aperuit.* In ceteris, quæ ſit vera vel vana Theologia, quæ Theologi partes, quod Chriſtiani Paſtoris & Eccleſiaſtæ officium, exequitur. Occaſionem ſcribendi dederat quidam amicus Theologiæ candidatus, qui acceptam a Clamengio de Theologi & Concionatoris munere epiſtolam perinde intellexerat, quaſi Clamengius eum voluiſſet a legendis Magiſtri Sententiis deterrere. Tum demum aſſerta innocentia, & obmuteſcentibus adverſariis Audomatunum Lingonum profectus eſt, vbi Theſaurarium egit fideliſſimum, & Canonici partes omnes implevit. Ex hac vrbe plures ad amicos literas miſit, quibus vel frivolas adhuc æmulorum criminationes ad demenſum refelleret, vel pro atrocitate rerum publicas calamitates deploraret, vel Regni & Eccleſiæ vicem dolenter ſolaretur. Hinc anno MCCCCXI. ad Henricum IV. Anglorum Regem ſcripſit, cumque ſuis literis pro ſuo in patriam amore perpetuo ad pacem adhortatus eſt, quam tunc inter Francorum Principes Autiſſiodori factam, Nicolao Bayæ, Senatus Tabulario, gratulatur in epiſtola LXXXIX. & vt ea firma ſit ac perennis, ſumme concupiſcit. His addendus eſt contra ſimoniacos Præſules liber, quem tunc Joanni Gerſono nuncupavit: vbi quæ in creandis Eccleſiæ miniſtris vitia committebantur, acriter inſectatur, atque emendanda confirmat. Exeunte anno MCCCCXIII. & ineunte MCCCCXIV. inter Radulſum Portam & Reginaldum Fontanum, in Theologia Magiſtros, ſumma contentio fuit, quod vterque Navarrici Collegii regimen ambiret, & alter alterum ab eo prohibere conaretur. E Fonte, Carthuſianorum, opinor, monaſterio, quo certis de cauſis redierat, Clamengius graviſſimam ad Reginaldum ſcripſit epiſtolam, qua eum & Radulſum, viros alioqui ſibi amiciſſimos,

Digitized by Google

objurgat, quod *egregium & florentiſſimum Gymnaſium* ſuis litibus perturbarent, quod rem judicio potius, quam arbitrio committerent. Eodem anno MCCCCXIII. cum in Sanctorum feſtivitatibus neglectam eſſe dudum omnem Eccleſiæ diſciplinam, eaſque ex ſacris factas omnino profanas, vir pius animadverteret, opuſculum de non inſtituendis celebritatibus novis compoſuit. In eo commendat Lugdunenſes, quod nullam in Eccleſia ſua novitatem admittant. Laudibus ad cælum extollit Michaelem Autiſſiodorenſem Epiſcopum, quod Eccleſiæ ſuæ feſtivitates in parvum numerum recens contuliſſet. Quippe ſalutarius eſſe duxit, Deoque & Sanctis acceptius, Chriſtianum vitem putare ac propagines ducere, quam inerti torpere otio, helluari, crapulam edormire, homicidia patrare, ſeque in ſexcenta, quæ indignabundus enumerat, flagitia ingurgitare. *Trita*, inquit, *jam vulgo fama percrebuit, indecoram eſſe feſtivitatem, quæ non pugna & ſanguinis effuſione reſperſa ſit.* Ad hæc, quis ſit dominicæ diei finis, quæ feſtorum inſtitutio, eleganter diſſerit, & convenienter legibus Chriſtianæ religionis. Porro hunc librum edidiſſe ſe Clamengius ait, cum quartus agebatur annus ab illius Epiſcopi morte, quæ in annum Chriſti MCCCCIX. incurrit. Sub illud tempus, quo erat apud Fontem, ni fallor, lucubravit opuſcula duo, vnum de *fructu eremi*, alterum de *rerum adverſarum proſperitate*: quibus nihil eſt inter recentiores elatius, nihil ornatius rationum pondere, aut gravitate ſententiarum; vere dicam, cum veterum Patrum tractatibus comparari merito poſſunt. Ex eodem loco ad Galliarum proceres dedit literas amoris, officii & diligentiæ pleniſſimas, quibus illos, vt a bello civili abſtineant, in religionis ac patriæ hoſtes potius arma corripiant, hortatur. Non multo poſt de corrupto Eccleſiæ ſtatu librum emiſit, quem viri probe Catholici commendant, Jacobus Meyerus lib. XIII. Annalium Flandriæ, Claudius Sanctesius Repet. XIV. de Euchariſtia cap. IV. Gilbertus Genebrardus lib. IV. Chronographiæ. Commendant & alii qui noverunt, viſum illud a Conſtantienſis Concilii Patribus commentarium, & contumaci illorum ſilentio comprobatum eſſe: qui præterea non ignorant,

Clamengium multis gravibuſque, vt jam innuimus, in Facultate Theologiæ non caruiſſe adverſariis, a quibus ſi quid admiſiſſet erroris, haud impune tuliſſet. Scilicet adverſarii juxta atque alii prudentes & docti viri intellexerunt, auctorem eo tantum ſpectare, vt depravatos mores hominum, qui in diverſis Eccleſiæ ſtatibus vivunt, redarguat, & Concilio caſtigandos objiciat. Hoc ſuum conſilium ſic explicat cap. XXV. *Nolo autem, vt quis exiſtimet per ea quæ Eccleſiaſticorum præmiſſa ſunt, me omnes prorſus Eccleſiaſticos, nullo excepto, comprehendere velle. Scio illum non mentitum eſſe, nec mentiri poſſe, qui dixit: Petre, rogavi pro te, vt non deficiat fides tua. nec ſum neſcius, in ſingulis quibuſque ſtatibus aliquos & forte plurimos bonos, juſtos, innocentes eſſe, illiſque maleficiis, quæ ſupra memorata ſunt, ſeparatos. Sed tanta eſt improborum in ſingulis profeſſionibus exuberantia, vt vix inter mille vnus reperiatur, qui id quod ſua profeſſio exigit, ſinceriter faciat. Quinetiam ſi ſimplex aliquis, ſi caſtus aut frugalis in Collegio aliquo vel conventu latam & lubricam perditorum viam non ſectetur, fabula ridicula ceteris efficitur, inſolenſque & ſingularis inſanus aut hypocrita continuo appellatur.* Itaque novatores hunc librum fruſtra jactitant, aut contra fidem Eccleſiæ convertunt, nec minus eo, quam reliquis Eccleſiaſticorum tractatorum operibus abutuntur. Ego vero in me recipio & ſpondeo, ſanciendæ pacis, quam illi violarunt, diſciplinam meliorem repertum iri fere nullam, quam contemplationem atque imitationem Clamengii. Etenim, vt omittam infinitos labores, quos pro exſtirpando ſchiſmate pertulit, Benedictum XIII. cui a ſecretis erat, cum vidit ad Eccleſiæ conſenſionem animum non omnino appellere, deſeruit, & Conſtantienſi Concilio poſtea ſemper adhæſit. Sed hic actum agere videor, cum quicquid adferunt e Clamengii libro, jampridem confutarunt Pariſienſes Theologi duo, Jacobus Severtius in Antimartyrologio, & Nicolaus Coeffeteus in examine Myſterii Pleſſeani. Jacobus Gretſerus, Henricus Spondanus, & quidam alii Catholici auctorem illum paullo durius exceperunt. Sed quod benignitatis officium Clamengio non impenderunt, eis impendendum eſſe duco. Quis enim & qualis eſſet Clamengius, aliis occupati

Digitized by Google

negotiis non adæque noverunt, nec ejus librum ſuis expenderunt momentis. Quo tempore librum de non inſtituendis celebritatibus novis edidit, hunc de corrupto Eccleſiæ ſtatu inchoaverat; ſed nondum perpolitum & ſuis abſolutum numeris publicarat. Cujus rei teſtis eſt ipſe Clamengius in epiſtola LXVI. quam ad Joannem Pedemontium, Theologiæ Baccalarium, ſcripſit: quare non dubito, quin ſub initium, vel paullo ante initium Conſtantienſis Concilii publicarit. An autem huic Concilio interfuerit, non facile crediderim: fuerunt quidem centum abhinc annos, qui interfuiſſe, memoriæ prodiderint, Claudium Eſpencæum, Leonardum Sarracenum, Claudium Sanctesium, noſtros Pariſienſes Theologos; ſed qui ante hoc tempus ſcripſerint, non invenio. Quin etiam haud interfuiſſe, ſatis aperte colligitur ex duabus Clamengii epiſtolis, vna CII. ad Nicolaum Bayam, in qua quinam ad generale Concilium mittendi ſint, diſputat; altera CXII. ad Conſtantienſe Concilium, in qua hæc habentur: *Ne autem longum plus debito ſumam exordium, paucis quod dicere inſtitui, explicare conabor. Neminem inprimis opinor mirari oportere, ſi grave atque tædioſum eſt pleriſque veſtrum, quod unionis Eccleſiaſticæ negotium ſchiſmatiſque inveteratiſſimi conſtantem extirpationem maturius expedire non poteſtis, qui biennio jam prope expleto hujus rei gratia in ſancta Synodo ſedetis.* Et poſt alia: *Videte, ne ſanctum Concilium veſtrum aliqua rerum adverſitate deterreatur, difficultate fatigetur, aſperitate frangatur, prolixitate tepeſcat, quo diabolicis victi inſidiis opus Dei imperfectum relinquatis.* & cetera id genus multa, quibus quales eſſe debeant hominis in Concilio agentis dotes, quid in eligendo novo Pontifice faciendum, quis adhibendus in diſtribuendis Sacerdotiis modus, quæ tenenda in reformandis Cleri moribus ratio, quæ habenda in omni præcidendo ſchiſmate cautio, Chriſtiana ſimplicitate ac libertate declarat. Quo ex capite non minus, quam ſi præſens adfuiſſet, *clariſſima Conſtantienſis Concilii lampas, Theologus in ſacris & ſæcularibus Literis eruditus, emicans inter Doctores Conſtantienſis Concilii lumen appellari poteſt.* Quæ tria elogia Eſpencæus, Saracenus & Sanctesius Clamengio tribuerunt. Primus libro I. in epiſtolam I.

Digitized by Google

ad Timotheum cap. II. Secundus in epiſtola ad Lectorem præfixa Miſſali Lugdunenſis Eccleſiæ, quod edidit. Tertius loco jam laudato. Circa annum MCCCCXV. Benedictus XIII. Clamengium ad ſe revocare tentavit: atque vt voti compos fieret, ad eam rem adhibuit Nicolaum Bayam, quo Clamengius vtebatur familiariter. Sed in Curiam redire noluit, eique tuguriolum, in quo tunc apud Fontem latebat, præferendum eſſe cenſuit. Cujus negotii hiſtoriam ſic tradit in epiſtola CIV. ad Nicolaum Bayam: *Non egent ad Curiam reſponſo tuæ literæ, niſi in eo quod ſcribis, Legatum Apoſtolicum tecum egiſſe, vt me ad Curiam humanam rurſus adeundam adhorteris, in quo bene & fideliter admones, vt pridem experta mecum repetam, ſtudioſeque commemorem, futuraque ex præſenti rerum habitudine, quantum conjectura licebit, excogitem. Equidem cum ante annos ferme ſeptem Curia ipſa exceſſi, in hanc natalem oram pedem inferens, Curiæ ipſi, quantum ad ſervitium pertinebat, vale dixi, ingratiſſimam animo noſtro libertatem; a qua non vltro, ſed magna amicorum inſtigatione diſceſſeram. Rurſus ingredi volens, & certa fixaque definitione in animum inducens, nullo vnquam rurſus implicari ſervitio, etiamſi illi Pontifici, cui ſerviebam, quique me enixe & care diligebat, obedientiam, quæ noviſſime adempta erat, reſtitui in regno iſto contingeret. Magna quippe valde etiam ante obedientiæ ſublationem, me ſerviendi tenebat ſatietas, tædebat me vehementer Curiæ, tædebat turbæ, tædebat tumultus, tædebat ambitionis & morum in plerifque vitioſorum, quanquam ipſum profecto Præſidem, licet graviter accuſatum, magnum & laudabilem, immo ſanctum virum fuiſſe crediderim, nec ſcio, an laudabiliorem vnquam vllum viderim. Quamobrem otii & quietis a natura appetens, ſtudii inſuper & lectionis calamique interdum ac ſtili ſolitarium aliquem locum maxime optabam, in quo his poſſem exercitiis, nullo interpellante turbine, incumbere. Deus autem votorum noſtrorum me compotem faciens, ad hunc locum perduxit, in quo pro capite & facultate ingenii, his poſſim libere vacare, & poſt hominum ſervitia, Deo tandem ſervire: quam mihi præſtitam ab eo facultatem, nolim cum divitiis Arabum commutare.* Et poſt alia: *Quid igitur me Curiam iterum repetere oportet pro honoris mei incremento, quam vnam ille cauſam apud te profe-*

proferebat, & cum ſatis & abunde, utinam non nimium, meo ſit honori hac in parte conſultum, qui mea quidem ſorte contentus, ampliora, Deo teſte, non ambio, & tam magna percepi, ut juſte pertimeſcere debeam, ne ſatis dignam non poſſim rationem largitori reddere. Deinde quod ſecundo loco ponebas, cum merito præponi debuiſſet, quid me neceſſe eſt pro boni communis utilitate ad Curiam iter carpere, cum tenuis per me poſſit utilitas Eccleſiæ aut Reipublicæ pervenire. Et ſi quid eſt, quod poſſim prodeſſe, cum hoc maxime ex ſtilo ſit, qui ſeceſſum ac ſolitudinem deſiderat, amplius hic & melius & commodius poſſim. Hæc paullo longiora viſum eſt deſcribere, vt quam pius eſſet Clamengius, & quam vacuum ab omni ambitione ingenium haberet, certius agnoſceretur. Circa annum MCCCCIX. tres de Concilii generalis argumento tractatus edidit, quorum brevitas rationum momentis & doctrinæ magnitudine compenſatur. In iis enim primum diſſerit, qua in re Concilium illud fulti queat vel nequeat. Deinde quædam a nonnullis in Piſano Concilio temere effutita prudenter refellit. Tum diligenter commemorat, ab Joanne XXIII. convocatam Romæ Epiſcoporum Synodum eſſe, vbi Papa repentino feralis cujuſdam bubonis advolatu territus erupit. Nihil actum, quod in vtilitatem Eccleſiæ pertineret: ſed omnia fuerunt in eorum qui aderant, fautorum Papæ opprobrium converſa. Porro autem ſcribit, Joannem de Sede Petri nuper dejectum, & annum eſſe ab infelici Synodo, cujus acta refert, quartum, poſtquam de Concilii generalis materia tractavit. Sub annum MCCCCXXI. inſigne compoſuit de juſtitia commentarium, quod citius componere, & Ludovico Aquitanorum Duci nuncupare decreverat. Sed quia Ludovicus obiit juvenis, id in nomine Philippi Burgundionum Ducis, qui Bonus eſt vocatus, apparere voluit. Quo in opere tria potiſſimum continentur: publica calamitas, quam Gallia Carolo VI. Rege accepit; publicæ calamitatis origo; & hujus avertendæ modus ab eo ſervandus, qui Regnum inſtaurare & priſtinum in ſplendorem aſſerere inſtitueret. Dum Clamengius apud Lingones ſuos verſabatur, Joannes Muretus ad eum literas dedit, quibus ad conſequendam in Cenomannica Eccleſia Cano-

CCcc

nici dignitatem, aditum patefaciebat. Sed in eo qua ratione ſe geſſit, nos docet epiſtola LXXVI. ad eundem Muretum: *Nam quod te ſperare de Cenomanicæ ais Præbendæ adeptione, cum unicum teneam beneficium, non te puto talis conſilii velle mihi auctorem fieri, ut pro Præbenda veſtræ Eccleſiæ illud commutarem: qua autem alia ratione his diebus hoc fieri valeat, nequaquam intelligo, cum multiplicationem præſertim titulorum Eccleſiaſticorum non concupiſcam, ne quo minus mihi reſtat viæ, plus viatici quæſiſſe merito arguar.* Modo vidimus, eum redire in Romanam Curiam noluiſſe, cum ex aliis, tum ex hoc quoque, quod ſua ſorte contentus, nec divitias expeteret, nec ampliores in Eccleſia honores ambiret. Commutato vel abdicato munere, quod exercebat in Eccleſia Lingonenſi, Bajocenſis Cantor effectus eſt. Joannes Tritemius, & cum alii ſecuti Clamengium, Bajocenſem Archidiaconum inſcribunt; ſed quibus monumentis fulti, nec ipſi confirmant, nec, opinor, confirmare poſſunt. Cœnobii ſancti Victoris & regiæ Navarræ codices manu exarati, Archidiaconum minime objiciunt; ſed Cantorem etiam illi, qui poſt auctoris obitum deſcripti ſunt. Teſtatur id codicum titulus: *Quidam libelli & tractatus Nicolai de Clamengiis, Cantoris Bajocenſis, & quondam Socii hujus Domus.* Tritemius & alii, quos in errorem induxit, Archidiaconum Cantoris loco poſuerunt. In virorum pene omnium, qui tunc vixerunt, pietate & doctrina clariſſimorum amicitiam receptus eſt. Quid memorem Petrum Alliacum & Joannem Gerſonum, quibuſcum ei jura neceſſitudinis ſemper interceſſerunt? quid referam Joannem Muretum & Galeotum Cardinalem, qui conſuetudinem illius expetierunt? quid adducam beatum Vincentium Ferrerium, quicum ſumma ei familiaritas fuit, cujus inſuper virtutes & miracula publicæ notitiæ mandavit? Unde accidit, ut quæ pleriſque videbantur incredibilia, ſcribente ad Reginaldum Fontanum Clamengio, fidem habuerint & auctoritatem. Egregia eſt in hanc rem epiſtola CXIII. Tunc temporis extitere pauci, qui liberiores, ſanctiores & potentiores ad ſæculi & Eccleſiæ rectores epiſtolas & opera ſint elucubrati. Ad Pontifices enim Clementem VII. & Benedictum XIII. de auferendo a Sede Petri

ſchiſmate, ad Cardinales de reſtituenda hierarchici ordinis conſenſione, ad omnes Galliæ Epiſcopos de ſupplicationibus pro Eccleſiaſtica decernendis, ad Conſtantienſe Concilium de obeundis Patrum in eodem partibus literas miſit. Ad Carolum VII. Galliæ Regem de calamitoſo & in civilibus & in Eccleſiaſticis Regni negotiis ſtatu, ad Joannem Aragonum Regem de retinenda in ſuſceptis adjuvandæ Eccleſiæ conſiliis perſeverantia, ad Ludovicum Caroli VI. filium & Aquitaniæ Ducem de clementia, & ad Philippum Burgundiæ Ducem de juſtitia, duabus neceſſariis Principi virtutibus, ſcripſit. In vno dignus eſt habitus, quem Sanctesius *in notandis erroribus & abuſibus emunctæ naris virum* diceret. In altero, quem Joannes Raviſius Textor *intrepidum Regum & Principum delinquentium cenſorem & objurgatorem* nominaret. In vtroque, quem Antonius Oiſellus, vir optimus & doctiſſimus, magnum in Academia Pariſienſi Magiſtrum, ac orbe toto celebrem prædicaret. In hæc autem ſtudia Clamengium impulerunt ſingularis amor patriæ & vehemens inſtaurandæ pacis Eccleſiaſticæ deſiderium, quibus ab adoleſcentia ad ſummam vſque ſenectutem deflagravit. Hic eſt ſcopus, in quem omnes ſuas curas & cogitationes contulit, hæc meta, quo totum vitæ ſuæ curriculum direxit. Ad corporis habitum quod attinet, etiamſi non omnino conſtantis eſſet naturæ, nec multum haberet virium, tamen odorandi facultate plurimum valebat. Quænam loca forent ſalubria, quænam contagioſa, olfactu ſolo diſcernebat. Id Clamengius fatetur ipſe, & certis comprobatum experimentis docet epiſtola XXIV. Quouſque vitam protraxerit, nihil hactenus certi deprehendere potui. Sunt qui protraxiſſe ad Baſilienſis Concilii tempora, conjiciant ex iis, quæ de generalis Concilii materia diſputavit. ſcilicet intelligunt ea in Baſilienſis Synodi gratiam diſputata eſſe: ſed falluntur, & conjectura aberrant ſua. Quæ enim Clamengius de generali Concilio diſſeruit, pluribus annis ante diſſeruit, quam Baſilienſe Concilium celebraretur. Id modo perſpectum a me atque animadverſum eſt. Verum ego facile crederem, eum ad Baſilienſe Concilium perveniſſe. Nam in Rationibus Na-

Digitized by Google

varrici Collegii, quo ſe jampridem receperat, anno MCCCCXL. *bonæ vir memoriæ* dicitur, ac *piæ recordationis*: quæ verba ad eum, cujus vetus non eſt, ſed recens exceſſus, aptari ſolent. Ceterum magnæ vir eruditionis, & vt ea tulit ætas, eloquentiæ ac totius virtutis exemplar, vitam depoſuit circa annum MCCCCXL. & ſepultus eſt in ſacello Navarrici Collegii ſub lampade, quæ coram magno altari de tholo pendet. Illius ſepulcro ab hominibus perinde ac rerum ab eo geſtarum ſcientiſſimis inſculptum eſt elogium breve, quod multa complectitur:

Qui lampas fuit Eccleſiæ, ſub lampade jacet.

Elogio tam illuſtri adjectum eſt epitaphium iſtud:

Belga fui, Catalaunus eram, Clamengius ortu:
Hic humus oſſa tenet, ſpiritus aſtra petit.

Hic eſt indiculus operum quæ lucubravit, juxta editionem Lugduni Batavorum.

Liber de corrupto Eccleſiæ ſtatu.

Deploratio calamitatis Eccleſiaſticæ per ſchiſma nefandiſſimum, cum exhortatione Pontificum ad ejus extirpationem, heroicis verſibus deſcripta.

Liber de lapſu & reparatione juſtitiæ, ad Philippum Burgundiæ Ducem.

Diſputatio habita ſuper materia generalis Concilii cum quodam Pariſienſi Scholaſtico.

Collatio duplex ad eundem Scholaſticum ſuper eadem materia.

Apoſtoli & reſponſio data per Nationem Gallicanam Cardinalibus, &c. appellantibus ab ejuſdem concluſione, voto, deliberatione ac declaratione Conſtantiæ captis & factis ſolenniter per eandem, quod vacantia & minuta ſervitia nullo jure ſint debita. Liber inſcriptus de annatis non ſolvendis, cui adtexitur Conſtitutio Concilii Baſilienſis ſuper annatis, & Senatuſconſultum Pariſienſe aliaque nonnulla de eadem materia: quæ omnia Clamengium nihil attinent, vt ex corruptioris orationis ſtilo conſtat.

Tractatus in parabolam de filio prodigo.

Liber de fructu eremi.

Liber de fructu ſeu proſperitate rerum adverſarum.

Liber de novis feſtivitatibus non inſtituendis.

Liber de Præſulibus ſimoniacis.

Oratio ad illuſtriſſimos Galliarum Principes, qua illos a bello civili, cui tum accingebantur, abſtinere, & in Galliæ hoſtes arma ſumere hortatur.

Epiſtola ad Gerardum Macheti, Doctorem Pariſienſem, de egreſſu e Babylone.

Epiſtolæ tres ad Gregorium Papam ſcriptæ nomine Benedicti XIII. pro extirpatione ſchiſmatis & vnione Eccleſiæ, quibus annexæ ſunt quædam Concluſiones Univerſitatis Studii Pariſienſis contra eundem Benedictum, & alia nonnulla.

Epiſtola prima ad Carolum VI. Galliarum Regem, qua eum hortatur, vt reformet Eccleſiam, & ſchiſmati medeatur.

Digitized by Google

Epiſtola ſecunda ad Benedictum XIII. qua continetur admonitio de ſchiſmatis extirpatione, & paſtorali vigilantia.

Epiſtola tertia ad quendam amicum, qua conqueritur de corruptione epiſtolæ ſuperioris.

Epiſtola quarta ad Galeotum Cardinalem, qua ſua commendatur epiſtola, & quod extra Italiam boni reperiantur Poetæ.

Quinta ad eundem, qua oſtendit falſum eſſe eum, qui dixit extra Italiam nullos eſſe Oratores & Poetas.

Sexta ad Joannem Monſtrolium, Eccleſiæ ſancti Petri Præpoſitum, de cujuſdam Ambroſii ingratitudine.

Septima ad eundem Ambroſium ſub nomine Gontheri Colli, regii Secretarii, qua redarguit illius ingratitudinem erga Joannem Inſulenſem Præpoſitum.

Octava ad Joannem Muretum, Papæ Secretarium, qua excuſat ſuam in ſcribendo tarditatem.

Nona ad Joannem Gerſonem, Cancellarium Pariſienſem, qua conqueritur de incommodis, habendamque in iis patientiam eſſe docet.

Decima ad Joannem Monſtrolium, qua amicorum & ſtudiorum maturitatem reprehendit, ſed joco, non ſerio.

Undecima ad Gontherum Collum, Regis Secretarium, qua tradit ad veram hominis ſanitatem magis animæ, quam corporis requiri ſanitatem.

Duodecima ad eundem Gontherum de morte Galeoti Cardinalis.

Decima-tertia ad Papam Benedictum XIII. qua exponit incommoda ex ſubtractione obedientiæ ſecuta.

Decima-quarta ad Joannem Præpoſitum Inſulenſem, in qua tractat de ſervitio poteſtatum ſæcularium, & de moribus Curialium.

Decima-quinta ad Joannem Gerſonem, Cancellarium Pariſienſem, de Eccleſiæ ſuoque lamentabili ſtatu, & de tribulationum vtilitate.

Decima-ſexta ad Joannem Præpoſitum Inſulenſem, de pacifica adepta poſſeſſione Theſaurariæ Lingonenſis, & de extremo periculo, in quo verſatus eſt Avenione.

Decima-ſeptima ad Carolum ſextum Regem Francorum, qua eum deterret a ſubtractione obedientiæ Benedicti XIII. cum explicatione incommodorum, inde regno & Eccleſiæ eventurorum.

Decima-octava ad Joannem Monſtrolium de felici ſorte mediocritatis contra avaros & Curiales.

Decima-nona ad eundem de cauſis, propter quas Pariſios ire recuſet, & de Lingonum vrbis commendatione.

Viceſima ad eundem, qua ſoſpitatem cæleſti opitulatione reſtitutam gratulatur.

Viceſima-prima ad eundem de laudabili & vituperabili otio.

Viceſima-ſecunda ad eundem, docens, ex turbatione rei privatæ facilius percipi reipublicæ calamitatem.

Viceſima-tertia ad eundem, qua redarguit eos qui in principio epiſtolæ pro ſalutis imprecatione ad perſonam, cui ſcribitur, privatæ perſonæ ſcribentis commendatione vtendum eſſe dicunt.

Viceſima-quarta ad eundem, de diſceſſu ab vrbe Lingonica propter peſtilentiam, & quomodo ipſe loca contagioſa odoratu cognoſcebat.

Viceſima-quinta ad eundem, qua conqueritur de raritate ſcribendi.

Viceſima-ſexta ad Gontherum Collum Regis Secretarium, qua ſeſe excuſat, quod aliis ſæpius, quam ei ſcribat.

Viceſima-ſeptima ad eundem, de generali quadam peſtilentia & cauſis ejus, tam ſecundum Medicos, quam ſecundum divinas Scripturas.

Viceſima-octava ad eundem & Joannem Præpoſitum Inſulenſem, qua gratias agit de cura fratris & dilectione, & de morum corruptione tam in ſæcularibus, quam in Eccleſiaſticis, profecta ex pecuniæ cupiditate.

Digitized by Google

Viceſima-nona ad Petrum Cameraceuſem Epiſcopum, de conſolatione ſuper Eccleſiaſticis tribulationibus.

Triceſima ad Joannem de Morſono, qua docet amicos non re tantum, ſed etiam conſilio juvandos eſſe.

Triceſima-prima ad Joannem Gerſonem, Cancellarium Pariſienſem, de mirabili & repentino cujuſdam introitu, qui ad Præſulatum violentia potentiæ ſæcularis intrudi contendebat.

Triceſima-ſecunda ad Stephanum de Comblacio, Ordinem Celeſtiuorum recens ingreſſum, qua eum hortatur ad perſeverantiam probatorumque ſervorum Dei imitationem.

Triceſima-tertia ad Joanuem Novianum, de quibuſdam mirabilibus & inſolitis.

Triceſima-quarta ad eundem, de oborta lætitia ex ſuperiori epiſtola ad illum perlata, & de illius reſcripto ſubtili & diſerto.

Triceſima-quinta ad eundem, de commendatione ſuorum ſtudiorum, & quod de temporali proventu ſollicitus eſſe debeat verus Theologus, nec vanos ſæculi honores ambire.

Triceſima-ſexta ad Joannem Præpoſitum Inſulenſem, de quibuſdam literis per eundem miſſis.

Triceſima-ſeptima ad eundem, de quadam epiſtola per ipſum ad ſummum Pontificem miſſa.

Triceſima-octava ad Goutherum Collum, de epiſtolis Pliuii Junioris pro ſummo Pontifice deſcribendis.

Triceſima-nona ad Jacobum Novianum, qua vrbs Nicia deſcribitur.

Quadrageſima ad Reginaldum Fontanum, quæ continet excuſationem ſuper quibuſdam mendoſe ſuggeſtis.

Quadrageſima-prima ad Joanuem Gerſonem, Cancellarium Pariſienſem, de increpatione inconſtantiæ.

Quadrageſima-ſecunda ad Collegium Pariſienſis Studii, qua purgat ſe de literis excommunicationis in Regem Franciæ Regnumque editis.

Quadrageſima-tertia ad Reginaldum Fontanum, qua purgat ſe de quibuſdam per quoſdam adverſarios objectis.

Quadrageſima-quarta ad Petrum Cameracenſem Epiſcopum, de deſiderio ſui colloquii ſuper vitæ curſu in tantis turbinibus æmulorumque inſidiis agendo.

Quadrageſima-quinta ad Jacobum Novianum, qua defendit ſeſe ab acerbiſſima & iniquiſſima obtrectatorum inſectatione.

Quadrageſima-ſexta ad Gontherum Collum, qua perſecutorum ſuorum iniquitatem conqueritur.

Quadrageſima-ſeptima ad Reginaldum Fontanum, qua ita ſua negotia commendat, vt cum ceteris amicis in iis vigilet.

Quadrageſima-octava ad Joannem Inveutum, de commemoratione pollicitæ ſuis in negotiis operæ.

Quadrageſima-nona ad Everardum Moriſeti, Archidiaconum, Bituricenſium Duci a conſiliis & ſecretis, vt ei opem ferat.

Quinquageſima ad Jacobum Burreium, pro ſubſidio in ſua tempeſtate habendo.

Quinquageſima-prima ad Joanuem Heraudum, quod temere non debeat rerum ſuarum, etiam adverſarum, ſtatum ſibi ac conditionem indicare.

Quinquageſima-ſecunda ad Joannem Aikonvallum, Aquitaniæ Ducis Præceptorem.

Quinquageſima-tertia ad Joannem Morſomium, quod facilius adverſa feruntur, quam proſpera.

Quinquageſima-quarta ad Reginaldum Fontanum, de vitiis loci cujuſdam, ad quem per ipſum invitabatur.

Digitized by Google

Quinquageſima-quinta ad eundem contra quoſdam obtrectatores Papæ Benedicti XIII.

Quinquageſima-ſexta ad Ludovicum Aquitaniæ Ducem, Regis Francorum primogenitum, qua ſcribitur exhortatio ad manſuetudinem.

Quinquageſima-ſeptima ad Jacobum Novianum, de dono quorundam cultellorum.

Quinquageſima-octava ad Joannem Gerſonem, Cancellarium Pariſienſem, de rapinis, ac ceteris horribilibus armatorum maleficiis, quibus omnia impune licent, & de militaris diſciplinæ neceſſaria in Regno Franciæ reformatione.

Quinquageſima-nona ad Jacobum Burreium, qua brevius reſcriptum excuſat.

Sexageſima ad eundem, qua continetur vberior ad ejus literas reſponſio, vbi de fuga vanæ gloriæ multa diſputantur.

Sexageſima-prima ad Joannem Gerſonem, Cancellarium Pariſienſem, de quodam divino miraculo in perſona cujuſdam ſceleratiſſimi facto.

Sexageſima-ſecunda ad eundem, de vtilitate infirmitatis, & de gravi mole corporalis ſarcinæ non inique ferenda.

Sexageſima-tertia ad eundem, qua deſcribitur deteſtatio bellorum civilium, introducta per proſopopæiam patria Franciæ ad ſuos Principes loquente, ſuaſque & illorum futuras miſerias lamentabiliter exponente.

Sexageſima-quarta ad Martinum Calayum, Baccalarium in Theologia, qua literis illius reſpondet, eumque rogat, vt ab immoderata laude deſiſtat.

Sexageſima-quinta ad eundem, qua ei ſedulam prædicationem gratulatur, cum exhortatione ad perſeverantiam.

Sexageſima-ſexta ad Joannem Pedemontium, de reſponſione ſuper illius ſcriptis.

Sexageſima-ſeptima ad Gerardum Macherum, in Theologia Magiſtrum & Canonicum Pariſienſem, de lapſu territoriorum in Regno Franciæ, ac de ſpe fructus & reformationis ex bellorum tribulationibus.

Sexageſima-octava ad Joannem Gerſonem, Cancellarium Pariſienſem, qua docet, non caſu, ſed Dei nutu cuncta bellorum diſcrimina provenire.

Sexageſima-nona ad Jacobum Burreium, qua mortem Jacobi Noviani, viri cum primis egregii & doctiſſimi, luget.

Septuageſima ad eundem, qua mortem ejuſdem Jacobi verſibus elegiacis deflet.

Septuageſima-prima ad Radulfum Portam, Baccalarium in Theologia, de ſua beneficiali proviſione in Deum maxime refundenda.

Septuageſima-ſecunda ad eundem, qua docet, caritatem illorum, qui nexu veri & perfecti amoris in Chriſto copulati ſunt, morte nequaquam diſſolvi.

Septuageſima-tertia ad eundem, qua incitatur ad prædicationis officium ſuæ profeſſioni debitum diligenter exercendum.

Septuageſima-quarta ad eundem, qua docet, propter nequitiam a prædicatione deſiſtendum non eſſe, ſed diligentius atque ferventius inſiſtendum.

Septuageſima-quinta ad eundem, de duobus generibus ſpeculatorum, & de negligentia eorum in vtroque genere.

Septuageſima-ſexta ad Joannem Muretum, de reſponſione ſuper illius ſcriptis, & deſiderio conſortii ſui.

Septuageſima-ſeptima ad Scholaſticos Theologos Collegii Navarræ Pariſiis, qua docet ſolidam ac veram pacem, niſi emendatis moribus, obtineri non poſſe, ideoque nos tot malis affligi, vt illos corrigamus.

Septuageſima-octava ad Nicolaum Bayam, Curiæ Parlamenti Scribam, qua gratias agit de miſſis per illum literis, aromaticiſque ſpeciebus, cum promiſſione, quod illius deſiderio frequentibus ſcriptis morem geret.

Septuageſima-nona ad eundem, qua monetur, vt relicto officio laborioſiſſimo, ad ſtudium ſacrarum Scripturarum ſe conferat.

Octogeſima ad eundem, qua docet, mala morum noſtrorum ex luxu prodeuntia veriſimilius per flagella, quam per pacem, aut temporum quietem, quibus indultis abuti ſolemus, eſſe ſananda.

Octogeſima-prima ad eundem, qua docet, tum præcipue ſapienti metuendum, quando alii quam maxime ſecuri ſunt.

Octogeſima-ſecunda ad eundem, qua hortatur, vt ſedulus ſit, quoniam vita brevis & incerta.

Octogeſima-tertia ad eundem, de deſiderio adventus hactenus temporum incommoditate impediti.

Octogeſima-quarta ad eundem, qua ei gratulatur de vanitate falſi cujuſdam rumoris.

Octogeſima-quinta ad eundem, qua hortatur, vt ſervitio Curiæ ſæcularis renuntiet, poſtquam ſacerdotalem gradum ſuſcepit, & vt potiſſimum prædicationi Verbi inſiſtat.

Octogeſima-ſexta ad eundem, qua queritur de malis præſentibus, & quod juſte illa nobis ob peccata infligantur, cum exhortatione ad pœnitentiam.

Octogeſima-ſeptima ad eundem, qua ei commendat Abbatem monaſterii Doſinenſis.

Octogeſima-octava ad eundem, qua ei gratulatur, vrbanis ſe tumultibus ereptum eſſe.

Octogeſima-nona ad eundem, de pacificatione inter Francorum Principes Autiſſiodori facta, quam inviolatam manere optat, quamvis propter corruptos mores, quorum emendationi nulla omnino cura adhibetur, de illius irritatione plurimum timendum ſit.

Nonageſima ad eundem, qua docet, Deum non ſemper eodem flagelli genere, ſed alternis plagis mores vitioſos percutere, & pro parva quiete belli civilis, peſte ſimul & bellis externis nos affligere cœpiſſe.

Nonageſima-prima ad Gontherum Collum, ſuper direptione domus ſuæ & bonorum ſuorum per furorem belli civilis, & quod illa ſint vera bona noſtra, quæ nos bonos faciunt, & quæ a nobis invitis auferri nequeunt.

Nonageſima-ſecunda ad Joannem Præpoſitum Inſulenſem, qua docet, æternam quietem deſiderantes hic vigilare debere, piiſque operibus diligenter inſiſtere, & de fructu eleemoſynæ.

Nonageſima-tertia ad Joannem Arkonvallum, Ludovici Ducis Aquitaniæ Regis Francorum primogeniti Præceptorem, de negligentia Magnatum Regni circa mores ac diſciplinam memorati adoleſcentis.

Nonageſima-quarta ad Reginaldum de Fontanis, Magiſtrum in Theologia, qua declarat moleſte ſe ferre, quod idem & Radulfus Porta de magiſterio Collegii Navarræ inter ſe contendant.

Nonageſima-quinta ad Radulfum Portam, in Theologia Magiſtrum, qua hortatur, vt de Scripturis aliquid ad ſe ſcribat, objecta ſibi materia ex illo verbo Eſaiæ: *Quieſcite ab homine, cujus ſpiritus in naribus ejus.*

Nonageſima-ſexta ad Nicolaum Bayam, qua tradit non decere, in ſcriptis amicorum curioſum eſſe vitiorum exploratorem.

Nonageſima-ſeptima ad eundem, qua ſcribit, abſque juſtitia pacem haberi non poſſe, cum pax ſit fructus juſtitiæ, & multa ex negligentia cultus juſtitiæ mala provenire.

Nonageſima-octava ad eundem, qua docet, cum ipſa juſtitia ſit omnis virtus, vbi non eſt juſtitia, ibi omnia dominari vitia neceſſe eſſe, & in tanta injuſtitiæ inundatione convenire, vt regia Parlamenti Curia non ſolum privatis controverſiis intendat, ſed publicæ juſtitiæ patrocinium ſuſcipiat.

Nonageſima-nona ad Joannem Arkonvallum, qua ei gratulatur evaſionem ingentium periculorum, cum admonitione memoriæ ac gratitudinis apud Deum habendæ ſuper tanta gratia.

Cente-

Centeſima ad Joannem Leporem Medicum, qua gratias agit de mature recuperata per illius conſilium ſanitate.

Centeſima-prima ad Nicolaum Bayam, de vaſtatione civitatis Sueſſionum, veteribus olim præſagiis enunciata.

Centeſima-ſecunda ad eundem, qua ſcribit, ad generale Concilium non carnales, ſed ſpirituales viros eſſe mittendos, non quærentes quæ ſua ſunt, ſed quæ JESU-CHRISTI.

Centeſima-tertia ad eundem, de neceſſitate concordiæ civilis ad obſiſtendum vnanimiter impetui hoſtium, & quod ad veram concordiam neceſſaria ſit cordium placatio.

Centeſima-quarta ad eundem, de reditus excuſatione.

Centeſima-quinta ad eundem, de deſiderio ſui adventus, deque excuſatione tardioris ſcripturæ.

Centeſima-ſexta ad Joannem Braulardum, regium Conſiliarium, de commendatione ſui fidelis ad pacem ſtudii ex quodam ipſius dicto.

Centeſima-ſeptima ad Joannem Leporem Medicum, de politiæ Gallicanæ ægritudine per metaphoram corporis humani lapſi & conſumpti.

Centeſima-octava ad Gerardum Machetum, de inſinuatione gaudii literarum ſuarum.

Centeſima-nona ad Gontherum Collum, qua eum ex animo rogat, vt nonnulla ſua opuſcula, quæ ad illum mittit, fideli curet opera deſcribi.

Centeſima-decima ad eundem, de germani ſui ſoſpitate & reditu ex peregrinatione.

Centeſima-vndecima ad Joannem Leporem, qua eum conſulit ſuper quadam ægritudinis moleſtia, quæ ſibi acciderat.

Centeſima-duodecima ad generale Concilium Conſtantiæ celebratum, qua hortatur ad conſtanter pro Eccleſiæ vnitate ac reformatione laborandum.

Centeſima-decima-tertia ad Reginaldum de Fontanis, in Theologia Magiſtrum, de Magiſtro Vincentio, Ordinis Fratrum Prædicatorum.

Centeſima-decima-quarta ad quendam amicum Scholaſticum, qua eum jocoſe convenit.

Centeſima-decima-quinta, de excuſatione ſuperioris epiſtolæ, & de duobus ſalinm generibus.

Centeſima-decima-ſexta ad Gerardum Machetum, de incitatione ad ſui viſitationem.

Centeſima-decima-ſeptima ad Gontherum Collum, qua gratias agit ob donum cujuſdam libri.

Centeſima-decima-octava ad Joannem Heraudum, de fructibus ficus ad ſe miſſis.

Centeſima-decima-nona ad Gerardum Machetum, de acri deſiderio adventus.

Centeſima-viceſima ad Petrum Cauchon, de contractu amicitiæ mutuæ.

Centeſima-viceſima-prima ad Jacobum Burreium, de increpatione ſcriptionis.

Centeſima-viceſima-ſecunda ad Joannem de Templis, in Theologia Baccalarium, qua tradit, nobis non ſolum, ſed & aliis nos ſcribere & naſci.

Centeſima-viceſima-tertia ad Petrum de Cantella, regium Confeſſorem, qua eum rogat, vt nepotem in Collegium Navarræ admittat, Burſariumque faciat.

Centeſima-viceſima-quarta ad Joannem Inventum, qua eum objurgat, quod relictis Theologiæ ſtudiis, ſe mundi curis tradiderit.

Centeſima-viceſima-quinta ad Ludovicum, Cardinalem Barrenſem, qua ſcribit ſe inſtar viduæ Evangelicæ exigua literarum munuſcula offerre.

Centeſima-viceſima-ſexta ad Nicolaum Bayam, qua ſcribit gaudere ſe pro-

Digitized by Google

pter breve amici colloquium; & gratulatur, quod relictis curis ſe tradere meditationibus decreverit.

Centeſima-viceſima-ſeptima ad eundem, de rumoribus belli, quodque peccata illud cauſentur.

Centeſima-viceſima-octava ad eundem, qua gratias agit pro præſtito fratri ſuo Beneficio.

Centeſima-viceſima-nona ad eundem, de excuſatione abſentiæ ſuæ.

Centeſima-triceſima ad eundem, de eadem prope materia; nam excuſat abſentiam a Fonte.

Centeſima-triceſima-prima ad N. qua deplorat amicum.

Centeſima-triceſima-ſecunda ad Reginaldum, Sueſſionenſem Epiſcopum, qua eum conſolatur ſuper devaſtata Sueſſionum urbe, & de cauſis omnium malorum.

Centeſima-triceſima-tertia ad eundem, qua monet, ut dignitatis & gradus memor ſit, doceatque hinc omne malum ortum, quod parum in ſua vocatione Eccleſiaſtici ſe diligentes ac ſedulos oſtenderint.

Centeſima-triceſima-quarta ad eundem, qua quærit, an ſapiens querelam publicam æſtimet ſuam, quod negaverat amicus contra quam ſentit auctor.

Centeſima-triceſima-quinta ad eundem, de eadem materia.

Centeſima-triceſima-ſexta ad Guillelmum Evrardum, in Theologia Baccalarium, qua docet, nulli de ſua valetudine contra Deum murmurandum, ſed ſemper gratias eſſe agendas.

Centeſima-triceſima-ſeptima ad Henricum, Regem Anglorum, qua eum hortatur ad juſtitiam & alias virtutes.

Deſcriptio vitæ tyrannicæ cum deteſtatione ac reprobatione, verſibus comprehenſa.

Liber de Antichriſto & ortu ejus, vita & moribus & operibus.

Hæc in editione memorata.

Liber de Studio Theologiæ editus eſt in tomo VII. Spicilegii Lucæ Dacherii.

CATALOGUS OPERUM NICOLAI CLAMENGII nondum editorum.

Deſcriptio rei cujuſdam mirabilis, quæ in Galliis accidiſſe ferebatur. Incipit: *Rem recenti, uti accipio, eventu geſtam.*

Novem epiſtolæ ſub nomine Univerſitatis editæ circa materiam Eccleſiaſticæ unitatis, quæ prima ſunt Nicolai opuſcula.

Prima ad Carolum VI. Francorum Regem, de tribus viis pro ſchiſmatis ſedatione, per Univerſitatem Carolo Regi præſentatis. Incipit: *Chriſtianiſſimo ac religionis orthodoxæ zelantiſſimo Principi, Carolo Dei gratia Francorum Regi illuſtriſſimo, devota ſua celſitudinis filia Univerſitas Studii Pariſienſis.*

Secunda ad Clementem VII. trium ſuperiorum viarum inſinuativa, & ad Eccleſiaſticam pacem hortativa. Incipit: *Cogit nos tandem, Pater beatiſſime, Chriſti fides.*

Tertia ad eundem, in qua apud eum fit conqueſtio, quod epiſtolam ſuperiorem venenoſam appellaverit. Incipit: *Paucis abhinc, Pater beatiſſime, diebus exactis.*

Quarta ad Capitula Cathedralium Eccleſiarum Regni Franciæ, in qua ad pacem Eccleſiæ cum ipſa Univerſitate procurandam admonetur, & ad publicas preces ac proceſſiones ſuper hoc agendas. Incipit: *Juſtum erat, venerabiles Domini, Fratreſque in Chriſto cariſſimi.*

Digitized by Google

Quinta ad Magiſtros & Doctores Studii Colonienſis, in qua ad eorum literas reſpondet Univerſitas Pariſienſis. Incipit : *Literas, Magiſtri venerabiles, veſtra nobis ex parte directas vidimus.*

Sexta ad Collegium Cardinalium poſt nnnciatam mortem domini Clementis tranſmiſſa, in qua rogantur, vt a nova ſuperſedeant electione, donec ſit alterius partis voluntas explorata. Incipit : *Etſi firmam, reverendiſſimi Patres, animo ſpem ante conceperamus.*

Septima ad Joannem Regem Aragoniæ, reſponſoria ad ejus literas, cum gratiarum actione, & ad con[...]ter pro vnione laborandum cohortatoria. Incipit : *Gratiſſimas regalis veſtra m[...]ficentiæ, Princeps ſereniſſime, literas.*

Octava ad dominum Benedictum XIII. ad Romani Pontificatus apicem recenter electum, ad vigilanter pro Eccleſiaſtica vnitate laborandum, vehementer exhortans. Incipit : *Quanquam, Pater beatiſſime.*

Nona ad eundem Benedictum, de commendatione atque extollentia viæ ceſſionis voluntariæ ſuper vniverſas alias multis ex cauſis ac radicibus, non alias vias improbando alias oblatas, ſed factu atque executione difficiles oſtendendo. Incipit : *Sanctiſſimo in Chriſto Patri domino Benedicto, cæleſti providentia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſummo Pontifici, devota ſuæ beatitudinis filia Vniverſitas Studii Pariſienſis.*

Sermo de ſanctis Innocentibus. Incipit : *Nota eſt tyranni Herodis.*

Oratio quædam ad Deum. Incipit : *Deus, Deus meus, reſpice in me.*

Alia oratio. Incipit : *Erravit, Domine, ovis miſera.*

Oratio præambula ad Canonicum Servitium ſeptem Horarum dicenda a viro Eccleſiaſtico, priuſquam Horas ipſas incipiat. Incipit : *Septies in hac die laudem dicam tibi, Domine.*

Oratio excitatoria ad ſurgendum hora matutinali pro maturino officio in Eccleſia, vel alibi perſolvendo. Incipit : *Expergeſcere, anima mea, expergeſcere.*

Oratio dicenda ante Horam primam. Incipit : *Da mihi, Domine, hora prima hujus diei ſpiritum intellectus.*

Oratio dicenda ante Horam tertiam. Incipit : *Domine, qui hora diei tertia Spiritum ſanctum tuum ſuper Apoſtolos tuos in igneis linguis effudiſti.*

Oratio dicenda ante Horam ſextam Incipit : *Deus virtutum, fortis & potens.*

Oratio dicenda ante Horam nonam. Incipit : *Deus ſcientiarum, Domine.*

Oratio ad Veſpertinum Servitium. Incipit : *Deus fons & origo totius pietatis.*

Oratio dicenda ante Completorium circa ſolis occaſum. Incipit : *Ecce jam ſolis occubitus noctem adeſſe denuntiat.*

Commentarii in Iſaiam Prophetam vſque ad caput ſexageſimum.

Opuſcula hæc habent codices manuſcripti duo, vnus penes me eſt, alter penes amicum noſtrum Raimundum Formentinum, Pariſienſem Theologum, Aurelianenſis Eccleſiæ Canonicum & Subdecanum, quem mirifica & ſciendi & comparandi libros quoſcunque cupiditas exercet.

Eſt & Aureliæ apud Giveſium Patronum regium, ſeniorem, virum & doctrina & probitate inſignem, codex mſ. in quo reperiuntur

Deſcriptio vitæ ruſticæ cum laude & commendatione. Incipit : *Fronde ſuper viridi locus eſt.*

Poema eſt LXIII. verſuum.

Deſcriptio & laus vrbis Januæ. Incipit : *Janua, quam perhibent.*

DDdd ij

Poema eſt XCVIII. verſuum.

Epiſtola ad Simonem de Bergeriis : *Nihil jam mihi ſupereſſe videtur.*

Item ad eundem : *Tuo exhilaratus ſum vehementer ſcripto.*

Epiſtola ad Joannem Præpoſitum Inſulenſem, regium Secretarium : *Vnde tibi commodius ſcribere ordiar.*

Item ad eundem : *Quanquam lues hoc in loco ſæviat.*

Item ad eundem : *Sæpe latius ſcribere credidi.*

Epiſtola ad Gontherum Colli, Regis Secretari[illegible] : *Nulla tibi quæ nova ſcribere.*

Epiſtola ad Præpoſitum Inſulenſem, gratiarum [illegible]tio de benevolentia erga fratrem exhibita : *Non ferebat tempus multa ſcribere.*

Item ad eundem brevis & raræ ſcripturæ excuſatio propter litium involucra : *Non eſt quod prolixius nunc tibi ſcribam.*

Item ad eundem : *Sicut brevem tuam epiſtolam miſiſti.*

Epiſtola ad Gontherum Colli, regium Secretarium, de quodam libello ſibi per eum miſſo : *Retulit mihi tuus, ut aiebat, ex verbis.*

Item ad eundem, excuſatio tardioris ſcripturæ propter litis occupationem & Commiſſarios, & de verſutia & iniquitate Advocatorum adverſus ſe : *Dictu-rus tuis a penatibus.*

Item ad eundem de frequentibus ſibi miſſis literis, & de excuſatione inculti ſtili : *Jam, ut arbitror, Gonthere mi dulciſſime.*

Exhortatio ad reſiſtendum contra Mahometicos : *Cogunt mi, o Principes incliti, & viri militares.*

CAPUT IV.

De Ægidio Carlerio.

ÆGIDIUS Carlerius, Cameraco oriundus, in regia Navarra, cujus illuſtris Socius fuit, ad famam dignationemque docendo pervenit. Hic magna cum laude Sententias Magiſtri legit, illuſtravitque commentariis, quibus anno Chriſti MCCCCXIV. finem impoſuit IV. Calendas Julii. His autem Joannes Brehallus, Pariſienſis Theologus, æqualis præclarum dedit judicii ſui teſtimonium in libro, quem de libera confeſſiones audiendi auctoritate compoſuit. *Porro*, inquit cap. IV. *Ægidius Carlerii in ſua lectura ſuper Sententias, quæ nunc ſatis vulgata eſt, & commendata Pariſius, in loco frequentiſſime allegato dicit.* Exin magiſterium adeptus, varias de rebus piis ad populum conciones habuit, donec tandem anno MCCCCXXXI. V. Idus Octobris creatus ſit Cameracenſis Eccleſiæ Decanus. Ad eum extant plures Gerardi Macheti, Caſtrenſis Epiſcopi, literæ, in quibus nunc *vir multis laudibus efferendus & ſa-*

Digitized by Google

cratiſſimorum dogmatum Profeſſor; nunc *abundantis ſapientiæ & exemplaris virtutis vir, ſacræ Theologiæ Profeſſor*; nunc *profundæ ſapientiæ & emeritæ virtutis vir, ſacratiſſimorum eloquiorum Profeſſor clariſſimus* vocatur. Joannes Cochlæus in libro VI. de Hiſtoria Huſſitarum, Carlerium *inſignem Theologum* appellat, & Franciſcus Suvertius de Scriptoribus Belgicis, *virum peracri ingenio & ſtudiorum, rerumque omnium notitia perornatum*. Carlerius in munere Decani & ſtrenue laudabiliterque juxta ſe geſſit, & multa pro Eccleſiæ vtilitatibus perfecit. Hinc in Concilio Baſilienſi cum eſſet, ſuſcepta legatione, Pragam perrexit, vt Huſſi diſcipulos ad communionem Eccleſiæ revocaret, aut certe in Concilium adduceret. Inde in eodem Concilio ad illorum ſecundum articulum per totos dies quatuor reſpondit. Tantum valuit noſtri Doctoris auctoritas & eruditio, vt coram Patribus, velut ille ſolus Concilium tandiu celebrarit. Sed vir Eccleſiaſticæ pacis amantiſſimus paratam in Concilio ſeceſſionem cum vidit, redeundum eſſe ſibi ſuam in Eccleſiam putavit, vbi & multa ſcripſit adverſus hæreticos, & propoſitas identidem cum ab Epiſcopis, tum ab aliis illuſtribus viris, quæſtiones feliciter diluit ac ſolvit. Jam centeſimus quadrageſimus annus eſt, poſtquam Jacobus Almainus Pariſienſis Theologus, laudavit Carlerii tractatum, quem contra Bohemos ediderat. Almaini verba ſunt e libro de Poteſtate Eccleſiaſtica cap. VIII. propoſitione III. *Tenet*, inquit, *Carlerius quondam Collegii Navarræ Socius meritiſſimus, in quodam tractatu, quem contra Bohemos edidit, quòd Eccleſiaſticæ perſonæ ſunt ex jure divino exemptæ*. Inter ea vero, quæ lucubravit, pauca juris publici facta ſunt, vt oratio de punitione peccatorum publicorum, quæ extat cum in Baſilienſi Concilio ſeſſ. XV. tum in tomo III. antiquarum lectionum Henrici Caniſii. Quæ vero nondum edita ad meam venerunt cognitionem, ſunt ejuſmodi:

Commentarii in quatuor libros Sententiarum, duobus voluminibus membraneis exarati, in Bibliotheca Navarrici Collegii.

In alio papyreo codice hæc opuſcula continentur:

Sporta fragmentorum pro conſervatione bonorum Eccleſiæ Dei, ex occaſione quorundam detinentium illa.

DDdd iij

Defenſorium Eccleſiæ pro eadem cauſa.

Tractatus de communione non conſecrantium ſub vnica ſpecie, ſcilicet panis, ad inſtantiam Magiſtrorum Jacobi de Hatten, & Theobaldi de Campis, Regentium in Facultate Artium Pariſius.

Tractatus contra certas propoſitiones & additiones male ſonantes in materiis auctoritatis Eccleſiæ, juriſdictionis & clavium, ad inſtantiam reverendiſſimi domini Epiſcopi Biſuntinenſis.

Tractatus de reditibus ad vitam, ad inſtantiam Prioris Cartuſiæ de Capella de Augia, ſuper emptione ad vitam.

Tractatus ſuper diverſis erroribus in materiis de ſanctitate beatæ Virginis.

De viſione Chriſti in Euchariſtia.

De Indulgentiis, ad inſtantiam Vicariorum Cameracenſis Epiſcopi.

Tractatus ad requeſtam reverendi in Chriſto Patris domini Cameracenſis Epiſcopi, contra quendam adverſus Prælatos, Rectores & Sacerdotes Dei blaſphemias in fide male ſonantes in quadam appellatione proferentem.

Tractatus contra Iconomachos, ad inſtantiam aliquorum fidelium, contra quendam invocatorem ſuper imagines ab eo conſecratas in civitate Tornacenſi, hoc quoque poſtulante ejuſdem civitatis Officiali.

Articuli per quendam delirantem aſſerti contra ſacramentum Euchariſtiæ, & alia multa. Horum articulorum cenſura & probatio.

Tractatus contra fictores adventus malorum ſpirituum, ad inſtantiam dominorum Decani & Capituli Laudunenſis Eccleſiæ.

Reſolutio quæſtionis, Utrum femina rem cum homine ſibi per ſortilegia procurans ſit ſuſpecta in fide, an de ſortilegio, ad inſtantiam aliquorum fidelium, præſertim dominorum Vicariorum domini Cameracenſis Epiſcopi.

Tractatus contra quendam, qui per figmenta prohibita ſperavit reperire theſauros abſconditos, ad eorundem inſtantiam.

Interrogationes faciendæ dæmonibus aut ſpiritibus humanis apparentibus.

Articuli impoſiti cuidam Fratri Minori per dominos Vicarios Tornacenſes, quos prædicaſſe Gandavi fertur anno M C C C C X L V I I I. & confutatio eorum.

Tractatus contra quendam Fratrem de Ordine Minorum, qui cum prædicare deberet Gandavi, omiſſa forma prædicandi, dixit, quod ſic ſe res habebat, quod veritas dici non poterat, & hoc probavit per fabulas de Leone, de Lupo & Vulpe, & de tribus citatis, & in his dictis poſuit finem, ad inſtantiam dominorum Vicariorum Tornacenſis Epiſcopi.

Tractatus contra detrectatores ſancti Mannæ in Eccleſia Atrebatenſi exiſtentis, ad inſtantiam Decani & Capituli Atrebatenſis.

Tractatus pro minutis decimis, ad inſtantiam Decani & Capituli Antuerpienſis.

Epiſtola ſuper non eſu carnium, a Cartuſienſibus directa domno Joanni Kimmer, Novitio in eodem Ordine, apud Herynnes prope Augiam.

Tractatus pro cælibatu, præſertim Eccleſiaſticorum.

Tractatus pro clauſura certæ Religionis Canonicorum regularium.

Tractatus de pluralitate baptiſmorum, ad inſtantiam aliquorum civium Cameracenſium.

Tractatus pro matrimonio inter virum ſolutum & quandam viduam, quam tamen memoratus ſolutus, vivente viro illius, licet agente in remotis, per adulterium polluerat.

Tractatus pro juſtificatione captionis duarum ſororum Hoſpitalis ſanctæ Genovefæ Laudunenſis, ad inſtantiam Decani & Pincernæ Laudunenſis Eccleſiæ.

Deciſio quæſtionis, Utrum Diaconus audiens in confeſſione Presbyterum, qui tenebatur illo die celebrare, nec habebat copiam Sacerdotis, & faciebat ſibi

Digitized by Google

conſcientiam de peccato mortali, ſit hæreticus, & pro tali cenſendus.

Reſponſio ad certas quæſtiones factas per dominum Abbatem Aquinicenſem.

Conſultatio ſuper certo contractu emptionis reditus vitalis a quodam Monaſterio.

Conſultatio in quadam cauſa beneficiali.

Hæc in eodem codice, qui extat in Bibliotheca Navarrici Collegii.

Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica ſcribit, Bruxellis vidiſſe ſe volumina duo, quibus Ægidii conſultationes comprehenderentur, eaque edita eſſe anno MCCCCLXXVIII. in folio. Sed in duobus iſtis voluminibus, pauciora ſunt opuſcula, quam in eo vno quod legi, & in Bibliotheca Navarrici Gymnaſii habetur. In iis tamen quædam notantur, quæ in noſtro codice non comparent. Verumenimvero præſtat deſcribere, quæ Valerius ea de re tradit.

Scripſit, inquit, *diverſas caſuum, vt vocant, conſultationes, duobus voluminibus comprehenſas; priori titulum dedit Sportæ fragmentorum, poſterius Sportulam fragmentorum inſcripſit.* Vidi opus vtrumque Bruxellis editum MCCCCLXXVIII. in folio. Atque in Sporta quidem hæc continentur de multis:

De conſervatione bonorum Eccleſiæ.
Defenſorium Eccleſiæ.
De perpetua virginitate beatæ Mariæ.
Contra Iconomachos.
Pro cælibatu, præſertim Eccleſiaſticorum.

In Sportulam vero retulit tractatus ſequentes:

De electione Judæ proditoris.
De Hierarchia Eccleſiaſtica.
De reditibus ad vitam.
De Decimis.
De Imaginibus.
De integritate Confeſſionis.
De non eſu carnium apud Benedictinos.
Contra conſummati ſæculi calculatores.
De clauſura Religioſarum Ordinis ſancti Dominici.

Vide ab eodem Carlerio ſcriptum veritatis ſcutum Lovanii in Valle Martiniana, Canonicorum regularium Cœnobio.

Ex iis autem, quæ ego & Valerius Andreas vidimus, prudentis erit lectoris proficere.

Digitized by Google

Præterea in Bibliotheca Navarrica extat mſ. volumen, in quo continentur ſermones & collationes ſequentes:

1. Collatio de Trinitate, facta anno Domini MCCCCXII. ſub M. Radulfo de Porta.
2. Sermo de exaltatione ſanctæ Crucis, factus anno MCCCCXII.
3. Collatio de eadem, eodem die.
4. Sermo de Decollatione ſancti Joannis Baptiſtæ, anno MCCCCXIII.
5. Collatio de eodem, eodem die.
6. Sermo de ſanctis Innocentibus, MCCCCXV.
7. Collatio de eiſdem, eodem die.
8. Sermo de ſancto Martino, MCCCCXVII.
9. Collatio de eodem, eadem die.
10. Sermo de Aſſumptione beatæ Mariæ virginis, anno MCCCCXVIII. in Capitulo Cameracenſi.
11. Sermo de ſancto Ludovico, factus in Collegio Navarræ MCCCCXXI.
12. Sermo de ſancto Spiritu, Arrebati factus anno MCCCCXXV.
13. Sermo in Synodo Noviomenſi, MCCCCXXV.
14. Sermo de omnibus Sanctis, factus in Eccleſia Noviomenſi MCCCCXXV.
15. Sermo in die animarum, factus ibidem ann. MCCCCXXV.
16. Sermo in Cœna Domini, factus in Capitulo Noviomenſi ann. MCCCCXXV.
17. Sermo de ſancto Bernardo, factus Pariſius ann. MCCCCXXVI.
18. Collatio brevis facta in Capitulo Eccleſiæ Atrebarenſis II. Octobris MCCCCXXVI. in electione novi Pontificis; ſed ibi non fuit pronunciata, ſicut ita propoſuerat Carlerius, quia rerum ordo mutatus.
19. Propoſitio facta coram domino Cardinali Rotomagenſi pro congratulatione aſſumptionis ſuæ, ſub nomine Univerſitatis, ann. MCCCCXXVII. die XXIX. Aprilis.
20. Sermo factus in Synodo Atrebarenſi ann. MCCCCXXVIII. menſe Octobri.
21. Lectio de muliere in adulterio deprehenſa, facta in Conventu Prædicatorum Arrebatenſium anno MCCCCXXIX. die XXI. Aprilis.
22. Sermo iterum in Synodo Arrebatenſi MCCCCXXIX.
23. Sermo de Nativitate Domini, factus in Capitulo Cameracenſis Eccleſiæ anno MCCCCXXXVI.
24. Sermo de Aſſumptione beatæ Mariæ, factus in Capitulo Eccleſiæ Cameracenſis anno MCCCCXXXVI.
25. Sermo de omnibus Sanctis, factus in Capitulo Eccleſiæ Cameracenſis ann. MCCCCXXXVI.
26. Sermo de Nativitate Domini, factus in Capitulo Eccleſiæ Cameracenſis ann. MCCCCXXXVII.
27. Sermo de Aſſumptione beatæ Mariæ, factus ibidem ann. MCCCCXXXVII.
28. Sermo de Nativitate Domini, factus ibidem ann. MCCCCXXXVIII.
29. Sermo de Aſſumptione, factus ibidem ann. MCCCCXXXVIII.
30. Sermo de Nativitate Domini, factus ibidem ann. MCCCCXXXIX.
31. Sermo de Aſſumptione beatæ Mariæ, factus ibidem ann. MCCCCXXXIX.
32. Sermo de omnibus Sanctis, ann. MCCCCXXXIX.
33. Collatio facta in Capitulo Eccleſiæ Cameracenſis pro electione Epiſcopi, XX. Aprilis ann. MCCCCXXXIX.
34. Sermo de Nativitate Domini, factus ibidem ann. MCCCCXL.
35. Sermo de beata Maria Magdalena, ann. MCCCCXL.
36. Sermo de Aſſumptione beatæ Mariæ, factus in Capitulo Eccleſiæ Cameracenſis ann. MCCCCXL.

37.

37. Sermo factus in Synodo Cameracenſi ann. MCCCCXL.
38. Sermo de Nativitate Domini, ann. MCCCCXLI. ibidem.
39. Sermo de Nativitate Domini, ann. MCCCCXLII. ibidem.
40. Sermo de Aſſumptione beatæ Mariæ, ann. MCCCCXLII.
41. Sermo de omnibus Sanctis, factus in Capitulo Eccleſiæ Cameracenſis ann. MCCCCXLII.
42. Sermo de Nativitate Domini, factus ibidem ann. MCCCCXLIII.
43. Sermo de ſancta Barbara, miſſus uni Cartuſienſi juxta Valentianas, ad prædicandum in ſuo Conventu, ann. MCCCCLIX.

Ex iis autem ſermonibus & collationibus, quarum indiculus habetur in principio codicis ab ipſo ſcriptus auctore, deſiderantur folia 2. 3. 22. 32. 37. 40.

Ceterum Ægidius Carlerius vixit ad extremam ſenectutem, non ſolum Eccleſiæ Cameracenſis, ſed etiam Pariſienſium Theologorum Decanus; & tandem obiit anno Domini MCCCCLXXII. XXIII. Novembris, pluribus in Eccleſia ſua relictis viri pii monimentis.

CAPUT V.

De Guillelmo Evrardo.

GUILLELMUS Erardus, Evrardus ſeu Everardus, (totidem enim modis ſcriptum reperio) Lingonenſis, in ea tempora incidit, quibus Burgundiones florentiſſimum Navarræ Gymnaſium diripuerant, atque in vaſtitatem & ſolitudinem redegerant. Quod publicæ calamitatis genus Pariſienſis Cancellarius ita cecinit:

Te quis, o Collegium celebre,
Par habens nullum Phroneſi ſacratum,
Aſpicit, qui non miſerando dicat:
Pallada flete.
Ordo te trinus decorabat ample,
Cum Sacerdotum cuneo decenti
Sterneris vulgi manibus ſceleſtis:
Pallada flete.

Evrardus igitur tria munera, quæ in regendis totidem hujus Collegii Sodalitatibus verſantur, ex ordine ſuſcepit. Et primum quidem, Grammaticos, qui humanioribus literis;

Digitized by Google

deinde Artiſtas, eos opice & barbare ſic dictos, qui Dialecticis & Philoſophicis ſtudiis: poſtremo Theologos, qui ſacræ Scripturæ & Magiſtri Sententiis vacant, laudabiliter gubernavit. Interea vix vllum in Academia tranſactum alicujus momenti negotium, vix vllum celebratum in Eccleſia Concilium, cui non interfuerit. Cum primo magiſtratu defungebatur, anno Chriſti MCCCCXXII. Idibus Aprilis lectus eſt a Facultate Artium, qui ad Concilium Ambianenſe proficiſceretur. Inde reverſus Lutetiam, Theologiæ magis ac magis incubuit, non parum fortunatus, quod Nicolai Clamengii conſuetudine & familiaritate vti licuerit. Clamengius ad Evrardum adhuc Baccalarium, elegantem dedit epiſtolam, qua & quanti eum fecerit, teſtatur, docetque vir omnino pius & eruditus, agendas eſſe Deo gratias, cum adverſa nos valetudine caſtigat, *eſſe tunc, quod laudemus Deum optimum maximum; non eſſe, quod de Deo vllatenus conqueramur.* Cum Artiſtarum Sodalitatem regebat, Academiæ Rector fuit anno MCCCCXXIX. quo & Magiſter in Theologia renunciatus eſt, & Franciæ in Academia Nationis Legatus, Baſileam miſſus, vt Concilio intereſſet. Biennio poſt epiſtolas ex ea vrbe multas ad Academiam miſit. Dum vero Radulfus Porta, nobilis Theologus, e vita exceſſit, Theologorum Sodalitio, eoque nomine toti Collegio præſedit. Tunc Gerardus Machetus illum Stephano Allobrogum ſeu Delphinatus Præſidi commendat, vt vidimus, in epiſtola XCII. cum ait: *Urget caritas, cui morigerare ſus eſt, commendare hac literula Magiſtrum Guillelmum Evrardi, qui principalis Didaſcali officio fungitur in Collegio Campaniæ. Nominatus eſt, vt audio, præfatus Magiſter ad vnam collationem, ſperans proviſionem a veſtra provida paternitate recipere. Illum, ſi quid preces exiguæ valent, paternitatis veſtræ caritati vicariis his literis recommitto.* Deinde tribus in aliis epiſtolis eundem Evrardum impenſe laudat; in prima *illum virum ſane doctum*; in altera *virum clariſſimæ virtutis & cæleſtis ſapientiæ*; in tertia *digniſſimum divinæ ſapientiæ virum* appellat. Hoc autem in Navarrici magiſterii officio manſit ad breve tempus; ſed virum actuoſiſſimum occupationes publicæ aliæ ex aliis diſtraxerunt. Anno MCCCCXXXVIII.

ab Academia miſſus eſt ad Concilium, quod Avarici Biturigum, Gallicana celebravit Eccleſia. Tum quadriennio poſt Theologicæ Facultatis Decanus, vel Decanum agens, in eo valde laboravit, vt certum quoddam Calliſti III. privilegium, quod ab eo Papa Mendicantes extorſerant, revocaretur. Sanctorum martyrum Gervaſii & Protaſii Eccleſiam, quæ ſita eſt Lutetiæ Pariſiorum, adminiſtravit. Verum ille, niſi propter Anglicam tyrannidem, qua Regnum pene totum premebatur, excuſetur, gravi reprehenſione dignus eſt, quod Anglis Puellam Aurelianenſem vexantibus faverit, & Rotomagi cum aliquando diceret ad populum, contra illam vti veneficam atrociter declamarit. Ceterum, epiſtolæ, quas Baſileæ dedit ad Nationem Franciæ, ſunt numero quinque in illius regeſtis.

Prima ſic incipit : *Etſi his noviſſimis temporibus adeo caritas hominum refrixerit.*

Secunda : *Poſtquam divinæ placuit Majeſtati, Eccleſiæ mederi langoribus.*

Tertia : *Spectabiles & honorandi Magiſtri, noverint dominationes veſtræ.*

Quarta : *Poſt longam animorum noſtrorum fluctuationem.*

Quinta : *Nuper memini veſtris dominationibus reverendiſſimis ſtatum.* Hæ literæ anno MDCLIII. editæ ſunt inter plura Pariſienſis Academiæ monumenta in tomo V. Hiſtoriæ Univerſitatis. Ego tertiam, quartam & quintam edidi ſupra in libro II. partis I. cap. VI.

Evrardus ex Canonico & Cantore Rotomagenſis Eccleſiæ in Decanum evaſit, ad annum MCCCCXXXVIII. & ſexennio poſt, cum ſe morti proximum ſentiret, Gallicanæ Nationi ſuæ libras XL. legavit, quæ Magiſtris ſingulis, qui Miſſæ pro defunctis intererunt, diſtribuantur. Joannes Huillerius Nationis Procurator, id monumentis commendavit ſuis, vbi ſic habetur : V. *Auguſti feci Nationem congregari apud ſanctum Maturinum ſuper duobus articulis. Primus fuit ad diſponendum de pecuniis legatis eidem Nationi per quondam bonæ memoriæ honorandum Magiſtrum noſtrum M. Guillelmum Erardi, videlicet* XL. *libras Pariſ. Et quantum ad articulum* I. *placuit præfatæ Nationi, quod dicta ſumma diſtribue-*

retur ſingulis Magiſtris ejuſdem Nationis, qui intererunt ſolenni ſervitio, quod decrevit Natio fieri in Capella Collegii Campaniæ, alias Navarræ, pro anima dicti defuncti. Sic Guillelmus Erardus ſeu Evrardus ad annum MCCCCXLIV. mortalitatem exuit.

CAPUT VI.

De Roberto Cibollio.

ROBERTUS Cibollius, Pariſienſis Theologus, multis inclaruit. Et primum quidem Academiam rexit anno MCCCCXXXVII. quo & Doctoris inſignia ſuſcepit, & annumeratus eſt iis, qui e ſingulis Academiæ ordinibus ſelecti, ad ſummum Pontificem ablegarentur. Sic Theologici curſus finis initium fuit rerum præclare deinceps ab Cibollio gerendarum. Deinde ſancti Jacobi Eccleſiam, quæ Lutetiæ de Carnificeria vulgo dicitur, fideliter curavit: tum Pœnitentiarius, & ad extremum Cancellarius Pariſienſis fuit. Atque ita prius officium, quod ille ſapienter ac pie geſſit, facilem ad poſterius viam munivit. Hinc vbi propria virtute commendabilior reddita eſt Cancellarii dignitas, & Cancellarius ſua dignitate factus clarior, Academiæ reformandæ operam navavit; eumque Carolus VII. Francorum Rex adjunxit viris illuſtribus, qui Cardinale Totavillæo Duce collapſam illius Academiæ diſciplinam reſtituerunt, & optimis legibus ſanxerunt. Hæc inter pro Joanna Aurelianenſi Puella ſcripſit, memor fidei & conſtantiæ Gymnaſii ſui Navarrici, quod a partibus Regis adverſus Burgundiones Angloſque ſemper ſteterat, vt auctor eſt Joannes Juvenalis Urſinus in Hiſtoria Caroli VI. *Collegium*, inquit anno MCCCCXV. *Navarræ adhærens Gerſoni, contra Burgundiones Ducis Aurelianenſis partes ſecutum eſt: atque effecit, vt Regis imperio quadraginta & amplius nominatiores Academici vrbe diſcederent, interpoſita vitæ cum fortunis amittendæ pœna.* Iterum anno MCCCCXVIII. *Cum Burgundio Lutetia potitus eſt, continuo tumultuantes illius milites ad*

Digitized by Google

Navarræ Collegium concurrerunt, & præter Bibliothecam omnia devaſtarunt. Cibollii porro pro Joanna defenſionem extare in Capellæ regii Palatii theſauro ſcribit Joannes Hordalius in Puellæ Aurelianenſis Hiſtoria. Ejus verba ſunt e pagina 205. & 206. *In eodem ſacroſanctæ Capellæ regii Palatii Pariſienſis theſauro, eodemque in volumine, in quo præfatam delegatorum a Sede Apoſtolica judicum ſententiam vidi & legi, extant varia in honorem Puellæ ſcripta, atque inprimis opus domini Heliæ Epiſcopi Petragoricenſis; ſecundo tractatus Magiſtri Roberti Cibollii, Academiæ Pariſienſis Cancellarii.* Prætermittendum non eſt, Gerardum Machetum Caſtrenſem Epiſcopum, ad Cibollium ſcripſiſſe literas quatuor, in quibus illum nunc *virum ſapientiſſimum, ſane diſcretum & prudentem virum, ſacrarum Literarum Profeſſorem;* nunc *ſacrorum eloquiorum Profeſſorem eruditiſſimum;* nunc *virum multa laude commendabilem, ſane facundia & doctrina ſana clariſſimum;* nunc *ſtili & facundiæ electiſſimæ virum, ſane inter doctos & eruditos ſapientiſſimum* vocat.

Ad hunc tractatum accedit liber, cui Gallicum nomen eſt: *Sainte Meditation de l'homme ſur ſoi-meſme, contenant en trois parties declaration de tout ce qui eſt en l'homme, augmenté puis aprés & poli par Pierre le Fevre Cordelier, Confeſſeur de Charles V. Empereur, à Louvain 1556. chez Antoine Maria, in 4°.* Quod Latine dicitur: *Sancta Meditatio hominis ſuper ſeipſum, rerum omnium, quæ ſint in homine, declarationem tribus partibus complectens; aucta deinde atque expolita per Petrum Fabrum Franciſcanum, Caroli V. Imperatoris Confeſſarium, Lovanii anno 1556. apud Antonium Mariam, in 4°.*

Cibollius ad annum MCCCCLIX. exceſſit e vita.

CAPUT VII.

De Guillelmo Caſtrofortio.

GUILLELMUS Caſtrofortius, qui eodem MCCCCXLIX. anno & Academici Rectoris, & Theologi Doctoris honore decoratus eſt, circa annum MCCCCLIV. ſupremum

Navarrici Collegii magiſterium accepit. Eloquentia plurimum valuit, cujus cum alio, tum eo quoque tempore ſpecimen dedit, quando tranſeuntem Lutetia Reginam Anglorum Univerſitatis nomine ſalutavit, & ei felicem ab exilio reditum pereleganti oratione gratulatus eſt. Id etiam accidit, cum in maxima Academiæ frequentia coram Aquitaniæ Duce Ludovici Regis XI. germano dixit. Verum ex eo longe illuſtrior habendus eſt Caſtrofortius, quod eum docentem audiverint, qua ſcriptis, qua virtutibus præſtantes regiæ Navarræ Socii, Guillelmus Houpelandus, Joannes Parmentarius, Joannes Relicus, Andegavorum Epiſcopus; Ægidius Netteletus, Cameracenſis Eccleſiæ Decanus; Cantianus Hueus, Fontis-Ebraldenſis Ordinis Reformator; Martinus, cognomento Magiſter; Martinus Briçonnetus, Guillelmi Cardinalis frater, ſancti Martini Turonenſis Decanus; Joannes Raulinus. Ad hæc, in reſarcienda Collegii ſui diſciplina, quæ civilium atque externorum bellorum diuturnitate plurimum damni ceperat, gnavum ſe atque induſtrium præſtitit, dum Ricardus Cardinalis Conſtantienſis, auctoritate regia huic operi manum admovit. Scripſit autem, Ægidium Carlerium in pleriſque ſecutus, commentarios breves & acutos in IV. libros Sententiarum: quod opus vnico codice papyreo comprehenſum, aſſervatur mſ. in Bibliotheca Navarrici Collegii, vbi anno MCCCCLXXXI. naturæ ſatisfecit v. Nonas Octobris, & in Ædis choro ſepultus eſt.

CAPUT VIII.

De Guillelmo Houpelando.

GUILLELMUS Houpelandus, qui anno MCCCCLVII. Pariſienſis in Theologia Magiſter factus eſt, Bononiæ in Morinis ortum habuit. Hic & regendis in Eccleſia Dei populis, & conſervandis illius bonis & pervolutandis veterum Philoſophorum, ſanctorum Patrum ac Doctorum commentariis vigilanter incubuit: iis enim tribus maxime per-

petuam apud poſteros commendationem promeruit. Hinc Pariſiis Archipreſbyter ſancti Severini Parochiam adminiſtravit; inde in Eccleſia beatæ Mariæ Canonicus, & diligentiſſimus Briæ Archidiaconus fuit. Hinc tandem eximium de animæ immortalitate, illiuſque poſt obitum ſtatu, opus lucubravit, cui titulus eſt: *Liber de Immortalitate animæ & ſtatu poſt mortem, variis antiquorum Patrum ſive Philoſophorum, ſive Poetarum & Doctorum Catholicorum, & ſanctorum virorum ſententiis refertiſſimus. Lutetiæ prodiit anno* 1499. *apud Dionyſium Roceum, in* 8°. Hunc librum in Navarræ Collegio compoſuit, vbi accepto magiſterio, domum ad vitam conduxerat, quæ diu multumque ab illius nomine Domus Houpelandi vocata eſt. Is porro anno MCCCCXCII. deceſſit Facultatis Theologiæ Decanus die 11. Auguſti, & in Pariſienſis Eccleſiæ navi ſepultus.

Hoc loco prætermittendum mihi non eſt id, quod Robertus Guaguinus ad Joannem Tritemium de Houpelando ſcripſit in epiſtola LXIII. *Rari mihi in hac feſtinatione viatores occurrunt, quos tibi reſcribam præter duos, quos nuper mortem obiiſſe dolendum eſt, propterea quod erant, vt ſperamus, plurima ſcripturi. Alter Bononienſis, quod oppidum mari Anglico finitimum eſt. Et quamvis rariſſimi ingenii eſſet, rariſſime ſcripſit, nec alud operum illius apud me extat, quam de Immortalitate animæ non contemnendus libellus, in quo recenſitis veterum omnium ſectæ philoſophicæ, poeticæque diſciplinæ traditionibus catholicam ſententiam ponit. Hic decrepitus interiit Archipresbyter ſancti Severini Pariſienſis, cui nomen Guillelmus Houpelandus fuit. Vita autem defunctus eſt, imperante apud Francos Carolo VIII. qui nunc regnat Pariſiis* 1493. Hæc ille ad Tritemium, qui virorum illuſtrium nomina & opera quærebat, quæ nuncupato de Scriptoribus Eccleſiaſticis libro inſereret.

Digitized by Google

Caput IX.

De Martino Magiſtri ſeu Magiſtro.

Martinus, cognomento Magiſter, Turonici Lanii filius, non majorum, vt apparet, ſtemmatibus, ſed editis de Philoſophia libris, & vitæ ſanctimonia immortale ſibi nomen comparavit. Hic primum in Collegii Navarrici Philoſophorum Communitatem admiſſus ita profecit, vt brevi Sociorum omnium doctiſſimus evaſerit. Deinde Baccalaureus cum eſſet ad annum MCCCCLXIX. ab omni Collegio dignus eſt habitus, qui pro publicis illius negotiis ad Regem Cæſarodunum Turonum mitteretur, tum anno MCCCCLXXIII. magiſterium magna cum eruditionis & pietatis opinione ſuſcepit. Hæc inter ſeceſſit in eam Domum, quæ tunc Collegium ſanctæ Barbaræ dici cœpit. Illud non modo rexit, ſed & multis auxit partibus, eaque celebritate Philoſophiam Moralem docuit, vt eum inde Ludovicus XI. accerſierit, ſibique a Confeſſionibus & Eleemoſynis eſſe voluerit. Sed ne diu ex tam pio, tamque erudito Doctore frueretur, immatura morte præreptus eſt, dum annum duntaxat quinquageſimum impleret. Nunc religioni ducerem omittere honorifica verba, quibus eum Doctorem poſt obitum tempore adulationis experte viri graves prædicarunt.

Robertus Guaguinus in vita Ludovici XI. *Ad eam rem* (de Pragmatica Sanctione & Eccleſiarum Annatis loquitur) *adverſus Romanorum ambitionem, Ludovicus ſublimi ingenio & doctrina viros apud ſe, conſtituto illis ſtipendio, alebat. Inter quos Martinus, cognomento Magiſtri, Theologus Doctor, fuit ob literaturam celebris, qui de quatuor virtutibus, quas vocant Cardinales, laudatiſſimum Scholaſticis volumen ſcripſit, non multo poſt morte aſſumptus.* Deinde in epiſtola LXIII. ad Joannem Tritemium: *Turonenſis ille Martinus, Magiſtri appellatus, cum nonnulla de Rhetorice, deque Philoſophia ſcripſerit, tum de quatuor*

quatuor virtutibus cardinalibus egregium opus edidit, commentatuſque eſt devotam admodum interpretationem in orationem divi Bernardi Claræuallenſis, quam ad divam Mariam acceptam atque ſcriptam mater Eccleſia frequenter commemorat & canit, Salve, Regina miſericordiæ: *quorum operum initia non teneo. Hunc cum ex Schola Pariſienſi Rex Francorum Ludovicus XI. propter hominis celebrem famam accerſiviſſet, mors immatura aſſumpſit quinquageſimum agentem annum.*

Claudius Felix Lingonenſis, in præfatione Moralium Gilberti Crabbi & Nicolai Puteani: *Clariſſimus*, inquit, *& diligentiſſimus Moralium interpres Martinus Magiſter.* Hæc ille anno MDIX.

David Cranſton, Pariſienſis Philoſophus, in præfatione quæſtionum additarum libro Martini Magiſtri de Fortitudine anno MDX. *Si viros noſtræ ætatis, qui in ſacris aut ſcripſerunt, aut aliquid ediderunt, liber ille* (Tritemii) *de Scriptoribus Eccleſiaſticis inſignis commemorat, qua incuria, aut potius injuria poſteritati ſuum nomen commendare pepercerit, non ſatis demiror, moraliſſime Martine, pariter & doctiſſime. Dignus enim es, cujus memoria æternitati donetur, qui non modicis lucubrationibus, ſed maximis vigiliis præcipuas Moralis Philoſophiæ partes, quæ de cardinalibus virtutibus tractant, tuis libris argutiſſime inſeruiſti: quarum primam partem, quæ de Fortitudine inſcribitur, cum fortiſſimis hoſtibus manus conſerendo, (eoſdemque modo lanceis, nunc enſibus, necnon pugionibus argumentoſis vincendo) fortiſſime es aggreſſus, & illos, cum propriis armis diffideres, ſuis telis ſubjugare conabaris: adeoque viciſti, ut de cariſſimis non ſit, qui vellet iis adeſſe auxilio: quibus tamen ſemivivis relictis, victoriam adeptus diceris & aſſecutus; non minus paſſiones temperantiam nitentes opprimere, ſubjeciſti, conculcaſti; materiamque illam* (de Fortitudine & Temperantia) *tam fructuoſam, tam ſtatui Eccleſiaſtico accommodatam, non minus clare, quam ſubtiliter terminaſti, & non modicam utilitatem ferventibus Studiorum in Theologia animis, judicaris, nec immerito, attuliſſe. Hanc ob rem te Scriptorum Eccleſiaſticorum numero adſcribendum cenſeo. Denique tuam moralem ac præclaram vitam cum opuſculis editis, prout a fide dignis accepero, ſtilo ferme eodem utens, quo uſus eſt deſcriptor, paucis plurima*

complectens recenſebo. Martinus Magiſtri, natione Gallus, Turonenſis, divæ Barbaræ Gymnaſii Primarius, ejuſque ampliator magnificus, in vtraque Philoſophia non mediocriter doctus, ſacrarum Literarum Pariſienſis eruditiſſimus Profeſſor, ſubtilis ingenio, ſermone Scholaſticus, aliorumque impugnator acerrimus, præclara ſcripſit volumina, e quibus ſubjecta feruntur, de Fortitudine vnum librum, de Temperantia vnum librum, de conſequentiis vnum librum: alia inſuper nonnulla edidit, de Iuſtitia, vt fertur, vnum librum, ſuper Fundamenta montium, *lectiones perutiles; ſed hæc ad noſtram notitiam non pervenerunt. Claruit tempore Chriſtianiſſimi Regis Gallorum Ludovici XI. cujus & Confeſſor fuit, ſub quo & diem clauſit extremum. Cleriaci ad divæ Virginis Ædem in pace ſepultus eſt eo in loco, quo & Ludovicus ipſe quieſcit, vt qui vivus regio lateri adhærebat, mortuus ſejungeretur minime.*

Ægidius Delphus, Pariſienſis Theologus, ad calcem operum Martini de cardinalibus virtutibus:

Accipe, quæ noſtris dixerunt majoribus olim
Ad mores, ſummi pectora prompta viri.
Hunc Sophiæ noſtri Primates inter honorant,
Et referunt celſo candida ſceptra polo.

Joannes Celaia, Pariſienſis Theologus, Martinum Magiſtrum inter recentiores Philoſophos collocat in proœmialium Logicæ quæſtionum initio. At præter memoratos de cardinalibus virtutibus commentarios, alia ſcripſit opera, quæ ſic inſcribuntur:

Tractatus conſequentiarum in vera divaque Nominalium via, Pariſiis apud Antonium Denidelum.
Expoſitio perutilis & neceſſaria ſuper libro Prædicabilium Porphyrii, Pariſiis anno MCCCCXCIX.
Quæſtio de fato, quæ præfixa eſt compendio Alberti Magni in octo Phyſicorum libros de cælo & mundo & de elementis, Pariſiis apud Dionyſium Roceum.
De Fortitudine liber vnus, Pariſiis anno MCCCCLXXXIX. apud Wolphangum Hopilium.
De Temperantia liber vnus, ibidem anno MCCCCXC.
Artificioſa contemplatio ſuper *Salve, Regina.*

Non vidi quæ de Rhetorica Martinum ſcripſiſſe notat Guaguinus.

Non vidi quoque de Juſtitia librum, quem illi Cranſton ex fama tribuit.

Digitized by Google

Migravit ille anno MCCCCLXXXII. quem, teſte Guaguino, propter celebrem hominis famam Ludovicus XI. ad ſe accerſiverat: ſepultus eſt eo in loco, quem Cranſton aſſignavit.

CAPUT X.

De Joanne Relico.

JOANNES Relicus Atrebas, niſi pridem ex familia fuiſſet nobilis, ſua virtute præluxiſſet majoribus, & claritatem nominiſque amplitudinem in genus intuliſſet ſuum. Atque vbi primum in Navarrici Gymnaſii Societatem receptus eſt, eo ſtatim eruditionis pervenit, vt circa annum MCCCCLXVI. Hypodidaſcalus Philoſophorum inſtitueretur. Quo in officio cum alios Dialecticæ præceptis excoleret, Theologicis rebus ita ſtuduit, vt pro Scholæ more ſive defenderet, ſive argueret, ſive etiam in Eccleſiis concionaretur, ceteros omnes anteiret. Renuntiatus Doctor anno MCCCCLXXI. relicto Hypodidaſcali munere, concionari ſtatuit, & in his Doctoris partibus ad obitum vſque perſeveravit. Non multo poſt conſtitutus eſt Eccleſiæ ſancti Martini Turonenſis Decanus; & tandem ex Decano Andegavenſis Epiſcopus, & Carolo VIII. a Confeſſionibus. Hinc verſatus in aula Principis, nihil ex aulæ vitiis contraxit; adeo profundas in optimi Doctoris animo virtus radices egerat. In hac media malorum contagione non pollui vel infici, prope ad miraculum accedit. Quare Scriptores coævi in adjiciendis ad Relicum noſtrum elogiis inter ſe certant. Hinc illum Philippus Commineus *ſpectabilem Antiſtitem*; inde Joannes Sangelaſius *maximum in Theologia Doctorem*; hinc Jacobus Faber Stapulenſis *virtutum columen*; inde Raviſius Textor *virum laudabili ſanctitate & ineſtimabili prudentia*, appellant. Hinc alius tradit, eundem, Carolus VIII. Rex Francorum Romæ cum eſſet, tam ornate ac civiliter coram Alexandro VI. dixiſſe, vt gratiſſimam orationem habuerit, & ab Regis exercitu, quem magnopere timebat, ſecurum ſe redditum putarit. Plura non dicam, ſed modo

attexam Relici noſtri elogia duo. Alterum, quod Joannes Franciſcus Picus in libro III. epiſtolarum ſic compoſuit: *Quis illum non amet, non veneretur, qui divinarum humanarumque rerum peritia præcellat, qui ſanctiſſimis moribus præfulgeat, qui a Rege potentiſſimo ex tot millibus Theologorum, quos Pariſiorum præclariſſima Gymnaſia celebrant, unus electus ſit, cui de contractis noxis Chriſtiano ritu confiteatur, cujus ope Andegavenſi populo regendo a ſummis Pontificibus Præſul ſit electus.* Alterum, quod clariſſimus vir Franciſcus Balduinus ad Henricum Andium Ducem ſcripſit: *In Æde,* inquit, *Mauriciana ſpectatur monumentum Ioannis Relii, Epiſcopi Andegavenſis, in cujus epitaphio inſcriptum eſt novum quoddam & rarum, & tanto magis memorabile elogium, fuiſſe illum ſuæ ætatis Philoſophorum facile primum, virum vitiis curialibus impenetrabilem, qui conſpirante mente procerum regii ſanguinis lectus ſit, ut pubeſcentis Regis Caroli VIII. pectus ſanctiſſimum efficeret, quique id quantum licuit, effecerit.* Non adſcribo reliqua, quæ tamen minime vulgare elogium addunt, cum aiunt, *eum Chriſti memorem, immemorem ſuæ ſenectutis, dum ardenter evangelizat, & gregi invigilat, occubuiſſe. Sed hoc dico, cum Eccleſia Andegavenſis talem cuſtodem (cujus impenetrabilem vigilantiam vocare poſſum, qualem Scipionis Aſiatici fuiſſe ait Marcellinus lib.* XVII.*) Regi dedit, & Franci proceres legerunt, quem aula ipſa obſtupuit & ab aulicis quidem illecebris non potuiſſe corrumpi. Fateor hodie monſtrum quoddam poſſe videri, ut Poetæ fingunt ſuum Pelidem ἄτρωτον; ſed tamen tam adamantinum præſidium & Regi neceſſarium, & hic inventum eſſe, cum lapides ipſi fateantur, tua intereſt non neſcire. Ego laudabo hunc Relium duntaxat, quod magni Regis & adoleſcentiam recte rexerit, & tenerum pectus ſanctiſſimis virtutibus armaverit adverſus vim aulicæ nequitiæ: cujus quidem aciem retundi poſſe novo ſuo exemplo & reipſa docebat. Quodque cum a Rege impubere coacta eſſent magna illa Comitia Turonenſia, rogatus lectuſque, ut oratione præiret, exorſus a commendatione concordiæ, quaſi longe reſpiceret hæc tempora, veterem illum verſiculum tanquam oraculum, vel potius vaticinium, ſicut didici ex actis illorum Comitiorum, ingemiſcens repetiit: En quo diſcordia cives perduxit miſeros. Quod cum Rex comitem habere*

Digitized by Google

voluiſſet, in Italiam, ad Andegavenſium Principum jus aſſerendum literata illius legatione perfecerit, quod vix ullis armis potuiſſet, ut Roma Regi Franco pateret. Sed quod nunc magis dicere volo, illud eſt, quod Relius noſter, ut Regem adoleſcentem, tanquam de ſubacta Italia triumphantem exultantemque graviter moneret, oſtendit in Neapolitana Æde ſanctæ Claræ ſepulcrum marmoreamque effigiem Andegavenſis Roberti Regis clariſſimi, & quod in ejus ſepulcro inſcriptum legitur:

Aſpice Robertum multa virtute refertum.

Carolo VIII. quem anno MCCCCXCVIII. immatura mors abſtulit, funebri oratione apud ſancti Dionyſii Monaſterium parentavit; ſed ipſe Antiſtes eodem anno nondum expleto Salmurii vitam cum morte commutavit. Allatum Andegavi corpus in Antiſtitum capella ſepelitur, eique epitaphium hoc apponitur: *Ioannes de Reli Atrebatenſis, nobilis genere, nobilior potius vitæ ſanctimonia, Philoſophorum Theologorumque ætatis ſuæ longe primus. Cum concionandi admiratione in me omnes convertiſſem, conſpirante regii ſanguinis procerum mente, pubeſcenti Carolo Regi VIII. Confeſſor lectus, Decanus divi Martini, mox Epiſcopus Andegavenſis creatus, ſanctiſſimum Regis pectus effeci vitiis curialibus impenetrabile, in pauperes Eccleſiaſque liberaliſſimus, mihi parens immemor ſenectutis, memor Chriſti ardenter gregi meo evangelizo: morbo correptus obdormio anno Domini* MCCCCXCVIII. *Martii* XXVII.

Ea autem oratio, quam nomine trium Regni Ordinum habuit in Comitiis Turonenſibus anno MCCCCLXXXIII. Gallice, uti pronuntiavit, Lutetiæ edita eſt anno MDLVIII. apud Galeotum Pratenſem.

Reperitur in libro, cui titulus eſt: *Ordo in Comitiis trium Regni Ordinum Turonis anno* 1483. *convocatorum obſervatus.* Duæ in his Comitiis coram Rege propoſitiones fuerunt ab Relico factæ: una in ipſis Comitiis anno MCCCCLXXXIII. menſe Februario; altera coram eodem Rege. ſed in iſta lectus eſt ab ipſis tribus Regni Ordinibus.

Caput XI.

De Jacobo Lupo.

Jacobus Lupus, natione Luſitanus, Grandimontenſis Ordinis Prior, Emmanueli Regi datum ſe Præceptorem ait; deinde illius juſſu tranſiiſſe in Academiam Pariſienſem, vbi cum annos octo bonis artibus & ſacris Literis ſtuduit, Baccalarii gradum adeptus eſt. Sed cum formatus eſſet, vt loquuntur, Baccalarius, in Navarræ Collegium anno MCCCCXCV. ſe recepit, & hoſpitio donatus eſt. Tunc in Joannis Raulini, cujus ante mentio facta eſt, magni Navarræ Magiſtri, diſciplinam admiſſus, ſcholaſticis vacavit exercitiis, & anno MCCCCXCVIJ. ad ſtudiorum portum feliciter appulit. In hoc autem, quod ita emetiebatur, ſpatio duos magnæ cum eruditionis, tum vtilitatis libros compoſuit. Alter eſt de Republica gubernanda per Regem, in quatuordecim capita diſtributus.

In primo probat auctor, Rempublicam neceſſario indigere regimine, & varios eſſe regendæ Reipublicæ modos.

In ſecundo probat, regalem principatum meliorem & præſtantiorem eſſe ad gubernandam Rempublicam.

In tertio tractat de regia dignitate, & de officio Principis in regia majeſtate conſtituti.

In quarto tractat de munere ſapientiæ Regi neceſſariæ.

In quinto tractat de prudentia Regis, & de conſilio cum ſuis ſubditis capiendo.

In ſexto tractat de juſtitia & de miſericordia Regis in ſuos ſubditos.

In ſeptimo tractat de fortitudine Regis, & de ejus magnanimitate.

In octavo tractat de virtute temperantiæ Regi neceſſaria, & de vitiis gulæ & luxuriæ ſummopere fugiendis.

In nono tractat de Regis liberalitate, & de ejus magnificentia.

Digitized by Google

In decimo tractat de vitio avaritiæ, quod Rex ſumme fugere debet.

In vndecimo tractat de legibus & de earum conditionibus, quas Rex ſuis ſubditis debet imponere.

In duodecimo tractat de pace Regis cum Chriſtianis habenda, & de bello nonnunquam gerendo.

In decimo-tertio tractat de dilectione & amicitia, quam Rex debet habere ad ſuos, & de amore, quo ſubditi debent ejus majeſtatem amare, venerari & colere.

In decimo-quarto tractat de vectigalibus & de tributis, quæ tenentur ſubditi ſuo Regi pendere.

Hic liber ab Jacobo editus eſt ante annum MCCCCXCVII. cum in eo non Licentiatus, ſed Baccalarius Theologiæ formatus duntaxat appellatur.

Alter ſic inſcribitur: *Liber aſſertionum Catholicarum Apoſtoli, omnibus Prædicatoribus accommodatiſſimus, in quo omnes concluſiones Apoſtoli & earum probationes annotantur.* Pariſiis apud Antonium Denidelum, anno MCCCCXCVII. quo Jacobus Licentiæ gradum accepit Idibus Jan. Edidit alterum librum, cujus finis ſic habetur: *Tractatus perutiliſſimus de juſtitia commutativa, & arte campſoria, ſeu cambiis, ac alearum ludo viri clariſſimi, ſacræ Theologiæ Profeſſoris eximii, Magiſtri Ioannis Conſobrini Portugalenſis, Ordinis Fratrum glorioſiſſimæ Dei genitricis Mariæ de Monte Carmeli, feliciter explicit diligenti opera ac ingenti cura per venerabilem Iacobum Lupi, ſacræ Theologiæ Baccalarium bene meritum.* Impreſſus Pariſius per Guidonem Mercatoris, in Campo Gaillardi, anno Domini MCCCCXCVI. die XIV. Novembris.

In hoc autem Licentiæ gradu deceſſit anno MCCCCXCVIII. XV. Calend. Aprilis, & ſubter Crucifixum in Navarrici Gymnaſii templo condi voluit. Epitaphium habuit, ſed magna ex parte obliteratum eſt, hic verſus ſupereſt:

Quem pedibus teritis, precibus relevare velitis.

Digitized by Google

CAPUT XII.

De Joanne Mileto.

JOANNES Miletus ex honeſta & nobili Pariſienſium familia ortus, parentes habuit Joannem & Margaretam, magnæ virtutis conjuges, quæ prima eſt ac vera Chriſtianorum nobilitas. In eorum ſinu & indulgentia cum educatus eſſet annos prope duodecim, Magiſtram Studiorum Pariſienſem Navarram adiit, vbi trium ex ordine Collegii Sodalitatum particeps factus eſt, & per omnem humaniorum literarum, Philoſophiæ & Theologiæ cultum, adoleſcentiam ac juventutis initium tranſegit. Interea dum hoc ſtadium decurrit, Canonicus primum, deinde communibus Eccleſiæ votis, Decanus Sueſſionenſis eo tempore inſtituitur, quo Rectoris Academici perſonam ſuſtineret: tum demum, obeunte Reginaldo Antiſtite, ex Decano Epiſcopus. ſic per diverſos honorum gradus ad apicem Sacerdotii conſcendit, ac virtutis & doctrinæ præmium conſecutus eſt. Hæc tamen matura ad Pontificium electio pati non potuit, vt ea obiret omnia, quibus Theologiæ magiſterium adipiſceretur. Electionem porro cum approbaſſet Metropolitanus, conceſſit, vt Dionyſius Pariſienſis Epiſcopus Joannem in Æde Navarrici Gymnaſii conſecraret, quod & anno Chriſti MCCCCXLII. feliciter peractum eſt. Conſecratus igitur propter bella, quibus Regnum adhuc infeſtaretur, toto fere biennio in eodem Gymnaſio cum ſuis ſociis permanſit. Apud Sueſſiones cum egregii Paſtoris munere fungeretur, Eccleſiamque probis inſtitutionibus ædificaret, a Philippo Burgundiæ Duce Leodium vocatus eſt, vt prima ſacerdotalis curæ rudimenta Ludovicum Borbonium juvenem, hujus loci Epiſcopum, doceret, eumque in regenda Eccleſia per aliquod tempus adjuvaret. His duobus graviſſimis oneribus humeros dum ſuppoſuit, ſuam omnibus approbavit diligentiam, cariſſimus habitus, & ſingulari obſervantia

vantia cultus eſt. In Sueſſionenſis Eccleſiæ monimentis refertur, Joannem noſtrum ab Ludovico XI. factum eſſe Vicecancellarium; ſed id officii, cum permagnas diuturnaſque Anglorum & Francorum diſſenſiones nec ſedare, nec ferre poſſet, abdicaſſe, & Principum aulam, intutum Chriſti miniſtris locum, deſeruiſſe. Ubi vero ſuam ſe recepit in Eccleſiam, eique totus adhæſit, & ſibi ſuoque gregi quantam maximam potuit, operam navavit. Importata bellorum iniquitate damna, ſeu quæ animi, ſeu quæ corporis bona ſpectent, reſarcivit. Neceſſarios ritibus Eccleſiaſticis libros comparavit: revocandis in ordinem ſingulis Cleri partibus, quas calamitoſiſſima tempora diſſipaverant, ſedulo vacavit: Sueſſionenſem dedicavit Eccleſiam, altaria pene omnia conſecravit, annuum conſtituit reditum, quo & feſtum inaugurationis templi celebraretur, ædiculæque duæ dotarentur: omnia tandem bona quæ poſſidebat, in vſus pios diſtribuit. Apud Noviomenſes juſta ſibi funebria æternum in die obitus ſolvi nonnullorum vectigalium attributione inſtituit. Tum legatis teſtamento pecuniis voluit, vt quo die mortem oppeteret, ſibi cum a Laudunenſibus, tum a Meldenſibus & a Noviomenſibus quoque parentaretur. Deinde Eccleſiarum & Cœnobiorum diœceſis ſuæ proventus auxit, vel religioſis ſupellectilibus adornavit. Quocirca factum eſt, vt Joannis Mileti nomen in perpetuitatem conſequentis temporis pro honore abierit, & pietas ab omnibus, qui ea incolunt loca, frequentibus laudum præconiis benedictionibuſque celebretur. At ne quis putet me leges Hiſtoriæ negligere, mihi præſto ſunt Sueſſionenſis Eccleſiæ Necrologium & Annales Noviomenſis Eccleſiæ, quos Jacobus Vaſſeurius, Pariſienſis Theologus, confecit.

Adſcribo verba Necrologii: *Pridie Calendas Aprilis anno Domini* MDII. *obiit felicis recordationis & devotæ memoriæ reverendus Epiſcopus noſter Ioannes, hujus nominis primus, cognomento Milet, de Pariſiis oriundus, ex Ioanne & Margareta conjugibus nobiliter procreatus, ab ineunte ætate literis apprime eruditus, in adoleſcentia Eccleſiæ noſtræ Canonicus, deinde Decanus electione Capituli inſtitutus, ea tempeſtate, qua Rectoriam & primariam dignitatem Univerſitatis Pariſienſis vice prima*

GGgg

eſt aſſecutus. Paullo poſt decedente domino Reginaldo, a Capitulo in Epiſcopum & Paſtorem Sueſſionenſem ann. MCCCCXLII. *eſt electus, & Remis confirmatur: in Capella Collegii regalis Navarræ a domino Dionyſio, Pariſienſi Epiſcopo, per literas dimiſſorias domini Reginaldi de Chartres, Archipræſulis Remenſis, tunc Franciæ Cancellarii, conſecratus eſt. Iuramentum fidelitatis Regi Carolo VII. ad cauſam temporalitatis Epiſcopatus Sueſſionenſis præſtitit. In eodem regali Collegio fere biennio cum ſuis ſociis Theologis permanſit, donec temporis opportunitas ſe offerret, quatenus ſecure ſine hoſtili incurſione ingreſſum in civitatem ſuam, prout moris eſt, facere ſolenniter poſſet. Poſt adeptum Epiſcopatum a Philippo Burgundiæ Duce accerſitus, & ad regendum Epiſcopatum Leodienſem cum domino Ludovico de Bourbon ſuo conſanguineo, in annis juvenilibus adhuc conſtituto, Leodium proficiſcitur. Ab omnibus venerabatur & diligebatur. Curriculis annorum ſuccedentibus, a Ludovico Francorum Rege XI. Vicecancellarius committitur: qui conſiderans temporis malitiam ob Principum Franciæ & Angliæ inimicitias, cœpit paulatim curias Principum deſerere, vt quiete Epiſcopatui ſuo, prout de jure tenebatur, inſerviret. Ipſe enim talentis virtutum multipliciter inſignitus, in ſpiritualibus & temporalibus circumſpectus, varios labores ſumpſit, vt Eccleſiæ noſtræ ſponſæ ob guerrarum voragines, Angliæ & Burgundiæ diſſenſiones in Regem & Francos, multipliciter deprædatæ, depauperatæ & pene funditus in bonis & miniſtris conculcatæ, ſtabilimentum & reſtaurationem præpararet, ac divini cultus auctor fieret, prout de multis ſequens exigua narratio elucidabit. Sueſſionenſem Eccleſiam dedicavit, omnia altaria conſecravit, feſtum dedicationis fundavit, duas Capellanias fundavit, propriiſque reditibus dotavit, & omnia tandem bona ſua in pios vſus diſtribuit.* Hæc ibi.

Adjicio quæ Gerardus Machetus, Caſtrenſis Epiſcopus, in epiſtola CCXV. ad Decanum & Capitulum Eccleſiæ ſancti Martini Turonenſis ſcribit, de Reginaldo Sueſſionenſi Epiſcopo locutus: *Contribulationis noviſſimæ verba prædicabat, velocem exitum ſuum ex hac peregrinatione prædicabat populo ſuo ſedulo. Arenoſus erat, vt mihi familiariter narrabat. Conſecratus eſt Magiſter Ioannes Mileti, ſucceſſor ejus, Burſarius Collegii noſtri.*

Nunc adſcribo verba, quæ de eo traduntur in Annalibus Noviomenſis Eccleſiæ: *Par concluſion Capitulaire du 22. Aouſt 1498. il paroiſt que Meſſire Iean Milet Eveſque de Soiſſons, a fondé vn Obit en noſtre Egliſe, moyennant quatre cens livres, lequel fut accepté le 13. de Decembre: outre ce par teſtament il legue aux Egliſes Cathedrales de Laon, Meaux & Noion, 25. livres Pariſis à chacune d'icelles, à la charge d'vn Service aprés ſa mort.* Hæc vernacule, prout a Vaſſeurio ſcripta ſunt, referenda eſſe duxi, quo rei geſtæ fides major adhiberetur. Silere piaculum eſſet, eundem Miletum certos quoſdam reditus Pariſienſium Dominicanorum Conventui eo dediſſe, vt illic Miſſa, quæ Facultatis vulgo dicitur, in beati Thomæ Aquinatis feſto quotannis celebretur. Publicum hujuſce fundationis inſtrumentum ſupra ſacrarii ſeu veſtiarii oſtium inſculptum eſt ad memoriam rei ſempiternam.

Ceterum Miletus annum ætatis octogeſimum-octavum implebat, cum ex hac hominum colluvione diſceſſit, tranſactis in Epiſcopatu annis LII.

Synodales Conſtitutiones anno MDII. Pariſiis edidit apud Joannem a Prato, in 4°. vbi inter cætera, *Decanis præcipit vt pulſare campanam faciant in meridie, dicendo ter* Ave, Maria, *pro pace Regis Franciæ, pro quibus tribus* Ave, Maria, *conferuntur trecenti dies Pœnitentiæ.*

REGII
NAVARRÆ GYMNASII
PARISIENSIS
HISTORIÆ PARTIS TERTIÆ
LIBER III.

Scriptores ſcriptorumque vitam ſeu elogium cum operum indice, ab anno M D. vſque ad annum M D C X L. continens.

CAPUT I.
De Joanne Simone.

JOANNES Simon Lutetiæ ex honeſtis parentibus in lucem ſuſceptus eſt. Is poſtquam in Academia humaniores literas didicit, in Navarricam Philoſophorum Communitatem admitti ſe curavit. Suum in ea SOCIUM fuiſſe Joannes Muneratus dicit in nuncupatione tractatus, quo varias Eccleſiarum dedicationes perſequitur, & eam maxime qua Pariſienſis Eccleſia conſecrata eſt. Adepto in Artibus magiſterio, Navarricum Sodalitium deſeruit, & ad Juris Scholas ſe tranſtulit. Hinc factus in ſuprema Curia Senator, & temporis progreſſu Archidiaconus in Pariſienſi Eccleſia. Tum anno MCCCCXCIV. illius Antiſtes electus & conſecratus eſt propter egregia virtutum ornamenta, quibus decorabatur: & anno proximo Synodum inſtituit, in qua multas conſtitutiones edidit, quæ tunc Pariſiis prodierunt. Obiit anno MDII. x. Calend. Januarias. In ſuperiori hujus Eccleſiæ parte, quæ Chorus dicitur, jacet cum hoc epi-

Digitized by Google

taphio, quod & Senatoris & Epiſcopi dignitatem ac patriam declarat:

Pariſiis ortus, Præſulque ex gente Simonis,
Quo duce ſub ſancto tramite cauſa viget,
Conſule quo fuerat vix quiſquam juſtior alter,
Quique reformandi ſpes erat una gregis.
Clarus Ioannes ſculpto jacet ære ſepultus:
Ipſe feras illi, care viator, opem.

Caput II.

De Raimundo Periardo.

Raimundus Cardinalis dictus Gurcenſis, Gallico cognomine inſignitur, quod a variis auctoribus, qui de eo loquuntur, varia Latinitate donatum eſt. Navarræ Pariſienſis codices, Raimundum Periandi: Joannes Linturius, Remundum Pegerandi: Joannes Nauclerus & Henricus Mutius, Remundum Pairaudum: Alfonſus Ciaconius, & Abrahamus Bzovius, Remundum Peraululi: epitaphii conditores, Remundum Peraudi, ſcripſerunt. Sed qui ſcripſerunt Raimundum Peraudi, ſine dubio ſcripſerunt rectius, quod ad cognomentum Gallicum *Peraud*, convenientius ac propius accedat. Hoc inprimis notandum mihi videtur, ne quod diverſa nomenclatione obſcurum redditum eſt olim, obſcurum perſeveret, vel auctores illos legentibus nonnullum intelligendi negotium creetur. Raimundus ergo Surgeriis apud Santones natus, non aliis præſidiis, quam ſcientia & virtute ſibi viam ad Cardinalitium honorem munivit. Ad ſcientiam quod attinet, anno Chriſti circiter MCCCCLXXI. in Navarræ Collegium venit, ibique Socius Theologorum effectus eſt. Id ipſe teſtatur in literis, quibus circa annum MDII. cum eſſet Herfordiæ, certa quædam Martyrum & Confeſſorum lipſana eidem Collegio dedit. Verba ſunt: *Reliquias dedimus præſentandas egregiis nobis in Chriſto dilectis Magiſtris, magno Magiſtro, Proviſori, Magiſtris Burſariorum in Artibus & rudimentis Grammaticæ, ſtudentibus*

Burſariis ac Capellanis famoſiſſimi Collegii regalis Navarræ, almæ Univerſitatis Pariſienſis, in quo quidem Collegio alias moram traximus Burſarius, dando operam, licet minus diligentem, in ſacra Theologia. Has autem literas typis mandari curavimus, in parte I. libro III. cap. I. Ad annum MCCCCLXXII. ſub Guillelmo Caſtrofortio, qui tum moderabatur Collegium, primum in ſacra Facultate Curſum confecit; ſed alios præterea ſcholaſticos actus celebraſſe non invenio. Quare fallitur Linturius, dum Remundum, ſacræ Theologiæ Doctorem appellat, niſi qui Pariſienſis Theologiæ candidatus tantum erat, Magiſtri nomine reipſa dignus exiſtimaretur a Germanis. Quod ſi Doctoris, aut certe Baccalarii titulum ſortitus eſſet Raimundus, id neque in iis literis, quarum verba retuli, omiſiſſet, neque in aliis, quæ ibidem editæ ſunt, vbi ſic habetur: *In Collegio Navarræ ſacrarum Literarum, quas profitemur, olim dum in minoribus eſſemus, prima fundamenta & rudimenta accepimus.* Sed quamvis illum haud fuiſſe Doctorem vel Baccalarium ſatis conſtet; in virum tamen doctum evaſiſſe probant non ſpernendæ eruditionis opera, quibus memoriam ſui conſecravit. Non tam externa Magiſtri inſignia, quam bene navata in optimis Scripturarum ſtudiis diligentia Magiſtrum facit. Exin Raimundus neſcio quo fato Romam ſe recepit, & virtute ac ſcientia, vt dixi, ſuccolantibus in Curiam delatus eſt, vbi vir prudens ex ſapientia modum retinuit, eoque apud Innocentium VIII. devenit gratiæ ac fiduciæ, vt miſſus ſit in omnem Germaniam Legatus, qui multiplicem a peccatis indulgentiam prædicaret, indeque neceſſarias ad inſtruendum contra Mahometanos bellum pecunias colligeret. Factum illud anno MCCCCLXXXIX. & MCCCCXC. ſcribunt Linturius in appendice ad Faſciculum temporum, Nauclerus generat. L. & Mutius lib. XXIX. Chronicorum Germaniæ. Sunt qui legationem illam in Pauli II. & Sixti IV. Papæ tempora rejiciant. Sed oppido falluntur, non ſolum quia auctores ſynchroni rem aliter tradiderunt; ſed etiam quia ſub initium Sixti Pontificis adhuc in Navarræ Collegio verſabatur. Inter eos qui ſic errarunt, Ciaconius eminet, qui & Raimundum pecuniarum, quas collegerat, male

Digitized by Google

adminiſtratarum accuſat; ſed immerito, atque ex ignorantia facti, quod Linturius teſtis oculatus ita recenſet: *Tota pecunia collecta fuit ſurrepta in Cronach & Freyburg; in Cronach a filio ruſtici, & in Freyburg a paſtore: qui capti & factum confeſſi, diriſſime interfecti ſunt.* Non multo poſt Maximilianus Imperator, cum caſte integreque geſtam ab Raimundo legationem noſſet, ſua commendatione perfecit, vt & Gurcenſis Eccleſiæ crearetur Epiſcopus, & tandem ab Alexandro VI. in Cardinalium numerum cooptaretur. Raimundo hanc dignitatem Matthæus Boſſus Veronenſis gratulatus eſt epiſtola XLIX. Inter cetera, quæ de illo præclara dicit, vitam ſumma cum virtute conjunctam ſemper egiſſe affirmat, acceptumque a bonis omnibus ob acceptam purpuram, gaudium perinde proponit, ac ſi Romanæ Sedis culmen aſcendiſſet. Deinde epiſtola LI. ſanctæ fidei & Eccleſiæ columen, epiſtola LII. & LV. Eccleſiæ decus ac jubar, religioſorum hominum & ſacrorum Patrum gloriam appellat. Hæc inter potentiſſimos Principes, Maximilianum & Carolum Francorum Regem, ita conciliavit ſibi, vt gratiſſimus vtrique haberetur. Quapropter omnes ingenii atque induſtriæ nervos eo contendit, vt illos ad ſanciendum pacis ac concordiæ fœdus perduceret, & ad ſuſcipiendum contra Turcas bellum inflammaret. Quo etiam nomine Matthæus Boſſus epiſtola LIII. Raimundum miris laudibus extollit. Tunc Cardinalis pergit in Germaniam, venit in Galliam, atque ibi cum moritur Ambaſiæ Carolus, exequias funeris illius proſequitur. Pariſienſem Academiam inviſit, & nonnullos Theologiæ Actus ſua præſentia & aſpectu cohoneſtavit. Tum Romam redit, & in Germaniam Legatus remittitur, vt ſacrum adverſus Turcas bellum inſtauraret. Legationis ſuæ fines ſic ipſe deſcribit in Chronico Sponheimenſi & aliis in locis: *Remundus, miſeratione divina ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, tituli ſanctæ Mariæ Novæ Presbyter Cardinalis, Epiſcopus Gurcenſis, ad univerſam Germaniam, Daciam, Sueciam, Norvegiam, Friſiam, Pruſſiam, omneſque & ſingulas illarum provinciarum civitates, terras & loca etiam ſacro Romano Imperio in ipſa Germania ſubjecta, ac eis adjacentia, Apoſtolicæ Sedis de Latere Legatus.*

Digitized by Google

Re infecta, in vrbem revertitur: quas ob Cardinalium vitia querimonias nationum ſuſtinuerat, exponit, illoſque ad vitæ morumque emendationem vehementer hortatur. Circa illud tempus, abdicata Gurcenſis Eccleſiæ cura, Sanctonenſis conſtituitur Epiſcopus; nec tamen Gurcenſis Cardinalis vocari deſtitit. Ab Alexandro VI. Peruſinam & Tudertinam, & ab Julio ſecundo Viterbienſem legationem ſuſcepit, quo in munere diem clauſit vltimum. Porro Cardinalis noſtri virtutes executi ſunt Scriptores duo æquales, Germanus vnus, alter Italus. Hic eſt Matthæus Boſſus epiſtola LIV. *In te quoties*, inquit, *converto animum, agnoſco vni tibi, Remunde, ineſſe quicquid ornamentorum & laudum a magnis viris poſſit exquiri, humanitatem, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, liberalitatem, Dei timorem, augendæ Chriſtianæ religionis ardorem, vt colluceat in Eccleſia vita, veluti inter matutina nubila lucifer, & inter vmbras ſerotinas heſperus, a quo ſpero fructus emanaturos, tua tanta virtute digniſſimos, & noſtris temporibus miſeris neceſſarios, ſi Eccleſia, fideleſque populi exaudire te potuerint, & tuis fideliſſimis monitis, ſanctiſſimiſque conſiliis acquieverint.* Ille Joannes Tritemius in Chronico Sponheimenſi. *Anno*, inquit, *etiam prænotato* (MDV.) *ſeptima die menſis Septembris obiit Remundus Presbyter Cardinalis ſanctæ Mariæ Novæ, Gurcenſis Epiſcopus, Viterbii ſepultus, qui per triennium continue Sedis Apoſtolicæ fuit de Latere Legatus per vniverſam nationem Germanicam, vir moribus & vita ſanctiſſimus, & omni integritate conſpicuus, juſtitiæ cultor magnus, & honorum ſimul ac divitiarum mundi contemptor omnium conſtantiſſimus, cui ſimilem non habebat ætas noſtra.*

Quæ autem ſcripſit, hæc ſunt:

Liber de dignitate ſacerdotali ſuper omnes Reges terræ, in Germania excuſus abſque titulo & Typographi nomine, vt notat Joſias Simlerus in Epitome Geſneri.
De actis ſuis Lubeci & in Dacia.
Epiſtolæ aliquot ad Capnionem & alios.

Viterbii jacet in Eccleſia Eremitarum ſancti Auguſtini cum hoc epitaphio:

Raimundus Perauldi, patriæ ſuæ Sanctonenſis Epiſcopus, ac S. R. E. Presbyter Cardinalis Gurcenſis, proque ea Legatus, adeo

adeo opulentiæ contemptor, vt elargiendo ſibi nihil relinqueret: ab Iulio tamen II. Pontifice Maximo ditatus. Dum Patrimonii legatione fungitur, Viterbii obiit Nonis Septembris anno ſalutis MDV. *vtque ab initio tradita ſolum retinere occœperat, ſic monumentum hoc haud quæſitum reverentiæ ejuſdem approbare credendum eſt. Vixit annos 70.*

CAPUT III.

De Ægidio Netteleto.

ÆGIDIUS Netteletus anno MCCCCLXXI. Licentiam adeptus eſt in Theologia, nec vnquam magiſterii titulo inſigniri voluit: haud poſtremum Chriſtianæ modeſtiæ documentum. quod ignorarunt Conradus Geſnerus, Valerius Andreas & Franciſcus Suvertius, a quibus ſacræ Theologiæ Doctor appellatur. Verum inter Licentiatum & Doctorem eruditionis intereſt nihil, intereſt tantum aliquid ſcholaſtici ritus, cujus pompa incautos homines efferre ſolet. Netteletus Ægidio Carlerio in Cameracenſis Eccleſiæ Decanatu ſucceſſit anno MCCCCLXXII. V. Calendas Decembris, qui & idonea Theologo doctrina ad illuſtriores ſui temporis Magiſtros acceſſit, & Decani Cameracenſis ſplendore ac virtute nemini ceſſit. quæ omnia æquales ſcriptores duo, qui Netteletum apprime noverant, monimentis conſignarunt ſuis. Alter eſt Chriſtianus Maſſæus in Chronicorum mundi libro II. ad annum MCCCCXC. *Ægidius Nettelet, Decanus Eccleſiæ Cameracenſis, vir virtutum floret.* Alter vero Joannes Tritemius in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis: *Ægidius Nettelet, Decanus Eccleſiæ Cameracenſis, vir in divinis Scripturis ſtudioſus & eruditus, & ſæcularis literaturæ non ignarus, ingenio præſtans, vita & converſatione præclarus, & ſingulari devotione conſpicuus, quædam præclara volumina edidit, quibus nomen ſuum notificavit, e quibus extat opus celeberrimum, omni ſtatui neceſſarium, quod mirabili induſtria, pulcherrimaque conſequentia in vnum comportavit ex epiſtolis ſancti Hieronymi Presbyteri lib. III. Cetera me la-*

tent. Vivit uſque hodie in civitate Cameracenſi vita & doctrina celeberrimus, & varia componit ſub Maximiliano, Romanorum Rege, & ſummo Pontifice Alexandro VI. anno MCCCCXCIV. *Ceterum in ejus epitaphio ita ſcriptum accepi: Qui cum vita, moribus & doctrina imitatus fuiſſet divinum Hieronymum, altera die a feſto beati Hieronymi obiit anno* MDV.

CAPUT IV.

De Joanne Munerato.

JOANNES Muneratus, qui ſe ſcholaſticum Gymnaſii Pariſienſis Theologum nominat, duos illuſtres ſtudiorum moderatores habuit, Joannem Raulinum, qui ex magno Navarræ Magiſtro Cluniacenſis Monachus factus eſt; & Ludovicum Pinellam, qui ex eodem magno Magiſtro Pariſienſis Cancellarius, atque ex Cancellario Meldenſis Eccleſiæ Antiſtes. Utrum plures Theologiæ actus celebraverit, non conſtat; ſed conſtat tantum eum nec magiſterium, nec Licentiæ gradum in Theologia conſecutum eſſe. Id cum alia impedierunt, tum forte Concentoris (vt ipſe loquitur) officium, quo in Navarrici Collegii Eccleſia fungebatur.

Uſuardi Martyrologium edidit anno MCCCCXC. & ſingulos pene natales dies, pluribus ſanctorum Patrum ſententiis illuſtravit. Illud tamen ad vetera exemplaria minime recognovit, vt quæ poſt Uſuardi tempus adjecta fuerant, notaret.

Duos ad Martyrologii calcem tractatulos adjunxit. Unus eſt de divino Officio celebrando ex decretis Baſilienſis Concilii; alter de moderatione & concordia Grammaticæ & Muſicæ in Officio Eccleſiaſtico.

Tractatum de beatæ Mariæ Pariſienſis Dedicatione juris publici fecit anno MCCCCXCIV. in 4°. recuſus eſt anno MDXVI.

Digitized by Google

CAPUT V.

De Jacobo Almaino.

JACOBUS Almainus Senonenſis, acutiſſimi & in Philoſophia & in Theologia diſputatoris nomen obtinuit, nec immerito. Is cum factus eſſet Artium Magiſter, continuo Dialecticam & naturalem Philoſophiam docuit, vt fidem faciunt opera, quæ anno MDV. & MDVIII. typis mandari curavit. Fuit, qui tunc in laudem Almaini ſequentes verſus cecinit:

Qui cupis, o felix, Senonenſia noſcere geſta,
Et dialecticos ſcandere forte gradus:
Fertilis ignotas Iacobi perge per vndas,
Cujus eburneo defluit ore melos.
Nam ſua ſeptenis Pharios penetralibus amnes,
Niliacoſque petit cognita fama ſinus.
Alter ſanguineis nervoſas Brennus in armis,
Quo duce, Romulei palluit auctor agri.
Ille Caballino didicit ſurreptus ab amne
Irrita terribili tela vibrare manu,
Et Geticos forti palma criſpare dolones,
His quibus empyreas ibit ab orbe domos.

Ad annum MDVIII. in Theologicum Navarræ Sodalitium admiſſus eſt, & MDXI. magiſterium in Theologia conſecutus. *Inſignem* fuiſſe *Ioannis Majoris auditorem*, Robertus Senalis, Pariſienſis e Collegio Montis-Acuti Theologus, tradit in ea ad eundem Majorem epiſtola, quæ Majoris commentariis in librum IV. Sententiarum editionis II. ann. MDXVI. præfigitur. Deinde anno proximo in regali Navarræ Collegio librum Sententiarum tertium legit, & ei commentarios adjunxit. Quo tempore Ludovicum XII. adverſus Julium II. & Conciliorum auctoritatem contra Thomam Cajetanum acerrime defendit. Auctoris hujus liber de ſummi Pontificis ſupra Concilium auctoritate, a Concilio quod anno MDXI. Piſis habitum eſt, tranſmiſſus fuit ad Facul-

tatem Theologiæ, vt ei reſponderi curaret. Tunc Facultas Theologiæ Almainum, tametſi juvenem Magiſtrum, judicavit dignum, qui Thomæ Caietani librum confutaret. Confutavit, & illius confutatio publice recitata eſt in frequentiſſimo Theologorum audientium & approbantium conſeſſu. Id olim ab Andrea Duvallio, Pariſienſi Theologo, accepi: Duvallius, vt aiebat, a Joanne Pictavino, Theologicæ Facultatis Decano: Pictavinus a Dionyſio Camuſio, ejuſdemque Facultatis Decano: Camuſius ab iis, qui recitationi interfuerant, acceperat.

Huc ſpectant illi verſus, quos ad Almainum tunc cecinit Benedictus Noca:

Lux quæſita diu, lucis doctiſſime Doctor:
Inventor bonus es, quod latet, illud habes.
Nox inimica tibi eſt, lucem nox non damnat & odit:
Lucis amator eris, nox inimica tibi eſt.
Iuſta facis, fugienda fugis, defenſor honeſti es:
Ut placeas juſtu, Rex tibi amicus erit.
Semper amat doctos Princeps, nam Gallicus: omnis
Gallia te laudat, Gallus es, ergo bonus.
Fauſte, precor, valeas Pylium victure per ævum:
Vivas Parriſiæ ſplendor Academiæ.

Quantum vero in optimarum Artium ſtudiis curæ ac diligentiæ adhibuerit, a Vincentio Doreſmiero, Pariſienſi Medico, ſic memoriæ proditum eſt. *Perpendas, Lector, quantum ſtudioſi rei divinæ & candidati & profeſſores viro abſolutiſſimo Iacobo Almaino Senonenſi debeant, vt qui ne horulam quidem vnam præterlabi ſineret, qua non aliquid legeret, interpretaretur, diſſereret, quod ad communem juventutis frugem ſpectare putaret.* Sed quanto ingenii acumine præditus fuerit, docent cum ipſa ejus opera, tum iis anno MDXVI. præfixa Oliverii Lugdunei epiſtola, quæ publicum ea de re judicium repræſentat. *Viventem*, inquit, *auctorem eruditiorem neſcio, an argutiorem inter profitendum, non noctuinis aut lippientibus, ſed aquilaribus & linceis oculis mæandros nodoſque Doctorum difficiles introſpicientem & clariſſime explicantem, extricantem, perinde ac divinum aliquod ingenium, aut numen ipſum auditores reverebantur, ſuſpiciebant,*

Digitized by Google

admirabantur. Hæc ille, qui anno MDXVII. magiſterium in Theologia primus omnium adeptus eſt.

Quæ autem lucubravit opera, hæc ſunt:

Tractatus quinque conſequentiarum, denuo excuſi Pariſiis anno MDVIII. apud Dionyſium Roccum.

In tractatu primo agitur de definitione & diviſione.

In tractatu ſecundo ponuntur quædam regulæ generales pro omnibus conſequentiis ſervientes.

In tractatu tertio ponuntur regulæ pro argumentationibus enthymematicis.

In tractatu quarto agitur de ſyllogiſmo.

In tractatu quinto & vltimo agitur de exponibilibus.

Embaumata phyſicalia ſeu embaumata totius Philoſophiæ naturalis ex ingenti apophthegmatum phyſicalium acervo ad I. II. & III. librum Phyſicorum Ariſtotelis. Pariſiis anno MDV. apud eundem Roccum.

Moralia in quatuor diviſa tractatus, quorum aliqui ſeorſim pluries editi ſunt, ſed ſimul editi Pariſiis anno MDX. apud Henricum Stephanum.

In tractatu primo agitur de actuum & habituum eſſentia, & eorum impedimentis.

In tractatu ſecundo agitur de tribus virtutibus Theologicis, Fide, Spe & Caritate.

In tractatu tertio agitur de humanis virtutibus.

In tractatu quarto agitur de earundem virtutum oppoſitis.

His adjicitur quæſtio Veſperiarum, in qua de dominio naturali, civili & Eccleſiaſtico diſputatur.

Commentarii in tertium librum Sententiarum, vbi Almainus Gabrielis doctrinam profitetur.

Commentarii de Pœnitentia a decima-quarta diſt. libri IV. Sententiarum, vbi Almainus ad mentem Scoti diſſerit.

Expoſitio circa deciſiones quæſtionum Magiſtri Guillelmi Occam de Poteſtate ſummi Pontificis, liberque inſcribitur de ſuprema Poteſtate Eccleſiaſtica & laica, vbi certa quædam eſt propoſitio, quæ tunc, vt apparuit, tolerabatur, ſed nunc tolerari deſiit.

Liber de auctoritate Eccleſiæ & Conciliorum adverſus Thomam Caietanum.

Dictata ſuper Sententias Magiſtri Roberti Holcot de actibus fidei & intellectus, de actibus fidei, & de libertate voluntatis.

Ad annum MDXV. Jacobus Almainus immatura morte abreptus fuiſſe dicitur; ſed ſatis naturæ vixit, qui ſatis gloriæ, ſatis defenſioni Eccleſiæ, Conciliorum & Regni vixit. Quo in loco mortuus ſit & jaceat, me hactenus diſquirentem plane fugit. In ejus operibus legitur hoc epitaphium:

Te rogat hoc ſaxum, huc oculos defige, viator:
Pellege quos cineres continet urna brevis.
Si ſcieris, ſatis eſſe putat, decus omne ſubactum,
Mox diſces, nomen præfica docta ſile.
Seu laudare nequis, Almainum Sorbona novit,
Sacra fides repetit, perfida lex timuit.

Digitized by Google

Florida vis ſophiæ ſeptem, exſpectata thiara,
Flectere fatales non potuere deas.
Mnemoſyne, ingenii candor, divinaque Pallas,
Hoc tumulo virtus, gratia, forma manent.

Eſt & aliud epitaphium, quod Nicolaus Mallarius ad alumnos Jacobi Almaini ſcripſit anno MDXVI.

Vos aluit quondam niveo almus lacte Iacobus,
Almæ cui virtus mentis & alma fuit.
Invida ſed poſtquam tam almo mors vbere privat,
Non cibus almus adeſt, alma nec eſca datur.
Sed nunc, o veri defunctæ matris alumni,
Redditus eſt vobis almus & alma parens.
Ecce iterum noſtro redivivus in orbe Iacobus,
Quos aluit verbo, nunc alit ingenio.

Mallarius alludit ad Almaini commentarium in tertium Sententiarum librum, cui anno MDXVI. epitaphium adjungitur.

Ad reliqua quod attinet, Geſnerus in Bibliotheca ſua, Franciſcanum, & Poſſevinus in Apparatu ſacro, Monachum Almainum perperam fecerunt. Erroris hujus, opinor, cauſa fuit, quod Almainus docendo ſeſe Scoti & Occami opinionibus addixit vt plurimum, vt operum Almaini catalogus oſtendit. Is tamen neque ſe in operibus ſuis, neque illum Navarrici Collegii aut Theologicæ Facultatis codices Franciſcani vel Monachi nomine donarunt.

CAPUT VI.

De Ludovico Pinella.

LUDOVICUS Pinella Monlucii, quod eſt Celticæ Galliæ Bojorum oppidum, ex honeſtis parentibus natus, multis honorum titulis ac virtutibus commendatur. Et primum quidem, non multo poſtquam anno MCCCCXCI. Theologici magiſterii Lauream accepit, Bituricenſis Archidiaconus, deinde Eccleſiæ ſancti Martini Turonenſis Decanus factus eſt. Tum anno MCCCCXCVII. regium Na-

Digitized by Google

varræ Gymnaſium gubernare cœpit. Deinde anno MDV. Cancellarii Pariſienſis officium obtinuit; & poſtremo circa annum MDXI. Meldenſis Epiſcopus evaſit. Non ambitio, ſed meritum in cauſa fuit, cur ei tot ſubinde dignitates delatæ fuerint. Quare in iis ſuſtinendis talem ſe præſtitit, qualem ſuis momentis ac ponderibus exegerunt. Quos in his ſingulis ſtatibus regendos habuit, iis & ſcientia & virtutum ſplendore præfulſit. Hoc vnum duntaxat in ſummo viro deſideratum eſt, quod vnamquamque dignitatem non ſatis diu ſuſtinuerit. In regiæ Navarræ præfectura Joannem Raulinum, cui ſucceſſerat, diligenter expreſſit, atque illius integritatem animique magnitudinem aſſecutus eſt. Quod inter alia Raulinus ipſe teſtatur nona ad Pinellam epiſtola: *De reſarciendis hinc inde ruinis, corporeis videlicet & ſpiritualibus, totam tuam videris texere epiſtolam. Regalis Collegii Navarræ aſſeris prope reparatam Bibliothecam. Amicos inſuper ad id agendum cum immenſis muneribus tibi comparas. Super his gaudes, & ego tibi congaudeo. Ego ſiquidem regiis munuſculis illam a fundamentis plantavi, rigaverunt amici, & Deus, te cooperante, incrementum, immo & complementum dedit.* Guillelmus Mara ad Pinellam, magnum Navarræ Magiſtrum, ſcripſit epiſtolam, qua vir ſincerus eum vocat *virum omnium optimum, & ſacræ Theologiæ Doctorem conſummatiſſimum.* Quæ duo, probitas videlicet & ſcientia, jam ante aliquot annos fecerant, vt Carolus VIII. cum ſibi aſciſceret Neapolitanæ expeditionis comitem, quo tanquam concionatore vteretur. Et Neapoli cum aliis, tum vltimis hebdomadæ ſanctæ diebus, egregios coram Rege ſermones habuit, vt Sandionyſiana Chronica tradunt in volumine IV. Præterea totum profectionis & reverſionis tempus, in quo præclare munus idem obivit. Cancellarii Pariſienſis officio dum functus eſt, interea viri graves ad conſtituendum ejus elogium contenderunt. Hinc Jacobus Faber Stapulenſis, Pinellam appellat *perſpicaciſſimum literariæ palæſtræ cenſorem & ducem, omniumque in ea legitime decertantium præmiatorem æquiſſimum.* Inde Jacobus Merlinus, celebris Theologus Pariſienſis, *perſpectiſſimam innatamque Pinellæ laudat benevolentiam*, cum illi Cancellario opera Durandi a ſe edita inſcri-

bit: *Te quoque oro per illam perſpectiſſimam innatamque tibi benevolentiam, ut noſtra hæc munuſcula eo vultu excipias, quo me dignatus es in tuorum ſcholaſticorum numerum adſcribere, cum regii Navarræ Gymnaſii ſupremus moderator eſſes.* Hinc Ludovicus Jacobus Victriacenſis prædicat *Cancellarium tum literis, tum virtutibus cumulatiſſimum.* Inde Joannes Chappuſius in nuncupationis epiſtola, quæ libro, *Baculus paſtoralis Ioannis Franciſci de Pavinis*, inſcripto præfigitur, *Cancellarium* nominat *præſtantiſſimum, qui non modo corpus ipſum reipublicæ, ſed & ſua largitur univerſa: qui nullis parcit laboribus aut vigiliis, ut boni more paſtoris Chriſtianum gregem curet, & ſalutarium concionum pabulis reficiat: qui ſexus utriuſque Cœnobia, quæ a veteribus inſtitutis deſciverunt, meliorem in ordinem reducit: qui verbo & exemplo perfecit, ut plures ex impiis juſti, ex avaris benigni, ex libidinoſis caſti, ex terrenis cæleſtes eſſe cœperint.* Has autem dotes omnes Meldenſi importavit Eccleſiæ, cui datus eſt Epiſcopus; neque importavit modo, ſed & importatas paſtoralibus ornamentis auxit. Quocirca nemini mirum videri debet, quod eum tunc Bertoldus Remboltus *Epiſcopum vitæ ſinceritate ac probitate commendatum eſſe* dicit in epiſtola, qua Gregorianum in ſacram Scripturam compendium nuncupat Goffrido Bouſſardo, Pariſienſi Cancellario: quod Joannes Raviſius Textor in libro de claris mulieribus, *virum laudabili ſanctitate & inæſtimabili prudentia* fuiſſe ſcripſit. Verum hic inſignis Theologus, tametſi multa ſcribere potuerit, pauca tamen ſcripſit, quibus vigilantiſſimi, & de ſalute gregis maxime ſolliciti paſtoris imaginem reliquit. Hujus operis titulus eſt: *Brevis annotatio injunctionum, quæ factæ ſunt Sacerdotibus curam animarum habentibus in Diœceſi Meldenſi, in Synodo die Iovis poſt feſtum ſanctæ Crucis, decima-octava Septembris, anno Domini* 1511. *Meldis celebrata.* Anno nimirum inſequenti, quo conſecratus fuerat Epiſcopus. Interim Diœceſim viſitat, & Cagienſe Monaſterium ad priſtinam revocavit Ordinis ſui regulam, a qua ævi progreſſione defecerat. Et tandem plenus dierum & meritorum circa annum MDXVI. IV. Nonas Januarii obdormivit in Domino.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT VII.

De Joanne Raulino.

JOANNES Raulinus Tullenſis, qui anno MCCCCLXXXIX. Doctor renunciatus eſt, doctrina & pietate maturius excelluit. Nam ante illud tempus, & egregium in Ariſtotelis Logicam commentarium ediderat, & multos de vita recte inſtituenda ſermones ad populum fecerat. Hoc in genere vnum memoratu digniſſimum, Joannes Major, Pariſienſis Theologus, qui Raulinum vidit, narrat in IV. Sent. editionis II. diſtinct. XX. quæſt. 2. *Laudo factum optimi cujuſdam viri & doctiſſimi Ioannis Raulini piæ memoriæ, qui cum in Theologia Licentiatus eſſet, & hi Quæſtuarii* (Indulgentiarum mercatores) *ſibi offerrent pecuniam pro ſuo Doctoratu, ea lege, vt cum eis proficiſceretur de parochia in parochiam concionando, id tanquam ſe indignum recuſavit.* Circa annum MCCCCLXXXI. Guillelmo Caſtrofortio in moderandi Collegii Navarrici poteſtate ſucceſſit, idque officium tanta cum vigilantia exercuit, vt inter Theologiæ claſſicos diu primus haberetur. Sed ne ſibi quicquam deeſſet, ad virtutum ſummam, abdicato circa annum MCCCCXCVII. Magiſtratu, Cluniacenſem Ordinem profiteri voluit. Quod Sebaſtianus Brantus, vir tunc celebris, data ad Chriſtophorum Baſilienſis Eccleſiæ Canonicum epiſtola deſcribit: *Quippe qui* (Joannes Raulinus) *cum nuper in alma Pariſiorum vulgata per orbem, & omnium literarum parente Univerſitate, præter ceteros omnes ſibi coævos, amicis & conſanguineis vndique circumvallatus, Magnatum aliorumque favoribus in cælum vſque ſublimatus, opulentus divitiis, officiis, beneficiiſque plurimis onuſtus, atque magni illius Collegii, quod vulgo Navarræ dicitur, magnus Magiſter, & inter plurimos honoratus, delicate nutritus, rebuſque temporalibus, mundi quoque illecebris, quaſi ferrea catena ligatus, & cui in omnibus arridens fortuna in plurimis fallere ſatagebat. Is tandem videns, animoque perpendens, pluri-*

Digitized by Google

morum mortes mirabiles, nonnullos quidem doctos quaſi ſtultos morientes, alios cum timore maximo, ac ſi ad patibuli poſtes exiſterent, vi & violentia exeuntes, alios divitiis refertos quamplurimum, poſt mortem ſic pauperes, vt omnia (veluti in ventum pulvis) ſpargerentur: animo compunctus laudare magis mortuos, quam viventes incœpit. Inde vt mortuus & mortis fieret diſcipulus, a mundo ſe elongavit, fugiens, fractiſque catenis, quibus ſæculo erat obſtrictus, ſolitudinem Cluniacam elegit, ex magnarumque opum Magiſtro, famoſiſſimo Theologiæ Doctore, celeberrimo Prædicatore, ſacræque Scripturæ interprete facundiſſimo, humilis & pauper Monachus effectus eſt.

Quantæ præterea virtutis fuerit, cum alia multa nos docent, tum illud quoque quod Aſcenſius Badius teſtatiſſimum reliquit, libro XVIII. commentarii in Aulum Gellium, cap. XV. *Ioannes Raulinus Pariſienſis Gymnaſii Doctor Theologus inſignis, ſæcularia negligens, factus eſt Monachus, quo ſanctius viveret & tutius. Qui in Domo Cluniacenſi, cum Pariſiis ſomnum media nocte caperet, repente ſurrexit, quos habebat Sodales proximos, alciſſimum evocans, jubenſque, vt preces religioſe, eaſque continuo Deo optimo maximo pro fratre Barguino omnes offerrent. Is autem aberat 40. milliaribus, domus negotia, vt reor, procurans, & ipſe tunc in agonia luctabatur maxime, & laborabat in extremis, & quo vicinior erat Barguini exitus, eo intenſiores jubebat preces effundi: inde eas vnuſquiſque emittens, noctem tranſegit. Et ecce poſt dies admodum paucos Barguini nunciatur obitus, ſcitumque tunc fuit, illum ea expiraſſe hora, qua ceſſandum Doctor ille præceperat. Hoc ego ſæpiſſime accepi a Domino in ſacra Theologia Magiſtro, & Doctore egregio Iacobo Molino, ſeu mavis de Molendino, Mœcenate meo & avunculo haud quaquam pœnitendo. Audivit & Germanus Faber, ſancti Clodoaldi Decanus non indignus, quondam Præceptor meus; audiverunt & plerique alii.* Joannes Dautonius, Ludovici XII. Regis Hiſtoriographus, in Hiſtoriæ capite LXXVI. ad annum MDI. ſcribit, a Cardinali Ambaſiano Legato, datam eſſe Joanni Raulino reformandi Ordinis Benedictini provinciam. Guillelmus Parvus, Franciſco I. a Confeſſionibus, in epiſtola, quæ Claudii Seiſellii libri de triplici ſtatu viatorum initio præponitur, *Raulinum magno*

elogio Theologum appellat. Qui præfationem ſermonum Raulini de Feſtivitatibus confecit, Raulinum ita deſcribit: *Vir deſideriorum Daniel eos qui docti fuerint, aliorumve culturæ, necnon inſtitutioni navaverint operam, ſiderum inſtar olim promicaturos vaticinatur: quæ res cum Delphico quidem oraculo ſit indubitatior, eximia ſane ſummo examinis die claritate effulſurum virum inprimis obſervandum Ioannem Raulinum, haud ambigat quiſquam, qui multos annos in Lutetiana Theologorum verſatus Academia, curas, ſtudia laboreſque omnes in rempublicam Chriſtianam magnifico omnium emolumento contulerit: etenim ſe ſuaque, id eſt, animum, corpus, vim ingenii, demum fortunas, alumnis Chriſti vir pius videbatur devoviſſe. Nam præterquam quod inter Theologiæ claſſicos diu primus habitus ſit, ne ſibi quicquam deeſſet ad virtutum ſummam, integerrimum Cluniacenſem Ordinem profeſſus eſt, quotidie plures conciones dum hic ageret, erogabat plebi, quas poſtmodum in vulgus edere nonnullis ſui nominis ſtudioſis curæ fuit.* Raulini Doctoris Hiſtoriam brevius confecerit, qui dicet, cum nullis parcentem laboribus, nunc ſcribendo, nunc monaſticos Ordines reformando, nunc ſermones ad populum inſtituendo, totum vitæ tempus egiſſe. Quæ autem ſcripſit, ſunt ejuſmodi:

Commentarium in Logicam Ariſtotelis, ſcilicet in librum Prædicabilium, in librum Prædicamentorum, in librum de Interpretatione, in librum Priorum, in librum Poſteriorum, in librum Topicorum, in librum Elenchorum. In fine ſic habetur:

Hic manus extrema appoſita eſt Logicæ eximii & egregii Doctoris Raulini diligenter caſtigata per virum doctrina præditum Magiſtrum Ioannem de Rupe, bonarum Artium Profeſſorem, & in ſacra Pagina Baccalarium, qui non duxit indignum ſuis laboribus ſingulos quoſque codices, immo vero ſingulas pagellas diligenter recognoſcere, ſeu additiones perquam acutiſſimas ex ſui ingenii officina profectas advertere. Propterea multo labore ſe recognoſcat juvenis levitum, qui hoc opus tanta arte cernat laboratum, cum additionibus Ioannis Amantis. Pariſiis anno Domini M D. apud Nicolaum Valterium & Durandum Gerlerium.

Opus ſermonum de Adventu Domini, apud Joannem Parvum anno M D X V I. Pariſiis.

Opus de triplici genere mortis, ſcilicet corporis, culpæ & gehennæ, quod vulgo dicitur doctrinale mortis, ibidem apud Joannem Marnefum anno M D X X.

Opus ſermonum Quadrageſimalium ſuper Epiſtolas & Evangelia Quadrageſimalia, diviſum in duas partes, ibidem apud Joannem Parvum anno M D X X I I I.

Opus ſermonum de Feſtivitatibus Sanctorum totius anni, in duas diviſum partes, apud Damianum Hiſchinum anno M D X X I V.

Opus ſermonum de Pœnitentia cum illius partibus. quod inſcribitur *Itinera-*

rium paradiſi. Item opus de conjugio & viduitate, Pariſiis apud Joannem Parvum, anno MDXXIV.

Liber vnicus complectens quatuordecim ſermones de Euchariſtia, ibidem apud Joannem Parvum.

Hic auctor XXIV. ad Ludovicum Pinellam epiſtola ſcribit ſe commentarium in Cantica inchoaſſe. *Si Magiſter*, inquit, *Ioannes ſit in vrbe Pariſia, fac vt quam citius mittat ad me libros meos. Iam enim cœpiſſem ſcribere ſuper Cantica, ſicut jam cœperam, vt opus illud pedetentim conſummarem; ſed non valeo librorum meorum inopia cauſatus.* Sed neſcio vtrum perfecerit, & perfectus publicam lucem aſpexerit.

Volumen epiſtolarum, Pariſiis apud Joannem Parvum, anno MDXX.

Quorum ſummam hic libet adſcribere, qualem confecit, qui curavit imprimi, Robertus Raulinus. Sed primo notandum eſt diſtichum quod fronti operis præfigitur:

Relligio, pietas, divina ſcientia clarum
Hunc fecere virum, comprobat iſtud opus.

Epiſtola prima ad Epiſcopum Pariſienſem, imminentium Præſulibus diſcriminum declarativa, invitativa tamen ad Præſulatus provectionem, Pariſienſium etiam Theologorum commendatitia.

Epiſtola ſecunda ad Epiſcopum Albigenſem, præſularis promotionis congratulatoria, & propter frequentia commiſſo gregi occurrentia pericula, ovium cuſtodiendarum plurimum exhortatoria, necnon agendorum in ipſo Præſulatu fugiendorumve elucidaria.

Epiſtola tertia ad Epiſcopum Albigenſem, agit de tribus boni Prælati qualitatibus, de tribus ad acquiſitionem bonarum diſciplinarum præparationibus, & de tribus in ipſarum ſcientiarum adeptione obſervandis.

Epiſtola quarta ad eundem, mundo poſtpoſito, pro aliis beneficia petere recuſat.

Epiſtola quinta ad eundem, declarat modum reformandi Monaſteria, bonos ſcilicet cum malis non immiſcendos: hortaturque Monaſteriorum reformationem procurandam, & illæſa Eccleſiæ legitima, ſeu privilegia ſervanda Principibus perſuaderi.

Epiſtola ſexta ad Joannem Standonk, invitat ad cauſam Dei in proceſſu pro Epiſcopatu Remenſi viriliter agendam ſine timore famæ vel infamiæ, taxat Prælatorum ambitionem & ignorantiam, Parlamentei Senatus probitatem exaltat, & Regem precibus & prædicationibus alliciendum ſuadet.

Epiſtola ſeptima ad eundem, in cauſa Domini admonet non eſſe formidandum ab adverſarii potentia grandi, a vulpina ſuorum fraude & negotio reformationis Eccleſiæ Gallicanæ: invehit in ambitionem Dei Eccleſiam deturpantem, ſpreta curia, ejuſque deſpectis nequitiis, monaſticam vitam extollit: demum non in Principibus, nec in filiis hominum ſperandum, ſed ſuper Dominum curam jactandam edocet.

Epiſtola octava ad eundem, Prioris Cariloci ſpurcitias, verſutiaſque inſimulans, dicti Prioris, Prioratuſque reformationem Regi & Principibus perſuadendam depoſcit.

Digitized by Google

Epiſtola nona ad Ludovicum Gallum, excuſat ſuarum literarum ſilentium, accuſat tardatum Religionis ingreſſum, ac præpedientis mundi rationes ſolvit.

Epiſtola decima, deprimit objectarum laudum lenocinia: ægre fert in Eccleſiaſtico corpore ventris colicam, ſtomachi apoſtemata, inſanabilem capitis vertiginem, phreneſim & amentiam, quos Eccleſiaſtici corporis morbos, naturæ potius dimittendos, quam medela exaſperandos cenſet, donec puſillus grex Domini, vt terribilis caſtrorum acies ordinata, conquaſſet capita eorum in terra multorum.

Epiſtola vndecima ad dominum Jacobum de Ambaſia, Abbatem Cluniacenſem, ſe tantillum excuſans, ægreque ferens domini Maclovienſis ſuper ſuis epiſtolis anguſtias, Magiſtrum Joannem Standouk fatetur adverſus dominum Maclovienſem ad trinitatem Epiſcopatuum anhelantem in cauſa Dei animaſſe, & conſilium dediſſe, difficilemque irregularium Monachorum reformationem citat.

Epiſtola duodecima ad Dionyſium Potier, Religionis amplexibus perpetuo frui invitat.

Epiſtola decima-tertia ad Ludovicum Pinelle, taxat Magiſtrum Joannem Standouk amici ſecreta propalaſſe, atque virorum bonorum & induſtriorum ineunda conſortia ſuadet.

Epiſtola decima-quarta ad Hieronymum, Ordinis Fontis-Ebraudi Priorem, patefacit egreſſum ſuum de Ur Chaldæorum, id eſt, de mundo: poſtulat Sanctimoniales mitti Charentonium reformandi loci gratia: virum ſuper tam pio opere inexorabilem reprehendit: ſtatuta Fontis-Ebrandi ſacra epicheia interpretanda, ſaltem per viros auctoritatem habentes, docet, ne opus bonum infectum maneat.

Epiſtola decima-quinta ad Eccleſiæ Baſilienſis cuſtodem, inprimis laudativa, ad ſacri Cluniacenſis Ordinis obſervantiam allicit, ejus laudes & ſpiritualia bona inde occurrentia exprimens, ac modum exuendi veterem hominem, mundumque deſerere deſcribentis exemplo inſinuans.

Epiſtola decima-ſexta plurimum laudatoria, nec minus ad Religionem illectiva, excuſat nonnullorum Religioſorum defectus, diſſuadetque in eodem Cœnobio morum & habituum diverſitatem, necnon Monialium ampliationem.

Epiſtola decima-ſeptima ad Fratres ſancti Albani Baſilienſis, nedum amoris indicativa, verumetiam commonitoria, incitat ad dandum bonum exemplum per munditiam mentis & corporis veram abſtinentiam, ferventem devotionem, pacem & concordiam, necnon obedientiam.

Epiſtola decima-octava ad Abbatiſſam ſancti Menulphi, reformato Charentonii Cœnobio, ſuadet deformatorum ſancti Menulphi & de Mollinis Cœnobiorum ceſſionem ac reformationem.

Epiſtola decima-nona ad Abbatiſſam de Charentonio, quis modus in prælaturæ officio ſit tenendus, oſtendit, & quod Prælatus quatuor vultus quatuor animalium, ſcilicet hominis, bovis, leonis & aquilæ, præ ſe ferre debeat, edocet.

Epiſtola viceſima ad Abbatem ſancti Michaelis in Monte Tumba, ſub nomine cujuſdam Petri Pouchin, taxat deformatorum Religioſorum mores, Cluniacenſes obſervantias exaltans, ac ignotum Superiori receſſum excuſat, veniamque precatur.

Epiſtola viceſima-prima ad Magiſtrum Joannem Lentement, novum Religionis ingreſſum indicat, alioſque ad Religionem perſuaſos Cluniacum dirigi requirit, necnon ad hæreſum extirpationem animat.

Epiſtola viceſima-ſecunda ad Eccleſiæ Baſilienſis cuſtodem, objectam laudem rejicit, ſeipſum, ſuaque exinaniens, atque inſcriptorum virorum viſitationem peroptat.

Epiſtola viceſima-tertia ad Joannem Blancbaſton, congratulatoria ſuper beneficiis in nepotes collatis.

Digitized by Google

Epiſtola viceſima-quarta ad Magiſtrum Joannem de Furno, conſanguineo ad Religionem aſpiranti celerem ſuadet acceſſum, ſuaviſſimos monaſticæ obſervantiæ odores naribus olfaciens objiciendos.

Epiſtola viceſima-quinta ad Ludovicum Pinelle, Univerſitatis Pariſienſis laudativa, & ipſius ſcribentis depreſſiva.

Epiſtola viceſima-ſexta ad eundem, poſt monachalis habitus ſuſceptionem prima, ipſe mortuus mundo, maledicorum latratus, detractorumque ſuſurros nequaquam ſentire, ſuo in Navarrico Magiſtratu ſucceſſori revelat, ſui clandeſtini receſſus cauſas allegans, & parentum amicorumque querimonias acutiſſima providentiæ novacula prorſus abradens.

Epiſtola viceſima-ſeptima ad Joannem de Bleſis, ad celerem monachalis habitus ſuſceptionem invitat, objectis Religionis oblectamentis.

Epiſtola viceſima-octava ad Abbatem ſancti Sulpitii Bituricenſis, declarat in reformandis Monaſteriis, ſicut in Grammaticorum ordinationibus, declinationibus regimen, & regimini ſuccedere conſtructionem: cujus quidem conſtructionis impedimenta viribus rejicere, nec eis deprimi commonefacit.

Epiſtola viceſima-nona ad Joannem Standouk, pro lupi in ovem commutatione commendatiria, ac pro obtinenda novum Monachum inducendorum optima juventute deprecatoria.

Epiſtola triceſima ad Priorem clauſtralem Cluniacenſem, veritatem non eſſe muneribus obruendam, nec debere honeſtatem vtilitati cedere.

Epiſtola triceſima-prima ad Nicolaum Porier, conſolatoria ſuper morte duorum, quorum tranſitum de hoc ſæculo in alterum laudat ac magnificat.

Epiſtola triceſima-ſecunda ad Joannem Standouk, propter cordis duritiam, Prælatorum negligentiam, plurimos a Religione revocatos inſinuat, proborum virorum mortes mali temporis præſagio adſcribit, nec commendatitiis epiſtolis æmulorum invidiam commendandam cenſet, quinimo vivarum vocum energia potius quam commonitoriarum epiſtolarum titillationibus Magnatum aures propulſandas aſſerit.

Epiſtola triceſima-tertia ad Ludovicum Pinelle, plangit inordinatum Eccleſiæ & Eccleſiaſticorum ſtatum, volitantem de ſe rumorem aufert, ambitionem diſſuadet; ambitioſis quoque nequaquam præſtanda eſſe virtutum paliamenta commonefacit.

Epiſtola triceſima-quarta ad Joannem Varambon, congratulatoria ſuper beneficiis ſpiritualibus nepotibus ſuis collatis, vt moribus & ſcientiis proficiant, commonefactiva.

Epiſtola triceſima-quinta ad Archidiaconum Bituricenſem, cuilibet ingredi Religionem volenti duos crudeliſſimos hoſtes, mundum ſcilicet & carnem, ſuperandos ſuo exemplo edocet.

Epiſtola triceſima-ſexta ad Bituricenſem Archidiaconum, accelerare Religionis ingreſſum ſuavibus verbis allicit.

Epiſtola triceſima-ſeptima ad Eccleſiæ ſancti Albani cuſtodem, deformatos nonnullorum Religioſorum mores deplorat, eorum correctionem depoſcens, virum ad Religionem anhelantem animat, calamitatibuſque compatientem amicum extollit, necnon operum ſuorum publicationem diſſuadet.

Epiſtola triceſima-octava ad Magiſtrum Joannem Blanchaſton, propoſitis ſacræ obſervantiæ deliciis provocat ad Religionem.

Epiſtola triceſima nona ad Confeſſorem regium, objectæ laudis rejectiva, curialis faſtus depreſſiva, in Principum aures conculcandæ veritatis, vitiorumque deteſtandorum exhortativa, necnon regalis Collegii Navarræ commendatitia.

Epiſtola quadrageſima ad Andegavenſem Epiſcopum, Apoſtolicum diploma, quod Bullam dicunt, Caroli Regis VIII. impertatum ſuper reformatione deformatorum Cœnobiorum, & prece & pretio requirit.

Epiſtola quadrageſima-prima ad Archidiaconum Bleſenſem, clam e mundo

Digitized by Google

recedere, & receſſum accelerare ſuadet.

Epiſtola quadrageſima-ſecunda ad Parlamenteæ Curiæ Senatorem dominum Picardum, multiplici ſacræ Scripturæ ſimilitudine nititur ſuadere epiſcopalem electionem in vno conſiſtere poſſe.

Epiſtola quadrageſima-tertia ad Magiſtrum Joannem Standouk, fluctuantem, imminente Remenſis proceſſus termino, amicum confirmat, præcedentem epiſtolam amicorum conſilio corrigendam mandat.

Epiſtola quadrageſima-quarta ad Magiſtrum Joannem Blancbaſton, ſuper præcedenti epiſtola Magiſtro Joanni Picart, Regis Conſiliario directa, conſilium & correctionem ab amico requirit.

Epiſtola quadrageſima-quinta ad Magiſtrum Joannem Blancbaſton, devotum Religioni voto ſatisfacere commonet, & in contrarium diſtrahentium ſacræ Scripturæ ſimilitudinum argumenta diſſolvit.

Epiſtola quadrageſima-ſexta ad majorem Archidiaconum Bituricenſem, quibus inſtructus debeat eſſe Religionem ingredi volens, docet.

Epiſtola quadrageſima-ſeptima ad eundem, recedentem revocat ad Religionem.

Epiſtola quadrageſima-octava ad Philippum Bourgoin, tardum ejuſdem ad Religionem acceſſum excuſat, ſeque ad omnia, quæ Religionis ſunt, paratum offert.

Epiſtola quadrageſima-nona ad reverendum Celſinarum Patrem, laudum titillationes deſpicit, virum in dignitate conſtitutum parentum titulis ad virtutem excitat, commiſſumque ſibi populum fideliter cuſtodiendum, hortatur.

Epiſtola quinquageſima ad Magiſtrum Joannem Standouk, ſanctiſſimi viri exilium deplorat, exulemque multiplici ſolatio conſolatur, diverſorum Monaſteriorum perfectas reformationes enarrat, ac tranſmittendis viris Religioni aptis operam dare poſtulat.

Epiſtola quinquageſima-prima ad Magiſtrum Jacobum de Somvilla, multifariam ſuadet Carmelitarum reformationi & adeſſe & præeſſe.

Epiſtola quinquageſima-ſecunda ad Legatum, ad componendam pacem cum domino Valentinenſi Epiſcopo, ſuper ſancti Martini de Campis litigio, orat manus porrigi adjutrices.

Epiſtola quinquageſima-tertia ad Galliarum Legatum, deplorat Eccleſiæ ſtatum, & quod non ſit, qui conſoletur eam ex omnibus caris ejus, queritur.

Epiſtola quinquageſima-quarta ad Præſidentes & Conſiliarios Curiæ Parlamenti vrbis Burdegalæ, interpellantur Burdegalenſis Senatus Præſides & Conſiliarii fovere puſillum Domini Jesu gregem, eumque a lupi, adverſarii ſcilicet, faucibus eripere, necnon vt apoſtolica ſententia ſpectaculum Deo, angelis & hominibus fiant, commonentur.

Epiſtola quinquageſima-quinta ad paupertatis cultores, conſolatur Montis Acuti pauperes ſuper Magiſtri Joannis Standouk eorum Patris relegatione & exilio.

Collatio habita in regali Collegio Navarræ in ſolenni feſto ſancti Ludovici per thema: *Domine, ne in virtute tua lætabitur Rex.* Hanc collationem ſequitur epiſtola Sebaſtiani Branti ad Chriſtophorum Baſilienſis Eccleſiæ cuſtodem.

Deinde collatio habita in publico Conventu Cluniacenſium Ordinis ſancti Benedicti, de perfecta Religionis plantatione, incremento & inſtauratione.

In hujus operis fine Brantus cecinit hos verſus:

Perlegat has chartas, ſi quem reverentia honeſti,
Aut ſuperum tangat cura timore Dei.

Digitized by Google

Has legat in vera qui gaudet Religione,
Has legat & Monachus, qui bonus eſſe volet.

Sermones tum Quadrageſimales, tum de Adventu; item. Doctrinale de triplici morte naturali, culpæ & pœnæ, & Itinerarium paradiſi prodierunt Venetiis anno MDLXXV. & anno MDLXXXV. apud Altobeilum Salicatum.

Porro Joannes Raulinus annos natus LXXI. Lutetiæ in Cluniacenſi Collegio migravit anno MDXIV. ad VIII. Idus Februarias, quo in loco poſitum eſt hoc epitaphium:

Hic jacet Frater Ioannes Raulinus, ſacræ Theologiæ Profeſſor, Ordinis Cluniacenſis luminare fulgentiſſimum, & quondam Decanus ſancti Dionyſii de Nongento Rotrodi, egregius admodum & indefeſſus ſuis temporibus verbi divini prædicator, qui obiit anno ætatis ſuæ LXXI. *dominicæ vero Incarnationis* MDXIV. *die* XVI. *menſis Februarii.*

CAPUT VIII.

De Goffrido Bouſſardo.

GOFFRIDUS Bouſſardus, nobili apud Cenomannos hujus cognomenti familia natus, omnem & probi & docti viri numerum implevit. Hic anno MCCCCLVI. ad Navarræ Collegium acceſſit, vbi Philoſophiam edoctus, alios poſtea & humaniores artes & eandem Philoſophiam edocuit, & quoſcunque Academiæ magiſtratus honorifice geſſit. Deinde anno MCCCCLXXVIII. totum ſe Theologiæ tradidit; & poſtquam Magiſtrum Sententiarum eſſet magna cum laude & auditorum frequentia interpretatus, anno MCCCCLXXXIX. Doctoris inſignia ſuſcepit. Mox cum aliis ſtudiis Theologo digniſſimis, tum edendis veterum commentariis incubuit. Hiſtoriam Euſebii ab Rufino Latine verſam juris publici fecit, cujus vtilitatem ei gratulatus eſt Fauſtus Adrelinus hoc carmine:

Indita ſi ſequeris ſanctorum geſta virorum,
Omnia tam cultum ſcripta volumen habet.

Obſita

Obſita quæ fuerint, magnoque oppreſſa veterno,
Bouſſardi poliit lima diſerta mei.
Bouſſardi æternos digni vixiſſe per annos,
Quo reliqua e turpi vindicet acta ſitu.

Præterea vulgavit opus Bedæ adſcriptum, quod Pauli expoſitionem ex Auguſtini verbis & ſententiis adornatam complectitur, & de tali opere judicium tulit. Anno MDV. tractatum de cælibe Clericorum vita compoſuit, vbi an Clericis, & quibus a Pontifice fieri poſſit venia, vt matrimonium contrahant, diſputat, & totum cælibatus argumentum per varias temporum epochas deducit: quæ tunc nova fuit, ſed optima differendi ratio. Tunc Nicolaus Horius Remenſis ad Bouſſardum ſcripſit epiſtolam, in qua *peracre ingenium viri, magnam facundiam, inſignem ſapientiam, & alias virtutes* elegantiſſime prædicat. Id Franciſcus a Cruce Cenomanna confirmat, cum in Bibliotheca Gallica commode tradidit, *Bouſſardum fuiſſe ex antiquiſſima Bouſſardorum apud Cenomannos familia procreatum, virum doctum, linguarum peritum, ſtupendo ingenio, peracri judicio & doctrina rara præditum.* Circa annum MDX. Romam profectus eſt, & Roma Bononiam, vbi Calendis Januariis coram Julio II. de nomine JESU concionem habuit, tum anno ſequenti Piſanæ Synodo interfuit. Unde Patrum juſſu Thomæ Cajetani libellum de Auctoritate Papæ & Concilii ad Pariſienſem Academiam retulit, vt ei reſponderetur: ſine mora reſpondit Almainus. Eodem anno brevem ſacrificii Miſſæ expoſitionem prælo mandavit. quo de opere ſic præfatur: *Per vnam forte Quadrageſimam, cum tum plus mihi otii ſuppeteret, vt Sacerdotibus noſtris nonnihil vtilitatis afferrem in Eccleſia noſtra Cenomanenſi, veſpertinis lectionibus interpretatus vtcunque fueram familiarius totum diviniſſimæ Miſſæ ſacrificium, & omnia myſteria quæ in illo fieri ſolent. Non putabam tamen lectiones noſtras lares proprios exituras, nec ad alios vnquam tranſituras. Si enim id quod fere jam eveniſſe video, futurum putaſſem, profecto & diligentius & accuratius id negotii curaſſem. Verum poſteaquam lectionibus illis noſtris ſummam impoſuiſſemus manum, & ad Pariſios de more tranſiiſſem, intellexi, vnum de meis auditoribus Renatum Croiſardum lectiones no-*

ſtras quantulaſcunque ſcripto, & quaſi furto in chartas redegiſſe, redactas in codicem coegiſſe, coactas jam imprimendas curare. Deinde ſic ſuos auditores alloquitur: *Cum nuper ex vrbe, & paulo poſt e Pariſiis rediens, mecum ipſe tacitus reputarem, honorandi Patres & præſtantes doctrina viri, quod, vt ſacra teſtantur eloquia, homo natus eſt ad laborem, ſicut avis ad volatum.* Et quibuſdam interpoſitis: *Cum autem quid potius eligerem, mecum ipſe ſolus cogitandus penſitarem, tandem venit in mentem hoc ſacro pœnitentiæ tempore, in quo fideles, & præſertim viri Eccleſiaſtici, plus ſolito ſacratiſſimum altaris myſterium frequentare conſueverunt, ad illud nos ſtudium noſtrum, lucubrationes noſtras convertere.* Hoc eodem anno MDXI. exeunte, creatus eſt Pariſienſis Cancellarius. Interceſſit Joannes Foſſatenſis. Ex compromiſſo ſelectus eſt Joannes Magnenus Paſſeienſis apud Cenomannos Archidiaconus, qui VII. Calendas Februarias emeritos Baccaiarios ad cooptationem in Doctorum Collegium admitteret, & ſingulos aſſignato tempore cooptaret. Goffridus, dirempta lite, ſuperior evaſit. Aliquanto poſt in controverſiam adduxit beatæ Genovefæ Cancellarium, quod fines ſuos invaderet. Sed iis regundis præpoſiti duo Curiæ Senatores, contentionem ſedarunt. Tunc Michael Anglicus Goffridi magiſtratum & ſcientiam hoc diſticho celebravit:

Gaufride, Palladiæ ſpirabilis aula cohortis:
Gaufride, Parriſiæ lucida gemma Scholæ.

Idem Cancellarius fuit, & vna Theologorum Pariſienſium Decanus. Id teſtatur Fratris Claudii Cuſini propoſitionum cenſura, quæ anno MDXVI. ad quartum Nonas Junias facta dicitur, *Decano præſidente Bouſſard, inſignis Eccleſiæ Pariſienſis Cancellario.* Sub annum MDXVIII. Cancellarii dignitate abdicare ſe ſtatuit, eamque cum Nicolao Dorignio Pontificii Juris Antiſtite permutavit, a quo Auximenſem Cenomannenſis territorii Eccleſiam accepit. Exinde vtiliſſimum in ſeptem Pſalmos agendæ pœnitentiæ idoneos commentarium edidit, & piam illi ad Chriſtum præfixit orationem, in qua veluti generalis actorum vitæ illius recognitio continetur. Eam porro, vt huc referam, cauſæ me tres impellunt: imprimis hæc recognitio ſummam

Bouſſardi pietatem exhibet ; deinde ſingularis eſt actio, cui poſt libros Confeſſionum beati Auguſtini ſimilis vix occurrat ; tum demum commentarius ille inſolenter & raro invenitur. ergo ſic ſe habet :

Maledictus omnis, qui confidit in homine.

Propter quod ad te me converto, Deus meus, qui dixiſti per unum de ſervis tuis : Domine, refugium factus es nobis. Conſueverunt ceteri Scriptores operas ſuas alicui mortalium dicare, quem mille mendaciis illuſtrare contendunt, ut vel ſic aſſentando inanem aucupentur auram, hominem ſævum, humaniſſimum ; crudelem, pientiſſimum ; Reipublicæ expilatorem, patrem patriæ. Qui jus omne faſque evertit & pervertit, juſtiſſimum æquiſſimumque vocitant, nequiter mentientes & ſcienter. Nominibus parco, numero territus, multitudine obrutus, atque eorum indulgens pudori. Et ut de me quod verum eſt, fatear, damnatum illorum morem aliquando ſecutus ſum : idque nuper facere inſtitueram vanus & glorioſus, jamque epiſtolam dictaveram, qua operam meam, quantulacunque ſit, uni viro ex primoribus ampliſſimis Senatus Pariſienſis dicarem, cujus ædes dudum frequentabam. Sed cum de dono tuo, Deus meus, agnovi, quanta in cæcitate ambularem, & quam vana ſpe illuderer, in memetipſe reverſus, (everſus nempe eram) ſiſtere cœpi gradum. Cogitavi vias meas, & converti pedes meos in teſtimonia tua. Agnoveram certe prius & dudum ſæculi hujus vanitatem, & ſuſpirans gemebunduſque ad te intra cordis mei uterum ſubinde frequenter clamitabam. Sed vehemens ipſe furor, quo alligabar, & detinebar, & ducebar, & currebam poſt perituri hujus bona ſæculi, non ſinebat me diutius in te & de te cogitando immorari ; ſed caligantibus oculis illic vaga mens mea per incerta, ambiens honores, cupiens dignitates, luſtrans univerſa, & febricitantis more ſanitati meæ perverſe cupiens adverſa. Concionabar ipſe nonnunquam ad ineruditas plebes & indomitum vulgus, & eas trahere ad te ſatagebam animo bono, ut mihi teſtis es. Me autem non trahebam funibus peccatorum circumplexus, pleroſque verbo tuo quod mihi inſpirabas, ducebam ad te, & abs te male abducebar, factus ſicut æs ſonans & cymbalum tinniens. Recedens a te, vocabam ad te ceteros, non me vocabam. Vocabas me tamen ſuſurro quodam tuo & idiomate ineffabili : vocabas, in-

KKkk ij

quam, me, ſed non reſpondebam, niſi quodam deſiderio tepido, inani & vacuo: fere dicebam me abs te contemptum iri, hincque indignabar granditer, videns coætaneos meos & annis me inferiores ad honorum culmina ſublimari, mihi longe præponi; me autem & omnes conatus meos fruſtratos iri. Et neſciebam ſtultus & demens ego, quod ſecundum magnam miſericordiam tuam & multitudinem miſerationum tuarum, pro magno bono meo, & ut me vel ſic ad te converteres, agebas omnia, faciebas cuncta, diſponebas univerſa. Curabas me non curantem me, ſed a te currentem; currebam devius per invia & vana præſentis ſæculi, & futura non ſatis curans bona immenſa. Multos annos & nimios cæcus & ſurdus ambulavi demens in via peccatorum, nihil habens penſi; ſed quod viderem quamplurimos non contemnendæ opinionis viros vias illas ambulare, cæcus cæcos ſequebar, neſciens, quod via illa, etſi mihi & illis videbatur recta, noviſſima tamen ejus ducebant ad mortem. Officia Eccleſiaſtica, quæ ex multis tibi debeo beneficiis, quomodo explebam, poſtquam initiatus fui ſacris, cogitare formido, confiteri non audeo, dicere erubeſco. Dicebam illa, ſed quam vaniter, quam trepide, quam frigide, tu ſcis: labiis te honorabam, cor autem meum longe aberat abs te. Vagabar & diſcurrebam non invitus per varias rerum imagines, & diſtrahebar mala mea conſuetudine, quam peccando mihi feceram. Audiendo rem divinam, quam faciebant ſervi tui, plerumque continuum mihi erat tædium, nihil adeo guſtus, nihil ſaporis mihi erat; & tamen quo pacto neſcio, quas ſonora pſallebant voce, quam breviſſimas audiebam libentius. Me perdebam, & tamen ne me irem perditum, miris gratiæ tuæ modis impediebas. Revocabas enim me aſſiduis ſuſurris, intra cordis mei viſcera clamitans; pulſabas ad oſtium meum, & non aperiebam; vocabas, & non reſpondebam; audiebam, ſed non exaudiebam, more aſpidis ſurdæ obturabam aures meas.

Veni adoleſcens natus annos decem & ſeptem Pariſium, civitatem illam inclitam, toto vitiis & literis cantatiſſimam orbe. Babylon ipſa eſt, ubi primum me de dono tuo ad inſignem illam tuam Navarræ Domum direxiſti. Tuam, inquam, Domum: quippe quæ ſancta & ſancte pudica tibi alere non ceſſat novellas plantationes, quæ faciunt fructum in tempore ſuo, & quæ latiſſime in orbem diffuſæ, orbem totum illuſtrant. Literarum

emporium, virtutum omnium ſpecimen, orationis ſacrarium, ſanctimoniæ columen, pudicitiæ domicilium; quid dicam? omnium bonarum rerum, quas univerſus habet orbis, ſeminarium. O quot in ea vidi, & ex ea prodire cognovi viros cælibes & ſanctos, ſancte tibi ſervientes, qui nunc partim intra Monaſteriorum ſepta ſponte ſua relegati, partim diverſas orbis oras ſua doctrina & ſanctitate illuminantes! tibi alios vndique non ceſſat generare filios. Superant multi, multi etiam die ſuo functi, in ſinu tuo requieſcunt, quos ſi recenſere cœpero, dies me deficiet & membrana; & quos, ſi imitari voluiſſem, vt mihi rumuſculis tuis intra cordis mei arcanum ſuſurrabas & inſpirabas & ſuggerebas, jamdudum mundo & pompis ejus vale dixiſſem. Atqui ſacra illorum veſtigia non ſequebar ſollicite ſatis; ſed dementia mea inebriatus, ambulabam vias non bonas, vias communes, devians a via tua, & a ſancto grege tuo morbida aberrans ovis. In ea ergo ſancta Domo tua coalui, & primas artes didici ſatis mediocriter, bonos & eruditos Præceptores de dono gratiæ tuæ ſortitus, vbi & in ipſo adoleſcentiæ meæ flore per omnes honorum gradus aſcendi, qui liberalium diſciplinarum ſtudioſis de veteri inſtituto in Pariſienſi Studio dari ſolent. Quibus in conſequendis ſuſtinendiſque quoties & quantum peccavi tibi, ipſe, Domine, tu ſcis: ſcio & ego, ſed non vt tu, qui omnia vides neſcio qua viſione perſpicaciſſima. Omnia intueris intuitu vno acutiſſimo, quo inferos penetras, & infinitas temporum abyſſos, atque immenſos æternitatis campos. Grandior effectus, & vbi magis adolevi, partim vt victum amictumque mihi quæritarem, non enim erat præter te, qui meæ ſuccurreret egeſtati, quod vtroque eram orbatus parente, partim vt me ad ſacras Literas facerem aptiorem. Ineptus ego contuli me ad regendos adoleſcentes quoſdam pauculos, quos ſuſcepi inſtruendos. In eo munere aliquot annis verſatus, cum poſt præfinitum a Magiſtris tempus licuit, initiatus ſum Literis ſacris tuis, primum honorem, quo ſacræ Facultatis tyrones donari ſolent, temerarius ſuſcipiens. Quem vt ſuſcepi, & jam me vlteriori accingerem itineri, corripuiſti me ſatis duriter, vt putabam, per immenſam miſericordiam tuam, data mihi abs te febre acuta & vehementi; ſed quæ ſenſum non adimeret, & ſubinde me ad te converteret. Scis, Domine mi, Deus meus, liberator meus, ſcis quæ & qualia lecto decumbens tibi

Digitized by Google

promiſerim, quæ tamen hactenus præſtare diſſimulavi. Non diſſimulaſti tamen me ſæpius monere & adhortari, mecum loquens idiomate quodam tuo ineffabili & ignotæ linguæ, & faciens omnium pollicitationum mearum memoriam. Neque tamen me puniens, vt merebantur, melius dicam, vt requirebant & deprecabantur & inſtabant & vrgebant iniquitates meæ multæ, & peccatorum meorum immenſa pondera. Demum, vbi de tuo dono convalui, pollicitationum mearum cepit me pœnitentia. Eas ergo in aliud tempus differens, ſacrarum Literarum Gymnaſium cum coævis meis ingreſſus ſum, & poſt multos ſoles cum illis tandem egreſſus, ad ſummum Theologiæ Facultatis honorem conſcendi immeritus. Quippe qui multos annos, quos ſtatuerunt Ludimagiſtri, loquacitate quadam & inſipida altercatione cum mei ſimilibus, commilitonibus meis male conſumens, Laurea magiſtrali inſignitus, nihil aut parum tuarum ſacrarum habebam Literarum. ſic Magiſter effectus, qui vere nec ſatis idoneus merebar eſſe diſcipulus, feci mihi conſuetudinem cum viris clariſſimis & ſumma auctoritate pollentibus. Alligari me putabam ad illos indiſſolubili benevolentiæ fœdere, conjunctiſſimoque amicitiæ vinculo; credebam eos non parum amare me, mea cauſa grandia facturos; ſperabam eorum auxilio non mediocriter adjuvari, ac ad magnos honores, perituraque ſæculi hujus bona pedetentim promoveri. Verum multo aliter erat: nam me admittebant, familiariterque me vtebantur, quod animum ſuum curis forenſibus obrutum juvenili literaria tamen dicacitate levabam. Quædam humanarum diſciplinarum fragmenta, quas tamen vix ſummis prægustarem labiis, leviter magis, quam prudenter eructans, quanquam juvenis eſſem, & furore quodam meo audaculus, atque opinione ſua artibus illis humanitatis initiatus, ſe aliquid auxilii in rebus ſuis, non tuis, conſecuturos a me confidebant. Ea de cauſa plerique plerumque conſilia ſua mihi familiariſſime pandebant, non (vt falſo exiſtimabam demens ego) quod me amarent, ſed quod auxilii labore meo in re ſua, non tua, aſſecuturos ſperabant. Horum gratia epiſtolas & orationes componebam, illorum ſtudiis meis juvabam ſententias, quas in Senatu nonnunquam erant dicturi. Opuſcula quædam Latina, Gallica facere ſuſceperat vir vnus Conſularis a majeſtate regia: ipſe labore meo dormiens id opus abſolvit; habuit honorem, ego laborem; ille præmium, ego

ſtudium; ille pecunias, ego vigilias. Innumera alia ſilere me cogit pudor, quæ illorum cauſa tam diligenter, quam libenter efficiebam. Vocatus mox aderam, juſſus parebam, citius dicto obediebam, rem etiam divinam tuam contemnebam: adeo me mea magna ceperat dementia, ut illorum obſequerer mandatis, votis parerem, inſervirem deſideriis, obſecundarem præceptis. Te derelinquebam fontem aquæ vivæ, Deus meus, creator meus, redemptor meus, unicum bonum meum, ut currerem & ſequerer viros mendaces, vanos, infidos, fallaces, qui immaniſſimo typo turgidi, exiſtimant ceteros omnes ſua cauſa natos, abs te creatos, magnoque honore affectos iri, ſi ſibi famulentur & ſerviant. Tandem, ſed tardiuſcule agnovi, agnovi ego in ſcelerum meorum ſepulcro jacens, quam longe eram a via veritatis, a ſemita recta, quam late, quam vaſte aberrabam in via diſſimilitudinis: agnovi, ſed nonniſi a te, qui nunquam deſeris ſperantes in te. Pro quo tibi confiteor, Domine, cæli & terræ, colo te, veneror te, amplector te, adoro te, & gratias ago tibi, Deus meus. A ſancto grege tuo morbida aberrabam ovis, & me ad caulas reduxiſti: per abrupta viarum & præcipitia, per ſaltus & crepidines, terras deſertas & invias vagus ſtabam, ubi nihil mellis, multum fellis erat; & ecce ad ovile, ut redeam, iter pandis, viam monſtras, oſtium aperis. Oro te, compelle me intrare, adeo ſtolidus & delirus ſum, ut ipſis in foribus cæcutiam & delinquam. Timeo niſi tuis adactum ſtimulis, non adhuc intraturum me. Admove calcar, cruces & verbera; ure & ſeca, ne reſpiciam retro: qui dediſti voluntatem incipiendi, da vel tandem & fortitudinem perficiendi; dabis ſpero, quippe qui dediſti animum tantilla dictandi. O quam bonum, quam tutum, quam ſecurum eſt ſperare de te, in te confidere, confugere ad te. Vere, vere bene dixeras per virum ſecundum cor tuum David: Bonum eſt ſperare in Domino, quam ſperare in Principibus; bonum eſt confidere in Domino, quam confidere in homine. Hoc verum ſincera mente confiteor; confiteor proinde illud, quod in capite hujus confeſſionis meæ præfatus ſum, verum eſſe:

Maledictus omnis vir, qui confidit in homine.

Verum eſt, inquam, hoc, omnes ſacri reſonant codices, peregrinæ referunt hiſtoriæ, cunctæ humanæ intonant diſciplinæ. Quid vis, univerſus teſtificatur orbis, hæc & ipſa verior membranis cla-

mitat experientia. Magnitudinem juſtæ excedam epiſtolæ, ſi Theſeum, Phocionem, Socratem, innumeroſque alios recenſuero inſignes viros, qui ab iis civitatibus, quarum fundamenta jecerant, quibus leges tulerant, jus dixerant, plurimaque alia attulerant commoda: deportationes, exilia, cruces, gehennas, mortes, laborum ſtipendia ſuorum tandem acceperunt. Sed quid tandiu peregrinor, habens ex te & in te omnibus veris verius exemplum? quandoquidem priuſquam montes fierent, aut formaretur terra & orbis, a ſæculo & in ſæculum tu es Deus. Omnia noviſti priuſquam fierent, te nullum latet ſecretum; & tamen hoc idem quod perſuadere contendo, ipſe didiciſti experimento, cum ſcilicet Apoſtoli tui, in quibus plurimum confidebas, qui edebant panes ſuos, magnificaverunt ſuper te ſupplantationem, qui ubi te Iudæorum agmine circumdatum conſpicati ſunt, te relicto, omnes fugerunt. Ergo in te agnoviſti, quod per ſervum tuum dudum voluiſti prædicere:

Maledictus omnis vir, qui confidit in homine.

Agnoviſti, inquam, & neſcio quo novo modo didiciſti, modum ignorare me fateor: garriunt tamen illum utcunque Scholæ noſtræ, & non intelligunt; intelligis tu autem, credo ſolus, qui a nemine teipſum magnifice cognoſcere ſinis. hoc tamen unum arrogo me intelligere:

Quia maledictus omnis, qui confidit in homine.

Idipſum & omnium bonorum virorum chorus poſt te cognovit, cognovi & ego omnium noviſſimus, malo, ut putabam meo, ſed vere, te adjuvante, magno bono. Habui equidem, ut jam ſum præfatus, in diebus peregrinationis meæ, cum multis ſecundum ſæculi hujus faſtum inſignibus viris conſuetudinem & familiare commercium. Nonnulli Antiſtites erant, nonnulli etiam coccineo ſuperbi galero: quorum unus ſuo ſenſu ebrius & ſanguine me tam granditer & tam male decepit, ut pannoſus quoque erubeſceret tam parva eſſe fide; ita ut ſi vellem ſcribere, quæ vera ſunt, & pennæ laxare habenas, profecto confunderentur Præſules omnes, ſi in eis aliqua ſcintilla remanſerit honoris, habuiſſe tantillæ fide in cœtu ſuo Antiſtitem. Sed hunc relinquentes tanquam indignum & cenſura noſtra, & qui membranas occupet, pergamus, qua cepimus: vocatus ſum ſæpe & ſæpius a pleriſque viris ſecundum ſæculum inſignibus, patriciis Senatoribus, illis inſervi-

ſervivi, orationes quas ipſi habere debebant, compegi, & Latinas feci; laudem habuerunt, ego pœnam; gloriam illi, ego laborem; illi præmium, vtinam ego vel meritum; dies illi, ego noctes: qui mihi ſatis ſuperque retribuiſſe arbitrabantur, cum me ad ſuas cœnas vocitaſſent. Si ego opera illorum egui, mea aut amicorum cauſa, me ignoraverunt; nihil præteritorum recordabantur obſequiorum, illa omnia memoria exciderant. Ego tamen moroſiores illos comperi, quam quibuſcum nullum mihi vnquam fuiſſet commercium. Exiſtimabant ſua me cauſa genitum, magno me afficere honore, cum ea quæ ſuorum munerum gratia ſibi incumbebant agenda, mihi demandaſſent. O quam ſæpius mandata tua præterivi, o bone Deus! vt illis inſervirem, eorum voluntati parcerem, præceptis obedirem, obſequiis me manciparem! Venio ego ſollicitus ad eorum ædes, ter percuſſis foribus, vix vel tandem vile reſpondet mancipium, & cum cachinno & obducto ſupercilio introducor. Maneo ſtans in veſtibulo, quæro dominum, qui quondam me vocabat Magiſtrum, fueram etenim: dicit neſcire, vbi ſit. Circumgirat domum ancillula, omnes ædium luſtrat angulos, domi eſt, & ſcit; & ſcit etiam me quærere illum. Stertit autem, dormit aut ludit ad teſſeras, aut dicere non audeo, jocatur cum ſcorto. Redit ſervus ſub triſti vultu, rugoſa facie, non eſſe dominum domi, mentiens. Repeto domunculam meam, indignans & laſſus, & redeundo omnia in illum maledicta congerens. O bone & piiſſime Deus! longe aliter facis, humanior es, benigniſſimus es: nam ſi ad te venire cœpero, melius dicam, ſi venire cogitavero, non exſpectas, non ſinis me venire, ſed prævenis me in benedictionibus tuis; occurris mihi, obviam venis, ambabus vlnis me recipis, & cadens in collum oſcularis revertentem. Bonum eſt igitur ad te confugere, in te confidere, de te ſperare, de nullo autem alio abs te. Sed vt cœpi in principio dicere:

Maledictus omnis, qui confidit in homine.

Fuit & mihi cum alio quodam Epiſcopo domeſtica conſuetudo, meo obſequio empta. Hic enim, vna ſede vacante, aſpiravit ad Præſulatum, non clam, non in abditis, ſed palam per ſe, per ſuos, per conſanguineos & affines, per agnatos & notos, per quoſcunque, vetito etiam commercio, vt vehementer mihi perſuadeo, ſibi comparatos amicos, domeſticos & familiares. Aſpiravit ad ele-

LLll

ctionem, quam quia ſuis demerentibus peccatis extorquere non potuit, alia via aſcendere ad cathedram tentavit, & titulo quodam pecuniis & Principum favoribus empto, alium quendam a Clericis, &, vt trito utar vocabulo, a Canonicis canonice electum impetere & conturbare non erubuit. Electum, inquam, virum moribus & literis ornatum, omnium cum teſtimonio, puræ vitæ & integræ, caſtum & pudicum; & quod res ipſa probabat, hoſpitalem ac pauperum tuorum ſingulare confugium. Hunc ne quidem cogitantem, immo vt reſcivi poſtea, reluctantem, elegerunt, quibus id muneris incumbebat. Nebuloni illi quantum in re ſua, non tua, inſervivi: univerſum Pariſienſe Studium ſcivit; ſcivisti & tu, quem tum non quærebam, ſed illum ſcortatorem, ejuſque benevolentiam, vt mihi aliquod Sacerdotium donaret. Et tu ſcis, Domine, quam turpiter decepit me, & quomodo decepit me: ſic enim decepit me, vt poſt obſequia abs me illi facta in rebus ſuis jam ferme deſperatis, omnibus aliis eum deſerentibus, ne quidem videre me aut alloqui vix ſit dignatus. Et quod graviſſimum fuit, ad ferendum quendam alium Contheologum meum, qui ipſum deſeruerat, cum jam onus dicendi pro eo ſuſcepiſſet, ante ferme tres dies, quam loquendum erat, in Sacerdotio, quod Canonicatum vocant, mihi prætulit: illi contulit, me deſeruit, qui inſervieram; me contempſit, qui auxiliator fueram. Hæc fuit merces mea, hoc obſequiorum meorum præmium; ideo inveni per omnia verum eſſe:

Maledictus omnis, qui confidit in homine.

Mille ſuperſunt, qui me feſellerunt: ſed vnius non poſſum non recordari. Quippe qui vnus ille ex omni hominum grege, vnus & ſolus, me plus & ſupra quam dici poſſit, in admirationem adducit. Hic vir doctus & eruditus fuit, & literas multas habens, ac multiſcius, homo gravis, manſuetus & liberalis, puræ & integræ, vt credebatur, vitæ. Propterea omnes quotquot ad eum venirent, facile conciliabat, ſed ſupra omnes, quos ætate mea ego novi vnquam, verſipellis, aſtutus, animo duplex, ſimulator & diſſimulator, ambitioſus, auræ currenti ſemper accommodus. Cum eo maxima mihi dudum fuerat conſuetudo, ita vt omnia pectoris ſui arcana mihi pandere videretur, omnium conſiliorum ſuorum me facere participem, vt fere tota mihi invideret Academia Pariſienſis ob nimis arctum cum eo commercium. Sed non

aucta fortuna mea, vertit ſe ab amicitia mea. Auctis autem illius fortunis, ad ſe & ſuos & familiam pene dejectam animum convertit: vires & totos nervos intendit, ut erigeret proſtratam, & fecit ut per totum Regnum diſperſos habeat agnatos, tam impenſe locupletes, ut non jam agros, ſuburbana aut villas, ſed regiones aut provincias, immo ferme & regna ſibi coemere quærant. Ille bonus vir, quæſo, bonus vir ſcilicet, me nimis male decepit. Quandoquidem Eccleſiaſticum honoris gradum in æde inſigni, Rege volente, & eo cedente, qui multos annos illam ſine adverſario obtinuerat, mihi contulerat. Et quia Principem mihi favere videbat, ſe nobis auxilio futurum dixerat, & mentiens promiſerat. Quendam enim adverſarium, quem quidam ſibi ſanguine proximus mihi ſubornaverat, pro ſua honeſtate & vi ſua adimpleret promiſſa, doloſe fovebat, ut mihi tota Pariſiorum civitas teſtis eſt locupletiſſima. Hæc eſt Epiſcoporum fides, hæc eſt veritas, probitas & pollicitationum ſtabilitas. Porro & bonus iſte vir prioris noſtræ conſuetudinis non quidem oblitus, ſed illam deinceps nihili faciens, ſi videt me, aut ſi fortuna obvius ei fuero, prævenit me in ſalutationibus, more ſuo ſalutationum prodigus. Poſt multa autem quæ Regi & Regno impenderat obſequia, tandem Regum favore ad Præſulatum conſcendit. Et cum permittente te regium animum teneret, (ſemper enim ſtipabat latera ejus) Præſulatum illum deſeruit, & majorem accepit, non ut ſe magis inſigniret, aut inclitum faceret, ſed ut ad illum quendam conſanguineum promoveret, non ſibi ſimilem, ſed virum nihili, irriſorem, & omnium fere bonorum contemptorem, ovium quas non tu, ſed ille patruus ei commiſit, tonſorem magis, quam paſtorem. O quam in iſto Antiſtite, Deus, dediſti mihi intelligere, quod pravum eſt cor hominis & inſcrutabile! Denique quod

Maledictus omnis, qui confidit in homine.

Fefellerunt me tot & tanti, quod ſi eorum dolos & fallacias exarare contenderem, deficeret membrana, occideret ſol, obtunderentur pennæ, & defeſſæ eſſent in ſcribendo manus. Propterea ab illorum conſideratione me retrahens, (quippe quæ officit, non proficit) ad te me converto Deum meum, qui nunquam fallis, nunquam mentiris, nunquam decipis ſperantes in te. Nam ſcriptum Eccleſiaſtici 2. Reſpicite, filii, nationes hominum, & ſci-

tote quia nullus ſperavit in Domino, & confuſus eſt. Bonum eſt igitur & ſecurum in te ſperare: ſed

Maledictus omnis, qui confidit in homine.

Nec puto ceteros beatiori vſos fuiſſe fortuna, aut falſos eſſe nunquam. Ideo cunctos adhortamur, mortales omnes deſerant, ſpes ſuas in te rejiciant, ad te jugiter proſpiciant, ad te omnes redeant, a quo receſſerunt, mundo & pompis ejus valedicant, quibus implicantur, & ad te citius revertantur: illic permaneant, in te reſideant, quia bonum eſt illic eſſe. In nullo alio putent requiem aut veritatem invenire, quia arbitror eos ſæpius periculum feciſſe, quod

Maledictus omnis, qui confidit in homine.

Quas vigilias non ſuſtinui, quos labores non tuli, vt illos, quorum auram vanus captare cupiebam, vaniter laudarem! Omnem illam, quam de dono tuo mihi dederas cognitionem, expandi, omne ingenium effudi, vt illis inſervirem. Orationes Latino eloquio, in quo vtcunque cultus, modeſtius dicam, non vſquequaque incultus eram, ad illorum preces, quoties feci, compegi & dictavi, non parvo labore, non parum temporis fruſtra conſumpſi: quippe quoniam illas ſæpius cum legiſſent, non vtebantur illis; eas me præſente laudaſſe, merces mea erat. Te autem, Deus meus, a quo ſum id quod ſum, præter peccatum meum multum nimis, dereliqui, non laudans te, o demens ego, qui apertis oculis cæcus eram, non videns te omnia videntem. A quo continuis ſucceſſibus innumera bona ſuſcipiens, ingratus eram, bona tua, dona tua multa, non in laudes tuas, ſed in illorum officia conſumens. O quantum eſt in rebus inane! Inane multum eſt, qui tot curas, tot labores, tot lucubrationes & dies & noctes expendimus, vt ſciamus, vt libros & codices, vt doctorum omnium percurramus diſciplinas. Et tamen cum vnum librum legerimus, ſtatim omnium fere nos capit oblivio, & pro nimia aviditate ſciendi te derelinquimus fontem divum. Currenter & præcipitanter officia noſtra dicimus, immo magis truncamus, quam dicimus, vt ſtatim ad libros & codices convolemus: diabolica profecto tentatio, qua a neceſſario & principali ad acceſſorium devocamur. Non curamus te amare, orare, contemplari, infinitam bonitatem tuam rimari & conſiderare, aſpirare ad te, quem ſi illic in patria invenerimus & viderimus, omnia vi-

dendo te cognoſcemus, juxta illud Gregorii: Quid non vident, qui videntem omnia vident? Nam qui hic mandata tua puriori corde cuſtodit, illic puriora agnoſcit. Pſalmus: Super omnes docentes me intellexi, quia teſtimonia tua meditatio mea eſt: Super ſenes intellexi, quia mandata tua quæſivi. Quæramus ergo te, cuſtodiamus mandata tua, & plura illic in momento, in ictu oculi cognoſcemus, qui hic in tota ætate noſtra addiſcere potuimus. Quid igitur vltra hic facimus? quid conamur? quid tentamus? quid in ſtudiis iſtic conſeneſcimus & contabeſcimus? Magis præcepta tua cuſtodiamus, de te confidamus, in te ſperemus, qui nunquam noviſti fallere. In nullo alio ſpem habeamus, immo nec nobis ipſis debere fidere,

Quia maledictus omnis, qui confidit in homine.

Profecto per tot tantaque argumenta cognovi, quod nihil verius ſub ſole, quam verbum illud tuum:

Maledictus omnis, qui confidit in homine.

Propterea omnes alios deſerens & derelinquens tanquam mendaces & mentientes, fallaces & fallentes, ad te ſolum me converto, ad te confugio. Opuſculum hoc meum, immo tuum, ſi quid in eo boni eſt, tibi præſento, tibi offero, tibi dedico, primitias ſenectutis meæ & libamenta. Atque vel hoc vnum lucrum ex iis, quæ multa dediſti mihi talenta, pro quibus non debitum tibi reddidi penſum. Deo vel tandem per pœnitentiam vtcunque ſatisfacere propono, tentans diluere in ſenectute mea, quæ per totam vitam meam multa patravi ſcelera. Id vt dignius expleam, adhortabuntur me ſeptem Pſalmi, quos de pœnitentia Prophetæ tuo inſpiraſti. Nam & pro ratione numeri, de omni particula vitæ meæ facient mihi recordationem, & per continentiam eorum movebunt me ad pœnitentiam, quam plane confiteor mihi neceſſariam, quoniam peccatum grande peccavi, peccavi in cælum & terram, peccavi in cælum & coram te, peccavi ſuper numerum arenæ maris, & non ſum dignus vocari filius tuus, nec videre altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatis meæ, quoniam irritavi iram tuam, & malum coram te feci. Non ſum, inquam, dignus vocari filius tuus, qui tamen es pater omnium, & talis a nobis vis appellari. Sed per peccata mea multa degeneravi a te, & degenerem me feci: ita vt hereditatem, quam mihi velut filio promittebas & cuſtodiebas, merito perdidi:

Digitized by Google

gehennas, ferrum, ungulas, immo & pœnas æternas merui: merui, vt me deleas de libro viventium, in quo me conſcripſeras. Quid vis vltra confitear? Confiteor omnes concluſiones tuas, confiteor, quod ſi mecum contendere velis, non reſpondebo vnum pro mille: omnia contra me argumenta tua non ſolvo, ſolve tu; immo tu ſolviſti, quando crucem ſuper humeros tuos bajulaſti. Si percutere aut occidere me volueris, vmbonem oppono Paſſionis tuæ. Illa eſt, qua me protego, qua me abs te defendo: ſub vmbra illius ſperabo. Noli igitur vltra cedere, percutere, ſatis ſuperque cæſus es propter me. Itaque ſi tenet juſtitia tua, non deſpero tamen; etiamſi occideris me, ſperabo in te. Non deſpero, inquam, quoniam confortat me Paſſio tua, recreat me clementia tua, conſolatur me miſericordia tua, quæ nunc major eſt, quam juſtitia tua, quoniam dixiſti per vnum ſervum tuum: Miſericordia ſuperexaltat judicium. Fateor me multipliciter peccaſſe, ſed ſcio te multiplicius meruiſſe. Confiteor quod peccavi infinitis peccatis, ſed meruiſti infinitis meritis. Merui infinitas pœnas, ſed tu meruiſti infinitas coronas. Si indignus ſum miſericordia, tu tamen dignus es, qui impendas miſericordiam; ſi nulla eſſet miſeria, nulla eſſet miſericordia; ſi nullus eſſet miſer, cui miſereri poſſes? nullus quippe agnoſceret miſericordiam tuam, nimirum quam parcendo maxime & miſerendo manifeſtas. Non pereat ergo in miſeria mea, quod fecit ſumma clementia tua. Quæ vtilitas enim tibi, ſi deſcendam in corruptionem? perderes vnum laudatorem tuum, quem ſi in gratia receperis, ſi ejus miſertus fueris, pro beneficio illo ſolvam, & laxabo in laudes tuas omnes nodos linguæ meæ. Intendam, immo frangam & rumpam omnes animi nervos, omnes ingenii lacertos, vt dignas reddam laudationes tibi. Civitas tua ſuperna, paradiſus tuus cæleſtis, ſatis ampla eſt, vt mei etiam capax ſit. Nam in domo Patris tui manſiones multæ ſunt. Abyſſus Paſſionis tuæ: non quæro primos accubitus, ſedes ſublimes, prima ſubſellia: ſatis erit, ſi vel pene fores, ſi ita loqui ſinis, & poſtremus introiero, id eſt, velut omnium noviſſimus & abortivus admittar. Spero ergo, quod poſt pœnitentiam meam, ad hanc civitatem cæleſtem admittes me per miſericordiam tuam. Pœnitentia mea viam faciet: nam illic iter, quo itur in ſalutare Dei. Pœnitentia mea, inquam, viam faciet, & miſericordia tua januas aperiet, quia cum ingreſſus fuero, confitebor Domino, quoniam

Digitized by Google

bonus, quoniam in ſæculum miſericordia ejus. Illic cum millibus aliis ſervis tuis, qui aſtant a dextris tuis in veſtitu deaurato, circundati varietate, non ceſſabo magnificare te in laude, & in ſæcula ſæculorum laudare te. Ibi videbo te facie ad faciem, non in ænigmate; & tunc agnoſcam clarius ſole, quod tutum & bonum eſt in te ſperare, ſecurum eſt in te confidere, & maledictus omnis, qui confidit in homine.

Hoc autem vel vnicum Bouſſardi opuſculum ita ſuum commendat auctorem, vt majori alterius ſtudio vel eloquentia commendari non poſſit. Quare non abs re Joannes Textor peculiari epigrammate profitetur, ſe referendis hujus viri virtutibus imparem eſſe. Pauca de pluribus adduco:

Virtutum pariter numerum, tituloſque tuarum,
Quis modicis ſataget claudere carminibus?
Ergo mihi ſat erit dignum te dicere ſummis,
Feliceſque inter vivere ſemideos.
Plura quid eloquerer, cum vaſtis cognita terris
Laus tua percurrat ſolis vtramque domum?
Nota ſatis, nulla fas eſt aperire Camœna.
Hoc erit, & ſatis erit, commemoraſſe. Vale.

Ceterum aliorum opera, quæ edidit, ſunt Hiſtoria Eccleſiaſtica Euſebii ab Rufino Latinè converſa, Pariſiis.

Beati Pauli expoſitio per Bedam ex Auguſtini libris collecta, cujus cenſura eidem expoſitioni præfigitur ad modum epiſtolæ, Pariſiis.

Quæ ſcripſit, ſunt ejuſmodi:

Judicium per modum epiſtolæ ſive cenſura in expoſitionem Pauli ex opuſculis Auguſtini collecta per Bedam, ad Petrum Succurribilem, Doctorem Theologum & Archidiaconum Rotomagenſem, dum illud opus Pariſiis edidit.

Opuſculum de Continentia Sacerdotum ſub hac quæſtione nova, Utrum Papa poſſit cum Sacerdote diſpenſare vt nubat. Continet ſeptem propoſitiones, quarum

Prima eſt. Licet & ſemper licuit vbique, tam apud Occidentales, quam Orientales, contrahere matrimonium in minoribus Ordinibus, & poſt vti matrimonio.

Secunda. Licuit ſemper a tempore Chriſti & ab exordio naſcentis Eccleſiæ vſque ad tempora Siricii & Innocentii I. tam Occidentalibus, quam Orientalibus, poſt contractum matrimonium promoveri ad ſacros Ordines vſque ad Preſbyteratum incluſive, & in illis vti matrimonio contracto, & miniſtrare in Ordine ſuſcepto.

Digitized by Google

Tertia. A tempore Siricii & Innocentii I. videtur non licuiſſe Occidentalibus matrimonio juncto promoveri ad Diaconatum & Preſbyteratum, & in illis matrimonio contracto vti; ſed qui promovebantur, aut erant cælibes, & ſine vxoribus; aut ſi vxores habebant, promittebant continentiam a propriis vxoribus: poterant tamen promoveri ad Subdiaconatum vſque ad tempora Gregorii, & in illo vti matrimonio contracto.

Quarta. A tempore Gregorii non licuit Occidentalibus vxores habentibus promoveri ad Subdiaconatum, niſi promiſſa continentia.

Quinta. Semper licuit, & adhuc licet Græcis & Orientalibus, qui vxores habent, promoveri ad ſacros Ordines vſque ad Preſbyteratum incluſive, & in illis vti matrimonio contracto.

Sexta. Non licet, nec vnquam licuit conſtitutis in ſacris Ordinibus, ſcilicet, Preſbyterali, Diaconali & Subdiaconali, contrahere matrimonium.

Septima. Summus Pontifex poteſt in caſu diſpenſare cum habente Ordinem ſacrum, vt contrahat matrimonium, & contracto vtatur. Pariſiis anno MDV. apud Radulfum Latiſeum, in 8°.

Oratio habita Bononiæ coram Julio II. in die Circumciſionis Domini, ann. MDVII.

De diviniſſimo Miſſæ ſacrificio poſt Gabrielem & Guillelmum Durandum, compendioſa & brevis expoſitio, Pariſiis anno MDXI. apud Joannem Parvum, & recuſa anno MDXX. in 4°.

Nova & fructuoſa interpretatio in ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, Pariſiis anno MDXIX. apud Joannem Oliverium, in 8°.

Gallice compoſuit librum, cui titulus eſt:

Le Regime & Gouvernement pour les Dames & Femmes de chaque état, qui veulent ſe mettre au monde ſelon Dieu. Quod Latine dicitur: *De Regimine feminarum cujuſque ſtatus in ſæculo ſecundum Dei legem vivere cupientium.*

Migravit Cenomanni anno circiter MDXX. & conditus eſt in Eccleſia ſancti Vincentii.

CAPUT IX.

De Oliverio Lugdunæo.

OLIVERIUS Lugdunæus Monlucii apud Bojos, honeſto loco natus, primum ad humaniores ac politiores literas mentem appulit, eaſque in Collegium Navarræ, cum eſſet Grammaticorum Hypodidaſcalus, inducere, quibus potuit modis, tentavit. Quo nomine Budæus ei per epiſtolam ſic gratulatus eſt: *Non mediocri nuper lætitia affectus ſum, Olivari doctiſſime, cum audiiſſem, Gymnaſium iſtud tuum ita te formare ac inſtituere cœpiſſe, præclaris vt inſtitutis ordinatum,*

natum, claritati nominis famæque brevi reſponſurum ſit. Scholæ enim hujus Urbis clariſſimæ atque Principis exemplum non dubitarem Scholas alias confeſtim ſecuturas, quæ cum ipſa, architecto te, diſciplinæ puerilis rationem informare optimam inſtituiſſet, fore videbam, vt literis elegantioribus paucis annis ſuum reſtitueretur decus, quod craſſa ac rudi multarum ætatum inſtitutione prorſus exoleverat. Poſtquam in tam laudabili munere & conſilio totos ſeptem annos perſtitiſſet, Theologiæ ſe prorſus dedidit, & peracto illius curſu anno MDXVII. magiſterium obtinuit, & anno proximo Navarræ Archididaſcalus inſtitutus eſt. Ex iis autem, qui Oliverium propius noverunt, quique de eo mentionem in ſermone injecerunt, ad eum tres viri celebres ſuum quiſque elogium addiderunt. Nicolaus Mallarius, Pariſienſis Theologus, *virum in omni ſcientiarum genere haud vulgariter eruditum* nominat in epiſtola, quam editis a ſe Almaini in tertium Sententiarum commentariis præfixit. Joannes Raviſius Textor *virum maxime felici rerum omnium dexteritate præditum* dicit in epiſtola, qua ſuorum epithetorum Specimen Ludovico Cardinali Borbonio dicavit. Ludovicus Quelainus, Pariſienſis Theologus, *Theologorum clariſſimum* prædicat in oratione, qua Antonio Senonenſium Archiepiſcopo & Galliæ Cancellario, novam Cardinalis dignitatem gratulatus eſt. Guelainus ſic loquitur: *Ego omnia illa prætermitto, ſciens quod de hoc toto laudum genere, de liberorum ſpectata indole, ingenii acrimonia, & parentum longa ſerie jam deducta nobilitate, & alias ſæpe, & tum maxime audiſti, cum Olivarius Lugdunæus, Theologorum clariſſimus, præmatura morte aliquot abhinc annis peſſimo publico interceptus, nobiſque omnibus invidioſe ereptus, orationem apud ipſum hic eadem, qua ego nunc, auctoritate habuit luculentam.*

Omnia Jacobi Almaini opuſcula corpus in vnum compegit anno MDXVII. Pariſ. apud Claudium Chevallonium.

Edidit & tranſtulit in Gallicum eam orationem, quam habuit coram Antonio Pratenſi, Galliæ Cancellario, pro privilegiis Conſiliariorum & Officialium Academiæ Pariſienſis, & pro immunitate decimarum veris Scholaribus conſervanda. Pariſ. anno MDXVIII. apud Joannem Parvum, in 8°.

Digitized by Google

Ceterum præmatura morte in domo Nivernenſis Comitis interceptus, obiit anno MDXXII. XIV. Calend. Sextiles, & in choro Eccleſiæ Navarrici Collegii ſepultus eſt: cujus exequias Martinus Beaunius, Turonenſis Archiepiſcopus, ſua præſentia cohoneſtavit. Sepulcro tale inſcribitur epitaphium:

Marmora lugerent, ſi viveret ullus in ipſis
Senſus, & hæc lacrymis tota maderet humus,
Noſcere ſi poſſent vitam moreſque ſepulti,
Quem brevis hoc modico pulvere terra tegit.
Conſilio Neſtor, cenſura Stoicus, Hermes
Eloquio jacet hic Doctor Oliverius,
Quem dum collatis virtus fortunaque ſignis
Sublimem attollunt, mors inopina rapit.

Caput X.

De Joanne Sudorio.

Joannes Sudorius, natione Normannus, genere Calibeticenſis, anno MDVIII. Magiſtrum Sententiarum legit in Navarræ Collegio, & circa annum MDXI. Pariſienſis Doctor in Theologia renunciatus eſt. Deinde variis occupatus literarum negotiis in eodem Collegio diu multumque manſit, & anno circiter MDXX. edidit in lucem, correxitque Ricardi Armacani Summam in quæſtionibus Armenorum, cum aliquot ſermonibus de Chriſti dominio. Pariſ. apud Joannem Parvum, in 4°. Hoc opus dicavit Guillelmo Craſſo, Rotomagenſis Eccleſiæ Decano, qui & de ſeipſo & de Theologica Navarrici Gymnaſii Societate optime meritus eſt. Fuit, qui tunc in Doctorem Sudorium non inelegans compoſuit epigramma, quod ſic ſe habet:

Florida dant rigidi mortalibus arva labores,
Quæ pia gramineo corpora flore tenent.
Sudores virtutis habent præclara ſerenæ
Præmia, regificus quam comitatur honor.

Digitized by Google

Sic honor à ſudore venit, ſic ſerta merentur
Bellica ſudores: cuncta labore fluunt.
Nonniſi ſudores retinent cognomina famæ,
It probus ætheream ſudor in aſtra domus.
Quæ tuba, quis ſonitus ſanctum laudare negabit
Sudorem? ſterilis nemo vidiſſe probat.
Sudorem veneretur homo, ſi vivere quærat:
Sudori aſſiduo non datur alma quies.
Ardua gens igitur calamis canat acta ſonoris,
Quæ ſudore cadunt: eſt labor ille levis.

Diſtichum in eundem.

Sudoris meminiſſe juvat, dat ſudor honorem:
Sudaſti, ſatis eſt; præmia ſudor habet.

Sic Poeta varie luſit in Doctoris cognomen, vt illius virtutes feſtivo carmine deſcriberet.

CAPUT XI.

De Guillelmo Capello.

GUILLELMUS Capellus multis honorum gradibus claritatem ſibi & amplitudinem comparavit. Et primum quidem ab inſigni Magiſtro Joanne Raulino ſacram doctrinam hauſit, ab eodem temperandæ optimis inſtitutis vitæ rationem ſuxit, cum in Theologica regalis Collegii Societate degebat. Deinde Academiam forti excelſoque animo rexit. Tum anno MCCCCXCIII. renunciatus Magiſter Sociis antecelluit, & poſtea ſanctorum Coſmæ & Damiani Parochiam vere paſtorali cura gubernavit. Sed circa annum MDXXIV. Theologicæ Facultatis Decanus cum eſſe cœpit, ne ingraveſcens ætas populis quibus erat præpoſitus, officeret, aut ſaltem ne minus ipſe quam æquum judicabat, prodeſſet, ſponte ſe abdicavit. En rariſſimæ in ſenibus, qui tenaciores eſſe ſolent, virtutis exemplum.

Scripſit autem, cum anno MCCCCXCI. Rector eſſet Academiæ, brevem certe, ſed rationum ſententiarumque momentis tractatum gravem, quo Univerſitatem ab omni ve-

ctigalium onere immunem aſſerit, & ab indicente Univerſitati tributum Innocentio VIII. ad eundem melius informandum provocat, & recte provocatum eſſe confirmat. Prodiit tunc tractatus ille in folio, ſed ſine Typographi & vrbis nomine.

CAPUT XII.

De Joanne Raviſio Textore.

JOANNES Raviſius Textor Nivernenſis, in humanioribus literis magnum Navarrici Collegii ornamentum fuit. Is patruum nomine Victorem, qui Grammaticorum Hypodidaſcalus extiterat, Ludimagiſtrum habuit. Atque vt patruus erat vir diſertiſſimus ac facundiſſimus, ita ſimilem ſibi nepotem effecit. Deinde in Grammaticorum Societatem adſcitum expolivit Oliverius Lugdunæus, qui politioris Grammaticæ ac Latinitatis ſtudium intulit in Navarram: Petrus Corbelinus excoluit, Joannes Textor auxit & locupletavit. Quod & docendo & ſcribendo complures annos perfecit. Ex his duobus primum ſignificat Nicolaus Beraldus in epiſtola, quæ in Textoris libro, cui nomen eſt *Epithetorum Specimen*, reperitur. Verba ſunt: *Non poterit*, inquit, *jam læta hæc ac florens vbique epithetorum explanatio non Navarræis modo tuis, quos jampridem optimis ſtudiis ac literis felicior excolis, ſed cunctis etiam adoleſcentibus, non potuit eſſe tum jucunda, tum frugifera.* Rem adhuc vehementius perſtringit Jacobus Textor in nuncupatione ipſorum epithetorum, quæ Joanne vita functo, prodierunt. *Ecquis*, ait, *in hac florentiſſima Lutetiæ Academia oneroſo iſto ſupremæ claſſis magiſterio functus eſt majore cum laude & gloria? quis rudes erudiit ſincerius ac diligentius? quis ad eloquii apicem felicius provexit? quis paucioribus annis infantilem balbutiem Latina elegantia formavit? quis barbariem profligavit acrius, & Romani ſermonis caſtimonia latius in hoc lycæo inſtauravit & locupletius?* Secundum teſtatur elenchus operum, quæ juris publici fecit.

Officina ſeu potius naturæ Hiſtoria, in qua copioſe diſpoſitum eſt per locos, quicquid habent auctores in diverſis diſciplinis plurimi, & quod ad rerum, hiſtoriarum & verborum cognitionem vllo modo facere poteſt. Luteriæ anno MDXXII. apud Reginaldum Calderium. Baſileæ anno MDXXXVIII. apud Vveſthmerum, & Lugduni anno MDXLI. apud Gryphium.

Jacobus Albus de hac Officina carmen hoc edidit:

Polignum Naſone tumet, Verona Catullo,
Seque novo mordax epigrammate Bilbilis offert.
Andes Virgilio, Iuvenale ſuperbit Aquinum,
Corduba Lucano, Textore Navarra triumphat.

Cornucopia, qua continentur loca diverſis rebus per orbem abundantia, Luteriæ, & Baſileæ anno MDXXXVI. apud Vveſthmerum, vna cum libellis de re veſtiaria & vaſcularia, decerptis ex Lazaro Baiſio, & aliis de re hortenſi.

Specimen epithetorum omnibus artis poeticæ ſtudioſis maxime vtilium, Luteriæ anno MDXVIII. apud Henricum Stephanum, & Baſileæ anno MDL. apud Vveſthmerum & Nicolaum Brylingerum.

Epiſtolarum CLX. liber vnus. Lugd. apud Paganellum.
Dialogorum variorum liber vnus.
Epigrammatum liber vnus.
Præfationum liber vnus.
Carminum diverſi generis liber vnus.
In Anglum & Romanum liber vnus.
Orationum elegantium liber vnus.
Tragœdiæ, Comœdiæ, Elegi, Odæ.

Pariſiis obiit anno MDXXIV. & in Sacello Navarrici Gymnaſii conditus eſt.

CAPUT XIII.

De Guillelmo Caſtello.

GUILLELMUS Caſtellus, qui anno MDI. Pariſienſis Theologus renunciatus eſt, in appendice ad Tritemii librum de Scriptoribus Eccleſiaſticis ſuum habet elogium, quo accuratius dari nullum poteſt. ſic autem ibi traditur:

Guillelmus Caſtellus ſeu Caſtalius, Gallus Poeta & Orator terſiſſimus, Turonenſis, patre Chriſtiano Caſtello, Doctore Pariſienſi, regio Medico, Martina parente Biturica, Turonis naſcitur anno Domini MCCCCLXVIII. *Ubi prima literarum cunabula edoctus, Pariſiis, vt moris eſt, ad fructuoſiores ſolidioreſque diſciplinas capeſcendas mittitur Ioanni Anglico fratri materno,*

viro in divinis humaniſque literis apprime erudito, in burſam, vt triviali vtar verbo, Navarricam ſucceſſurus, vbi literalibus ſtudiis, & præſertim humanioribus, eam navavit operam, vt brevi temporis curriculo, ſocios omnes ætate, doctrina præcedentes, non modo æquaverit, ſed etiam longe ſuperaverit. Tanta rei literariæ ſitis, tantus ardor, tanta cura, tantum ſtudium: hinc ſubito fama ſuper æthera notus, in Gymnaſium Burgundiacum ad inſtituendam melioribus politioribuſque literis juventutem, a Bernardo Roilleto, viro omnium bonarum diſciplinarum cumulatiſſimo, ejuſdem Gymnaſii Rectore primario, accerſitus, primæ humanitatis claſſi præficitur. Hinc exanthlato Dialectices agone, & diſcipulis Laurea donatis, Navarricum Gymnaſium repetit, humanis diſciplinis divinas, ad quas ſemper anhelaverat, adjuncturus. Tandem, adepto in ſacratiſſima Theologiæ Facultate Doctoratu, Turonum ſeceſſit, vbi honorificis Eccleſiæ Beneficiis, Archidiaconatu & Canonicatu, honeſtatus, cum ſuis vivit, orationi & prædicationi intentus, quod ſupereſt temporis, bonis diſciplinis impertit, nomini & poteſtati conſulens, vt jam cœpit, multis operibus, quæ in lucem emiſit: quorum nomina ſubjiciuntur.

Sybillinum de Judicio extremo carmen.
Ægloga, cui nomen Eumolphus.
Carmen de ſtultis mulierum votis.
Dialogus in Jacobi Fabri Stapulenſis laudem.
Elegiarum liber vnus.
Epigrammatum liber vnus.
Epiſtolæ ad diverſos multæ & variæ:
Exſpectantur longe majora.

Hactenus anonymus Guillelmo Caſtello æqualis, & rerum illius ſcientiſſimus.

CAPUT XIV.

De Antonio Silveſtro.

ANTONIUS Silveſter Brianſonii in Ebredunenſi diœceſi natus, cum artes liberales in Collegio Montis Acuti per ſeptennium docuiſſet, ad Navarricam Scholam tranſivit. Hic Theologiæ vacat, in ea ducem Oliverium

Lugdunæum habet, & anno MDXXIII. Licentiæ gradum conſequitur, nec multo poſt Philoſophorum illius Scholæ Hypodidaſcalus, tum brevi Didaſcalus inſtituitur. Hic autem juris publici fecit ſecundam partem operum Guillelmi Pariſienſis Epiſcopi, & in operis nuncupatione ſummarium vitæ illius confecit, Pariſiis anno MDXVII.

Alia ſcripſiſſe docet ejus epitaphium, ſed ad meam cognitionem minime pervenerunt. Circa annum MDXXV. mortem oppetiit, & in Collegii Navarræ Sacello ſepultus eſt cum hoc epitaphio:

Mortalis genitus Silveſter morte dolenda
Omnibus occubuit, ſic fera fata jubent:
Cujus, ſi vitam, ſi morum ornamenta recurras,
Haud unquam dignus, qui moreretur, erat.
Nec totus tamen interiit: ſed parte ſepulta,
Pulcrius & fama vivit & ingenio.
Vivus hic immenſum per ſcripta deambulat orbem,
Scripta quidem. Cetera obliterata ſunt.

CAPUT XV.

De Nicolao Menuele.

NICOLAUS Menuel Trecenſis, quam in Collegio Navarræ Philoſophiam accepit, eandem & docendo reddidit, & præſtantiſſimos auditores inſtituit: e quorum numero vnus ad Magiſtri gloriam ſufficit Petrus Daneſius. Id diſcipulus circa annum MDXVI. teſtatur in decaſticho, quod in præceptoris Iſagogica terminorum introductione ſic appoſuit:

Tunditur vt nullis Parnaſſius imbribus arbor,
Concuſſa irato dum tonat aura Iove;
Caſta nec inficitur putredine cedrus inerti,
Segnis & a ſacro cortice marcor abeſt:
Sic tua, quæ nunquam carie delebitur vlla,
Fama per æternos vivet adulta dies,

Digitized by Google

Longaque Cumeæ tranſcendens ſecla puellæ,
Zoileæ ſternet fulmen inerme manus.
Digna igitur cedro creſcunt monumenta perenni,
Cinctaque victrici tempora fronde geras.

Ad annum autem MDXX. ſuis in Sodalitium Philoſophorum meritis effecit, vt ei munus Hypodidaſcali fuerit impertitum. Deinde eam in Theologia curam ac diligentiam poſuit, vt anno MDXXIII. Licentiæ candidatorum familiam duxerit. Tum demum abdicato Hypodidaſcali munere, receſſit; ſed quonam receſſerit, quidve fecerit vir omnino doctus, me latet.

Edidit librum, cujus eſt hic titulus:

Ad Logicem Iſagogica terminorum introductio, has partes complectens:
Definitionem,
Diviſionem,
Terminos, & primam eorum diviſionem, mentalem, vocalem & ſcriptam.
Secundam terminorum diviſionem, in vltimatum & non vltimatum.
Tertiam terminorum diviſionem, in ſignificativum & non ſignificativum:
In ſignificare naturaliter, & ad placitum.
Quartam terminorum diviſionem, in categorematicum & ſyncategorematicum.
Quintam terminorum diviſionem, in complexum & incomplexum.
Sextam terminorum diviſionem, in communem & ſingularem.
Septimam terminorum diviſionem, in connotativum & abſolutum.
Octavam terminorum diviſionem, in primam & ſecundam intentionem.
Nonam terminorum diviſionem, in æquivocum & vnivocum.
Præterea quicquid in ſingulis diviſionibus reperitur difficultatis, adducitur, explicatur & diſſolvitur. Pariſiis anno MDXVI. apud Petrum Gaudoulium, in 4°.

CAPUT XVI.

De Arturo Fillonio.

ARTURUS Fillonius Vernolii, quod eſt Aulercorum Diablintum, vulgo Pertenſium oppidum, lucis vſuram accepit. Ad Pariſienſem Academiam cum acceſſit, in tribus Harcuriani Collegii Sodalitatibus locum ſubinde obtinuit. Deinde cum formatus eſſet in Theologia Baccalarius, in Navarræ Collegium anno MD. tranſivit, ibique creatus Sodalis, peracto biennio, magiſterium aſſumpſit. Tum & habendis ad populum concionibus, & componendis

ad

ad optimam populi inſtitutionem libellis omne tempus ſuum tranſmiſit. Rotomagum interea ſe recipiens, operam Archiepiſcopo vicariam tam feliciter impendit, vt primum Rotomagenſis Canonicus ſit factus, & ſancti Maclovii Curio; deinde circa annum MDXXI. judicatus ſit dignus, qui Silvanectenſium Eccleſiæ præſideret. Epiſcopus ergo hujus loci ordinatus eſt, eligente Clero, & confirmante Metropolitano, quem Meldenſis Antiſtes referebat. Electio quippe Cleri, & confirmatio Metropolitani, robur nondum vireſque amiſerant: Pontificis & Regis concordata inter ſpem metumque adhuc verſabantur. In Eccleſiarum aditum duntaxat tentabant, quem Arturo vita functo, Silvanecti obtinuerunt. Quinquennio toto, quo Silvanectenſem rexit Eccleſiam, hinc optimis Clerum plebemque documentis imbuit; inde ſacris Deo mulieribus, quæ noſocomium curant, leges ſanxit, vovendique formam præſcripſit.

Hæc autem ſunt monumenta, quibus memoriam ſuam poſteritati conſecravit.

Speculum Curatorum, in quo continentur ſequentes tractatus.

Primus de Sacramentis, quomodo habere ſe debeant Sacerdotes in eorumdem adminiſtratione, vbi & de myſterio Miſſæ agitur.

Secundus ſpecialis de Sacramento Pœnitentiæ, quomodo, & de quibus debeant Sacerdotes interrogare in confeſſione. vbi & multa alia traduntur ad audiendas confeſſiones neceſſaria.

Tertius exhibet injunctiones Curatis factas ſuper ſingulis Sacramentis in Synodo hiemali celebrata Rotomagi anno Domini MDVI.

Quartus complectitur ſermones de præceptis, vulgari lingua compoſitos, ſingulis Dominicis legendos inter Miſſarum ſolennia, inter quos modus confitendi de ſingulis peccatis, & eorum ramis, apertiſſime declaratur.

Quintus habet ſermones pro ſimplicibus, de modo ſe præparandi ad faciendam confeſſionem, & alia vtilia ad meditationem mortis. Pariſiis apud Joannem Parvum, in 12°.

Tractatus de Sacramento Pœnitentiæ anno MDXXV. ibidem recuſus eſt, & Silvanectenſis Eccleſiæ Manuali, quod imprimi curavit, adjectus.

Deinde hi omnes tractatus ſub nomine ſynodalium Silvanectenſis diœceſis Statutorum, Pariſiis editi ſunt anno MDXXVI. apud Joannem Pratenſem, quibus alii quatuor adjunguntur.

Primus de commoditate & vtilitate frequentandi Sacramentum Confeſſionis.

Secundus de ratione declamandi ad populum inter Miſſarum ſolennia, quod vulgariter dicitur *le Proſne.*

Tertius de exhortatione Curati ad infirmum in extrema neceſſitate conſtitu-

NNnn

tum, deque faciendis ab eo interrogationibus.

Quartus de gemitibus & ſuſpiriis morientis ſuam damnationem conjicientis.

De his ſtatutis Joannes Coletus Trecenſis Officialis, ſic loquitur in commentariis Synodorum Trecenſium, quæ anno MDXXIX. editæ ſunt. *Vide*, inquit, *de Sacramentis in communi, ſi habes ſtatuta ſynodalia domini Arturi Fillonii, quondam Silvanectenſis Epiſcopi in principio, cujus eſt hæc tota gloſſa.* Et quibuſdam interpoſitis: *Ceterum quæ ſupradictus dominus Arturus Silvanectenſis nuper Epiſcopus, in ſupradictis ſuis ſtatutis ſynodalibus clare & paucis verbis utiliter de ſingulis Eccleſiæ Sacramentis, & eorum forma, materia & miniſtro definivit, cum eſſet vir profundæ & ſanæ doctrinæ, & ſacræ Theologiæ Doctor ſolertiſſimus, utile judicavit ſupradicta ejus ſtatuta, prout jacent; quaſi ſummam eorum quæ hic plenius deſcribuntur, in principio Rubricarum inſerere. Dicit ergo idem dominus Arturus de Sacramento Baptiſmi, ut ſequitur, &c.* Migravit anno MDXXVI. teſtamentoque edixit, ut e bonis ſuis burſæ quatuor pro totidem Scholaribus in Harcuriano Collegio, quod eſt Lutetiæ, conſtituerentur. id eſt, fundus aliquis obligaretur annuæ penſioni, qua Silvanectenſes duo & Vernolienſes quoque duo literarii adoleſcentes in eo alerentur Collegio, & honeſte ſuſtentarentur.

CAPUT XVII.

De Gerardo Columella.

GERARDUS Columella Laudunenſis cultioribus humaniorum literarum ſtudiis addixit ſe, & in iis plurimum profecit. Deinde Philoſophiam edoctus, eam plures annos docuit in Marchiano Collegio, & Joannis Celaiæ viri doctiſſimi viam maxime ſecutus eſt. Sed quantum in utraque Facultate Pariſiis valuit, iſtud Theodorici Morelli carmen, quod philoſophicis Celaiæ operibus inſeritur, oſtendit.

Aonidum ſtudioſe comes, Tripodumque miniſter,
Attica qui pueris mella, Gerarde, paras:

Quod cœpto nondum laxaris fræna labori,
Dicere felicem Marchica certat humus.
Cura tibi tanta eſt ſuperas inviſere ſedes,
Tantus amor geminos tangere mente polos,
Ut te nulla fames auri, nec fluxa moretur
Gloria, nec turpi fœnora juncta lucro.
Humanos ultra mores ſortemque jocoſque,
Semper crediderim te exercuiſſe caput.
Nunc Logicos ſcrutare locos, nunc ſidera tractas,
Sidera luminibus ſubjicienda tuis.
Nata tuæ fœtura domi teſtatur utrique,
Te Sophiæ niveas reſtituiſſe togas.
Unde fit, ut Logico loturus guttura fonte,
Sit tua Celaicis mella daturus aquis.

Sic Gerardus comparatæ & in Grammatica & in Philoſophia eruditioni probatos mores conjunxit in ea ætate, quæ temperamentum illud refugere conſuevit. Sed altiora ſuſpiciens, tranſiit in Navarræ Collegium, ſeque in Theologorum Communitatem ac diſciplinam recepit. At renuntiatum anno MDXXVII. *Doctorem immatura mors anno proximo ſuſtulit, dum erat omni literarum generi maxime profuturus.* Verba ſunt epitaphii, quod in Navarrici Sacelli pronao Gerardi ſepulcro inſcriptum eſt.

Edidit & caſtigavit opera philoſophica Pauli Veneti, Lutetiæ anno MDXXI. apud Judocum Badium Aſcenſium.

In Ariſtotelis librum de interpretatione ſcripſit commentarium, cui titulus eſt:

In Ariſtotelis fideliſſimum textum Perihermenias accuratiſſima expoſitio, appoſitis pluribus ſummulárum quæſtionibus, & ſinceris literæ ipſius Boetii nonnullis interpretationibus, in Collegio Marchiano anno MDXIX. Pariſiis apud Edmundum Fabrum, in vico ſancti Jacobi prope Ædem ſancti Benedicti, ſub Interſignio creſcentis Lunæ.

CAPUT XVIII.

De Nicolao Combaldo.

NICOLAUS Combaldus Trecenſis, Philoſophorum Navarræ primum Hypodidaſcalus, deinde Didaſcalus fuit anno circiter MDXXVI. Tum anno proximo Pariſienſem Academiam magna cum eloquentiæ laude gubernavit. Exin anno MDXXIX. Trecis elegantiſſimam in Synodo habuit orationem, quæ in eadem civitate prælo mandata eſt, & ſynodalibus Odoardi Trecenſium Epiſcopi ſtatutis inſerta, apud Joannem Gallum anno MDXXX. Denique hoc eodem anno, quarto ab ſua reſponſione Sorbonica menſe, correptus febre interiit. Quantus vero futurus erat Doctor, docet nos illius epitaphium, quod in Æde Navarrica tumulo inſcriptum eſt:

En tibi, ſi neſcis, Lector, vir maximus olim
Combaldus parvo marmore nunc tegitur:
Cui dedit eſſe virum Campania, docta Navarra
Eſſe dedit doctum, dat modo cuncta Deus.
Doctus erat, doctos fecit, doctoris honores,
Dum ſperaret, eum prævia mors rapuit.
Abſtulit illa quidem corpus, ſed vivida fama
Vivit. dic: Animæ vita ſit atque dies.

CAPUT XIX.

De Joanne Majore.

JOANNES Major natione Scotus, genere Hadingtonus, & in Philoſophia & in ſcholaſtica Theologia maximus apud Pariſienſes Doctor fuit, & merito; non tamen ille raptim, ſed gradatim eo pervenit. Inprimis enim ait, ſe in Collegio ſanctæ Barbaræ liberales artes didiciſſe ab Joanne Bolvaco, qui poſtea Grammaticorum Navarrici

Digitized by Google

Collegii Sodalitium cum magna circumſpectionis opinione moderatus eſt. Deinde optimi viri Natalis Bedæ opera perductum eſſe ad Montis Acuti Gymnaſium, in quo Joannes Standouchius, vir in paucis nominatiſſimus, Theologos inſtituere cœperat: his autem annumeratum ſe fuiſſe, magni putat: tanti quippe Doctoris Schola maximum ſcientiæ incitamentum erat & virtutis. Sic Major in primum Sentent. Collegium Montis Acuti nominat *domum ſuam nutricem, & cum veneratione ſemper nominandam.* Deinde in ſecundum Sentent. Natalem Bedam in hunc modum alloquitur: *Multis nominibus tibi debeo; nam cum artes liberales in Collegio ſanctæ Barbaræ ſub Magiſtro Ioanne Boulliacho, in Theologia Licentiato, cui plurimum obnoxius eram, & qui nunc habenas Grammaticorum regalis Collegii Navarræ circumſpectiſſime moderatur, audiviſſem, auſpiciis tuis, Beda etiam venerabilis, ad M. N. Standouch Mechlinienſem adductus ſum, quo nomine non parum tibi debeo. Magni enim æſtimans, atque æſtimo ſub vmbra talis ac tanti viri quieſcere inter Theologos, quos inſtituere cœperat.* Sed anno MCCCCXCVIII. domeſticum malum intervenit exilio Standouchii, qui, vt par eſt credere, bonitate cauſæ nimium confiſus, auctor fuit, vt Rector Joannes Cava, Montis Acuti Sodalis, & Academia, quibuſdam Ludovici XII. ſtatutis intercederent: ſcilicet contra fas exiſtimabant iis ſuam libertatem ac privilegia lædi. Hæc inter turbatum eſt vehementer Montis Acuti Gymnaſium, & nova pauperum Theologorum Communitas, quæ vnius Standouchii præſidio ſtabat, fluctuare cœpit. Tunc Joannes Major ſibi ipſi proſpexit, & in omnem eventum aggregari ſe ad Sodales Navarricos curavit. Id maxime præſtitit ope & conſilio Joannis Bolvaci, veteris ſui præceptoris, cui plurimum ſe debere profitetur, & in cujus nomine ſuos in Evangelium Marci commentarios apparere voluit. Navarricum Majoris Sodalitium confirmant Veſperiarum Actus, quem ſub Petro Valla, magno Navarræ Magiſtro, celebravit; & Pariſienſium antiquitatum libellus, qui ante annos centum editus eſt. In eo ſiquidem pluribus aliis Theologorum hujus Collegii Sodalibus accenſetur. Verum quia in Collegio Montis Acuti ſe ſua Schola ſemper ſuſtentavit, Navarrici

NNnn iij

Sodalitii jure, quod ſciam, nunquam vſus eſt. Illic enim & Philoſophiam & Theologiam continue docuit, anno etiam M D V. quo inſignibus magiſteriis decoratus eſt. Poſt iſtud quoque tempus Theologiam docere non deſtitit, niſi cum in patriam reverſus eſt, vbi diu remanere vel non potuit, vel certe noluit. Sed relicta patria & Glaſconienſi Academia, quam parum dotatam, parumque celebrem fuiſſe dicit, Lutetiam ſe recepit in idem Montis Acuti Gymnaſium, vbi priſtino more Scholas habuit, & commentarios in Magiſtrum Sententiarum edidit fuſiores, & variis noviſque diſputationibus pleniores. Neque hic tantum in docendæ Theologiæ curam Major incubuit; ſed in reliqua etiam opera, quæ vel ad gentis ſuæ Hiſtoriam, vel ad Evangeliorum expoſitionem pertinent. Quare mirum non eſt, ſi cum ex his, tum ex aliis, quæ ante meminimus, Collegium Montis Acuti domum ſuam nutricem, & ſibi perpetuo venerandam appellat. Ex infinitis, quos habuit, auditoribus, præcellunt Jacobus Almainus, de quo Major ipſe gloriatur; Hieronymus Hangeſtus & Robertus Cœnalis, poſtea Abrincenſis Epiſcopus. Ceterum inter Eccleſiaſticos, qui votis ſoluti, Magiſtrum Sententiarum interpretati ſunt, nullus copioſiores ac doctiores commentarios ad illam vſque ætatem reliquit. Quod in cauſa ſine dubio fuit, cur Pariſienſes Theologi duo, hinc Judocus Clicthoveus *Majorem inſignem Theologum, & celeberrimi apud Pariſios nominis Doctorem* vocet in defenſione diſceptationis, quam de Magdalena inſtituit; inde Antonius Coronellus, *Theologorum Pariſienſium ac Philoſophorum principem eminentiſſimum* nominet, *a quo tanquam a quodam lucidiſſimo & perenni fonte omnes artes Pariſius vigentes emanarunt.* In fine commentariorum in poſteriora Ariſtotelis. Et certe in omni fere doctrinæ genere ſeſe exercuit, libroſque compoſuit. Initium fecit a Philoſophia, quam Theologia excepit. Theologiam ſecuta eſt Scotorum Hiſtoria, ad quam demum quatuor in totidem Evangelia commentarii acceſſerunt. Id autem proximus noſtri Doctoris operum index facile commonſtrabit.

Introductorium in Ariſtotelicam Dialecticam, totamque Logicam, Pariſiis apud Joannem Lambert.

Quæſtio de complexo ſignificabili.
Primus liber terminorum cum figura.
Secundus liber terminorum.
Summulæ cum figura quatuor propoſitionum & earum converſionum.
Prædicabilia cum arbore Porphyriana.
Prædicamenta cum ſua figura.
Syllogiſmi.
Poſteriora cum textu Ariſtotelis primi & ſecundi capitis libri primi.
Tractatus de locis.
Tractatus elenchorum.
Tractatus conſequentiarum.
Abbreviationes parvorum Logicalium.
Parva Logicalia.
Exponibilia.
Inſolubilia.
Obligationes.
Argumenta Sophiſtica.
Propoſitum de infinito.
Analogus inter duos Logicos & Magiſtrum.

Hæc omnia ſimul edita ſunt Lugduni MDXIV. apud Antonium Ryum.

In quartum Sententiarum commentarius anno MDIX. apud Joannem Granjonium Pariſiis: anno MDXVI. ibidem recuſus amplior apud Jodocum Badium Aſcenſium.

In primum & ſecundum Sententiarum totidem commentarii. Pariſiis anno MDX. apud eundem. Commentarius in ſecundum anno MDXIX. prodiit auctior apud Joannem Granjonium.

Commentarius in tertium anno MDXVII. ibidem apud eundem.

Literalis in Matthæum expoſitio, una cum trecentis octo dubiis & difficultatibus ad ejus elucidationem admodum conducentibus paſſim inſertis, quibus perlectis, pervia erit quatuor Evangeliſtarum ſeries. Pariſiis anno MDXVIII. apud Joannem Granjonium.

De Hiſtoria gentis Scotorum libri ſex, ſeu Hiſtoria majoris Britanniæ, tam Angliæ, quam Scotiæ, e veterum monimentis concinnata. Pariſiis anno MDXXI. apud Jodocum Badium.

Luculentæ in quatuor Evangelia expoſitiones, diſquiſitiones & diſputationes contra hæreticos.

Ad calcem hujuſce operis quatuor quæſtiones.
Prima, Utrum lex gratiæ ſit ſola vera.
Secunda, Quid ſit veritas Catholica, & quot ſint gradus ejus.
Tertia de numero Evangeliſtarum.
Quarta de terræ promiſſionis ſitu.
Pariſiis anno MDXXIX. apud eundem Badium.

Antonius Poſſevinus in Apparatu ſacro geminum facit Joannem Majorem, ſed aberrat. Unus & idem eſt, cui tribuendum eſt, quod duobus ejuſdem nominis tribuit, quamvis non omnia tribuat, quæ tribuenda ſunt. Neque enim notat opera philoſophica, quæ notavimus, neque etiam

cum dicit eſſe Pariſienſem Theologum, vti jure merito dicendus eſt. Vixit vltra annos ſexaginta duos; ſed quo poſtea tempore, & vbinam devixit, me latet.

Caput XX.

De Guillelmo Briçonneto.

Guillelmus Briçonnetus Guillelmi, qui poſtea fuit Cardinalis, filius, illuſtre nomen ſuum pluribus rebus apud poſteros commendavit. Inprimis circa annum MCCCCLXXXVI. in Philoſophorum Navarræ Communitatem admiſſus Ludovicum Gallum audivit, qui plurimum inter Pariſienſes Theologos exiſtimationis ſuo tempore conſecutus eſt. Deinde, emenſo Philoſophiæ curriculo, ad Theologorum Scholam tranſivit, & in ea Ludovico Pinellæ vſus eſt præceptore, qui tum magnus Navarrici Gymnaſii Magiſter erat. Sed antequam vllos in ſacra Facultate celebraret actus, Lodovenſis Eccleſiæ præfecturam accepit. Tum ſe in præcipuam Judoci Clicthovei nondum Doctoris diſciplinam tradidit, vt poſthabitis aliis ſtudiis, certiora & ſanctiora Epiſcopi munia edoceretur. Guillelmus erga Clicthoveum tam gratum ſe præſtitit, vt Clicthoveus ei ſe multum debere palam teſtetur in oratione, quam ſub finem primæ lectionis, vt vocant, magiſtralis habuit: præclara ſane remunerandi ratio, vt qui accipit, debitori fiat obnoxius. His ergo virtutis ac doctrinæ ornamentis inſtructus, ad Lodovenſem Eccleſiam proficiſcitur, quam vigilanter adminiſtrabat, cum inde vocatus anno MDVII. Romam mittitur, vt exortas inter Ludovicum XII. & Julium II. contentiones extinguat, & filium patri conciliet. Per eum non ſtetit, quominus qui communis Chriſtianorum parens erat, communis haberetur, & infeliciter ſuſceptum turbandi Galliæ Regni conſilium abjiceret. Non multo poſt ad Meldenſem Eccleſiam tranſlatus eſt anno MDXVI. quo diſcipulus Magiſtro ſucceſſit. Illam vir pius & doctus optimis

mis inſtitutis temperare nuſquam deſtitit. Anno MDXIX. Romam rediit, & nomine Regis apud Leonem decimum egit, vt Franciſcus Paula, Minimorum inſtitutor, Sanctorum catalogo adſcriberetur. Votorum factus compos, Meldas revertitur, & reformandæ Eccleſiæ diligentius adhuc quam antea incumbit: quo in negotio adhibet Jacobum Fabrum Stapulenſem, Guillelmum Farellum, Jacobum Pavanem, literatos homines, Martialem Maſurium, & Girardum Ruſſum, Theologos: quos omnes ob eruditionem & morum elegantiam noverat in Pariſienſi Academia bene audire. Verum res iſta non omnino ex animi ſententia ſucceſſit. Eam interceperunt ex iſtis operariis nonnulli, qui naſcenti Lutheranorum factioni manus auxiliatrices porrigere cœperunt. Quod cum probus & Catholicus Antiſtes animadvertit, illos continuo dimiſit, monitus a Maſurio, qui futurum malum facile præſagiit. Quæ cauſa eſt, cur vituperetur ab eo, qui reformatarum Eccleſiarum Hiſtoriam conſcripſit. Sed eam ob rem vituperari ſummum laudationis genus eſt, cui tantum adjicio, quod Girardus Ruffus anno MDXXII. in nuncupatione Moralium Ariſtotelis memoriæ mandavit. *Vir ſane, inquit, cum primis probitate eximius, ingenio facundiaque præcipuus, rerum cum humanarum, tum divinarum ſcientia admirandus; denique, vt nihil majus addam, ſæculo noſtro vnus, qui Paulinum propius agat paſtorem.* Briçonnetus fato functus eſt in caſtro de Emaus prope Monaſterium, in cujus Eccleſia quieſcit.

Epitaphium cum deceſſore ſuo commune habet iſtud:

Ludovici & Guillelmi, miniſtrorum Meldenſis Eccleſiæ, vt par fuit deſiderium, ita cadavera idem tegit lapis: illius MDXVI. *menſe Ianuario, hujus vero an.* MDXXXIII.

Ceterum edidit apologeticam pro Ludovico duodecimo orationem coram Julio II. Pontifice anno MDVII.

Duos item ſermones ſynodales, vnum Pariſiis anno MDXIX. apud Simonem Colinæum, alterum ibidem apud eundem anno MDXXII. E Latino in Gallicum traduxit Idiotæ contemplationes, ibidem anno MDXXIII. apud eundem.

Antonius Poſſevinus in Apparatu ſacro Guillelmum hunc Galliæ Cancellarium vocat, & Meldenſem Epiſcopum non

OOoo

Digitized by Google

vocat. In vno dicit, quod vti falſum, prætermittendum fuit; in altero prætermittit, quod vti verum, dicendum fuit: ſed cum virum maxime pium nominat, ſcribit omnino, quod ex rei veritate ſcribere debuit.

CAPUT XXI.

De Joanne Aurelianenſi.

JOANNES Aurelianenſis, Longavillani Ducis & Dunenſium Comitis (vt habent Navarrici codices) frater, laudabili exemplo eſſe poteſt iis, quibus nondum adultis ſupremi Eccleſiæ honores & onera imponuntur. Hic enim decurſo Philoſophiæ in Navarricis Scholis ſpatio, vix a limine Theologiam ſalutaverat, cum Toloſanenſis Archiepiſcopus renunciatur, nec tamen a ſtudiis deſiſtit; ſed in ea generoſius incumbit. Se in Petri Vallæ Archididaſcali diſciplinam recipit, eumque & Joannem Sudorium & Michaelem Quelainum docentes audivit. Sic neque natalium ſplendor, neque ſumma Eccleſiæ dignitas impediunt, quominus Theologiæ ſcholarem agat. Verum anno MDIX. circa menſem Auguſti emerſit peſtis importuniſſima, quæ illuſtriſſimum Antiſtitem coegit e contubernio Theologorum exire; ſtudendi nihilominus conſilium non abjecit. In Academiam Pictavienſem ivit, perfecturus quod Lutetiæ Pariſiorum inchoaverat. Hinc Petrus Montanus, Brixienſis Epiſcopus, in libro de Monarchia Joannis Aureliaci, ſic meminit: *Reſponſionem direxi ad dominum Ioannem Aurelianenſem, Archiepiſcopum Toloſanum digniſſimum, almæ Univerſitatis noſtræ Pictavienſis decus ac jubar ſplendidiſſimum.* Nullos tamen actus Theologiæ, quod ſciam, celebravit, contentus doctrina, nec aſpernatus doctrinæ inſignia, quæ jam vt Archiepiſcopus contineret. Interim acceptorum in tribus Collegii ſodalitiis beneficiorum memor, magnam argenti vim dedit, vt conficeretur ex ære Cyprio lituus, e quo plenus Dominici corporis alabaſter penderet. Id pietatis erga Deum & amoris erga Magiſtros pignus hodieque ſu-

Digitized by Google

pereſt, ac ſcutarium gentis ſymbolum repræſentat. Ad Eccleſiam vero Toloſanam cum acceſſit, & Clerum in meliorem frugem reduxit, & populum ſalutaribus documentis inſtruxit. Synodis & Decretis Cleri emendationem & populi inſtitutionem ſubinde confirmavit, & tandem ad numerum Cardinalium aggregatur anno MDXXXIII. dum Clementi VII. Maſſiliam accedenti ad nuptias Catharinæ Mediceæ cum Henrico Aurelianenſium Duce adornandas obviam iret: ſed ornata potius ab eo dignitas, quam ipſe ab ea ornatus fuit. Egregium virum purpura non facit, ſed egregius vir purpuræ honorem importat. Scripſit autem ſynodalia civitatis & diœceſis Toloſanæ Statuta, quæ Toloſæ edita ſunt in 4°. circa annum MDXXVII. apud Jacobum Colomerium. His adjecit Tripartitum Opus Gerſonis, Cancellarii Pariſienſis, & tractatum de Sacramentis. *Libellum*, inquit, *per venerabilem virum Magiſtrum Ioannem de Gerſono, olim Eccleſiæ Pariſienſis Cancellarium, & compoſitum, & communiter Opuſculum Tripartitum intitulatum, mandato noſtro in vulgarem ſermonem tranſlatum, ac impreſſioni mandatum, una cum tractatulo ei adjuncto de Sacramentis, omnibus & ſingulis Rectoribus, Vicariis, & omnibus aliis curam & regimen animarum habentibus in noſtra civitate & diœceſi Toloſana, perlegi, & quam commode fieri frequentius poterit, parochianis ſuis publicari & declarari volumus & mandamus.* Ceterum quo anno Cardinalis factus eſt, eodem & Taraſcone in provincia deceſſit menſe Octobri.

CAPUT XXII.

De Nicolao Raulino.

JOANNES Raulinus, primarius Navarrici Collegii moderator, dum in Cluniacenſis Monaſterii ſolitudinem ſe recepit, nepotes in eodem reliquit duos, Robertum & Nicolaum, quorum hic anno MDXI. Sententias Magiſtri cum magna nominis ſui exiſtimatione legit, & inter alios Ludovicum Borbonium Laudunenſem nominatum Epiſco-

pum auditorem habuit. Ille vero ſe ad docendas artes applicavit : quo ſtudii genere ita inclaruit, vt Philoſophorum ejuſdem Collegii Hypodidaſcalus conſtitutus fuerit. Hoc autem officium cum ab anno MDXIV. ad annum MDXX. exercuiſſet, dimiſit. Quædam tunc Joannis Raulini patrui opera in lucem dedit. Doctrinale mortis, ſeu opus de triplici morte, corporis, culpæ & gehennæ ; deinde opus epiſtolarum ad diverſos : in quibus multa cum ad pietatem, tum ad Gallicanæ Hiſtoriæ notitiam ſpectantia continentur. Præterea hujus operis editionem Joanni Selvæ, primo Pariſienſis Senatus Præſidi nuncupat, & in nuncupatione multa dicit, quæ cum minus nota ſint, ad cognoſcendas viri tam illuſtris tamque de Regno bene meriti res geſtas plurimum conducunt.

Caput XXIII.

De Petro Corbelino.

Petrus Corbelinus, genere Cenomannenſis, cum apud regiam Navarram in Sodalitio literariæ juventutis educatus eſſet, alios ibidem educavit. Oliverio Lugdunæo, cujus ductu Collegium opice & barbare loqui deſiit, vſus præceptore, ſe totum in humaniores literas abdidit, & veteres quoad ejus fieri licuit, auctores Latinæ linguæ replicavit. Sed cum apprime noſſet, in adagiis & ad ſcientiam & ad mores præclariſſima quæque contineri, ex iis opuſculum compoſuit, cui titulus eſt, *Adagiales floſculi*, Pariſiis anno MDXX. ex regio Navarræ Gymnaſio.

Digitized by Google

CAPUT XXIV.

De Jacobo Hieronymo.

JACOBUS Hieronymus poſtquam in humanioribus literis multum poſuiſſet operæ, & peracto Philoſophiæ curſu, nonnihil delibaſſet Theologiam, ad Pariſienſes Cartuſianos ante tranſiit, quam vllos in ſacra Facultate actus celebraret. In hoc Ordine omnium perfectiſſimo Monachis, vt duriſſimum vitæ genus & inſtitutum ſubinde recreent, reddantque tolerabilius, abſolutis officiis, quæ regula præſcribit, nonnullæ & animi & corporis occupationes honeſtæ conceduntur. Tunc noſter Hieronymus prioribus ſtudiis, quibus in Navarræ Collegio magna cum laude vacaverat, vacare pergit, verſus ſcribit, & ſacras conciones eleganter componit. Ecce tibi verſuum ſpecimen in hymno, quem de beati Ludovici feſto cecinit:

Dat tibi Navarræ Schola florentiſſima templum:
Præſulis hic feſto eſt ſacrificare tuo.
Hic facunda tuum celebrat Theodoxia nomen,
Hic tibi virtutum rite triumphat honos.
Doctor mane, ſed is, quem Laurea bacca notavit:
Veſpere concutiunt laudibus aſtra tuis.

Et quibuſdam interpoſitis.

Sic Navarra tuis operam navare triumphis
Pergat, & ingenii det tibi ſigna ſui.
Quoque tuum late nomen celebretur, eadem
Imbuat a pueris relligione viros.
Culta bonis ſtudiis, ſi quod ſub ſole Lycæum,
Ingenii cultrix gnara parenſque mei.

Scripſit autem feſtas conciones & multa edyllia, quæ Lutetiæ prodierunt anno MDXXXVIII. apud Carolam Guillardam, Claudii Chevallonii viduam.

Digitized by Google

CAPUT XXV.

De Claudio Viexmontio.

CLAUDIUS Viexmontius, honeſto apud Pariſienſes loco natus, poſtquam vtriuſque Grammaticorum & Philoſophorum Navarræ Sodalitii moderatoribus ſuam approbavit diligentiam, ſcholaſticæ Theologiæ ſtuduit. Qua tandem dimiſſa, nec vllis in ſacra Facultate celebratis actibus, ſeſe in Scripturarum & Patrum lectionem penitus immerſit, tum omne ſuum & tempus & ſtudium inſtituendæ ad pietatem juventuti, quæ in Navarræ Collegio degebat, tranſmiſit. Quod vbi diu multumque perfeciſſet, cum propriis laboribus & catecheſibus, tum editis identidem libris, qui Chriſtianæ religionis amorem, & virtutum omnium odorem ſpirarent, in Ordinem Fontis-Ebraldi tranſivit. Monachum profeſſus graviſſimam ſemper ſuſtinuit perſonam, ſive dum vetus diſciplina Monaſteriorum inſtauraretur, ſive dum aliæ res tractarentur. Quæ autem ſcripſit vir pius, hæc ſunt :

Methodus compendiaria confeſſionis, complectens prima rudimenta inſtitutionis puerorum ad pietatem cultumque Dei & bonos mores, in gratiam juventutis Navarricæ. Pariſiis anno MDXXXI. Antuerpiæ MDXXXVIII. Duaci MDLXXX. iterum Antuerpiæ MDCIII. denique Pariſiis anno MDCXLV. apud Claudium le Beau.

Methodus confeſſionis, Pariſiis anno MDXXXII. iterum anno MDLIV. apud Petrum Galterum, Lugduni MDLXXIII. apud Guillelmum Rouillium. Iterum Pariſ. anno MDXVI. apud Joannem Cavellerum, in 12°.

Parænesis ſeu exhortatio ad pœnitentiam & ad quendam peccatorem, in ſex partes tributa.

Prima repræſentat peccatorem, qui pœnitentiam differat vſque ad ſenectutem.

Secunda repræſentat peccatorem, qui nolit alienum reſtituere.

Tertia repræſentat peccatorem, qui nolit inimico parcere.

Quarta repræſentat peccatorem, qui nolit quædam peccata occulta Sacerdoti confiteri.

Quinta repræſentat peccatorem, qui dicat ſe a Deo induratum, ideoque non poſſe declinare a malo.

Sexta repræſentat peccatorem, qui deſperet propter peccata ſua, miſericordiam a Deo conſequi poſſe. Pariſ. anno MDXXXIII.

Brevis inſtitutio de ſalutari pœnitentia peccatoris, Pariſiis in Navarrano noſtro

Gymnaſio anno MDXXXIII. & Antuerpiæ anno MDLXXV. apud Joannem Bellerum.

Martinus Rithovius celebris in Tridentino Concilio Epiſcopus, librum hunc adoptavit, adoptatumque maxime commendavit.

Catechiſmus ſeu Chriſtiana inſtitutio Orationem Dominicam & Symbolum Apoſtolorum continens, vbi Chriſtiana veritas validiſſimis argumentis aſtruitur, & propheticis aliiſque ſacris auctoritatibus ſtabilitur. Pariſ. apud Simonem Colinæum anno MDXXXVII.

Liber Gallicus, qui inſcribitur: *Le pain de vie pour les enfans de Dieu, démontrant la verité du corps de noſtre Seigneur au veritable Sacrement de l'autel.* Pariſ. apud Reginaldum Calderium anno MDXLVIII. in 16°.

Exhortatio ad pœnitentiam in Germanicum ſermonem tranſlata, Ingolſtadii anno MDLXXV. in 12°.

Brevis inſtitutio puerorum a Joanne Bellero edita Gallice Antuerpiæ anno MDLXXXII. in 16°.

CAPUT XXVI.

De Martino Ravalto.

MARTINUS Ravaltus Senonenſis, poſtquam in Grammaticorum & Philoſophorum Navarrici Collegii Sodalitatibus artes liberales apprime didiciſſet, ad Juris vtriuſque Scholas ſe tranſtulit, ibique Licentiæ gradum adeptus, & Cauſidicus in Senatu Pariſienſi factus eſt. Hunc in ſtudiis aluerat patruus, nomine Triſtandus, qui circa annum MDXV. Philoſophos ejuſdem Collegii moderatus fuerat ex officio, & magiſterium in Theologia ſuſceperat, ac tum demum factus Senonenſis Eccleſiæ Canonicus, Agendicum Senonum Lutetia conceſſerat. Porro Martinus librum edidit, cui titulus eſt:

Cato Principum & Ducum, complectens legitimum Reipublicæ regimen, & inculpatum vivendi modum. Et poſtea in linguam Gallicam traduxit his verbis: *Le Caton des Princes & Gouverneurs comprenant le juſte état & gouvernement d'une Republique, & la maniere de vivre ſans reproche.* Lutetiæ apud Dionyſium Janotum anno MDXXXVI. Hunc librum notavit Franciſcus a Cruce Cenomannus, in Bibliotheca Gallica. Item ſcripſit librum, cui titulus, *Floſculi Beneficiales.* Pariſ. anno MDXLIII. apud Vivantium Galterotum.

Digitized by Google

CAPUT XXVII.

De Ludovico Quelaino.

LUDOVICUS Quelainus genere Cenomannenſis, hoc cognomento quartus eſt, quem regiæ Navarræ Sodalitia educarunt. Primus, nomine Robertus, anno MCCCCLXXXV. magiſterium in Theologia conſecutus eſt. Secundus, nomine Maturinus, in ſola liberalium artium cognitione ſtetit circa annum MDVIII. Tertius, nomine Michael, nonnullos tantum actus in Theologia celebravit, & anno MDIX. Magiſtrum Sententiarum legit; ſed vel morte, vel aliis occupatus negotiis, ad Theologici ſtudii metam non pervenit. Ludovicus vero pervenit anno MDXXVII. poſtquam multos annos Philoſophiam in Scholis Navarricis docuiſſet. Sic non licuit omnibus adire Corinthum: cucurrerunt quidem omnes, ſed duo tantum, primus & vltimus, Pariſienſis Theologiæ βραβεῖον aſſecuti ſunt. Ludovicus noſter poſtea Eccleſiæ B. Mariæ Canonicus & Subcancellarius inſtitutus eſt: quo munere ad annum MDXXXI. functus reperitur, dum Baccalaureos ad Licentiæ gradum admiſit. Hunc Joannes Davallius, Pariſienſis Theologus, qui tum vixit, *integerrimum & eruditiſſimum Doctorem appellat.* Breve quidem elogium: ſed nihilominus complectitur quicquid ad vnius Doctoris commendationem adferri poteſt. Scripſit orationem gratulatoriam ſub nomine Scholæ Pariſienſis, ad reverendiſſimum Epiſcopum Senonenſem Antonium Pratenſem Cardinalem, Franciæ Cancellarium. Pariſiis anno MDXXX. apud Reginaldum Calderium.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XXVIII.

De Joanne Davallio.

JOANNES Davallius Treportuenſis anno MDXXVII. magiſterium in Theologia conſecutus eſt. Pauca ſcripſit, ſed plura potuiſſe ſcribere, ſignificant duo quæ ſcripſit. Unum eſt erudita præfatio ad Lectorem, quæ extat ante orationem, qua Ludovicus Quelainus, Pariſienſis Theologus, Antonio Pratenſi Cardinali, Academiæ nomine gratulatur. Alterum Hexaſtichon, quod in laudem Joannis Pici Præſidis compoſuit. Habetur in exordio homiliarum ſancti Macarii Ægyptii, ab eodem Pico Latine verſarum, Pariſiis anno MDLIX.

CAPUT XXIX.

De Nicolao Trujarto.

NICOLAUS Trujartus Communitati Theologorum Navarræ circa annum MDXX. adſcriptus, & anno MDXXIII. Magiſter renunciatus eſt. Hunc Antonius Demochares *inſignem Theologum* appellat, & ab eo, Silvanectenſis cum eſſet Canonicus, Epiſcoporum Silvanectenſium indiculum, quem confecerat, accepit, & ſuis de divino Miſſæ ſacrificio libris inſeruit.

CAPUT XXX.

De Petro Lerma.

PETRUS Lerma, natione Hiſpanus, patria Burgenſis, cum eruditione ac Pariſienſi magiſterio, tum variis

Digitized by Google

poſtea rerum diſcriminibus enituit. Qui poſtquam multum verſatus in Academia, & qua ſtudendo, qua docendo eximiam liberalium artium adeptus eſſet notitiam, eum Joannes Raulinus ſuorum Navarræ Theologorum Societati adſcripſit. Id præterea ipſius Lermæ manu anno MCCCCXCIII. confirmatum vidi. In hac Societate diu vixit, & multos Theologiæ actus celebravit. Sed anno circiter MDII. cum in Sorbonæ Collegio non eſſet, qui Prioris officio fungi digne poſſet, vir doctus illuc tranſiit, vt fungeretur: functus anno ſequenti magiſterium accepit, & Lutetiæ plurimum adhuc temporis remanſit. Quo demum tranſacto Burgos in patriam ſuam, Caſtellæ veteris caput, reverſus eſt. Inde verbo & exemplo cum aliis prodeſſet, a Cardinale Franciſco Ximenio Complutum eſt accerſitus, qui novæ Academiæ Scholas aperiret. Ariſtotelis Ethica prælegit, auditoreſque non paucos, prout illa tempora ferebant, habuit. Exin primus hujus Academiæ Cancellarius fuit, qui ex inſtituto Ximenii Pariſienſem Cancellarium ſequeretur. Poſt Ximenii mortem, cui cariſſimus ſemper fuerat, variis caſibus agitari cœpit, Hiſpanorumque mores indignatus, Lutetiam rediit, & antiquioris in Theologica Facultate dignitatis ratione primarium locum, quoad vixit, obtinuit. Alvarus Gomecius lib. IV. de rebus geſtis Ximenii rem ita narrat, & vere narrat. Nam Lerma Pariſienſium Theologorum Decanum egit, & adhuc anno MDXL. agebat. Joannes Gelida Valentinus Burdegalenſis Ludimagiſter in epiſtola XV. Lermam *Theologum vere pium & doctum, & Pariſienſium Theologorum Decanum* appellat. Scripſit carmen, quo Petri Cirvelli commentarium in Sphæram mundi commendat. Si quæ ſcripſit alia, me latent.

CAPUT XXXI.

De Jacobo Merlino.

JACOBUS Merlinus, gente Lemovicenſis, & patria Victurnienſis, Martialem Maſurium ordine magiſterii ſequi-

tur anno MDIX. ſed agendi pro religione patiendique exemplo præcedit. Ab iſto tempore cum regendæ Montis-Martyrum parochiæ, cui aliquandiu præpoſitus fuit, operam navavit ſuam, tum mandandis prælo veteribus Theologis, & præſertim vniverſalibus & aliis per diverſas regiones habitis Conciliis, quorum editionem magno omnium commodo diligens & eruditus Doctor primus accuravit. Interea Pariſienſis Canonicus evadit, & nefariis inſidiantium Lutheranorum conatibus reluctatur. Exin anno MDXXIII. Ludovicus Berquinus Atrebas Lutheranæ hæreſeos Pariſiis convincitur, damnatur, & extremo afficiendus ſupplicio perducitur ad locum, qui Platea Maberti vulgo nuncupatur. Tunc Merlini probitas & religio fecit, vt ab Senatu ſelectus fuerit, qui Berquino morienti adeſſet, eum ab errore revocaret, & conſolaretur. Anno MDXXV. Pariſienſis Pœnitentiarius inſtituitur, nec occultos inſectari novatores deſiſtit, nec quoſdam in aula Principis verſari diſſimulat in concionibus, quas ad populum habebat. Quare in graviſſimum illorum odium incurrit, & tandem circumventus dolo malo Franciſcus I. anno MDXXVII. tertio Idus Apriles ſtatuit, vt Jacobus Merlinus in Caſtro Luparæ captivus detineretur. Quod & factum eſt: ibique manſit ad annum vſque MDXXIX. quo pridie Idus Apriles, poſtulantibus Eccleſiæ B. Mariæ Canonicis, liberatur, & conſtitutorum ab Rege extra ordinem judicum ſententia Nannetes in exilium amandatur. Tunc Pariſienſis Eccleſia ſcribit ad Nannetenſem Eccleſiam literas, quibus conſpicuum bienni ſpatio Confeſſorem valde commendat. Verum Rex optimus cum rei veritatem edoctus novit, Merlinum non alios habuiſſe adverſarios, quam qui Lutheranis faverent, anno MDXXX. quarto Idus Junias permiſit, vt ab exilio Lutetiam rediret. Hæc tradunt regeſta Pariſienſis Eccleſiæ, & Diarium mſ. ſancti Victoris. Ergo cum Nannetibus rediit, qui nunquam ita Nannetes ire debuit: ei non vnius diei, ſed multorum gratulationem Clerus populuſque Pariſienſis donavit. Generalis Vicarius Epiſcopi, & beatæ Magdalenes Curio & Archipreſbyter creatus eſt. Sed id ſpeciale habuit, vt cum ab aliis, tum præſertim ab Antonio Demochare, *inſignis Theologus & co-*

lumna totius Theologiæ firmiſſima haberetur.

Scripſit autem Apologiam Origenis, quam ejus libris a ſe in lucem emiſſis, præfixit ad annum MDXI. Pariſ.

Aliorum opera, quæ ſequuntur, edidit:

Opera Richardi de ſancto Victore, Pariſ. anno MDXVIII. in folio.

Opera Petri Bleſenſis, Pariſ. anno MDXIX. apud Joannem Parvum.

Opera Durandi de ſancto Portiano, Pariſ. anno MDXV.

Generalia & particularia Concilia duobus tomis comprehenſa, Pariſ. anno MDXXIV. apud Galeorum Pratenſem, & anno MDXXXV.

Sex homiliis Gallicis expoſuit Evangelium, *Miſſus eſt Angelus Gabriel*, Pariſ. anno MDXXXVIII. in 8°. apud Joannem Parvum.

Obiit anno MDXLI. ſexto Nonas Octobr. legatis Navarræ Collegio, cujus Socius fuerat, permultis vtriuſque Juris voluminibus. In Eccleſia Pariſienſi jacet cum hoc epitaphio:

Conditus hic, Iacobe, jaces, Merline, canora
Qui populo ſacra buccina legis eras.
Quod tua difficiles truncarunt ſtamina Parcæ,
Conquererer tibi, mors ni meliora daret.
Cui fuit horrori ſemper ſcelus, inclita cordi
Virtus, qua ſuperum nunc duce tecta tenes.

Aliud eſt epitaphium, quod ſoluta oratione, ita ſcriptum eſt:

Hic ſitus eſt vir inſigni poteſtate ac doctrina dominus Iacobus Merlinus, Doctor Theologus, e vico ſancti Victurmuni, Lemovicenſis diœceſis, hujus ſacræ Ædis Canonicus Pœnitentiarius.

CAPUT XXXII.

De Judoco Clicthoveo.

JUDOCUS Clicthoveus Neoportuenſis, æterna ſui ſæculi gloria, & firmiſſimum Eccleſiæ adverſus Novatores propugnaculum, in Cardinalis-Monachi Collegio Philoſophiam a Jacobo Fabro Stapulenſi accepit, & ludum docendi aperuit, præceptoriſque ſui, qui tunc in artium libera-

Digitized by Google

lium ſtudiis principatum tenebat, famam æquavit: ſuperaſſe qui diceret, fortaſſis non exerraret, nec falleretur. Deinde altiora meditatus, Navarræ Collegium adiit, factuſque ibi hoſpes, tum Sodalis, cum in Sorbonæ Collegio Majoris Ordinariæ diſputationem celebraſſet. In Navarræ Collegium, vbi ſe recepit, literarios adoleſcentes ad optimarum artium ſtudia & virtutem informare cœpit, habitis ad Magiſtros & Scholaſticos concionibus. Interea Theologiæ curſum abſolvit anno MDV. & anno ſequenti XV. Calend. Decembris, Veſperiarum Actum ſub Petro Valla, magno Navarræ Magiſtro, perfecit, & pridie Nonas ejuſdem menſis Magiſter in Theologia renunciatus eſt. In oratione, quam in aula Pariſienſis Epiſcopi habuit, & qua Deo & Facultati Theologiæ pro more agit gratias, ad Petrum illum ita ſermonem convertit: *Grates itidem agimus immortales, præſertim præſtantiſſimo domino Procancellario, & regalis Collegii Navarræ moderatori primario, Magiſtro Petro de Valle, qui me Theologica deſudantem palæſtra ſingulari benignitate pervigilique cura direxit, ſuoque moderamine ad optatum vſque finem perduxit.* Id tribus aliis in locis repetit. Primus eſt in gratiarum actione, quam in Pariſienſi Eccleſia inſtituit, ſe Doctoris novi ſacramento devincturus. Alter eſt in alia gratiarum actione, quam ſub primæ lectionis, vt vocabant, magiſtralis finem habuit. Tertius eſt in ſermone, quem in natali die beati Ludovici, Francorum Regis & Navarricæ Scholæ patroni, fecit anno MDVII. Clicthovei verba ipſa deſcribo in Hiſtoriæ noſtræ part. 1. libro III. cap. 1. Certum eſt Clicthoveum nullos aut paucos ex Theologica Navarræ Societate fructus percepiſſe, quod extra illam in Proviſoris ædibus maneret, & Jacobi Claromontenſis Epiſcopi nepotum, quorum præceptor erat, ſumptibus aleretur. Non multo poſt acceptum anno MDVI. magiſterium, Navarræ Collegio exceſſit, & partim in Cluniacenſi Gymnaſio, partim alibi Lutetiæ, cum Georgii Cardinalis Ambaſiani nepotibus manſit. Anno MDXIII. ad Navarræ Collegium rediit, Ludovici Guillardi educationem ſuſcepturus. Ibi degit ad annum vſque MDXVII. qua publice Scripturarum interpretationi, qua piorum librorum editioni incum-

bens. Hoc anno priuſquam e Navarrica Domo abiret, & cum Epiſcopo ſuo ſe conferret Tornacum, inibi cubiculum ad vitam conduxit, quo ſe dum reverteretur Pariſios, reciperet. Porro autem Clicthovei laus eſt præcipua, quod primus e Pariſienſium Theologorum cœtu contra Lutherum ſcripſerit, & rectiſſime, vt ea tulit ætas, ſcripſerit; quod ſua diligentia & ſtudio habitum adverſus Novatores Pariſiis Concilium, Senonenſe dictum, adjuverit quamplurimum; quod ſumma vitæ integritate & egregia concionandi facultate claruerit, & quod divitias omnino contempſerit; quod reliquum vitæ tempus in obeundis Doctoris muneribus vniverſis conſumpſerit. Quocirca viri graves & docti vix locuti ſunt de Clicthoveo, quin elogium adjecerint.

Guillelmus Parvus Franciſco I. Regi a Confeſſionibus, in epiſtola, quæ Claudii Seiſellii tractatui de triplici Statu viatorum præfigitur, Clicthoveum *magno eulogio Theologum* appellat, anno MDXIV.

Vatellus in præfatione quorundam Nicolai Clamengii operum, quæ anno MDXXI. edidit: *Iudocus Clicthoveus, homo ſane, vt eſt, vita & moribus inculpatiſſimus, ita in omni diſciplinarum genere eruditiſſimus: quippe qui Dei optimi maximi, nedum ſacroſancti Minervæ numinis maxime reverens, ea fortunæ bona, quæ dicuntur, pro nihilo ſemper duxit, quæ optimus quiſque hodie & prudentiſſimus omni ope, omni contentione proſequitur. Proinde in dies horaſque parturit, ſuoſque demum partus quovis bonarum literarum cultore adoptandos palam exponit. Quo cum profecto non poſſum non condolere atque ingemiſcere, quod ſuperioribus annis plerique hujuſce ætatis ſola ſapientum appellatione gloriabundi, citra culpam (o boni ſuperi!) ita vehementer illi incommodarunt, vt igne & flammis dignum extremoque quovis ſupplicio exitialiter furibundeque nimis judicarent.*

Girardus Ruffus Pariſienſis Theologus, in epiſtola Moralium Ariſtotelis nuncupatoria ad Franciſcum Boherum, anno MDXXII. *Eximius Doctor Theologus ſuis literarum monumentis, & candore quoque virtutum probe notus Clicthoveus.*

Ludovicus Laſſereus, in præfatione ad Clicthovei ſermones: *Iudocus vir eximiæ virtutis & doctrinæ. Nemo eſt qui*

ignoret, quanta vir ille & doctrina & morum integritate & vitæ ſanctimonia emineat. Hæc ille anno MDXXXIV.

Tilmannus Cartuſius, in præfatione pro operibus Dionyſii Areopagitæ: *Pius juxta ac eruditus Doctor Theologus Iudocus Clicthoveus*, ad annum MDXL.

Sixtus Senenſis in libro IV. Bibliothecæ ſanctæ: *Iudocus Clicthoveus, Theologus, Philoſophus, Orator, & in eloquiis ſacris enarrandis declamator egregius*, ad annum MDLX.

Claudius Eſpencæus Pariſienſis Theologus, in Apologiæ libro II. cap. I. *Iudocus Clicthoveus magnum noſtræ Facultatis ornamentum*, ad annum MDLXI.

Hæc pauca de multis, quibus laudati ſcriptores & inculpatiſſimam Clicthovei vitam & eruditionem ſummam cupide prædicarint.

Germanos inter & Belgas fuere, qui omnes certatim alius alio gravius, atque ornatius de Clicthoveo dixerint.

Et primo quidem Germanus ille, qui appendicem ad Tritemium de Scriptoribus Eccleſiaſticis confecit: *Iudocus Clicthoveus, Neoportuenſis, Doctor Theologus conſummatiſſimus, Philoſophus nitidiſſimus, Oratorque adeo inſignis, vt ferinos hominum mores, & omne mortale genus divina potius, quam mortali facundia componat, qui ad hæc natus videtur officia, vt literarum ignaros rectis habenis dirigat, inſulſos terſo eloquio erudiat, Philoſophiæ ſplendore deſtitutos, pulſa procul caligine nitidiſſimo fulgore illuminet. Hunc his nobiliſſimis animi dotibus & dignitate natura parens inſignivit, vt quidquid hic in mundo ſenſibili moliatur, rei literariæ propagandæ accommodet. Quæ enim ſcabra, fœda, hiantia, barbaraque ſunt, expolire, & ſuum Philoſophiæ, reparare nitorem ſummopere nititur, & maxime in ſacris eloquiis interpretandis ſtudium conterere, animo menteque decernit. Divina hunc adeo exornant eloquia, rerumque ſupra mundanarum cognitiones, vt eum in terris mortalem adhuc vitam ſpirantem fulgentiſſimis cæleſtium choris admiſceant ſuæ profuſiſſimæ doctrinæ eximia monumenta. Magna volumina numero nobis venturæque poſteritati reliquit, majora tandem relicturus.*

Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica: *Iudocus Clicthoveus Neoportuenſis Flander, Doctor Pariſienſis, Canonicus Carnotenſis, Gallias adiit, ingenii excolendi ſtudiorumque gratia, &*

Digitized by Google

vitæ mortiſque ſedem ibidem poſuit. Hunc Eraſmus ſcribens ad Ludovicum Epiſcopum Tornacenſem, vberrimum vocat rerum optimarum fontem. Lutherus illum inter primos antagoniſtam habuit, & fidei orthodoxæ contra perfidiam ſuam defenſorem.

Franciſcus Suvertius in Athenis Belgicis: *Iudocus Clicthoveus Flander Neoportuenſis, Doctor Theologus Pariſienſis, & Canonicus Carnutenſis in Gallia, Orator adeo inſignis, vt ferinos hominum mores & omne mortale genus divina potius, quam mortali facundia componeret, orthodoxæ religionis zeloſus defenſor, & inter primos, qui contra Lutherum ſcripſerunt.*

Aubertus Miræus in elogiis Belgicis: *Non debet eximiæ Iudoci Clicthovei doctrinæ ſplendor debitis carere laudibus, cujus in vniverſam Rempublicam Chriſtianam meritis par gratia rependi non poteſt. Nam præter philoſophica, quæ Iacobi Fabri Stapulenſis Doctoris ſui veſtigiis inſiſtens, variis commentationibus illuſtravit, Theologica quoque, vt Laurea a Sorbonicis Theologiæ donatus egregie tractavit: quibus & Eccleſiam orthodoxam propagavit, oppugnavitque Lutherum & OEcolampadium apoſtatas, concionibus ad populum regnaſſe arguunt tot ab eo editæ homiliæ, quæ tam cupide legebantur Pariſiis, & in Ubiis editæ. Obiit Carnutenſis apud Celſas Canonicus, & omne fere patrimonium ſuis in Flandria civibus Neoportuanis in ſtudiis alendis teſtamenti tabulis legavit.* Ex his autem omnibus meridiana luce clarius apparet, quanta extiterit Clicthovei virtus & eruditio, in cujus vnicum elogium illud, eum ſui temporis Oratoribus, Philoſophis, Theologis hominibus pie ſanctèque viventibus præluxiſſe.

Ceterum tot & tanta ſcripſit opera, vt eorum catalogus confici vix poſſit, nullo prætermiſſo. Hæc ſunt, quæ in manus meas incidere.

Commentarius in Augnſtini Darhi elegantias.

Logicæ in terminorum cognirionem introductio cum familiari declaratione Joannis Cæſarii adjectæ, Daventriæ.

Paraphraſis octo librorum Phyſicæ Ariſtotelis juxta interpretationem & doctrinam Jacobi Fabri Stapulenſis.

Duo dialogi Phyſici.

Paraphraſis quatuor de cælo & mundo completorum.

Paraphraſis duorum de generatione & corruptione.

Paraphraſis trium de anima completorum.

Paraphraſis libri de ſenſu & ſenſato.

Paraphraſis libri de memoria & reminiſcentia.

Para-

Paraphraſis libri de ſomno & vigilia.
Paraphraſis libri de longitudine & brevitate vitæ.
Introductio metaphyſica quatuor dialogis declarata.

Hæc omnia vno volumine continentur in folio, Pariſiis apud Wolfangum Hopylium anno MDI.

In fine Clicthoveus hoc carmen edidit, quo Lectores exhortatur.

Quos cæleſtis amor, quos optima numina tangunt,
Hunc vigili cura ſollicitate animos.
Ecquæ Stagirites cæcis occluſa tenebris
Abdiderat, clarum ſunt habitura diem.
Perpete cum ſitis animo & cæleſtis origo,
Vos patriam & veſtrum quærite principium.
Huc huc aſſitis, mundi melioris adite
Mente deos, illic vita beata ſita eſt.
Si quid opis petitis, perparva hic mole libellus
Suppetias vobis præſidiumque feret.

Commentarius in introductionem Arithmeticam Severini Boëtii.

De praxi numerandi liber de myſtica numerorum interpretatione. Pariſ. apud Simonem Colinæum.

Commentarius in introductionem elaboratam in Ariſtotelis Ethica.

Commentarius familiaris in Moralem introductionem Jacobi Fabri Stapulenſis ſuper Ethicem Ariſtotelis.

Edidit Cæſarii Arelatenſis ſermones, Pariſiis anno MDXI. apud Joannem Parvum.

Commentarius in Joannem Damaſcenum.

Apoſtolorum & Apoſtolicorum virorum pro vltimis Enchiridii piorum tomulis, Pariſ. apud Badium anno MDXIII.

Commentarius in theoriam planetarum Jacobi Fabri Stapulenſis.

Elucidatorium Eccleſiaſticum ad Officium Eccleſiæ pertinentia planiùs exponens, & libros quatuor complectens. In primo hymni de Tempore & de Sanctis, per totum anni ſpatium decantati explicantur. In ſecundo nonnulla cantica Eccleſiaſtica, antiphonæ, reſponſoria, benedictiones candelarum, cerei Paſchatis & Fontium. In tertio Miſſæ officium, præfationes & canones. In quarto proſæ, quæ in Miſſa ante Evangelium dicuntur, tam de Tempore, quam de Sanctis. Pariſ. anno MDXV. & MDXXI. apud Henricum Stephanum, ibidem anno MDXLVIII. apud Hieronymum & Dionyſium Marneſum, & anno MDLV. Venetiis.

De puritate Conceptionis B. Mariæ Virginis libri duo; de dolore ejuſdem Virginis in Paſſione Filii ſui liber vnus; de ejuſdem juxta crucem Filii ſui ſtatione homilia; de Aſſumptione ejuſdem Virginis liber vnus. Pariſ. anno MDXVII. apud Henricum Stephanum, in 4°.

Liber de vera nobilitate.

Liber de dignitate & excellentia Annuntiationis beatæ Mariæ virginis, de benignitate & gratia Viſitationis ejuſdem. Pariſ. anno MDXIX. apud Henricum Stephanum, in 4°.

Epiſtola dedicatoria ad Franciſcum Molinum, præfixa tertiæ editioni diſceptationis Jacobi Fabri Stapulenſis, de Maria Magdalena, de triduo Chriſti, & vna ex tribus Maria. Pariſ. anno MDXIX. apud Henricum Stephanum, in 4°.

Diſceptationis de Magdalena defenſio, Apologiæ Marci Grandivallenſis, illam improbare nitentis, ex adverſo reſpondens. Pariſ. anno MDXIX. apud Henricum Stephanum, in 4°.

Opuſculum de vita & moribus Sacerdotum, Pariſ. anno MDXIX. & anno MDXX. recuſum apud Simonem Colinæum.

Opuſculum de veneratione Sanctorum libros duos complectens. Primus honorandos eſſe ab Eccleſia Sanctos oſtendit. Secundus rationes eorum, qui contendunt Sanctos non eſſe venerandos nec amandos, diſſolvit. Pariſ. MDXXIII. apud Simonem Colinæum.

Opuſculum de bello & pace, Chriſtianos Principes ad ſedandos bellorum tumultus & pacem componendam exhortans, Pariſ. anno MDXXIII.

Antilutherus tres libros complectens. Primus eſt contra effrænam vivendi licentiam, quam Lutherus falſo libertatem Chriſtianam ac Evangelicam appellat. Oſtendit Eccleſiam ſanctam eſſe, & Epiſcopos illius Præſides conſtituendarum legum in conſcientia obligantium poteſtatem habere. Secundus eſt contra abrogationem Miſſæ, quam ille inducere molitur. Demonſtrat diſtinctos officiorum gradus & ordines eſſe in Eccleſia, non omnes Chriſtianos Sacerdotes eſſe. Euchariſtiæ Sacramentum, quod in Miſſa celebratur, verum eſſe ſacrificium. Tertius eſt contra enervationem votorum monaſticorum, quam Lutherus invehere conatur. Declarat Religioſorum vota etiam perpetua, & pro toto vitæ curriculo recte fieri, idque vivendi in diſciplina monaſtica inſtitutum ſummopere commendandum & approbandum eſſe. Pariſ. anno MDXXIV. apud Simonem Colinæum, in folio.

Opuſculum de Sacramento Euchariſtiæ contra OEcolampadium, duos libros complectens, Pariſ. anno MDXXVI

Propugnaculum Eccleſiæ adverſus Lutheranos in tres libros diviſum. Primus antiquum ritum celebrandæ Miſſæ ab Eccleſia inſtitutum defendit. Secundus Sacerdotum continentiam & cælibatum. Tertius jejuniorum obſervantiam & ciborum delectum. Pariſ. anno MDXXVI. apud Simonem Colinæum, in folio.

Liber de neceſſitate peccati Adæ.

Liber de jejunio.

Liber de Sacrificio Miſſæ.

Liber de laudibus ſancti Ludovici & ſanctæ Cæciliæ, Pariſ. anno MDXV. apud Henricum Stephanum.

Liber de laude pacis.

Liber de officio Regis, Pariſ. anno MDXIX. apud Henricum Stephanum.

Liber de laude monaſticæ religionis.

Libri IV. Commentariorum in eam partem Evangelii ſancti Joannis, ſuper quam totidem libri ſancti Cyrilli Alexandrini Archiepiſcopi interciderunt: id eſt, collegit ex Chryſoſtomo & Auguſtino explanationis in Evangelium Joannis libros quatuor, eoſque inſeruit Commentariis Cyrilli Alexandrini Archiepiſcopi, vt ex duodecim libris quos ille Pater ſcripſerat in Joannem, quatuor intermedios, qui interciderant, ſuppleret: quintum videlicet, ſextum, ſeptimum & octavum, in quibus ex Evangelio Joannis enarrat ab eo loco ſeptimi capitis: *Dicebant quidam ex Hieroſolymis, nonne hic eſt, quem quærunt interficere*, vſque ad ea verba duodecimi capitis: *Si quis audierit verba mea, & non cuſtodierit.* Pariſiis.

Compendium veritatum ad fidem pertinentium contra erroneas Lutheranorum aſſertiones, ex dictis & actis in Senonenſi Concilio, quod Pariſ. celebratum eſt anno MDXXVIII.

Improbatio quorundam articulorum Lutheri a veritate Catholica diſſiden-

Digitized by Google

tium, Pariſ. anno MDXXXIII. apud Simonem Colinæum.

De laudibus trium antiquorum Patrum, Joſeph Patriarchæ, David Regis & Tobiæ, opuſculum trifidum, tres libros continens, Pariſ. MDXXXIII. apud Simonem Colinæum.

Liber ſermonum, Pariſ. anno MDXXXIV. apud viduam Thielmanni, Coloniæ anno MDXLI. apud Eucharium Cervicornium, anno MDL. apud Quentelium, & anno MDLXXII. apud Maturinum Cholinum.

De doctrina bene moriendi, Pariſ. anno MDXXXVIII. apud Jacobum Kerver.

Homiliarum tripartitarum pars prima, quæ peculiariter eſt de Tempore, a mendis, quibus huc uſque laboravit pluribus, longe alio ſtudio, quam olim, nunc vindicata, Coloniæ MDLXXII. in 8°. Pars ſecunda, quæ eſt de Sanctis, a mendis, quibus huc uſque ſcatuit pluribus, longe alio ſtudio atque olim, nunc vindicata, ibidem & eodem modo. Pars tertia continens ſermones catecheſticos, tum ſynodales, atque de rebus variis aliis, ibidem & eodem anno.

Ceterum Clicthoveus cum Collegii moderatoribus pactum inierat, vt ſi Lutetiæ decederet e vita, in ejuſdem Collegii Æde ſepeliretur. Hoc executioni mandatum minime fuit, quia Carnoti, vbi Canonicus erat, deceſſit. Sed loco vnius corporis, quod ea in vrbe conditum eſt, teſtamento cavit, vt alia decem corpora (ſic enim libros appellat Tullius) Lutetiam in Navarræ Collegium deferrentur, ibique aſſervarentur in perpetuam illius erga idem Collegium memoriam. Migravit igitur Carnoti x. Calend. Octobris anno MDXLIII. & in ſancti Andreæ Templo inter altare majus & pulpitum ſepultus. Gallicum hoc habet epitaphium:

Mais où ſont ceux, leſquels à tous propos
De jour & de nuit ſans aucun repos,
Par tous moyens & de toutes manieres
S'en vont fouïſſant en la terre les minieres
D'or, d'argent & tous autres metaux, &c.

Celuy-cy eſtoit né de Nieuport en Flandres,
Où il paſſa ſes jours premiers & tendres:
Puis en France vint demeurer,
Bien bon François, qui la ſcent ſavourer,
Docteur il fut en la ſainte Ecriture,
Tel que deſſus j'en ai fait la peinture.
A Chartres où la Vierge Mere à Dieu
A vn ſi beau & ſi bien ſervi lieu,

Fut à bon droit Theologal Chanoine,
Où il ſervit à cette haute Royne,
Iuſques à temps que l'an mil & cinq cens
Quarante-trois à mort paya le cens,
Sortant du corps l'eſprit plus clair que l'ambre,
Vingt & deux jours dans le mois de Septembre.
Quoy qu'il advienne,
Priez pour l'ame de feu bon homme
Noſtre Maiſtre Clicthoüe.

Et tumulum hujus viri circumdant hæc verba: *Tumulus Iudoci Clicthovei Neoportuenſis, Doctoris Theologi, & Canonici Eccleſiæ Carnotenſis, in omni genere virtutum & literarum ornatiſſimi. Obiit 22. die menſis Septembris anno Domini milleſimo quinquageſimo tertio. Requieſcat in pace.*

CAPUT XXXIII.

De Ludovico Laſſereo.

LUDOVICUS Laſſereus Turonenſis, adoleſcens cum eſſet, ab avunculo vocatus, in Navarræ Collegium venit. Is avunculus erat Andreas Pirus in Theologia Baccalarius, qui tum Grammaticorum hujus Collegii Sodalitium regebat, rexitque ab anno MCCCCLXXI. ad annum MDV. quo Proviſor ejuſdem Collegii inſtitutus eſt. Igitur Laſſereus, avunculo duce, humaniores literas ad plenum didicit, tum Philoſophiam edoctus, Theologiæ vacavit. Sed antequam vllos in ſacra Facultate celebraret Actus, eidem avunculo in Proviſoris munere ſucceſſit anno MDVIII. Tanta fuit de eo, qui vix adultam ætatem exceſſerat, prudentiæ & probitatis opinio. Has dotes poſtulat id officium, cujus eſt annuos ingentis Collegii reditus curare, accepti non minus, quam expenſi rationem inire, ædes male materiatas & ruinoſas inſtaurare; in ſumma cavere, ne quid in bonis ſuis detrimenti Collegium capiat. Ad illud nobile par virtutum acceſſerunt aliæ, quæ illuſtrem fecere Laſſereum, & omni commendatione digniſſimum reddiderunt. Quare qui Laſ-

ſereum laudat, virtutem ipſam laudat, quia vix vlla reperiri poterat virtus, qua careret. Jacobus Merlinus inſignis Theologus, *virum in orbe toto cum virtutibus, tum ſcientia celebratiſſimum* appellat. in Origenis Apologia, quam hujus operibus præfixit. Joannes Raviſius Textor, *nunc infucati hominem pectoris, apertique ingenii, nunc ſpectatiſſimum virum, cum literarum, tum virtutis amantiſſimum* vocat. Jacobus Textor Joannis frater, *illuſtriſſimum virum, numeris omnibus inſignitum, probatiſſimum, rariſſimum, optimarum artium ſtudiis præſtantem, auguſtiſſima quadam vitæ totius honeſtate præfulgentem, magnanimum, benignum, hominem hominum laudatiſſimum* celebrare non veretur. Judocus Clicthoveus *eximium, ſpectabilem, præſtantiſſimum virum* dicit, eumque ſic alloquitur in nuncupatione ſermonum: *Hoc opus tui graviſſimi nominis auctoritati nuncupandum ſtatui; ſuſcipe tui digniſſimi nominis ſplendori dedicatum hoc opus ſermonum.* Jacobus Hieronymus, Pariſienſis Cartuſianus, *honorandum & eximiæ integritatis virum* nominat in dedicatione concionum ſuarum, & ſermonem ad Laſſereum ita convertit: *Sed novi teſtamenti memoria me ad tui memoriam revocat, virorum beneficentiſſime, & Sacerdotum ſinceriſſime, qui largiſſime ſeminas in benedictionibus ad Paulinæ cautionis fidem, de benedictionibus meſſurus: hac in re veſtigia ſequens optimi tui avunculi, vix parem vllum jamdudum nec habentis, nec habituri vſque præter te, Andreæ Piri, cujus caritatem jam olim æmulatus tam proficientibus incrementis ſuperaſti in ſtudioſos, in alia atque alia egeſtate laborantes, vt niſi diverſis, diſtantiſſimiſque in locis agape tua prædicetur, magna graſſetur ingratitudo. Non dubito gravem tibi fore hunc laudis tuæ ſermonem meum; ſed ſi hæc erubeſcis audire, erubeſco & tacere.* Cetera prætermitto elogia, quæ infinita ſunt, ſed prætermittere nequeo, Franciſco Rege primo in Hiſpania captivo, Ludovicum Laſſereum ab Academia fuiſſe lectum, qui optimatum conſiliis ad Regnum Regnique negotia ſpectantibus intereſſet. Ad cumulum, Eccleſiaſticæ dignitates non defuerunt. Hinc Canonicus & Granicarius, vt aiunt, ſancti Martini Turonenſis: inde ſancti Benedicti apud Pariſienſes Curio inſtitutus eſt.

Scripſit epiſtolam ad Lectores Clicthovei ſermonibus

Digitized by Google

præfixam, Lutetiæ anno MDXXXIV.

Emiſit Gallice vitas ſancti Hieronymi, ſanctæ Paulæ, & ſancti Ludovici Francorum Regis, Lutetiæ anno MDXLI. apud Carlotam Guillardam, Claudii Chevallonii viduam. Ceterum cap. L. vitæ ſancti Hieronymi multa inſeruit; quæ ad illuſtriores Facultatis Theologiæ Magiſtros pertinent. Antonius Poſſevinus mendoſe ſcripſit, *Ludovicus Laertius*, pro *Ludovicus Laſſereus*. Anno MDXLVII. exceſſit e vita, & in Ædis Navarricæ choro ſepultus eſt.

Caput XXXIV.

De Orontio Finæo.

Orontius Finæus Brianſonii in ſatis nota Delphinatum vrbe natus eſt. Patrem habuit Franciſcum, virum & in omni Philoſophia & in arte medica non vulgariter eruditum, quem mors immatura de medio ſuſtulit, haud ſine magna rei literariæ jactura. Orontius adoleſcens, diſcendi cupidus, domum & patriam reliquit, in Pariſienſem Academiam omnium ore celebratam venit, vbi ingenti commodo ſuo nactus eſt Antonium Silveſtrum, qui tunc liberales artes cum ſui nominis exiſtimatione docebat. Illius conſilio & ope fretus, regium Navarræ Collegium iniit, & paullo poſt locum inter Grammaticos Sodales obtinuit, tum inter Philoſophos, quorum primarius Silveſter poſtea fuit, decurſis primis humaniorum literarum ordinibus, vbi & recte loquendi & polite ſcribendi artem didicit, ad Philoſophiam ſeſe applicuit, cujus omnes partes diligenter excoluit; ſed eam multo diligentius, quæ pridem neglecta fuerat, & etiamnum negligebatur; hæc eſt, quæ in Mathematicis diſciplinis verſatur: quo ex capite ſingulari commendatione dignus videtur. Sic enim vſuvenit, vt nulla deinceps fuerit ars, nulla ſcientia, quæ Pariſiis in Academia principe non floreret. Et primo quidem nomen ſuum ab edendis corrigendiſque aliorum operibus illuſtre fecit. Nam anno MDXIX. e Navarra ſua Joannis Martini Silicei Hi-

ſpani Arithmeticam typis commiſit, mendiſque pluribus expurgavit, & anno MDXXIII. dum adhuc in Navarra cum Antonio Silveſtro degeret, Philoſophicam Margaretam, quæ rationalis ac moralis Philoſophiæ principia duodecim libris complectitur, recognovit, & prælo mandari curavit. Deinde Matheſim privatim in Academia, & publice docuit in Collegio Magiſtri Gervaſii, qui Mathematicam in eo profeſſionem inſtituit. Id autem tam feliciter præſtitit, vt viſus fuerit Mathematicas diſciplinas ſuſcitare. Orontii fama permotus literarum parens Franciſcus primus, eum legit, qui nomine Regis illas artes profiteretur. Interea vix vllus præteriit annus, quem alicujus operis publicatione non conſignaret: teſtis eſt, qui ſubjicietur librorum indiculus. Haud ſcio Profeſſorem fuiſſe vllum, qui labori ac vigiliis minus pepercerit: hinc publice legebat, inde libros typis commendabat: tum omnes orbis totius tabulas, atque infinita Mathematicarum & aliarum artium inſtrumenta ſua ipſe manu conficiebat. Quæ omnia cum inuſitata, vtilia, aſpectuque pulcra forent, auctorem e Magnatibus & Principibus viris, alii fructus, alii delectationis, alii vtriuſque gratia, inviſebant. Dixiſſes Orontii domum non fuiſſe cujuſdam Magiſtri domum, ſed Senatorum, qui Pariſiis commorabantur; procerum, qui in Regis curia verſabantur; externorum hominum, qui Galliam peragrabant; Legatorum, qui ad Regem accedebant, aulam vel hoſpitium, in quod ſinguli admitterentur. Inter alios liberos ſuſcepit Joannem digniſſimum parente filium, qui in tribus Navarræ Sodalitiis ad literas humaniores, Philoſophiam & Theologiam eruditus eſt, qui aliquot annos in Harcuriana Schola Philoſophiam docuit; & anno tandem MDLXV. in ſacra Facultate Magiſterii Lauream accepit. Exin factus eſt Meldenſis Canonicus, & anno MDCVIII. Pariſienſium Theologorum Decanus.

Ceterum ab hoc Joanne Finæo nihil, quod ſciam, ſcriptum eſt. Ab Orontio patre ſcripta ſunt, quæ ſequuntur:

Arithmetica Joannis Martini Silicei Hiſpani, edita & correcta anno MDXIX. Pariſiis.

Margareta Philoſophica, rationalis & moralis Philoſophiæ principia XII. libris dialogice complectens, olim ab ipſo auctore recognita, nuper correcta

& aucta, vna cum appendicibus itidem emendatis, Pariſiis anno MDXXIIX. & Baſileæ anno MDXXXIII.

Protomatheſis, opus varium ac ſcitu non minus vtile, quam jucundum, nunc priorum in lucem feliciter emiſſum, cujus index ſequitur:

De Arithmetica practica libri quatuor.

Liber primus de integris, hoc eſt, ejuſdem ſpeciei, ſive denominationis numeris.

Liber ſecundus de fractis ſecundum vulgares numeris, ſive quotis integrorum numerorum partibus.

Liber tertius de numeris itidem fractis, ſed juxta mentem Aſtronomorum per ſexagenariam partium ſucceſſionem diſtributis.

Liber quartus de ratione atque proportione quantitatum invicem comparatarum, deque præſtantioribus regulis cuivis Arithmetico, Geometræ vel Aſtronomo neceſſariis.

De Geometria libri duo.

Liber primus de vniverſalioribus ipſius Geometriæ elementis, ad intelligentiam Euclidis, & eorum, quæ ſequuntur, operum Iſagogicus, vbi tabula ſinuum rectorum in ſuccedentium vſum minutim extenſa.

Liber ſecundus de practicis longitudinum, planorum & ſolidorum, hoc eſt, linearum, ſuperficierum & corporum menſionibus, aliiſve mechanicis, ex demonſtratis Euclidis elementis corollarium, vbi de circuli quadratura, potiſſimum ex Archimede atque inſtrumentis Geometricis ad menſoriam artem requiſitis.

De Coſmographia, ſive mundi Sphæra libri quinque.

Liber primus de vniverſa ipſius mundi compagine, ſive ſtructura.

Liber ſecundus de principalioribus circulis in mundana ſphæra prudenter excogitatis.

Liber tertius de ſignorum & arcuum aſcenſionibus & deſcenſionibus, atque de ſiderum ortu & eorundem occaſu.

Liber quartus de dierum & horarum tam æqualium, quam inæqualium vmbrarum rationibus, deque ſingularum accidentibus juxta varium ſphæræ ſitum obſervatis.

Liber quintus de geographicis, chorographicis & hydrographicis inſtitutis.

De ſolaribus horologiis & quadrantibus libri quatuor.

Liber primus de compoſitione & vſu vulgarium ac multiformium horologiorum, quibus per fili, ſtili, perpendiculi alteriuſve rei vmbram horæ ipſæ dignoſcuntur.

Liber ſecundus de ceteris horologiis, tum anularibus & cylindricis, tum in circulo atque circuli quadrante deſcriptis, ex ſolis curſu, aliiſve fundamentis aſtronomicis immediate pendentibus, vbi hydraulicum deſcribitur horologium ab auctore recenter excogitatum.

Liber tertius planiſphærium Ptolomæi, ſeu vulgatum aſtrolabium in quadrantem vertere docet, ejuſdem vel æque facilis cum eodem planiſphærio vſus atque commoditatis.

Liber quartus & vltimus ipſius quadrantis generalis vtilitatem fructumque multiplicem ſigillatim aperteque demonſtrat, Pariſiis anno MDXXXII. apud Joannem Petrum, in folio.

Nunc referendum eſt elogium quod Scævola Sammarthanus Orontio Finæo conſcripſit:

Cum renaſcentes in Gallia Muſas pro ſe quiſque proveheret, Orontius Finæus in Brianſonio Delphinatum oppido, patre Medico genitus,

genitus, a Franciſco Rege lectus eſt, qui Mathematicas artes Lutetiæ profiteretur, quarum vſu & peritia nemini ætate ſua cedebat. Cum operoſum docendi munus pari ſcribendi labore indefeſſe alternaret, atque inter cætera volumina peculiari quodam libro quadraturam illam circuli a multis fruſtra quæſitam ſe tandem aliquando reperiſſe gloriaretur. Hoc enim de ſe facile credebat homo ſummæ doctrinæ ſibi conſcius: cum tamen veram hujus admirabilis inventi gloriam vni Ioſepho Scaligero faciliora numina reſervarent. Sed & omnes totius orbis tabulas atque infinita tum illius diſciplinæ, tum aliarum artium organa, ſua ipſe manu quotidie conficiebat. Quorum novitate impulſi Proceres, Senatores & exterarum gentium Legati, ad illius ædes vltro ventitabant, nec vllus erat, qui non peritior inde recederet. Quibus in ſtudiis cum triginta fere annos feliciſſime tranſegiſſet, tandem anno ſupra ſeſquimilleſimum quinquageſimo quinto prid. Non. Octobr. hora a meridie quarta, qua in lucem venerat, ſexagenario paulo major de vita deceſſit.

CAPUT XXXV.

De Joanne Gagnæo.

JOANNES Gagnæus, genere Pariſienſis, optimum in Latinis Græciſque literis præceptorem ſortitus eſt Petrum Daneſium, quem ſua incredibili diligentia & ſtudio æquavit. Exin circa annum MDXXIV. Theologiæ ſtudere cœpit, nomenque Societati Theologorum Navarrici Gymnaſii dedit. Unde factum eſt, vt in Academicis Franciciæ Nationis codicibus *meritiſſimus regalis Collegii Navarræ Burſarius* appelletur anno MDXXVI. Sententias anno MDXXIX. cum magna Scholaſticorum frequentia legit, & Rectoris provinciam anno MDXXXI. ſuſtinuit, quo & magiſterium in Theologia conſecutus eſt. In eodem perſiſtens Gymnaſio Pauli epiſtolas publicitus expoſuit, & anno MDXXXIII. illius ad Romanos epiſtolam paraphraſi donavit. Eum laborem Joannis Lotharingi Cardinalis auctoritate ſuſcepit, & Nicolai Boerii, Maclovienſium Præſulis, adjumento perfe-

Digitized by Google

cit. Utrumque auctor ipſe teſtatur in nuncupatione recenſitorum in omnes Pauli epiſtolas ſcholiorum: *Hæc ſcholia, niſi tu exegiſſes,* (ſic alloquitur Cardinalem) *& ego facturum me tibi recepiſſem, nunquam arbitror præſtari mihi potuiſſe, adeo indefeſſi laboris opus eſt.* Et quibuſdam interpoſitis: *Ego prælectis in Academia Pariſienſi, quanta maxima fieri potuit diligentia, Pauli epiſtolis, poſt evolutos Latinorum omnium & Græcorum aliquot commentarios, quos Latinis hominibus nondum viſos mihi mutuavit Nicolaus Boerius Maclovienſis Epiſcopus.* Non multo poſt tanti viri commendatio fecit, vt in aulam a Franciſco Rege primo vocaretur, eique regii velut Doctoris vices obiret. Interim quæ in comitatu Regis occurrebant Bibliothecæ, eas accepto diplomate aperiri ſibi jubebat, ſcrutabatur forulos, deſcribebat veterum Patrum codices, quos publicæ notitiæ mandaret. Initium duxit a Primaſio, quem Latine prius editum, in Gallicum poſtea ſermonem traduxit, atque in nomine Regis apparere voluit. Quo de toto negotio in nuncupatione ſic loquitur: *Memini, cum Primaſii Uticenſis in Africa Epiſcopi commentarios, ut antiquiſſimos, ita doctiſſimos, e tenebris illis aſſertos, tuæ ſemel majeſtati inter prandendum explicarem: (ſicut nullam prope menſam docta aliqua ac pia vel lectione, vel diſceptatione vacare ſinis) memini, inquam, quanta tum illos, Deus bone, gratia, quamque gratabunda fronte exceperis, ſimul & admirabunda, hactenus delituiſſe tanta regni literarii jactura, theſauros tam raros atque pretioſos. Hic ego ſanctiſſimum tuum inſtitutum, ac plane regiam voluntatem qualicunque mea opera adjuturus, cum dicerem ejuſdem te materiei ſilvas habere in regno tuo quamplurimas, ſed barbararum aliquot nationum cuſtodia inacceſſas, obſtinate librarias ſuas occludentibus Cœnobitis aliquot, illarumque ingreſſu ſibi ac ceteris tanquam Veſtæ adytis interdicentibus: te ſtatim mihi viam facturum pollicitus es, vel ſi (quod de hortis Heſperidum fabulantur) draconum vigilantia obſervarentur jugi ac perpetua. Hujus ego tam egregiæ ſponſionis tuæ accepto in pignus diplomate publico, quo univerſas mihi patere regni tui librarias juberes, atque inde quotquot e re Philologiæ viderentur monimenta, deſcribendi poteſtatem faceres, cœpi Cœnobiorum omnium, quæ iter in comitatu tuo facienti occurrerunt, librarias*

Digitized by Google

verrere. Unde cum centum prope non inferioris notæ volumina e tenebris vindicaſſem, niſi ſuſcepta in aula vitæ ſuæ rationes prohibuiſſent. Et vere quidem, cum ad annum MDXXXVII. quo iſta ſcripſit, regii Lectoris ad menſam, & in Eccleſia concionatoris perſonam ſuſtineret, Joannes Tilius immenſum illum in decurrendis Bibliothecarum pluteis, & vindicandis ab earum ſitu & pulvere veterum corporibus, laborem tum Gagnæo gratulatus eſt, cui Paciani Antiſtitis opuſcula dedicavit. *Næ*, inquit, *tu ſolerter juxta ac ſapienter facis, qui, niſi ſedulo, nec minus prudenter tibi imitandam propoſueris vnius argumentoſæ apiculæ ſagacem induſtriam, operoſam caritatem, ſimul & indolem, laborum, quantum viriculæ corporis tibi ſinunt, multo patientiſſimam.* Et poſt alia: *Tu vnus ad communem ſtudioſorum vſum vndecunque potes, exemplaria illis veteris Theologiæ corrogas ex omnibus prope Galliæ Bibliothecis, quæ in tuum hoc Gymnaſium Pariſienſe convehas, in exemplaria plurima tranſmiſſurus.* Ex iis autem exemplaribus, quæ publicæ notitiæ mandare non poterat, aliis, vt id præſtarent, liberaliter in manus tradebat. Cum ceteri, tum Tilmannus quoque Pariſienſis Cartuſianus id teſtatur in præfatione operum Dionyſii Areopagitæ: *Annum*, inquit, *abhinc vnum apud me depoſuit exemplar paraphraſeos in Dionyſium Areopagitam Doctor vnus Theologus. Nomen edo Doctoris, nempe Ioannis Gagnaii municipis tui* (alloquitur Robertum Senalem) *atque profeſſione Theologiæ tibi quidem ſupparis, ſed in paucis docti, qui ante aliquot annos ob eximias dotes vitæ & eruditionis ab Rege Chriſtianiſſimo Franciſco, ejus nominis primo, aſcitus in aulam Regi eſt a Concionibus. Interim jam factus Eleemoſynarcha regius, Cancellarii Pariſienſis officium anno* MDXLVI. *ſuſcepit, & magna deinceps cum omnium laude & admiratione executus eſt.* Neque tamen in reliquis occupationibus literariis ſibi quicquam indulſit. Hinc per literas cum viris doctis & illuſtribus egit, & in primis cum Marcello Cervino Cardinale, qui hujus nominis ſecundus Pontifex creatus eſt. Verba epiſtolæ digna ſunt, quæ huc referantur: *Tu vero qua in ſtudioſos omnes es benevolentia, prior me laceſſiſti, dum per Senatus Pariſienſis Præſidem graviſſimum juxta ac doctiſſimum dominum a Ligneriis ſalvere me juſſiſti, omnemque mihi priva-*

Digitized by Google

tam & publicam operam tuam, ſi qua mihi opus eſſet, es pollicitus. Inde breves & intellectu faciles in ſeptem epiſtolas canonicas, acta Apoſtolorum, & quatuor Evangelia, commentarios elucubravit. Sed ne omnes eo vivente prodirent in lucem, immatura mors præpedivit. Quod ſignificare mihi videtur Franciſcus Alcalmus in epiſtola, quam initio ſcholiorum in quatuor Evangelia præfixit: *Inter interpretes ſacræ Scripturæ noſtris temporibus divinum Gagnæii animum, quaſi ab alto demiſit,* (Deus) *vita, ingenio & elegantiſſimo dicendi genere, Chriſtiana oracula gentibus omnibus proclamaturum. Sed cum tantus ſol neſcio qua abductus caligine radios ſuos perpetuo non potuiſſet diffundere, unus Benedictus inventus eſt, qui edendis & perficiendis operibus manum admovit.* Et poſt alia: *Quoad vixit, perpetuis diſtrictus laboribus, aſſiduis conſumptis vigiliis, ardentiſſimo promovendi philologici imperii deſiderio exarſit.*

Michael Vaſcoſanus in epiſtola, qua Joanni Tilio commentarios Bedæ in Evangelium Joannis nuncupat, anno M D X X X I X. de Gagnæo ſic loquitur: *Cum nuper dominus Ioannes Gagnæius, vir cum in linguis & diſciplinis, tum in Literarum divinarum ſcientia excellens, regia e Bibliotheca nobis venerabilem Bedam in Ioannis Evangelium deprompſiſſet, ut eum, ſi vellem, ederem.*

Hic prætereo Joachimum Perionium Pariſienſem Theologum, a quo Gagnæus, *ſingulari virtute & doctrina vir;* Sixtum Senenſem, a quo *in ſæcularibus literis doctus, & in divinis Scripturis, ac præſertim in declamandis homiliis abſolutiſſimus;* Bartholomæum Faium, a quo *in paucis Theologis doctiſſimus;* Antonium Poſſevinum, a quo *magnis ingenii ac pietatis, uti & eruditionis dotibus ornatus,* prædicatur. Etenim quandiu novum perlegetur Teſtamentum, tandiu celebrabitur nomen Joannis Gagnæi, qui clariſſimis illud commentariis illuſtravit. Librorum autem, quos edidit vel compoſuit, catalogus eſt talis:

Commentarius Primaſii in epiſtolas Pauli Latine & Gallice editus, Pariſ. ann. M D X X X V I I.

Alcimus Avitus & Claudius Marius Victor, Chriſtiani Poetæ, in lucem emiſſi.

Petri Apollonii Collatii, Preſbyteri Novarienſis, excidii Hieroſolymitani

libri quatuor editi anno MDXL. Lutetiæ apud Joannem Ludovicum.

De ſex Chriſti verbis in cruce morientis ſermones Gallice verſi, Lugd. ann. MDXLIII.

Guerrici Igniacenſis Abbatis ſermones Gallice verſi, Pariſ.

Hendecaſyllabus de ſanctiſſimo Chriſti corpore in Euchariſtia.

Davidici Pſalmi in Lyricos diverſorum generum verſus, adjectis unicuique Pſalmo brevibus argumentis, deſcriptiſque ad latera paginarum ipſis Pſalmorum verbis ex vulgata editione, una cum Hebraica veritate illuſtrati. Pariſ. apud Nicolaum Divitem.

Paraphraſis in epiſtolam ad Romanos, Lutetiæ anno MDXXXIII.

Breviſſima & facillima in omnes beati Pauli epiſtolas ſcholia multo auctiora & locupletiora quam antea: iis adjiciuntur brevia quoque & facilia in ſeptem canonicas epiſtolas & in Apocalypſim ſcholia. Pariſ. anno MDXLIII. apud Simonem Colinæum. Deinde anno MDCXXIX. apud Martinum Durandum.

Scholia in Evangelia quatuor, & in Actus Apoſtolorum, Pariſ. ann. MDLII.

Vir eruditionis tantæ vitam anno MDXLIX. depoſuit VII. Calend. Decembris, & Cæſar Egaſius Bulæus, Navarricus Sodalis, illum in Æde Navarrica ſepultum eſſe, ſcribit in catalogo illuſtrium virorum, de quibus fit mentio in tomo VI. Hiſtoriæ Pariſienſis Univerſitatis.

CAPUT XXXVI.

De Franciſco Picarto.

FRANCISCUS Picartus ex antiqua & nobili Pariſienſium familia procreatus eſt anno MDIV. decimo-ſexto Calend. Maii. Patrem habuit Joannem, ſtudio bonarum artium ſapientiæque notum, quem Guillelmus Budæus amitinum ſuum cariſſimum vocat. Habuit & fratrem nomine Chriſtophorum, virum poſtea pium ac doctum exiſtimatum. Hos tres Picartos Budæus in ſuis epiſtolis ab eximiis animi ingeniique dotibus celebres poſteritati reliquit. Chriſtophorus & Franciſcus cum in paterna domo, tum in Navarræ Schola humanioribus literis ac Philoſophiæ ſtuduerunt: atque ideo Chriſtophorus Joannem Raviſium Textorem nominat præceptorem ſuum, dum officinam illi gratulatur per elegantes literas, quæ inter hujus operis exordia comparent. Budæus ad Franciſcum ſcribens, ſuam illi & germano opem & operam pollicetur his verbis: *Proinde, mi Franciſce, cum te germanumque tuum Chriſtophorum eam in-*

Digitized by Google

gredi viam videam, ineunte ætate, quam ipſe præcipiti jam adoleſcentia nondum ingreſſus eram, libentius nihil faciam, tum indolis veſtræ, tum paternæ benevolentiæ merito, quam vos in hoc curſu ſtudii veſtri adhortabor, ac cum ſeſe dederit occaſio, & cum commodum veſtrum meumque ita tulerint, conſilio, ope, doctrina, quantula ſunt in me cunque, juvabo. Saluta mihi utrumque parentem tuum & fratrem Chriſtophorum. Vale, ἐ διατέλει σπουδάζων περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα σὺν ἀδελφῷ σου ἐμοὶ ἠγαπημένῳ. Ergo Franciſcus Latine Græceque non minus, quam Philoſophice doctus, animum ad Theologiam appulit, & circa annum MDXXVI. deſtinatum huic profeſſioni Sodalitium Navarræ ingreſſus eſt. Deinde quadriennio poſt in magna frequentia Magiſtrum Sententiarum expoſuit, tum anno MDXXXIII. Licentiæ in Theologia gradum obtinuit. Mox anno MDXXXIV. quarto Calend. Martii magiſterium adeptus eſt. Sed illo ipſomet anno, habitis per Quadrageſimam Lutetiæ ſermonibus, magis quam antea inclaruit. Adortus enim eſt occultos Lutheri fautores, & cum primis Gerardum Ruffum, qui coram Navarræ Regina concionabatur. Eum multas propoſitiones fidei contrarias prædicare ſæpius contendit, tantumque ipſe & Natalis Beda, Pariſienſis Theologus, dicendo valuerunt, ut populus impedierit, ne quarta Hebdomadæ ſanctæ feria Ruffus in Eccleſia Pariſienſi ante generalem abſolutionem prædicaret. Exin Franciſcus Rex Bedæ & Picarti adverſariorum inſidiis occupatus ſtatuit, ut ii Lutetia in exilium ad viginti leucas abirent. Tunc publicis affecti contumeliis paruerunt. Verum ubi Rex optimus rectiſſimam Picarti mentem agnovit, & adverſariorum fraudes detexit, poſteriori decreto prius reſcidit, & continuo datis ad Annam Mommorancium literis, voluit, ut ille revocaretur Lutetiam, ablatus reſarciretur honos, & adverſarii plecterentur. Hoc autem confeſſionis genere Picartus redditus eſt clarior & illuſtrior. Quod cum alii, tum Robertus Cenalis, Abrincenſium Epiſcopus, teſtatur in illius encomio: *Multis agitatus moleſtiis, punctim cæſimque cominus & eminus a fronte impetitus & a tergo, nonnunquam relegatus, ac publico præconio traductus, inventus eſt tandem ſine macula, adeo ut obviis, quod*

Digitized by Google

dici ſolet, vlnis exceptus fuerit ab his qui eum deprimebant. Factus ergo liber vir totius innocentiæ & probitatis exemplar, tria pro virili præſtare non deſtitit, quoad lucis vſura fruitus eſt. Ac primo quidem Lutetiæ, Rotomagi, Remis, aliiſque in vrbibus divinum verbum ſemper diſſeminavit, idque ſucceſſu tam felici, vt diſſeminatum in populorum memoriam perpetuam crederetur. Sed quod admirabilius eſt, nulla vnquam ab Eccleſiis mercede donari voluit: cujus rei locupletiſſimus teſtis eſt Petrus Rebuffus in Praxi beneficiorum. *Quia gratis acceperunt, gratis dare debent, & hoc modo ſolet in Francia fieri. Ideo qui alias poteſt idonee vivere ſine prædicatione, nihil debet recipere, & ita ſervat concionator egregius dominus Picartus, Doctor Theologus & Decanus ſancti Germani Autiſſiodorenſis Pariſiis.* Deinde ad omnes ſectariorum impetus firmiſſimum ſe pro domo Dei murum oppoſuit. Ea ſuper re Franciſco Picarto Renatus Benedictus tribuit, quod Pariſienſes in fœdis illis turbinibus Catholicam fidem retinuerint, & quod in ea fortiſſime perſeverarint. Quinetiam non dubitavit adjicere, Picartum id Pariſienſibus ſuis adjumenti contra Novatores attuliſſe, quod Judæis Onias & Jeremias contra Nicanorem olim attulerant. Hinc inter alios Doctores ab Senatu legitur, qui modo in ſuſpectæ fidei libros, eorumque occultatores ac receptatores inquireret, modo Lutetiæ & alibi cum quibuſdam hæreticis ad Catholicam Eccleſiam redire cogitantibus diſputaret, modo aliis extremo ſupplicio puniendis adeſſet, eoſque ante obitum, ſi poterat, ab errore liberaret, & liberatos ad fidem, quam deſeruerant, poſtliminio reduceret. Inde a partibus Ignatii Loiolæ ſemper ſtetit, & inſtitutæ ab eo Societatis cauſam publice & vbique ſuſtinuit, atque adverſariorum facta damnavit. Id expreſſe tradit editus anno MDLVII. Pariſiis libellus, quo publica omnium ſuper exceſſum Picarti deſideria repræſentantur. Quare Nicolaus Orlandinus veram Doctoris conſtantemque benevolentiam non immerito extollit, & eum virum ſincerum fidelemque amicum Societatis appellat. Hæc autem omnia cum ita ſint, nemini mirum videri debet, ſi Calvinus Picartum execretur in libro de ſcandalis, quem

anno MDL. juris publici fecit. *Picartus*, ait, *Doctor Pariſienſis, turbulenti quidem cerebri homo, adeoque fanaticus, ſed tantæ inter ſuos exiſtimationis, vt pro certis oraculis habeantur omnes ejus næniæ, dum more ſuo pro ſuggeſtu bacchatur.* Hæc & alia id genus in præfatione ad Tridentini Concilii antidotum, & primo reformatarum Eccleſiarum Hiſtoriæ tomo, convitia, quibus Doctoris noſtri pietas, conſtantia, fides & candor exornatur. Interim illa nominis fama & celebritas in cauſa fuit, cur Paulus IV. Picartum in Cardinalium numerum referre decreverit. Itaque Pontifex Carolum Lotharingum Cardinalem per literas ſæpe monuit, vt illum Romam ſecum duceret: quippe qui concionantem videre & audire, & Cardinalem creare vellet. ſed ejuſmodi dignitati nuncium remiſit. Quod Cenalis non obſcure ſignificat his verbis: *Ad ejus beatitudinem acceſſit, quod poſt aurum non abierit; ſed ne omnino quidem nutu convenientiave. Alioqui in proclivi erat, vt aſſequeretur Patrum in Eccleſia purpuratorum clariſſimum ordinem, cælo & terra teſtibus.* Tali quidem Doctore indiguit purpuratorum ordo; ſed talis Doctor hoc ordine facile carebat, ſola ſibi ſua virtus ſuffecit, adeoque ornamenta præbuit omni dignitate immobiliora. Poſtremo miſericordiam ita perfecte coluit, vt pauperum & egenorum pater haberetur. Occurrebat ſupplicibus, nec vlla ad id oratione evocabatur. Non ſolum largiebatur de ſuo, ſed vt alii aliorum miſeriam ſublevarent, modis omnibus enitebatur. Idipſum Cenalis aſſerit in encomio: *Eleemoſynas illius enarrabit omnis Eccleſia Sanctorum. Eleemoſynas dico, non tantum quas e ſuo peculio largitus ſit, immo vero quas apud viros pios & probos impetravit.* Dicam hic, quod ſine piaculo prætérire non poſſum, Doctorem noſtrum id aliquando, dum concionatum iret, feciſſe, quod ſuperat beati Martini Turonenſis exemplum: veſte ac toga ſeipſum exuit, & vtroque indumento pauperem nudum, & omni ex parte madidum contexit, pecuniamque inſuper dedit. Sanctus Martinus pauperi dimidiam veſtem; Picartus vero, quem Robertus Cenalis beatum virum, Renatus Benedictus ſanctum virum & ſanctum Doctorem nominant, togam & veſtem integram impertivit. Hoc autem extraordinariæ

dinariæ benignitatis monimentum comperi in libello, quem ante laudavi. Ad miſericordiam & liberalitatem reliquæ virtutes acceſſerunt, ſumma animi demiſſio, conſtantia, veracitas, prudentia, humanitas, pudicitia, fidelitas, doctrinæ integritas, vitæ morumque innocentia, quæ cum Doctorem vehementer commendarunt, tum memoratum Decani officium, quod circa annum MDXLVIII. communibus omnium votis conſecutus eſt. Præter Renatum Benedictum, Pariſienſem Theologum, qui virtutes illas enumerat in epiſtola ſermonibus Picarti præpoſita, Gabriel Putherbeus in tumulorum illius libello ſuffragatur: *Equidem*, inquit, *Franciſco Picarto plurima & debeo & debui, & multo plura volui ſemper debere, atque adeo debuiſſem, niſi ſors mihi tam cari capitis, tamque pii viri diuturniorem conſuetudinem invidiſſet; & quoad ejus facere potui, illius congreſſu vſus ſum. Nam Lutetiam, vbi appuleram, continuo etiam ocreato adhuc mihi via carpebatur ad Franciſcum Picartum, cum quo, ſi quis vel de munere meo, vel de ſacris Scripturis gryphus, dignuſve vindice nodus inciderat, familiariſſime commentabar. Atque interdum etiam, cum nihil admodum quod vrgeret, de rebus ipſius ſermo habebatur. Et, o Deum immortalem! quam integer ſemper mihi vbique apparuit, ſive privatim conſuleretur, ſive in corona frequentiſſima cum populo res illi eſſet, ſive amicos inviſeret, aut exciperet! quam purus omnis ſceleris! quam alienus ab his affectibus, quibus hodie videmus tot vſque ad publicam omnium nauſeam inquinatiſſimos!* Ceterum vix fieri poteſt, vt privatus Doctor a populis ametur vnquam ſincerius aut conſtantius. In monaſterio, cui titulus Albimantellorum, non modo viginti civium millia; ſed & præter morem Pariſienſis Eccleſia, Senatuſque Picarti exequias perinde ac Regis cohoneſtarunt.

Poſt illius mortem edita ſunt pia ejuſdem opera & ſermones, qui ſubjiciuntur:

Inſtruction en forme de prier Dieu en vraie & parfaite Oraiſon. A Reims l'an MDLVII. *in* 8°. *chez Nicolas Bacquenois.* Quod Latine dicitur: *Methodus precandi Deum in vera & perfecta oratione. Remis anno* MDLVII. *in* 8°. *apud Nicolaum Bacquenoſium.*

Trois tomes de Sermons. Le premier contient les Sermons & Inſtructions Chreſtiennes pour tous les Dimanches & Feſtes des Saints, depuis Paſques juſques à la Trinité,

SSſſ

avec douze Sermons du S. Sacrement de l'Autel, & les Conſtitutions de l'Egliſe Catholique & autres Sermons, tant pour vn meſme Dimanche, que pour vne meſme Feſte de Saint. A Paris l'an MDLXIV. *chez Nicolas Cheſneau, in* 8°. Quod Latine dicitur : *Sermonum tomi tres. Primus continet Sermones & Chriſtianas Catecheſes pro omnibus Dominicis & Feſtis Sanctorum, a Paſchate vſque ad Trinitatem, quibus adjunguntur duodecim de altaris Sacramento Sermones, & Catholicæ Eccleſiæ Conſtitutiones, aliiſque Sermones, tam pro vna eademque Dominica, quam pro vno eodemque alicujus Sancti Feſto. Pariſiis anno* MDLXIV. *in* 8°. *apud Nicolaum Cheſneum.*

Le ſecond tome contient les Sermons & Inſtructions Chreſtiennes pour tous les jours de Careſme & feries de Paſques, avec vn Sermon de l'Annonciation. A Paris l'an MDLXV. *chez Nicolas Cheſneau.* Quod Latine dicitur : *Secundus tomus continet Sermones & Chriſtianas Catecheſes pro ſingulis Quadrageſimæ diebus & Paſchalibus feriis, cum vno de Annuntiatione beatæ Virginis Sermone. Pariſiis anno* MDLXV. *in* 8°. *apud Nicolaum Cheſneum.*

Le troiſiéme tome contient les Sermons de Careſme. A Paris, in 8°. *chez Nicolas Cheſneau.* Quod Latine dicitur : *Tertius tomus continet alios Sermones Quadrageſimales. Pariſiis anno* MDLXVIII. *in* 8°. *apud Nicolaum Cheſneum.*

Sermons & Exhortations Chreſtiennes ſur l'Oraiſon Dominicale, vn Sermon des Trepaſſez, vn Sermon de noſtre Dame, vn Sermon de tous les Saints, fidelement recueillis, ainſi qu'ils ont eſté prononcez. A Reims, in 8°. *l'an* MDLXVI. *chez Jean Roigni.* Quod Latine dicitur : *Sermones & Chriſtianæ Exhortationes in Dominicam Orationem, vnus Sermo pro Defunctis, vnus Sermo de beata Maria, vnus Sermo de Sanctis omnibus, collecti fideliter, prout dicti fuerunt. Remis anno* MDLXVI. *in* 8°. *apud Joannem Roignium.*

Antonius Poſſevinus in Apparatu ſacro Franciſcum Picartum Franciſcanum perperam facit, & cum alio Franciſco Picardo, Ordinis Minorum Theologo Pariſienſi confundit. In ceteris probe ſcribit, aiens : *Edidit homilias Gallice in Evangelia totius anni, quæ ſpirant inſignem pietatem. Vir fuit noſtra ætate celebris, quique multa paſſus eſt ob ſinceram Evangelii prædicationem. Porro qui eas legerit, intelliget ad eum illa Ezechielis verba poſſe pertinere : Et vbi erat ſpiritus, illic gradiebantur.*

Ad immortalem vitam tranſivit anno MDLVII. decimoquinto Calend. Octobris. Apud Albimantellos jacet in tumulo Majorum. Robertus Cenalis, Abrincenſium Epiſcopus, faciendo juſta perſolvit ; Nicolaus Maillardus, Pariſienſis Theologus, funebrem orationem habuit ; Gabriel Putherbeus, Ordinis Fontis-Ebraldenſis Monachus, tumulorum libellum edidit ad Hieronymum Picartum nepotem. Ex iis autem tumulis, hic vnum refero reliquis aptiorem :

Si neſcis, pie Lector, hic quieſcit
Ille vir bonus, integer, rotundus.

Digitized by Google

Primæ vir pietatis, atque ſummæ,
Virtutum aſſiduus comes, patronus
Verarum, atque adeo ſatelles acer,
Picartus, populi Lutetiani
Amor, deliciæ, ſalus, aſylum.
Et porro ſalus omnibus juvandis,
Doctor optimus, optimuſque Paſtor,
Famæ non minus integræ atque magnæ.
Hic, hic, ſcilicet hic quieſcit ille,
Ille vir bonus & pius Picartus.

Robertus Cenalis Franciſci Picarti encomium ſcripſit anno MDLVII. noviſſime Hilarion Coſta Minimus, vir doctus, & rerum Gallicarum recentium peritus, lib. 11. Hiſtoriæ Catholicæ, quam vernacula lingua compoſuit.

CAPUT XXXVII.

De Joanne Montano.

JOANNES Montanus anno MDXXVIII. Theologicum Navarræ Sodalitium ingreſſus eſt: deinde anno MDXXXI. Magiſtrum Sententiarum ſcholaſticis prælectionibus expoſuit. Tum anno MDXXXV. inſignia magiſterii reportavit. Poſtremo Lemovicenſis Eccleſiæ cum factus eſſet Canonicus, Epiſcoporum illius ſeriem ex antiquis, quoad fieri licuit, monimentis collegit, & ad Antonium Democharem miſit, qui ſuis illam intulit de divino Miſſæ ſacrificio commentariis. Danda eſt huic auctori venia, quod Martialem primum Lemovicenſem Epiſcopum, beati Petri diſcipulum fecerit: deceptus eſt a Monachis Monaſterii S. Martialis, qui fixam apud Gregorium Turonenſem Martialis epocham inverterunt circa annum DCCCCXLVIII. & vitam illius corruperunt. Quo tempore Roma Lemovicas venerat Martialis longe melius noverant, auctor Hiſtoriæ Saturnini æqualis aut ſuppar, & Gregorius Turonenſis, qui Armenus cum eſſet, Lemoviciſque finitimus, primam de Martialis tempore traditionem ignorare vix potuit. Quinetiam in ea vrbe verſa-

Digitized by Google

tum ſe tradit, libro de gloria Confeſſorum cap. CIII. *Fuit*, inquit, *& Iunianus recluſus intra Lemouicinæ vrbis territorium, qui vivens multa populis oſtendit miracula, ſed & nunc ad ſepulcrum ejus ſæpe morbi curantur. Nam vidi multos, quos dinumerare putavi longum.*

CAPUT XXXVIII.

De Joanne Adamo.

JOANNES Adamus, peractis cum humaniorum literarum, tum Philoſophiæ ſtudiis, Theologiæ ſe dedit, & regalis Navarræ Gymnaſii Socius effectus eſt anno MDXXVIII. Deinde ſeptennio poſt magiſterii Lauream obtinuit. Tum ævi progreſſione in Ambianenſis Eccleſiæ Collegium aſcitus eſt, & Sportulantium Preſbyterorum ordinem, pietate & doctrina inſignivit. Ex illius Eccleſiæ ruderibus Antiſtitum indicem contexuit, eumque Demochares ſuis de divino Miſſæ ſacrificio libris inſeruit.

CAPUT XXXIX.

De Martiali Maſurio.

MARTIALIS Maſurius, poſt acceptum anno MDIX. magiſterium, multa pro Religione fecit, tulitque Lutetiæ, vbi ſancti Michaelis Collegium, Jacobi Merlini ſucceſſor, moderabatur, & aliis in locis frequentiſſimas de reformandis hominum moribus, qui tunc erant corruptiſſimi, conciones habuit, & habebat, cum anno circiter MDXXI. illum Guillelmus Briçonnetus, Meldenſis Epiſcopus accerſiit, vt in id muneris apud ſe incumberet. Cum Maſurio Jacobum quoque Fabrum, Guillelmum Farellum & Girardum Ruffum, Jacobum Pavanem vocavit, qui viri docti & pii communi fama & ſermone audiebant. Eam ob rem Epiſcopus reformandæ Eccleſiæ

Digitized by Google

ſuæ cupidus tales operarios adhibere ſtatuit. Sed inter laborandum Maſurius noſter cum vidit nonnullos ex ſuis Sociis bene affecta Epiſcopi voluntate abuti, & ea inſuper facere, quæ Eccleſiæ vulnera augerent potius, quam ſanarent, ab incœpto deſtitit, atque vt Epiſcopus etiam deſiſteret, ſuis conſiliis effecit. Hinc Maſurius & Epiſcopus cum ex ipſa re laudandi ſunt, tum ex eo maxime, quod accuſentur ab iis, qui ſeorſum a Catholicis per religionem tunc ſenſerunt, hodieque ſentiunt. Maſurius præterea anno MDXXIV. Jacobum Pavanem, qui propter Lutherana dogmata conjectus fuerat in carcerem, ſuis colloquiis induxit, vt quos errores imbiberat, eorum virus palam evomuerit ſeptimo Calendas Januarias. Sed anno MDXXVI. Pavanes ille, cum in errores priſtinos recidiſſet, vivus Lutetiæ exuſtus eſt, in loco, qui Platea Graviæ vocitari conſuevit. Jacobus Severtius, Pariſienſis Theologus id teſtatur in Antimartyrologii ſui capite VI. Hæc dum aguntur, Maſurius contra occultos Lutheri diſcipulos declamat, paſſim concionatur, ac recentis veneni celeritatem vimque denunciat. Sed tandem, quorum inſidias conqueritur, eorum inſidiis apud ſancti Martini Monaſterium Pariſiis carceri mancipatus eſt. Id contigit anno MDXXXIV. Tunc Pariſienſis Eccleſia, cujus erat Canonicus, Franciſcum primum Regem adit, virum confeſſione illuſtrem repetit; & tandem expoſita Lutheranorum factione, votorum potitur. Aſſertus in libertatem Maſurius nec deſpondet animum, nec ſibi, nec hoſtibus Eccleſiæ indulget: Regem honorat, & iiſdem operibus, quæ palmam confeſſionis pepererant, vacare pergit: cum bonis omnibus, & præſertim cum Ignatio Loiola init amicitiam, eique ſuadet, vt magiſterium in Theologia conſequeretur. Poſtremo cum vndequaque comperta eſſet Maſurii virtus, anno circiter MDXLI. Pœnitentiarius Pariſienſis inſtituitur; & anno MDL. adhuc in vivis agebat. Præter meliorum literarum amorem, quo flagrabat, amantiſſimus erat rerum, quæ ad humaniorum artium ſtudia & ornatum pertinebant. Id teſtatur Carolus Bovillus in libro de differentia vulgarium linguarum, quem illi anno MDXXXIII. dicavit, & *Theologum non gregarium &*

Digitized by Google

virum Theologico apice inſignem vocavit. Edidit opera quæ ſequuntur.

Liber continens Pſalterium afflictorum ad coercendos hoſtes. Vox Domini afflictis reſpondens. Pſalterium in tribulatione vincentium. Pariſ. anno MDXXX. & Lugduni apud Joannem Stratium ann. MDLXXXIII.

Inſtruction & doctrine à ſe bien confeſſer, & prier Dieu pour ſes pechez. Qui liber Facultati Theologiæ diſplicuit anno MDLI. & a Renato Benedicto emendatus anno MDLXV. ſub illius nomine prodiit.

CAPUT XL.

De Nicolao Huxo.

NICOLAUS Huxus, poſtquam in duobus Navarrici Collegii Sodalitiis inferioribus humaniores diſciplinas & Philoſophiam didiciſſet, circa annum MDXLV. animum ad docendam in eodem Collegio Grammaticam appulit. Quod ei tam feliciter ſucceſſit, vt viri docti fuerint, qui talem ſe habuiſſe Magiſtrum glorientur. Ex Latinis Antonii Mizaldi operibus Gallice vertit illud, cui titulus eſt: *Les ſympathies & antipathies de pluſieurs choſes memorables, contenant les accords naturels & diſcords, les amitiez & inimitiez d'icelles.*

CAPUT XLI.

De Joanne Martino.

JOANNES Martinus in duobus Navarræ Sodalitiis inferioribus liberaliter educatus eſt, & circa annum MDXXXIV. confecto Philoſophiæ curſu, ad alia ſe ſtudia contulit. Hinc a ſecretis fuit Roberto Lenoncurio, cujus benevolentiam, dum in eodem Navarræ Gymnaſio manerent, ſibi conciliarat. Quam in obitum Franciſci I. Petrus Gallandius Profeſſor regius orationem habuerat, tunc Gallico ſermone donavit. Deinde naturalem Remundi Sebun-

di Theologiam Gallice vertit, tum Gallicum ſcripſit poema, cui nomen eſt : *L'Onerotomagie ou diſcours du ſonge de Polyphile, comme l'amour le combatit à cauſe de Paule : ſous laquelle fiction il monſtre toutes choſes terreſtres n'eſtre que vanité.*

CAPUT XLII.

De Abele Soricio.

ABEL Soricius Rotomagenſis dignus eſt, qui nomen aliquod in Grammaticis & Poetis habeat. Hic in Grammaticorum Navarræ Sodalitio, cujus fuerat alumnus, humaniores literas Henrico II. Rege cum fama docuit : cujus rei certum eſt ſpecimen in libello quem ita inſcripſit : *Nicolai Sonæi Mellodidaſcali, & regiæ Navarræ Gymnaſiarchæ prudentiſſimi tumulus, per Quartanos Navarræos, auctore Abele Souris Rotomagæo, Pariſiis anno* MDLVI.

Siſte, quid iſta tibi portendant buſta, viator:
Si vacat, ipſe vide, collacrymatus abi.
Nicolaus ſitus eſt hac ille Sonæus in urna,
Pauper & obſcurus, vir tamen eximius.
Qui ſervus magno quondam primate Morino,
Præ veri ſervi te tulit Archetypum.
Inde magiſtrali donatus Laurea, & ipſis
Aſcitus doctis, claruit arte, fide.
Hinc Theodevotus Sophiæ minitante ruinam
Gymnaſio, primas providus eligitur.
Henrico Regi cariſſimus & Lotharingo,
Purpureo patri, vicit is invidiam,
Ac ita Gymnaſio ſex præfuit ille Decembres,
Cederet ut nulli clara Navarra Scholæ.

Aliud.

Hoſpes in hunc oculos tumulum converte. Sonæus
Gymnaſii Rector clauditur hoc tumulo.
Si morum probitas, & ſumma ſcientia rerum
Eximit a morte, haud debuit ille mori.

Digitized by Google

Nam doctrinarum totum confecerat orbem,
Sinceris ſi quis moribus hic fuerat;
Sed duplici vt fuerat compenſus mole cadaver,
Terra tenet, mens eſt reddita cælitibus.

Caput XLIII.

De Joanne Papilione.

JOANNES Papilio natione Campanus, quantum aliquando potuere virtus & eruditio, demonſtrat. Is tam miſeræ ac tenuis erat fortunæ, vt niſi ſervilem amplexus eſſet conditionem, emerſiſſet nuſquam; emerſit vero, quia ſervus cum eſſet, literis operam navavit. Se dedit in ſervitutem, vt ſe ab ignorantia, quæ vera eſt animi ſervitus, vindicaret, & præclaram in libertatem aſſereret: mancipavit corpus, animum manumiſit; & poſtea totus ſibi conſtans, atque ex omni parte ſecum ipſe conſentiens, aliis imperavit. Anno MDXXXIV. in Theologicum Navarræ Sodalitium pedem intulit; & inde anno MDXXXVII. extulit inauguratus Magiſter. Præter Philoſophiam & apicem ſcientiarum Theologiam trium linguarum cognitione præcelluit, Latinæ, Græcæ & Hebraicæ, ad quas diligenter ediſcendas, alios hortabatur quam maxime: ſine iis perfectum Theologum eſſe aiebat neminem: aridum & exangue ſciendi genus appellabat. Interea factus eſt Trecenſis Eccleſiæ Canonicus & ornamentum; & anno MDXLVIII. gubernandum Navarræ Collegium accepit. Quo in magiſtratu ad Græcam linguam privatim, ad Hebraicam & ſacram doctrinam publice ſelectos Theologiæ candidatos & Navarræ Socios erudivit, Guillelmum Ruzæum, Renatum Benedictum, Antonium Coquierium, Lazarum Broichotium, Claudium Sanctesium & Joannem Verdunum: quorum vltimi quatuor Tridentino interfuerunt Concilio, & ſuis illud quiſque ſtudiis & laboribus adjuvarunt; alii vero Gallicanam Eccleſiam exornarunt. Vir augendis aliorum commodis addictiſſimus cum eſſet, pauca ſcribere potuit.

Digitized by Google

tuit. Ad Joannem Arboreum, Pariſienſem Theologum carmen vnum breve ſcripſit, quod extat in ſecundo ejus tomo Theoſophiæ. Sub initium anni MDLVI. vivere deſiit. In Æde Navarrici Collegii ſepulcrum habet, cui inciſum eſt hoc epitaphium:

Papilio feſſus loca per terrena volando,
Hic reſpirat humum, donec in alta volet.
Sicut apis verno dulces e flore medullas
Carpit, ita e linguis mel tulit ille tribus.
E ſervo magnus datus a virtute Magiſter,
Libertus charæ præmia cernit heræ.

CAPUT XLIV.

De Jacobo Blanco.

JACOBUS Blancus in Navarræ Collegio munera duo laudabiliter exercuit. Unum Hypodidaſcali Grammaticorum, ab anno MDXXIV. ad annum MDLXII. Alterum κατηχήσεων Doctoris. In primo ad humaniores literas egregiam & multam juventutem informavit. In altero ad pietatem & rerum ſacrarum cognitionem inſtituit: atque ita ſæcularem Scholam tenuit, dum quotidie profanos auctores exponeret; & Eccleſiaſticam, dum ſingulis Sabbati diebus ſacros quoſdam hymnos explanaret, Catecheſeſque haberet. Talium hymnorum explanationem edidit Lutetiæ ſæpius, eamque Petrus Faber, Blanci ſucceſſor, priſtino nitori reſtituit anno MDLXV. apud Joannem Macæum. Qua de re ſic loquitur in nuncupatione operis hujus: *Cogitanti mihi & in memoriam ſæpius revocanti, quantum laus nuper Hypodidaſcalus Iacobus Blancus, vir integrioris vitæ & diligentiæ haud ſegnioris præſtiterit diligentiam in hymnis Feſtorum ſolennium interpretandis & gloſſematis illuſtrandis, &c.* Devixit anno MDLXII. & in ſuperiori Ædis Navarricæ parte conditus eſt.

CAPUT XLV.

De Petro Fabro.

PETRUS Faber Ambianus, poſtquam humaniores in Academia docuiſſet literas, & cum primis Rhetoricam, Navarricæ Theologorum Communitatis Sodalis eſt effectus circa annum MDLVI. quo doctrinæ ſacræ facilius incumberet. Incubuit aliquandiu, ſed nondum celebratis, quibus Pariſienſe magiſterium obtinetur, actibus receſſit. Meræenſem in Normannia curionatum adeptus, Gallicum opus edidit, quod inſcripſit, *Le grand art de Rhetorique.*

Hic cum annos XXVIII. non ſine magna nominis ſui fama & commendatione officium ſuſtinuiſſet ſuum, obiit anno MDLXXXV. III. Calend. Martias.

CAPUT XLVI.

De Guillelmo Seneſchalo.

GUILLELMUS Seneſchalus, natione Normannus, anno MDL. factus eſt Navarræ Sodalis. Tum anno MDLV. Magiſter in Theologia, mox Eccleſiæ ſancti Severini Pariſienſis Curio, qui meruit piis ac ſummis concionatoribus annumerari. Sermones pro ſingulis Quadrageſimæ diebus ſcripſit, & publicæ conſignavit notitiæ. Pariſ. ann. MDLIX. apud Nicolaum Cheſnæum, in 8°.

CAPUT XLVII.

De Maturino Corderio.

MATURINUS Corderius gente Normannus, virorum literate peritorum numerum augere jure merito debet. Hic vt adoleſcentulos pure atque emendate colloquerentur inter ſe, ſive ludendo, ſive aliud quid agendo, effecit, abjecta barbarie, quæ Grammaticorum Scholas occupaverat. Et primum quidem corruptas & Gallicas, & perperam vſurpatas voces & locutiones in vnum collegit, quibus de corrupti ſermonis emendatione tractatum, ad Grammatices rudimenta ſpectantes formulas, ad rem pertinentia, & non pertinentia, & vulgata proverbia ſubjecit. In Marchiano Collegio per aliquod tempus pueros docuit. Tum in Navarrico, cujus in memoratis operibus non ſemel commeminit. In verbo *capere* & *accipere*: *Prima die Februarii ego incœpi capere portionem in Collegio Navarræ. Calendis Februarii convictum occœpi in Muſæo Navarrano.* In verbo *habere*: *Cum primum quiſpiam Laurea Theologiæ donatur, ludendi in hortis ſuburbanis copia nobis fiet.* qui mos in Navarræ Collegio hodieque ſervatur. Et quibuſdam interpoſitis: *In Schola Navarræ probe aluntur convictores.* In verbo *puniendi*: *In Gymnaſio Navarræ ſunt octodecim Doctores Grammaticæ.* Corderii egregia omnino eſt in iis quæ notavimus, commentariis, ad pueros adoleſcenteſque ſtudiis literarum dicatos obteſtatio, quæ ſic ſe habet: *Obſecro vos, benevolentiſſimi pueri, voſque ingenui adoleſcentes, per* JESUM-CHRISTUM, *communem noſtrum omnium Præceptorem ſimul ac Servatorem. Primum, vt bonis moribus, deinde bonis literis detis operam, vtrumque ad Deum optimum maximum referentes, vt in ejus ædificium vivi lapides paulatim poſſitis aſſurgere. Nemo prohibetur Chriſtianam pietatem cum ſtudiorum elegantia conjungere, ſi modo ille faveat, citra cujus favorem nihil fit vnquam boni. Valete, & bonarum literarum morumque præceptores*

Digitized by Google

amâte perpetuo. Cum annus ſupra milleſimum quingenteſimum viceſimus octavus ageretur, in Theologicum Navarræ Sodalitium admiſſus eſt. Sed in Theologiæ Facultate gradum, quod ſciam, nullum ſuſcepit. Relicto Theologiæ ſtudio, quam ante ſpartam nactus fuerat, hanc excolere atque exornare petrexit. Lutetiæ Noviodunum Æduorum ad Ligerim conceſſit, vbi ann. MDXXXIV. MDXXXV. & MDXXXVI. Grammatices Profeſſorem egit. Tunc quæ exortæ ſunt de religione & de emendanda Eccleſia controverſiæ, virum reipſa pium & tenerioris conſcientiæ interturbarunt. Joanni Calvino, quem ad humaniores literas informarat in Collegio Marchiæ, nimium credulus fuit. A diſcipulo Magiſter recti ſpecie deceptus, Genevam ſe recepit, vbi Ludimagiſter conſtitutus, in antiqua humaniorum artium profeſſione vitam perduxit, & anno ætatis LXXXV. interiit.

Quæ autem ſcripſit, hæc ſunt præcipue:

Liber de corrupto ſermone & de corrupti ſermonis emendatione, Pariſ. ann. MDXXXVI. apud Roberrum Stephanum, & Baſileæ aun. MDXXXVII. apud Weſthmerum.

Liber de quantitate ſyllabarum. Exempla de Latino declinatu partium orationis, apud Robertum Stephanum.

Diſticha Catonis cum Latina interpretatione, Pariſ. ann. MDXXXVI. apud Ambroſium Giraldum.

Epitome in ſingula fere diſticha.

Dicta ſapientum cum Latina interpretatione, Baſileæ ann. MDXXXVIII.

Rudimenta Grammaticæ de partium orationis declinatu, cum appendice.

Colloquia Scholaſticorum libros quatuor comprehenſa.

Colloquiorum ſeu dialogorum Græcorum ſpecimen, apud Henricum Stephanum.

Conciones variæ XXVI. Gallicæ apud Joannem Girardinum ann. MDLVIII.

De ſyllabarum quantitate regulæ ſpeciales, quas Deſpanterius in carmen non redegit, Pariſ. apud Simonem Colinæum.

Commentarius puerorum de quotidiano ſermone, qui liber prius de corrupti ſermonis emendatione dicebatur. Carmen parænetieum, vt ad Chriſtum pueri accedant. Apud Robertum Stephanum ann. MDL. Editio quarta, quam auctor ipſe accuravit.

Epiſtres Chreſtiennes, à Lion MDLVII.

Sentences extraites de l'Ecriture pour l'inſtruction des enfans, MDLI. *par Thibaut Paien.*

Le miroir de la jeuneſſe pour la former aux bonnes mœurs & civilité de vie. A Paris par Jean Bonfons.

Commentaires & familiere expoſition des Diſtiques de Caton. A Lion par Thibaut Paien.

Hymnes ſpirituels, à Lion MDLII. *par Jean Cariot.*

CAPUT XLVIII.

De Petro Valla.

PETRUS Valla honeſto apud Pariſienſes genere natus, primum in regio Navarræ Collegio Philoſophiam docuit circa annum MDXXXII. Deinde quadriennio poſt Theologiæ ſe addixit. Tum anno MDXXXIX. magiſterium magna cum nominis ſui exiſtimatione aſſecutus eſt. Sub illud tempus factus eſt Fontenetenſis Abbas, & ex Abbate poſtea Sagienſis Epiſcopus. Interea Eccleſiæ ſuæ proſpicit, & Romam anno MDXLVII. ſe confert, indeque ad Jacobum Grangiam, Baccalarium Navarræ Sodalem reſcribit, ſe cum aliarum rerum, tum Concilii cauſa occupatum eſſe. Sed ne diuturnior abſentia diœceſi nocumentum importaret, ei Grangiam Vicarium dedit, qui quoties opus foret, partes ſuas ſuſciperet. Reverſus in Galliam Saios petit, paſtorali cura & diligentia viſitat, rebuſque vigilanter adminiſtratis, Lutetiam redit, Concilio Poſſiaceno, quod vertente anno MDLXI. habitum eſt, ſe ſiſtit, & penitus intrat in Cardinalis Lotharingi familiaritatem. Tunc vir doctus & pacis Eccleſiaſticæ ſtudioſus cum haberetur, ab Rege & Regina delegatus eſt, vt de fidei capitibus ageret. Id ita Jacobus Auguſtus Thuanus libro XXVIII. Hiſtoriæ teſtatur. In hoc colloquio Vallam Novatoribus faviſſe, & pridie quam rerum controverſarum argumenta tractarentur, eos de ſingulis monuiſſe, recens Hiſtoricus ſcribit. Sed mera calumnia eſt, quam ob Eccleſiaſticæ pacis ſtudium patitur. Nec Genebrardus, nec vllus æqualis auctor Vallæ talis proditionis dicam impingit; immo Theodorus Beza nihil ſimile tradit in reformatarum Eccleſiarum Hiſtoria, vbi ſuffragatores ſuos diligentiſſime laudat. Præterea credibile non eſt, id perpetraſſe facinus, qui cum Cardinale Lotharingo familiariſſime vivebat, quique ſtatim Tridentino Concilio interfuit, omniaque illius geſta ac decreta comprobavit. Poſtremo ſingularis hujus Epiſcopi doctrina

Digitized by Google

& virtus fecerunt, vt aliquandiu inſtituerit Eduardum Alexandrum Henrici II. filium, qui his duobus nominibus auctoritate Caroli IX. depoſitis, Henricus dictus III. poſtea regnavit.

Quibus autem libris ſuum nomen ad poſteros tranſmiſit, ſunt ejuſmodi:

Dialogus Platonis, qui Crito inſcribitur, Gallice verſus, Pariſiis anno MDXLVII. apud Michaelem Vaſcoſanum.

Tractatus Gallicus ſolutæ orationis de ſumma Dei potentia, ſapientia & bonitate Dei.

Tractatus Gallicus ſtrictæ orationis de ſumma Dei potentia, & de notitia ex ipſius operibus, Pariſiis anno MDLXVIII. apud Franciſcum Morellum.

Sagienſium Epiſcoporum catalogus, quem ſuis de divino Miſſæ ſacrificio libris indidit Demochares.

Hunc auctorem Franciſcus Cenomannocrucius in Bibliotheca ſua, & Antonius Poſſevinus in Apparatu, Juris vtriuſque Doctorem fuiſſe falſo prodiderunt.

Ex hac hominum colluvione diſceſſit anno MDLXIV. & apud Caſtrum Vicenarum ſepultus eſt in Monaſterio, quod Patres Minimi nunc inhabitant.

CAPUT XLIX.

De Nicolao Briſio.

NICOLAUS Briſius anno MDXXXIV. Theologicæ apud Navarram Societati ſe addixit. Deinde ibi anno MDXXXV. Magiſtrum Sententiarum publice legit. Tum anno MDXXXVI. Rectoris Academiæ munus ſuſtinuit. Ad extremum anno MDXXXIX. magiſterium in ſacra Facultate conſecutus eſt. Finitus Scholæ labor initium fuit alterius laboris, quo ædificandis in domo Dei populis vacavit, ſive dum eos, editis propediem libris, ad res adverſas æquo animo ferendas inflammaret; ſive dum pro ſuggeſtu conciones haberet. Ac brevi tanta fuit in Doctore virtutis & ſcientiæ opinio, vt eum Carolus Lotharingus, Remenſis Archiepiſcopus, dignum judicaverit, qui in aula Mariæ Scotorum Reginæ Eccleſiaſtis officio fungeretur. Hæc erat Ca-

roli Lotharingi ſoror, quæ Jacobo V. Regi nupſerat. E Scotia reverſus cum eſſet Lutetiam, ageretur que ſub Carolo IX. de mittendis ad Concilium Tridentinum Pariſienſibus Theologis, Nicolaus Briſius ſine controverſia lectus eſt, qui mitteretur. Quartum ordine locum tenet inter Pariſienſes Theologos ab Rege Chriſtianiſſimo miſſos, quorum nomina publicis Concilii monimentis conſignantur. Duos libros Gallice ſcripſit, quorum vnus inſcribitur:

Inſtitution à porter les adverſitez du monde patiemment avec paix d'eſprit, joie & liberté interieure, in 4o. à Paris chez Iean Louis MDXLII.

Alterius titulus eſt:

Bref éguillon à aimer l'état de religion Chreſtienne, & utilité d'icelle déduite de ſa ſource, avec declaration de l'Evangile: Si quis vult poſt me venire, *in 8o. à Paris chez Vincent Gaulterot*, MDXLIV.

CAPUT L.

De Claudio Eſpencæo.

CLAUDIUS Eſpencæus vetere ac nobili ad Catalaunum in Campania genere natus, cognomen habuit a pago, cujus heres & dominus erat, & cujus vſufructu ſeſe quoad vixit, ſuaque omnia ſtudia ſuſtentavit. Eſpencæorum familia ſuam repetebat claritatem cum a majoribus, qui propria virtute floruerant: tum ab aliis, quibus ampliſſima cognatione jungebatur. Claudius Carolum Villerium Liladamum, qui ante annos centum Bellovacorum Eccleſiam rexit, patris ſui conſobrinum vocat in nuncupatione ſynodicæ concionis, quam factus jam Archidiaconus Bellovaci in Æde primaria anno MDXXXV. habuit de munere Paſtorum. Nec minus eminebat conditio materni ſanguinis, qui ad Urſinos illuſtrem Neapolitani Regni domum referebatur. Lutetiæ humanioribus literis, primum in Gymnaſio Calvico ſtuduit annos duos & menſes ſex. Deinde in Bellovacenſi Philoſophiæ curſum peregit. Mox ad Navarricum pervenit, operam Theologiæ daturus. Tum quinquennio poſt Academiæ interim Rectoris munere defun-

ctus, magiſterium aſſumpſit, cum annum ætatis ageret quinquageſimum & vnum. In regali autem Navarræ Collegio totos quinque annos vixiſſe ſe teſtatur in libro Apologiæ primo, cap. quinto, & alibi. Sub illud tempus Cardinalis Lotharingus, qui Eſpencæum in eodem Collegio apprime noverat, in domum ſuam accerſit, quo & in optimarum artium ſtudiis, & in maximis quibuſque Eccleſiæ negotiis vteretur. In Cardinalis igitur comitatum receptus, dum ſuppetebat otium, paſſim in Eccleſiis concionabatur. Sed accidit, vt anno MDXLIII. cum tempore Quadrageſimæ in Eccleſia ſancti Mederici ſermones haberet, in æſtu declamationis alia partim exciderint, quæ Catholici ſenſus ſpecie carerent; alia partim dixerit, quæ a nonnullis auditoribus, non eo quo dixerat, animo accepta fuerint. Tunc poſt menſes plus minus tres peculiarem in eadem Eccleſia vndecimo Calend. Sextiles, quæ fuit dies dominica, ſermonem inſtituit, in quo propoſitionum, vt notari potuerant, omnium quaternionem protulit, & earum quaſdam benignius emolliit; nonnullas vero Theologicæ Facultatis conſilium ſecutus confixit. En egregium modeſtiæ & Chriſtianæ demiſſionis argumentum. Poterat vir doctus & pius multas propoſitiones, eo quo numerabantur, ſenſu & verbis dictas abjudicare: noluit. Poterat aliquas, quæ recte convenienterque aſſertæ probarentur, hanc inprimis, Legendam auream, Legendam eſſe ferream, & rebus abſurdis plenam, defenſitare: noluit, immo libentiſſime præſtitit, quicquid ab eo Theologiæ Facultas præſtari voluit. Nam vt illi ſatisfaceret ad cumulum, in eodem loco propoſitionum dominica die proxima, quæ erat quinto Calend. Sextiles, conſtanter iteravit. Hoc autem eo fecit, vt quam ipſe ceterique Pariſienſes Theologi a pleriſque propoſitionibus, quæ nefarium redolerent Lutheri ſpiritum, alieniſſimi forent, apertius declararet. In Hiſtoria reformatarum Eccleſiarum ad annum MDXLIII. accuſatur, quod Facultatis Theologicæ monitis paruerit, diciturque nihil deinceps, quod valuerit, feciſſe, ſcilicet quod adverſus Lutherum & Calvinum perpetuo ſcripſerit. Sed illa vituperatio ſummum eſt præconii genus: culpari ab hæreticis, apud bonos &

corda-

cordatos Catholicæ fidei Profeſſores exquiſitiſſime laudari eſt.

Verumenimvero Eſpencæum potuiſſe Legendam auream merito vocare ferream, confirmat Melchior Canus lib. XI. de locis, cap. VI. *Eam*, inquit, *homo ſcripſit ferrei oris, plumbei cordis, animi certe parum ſinceri & prudentis.* Hæc ille, qui Tridentino Concilio magna cum virtutis & eruditionis laude interfuit. Aſſerunt id & viri pii & docti, qui Legendam accurate legerunt.

Anno MDXLIV. Cardinalis Lotharingus perrexit in Belgium, vt ſancitam cum Carolo V. Imperatore pacem confirmaret. Eſpencæus illum ſecutus, cum rediret in Franciam, a Franciſco I. Rege literas accepit, quibus Melodunum evocabatur. Hujus rei cauſam aperiunt illæ literæ, quas in Hiſtoriæ part. I. lib. III. cap. IV. & VI. retulimus. Franciſci literis adjectæ erant literæ Petri Caſtellani, qui Melodunenſi colloquio præſidebat: has quoque literas, loco jam citato, retulimus. In hoc Melodunenſi conſeſſu, vt omnium, qui aderant, Theologorum eſſet Licentiæ gradu noviſſimus; primus tamen loquebatur Eſpencæus, primus diſcutiendarum rerum momenta proponebat, primus ſententiam ferebat. Sic habitus in iis, quæ deliberabantur, conſilioſiſſimus, ceteris præluxit.

Anno MDXLVII. cum incœptum Tridenti Concilium tranſlatum eſt Bononiam, Henricus II. ſcriptis ad Legatos Papæ literis, illuc miſit Eſpencæum, qui eidem Concilio intereſſet. Hæ autem literæ in loco citato legi poſſunt. Henricus ex vniverſo Pariſienſium Theologorum conſeſſu vnicum ſelegit Eſpencæum, quem Bononiam ad Concilium ablegaret. Heic quendam Italiæ Epiſcopum graviter redarguit, qui ei familiarius dixerat, ab lectitandis Scripturæ libris ſibi, ne fieret hæreticus, temperare: deinde cum alia multa prudenter geſſit, tum adverſus inſtauratum veterem Prædeſtinatorum errorem compoſuit opus, quod anno MDXLVIII. Lugdunenſibus typis mandatum eſt. Interrupto certis de cauſis Concilio, rediit in Galliam, & qua vertendis Gallice nonnullis ſanctorum Patrum ſermonibus, qua ſcribendis variis de Theologia tractatibus, incubuit,

VVun

Digitized by Google

donec anno MDLV. cum Cardinale Lotharingo Romam concederet. Ibi primum interfuit conventui, quem, vt factæ ad Pariſienſem de Societate Jesu cenſuram, reſponſiones audirentur. Cardinalis, rogante Ignatio Loiola, inſtituerat, nec difficilem ſe, nec moroſum patefacta rei veritate præbuit. Ea fuit Doctoris tanti modeſtia & ingenuitas. Hinc Paulo IV. rationem fidei ſuæ reddidit; & cum eo de multis Eccleſiæ rebus diſſeruit, iiſque potiſſimum, quæ dudum venerant in diſceptationem. Tunc Pontifex, vbi hominem omni doctrina & virtute ornatiſſimum vidit & audivit, cogitationem paſtoralis curæ ſuæ digniſſimam ſuſcepit, & continuo voluit, vt is Romæ conſiſteret, & in Cardinalium Album referretur, & ſacrum Collegium tanti nominis Doctore honeſtaretur. Joannes Sleidanus, & qui ex ejus commentariis ſapiunt, rem aliter atque Eſpencæus ipſe cum recenſeant, Hiſtoriæ leges contemnunt. Siquidem illi tradunt, occulto collegarum livore factum, vt a conſequenda ſacri galeri dignitate exciderit, quod nonnihil perperam inter concionandum de aurea, quam vulgo appellant, Legenda locutus, cum ferream potius vocandam contenderet, poſtea publice recantare coactus fuiſſet. Eſpencæus id cauſæ, ne verbo quidem, vel vlla ſuſpicione attigit. Sleidanus & alii attigerunt, vt Papæ vel Pariſienſibus Theologis invidiam conflarent. Ex vrbe reverſus in Galliam, quo pede cœperat, eodem & Theologicis ſtudiis meditationique Scripturarum diligentem navavit operam, & varios lucubravit tractatus, qui tunc prodierunt.

Anno MDLX. quo Franciſcus II. regnare occœperat, Aureliam ivit ad Regni comitia, in quibus & Eccleſiaſtici viri & civis optimi numeros omnes implevit. Præterea dum illi dies a comitiis nonnullus vacavit, celebratæ paucos inter Theologos collationi adfuit, in qua quid agendum eſſet in generali Concilio, ſtatuebatur: vt in aliis iſtiuſmodi colloquiis, ita & in hoc doctrinæ & eruditionis principatum tenuit, quoties de rebus in religione controverſis diſceptatum eſt.

Anno proximo ſub Carolo IX. Piſſiaci Conventus habetur, in quo de iiſdem rebus coram Principibus hæretici cum

Catholicis Theologis in certamen deſcenderunt. Ibi Claudius Eſpencæus ceteris antecelluit; & quam Cardinalis Lotharingus elegantiſſimam deprompſit orationem, compoſuiſſe creditus eſt. Propter res in hoc Conventu ſtrenue geſtas, ab hæreticis calumniam tulit, quam longa & doctiſſima Apologia propulſavit: impacta ab illis vulnera ſemper honeſtarunt Eſpencæum, turparunt nunquam. Ibi de remittendo ad Tridentinam Synodum Eſpencæo actum eſt. Sed oblatum honorem deprecatus, cauſam duplicem prætexuit, jam ſemel ſe profectum eſſe ad Synodum, & idoneas corporis vires deficere. Hoc eodem anno editus eſt ἀδεσπότως de veneratione imaginum libellus, quem æmuli Eſpencæo perperam adſcripſerunt. Sed cum Eſpencæus ſuum eſſe omnino negaret, & æmuli contra aſſererent, vt hæc importuna vitaretur altercatio, res in compromiſſum venit. Cardinalis Lotharingus quandam verborum formulam compoſuit, quam ex compacto in publica Theologicæ Facultatis congregatione legit. Sic autem accommodata lite, Decanus ex ejuſdem Facultatis decreto hortatus eſt Eſpencæum, vt ad tollendam puſillorum offenſionem, de venerandis Sanctorum imaginibus commentariolum ſcriberet. Decano reſpondit Eſpencæus, *ſe dum otium eſſet, id operis libenter facturum; ſed vereri, ne aliquibus Magiſtris diſpliceret. Nempe quod nunquam animadvertiſſet, ſanctiſſimos Patres, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, Gregorium his vti locutionibus, honorare, colere, venerari, adorare imagines, præter quam Crucis. Ceterum ſe penitus ſubſcribere articulo, qui inter alios a Facultate contra novas hæreſes ſancitos decimus-ſextus hic eſt. Nec vllo modo addubitandum eſt, quin genuflectere coram imaginibus Crucifixi, beatæ Mariæ & Sanctorum, ad rogandum Chriſtum & Sanctos, ſit opus bonum.* Tantum in Eſpencæo valuit pacis amor & concordiæ, vt quod geſtum ab eo probari non potuit, geſtum aliquatenus videatur.

Ab hoc anno MDLXI. reliquum vitæ tempus conſumpſit partim in virtutum omnium exercitio, partim in edendis compluribus libris, qui ingentem doctrinam & pietatem ſpirant. Ex iis quoſdam in indice prohiberi ſcio, niſi corrigantur. Sed qui prohibendos notarunt, ea quæ corrigenda

VVuu ij

ſunt, ex aliorum fontibus, & cum primis Baptiſtæ Mantuani, Poetæ Itali, in Eſpencæi commentarios derivata eſſe non adverterunt. Mantuanum in indice prohiberi, aut emendandum proponi non video : quod tamen vitioſum eſt, & moribus ac fidei contrarium vbique corrigi atque expurgari debet. Ceterum qui noverunt Eſpencæum viri cordati & eruditi, non potuerunt ſe ab illius laudibus abſtinere. Guillelmus Paradinus lib. III. Memorabilium ſui temporis : *In Claudio,* inquit, *Spenſa viro ſingularis doctrinæ prodigioſam reconditarum rerum memoriam, donum haud dubie cælitus datum, agnovimus.* Claudius Sanctesius in ſua ad Bezæ Apologiam reſponſione, quæ anno MDLXVII. prodiit, ſemel atque iterum prædicat Eſpencæum. Semel quidem his verbis : *Aliqui Calviniſtæ nequiverunt diſſimulare, quin palam faterentur, te a domino Eſpencæo eo redactum, vt nulla vocatione conſiſteret veſtrum miniſterium.* Iterum his aliis: *Tam ſæpe palam & privatim & ſingulari ſcripto adverſus veſtras impoſturas edito, eruditiſſimus ac nobiliſſimus Theologus dominus Eſpencæus, conqueritur ſibi a vobis graviſſimam fieri injuriam in eo quod ſparſiſtis & affirmaſtis admiſſam ab illo formulam, cum ei perpetuo reclamarit.* Barnabas Briſſonius eum quoque *nobiliſſimum & eruditiſſimum Theologum* appellat in libro de Jure Connubii. Gilbertus Genebrardus duobus potiſſimum in locis Eſpencæum attingit. Et primum quidem lib. IV. Chronographiæ ad annum MDLXIX. vbi pia ejus legata, mortem & funus deſcribit. Deinde in nuncupatione librorum de Adoratione Euchariſtiæ, quos ſibi ab Eſpencæo relictos in lucem emiſit. *Tribus,* inquit, *ante obitum menſibus, dum velocem tabernaculi ſui depoſitionem velut Mæandrius olor præſentiſceret, cum lacrymis & fletu abſolutum opus meæ curæ & fidei commendavit. Afferebat enim rationem ſua canitie dignam, ſe valde cupere, vt cultus & religionis ſuæ ſingulare monimentum apud poſteros extaret, quo ſe in ea fide mori, in qua eſſet natus, omnis ætas agnoſceret. Præter Apologiam,* inquit in Chronographia, *& alia opera impreſſa, reliquit ſcripta poſthuma, quibus ſe ab hæreticorum furiis alieniſſimum oſtendit.* Hæc autem omnia non legerat, opinor, recentior Theologus, dum memoriæ prodidit, *Eſpencæum*

in quoſdam errores propterea cecidiſſe, quod hæreticorum libros ſine Pontificis venia pervolutaſſet. Hanc vero rationem, quod auctori ſuo noceat potius, quam Eſpencæo, vt indiſſolutam in medium relinquo.

Scripſit Latine & Gallice multa, quorum catalogus ſubjicitur. A Latinis initium ducet, prout Lutetiæ MDCXIX. anno XVI. recuſa vno in volumine comprehenduntur.

Conciones tres, I. ſynodalis de officio Paſtorum. II. de ablutione pedum ad Cœnam Domini præparatoria. III. de triplici Franciecorum librorum incremento.

Præfationes tres, I. de ſilentio & vnitate Eccleſiæ. II. de vi verbi Dei in ſacris myſteriis. III. quod Principem literæ deceant. Pariſiis apud Fredericum Morellum anno MDLXI.

Urbanarum meditationum in hoc ſacro & civili bello elegiæ duæ. Pariſ. apud eundem Morellum ann. MDLXIII.

Confeſſio de corporis & ſanguinis Dominici in ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramento veritate, olim jam carmine expreſſa, nunc primum edita.

Filiabus Sion ſacris Piſſiaci virginibus carmen votivum Latine & Gallice ſuper feriam VI. in Paraſceve, ænigma, apud eundem Morellum anno MDLXIII.

Sacrarum Heroidum liber cum præfatione de profectu ex gentilium librorum lectione percipiendo, & ſcholiis in ſingulas epiſtolas, eorum præſertim, quæ ad Theologiam pertinent. Pariſ. apud eundem Morellum anno MDLXIV.

Epiſtolarum quæ in hoc libello continentur, catalogus.
Tabitha Petro.
Druſiana Joanni.
Tecla Paulo.
Iphigenia Matthæo.
Hirtacus Iphigeniæ.
Iphigenia Hirtaco.
Suſanna matronis Judææ.

In poſtremas Epiſtolas Pauli ad Timotheum. Pariſ. apud Nicolaum Cheſnæum anno MDLXIV.

In Epiſtolam Pauli ad Titum digreſſiones XXVI. bona ex parte ad hodiernas de religione controverſias ſpectantes. Pariſ. apud Nicolaum Cheſnæum anno MDLXVIII.

I. Chriſmatis in ſacris Eccleſiæ myſteriis vſus.
II. Multiplex veritatis cognitio.
III. Genealogia Domini.
IV. Paſſionum Chriſti & Martyrum differentia.
V. Chriſti in perſecutione confeſſio & negatio.
VI. Quæ non poſſit omnipotens Deus.
VII. Reſurrectionis adverſus ejuſdem negatores aſſertio.
VIII. Prædeſtinationis certitudo.
IX. Mali bonis in Eccleſia mixti.
X. De præſcientia, libertate & gratia.
XI. De libertate & ſervitute ſpeciali.
XII. De tempore ac die noviſſimo.
XIII. Muliercularum per hæreticos ſeductio.
XIV. De magicis impoſturis & præſtigiis.

XV. Perſecutio bonis & malis communis.

XVI. Malorum hic profectus & proſperitas.

XVII. Chriſtianæ infantiæ & pueritiæ educatio.

XVIII. Perfectio Chriſtiana.

XIX. Deteſtatio belli ſacri & civilis.

XX. Judicii noviſſimi hypotypoſis.

XXI. Apocryphorum in Eccleſia irreptio.

XXII. De gratia & merito.

XXIII. De Aureolis.

XXIV. Diei noviſſimi bonis deſiderium, malis timor.

XXV. Primi Galliarum Apoſtoli.

XXVI. Fraternitatis multiplex acceptio.

Paralipomena commentariorum in primam ad Timotheum epiſtolam.

I. De legis per charitatem plenitudine.

II. De Mediatore & Redemptore tractatus, qui quod proclivior videretur, in capita XIV. diviſus.

III. Prima primorum parentum peccata comparata.

IV. De gnoſticis & gnoſimachis, ſive de falſi nominis ſcientia & doctrina & ignorantia.

V. De vocibus extra Scripturam inventis.

VI. Appendix ad ſuperiores digreſſiones in duas ad Timotheum epiſtolas.

VII. Appendix ad chriſmatis in ſacramentis vſum.

VIII. Ad præſcientiam, libertatem, meritum, fraternitatem.

De librorum ſuſpectorum lectione tractatus. Pariſiis anno MDLXVIII. apud Nicolaum Cheſnæum.

De clandeſtinis matrimoniis conſilium. Pariſiis anno MDLXI. apud Vaſcoſanum.

De continentia libri ſex. Pariſiis MDLXV. apud Jacobum Puteanum.

Collectanea de cæli animatione. Pariſ. MDLXXI. apud Michaelem Sonnium.

De triplici languore ſpirituali, humano, angelico & divino.

Collectarum Eccleſiaſticarum liber vnus. Pariſ. anno MDLXVI. apud viduam Guillelmi Morelli, in 8°.

De Collectarum in Eccleſia Latina origine, antiquitate, auctoribus, ſeu inventoribus, ratione atque vſu; de Filii item & Spiritus ſancti invocatione, & ſacrorum Bibliorum, & Scriptorum Eccleſiaſticorum divina poeſi commentarium, ibidem & eodem anno.

Hodoeporicon, ſeu ſilva, cui titulus, Godo, ſeu vita Godonis, cum ſcholiis. Pariſ. anno MDLXV. apud Fredericum Morellum.

Sermo ſuper hodierno ſchiſmate.

De Euchariſtia ejuſque adoratione libri quinque. Pariſ. anno MDLXXIII. apud Petrum Huillerium.

Libellus de privata & publica Miſſa. Pariſ. ibidem & eodem anno.

Libri Gallico idiomate ſcripti aut verſi.

Inſtitution du Prince Chreſtien dediée à Henri II. à Paris MDXLVIII. *chez Iean Ruelle, & à Lion chez Iean de Tournes.*

Traité contre l'erreur vieil & nouveau des Predeſtinez. A Lion MDXLVIII. *chez le meſme.*

Vn Sermon de Saint Anſelme traduit en François ſur l'Evangile des deux Sœurs, accommodé au jour de l'Aſcenſion. A Lion MDL. *chez le meſme Imprimeur.*

Expoſition du Pſeaume CXXX. *par forme de Sermon. A Paris* MDLXI. *chez Michel Vaſcoſan.*

Digitized by Google

Deux Oraiſon funebres; l'une ſur le trépas de François Olivier, Chancelier de France, prononcée à Saint Germain l'Auxerrois le 19. Avril 1560. l'autre ſur le trépas de Marie Reine Douairiere d'Ecoſſe, prononcée dans l'Egliſe de Paris le 12. Aouſt 1560. A Paris MDLXI. *chez Michel Vaſcoſan.*

Cinq Sermons ou traitez: le premier de l'honneur des parens; le ſecond des traditions humaines; le troiſiéme des traditions Eccleſiaſtiques; le quatriéme de l'uſage de la benediction en la vieille Loi; le cinquiéme de la benediction en la nouvelle, in 8°. A Paris l'an MDLXII. *chez Nicolas Cheſneau.*

Traité de l'efficace de la parole de Dieu. A Paris MDLXVI. *chez le meſme.*

Quatre Homelies ſur l'Enfant prodigue. A Paris chez Iean Ruelle.

Paraphraſe ſur l'Oraiſon dominicale. A Paris chez le meſme.

Deux Sermons de Theodoret, le 9. & 10. de la Providence divine. A Paris chez le meſme.

Deux Sermons; l'un de Theodoret des ſaints Martyrs, l'autre de Saint Iean Chryſoſtome du labeur & honneur des Saints. Item *deux autres Sermons du meſme Saint Chryſoſtome ſur le Symbole des Apoſtres. A Paris* MDLXIII. *chez Frederic Morel.*

Traité en forme de conference avec les Miniſtres touchant la vertu de la parole de Dieu au miniſtere & uſage des Sacremens de l'Egliſe. A Paris MDLXVII. *chez Nicolas Cheſneau.*

Continuation de la tierce conference avec les Miniſtres extraordinaires de la Religion Pretenduë Reformée. A Paris chez le meſme.

Apologie contenant ample diſcours, expoſition, réponſe & défenſe de deux conferences avec les Miniſtres extraordinaires de la Religion Pretenduë Reformée du Roiaume de France. A Paris MDLXVIII. *chez Nicolas Cheſneau.*

Conference de l'efficace de la parole de Dieu. A Paris MDLXX. *chez Nicolas Cheſneau.*

Deux Oraiſons ou deux declamations traduites de Gregoire Palamas, Archeveſque de Theſſalonique, par forme de dialogue, plaidoier & jugement; l'ame accuſant le corps, & le corps au contraire ſe défendant, avec la ſentence des Iuges. A Paris MDLXX. *chez Martin le Ieune.*

Les dix livres de la memoire des choſes Chreſtiennes, tirez de l'Hiſtoire Eccleſiaſtique d'Euſebe & de Rufin, le tout abregé par Haimo Eveſque d'Alberſtard, traduits en François. A Paris MDLXXIII. *chez Guillaume Chaudiere.*

Apophtegmes Eccleſiaſtiques, ou plûtoſt abregé de l'Hiſtoire, contenant tous les faits & dits memorables avenus depuis la mort de JESUS-CHRIST, *juſques à l'Empereur Phocas. A Paris* MDLXXVIII. *chez Frederic Morel.*

Traduction d'un opuſcule de Plutarque, que la doctrine eſt requiſe à un Prince. A Paris MDLXXV. *chez Guillaume Auvray.*

Deux notables traitez; l'un deſquels enſeigne combien les lettres & les ſciences ſont utiles aux Rois & aux Princes. L'autre contient un diſcours à la louange des trois Lis de France. A Paris MDLXXV. *chez Guillaume Chaudiere & Auvray.*

Lutetiæ animam de re Chriſtiana bene meritam Deo reddidit anno MDLXXI. V. Nonas Octobris ſeptuagenarius, & convocatis omnium Collegiorum & Eccleſiarum Ordinibus, ad ſancti Coſmæ ſepultus eſt, ubi ſtatua illius poſita eſt cum epitaphio, quod loco jam ſæpius laudato deſcripſimus.

Nunc mihi referenda ſunt Claudii Eſpencæi elogia duo. Unum, quod Scævola Sammarthanus; alterum, quod Ja-

Digitized by Google

cobus Auguſtus Thuanus confecit. Sammarthanus in libro 1. elogiorum : *Nemo Theologorum Pariſienſium majore omnium Ordinum concurſu & admiratione frequentes de rebus divinis ad populum conciones habuit, quam Claudius Eſpencæus, nobili ad Cathalaunum loco natus, ut qui ad munus iſtud clariſſimum, eximiam eruditæ facundiæ laudem firmiſſimaque latera & geſtum oris maxime decentem afferret. Tantiſper in eo verſatus, dum viribus imminente ſenio diminutis, ad commentandi ſcribendique laborem ſe contulit. Extant enim quamplurimæ de Religione quæſtiones ab eo Latine Galliceque magna ſubtilitate ac diligentia pertractatæ : quarum rerum exiſtimatione permota Catharina, Regis pueri matre, inſtituto de rei Chriſtianæ controverſiis apud Piſſiacum celeberrimo doctorum hominum congreſſu, hunc virum inter alios dignum cenſuit : cujus maxime opera & judicio res tanti momenti diſceptaretur, cum & Chriſtianis illis conventibus, qui Tridenti habebantur, maxima cum Gallici nominis fama jam interfuiſſet. Nonnulla ſpe ſacri etiam galeri a ſummo Pontifice obtinendi, quem ei nec Italia invidebat, homini videlicet ex Apuliæ finibus oriundo, maternumque genus ad illuſtrem Urſinorum familiam referenti; ſed occultus collegarum livor hanc viro de Religione bene merito juſtiſſimæ dignitatis occaſionem ademit. Sexagenarius vita functus anno* MDLXXI. *Lutetiæque in divi Coſmi tumulatus, ubi ſaxea ejus effigies Theologi habitu columnæ impoſita cum elogio conſpicitur.*

Thuanus in libro Hiſt. XVI. ad annum MDLV. *Sub exitum anni ſtatuto tempore Pontifex creat Cardinales.* Et quibuſdam interpoſitis : *Etiam de Claudio Eſpencæo, Pariſienſi Theologo & Ioanne Caſa, qui Pontifici ab epiſtolis erat, in Cardinalium Collegium cooptandis tunc actum. Utrumque commendabat generis nobilitas & doctrina, quamvis diverſa. Nam alter Theologicis ſtudiis innutritus in profeſſione ſua conſenuerat. Alter eloquentia atque eleganter Etruſce, ac Latine ſcribendi peritia, vel cum antiquis comparandus, magna negotia ſub Pontificibus ſumma ſolertia geſſerat. Sed longe diſpares utriuſque mores erant, cum ille ſanctitate vitæ, ac morum caſtitate præſtaret ; hic ſæculi licentia ac loci, in quo degebat, libertate uſus, ſolute fere vitam egiſſet. Itaque ab æmulis uterque apud Pontificem delatus, Eſpencæus quidem, quod quædam perperam inter concionandum*

de

de aurea, quam vulgo appellant, Legenda locutus, cum ferream potius vocandam eſſe contenderet, poſtea publice recantare coactus fuiſſet: quod & a Ioanne Sleidano memoriæ proditum eſt. Alter quod etiam carmine rem nefandam in juventute laudaſſe diceretur. Sicque ob diverſas longe cauſas uterque ab eadem dignitate ſummotus eſt. Deinde in ejuſdem Hiſt. libro L. *Et ut viros doctrina præſtantes commemorem, Claudius Eſpencæus jam multoties a nobis perhonorifice appellatus, paterno genere ex clariſſima Eſpencæorum in Campania, materno illuſtri Urſinorum in Latio & Regno Neapolitano familia ortus; ſed pietate, candore, & omnium diſciplinarum abſoluta cognitione illuſtrior,* III. *Nonas Octobris animam de re Chriſtiana bene meritam Deo reddidit, Lutetiæ ad ſancti Coſmæ ſepultus, qui per* XL. *annos in Academia Pariſienſi humanioribus, Philoſophicis ac Theologicis ſtudiis, cum incredibili omnium admiratione, operam navaſſet. A Franciſco I. Melodunum, ab Henrico II. Bononiam, a Franciſco II. Aureliam, a Carolo IX. Poſſiacum, inter primarios religionis hoc in Regno Antiſtites nunc Legatus, nunc diſceptator, ſanctiſſime ac doctiſſime de controverſis rei Chriſtianæ capitibus, cum delectis adverſæ partis Theologis, ſumma æquitate ac moderatione egit, & voce, ac eruditiſſimis in complures Scripturæ locos editis commentariis, religionis negotium promovit. Sacri etiam olim Galeri dies potius meritus, quam adeptus. Tandem ex graviſſimis calculi doloribus, quod fere præmium pro vigiliis a natura ſtudioſis rependitur, extinctus eſt anno ætatis* LX. *magno ſui relicto deſiderio, cum unus e paucorum numero eſſet, qui de idoneis pacis in Eccleſia conſtituendæ rationibus ſerio ſemper cogitavit, atque adeo de tollenda e domo Dei ſciſſura, quam multi hodie, dum præpoſtero pietatis ardore ſtrenui in ea cauſa videri volunt, firmant magis, quam oppugnant, alienatis & obduratis adverſariorum animis, quos potius emendationis facta ſpe, & ſublatis offendiculis conciliari, & ſeorſim ad unionem abduci oportuit.*

Thuanus hoc in poſteriori loco mentionem illam, quam in priori de livore collegarum impedientium, ne illuſtriſſimus & nobiliſſimus Theologus dignitatem Cardinalitiam aſſequeretur, injecerat, prudenti ſilentio prætermiſit. Nimirum profecerat ex epiſtola, qua Eſpencæus ſuum de Pa-

ſtoris officio ſermonem Odeto Cardinali Caſtileonæo inſcripſit, vbi auctor de rebus ſuis anno MDLXI. ita loquitur: *Quæ igitur in ſacro Eccleſiæ cultu jamdudum deſiderarem, Chriſtianiſſimis Regibus noſtris reſpondere nunquam detrectavi: nam & ante annos plus ſeptemdecim, apud graviſſimos ſimul atque doctiſſimos Theologos a Franciſco I. in Melodunenſi colloquio deſignatos, vel eo liberius ſum profeſſus, quod pro priſco illo Hebræorum, & veterum Pariſienſium Magiſtrorum more, ego tum magiſterio vel annis minimus, primo loco ſingularum rerum argumenta delibavi. Super eis audire me Henrico II. neſcio quorum inſtinctu, non libuit, Franciſco II. non licuit. Quid enim aliud vel in hoc brevis adeo vitæ Principe excuſem, vel in illo incuſem? qui quam ſuopte animo non eſſet a me alienus, ineunte ſtatim Regno declaraverat, cum me honeſtiſſima ad Bononienſem Synodum miſſione adornaret. Nec ita nuper Paulus IV. Pont. Max. paratum me de ea, quæ in me eſt, vt erat, fide, rationem reddere, de rebus longe aliis audire maluit. Et quidem cum de me in Conſacerdotum ſuorum collegium cooptando ſe cogitare ſerio diceret: nihil hic fingo, quis enim fingendi vſus? Quo autem meo genio, vel quam bene maleve mihi propitio, equidem neſcio: illud ſcio, & perſancte juro, quoties mihi in mentem venit brevis illius fumi, & rumuſculi de Galero gratuito, hoc eſt, de honeſtamento, cujus quidam tum ejus candidati, & tanti empturientes, repulſam paſſi ſunt, immortali Deo immortales me gratias toties agere, quod mihi tantum, non dicam boni, ſed mali, vt pervellet Paulus, non permiſit Chriſtus.*

Deinde idem fere repetit in Apologia, quam anno MDLXVIII. Gallice edidit adverſus extraordinarios ſectæ Calviniſticæ Miniſtros. Verba ſunt e libri I. capite III. *Des choſes que je deſirerois, ja quelque temps ha, au ſaint Service de l'Egliſe, je ne feis onc refus ou difficulté d'en dire ou répondre à nos tres-Chreſtiens Princes. Car ja plus de vingt & trois ans ſont, qu'au colloque deſigné à Meleun par le Roy d'heureuſe memoire François I. preſens les tres-graves, enſemble & tres-doctes Theologiens y nommez par ſa Majeſté, j'en parlai d'autant plus librement, que ſelon l'ancienne couſtume des Hebrieux & Docteurs jadis de Paris, lors eſtant le moindre ou plus jeune de Licence ou d'âge, je parlois le premier, (par commandement) &*

Digitized by Google

comme j'entamois les matieres. Sur les meſmes points m'ouïr (je ne ſçay par inſtinct de qui ou quels empeſchans) pas ne voulut le debonnaire Roy Henry II. & pas ne peut François II. Car que pourrois-je autre choſe penſer, ou du fils, qui a tant peu regné, ou du pere, lequel combien de ſoi-meſme n'eſtoit aliene de moy, aſſez l'avoit monſtré, quand le premier an de ſon Regne il m'envoya à titre tres-honneſte au Concile de Bologne en Italie? Et quelques ans, comme je fus preſt de rendre raiſon de ma foy, eſtant à Rome, il pleuſt au P. S. Paul Pape IV. m'ouïr touchant prou d'autres choſes, voir lorſqu'il faiſoit bien ſon compte de m'y retenir en tel parti, qu'onques je n'euſſe ſongé. Ie ne feins rien. Car que gagnerois-je à feindre? Or ne ſçai-je, ſi en ce mon bon ange me fuſt bien ou mal propice; mais bien ſçai-je, & en jure, que toutefois qu'il me ſouvient de cette courte fumée, qui lors me paſſa devant les yeux, d'un honneur ſi grand & gratuit, que tels ſi cherement marchandoient, & ne l'emporterent, autant de fois je remercie Dieu, qu'il ne me voulut pas tant de bien. Car qu'euſſe-je fait à Rome, lors au beau milieu des armes, & depuis de la guerre?

Hactenus Eſpencæus noſter, qui cum his duobus in locis de collegarum invidia non conqueritur; & quia vir nobiliſſima ſimplicitate præditus non conqueritur, nulla fuit conquerendi occaſio. Sic ab illa dignitate, quam ſine ambitione & largitione ulla obtinere potuit, eminentiſſima ſorte ſua contentus ſe abſtinuit.

CAPUT LI.

De Joanne Benedicto.

JOANNES Benedictus Vernolii, apud Aulercos Diablintes, vulgo Pertenſes, in lucem eſt ſuſceptus; & alterum ab Arturo Fillonio decus hujus loci atque ornamentum extitit. Is poſteaquam Lutetiæ liberales artes diu multumque docuerat, in Theologicum Navarræ Sodalitium anno MDXXIV. intravit, atque inibi tunc temporis Magiſtrum Sententiarum publice legit. Sed Theologiæ curſum, qui a Bac

calariis biennio peragi ſolet, ad annum vſque MDXXX. diſtulit, & anno MDXXXI. Doctoris inſignia ſumpſit jam quadragenarius. Exin qua perpetuæ veterum Patrum lectioni, qua recognoſcendis Joannis Gagnæi in quatuor Evangelia commentariis incumbit. Ex his duobus primum teſtantur ſcholia, quibus anno MDXLIII. novum Teſtamentum adornavit. Secundum Franciſcus Alealmus in epiſtola, quæ Gagnæi commentariis præfigitur anno MDLII. *Ablato*, inquit, *per immaturam mortem Ioanne Gagnæio, vnus inventus eſt Benedictus, qui ſacroſanctæ reipublicæ fines propagare contendens, quæ ab aliis ſcripta, imperfecta tamen aut temporum injuria, aut inopinato fortunæ eventu, exciderant, excitavit, & quaſi a morte ad vitam revocavit.* Anno MDLV. per autumnum Carolus Lotharingus Cardinalis Romam petiit, ſecumque duxit Pariſienſes Theologos quatuor, quorum antiquiſſimus erat Joannes Benedictus. Alii tres nominantur, Claudius Eſpencæus, Criſpinus Brichanteus, & Hieronymus Sochiera. Tunc Ignatius Loiola nactus occaſionem, egit cum Cardinale, vt eos Doctores coram edoceret planius de Societate ſua, cujus inſtitutum a Paulo III. probatum, Facultas Theologiæ Pariſienſis improbarat. Ob id negotium certo die conventus indicitur, & quatuor illi Doctores totidem committuntur Ignatii Loiolæ Sociis, quorum vnus erat Pariſienſis Theologus, nomine Martinus Olavius. In hoc conſeſſu Benedictus decretum, quo Facultas Societatis inſtitutum damnaverat, cum ex aliis defendit, tum ex eo quoque quod præcipuus ſingularum decreti partium inventor ac ſuaſor fuiſſet. Sed auditis Olavii reſponſionibus Cardinalis pronuntiavit, Societatis cauſam Pariſienſibus Theologis male cognitam fuiſſe: quod ipſum nec gravate agnoverunt tres alii Doctores, nec Benedictus ipſe potuit inficiari. Profecto Cardinalis ſententiæ Benedictus acquieviſſe ſe ſuo poſtea ſilentio patefecit. Non minoris eſt virtutis & gloriæ, quod non probe geſtum agnoſcitur, pro derelicto habere, quam quod recte factum creditur, pro aris & focis tueri. Reverſus in Galliam, vbique locorum Regni Eccleſiaſtem agit; & habitis concionibus *celebris* a Maximiliano Guillaudo, Pariſienſi Theologo,

Digitized by Google

prædicatur. Interea Parochiæ ſanctorum Innocentium præficitur Lutetiæ, & Concordiam Bibliorum incredibili labore concinnat. Hinc Petrus Barbeus Theologus, in præfatione hujus operis ita loquitur: *Quis tam magnifica prædicatione atque commendatione, quam par eſt, Ioannem Benedictum Theologum perſequetur, in quo tum virtutis, tum doctrinæ ornamenta eluceſcunt, qui omne ſuum tempus libris divinis ſcribendis tranſmittendum putavit. Hic quidem ætate ſenex, animo autem florens, corporis viribus deficiens, ingenio autem vegetus.* Poſtremo difficilia totius Scripturæ loca, poſitis ad marginem ſcholiis, illuſtrat, ex eoque Biblia Joannis Benedicti nuncupantur. Sixtus Senenſis id operis ſic laudat libro IV. Bibliothecæ. *Ioannes*, inquit, *Benedictus, Doctor Theologus in Academia Pariſienſi celeberrimus, breviſſima, ſed utiliſſima ſcholia ex ſanctis Patribus vetuſtis nominatim citatis collegit in univerſam Scripturam.* Utrumque opus ita commendat Renatus Benedictus in admonitione, quam Joannis Benedicti Bibliis antepoſuit: *Hac in re*, inquit, *uſque adeo neceſſaria quantum laborarit, profecerit, & rempublicam juverit optimus & doctiſſimus ille φιλόπονος & μήποτε γαστὴρ ἀνεργός, ſcientia virtuteque probatiſſimus Ioannes Benedictus, Theologus Pariſienſis celeberrimus, dubitare non poterit, qui ejus in univerſum Organum Biblicum lucubrationes doctiſſimas, utiliſſimas, necnon etiam in illud idem Concordantias, reliquis aliis omnibus præſtantiores legerit diligenter. Viri igitur illius integerrimi & doctiſſimi utcunque veſtigiis inſiſtere cupiens, in totum Inſtrumentum Biblicum ſtromata meditari & compilare cœpi.*

Ceterum opera, quæ vir omnium ſæculorum memoria digniſſimus lucubravit, hæc fuerunt:

Novum Teſtamentum haud pœnitendis ſacrorum Doctorum ſcholiis, Joannis Benedicti, Theologi Pariſienſis, cura concinnatum, nec inutiliter illuſtratum. Pariſiis anno MDXLIII. apud Simonem Colinæum & Galeotum Pratenſem.

Emendata & abſoluta ſcholia, quæ ex Græcis & Latinis interpretibus in quatuor Evangelia & in Apoſtolorum Acta Joannes Gagnæus collegerat, excuſa Pariſiis anno MDLII. apud Carolum Guillardum.

Concordantiæ novæ utriuſque Teſtamenti juxta tropos & phraſes diſtinctæ cunctis ſacrarum Literarum ſtudioſis vice commentarii profuturæ, qualis nemo hactenus eſt aggreſſus. Pariſiis anno MDLXII. apud Guillelmum Guillardum.

Scholia in univerſam Scripturam marginibus appoſita; unde Biblia Joannis Benedicti vulgo dicuntur. Pariſiis anno MDLXV. apud Joannem Macæum.

Deinde annos plus minus octo Pariſienſium Theologorum Sodalitio cum præfuiſſet, rebus humanis annum agens octogeſimum-nonum exemptus, & in Eccleſia ſua conditus eſt ad majus altare, vbi etiamnum habetur: *Ioannis Benedicti ſacratiſſimæ Theologiæ, cum in terris ageret, Decani Epitaphium.*

Quis jacet hoc tumulo? vir maximus ille eſt,
Qui Benedictus erat nomine, reque magis.
Theoſophicωn primas, Dux, Princeps & Coryphæus,
Perchigenæ gentis gloria prima fuit.
Ingenii monumenta petis? tu perlege ſacra
Biblia, comperies quæ monumenta viri.
Cur fles? cur lacrymas fundis per inane? beatis
Sedibus hic fruitur, nam Benedictus erat.

Vixit annos LXXXIX. obiit autem MDLXXIII. XI. Calendas Martii.

CAPUT LII.

De Claudio Berthotio.

CLAUDIUS Berthotius Lingonenſis, cum in variis Academiæ collegiis humaniores literas docuit, tum in Marchiano artem oratoriam profeſſus eſt; deinde factus in Theologia Baccalarius, & anno MDXXXVII. Univerſitatis Studii Pariſienſis Rector. Tum in regale Navarræ Gymnaſium admiſſus anno MDXLI. magiſterium aſſumpſit.

Scripſit autem Dialectica progymnaſmata, quibus cum omnia Philoſophiæ inſtrumenta, tum maxime ejus, quæ rationalis dicitur, elementa continentur. Pariſiis ex Navarra anno MDXLIII. apud Vincentium Galterotum, in 8°.

Gallice vertit librum Joannis Cochlei de Purgatorio. Pariſiis anno MDLII. apud Guillelmum Cavelerium.

Digitized by Google

CAPUT LIII.

De Jacobo Naudoto.

JACOBUS Naudotus circa annum MDLX. Navarricam Theologorum Communitatem inivit. Hic politioribus literis inſtructiſſimus cum eſſet, Grammaticorum Sodalitio præficitur, & anno MDLXIII. Magiſter in Theologia deſignatur a Pariſienſi Cancellario. Progreſſu temporis Canonicatum Æduenſis Eccleſiæ adeptus eſt, nec multo poſt Veſontionenſis Gymnaſiarcha factus: quo in munere ad memoriam faciliorem metrice ſcripſit Catechiſmum, qui incipit: *Quis dicendus Chriſtianus? Eſto pius quiſquis, &c.*

Argumenta brevia in Evangelia dierum dominicalium & feriarum celebrium totius anni ſecundum vſum Romanæ Eccleſiæ, quæ incipiunt: *Sol & ſtella.*

Argumenta in Evangelia de feſtivitatibus beatæ Mariæ, quæ incipiunt: *Viſcera quæ Chriſtum.*

Argumenta in Evangelia de feſtis Sanctorum, quæ incipiunt: *Diſcipulos præformando.*

Diſticha in Epiſtolas de communi Sanctorum, quæ incipiunt; *Omnia pro votis.*

Diſticha in Evangelia ſpecialium Miſſarum, quæ votivæ appellari ſolent, quæ incipiunt: *Zachæus Chriſtum.*

Diſticha in Epiſtolas Miſſarum, quæ votivæ dicuntur. incipiunt: O *Solyma es felix.*

Diſticha quædam de Sanctis, quæ hactenus prætermiſſa erant, nunc juxta ordinem menſium diſpoſita. incipiunt: *Abſciſſo puero te ſanctum nomen* IESUS *Inditur.*

Hæc & alia manuſcripta Auguſtoduni apud Naudoti heredes aſſervantur.

Caput LIV.

De Petro Daneſio.

PETRUS Daneſius ex vetere honeſtaque Pariſienſium familia ortus ita inclaruit, vt omnem virorum etiam facundia præſtantium commendationem vicerit. Partem eorum, quæ in literis & omni ſcientiarum genere molitus eſt, nuda ac ſimplici narratione proſequi, laudatio eſt, cui niſi teſtes exceptione majores ſuppeterent, haud facile crederetur. Vix e Sodalitate Grammaticorum & Philoſophorum Navarrici Collegii pedem extulerat, cum anno MDXVI. eos in laudem Nicolai Menuelis præceptoris in Philoſophia ſui verſus ſcripſit, qui claris pictam coloribus poeſim redolerent. Non multo poſt Joannes Raviſius Textor in Officinæ ſuæ nuncupatione, cum ſermonem de Petro Daneſio injeciſſet, *plurimæ eruditionis & doctrinæ hominem* veritus non eſt appellare. Tunc temporis, cum anno MDLXXVII. migraverit octogenarius, & Textor Officinam anno MDXXII. juris publici fecerit, Daneſius annum ætatis XXV. vix attigerat. Deinde Theologiam in eodem Collegio aliquantulum didicit, ſed longe diutius in accurata Scripturarum meditatione & veterum vtriuſque linguæ Patrum lectione, quod ſtudii genus doctiſſimum ac ſummum efformavit Theologum, verſatus, non *magiſterio* quidem, ſed *merito* Pariſienſis Theologus fuit, vti Claudius Sanctеſius & ipſe Theologus, in reſponſione ad Bezæ Apologiam declarat. Ergo deguſtata in Scholis Theologia, politioribus literis Græcis & Latinis ſe totum addixit, & quo in Gymnaſio diſcipulus fuerat, Magiſter eſſe cœpit. Tum in aliis quibuſdam Academiæ Collegiis, quæ tunc florerent, docendi quoque munus obire voluit. Præceptore tali gloriatur Joannes Gagnæus, excellentiſſimus inter Pariſienſes Theologus, in præfatione, quam edito a ſe Pſalterio Davidis appoſuit: *Petrus*, inquit, *Daneſius præce-*

Digitized by Google

præceptor meus, linguarum juxta ac bonarum diſciplinarum peritiſſimus. Ante Daneſium & Budæum Græca lingua Pariſiis, ne in vſu quidem, nedum in honore vllo erat; ſed iis auctoribus initium illius, contra quam fieri ſolet, mediocre non extitit. Tantum enim addiſcendæ hujus linguæ deſiderium, tantam cupiditatem adoleſcentium animis indiderunt, vt fere omnes Græce juxta atque Latine noſſent ac loquerentur. Id cum alii, tum laudatus ille Gagnæus monimentis conſignarunt ſuis. Quinetiam ipſa Latinitas & Philoſophia vt e ſquallore & ſitu barbariei, in qua jacebant, educerentur, ſeſe Jacobo Fabro Stapulenſi, Oliverio Lugdunæo, & Joanni Raviſio Textori conjunxerunt; ſed adhuc enituit præ Budæo Daneſius. Hinc illi Caroli Ballii verſus, quibus iſtud diſcrimen aſſeritur:

Magnus Budæus, major Daneſius; ille
Argivos norat, iſte etiam reliquos.

Joachimus Bellaius paria cecinit in alluſionibus:

Quantus Alexandri doctrina atque arte Magiſter,
Copia & ingenio quantus & ipſe Plato.
A Danais victor, doctos qui huc vexit Athenas,
Doctrinam, a Danais nomen & ille trahit.

Nicolaus Borbonius Vandoperanus Daneſium haud incelebratum reliquit in libro III. nugarum carmine XXI. *ad Daneſium virum doctiſſimum:*

Redditus quando mihi ſum, Daneſi, &
In ſtatum vitæ redii prioris,
Omnibus poſthac ſtatui ſolutus
Vivere curis.
Vſque jactatus variis periclis,
Et ſæculi tanquam pelagi procellis,
Nunc bonis tandem ſuperis in ipſo
Navigo portu.
Illa ſcis, quæ me Dea cæca telo,
Vrſit incautum juvenem tot annos:
Sed Deo tandem miſerante per te
Vivere cœpi.
Nunc tibi dignas ſuperiſque grates,
Haud opis noſtræ fuerit referre:

Digitized by Google

Aſt agam verbis, & habebo, donec
Vita manebit.

Deinde libro IV. carmine XXIV.

Artifices norunt libros, qui cudere formis,
Quos hodie ingeniis Gallia dives habet.
Si numerare velim, numerare videbor arenam,
Stellarumque poli quicquid in orbe micat.
Inter tot tamen inſigneis eſt unus & alter,
Quo nihil eſt quod amem, ſuſpiciamve magis.
Sed mihi de facie miſero eſt ignotus uterque,
Ardeo, qui jungi pectus utrique meum.
Per Muſas, obſecro, fave mihi, docte Daneſi,
Meque velis tantis conciliare viris.
Unus te merito tanti facit alter & alter,
Nil plane ut ſperem poſſe negare tibi.
Ipſe tibi Stephanus merito debere fatetur
Omnia: pro oraclo te ſocer ejus habet.
Quod peto vel verbo poteris præſtare, Daneſi,
Mox referam grates, nec referam, ſed agam.

Itaque cum Franciſcus primus literarum parens Daneſium Græcæ linguæ Profeſſorem inſtituit, ceterarum artium & ſcientiarum Profeſſorem inſtituiſſet, ſi vires tanto viro ſuppetiiſſent; aut ſi quot ſcientias & artes aſſiduus labor dederat, natura tot fauces, totque pectora dediſſet, idem Profeſſor in eadem exhedra Grammaticam primum vtriuſque linguæ, deinde Rhetoricam, tum Mathematicas diſciplinas, deinde Philoſophiam, tum Medicinam, ac poſtremo Theologiam cum æquali applauſu & ſplendore tradidiſſet. Cum Suetonius vnum aut alterum cujuſdam Grammatici vel Rhetoris auditorem notat, ſibi ſatis eſſe retur ad æternum illius præconium. Sed innumerabiles notarem Daneſii noſtri diſcipulos Joannem Gagnæum, Pariſienſem Cancellarium, & Franciſci primi anagnoſten; Jacobum Amiotum, Autiſſiodorenſem Epiſcopum; Joannem Maumontium, Abbatem Belloſanæ; Jacobum Billium, ſancti Michaelis Monaſterio Præpoſitum; Barnabam Briſſonium, Pariſienſis Senatus Præſidem; Joannem Auratum, Joannem Quinquarboreum, & alios, qui hauſtis a tanto præceptore

ſcientiis & artibus Galliam & orbem illuminarunt. Sed cum acriore diſcendi potius, quam docendi ſtudio flagraret, Italiam adire voluit. Hac de cauſa literas ad Jacobum Colinum, Monaſterii ſancti Ambroſii Abbatem, miſit precatus, vt ab Rege Franciſco ſibi licentiam impetraret viſendæ Italiæ. rationem hanc in literis reddit: *Quod illic ſint tam multi homines doctiſſimi, tanta librorum omnis generis copia, tot denique ac tam illuſtria antiquitatis veſtigia, vt nullo pene in loco poſſis pedem ponere, vbi non in aliquod incurras vetuſtatis monumentum.* Quod iter, vt commodius peragerct, Georgio Selvæ, Vaurenſi Epiſcopo, qui Venetias ibat Legatus, ſe comitem adjunxit. Quanta porro Italicæ profectionis vtilitas fuerit, Guillelmus Paradinus libro III. rerum memorabilium exponit. *Petrus*, inquit, *Daneſius, inſignis Philoſophus, qui quicquid circulari ſcientiarum machina continetur, nuper ex Italia in Galliam tranſtulit.* Ceterum exaggerata Daneſii eruditio, vitæ integritas, morum innocentia, religionis amor fecerunt, vt Selvæ Epiſcopo vita functo ſuccederet: ſucceſſit quidem. Sed poſt obitum Franciſci I. tanta tamque multiplex fuit illius commendatio, vt Henricus II. eum legerit, qui Franciſci filii ſui & Ducis Lotharingiæ pueritiam regeret, & literarum præceptis informaret. Et certe conſentaneum videbatur, vt qui antea Cardinalem Turnonenſem, Georgium illum Selvam, Nivernenſium Ducem, magnates & proceres, qui Lutetiæ degunt, aut Lutetiam ſtudendi gratia convolant, inſtituerat, & procerum & Regni futurum caput inſtitueret. Quo nomine Hieronymus Montius celebris Medicus, in juvenilium opuſculorum dedicatione Delphino gratulatur. Nam enumeratis quibuſdam illuſtribus viris ſubjicit: *Inter quos eminens eſt ille tuus, quo familiariter vteris pro præceptore, Daneſius, nunc Epiſcopus digniſſimus.* Eminentem vocat eum, quem Martialis Rogerius, dum ſuos in librum Tullii de amicitia commentarios Franciſco I. nuncuparet, *divinum & compoſitiſſimæ ſapientiæ hominem* dudum vocarat. Sub illud tempus, quo datus eſt Delphino Ludimagiſter, Paulo III. Pontifici & Germaniæ Principibus ſcripta Latine Apologia, rationes reddidit, ob quas Henricus II. bellum contra Carolum V. Imperatorem

Digitized by Google

ſuſceperat. Non debuit non eſſe grata acceptaque oratio Daneſii, qui quoad vixit, modis omnibus Catholicam fidem adverſus Novatores tutatus eſt. Quare qui Reformatarum Eccleſiarum Hiſtoriam confecit, Daneſium *infirmi judicii virum, & acerbum vexatorem Epiſcopum* appellat. Vix potuit Epiſcopus melius laudari, & ad perſuadendam illius virtutem & ſcientiam aptius. Verumtamen neque vitæ, neque doctrinæ vitiorum, quæ in Eccleſiaſticis culpari merito quirent, patrocinium ſuſcepit. Id Tridentina teſtaretur Synodus, cui magna cum laude interfuit vt Galliæ Regis Legatus, vt Epiſcopus. Id in ea Synodo perorantem contra Sacerdotiorum abuſus Pariſienſem Theologum irridenti cuidam, ac dicenti, *Gallus cantat*, teſtaretur facta repentina hæc & ſubtilis reſponſio: *Utinam illo gallicinio Petrus ad reſipiſcentiam & fletum excitetur.* Ex illa Synodo cum reverſus eſſet, in ſuam diœceſim abiit, vbi boni Paſtoris officio functus eſt, & quæ ingraveſcens ætas impediit ne faceret, per alios fieri diligenter curavit.

Huc ſpectat Petrus Ronſardus in ſua ad Pariſienſem populum admonitione:

Amiot & Danés lumieres de noſtre âge,
Aux lettres conſumez, en donnent témoignage,
Qui ſans avoir tiré voſtre contagion,
Sont demeurez entiers en leur Religion.
Hommes dignes d'honneur, cheres teſtes & rares,
Les cieux de leur faveur ne vous ſoient point avares.
Vivez heureuſement, & en toutes ſaiſons
D'honneur & de vertus ſoient pleines vos maiſons.

Plura fecit vir modeſtiſſimus, quam ſcripſit, contentus eos habere diſcipulos, qui plura ſcriberent. Inter ea vero quæ ſcripſit, hæc ad meam notitiam venerunt.

Dodecaſtichon in laudem Nicolai Menuelis præceptoris ſui, quod extat in Iſagogica terminorum introductione Menuelis, Lutetiæ anno MDXVI. apud Petrum Gandulium.

Judicium Officinæ Textoris per epiſtolam ſcriptum Nicolao Antonio Paſqualico Patricio Veneto, in eadem Officina Pariſ. anno MDXXII. apud Reginaldum Calderium.

Epiſtola inter alias clarorum virorum epiſtolas excuſa Lutetiæ anno MDXXXVI.

Pro Henrico II. Apologia, reddens rationes belli contra Carolum V. Imperatorem ſuſcepti.

Utrum aliquando typis mandata fuerit, vel etiamnum extet, neſcio.

Oratio habita in Tridentino Concilio. Lutetiæ anno MDXLVI. apud Reginaldum Calderium.

Hanc in Hiſtoriæ part. I. libro III. cap. IV. retulimus, quia rara eſt & egregia.

Scholia in Ariſtotelem & Tertullianum.

Explicationes obſcuriorum locorum, quæ cum apud ſacros, tum apud profanos auctores reperiuntur, & correctiones depravatorum appoſitæ in marginibus prædictorum auctorum: quæ omnia ingentem diverſarum lectionum librum conflarent, vt teſtis eſt Genebrardus in funebri laudatione Daneſii. Plinium edidit & correxit anno MDXXXIII.

Cum propter Eccleſiæ negotia rediiſſet Lutetiam, ibi e vita diſceſſit anno MDLXXVII. nono Kalendas Maii, hora poſt meridiem tertia. Jacet in Monaſterio ſancti Germani Pratenſis, cui hoc elogium poſuit Genebrardus:

Petro Daneſio preclara Daneſiorum familia Lutetiæ orto, Epiſcopo Vaurenſi pientiſſimo, omni diſciplinarum genere cumulatiſſimo, literarum, literatorumque ſui ſaculi parenti locupletiſſimo, antiquæ Philoſophiæ adverſus novos ejus convitiatores vindici ac aſſertori acerrimo, trium linguarum ſanctæ Crucis titulo declaratarum, Hebraicæ, Græcæ, Latinæ, intelligentiſſimo; viro denique rebus omnibus ornatiſſimo. Qui primus a Franciſco I. regiorum Doctorum conditore magnificentiſſimo, regius Profeſſor nominatus, ubi primus e naſcenti Gymnaſio regio Græcas literas & Latinam eloquentiam in Gallia adhuc infante propagaſſet, in aulam abreptus, nullis aulæ vitiis corruptus, orator ad Concilium Tridentinum miſſus, judex Petro Ramo nova in ſcientiis & artibus molienti impoſitus, ab Henrico II. regiæ Franciſci II. & Caroli Ducis Lotharingi inſtitutioni præfectus, multis demum muneribus pro Eccleſia, literis, patria, Regno, Regibus quatuor, Principibus compluribus, honorifice in pace & bello perfunctus, octogenarius in Domino obdormivit anno MDLXXVII. *Aprilis* XXIII. *hora a meridie tertia. Gilbertus Genebrardus, Theologus Pariſienſis, divinarum Hebraicarumque literarum Profeſſor regius, luctuoſiſſime parentabat.*

Gilbertum Genebrardum ſequitur Scævola Sammarthanus, in elogio quo Daneſium noſtrum donavit. *Nemo ex*

his, qui aureo Franciſci I. ſæculo bonis artibus in lucem revocandis operam dedere, majores vtriuſque linguæ facultates cumulavit, quam Petrus Daneſius claro inter ſuos loco Lutetiæ natus, & a ſummis præceptoribus, Iano Laſcare Guillelmoque Budæo non vulgariter inſtructus. Neque enim in illa Doctorum penuria illuſtres adeo viri juvenibus egregiis & magna de ſe pollicentibus pium docendi officium interim præſtare gravabantur. Huic autem vt eruditio maxima, ſic & vita longiſſima fuit. Iam tum enim eminebat, cum publici linguarum & ſcientiarum interpretes Lutetiæ primum a Rege creati ſunt: quorum in numero & ipſe aliquantiſper fuit, pervenitque ad Henrici III. tempora, nec ita multo poſt ejus e Polonia reditum ereptus eſt. Cumque totum illud tempus in optimis literis intentiſſime collocarit, neque præter aliquas legationes tum liberas, tum Regum juſſu de republica Chriſtianæ rebus in Italia ſuſceptas, vlla vnquam occupatio inſtitutum ſtudiorum curſum retardarit: mirum eſt profecto nulla jam ſupereſſe tanti ingenii, tamque diuturni laboris monumenta. Quanquam & multa e Græco tranſtuliſſe, & præter epiſtolas orationeſque plane Latinas eruditiſſima in Ariſtotelem ſcholia conſcripſiſſe dicitur; ſed, vt veriſimile eſt, ex eorum editione decus & exiſtimationem quærere non admodum laboravit vir doctrina fama ſatis nobilis, atque ab ipſa Italia meliorum ingeniorum altrice, ob ſpectatam in celeberrimo Tridenti Concilio facundiam ingenti cum admiratione prædicatur. Certe ejus commendatio tanta fuit, vt ab Henrico II. potiſſimum eligeretur, qui Franciſci filii, Galliarum Delphini, pueritiam regeret, literarumque præceptis informaret. Quo nomine honorifice in regiam aſcitus, & Vaurenſi Epiſcopatu inſuper honeſtatus eſt, eique dignitati ad ſupremam ſenectutem magno cum totius ſacrati Ordinis ornamento præfuit. Lutetiæ fato functus, & in Æde ſuburbana divi Germani, qui Pratenſis appellatur, tumulatus. Gilbertus Genebrardus, Hebraicæ linguæ Profeſſor, more majorum in concione laudavit.

CAPUT LV.

De Gabriele Putherbeo.

GABRIEL Putherbeus Turonenſis, Ordinem Fontis-Ebraldi profeſſus eſt, quem ejus popularis Ludovicus Laſſereus accerſiit in Navarræ Collegium, cujus Proviſor erat, virtute & merito paucis comparandus. Tria Collegii decurrit Sodalitia; ſed rerum ordinis ſui neceſſitate compulſus ante receſſit, quam ea præſtaret omnia, quibus in ſacra Facultate magiſterium aſſequeretur. Doctiſſimus tamen ille fuit; & ſi varia eruditio, qua excelluit, & librorum quos edidit, dignitas ſpectentur, pluribus Theologiæ Magiſtris anteponi ſine controverſia poteſt. Sed vnum præ ceteris ad illius commendationem maxime facit, quod tum in Collegio, tum extra Collegium Franciſco Picarto, Pariſienſi Theologo, viro inprimis pio & ornato, familiariſſime vteretur. Qua de re mœrens ſibi gratulatur in literis, quibus tumulorum Franciſci Picarti libellum Hieronymo Picarto dicavit. Ejus verba ſunt: *Equidem, mi Hieronyme, domino Franciſco Picarto plurima & debeo & debui, & multo plura volui ſemper debere, atque adeo debuiſſem, niſi ſors mihi tam cari capitis tamque pii viri diuturniorem conſuetudinem invidiſſet; & quoad ejus facere potui, illius congreſſu vſus ſum. Nam Lutetiam vbi appuleram, continuo etiam ocreato adhuc mihi via carpebatur ad eundem patruelem tuum, cum quo ſi quis vel de munere meo, vel de ſacris Scripturis griphus dignuſve vindice nodus inciderat, familiariſſime commentabar. Atque interdum etiam cum nihil eſſet admodum, quod vrgeret, de rebus ipſius ſermo nobis habebatur.* Cum hæc ſcripſit, morabatur in Fontis-Ebraldenſis inſtituti cœnobio, quod ipſe & ejus Sodales Celſarum Tamaricarum, ſeu Ericarum nomen indiderunt. Cœnobium eſt in agro Pariſienſi ſitum, cujus votas Deo virgines magna cum pietate & ſanctimonia regebat.

Plura Gallice quam Latine compoſuit, quorum omnium hic eſt catalogus:

Digitized by Google

Theotimus, ſive de tollendis & expungendis malis libris, iis præcipue quos vix incolumi fide & pietate plerique legere queant, libri III. Pariſiis anno MDXLIX. apud Joannem Roignium, in 8°.

L'art & maniere de parvenir à vraie tranquillité d'eſprit, principalement par la voie de Sacrement de Penitence. A Paris MDXLIX. chez le meſme, in 16°.

Epitaphe ſur la mort de François Premier. A Paris.

Le Paradis de l'ame. A Paris MDL. chez Jean Roigni.

Traité de Penitence. A Paris MDLV. chez le meſme.

Supplement de devotion & élevation d'eſprits en Dieu ſur l'Office divin, pour les Religieuſes de la Reformation de Fontevraut, en Latin & en François, l'un correſpondant à l'autre, verſet pour verſet, divisé en deux parties; a ſçavoir d'Hiver & d'Eté. A Paris MDLV. chez le meſme, in 8°.

La Regle de prier Dieu. A Paris, chez le meſme.

Le Miroir de l'homme Chreſtien pour connoiſtre ſon bonheur & ſon malheur, où ſont ajoûtez les Epitaphes de Maiſtre François le Picart Predicateur. A Paris MDLVIII. chez le meſme, in 8°.

Expoſition avec Exhortation ſur les Leçons, Epiſtres & Evangiles du Careſme, diviſez en huit tomes, & le huitiéme tome en trois parties, qui eſt l'Hiſtoire de la Paſſion. A Paris MDLXIV. chez le meſme.

Poſtille ſur le Careſme en huit volumes. A Paris MDLXV. chez le meſme.

Expoſitions de cinquante-deux Dimanches, diviſées en deux volumes. A Paris MDLXV. chez Nicolas Cheſneau.

Conſolation Chreſtienne pour fortifier les bons Catholiques, qui ſont affligez & perſecutez par la tyrannie des Sectaires & Heretiques de noſtre temps. A Paris MDLXVIII. chez Michel Roigni.

Deux Epiſtres, la premiere montrant quel eſt le Paradis des Elus en ce monde, & la ſeconde répondant aux lettres d'une Dame touchant la Religion. A Paris chez Jean Roigni, in 8°.

Le Manuel des gens de Religion par articles, traitant de profeſſion monaſtique, de mortification & reformation interieure des empeſchemens de parvenir à perfection, de mépris & obedience, de diſcipline monaſtique. A Paris MDLXXII. chez Michel Roigni, in 16°.

Catholiques Expoſitions avec Exhortations ſur les Epiſtres & Evangiles des cinquante-trois Dimanches de l'année, depuis l'Avent juſques à la Trinité, tome I. A Paris MDLXXIII. chez le meſme.

Catholiques Expoſitions avec Exhortations ſur les Epiſtres & Evangiles des Dimanches de l'année, depuis la Trinité juſques à l'Avent, tome II. A Paris MDLXXIII. chez le meſme.

Le Pſeautier traduit en proſe Françoiſe au plus prés de ſon ſens propre & naturel, où ſur la fin ſont ajoûtées cinquante-deux Oraiſons à dire par chacun Dimanche de l'annee. A Paris MDLXXV. chez Claude Gaultier & Jean de Bordeaux, in 16°.

L'Hiſtoire, Vie & Legende des Saints, contenant ce qu'ils ont fait, & qui eſt plus digne d'eſtre remarqué en leurs actions vertueuſes. Enſemble les vies & mœurs des Empereurs, ſous leſquels iceux Saints ont veſcu, preſché & enduré le martyre. Comprenans auſſi les ſectes des hereſies, qui de leur temps ont infecté l'eſprit des hommes. Le tout traduit du Latin d'Aloiſius Lippomanus & autres. A Paris MDLXXVII. chez Michel Roigni, in folio.

Ceterum Putherbei gloriæ non poteſt non verti, quod illius de tollendis ſeu expungendis libris noxiis libros tres Joannes Baptiſta Ficklerus Conſiliarius Bavaricus, in linguam Germanicam tranſtulerit, vt Antonius Poſſevinus notat in Apparatu ſacro.

CAPUT

CAPUT LVI.

De Renato Regio.

RENATUS Regius ex honeſta Cenomannenſium domo natus, circa annum MDXXV. humaniores in Academia literas didicit, eaſque poſtea nobiliter docuit. Anno MDXXXVI. Theologicum Navarræ Sodalitum ingreſſus eſt, & quadriennio poſt in publicis illius Scholis Magiſtrum Sententiarum legit, & anno MDXLIII. inſignibus magiſterii donatus eſt. Exin habendis per Eccleſias concionibus ſeſe dedidit, & tanta in iis famæ celebritate floruit, vt Cenomannorum Eccleſiaſtes inſtitui meruerit, & præter morem in patria ſua fuerit ſemper ob virtutem & doctrinam exiſtimatus. Plures libros Gallice juxta & Latine compoſuit; ſed eos Franciſcus Cenomannocrucius ſuo tempore nondum editos eſſe ſcribit. Extat illius epigramma in fine orationis, qua Ludovicus Quelainus, Pariſienſis Theologus Antonio Pratenſi Cardinali, nomine Academiæ gratulatus eſt anno MDXXX. apud Cenomannenſes. De vita exiit anno MDLXXIX. quinto Idus Octobris, & in Eccleſia ſancti Juliani conditus eſt.

CAPUT LVII.

De Simone Vigoreo.

SIMON Vigoreus Ebroicus origine parentes habuit, quos & probitas morum & honeſtas familiæ potiſſimum commendabant. Circa annum MDXX. Lutetiam profectus, literarum ſtudia tam diligenter excoluit, vt & trium linguarum, Latinæ, Græcæ, Hebraicæ, & liberalium artium cognitionem ſit poſtea maximam conſecutus. Deinde animum ad Theologiam ſic applicuit, vt nulla ſublimior foret

ſcientia, in quam ingenii acie non penetraret. In Navarricum Sodalem aſcitus eſt anno MDXL. quo & Rectoris Academiæ provinciam ſuſcepit, & magna cum nominis exiſtimatione adminiſtravit. Mox anno MDXLV. magiſterii Lauream omnium primus reportavit. Hinc creatus Ebroicenſis Pœnitentiatius brevi oſtendit futurum, vt Gallicanæ Eccleſiæ lumen columenque, & verus hæreticorum malleus merito vocaretur. Hujus enim dignitatis occupationibus cum parum diſtineretur, reliquum tempus omne, quod ſupererat, partim in habendis ad populum concionibus, partim in confutandis Lutheri Calvinique erroribus conſumebat. Quæ duo tanta felicitate, tantoque bonorum omnium applauſu perfecit, vt ad illum audiendum populi certatim currerent, immo ipſæmet Eccleſiæ ad tantum concionatorem obtinendum vehementer inter ſe contenderent. Non eo per ſingulas, quia infinita foret recenſio. Tam enim late vbique per Galliam divinum verbum circumtulit, vt qui labores Vigorei animo percurrunt, non vnius, ſed plurium concionatorum facta contemplari ſibi videantur. Sed quia in parva quaſi tabella totam Vigorei imaginem inſpicere quis poteſt, commemorabo tantum Lutetiam, Rotomagum, Mediomatricum, tria nobiliſſima Regni oppida, in quibus dum concionatus eſt, quot habuit auditores, tot propemodum reliquit effectores operum, quæ vel ad fidem, vel ad mores pertinerent. Ad annum vſque MDLIII. eminus atque ex publico ſuggeſtu pugnaverat contra eos, qui ſeorſum a Catholicis per religionem ſentiebant. Sed cominus eo tempore manus conſeruit, & prima ſacræ militiæ rudimenta Ebroicis Epiſcopo ſuo approbavit, electus qui in Guillelmum Neelem res novas in religionem molientem inquireret. Ceterum quantus eſſet Romanæ communionis defenſor, exemplo docuit apud ſuos ſingulari, & certe digniſſimo, quod Catholicarum gentium omnium linguis prædicetur. In illa vrbe Eburonicum Mediolano quoſdam habuit conſanguineos, quibus ingreſſu domus ſuæ tandiu interdixit, quandiu hæretica labe polluti remanſerunt. Anno MDLIX. x. Calendas Januarii Annas Burgius ex Senatorum ordine cum in patibulum actus eſt, Simon Vigo-

reus ei adfuit, & quoad ejus fieri potuit, opitulatus eſt: ſed non effecit, vt quos imbiberat errores, deponeret. Hoc ipſum Vigoreus teſtatur in ſermone feriæ ſextæ in Dominica Paſſione. Inde Concilio Tridentino interfuit, tum Gabrielis Veneurii, Ebroicenſis Epiſcopi, comes, tum Doctor a Carolo IX. Rege Chriſtianiſſimo miſſus. Sic tantæ fuit eruditionis & famæ, vt quo in cœtu vix vnam alii, ipſe duplicem perſonam facile ſuſtineret. Ex illo Concilio cum reverti ſſet in Galliam, ſeſe Ebroicenſis Eccleſiæ munere abdicavit, vt omni ſolutus onere, quicquid erat operæ & ſtudii, in verbi divini prædicationem & hæreticorum refutationem fortius intenderet, & populos in ſancitam a Concilio Trident. morum fideique doctrinam inſinuaret. Tantæ vir exiſtimationis diu eſſe non potuit ſine Eccleſiaſtica dignitate. Eccleſiaſtes beatæ Mariæ & Curio ſancti Pauli Pariſiis efficitur: quæ duo magis idoneam ad id præſtandum, quod præſtare ſibi propoſuerat, commoditatem præbuerunt; tantum abeſt, vt impedimento fuerint. In Vigorei ſermonibus cum omnia conſiderari merito debeant, tum illud præcipue, quod ad Paſtorum reſidentiam ſpectat. Aliquando deſeruerat ſuam ſancti Pauli Parœciam, & iverat in Ambianenſem Eccleſiam de more concionatum per Quadrageſimam. Sed reverſus Pariſios cum altero poſt Paſcha Dominico die publicum de reſidentia paſtorali ſermonem inſtituerat, purgavit ſe ſuis auditoribus, quod ab grege ſuo per illud tempus abſuiſſet. Sunt hæc ejus prope verba, quæ Latine reddimus: *Hac in re conſcientia judex eſt illius qui abeſt, ſuamque tunc Eccleſiam relinquit. Id quod non ſine cauſa dico. Quidam enim conqueri potuerunt, me a mea Parochia & grege per poſtremam Quadrageſimam abſuiſſe. Sed Deum optimum maximum conteſtans puto, eum vti me voluiſſe tempore, quo novatores pluſquam octingentos ad priſtinam fidem revocaret. Quamobrem accepi, Hugonotos Ambiani nunc ſupereſſe tantum quadraginta duos, quorum voluntas obſtinatior remanſerit.*

Anno MDLXVI. Simon Vigoreus & Claudius Sanctesius cum duobus potentiſſimis Hugonotorum capitibus, Spina & Roſerio, in prælium Lutetiæ deſcenderunt, quod illis gloriam peperit æternum duraturam. Hanc diſputationem

Digitized by Google

eo anno ſic attigit Genebrardus libro iv. Chronographiæ: *Deſpina & Roſerius Miniſtri, conferentes Lutetiæ de Religione cum Simone Vigoreo & Claudio Sanctio, Pariſienſibus Theologis, turpiter victi & triumphati cauſam præbuerunt, vt in proxima Synodo Calviniſtæ decernerent, nullas deinceps cum Catholicis collationes eſſe habendas.* Nunc ex omnibus virtute & doctrina præſtantibus viris, quibuſcum familiaritatem & amicitiam contraxerat, duos tantum, ne ſim longior, appello, Cardinalem Oſium, Varmienſem Epiſcopum, & Franciſcum Turrianum, quos eruditio ſumma per orbem totum commendabat. De vtroque Joannes Maldonatus certiſſimam fidem præſtat. De primo quidem in quadam ad Oſium epiſtola. *Oſtendi*, inquit, *vt mihi mandaveras, illuſtriſſime domine, Simoni Vigoreo literas tuas, egitque tibi per me gratias plurimis & ampliſſimis verbis. Is nunc agit extra vrbem in regia quadam ſuburbana, quo ſe ideo recepit paucis abhinc diebus, vt commentaretur reſponſionem ad Miniſtros, quibuſcum ſuperiori anno diſputatum eſt.* De altero in alia ad Turrianum epiſtola: *Conſului Simonem Vigorem, Archiepiſcopum Narbonenſem, & Claudium Sancteſium, vtrumque doctum, vtrumque amicum tuum.* Ita Vigorei nomen Romæ, & in Polonia longe lateque propagabatur. Hæc inter Carolo IX. Regi cum eſſet a ſacris concionibus, & in aula Principum aliquando verſaretur, eum aulicæ contagionis nulla labes infecit. Non erat eo clavus purior, qui aſſiduis fluctibus abluitur; vel aurum probatius, quod apud Colophonios olim fieri ſolebat. Quare Joannes Chriſtius, Pariſienſis Theologus, qui Vigoreum intus & in cute noverat, *virum ſcientiſſimum, prudentiſſimum, ſinceriſſimum, diſſimulationis juxta ac adulationis hoſtem acerrimum*, non immerito vocavit. Præterea hic auctor, qua ratione Vigoreus ad Narbonenſis Eccleſiæ faſtigium anno MDLXXI. pervenit, in nuncupatione quorundam illius operum ad Jacobum Billium declarat. *Tam celebris*, inquit, *fuit fama Vigoris per orbem Chriſtianum, cum propter zelum in defendenda Religione Catholica adverſus ſectarios, cum propter ſingularem eruditionem, vt Cardinali Ferrarienſi, Archiepiſcopo Narbonenſi, Romæ obeunte, Gregorius XIII. eidem Vigori nil minus quam hac*

de re cogitanti, & Pariſiis apud ſanctum Paulum, cujus erat Rector, agenti, Archiepiſcopatum dederit. Idipſum Genebrardus confirmat his verbis: *Simonem Vigoreum, Theologum Pariſienſem, renitentibus aulicis, ſolo virtutis & doctrinæ nomine ad Archiepiſcopatum Narbonenſem Pontifex evexit. Præter maximam celebritatem, qua vbique in omnium oculis vivebat, perſpectus fuerat in Tridentina Synodo, atque animadverſus Gregorio XIII. qui tum Hugo Boncompagnus dicebatur, & Veſtanenſem Eccleſiam gubernabat.* Ceteris ergo Pariſienſibus Theologis, quos ille Pontifex noverat, Vigoreum non antepoſuit modo, ſed & ædificandis in domo Dei populis aptiſſimum judicavit. Simul atque conſecratus eſt Archiepiſcopus, cum ſancitam divino jure Paſtorum in miniſterio aſſiduitatem crederet, Narbonam conceſſit. Neque illum ab ſubito diſceſſu ætas jam ingraveſcens, vel valetudo, vel propinqui, vel contractæ dudum Pariſiis conſuetudines & familiaritates, quæ alios ad longum tempus remorari ſolent, prohibuerunt. Hoc amplius, permultos ſecum duxit inſignes Theologos, quibus magna perſolvit ſtipendia, & totum fere reditum ſuum oppigneravit. His enim auxiliaribus copiis adjutus ſperavit fore, vt hinc novitios errores funditus evelleret; inde Catholicam Religionem, quæ abſentia Paſtoris multum acceperat detrimenti, ad priſtinum ſtatum revocaret. Qnod Apoſtolicum munus non ſolum in Narbonenſi, verumetiam in aliis provinciæ Eccleſiis obivit. Neque vnquam Pariſios vel in patriam reverſus, vllam ſibi quietem impertivit. Quid modo referam Joannem Cotereum, Pariſienſem Theologum, a quo *clarum Facultatis Theologiæ lumen?* Quid memorem Margarinum Bigneum, Pariſienſem quoque Theologum, a quo *Gallicanæ Eccleſiæ columen?* Quid depromam Bartholomeum Faium, Pariſienſium Inquiſitionum Præſidem, a quo *inſignis pietate & doctrina Theologus?* Quid denique comparem Andream Duvallium, Pariſienſem pariter Theologum, a quo *doctrinæ & pietatis exemplar & Romanæ Eccleſiæ columen* appellatur. Unus ſufficit Emarus Hennequinus, Redonenſis Epiſcopus in literis, quibus editos a ſe Innocentii III. de Miſſæ ceremoniis libros Gregorio XIII. dedicavit. *Faxit vero*

ZZzz iij

Digitized by Google

Deus, ut quod de me apud ſanctitatem veſtram multi viri pii & egregie docti ſuffragium tulerunt, (atque inter ceteros doctiſſimus ille & præſtantiſſimus Theologus dominus Simon Vigoreus, Archiepiſcopus Narbonenſis, alter ætatis noſtræ Athanaſius, ſive Hilarius, cujus a morte hic tertius annus numeratur; ſed tanti viri memoriam excipient omnes anni conſequentes) ſuſtinere poſſim.

Quinque Sermonum tomos Gallice compoſitos reliquit, quos poſt illius mortem Joannes Chriſtius, Pariſienſis Theologus, ex ſchedis in lucem emiſit.

Tomus primus continet Catholicos Sermones de ſacroſancto altaris Sacramento ad ſingulos dies octavæ feſti Dominici corporis accommodatos, prout, præſente Rege, in Pariſienſi Eccleſiæ pronunciati fuerunt. Pariſiis anno MDLXXXV. apud Thomam Brumenium, in 8°.

Tomus ſecundus continet Catholicos Sermones pro omnibus Quadrageſimæ, & Paſchalium feriarum diebus in Æde ſancti Stephani de Monte Pariſiis habitos, quibus adjiciuntur alii Sermones duo; unus pro die Palmarum, alter pro quarto Sabbato Quadrageſimæ. Pariſiis anno MDLXXXVI. apud Guillelmum Bichonium, in 8°.

Tomus tertius continet Catholicos Sermones de Symbolo Apoſtolorum, de Evangeliis diei Dominicæ, & feſtorum Adventus, factos in Æde ſancti Mederici Pariſ. quibus adduntur quatuor Sermones de Purgatorio adverſus hæreticos hujus temporis. Pariſiis anno MDLXXXVIII. apud Thomam Brumenium, in 8°.

Tomus quartus continet Catholicos Sermones de diebus Dominicis & feſtivis ab Octava Paſchatis uſque ad Adventum. Pariſiis anno MDLXXXVIII. apud eundem, in 8°.

Tomus quintus continet Catholicos Sermones de diebus Dominicis & feſtis ab undecima Dominica poſt Trinitatem uſque ad Quadrageſimam. Pariſiis eodem anno apud eundem, in 8°.

Oratio Gallica in obitum Elizabethæ Franciæ, Hiſpanorum Reginæ, habita in Pariſienſi Eccleſia anno MDLXVIII. VIII. Calend. Novembris.

Anno MDLXXI. oravit in funere Maturini Sauſſei, Aurelianenſis Epiſcopi; ſed an oratio illa prodierit in lucem, neſcio.

Videre mihi non licuit illam diſſertationem, de qua ſic loquitur Andreas Duvallius parte 1. libri de Romani Pontificis auctoritate ſub initium: *Simonem Vigoreum fuiſſe doctrinæ & pietatis exemplar & Romanæ Eccleſiæ columen, indicat ſatis doctiſſima illa diſſertatio, quam cum præcipuis hæreticæ pravitatis Magiſtris, magno Catholicorum omnium applauſu, habuit, quæ typis mandata multos in Eccleſia retinuit, alios vero ad eandem feliciter reduxit.* Sed metuo ne pro diſſertatione habitam cum hæreticis Spina & Roſerio collationem habuerit.

Digitized by Google

Vixit ad extremam ſenectutem, nullis pro Eccleſiæ fide parcens laboribus, & Carcaſſonæ cauſam Religionis defendens adverſus hæreticos anno MDLXXV. migravit.

CAPUT LVIII.

De Jacobo Fabro.

JACOBUS Faber Lutetiæ natus, in Academia omnium Principe humaniores artes & Rhetoricam didicit & docuit. Sed poſteaquam partim in Burgundionum, partim in Coquereticorum Collegio ludum annos ſex habuit, Theologiæ ſtudere cœpit. Cujus rei cauſa regium Navarræ Gymnaſium anno MDXLIV. eſt ingreſſus, vbi Magiſtrum Sententiarum, vt moris erat, anno MDXLVIII. publice legit. Tum anno MDL. rexit Academiam, & anno MDLII. in Doctorum ſacræ Facultatis numerum aggregatus eſt. Hinc omne tempus ſuum adhibuit in ſcribendis concionibus, quas cum Lutetiæ, tum in aliis Galliæ vrbibus habuit, donec circa annum MDLXXI. Simonis Vigorei Curionatu ſancti Pauli Pariſienſis abeuntis locum impleret, & omnes curas ſuas & cogitationes ad hoc paſtorale munus exercendum revocaret. Anno MDLXXXVII. librum edidit Gallice nuncupatum:

Le chemin du vrai penitent conduiſant à la vie eternelle. A Paris chez Guillaume Chaudiere, in 8°.

CAPUT LIX.

De Ludovico Carpentario.

LUDOVICUS Carpentarius anno MDXL. ad regium Navarræ Collegium acceſſit, ibique Sodalis factus Theologiæ curſum abſolvit anno MDXLV. quo & magiſterium aſſumpſit. Hanc illi ſummam Deus felicitatem dedit, quod magnorum virorum Eſpencæi & Vigorei contubernio

frui potuerit. Aſcitus poſtea in Canonicorum Carnotenſium numerum ceteris exemplo fuit bene vivendi. Antiſtitum hujus loci ſeriem deſcripſit, eamque Demochares in ſuis de divino Miſſæ ſacrificio commentariis inſeruit. Non inferioris notæ Theologus fuit, ſed an plura ſcripſerit, me latet. In Remenſi Concilio, quod Carolus Cardinalis Lotharingus anno MDLXIV. celebravit, Rhetelorum Curio nuncupatur.

Caput LX.

De Nicolao Martimboſio.

Nicolaus Martimboſius Gorneaci in pago Rotomagenſi, non ignobili apud ſuos loco natus eſt: quem adoleſcentem Pariſienſis excepit Academia, & Latinis Græciſque literis ita imbuit, vt bonus auctor vtriuſque linguæ extiterit, ideoque Græcos Scriptores Latinitate donarit. Tum Philoſophiæ præceptis eum ita inſtituit, vt eadem aliis deinceps felicitate tradiderit, qua primum acceperat. Quare Collegium ſanctæ Barbaræ cum in eo docebat, egregiis refertiſſimum erat auditoribus, quos vbique famæ doctrina conciliarat. Tunc apud Joannem Lodoicum anno MDXXXIX. edidit Ariſtotelis librum de interpretatione, & Latine verſa Michaelis Pſelli paraphraſi illuſtravit. Hinc circa annum MDXL. judicatus eſt dignus, qui in Academia regenda Vigoreo ſuccederet, atque in eo magiſtratu omnium exiſtimationi ſatisfaceret. Inde in Navarrici Gymnaſii Communitatem admiſſus eſt, vbi & Scripturarum ſtudiis & Theologorum lectioni potiſſimum vacavit. Quinetiam anno MDXLVII. biennio antequam renuntiaretur Doctor, plura mſſ. tum Collegii Navarræ, tum Cœnobii S. Victoris exemplaria replicaverat, & cum editis contulerat, & hæc ad illa recenſuerat: quo tempore Durandi ſententias infinitis erroribus, quibus ſcatebant, expurgavit, & Pariſiis imprimi curavit. Hanc editionem apparere voluit in nomine Guillelmi Ruzæi & Jacobi Pratenſis Sodalium ſuorum, quos ad pervolutandas

Digitized by Google

tandas Durandi ſententias mirum in modum hortatur: idque cum ex aliis, tum ex eo maxime, quod hujus auctoris Theologiam Gerſo, Pariſienſis Cancellarius, probaſſet; ibique ſignificat, veteres Navarræ Socios huic Doctori ſatis vtiliter deditos fuiſſe. Ad annum MDLIX. qua concionando, qua tractando Novatoribus faviſſe accuſatus eſt. Id negat, aiunt vero alii. Lis inter ipſum & Canonicos & Epiſcopum mota defertur ad Remenſem Metropolitanum: cauſa vltro citroque agitatur; ſed ea injudicata Martimboſius deſtitit, pacis conciliandæ gratia. Quod facinus cum vellicetur in Reformatarum Eccleſiarum Hiſtoria, commendari merito poteſt.

CAPUT LXI.

De Ludovico Guillardo.

LUDOVICUS Guillardus, ex nobili apud Pariſienſes familia ortus, patrem habuit Andream, in Pariſienſi Senatu Præſidem, qui tum juſtitiæ & æquitatis ſtudio notus erat. Circa annum MDXIII. juvenis in Tornacenſem Epiſcopum optatus, Theologorum Navarræ Sodalitium adivit, ſecumque reduxit Judocum Clicthoveum, quo vſus præceptore in Antiſtitem doctum & probum evaſit. Et quamvis in eo Sodalitio Theologiæ vacans vſque ad annum MDXVII. manſerit, nullos tamen in ſacra Facultate actus ſcholaſticos celebravit. Acceptum prius Epiſcopi titulo, Doctoris nomen, partæ poſtea doctrinæ laudibus exornavit. Hinc immemor collatorum ſibi a Navarræ Magiſtris Beneficiorum cum haberi nollet, præcipuum ſacelli altare Servatoris ſpoliis ac triumphis decorandum eſſe cenſuit. In Belgio quippe ligneam fieri curavit tabulam, quæ ſingula Dominicæ Paſſionis myſteria ſingulari artificio inciſa repræſentaret, & aurario illitu glutinamentoque ſplendeſceret. Hoc autem ingentis pretii opus Lutetiam deferri juſſit in Navarræ Collegium, & præcipuo Ædis altari ex adverſo ſuperimponi, vt quo tempore quis ſacris operatur,

Digitized by Google

eodem & ſacrorum imaginem conſpiciat. Id ſacri muneris genus hodieque ſupereſt ab anno MDXX. Verum ad Ludovici mores & ſtudia quod attinet, eum ab Clicthoveo virum optimum, literarum, literatorumque cultorem jure vocari, Deſiderius Eraſmus & Ludovicus Blamblommeus appoſite confirmant. Hic in nuncupatione operum Gregorii Magni : *Nemo eſt omnium qui te norunt, qui te virum bonum, non quidem, ut alios Antiſtites multos, ſobrie ſcilicet ac parce, ſed pleniſſimis buccis, omnibus punctis, totoque foro non prædicet.* Ille vero lib. XIV. epiſt. ad Ludovicum Tornacenſem Epiſcopum : *Nae mihi magnopere felix fuit, reverende Præſul, illa mea ad Petrum amicum epiſtola, quæ quidem effecit, quod ego vix auſurus eram concipere votis, ut tua celſitudo literis humaniſſime ſcriptis ſuum erga me ſtudium teſtaretur, & ſingularem illam naturæ tuæ bonitatem, veræque pietatis ſtudium, quod jam multorum prædicatione mihi non incognitum erat, viva quadam imagine repræſentaret. Præterea quod Iudocum Clicthoveum domi habeat uberrimum optimarum rerum fontem, ſæcularibus diſciplinis & Chriſtiana Philoſophia inſtructiſſimum, uterque ex animo gratulatur.* Ego vero Ludovicum noſtrum laudare non poſſum, quod quater ab una ſede in aliam immigrarit. Certe in candidiſſimo pectore nævus eſt, quem nulla unquam manus expunget.

Edidit conſtitutiones ſynodales diœceſis Tornacenſis anno MDXX. Tornaci, in 4°.

Edidit alias conſtitutiones ſynodales diœceſis Carnotenſis anno MDXXVI. Pariſ. apud Iolandam Bonhommiam Thilmanni Kerveri viduam, anno MDXXXVIII.

Edidit alias conſtitutiones ſynodales ejuſdem diœceſis anno MDL. Carnoti apud Philippum Hototum.

Edidit alias quoque conſtitutiones ſynodales diœceſis Cabilonenſis anno MDLIV.

Silvanectenſis Epiſcopus anno MDLXV. Pariſiis obiit cæcus, cum altero jam antea lumine orbatus eſſet. In eadem urbe jacet apud Albimantellos cum ſepulcrali inſcriptione vernacula, quæ Ludovicum Guillardum inprimis Tornacenſem, deinde Carnotenſem, tum Cabilonenſem, po-

ſtremo Silvanectenſem Epiſcopum, & Oratorio Regis præfectum fuiſſe teſtatur.

CAPUT LXII.

De Leonardo Saraceno.

LEONARDUS Saracenus Lugdunenſis anno MDXL. cum Philoſophiam in Collegio Cardinalis-Monachi doceret, locum inter Navarræ Theologos adeptus eſt. Hinc anno MDXLIII. Academiam rexit, & anno MDXLV. retulit in ſacra Facultate magiſterium, cujus beneficio Lugdunenſis Eccleſiaſtes evaſit. Miſſale Lugdunenſis Eccleſiæ correxit, ediditque anno MDLVI. apud heredes Jacobi Juntæ. Ad lectorem bene longam & eruditam ſcripſit epiſtolam, quæ Miſſalis initio præfigitur, vbi graviſſimis Agobardi, Bernardi & Clamengii teſtimoniis confirmat, retinendos eſſe in Eccleſia veteres ritus & ceremonias.

Adjecit opuſculum, quod Rationale Miſſæ vocatur, vbi inter alia rationem reddit, cur Lugdunenſes Preſbyteri & alii Clerici amictum ſuperimponunt albæ; ſcilicet quia ſacra indumenta ſuo ordine ſuſcipiunt, vt ab Epiſcopo ſuſceperunt: ſignificantes hunc habitum profeſſis cœlibatum Diaconis & Preſbyteris in peragendo ſacro myſterio convenire, & non aliis, neque alio tempore, quam quo caſula induantur tempore jejunii.

Lugdunenſium Præſulum catalogum confecit, quem Demochares edidit in ſuis de divino Miſſæ ſacrificio libris.

CAPUT LXIII.

De Jacobo Aula.

JACOBUS Aula circa annum MDXXXVII. Navarricæ Theologorum Societati adſcriptus eſt. Hinc variis diſtentus negotiis anno duntaxat MDXLVII. Licentiæ gradum obtinuit. Inde factus ſuo tempore Magiſter Autiſſiodorenſium Canonicorum Sodalitium intravit. Ex antiquis Eccleſiæ & veterum auctorum commentariis Epiſcoporum indicem contexuit, quem Demochares in ſuis de divino Miſſæ ſacrificio operibus juris publici fecit.

CAPUT LXIV.

De Joanne Moreo.

JOANNES Moreus Cenomannenſis, poſtquam in Navarræ Collegio humaniores literas & Philoſophiam didicit, inibi Theologiam eſt aggreſſus anno MDXL. deinde ſeptennio poſt magiſterium aſſecutus. Tum ævi progreſſione Cenomannenſis Epiſcopus illum in Canonicorum ſuorum numerum aggregavit.

In epitomem redegit Cenomannenſium Epiſcoporum vitas, quæ magnis quibuſdam voluminibus comprehenſæ in Eccleſiaſtico tablino aſſervantur. Ex iis vitis aliquas idem Joannes Moreus, aliquas Petrus Vielus, Pariſienſis quoque e Navarra Theologus, in Gallicum traduxit. Franciſcus Cenomannocrucius ait, Moreum quædam alia Latine ſcripſiſſe; ſed illa non notat, nec ego hactenus vidi.

Digitized by Google

CAPUT LXV.

De Jacobo Pratenſi.

JACOBUS Pratenſis genere Pariſienſis, ad gloriæ nobilitatem ita pervenit. Et primum quidem in Cenomanenſi ſchola humaniores artes & Rhetoricam triennio docuit; deinde in Marchiana omnem Philoſophiæ diſciplinam pari temporis ſpatio expoſuit. Tum anno MDXLVII. in Navarrica Sodalis factus, Magiſtrum Sententiarum biennio poſt legit; deinde confecto Theologiæ curſu, Doctor anno MDLIII. renuntiatus eſt. Tum Nannetenſis Eccleſiaſtæ munus, & Epiſcopi vices ſuſcepit. Poſtremo ſcripſit quæ ſequuntur vernacula lingua:

Conference avec les Miniſtres de Nantes, Cabans & Bourgommire, faite au meſme lieu l'an MDLXII. *au mois de Juillet.*

Vne Homelie ſur le Bapteſme de Marie de Luxembourg, fille d'illuſtre Prince Sebaſtien de Luxembourg, avec l'ordre & ceremonie qui furent gardez en ce Bapteſme. A Paris MDLXII. *chez Nicolas Cheſneau.*

CAPUT LXVI.

De Joanne Verduno.

JOANNES Verdunus, Monaſterii S. Dionyſii in Francia Monachus, præter magiſterium, quo Navarricæ Theologorum Communitatis Hoſpes anno MDLV. donatus eſt, tripliciter nomen ſuum poſteritati clarum reliquit. Et primum quidem Ordinis S. Benedicti Procurator, Tridentino Concilio interfuit; deinde Carolo IX. Regi fuit a concionibus. Tum elegantem ſcripſit præfationem in libros de æterna filii Dei generatione, quos Joannes Docæus, Laudunenſis Epiſcopus, Pariſiis edidit anno MDLIV.

Digitized by Google

CAPUT LXVII.

De Audeberto Macereo.

AUDEBERTUS Macereus Latina & Græca excelluit eruditione, quam honeſtiſſima vitæ ratio comitabatur. Ex eo dignus eſt habitus, qui in Navarræ Collegio privatus Henrici Guiſiæ Ducis foret Ludimagiſter. Anno MDLVI. in Theologorum illius Collegii Sodalitium admittitur, & triennio poſt in Doctorum ordinem primus tranſſcribitur. Hinc creatur Beneficiarius Prior Monaſterii beatæ Mariæ Campenſis ad Lutetiam. Anno MDLXII. cum adhuc in eo Collegio verſaretur, Tertulliani librum de Præſcriptione hæreticorum, Gallica interpretatione reddidit, & doctiſſimis obſervationibus illuſtravit. Pariſiis apud Michaelem Vaſcoſanum: recuditur anno MDLXIII. ibidem apud eundem. Eodem anno Gallice quoque tranſtulit librum de Corona, Pariſ. apud eundem. Præterea librum Gallicum compoſuit, cui titulus eſt:

Remonſtrance ſalutaire aux dévoiez, qu'il n'eſt permis aux ſujets, ſous quelque pretexte que ce ſoit, de lever les armes contre leur Roi ou Prince: le tout prouvé par Ecritures ſaintes. A Paris MDLXVII. *chez Guillaume Chaudiere.*

CAPUT LXVIII.

De Petro Sanflorio.

PETRUS Sanflorius Monſpelienſis, in duobus inferioribus Navarrici Collegii Sodalitiis inſtitutus eſt: id ipſe ſignificat Jacobo Amioto inſcribens ſuum de Rhetoricis Inſtitutionibus libellum. *Tua humanitas*, inquit, *in numerum alumnorum Caroli Regis Francorum Chriſtianiſſimi adſtrictum retinuit, retentumque præclariſſimis muneribus exornavit.* In hac ipſa dedicatione ait ſe præceptores habuiſſe Nicolaum Huxum & Joannem Cotereum, qui circa annum

MDLVII. Philoſophiam in Navarræ Collegio docuit. Poſt annum MDLXI. quo adhuc ibi degebat, ad Medicorum Scholas ſe contulit, in quibus celebris Doctor evaſit. Interim elucubravit quædam opera, quæ ſic nuncupantur.

Libellus Inſtitutionum Rhetoricarum, ad Ariſtotelis, Ciceronis, Quintiliani, Rodolphi Agricolæ, & aliorum probatiſſimorum auctorum præceptiones de arte dicendi interpretandas & intelligendas neceſſarius. Pariſiis ex regio Navarræ Gymnaſio anno MDLXI. apud Thomam Brumenium.

Theſaurus Ariſtotelicus, in quo cum univerſæ Philoſophiæ præceptiones, tum rerum variarum problemata & hiſtoriæ explicantur. Venetiis anno MDLXV. & Pariſiis anno MDLXXVI. apud Martinum Juvenem.

CAPUT LXIX.

De Petro Emotta.

PETRUS Emetta Heduenſis anno MDLXVI. Navarrici Theologorum Sodalitii factus eſt alumnus, & ſexennio poſt Pariſienſis in Theologia Magiſter. Vir fuit pius, in ſanctorum Patrum lectione non mediocriter verſatus, atque Eccleſiaſticarum fidei controverſiarum peritiſſimus. Laudunenſis Eccleſiaſtæ officium, quod ei Præſul optimus dedit, magna cum dignitate ſuſtinuit. Quare cum in habendis ad populum concionibus, tum in edendis libris omne otium tempuſque contrivit. Anno MDLXXVIII. menſe Octobri electus eſt Decanus, & anno MDLXXX. mortem oppetiit Calendis Auguſti: ſic brevi tempora multa implevit. Dum in vivis erat, alia Latine, alia Gallice ſcripſit. Quæ Latine ſcripſit, Pariſiis anno MDLXXVIII. prodierunt apud Michaelem Sonnium. Sunt autem quatuor de Catholica fidei profeſſione libri, qui hoc modo inſcribuntur:

Catholica fidei profeſſio, primum utriuſque Teſtamenti, deinde ſanctiſſimorum Patrum, qui primis duobus ſæculis floruerunt, teſtimoniis confirmata, & digeſta in quatuor libros. Quorum primus ea, quæ ad fidei, Angelorum & Sanctorum cognitionem cultumque pertinent, complectitur. Secundus de homine, & Dei erga illum providentia, prædeſtinatione, juſtificatione, mediiſque agit. Tertius de Sacramentis tractat. Quartus de hominis noviſſimis breviter diſſerit.

Quæ vero Gallice ſcripſit, poſt ejus obitum juris publici facta ſunt, & in tres diviſa tomos, qui ſic inſcribuntur:

Sermons & Exhortations Catholiques ſur les Epiſtres & Evangiles de chaque Dimanche de l'année, en deux Tomes. A Paris MDLXXXII. *&* MDLXXXVIII. *chez Nicolas Cheſneau.*

Sermons & Exhortations Catholiques ſur les Epiſtres & Evangiles du Commun des Saints, & des ſept Sacremens, en vn Tome. A Paris MDLXXXII. *chez Nicolas Cheſneau, &* MDXC. *chez Ieroſme Marneſ.*

CAPUT LXX.

De Pelletariis fratribus.

PELLETARII ſex fratres Cenomannis nati ſunt, Alexander, Victorius, Petrus, Joannes, Jacobus & Julianus, qui virtute & ſcientiarum ſplendore majoribus ſuis, alias non ignobilibus præluxere. Tres vltimi Navarræ Collegio non vulgare decus importarunt, qui cum in aliis Academiæ Gymnaſiis, tum in Navarrico maxime Sodales inſtituti ſunt. Joannes Philoſophiam & Mathematicas diſciplinas magna cum exiſtimatione ſui docuit, & anno MDXXXIX. in Pariſienſium Theologorum cœtum adſcriptus eſt; deinde anno MDLV. Navarrici Collegii regimen aſſecutus. Tum Piſſiaceno conventui & Tridentinæ interfuit Synodo, & in ea factus eſt ſancti Jacobi Pariſienſis Curio. Denique Tridento cum rediiſſet Lutetiam, Regibus Carolo IX. & Henrico III. Principibus, Magiſtratibus, ſummis, infimis, bonis omnibus acceptiſſimus vixit. Bleſenſibus anni MDLXXVI. Comitiis adſuit. Navarræ Collegium & ſancti Jacobi Eccleſiam ita vigilanter ac prudenter adminiſtravit, vt inde laudem reportaverit æternum duraturam. Singula rerum momenta in quibus excelluit, non commemoro, ne infinitus ſim: attingo duntaxat Pariſienſis Senatus inſtitutum, quo lites ad eum de rebus piis dirimendas ſæpius remiſit. Gravis per id tempus excitata eſt in Eccleſia Lugdunenſi de ſacris ritibus contentio, & ad Pariſienſem Senatum delata; ſed eam Senatus ab Joanne Pelletatio dijudicari ſtatuit. Fuerat quoque vir probus ac pius,

pius, qui pecuniæ vim ingentem teſtamento legaverat, & quorundam Joannis noſtri conſanguineorum fidei commiſerat, vt pro arbitrio vel aliis impertirentur, vel ſibi reſervarent. Verum aliqua ſupremarum tabularum obſcuritate factum eſt, vt legatum illud coram Senatu in diſceptationem venerit. Eam controverſiam Senatus voluit ab ipſo Joanne terminari, adeo magnam probitatis illius opinionem imbiberat. Tunc Joannes conſanguineis ſuis, fratri videlicet & ejus conjugi, abjudicavit legatum, quod iis Judices propter Joannis commendationem reliquiſſent. Exempla hæc duo notaſſe ſufficit. Ut meritorum, ſic & dierum plenus vivere deſiit anno MDLXXXIII. IV. Non. Octobr. & in Æde Navarrica ſepultus eſt. Illius tumulo Gallicum epitaphium hoc inſcribitur:

Ci giſt noble & ſcientifique perſonne Maiſtre Iean le Pelletier, en ſon vivant Docteur & Doien de la Faculté de Theologie, Grand Maiſtre de la Maiſon de Navarre, & Curé de Saint Iacques de la Boucherie, qui trépaſſa le 28. Septembre 1583.

Is doctiſſimus cum eſſet Theologus, multa & præclara potuit ſcribere: nihil tamen ſcripſit, nihil publicis monumentis conſignavit: ſolis virtutibus & benefactis memoriam ſuam ad poſteros tranſmiſit. Eam quandiu Navarræ ſtabit Collegium, quandiu Tridentinum remanebit Concilium, nulla inobſcurabit oblivio.

Julianus poſtquam liberales artes diu multumque docuiſſet, anno MDLXXVI. inſtitutus eſt Navarræ Philoſophorum Hypodidaſcalus, & anno MDLXXX. renunciatus in Theologica Facultate Magiſter: qui poſt Joannem fratrem ſancti Jacobi parœciam gubernavit, & difficillimis Regni & Eccleſiæ Gallicanæ temporibus defenſorem ſe Religionis acerrimum præſtitit. Nihil, quod ſciam, publicæ notitiæ mandavit.

Jacobus Joannem fratrem audivit in Philoſophicis & Mathematicis diſciplinis, quas & ipſe poſtea diligenter excoluit. Non longe poſt e regio Navarræ Collegio tranſiit ad Bajocenſe, cujus principatum tenebat anno MDXLVII. cum in Eccleſia Pariſienſi Henricum VIII. Anglorum Regem funebri oratione proſecutus eſt. Tunc annum ætatis

Digitized by Google

agebat trigeſimum, ex quo qualem & quantum eum virum eſſe oportuit, intelligi facile poteſt. Deinde conſilio fratris animum ad Medicinam appulit, & in ejus Facultate celeberrimus evaſit; immo illum vt Poetam, vt Mathematicum, vt Medicum ſuſpexere omnes, adeo profeſſionis cujuſlibet excellentiam attigerat; ſed majori famæ, quam fortunæ proventu. Qua de re tota ſic ad Joannem Lugduno ſcribit Lutetiam Pariſiorum: *Tanta ſunt tua erga me merita, quanta a fratre expectare potui aut debui. Te enim ab ineunte mea adoleſcentia ſtudiorum meorum moderatorem habui, & in Philoſophiæ initiis etiam præceptorem. Ac poſt emergente ætate, ad vitæ inſtitutionem te mihi prudentiſſimum monitorem fuiſſe ſemper cognovi. Nam cum veſtris omnium fratrum conſiliis tandiu paruerim, quandiu aut ætas, aut naturæ ductus tulit, tibi vni præ ceteris auſcultavi. Sic enim me Victorio impulſore, totum pene quinquiennium in legum ſtudio conſumpſiſſe. Quod inſtitutum mihi novitatis ſtudio aliquandiu non diſplicuit. Certe cum ætas ad maturitatem ſpectare cœpiſſet, meique juris ac mancipii eſſem, vaga illa rerum forenſium tractatione deterritus, ad Philoſophiam redii, & te auctore ad Medicinam me converti, in qua me magnopere delectavit naturæ locupletiſſima Hiſtoria, ad eamque profeſſionem ſatis libenter meæ vitæ modum direxi & compoſui. Ex illa me meus genius ad magnatum favorem conquirendum interpellavit, vbi quantum profecerim, me certe non pœnitet. Quod enim præter animi ſententiam accidit, vtrum mea culpa, an meo quodam fato acciderit, nihil dico. Unum hoc dico, me ex ea aſſectatione ad vitæ rationem multa præcepta reportaſſe. Hominum enim diverſa conſuetudo mihi non parva acceſſione judicium confirmavit, & ſcribendi facultatem comparavit. Nemo enim quicquam laude dignum ſcribet vnquam, niſi qui rerum ipſarum variam cognitionem ad ſtudium illud vmbratile adhibendam ſibi propoſuerit. Quippe cum ad ſcribendum ſit genius quidam, qui ſi lectione tantum foveatur, non etiam experientia & vſu roboretur, non conſiſtet, neque ad ætates ferendas idoneus evadet. Atque ea de cauſa, quæ in poetico genere ſcripſimus, ad temporum memoriam tranſitura ſperamus. Certe oratio noſtra pacificatoria nos rerum non ignaros eſſe teſtatur. Quæ vero in Mathematicis ſcribuntur, ex rara & firma veritatis profeſſione ſuum*

Digitized by Google

habent genium immortalitatis; poeticen quidem amplexi ſumus, animi impetu & ardore quodam, poſt etiam ingenii concertatione. Sed deferbuit jam illa laudis contentio noſtra, poeticos illos ſpiritus ſenſim remitto, Mathematicas in perpetuum retineo. Hæc enim ſtudia mihi deſtinata eſſe ſentio. Quibus cum antea delectarer, nunc etiam vivo. Quid facerem? honores non ſitio, gloriam non deſidero. Interim tamen ſic vivo, (dicam enim apud te ingenue id quod res eſt) tanquam id quod non poſtulo, expectem. Eas diſciplinas colo & amo, non modo quod (vt ille de re ruſtica dicebat) minime male cogitantes ſint, qui in eo ſtudio occupati ſunt; ſed quod omnium maxime divinas eſſe judicem. Theologiam veſtram excipio, niſi rerum divinarum cognitio e Mathematicis emerſiſſe concedatur, Platonis teſtimonio, qui Deum ſine fine γεωμετρεῖν exiſtimabat. Nam quid ego de numeris dicam, quorum conſenſio & natura imaginem quandam æternitatis refert? Rerum concordiam, animorumque ſympathiam evidentiſſime exhibet Muſicæ harmonia. Divini illius opificii principia & conſtitutiones certiſſimis dimenſionibus firmatas objicit Geometriæ ſpeculatio. Denique ad Deum optimum maximum ſuſpiciendum animos noſtros erigit rerum cæleſtium contemplatio: quanquam ſcio te in eo a me valde diſſentire. Mihi enim per literas declaraſti, Mathematicas veſtræ Theologiæ alienas & prope contrarias eſſe. Equidem illud de te miror, cum eas artes olim docueris, dum Philoſophiæ ſtudium conficeres, per quas etiam vobis aditum ad veſtram diſciplinam præſtruitis. Hæc ille, quibus magnam vitæ ſuæ ac ſtudiorum partem exponit. Fuit igitur illi varium & verſatile ingenium, quod nullis fere incluſum ſpatiis, per omnes omnium generum diſciplinas liberius evagaretur. Circa annum M D L. ſeceſſit Burdegalam, & inde Pictavium, ibique de Orthographia ad veterum imitationem concinnat dialogos, quibus præter vſu receptam apud Gallos ſcribendi rationem ac formulam, perinde ſcribendum ac loquendum aſſeverat. Deinde profectus eſt Lugdunum, ibique aliquot annos commoratus alia atque alia opera componit, & anno M D-L V I I. ad Pontum Tiartum ſcribit, Romam ſe cogitare. *Nunc*, inquit, *ad Romanos tranſeo, a quibus ampliorem honeſtioremque conditionem neſcio quo augurio mihi polliceor.*

Digitized by Google

Ea enim gens omni memoria, quos ſemel in fidem recepit, ſanctiſſime retinuit, & fortiſſime propugnavit; Galli vero externorum vnice amantes, & ſuorum egregii contemptores ſemper fuerunt. Quæ res, opinor, effecit, vt me tandem aliquando Gallum profiterer, & ad exteros transfugerem. Sed heus! tu inquies, quo is te perditum? ejuſmodi mores nemo Romanus æquo animo feret. Equidem illos aut omnino exuendos mihi, aut gnaviter diſſimulandos eſſe video, niſi quod cauſam meæ defectionis probaturus ſum, & quod caput eſt, in fide permanebo. Sciunt enim qui me norunt, quam ſim firmus in retinendis conſiliis. Sed hæc poſteriora quanquam tecum jocatus ſum, tamen ridendo dicere verum nihil vetat. Sub annum MDLVIII. revertit Pariſios, idque ad finem memoratæ ad fratrem epiſtolæ ſignificat his verbis: *Vos mirum in modum videre cupio, totuſque Lutetiam veſtram cogito, hujus longinguitatis temporum & locorum pertæſus: atque ea re hanc profectionis occaſionem mihi eſſe oblatam, vehementer etiam atque etiam lætor.* Tunc cum hac in vrbe verſaretur, Latino & Gallico ſermone publicavit orationem, qua Carolum V. & Henricum II. alias fuerat ad pacem cohortatus. Deinde poſt aliquod temporis ſpatium abiit in Sabaudiam, & Annecii manens poema confecit, quo quicquid eo loci notatu dignum occurrerat, deſcribit. Poſtremo circa annum MDLXXIII. repetiit Lutetiam, eaque in vrbe, quod antea nullibi facere potuerat, ſtabile rerum ſuarum domicilium elegit, Gymnaſiarcha Cenomannenſium conſtitutus. Amicos habuit maximos & illuſtres Pontum Tiartum, Petrum Ronſardum, Mauricium Scævam, Joannem Fernelium, Hieronymum Cardanum, Petrum Novium, & Paſchaſium Hamelium, quos ſibi ſua virtute & doctrina devinxerat: ad illos elegantiſſimas ſubinde dabat literas, quorum ſpecimina hodieque extant ad calcem illius ad Euclidis elementa demonſtrationum. Quibus igitur operibus nomen ſuum æternitati commendavit, ea ſunt partim Latine, partim Gallice exarata.

Latina ſunt:

Oratio pacificatoria ad Chriſtianos Principes Carolum V. Imperatorem & Henricum II. Galliæ Regem; deinde in Gallicum verſa. Pariſiis anno MDLVIII. apud Michaelem Vaſcoſanum.

Digitized by Google

De hac oratione loquitur ad Joannem fratrem, Navarræorum Gymnaſiarcham.

Algebra Latine & Gallice publicata. Lugduni anno MDLIV. apud Joannem Torneſium.

Demonſtrationum in Euclidis elementa geometrica libri ſex, quibus octo adjiciuntur epiſtolæ: prima ad Joannem fratrem, ſecunda ad Pontum Tiartum, tertia ad Petrum Ronſardum, quarta ad Mauricium Scævam, quinta ad Joannem Fernelium, ſexta ad Hieronymum Cardanum, ſeptima ad Petrum Novium, octava ad Paſchaſium Hamelium. Lugduni anno MDLVII. apud eundem.

Demonſtrationes tres. Prima de anguli rectilinei & curvilinei æqualitate. Secunda de lineæ in tres partes continue proportionales ſectione. Tertia de areæ trianguli ex numeris æſtimatione. Pariſiis anno MDLIX. apud Hieronymum Marneſum.

Commentarii tres; primus de dimenſione circuli; ſecundus de contractu linearum, & de duabus lineis in eodem plano, neque parallelis, neque concurrentibus; tertius de conſtitutione horoſcopii. Baſileæ anno MDLXIII. apud Joannem Oporinum.

In Chriſtophorum Clavium de contractu linearum Apologia.

De conciliatione locorum Galeni ſectiones duæ.

De peſte libellus.

Annotationes in Arithmeticam Gemmæ Friſii.

Compendium de fractionibus aſtronomicis, & de cognoſcendis per memoriam Calendis, Nonis, Idibus, Feſtis mobilibus, de loco Lunæ & Solis in Zodiaco. Pariſiis anno MDLIX. apud Guillelmum Cavellatum.

Gallica ſunt ſolutæ & ſtrictæ orationis.

Ars poetica Horatii in Gallicum ſermonem converſa. Pariſiis anno MDXLIV. & MDXLV. apud Michaelem Vaſcoſanum.

Duo primi Odyſſeæ libri. Primus Georgicorum Virgilii liber. Tres Horatii Odæ. Unum Martialis epigramma. Duodecim Petrarchæ Teſſaradecaſticha in Gallicum ſermonem converſa. Pariſ. anno MDXLVII. apud eundem.

Congratulation ſur le nouveau Regne de Henri II. Epigrammes, Antitheſes du Courtiſan & de l'homme de repos. Imprimé tout enſemble en un volume. A Paris MDXLVII. chez Michel Vaſcoſan.

Oraiſon funebre ſur la mort de Henri VIII. Roi d'Angleterre, prononcée dans l'Egliſe de Paris.

Dialogues de l'orthographie & prononciation Françoiſe en deux livres, avec l'Apologie à Louïs Megret. A Poitiers MDL. chez Engilbert Marnef.

L'Arithmetique reveuë & corrigée, par lui compoſée à Lyon. A Lyon MDLIV. chez Iean de Tournes, & à Paris chez Nicolas Chemin.

L'Algebre départie en deux livres. A Lyon MDLIV. chez le meſme.

Enſeignemens de vertu au petit Seigneur Timoleon de Coſſé, premier fils du Maréchal de Briſſac. A Lyon MDLIV. chez le meſme.

L'Art poetique diviſé en deux livres. A Lyon MDLV. chez Iean de Tournes & Guillaume Gaze.

L'Amour des amours contenant XCVI. ſonnets, l'amour volant, le Parnaſſe, l'Vranie, l'air, les trois regions de l'air, la roſée, le frimas, la pluie, la greſle, la neige, les vents, la foudre, la Lune, Mercure, Venus, le Soleil, Mars, vers lyriques, le roſſignol, les deſcriptions des quatre ſaiſons de l'année, Epiſtre à Monſieur le Mareſchal Briſſac, en un volume. A Lion MDLV. chez Iean de Tournes.

Autres opuſcules en vers, à ſçavoir chanſon, epigrammes, ſonnets, ode, epithalame, ode à Louiſe Labbé Lyonnoiſe, le deſeſperé, le content, l'aloüette. A Lyon M D L V. *chez le meſme.*

Les loüanges, à ſçavoir la parole, les trois graces, l'honneur, le fourmi, la ſcience. Plus, deſcription des deux planetes, Iupiter & Saturne. Aucuns paſſages traduits de Virgile. A Paris chez Robert Colombel.

La Savoye ou deſcription du païs de Savoye en trois livres. A Annecy M D L X X I I. *chez Iacques Bertrand.*

Les nouvelles recreations de Bonaventure des Perreis.

De l'uſage de Geometrie. A Paris M D L X X I I I. *chez Gille Gourbin.*

In eadem vrbe vita functus eſt Gymnaſiarcha Cenomannenſis anno MDLXXXVI. vt tradit Jacobus Severtius.

Hic omittendum non eſt elogium quod in tanti viri gratiam confecit Scævola Sammarthanus. *Te vero, Iacobe Pelletari, non vulgare Cenomannorum decus, quo potius nomine commendem? Fuit enim tibi varium & verſatile ingenium, quod multis incluſum ſpatiis per omnes omnium generum diſciplinas liberius evagaretur; tandemque & in omni vita libertatem ſervare viſus es, cum nullibi unquam ſtabile rerum domicilium elegeris. Nec eo minus interea ſolebas ea meditari & componere, quæ non niſi ab homine plane quieto, & in ſtudiorum laboribus aſſiduo proficiſci viderentur; majore tamen famæ quam fortunæ proventu. Cui fauſtiſſimum exordium præbuerunt elegantes illi de Orthographia dialogi ad veterum imitationem tibi Gallice conſcripti, quibus præter uſu receptam apud Gallos ſcribendi rationem & formulam, perinde ſcribendum ac loquendum aſſeveras. Scribebas autem ea lingua profecto mundiſſime, neque ſolum dialogos, epiſtolas & poemata, quæ nitoris orationem facile recipiunt, verumetiam aſperas & ſpinoſas Mathematicarum artium præceptiones, quas admirabili methodo facilitateque tractabas. Nam licet Medicinæ nomen dederis, Matheſeos tamen ſtudium, quo juvenis flagraveras, neque vir neque ſenex unquam remiſiſti, multa in Euclidem Latine commentatus, quæ jam extant: ſed caſtigationes & ſcholia, quæ dum Critici quoque perſonam ſuſtines, in Ciceronem, Virgilium & Horatium, ante paulo quam nobis eripereris, exaraveras, nondum, quod ſciam, in publicum exiere. Te autem luximus eodem illo menſe Galliæ inſuper luctuoſo, quo a noſtris, Philippo Strozio Duce, adverſus navales Hiſpanorum copias ad inſulam divi Michaelis infeliciter pugnatum eſt.*

Digitized by Google

CAPUT LXXI.

De Nicolao Marchantio.

NICOLAUS Marchantius circa annum MDLXVIII. pedem intulit in Navarricum Sodalitium, ibique multam Theologiæ dans operam, ante egreſſus eſt, quam curſum abſolveret, nec eas diſputationes inſtituit, quibus magiſterium adipiſceretur. Is erat Latine Græceque eruditus, & in lectione ſanctorum Patrum nobiliter verſatus. Gallicum ſcripſit librum, cui titulus eſt:

Claire probation de la Foy & Doctrine Chreſtienne contre les pauvres ſeduits.

CAPUT LXXII.

De Henrico Godefrido.

HENRICUS Godefridus honorata Pariſienſium familia natus eſt; deinde adoleſcens monaſticum ſancti Dionyſii inſtitutum profeſſus, circa annum MDLXVIII. in Navarrici Collegii diſciplinam ſe recepit, ibique Theologici Sodalitii conſuetudine vſus eſt ad annum vſque MDLXXVI. quo Pariſienſe magiſterium ſumpſit. Vir erat ſingulari pietate & magnis ingenii ornamentis & dotibus inſtructus, & brevi quantum dicendo & ſcribendo poſſet, oſtendit. Nam anno MDLXXVII. Gallice compoſuit quæ ſequuntur:

Oraiſon funebre de Maximilian Empereur, prononcée le 9. Ianvier l'an 1577. en l'Egliſe de Paris, avec vn brief avertiſſement pour conſoler les malades en Dieu. A Paris MDLXXVII. *chez Denys Dupré.*

Traité & remonstrance à tous Chreſtiens pour deteſter & delaiſſer l'vſure, avec la reſolution des cas & difficultez qui ſe rencontrent en cette matiere. A Paris au College de Navarre MDLXXVII. *chez Nicolas Cheſneau.*

Declaration des ſaintes Reliques trouvées le 22. jour de May 1577. en l'Egliſe-Prieuré Saint Denys de Lestré, aux deſſous des ſepultures, éſquelles premierement eſtoient les corps des Saints Denys, Ruſtic & Eleuthere, avec vn bref narré de la fondation dudit Prieuré.

Hoc opus juxta credulitatem illius temporis lucubratum fuit.

Ceterum Henricus Godefridus egregii concionatoris laude floruit, & in Eccleſia ſancti Dionyſii munere Cantoris defunctus eſt.

Caput LXXIII.

De Guillelmo Ruzæo.

Guillelmus Ruzæus eſt ortus ea Pariſiorum familia, quæ & in Caſtellana illius vrbis Curia juris dicendi poteſtate, & juris docendi peritia magnum ſibi nominis ſplendorem compararat. Duobus in Academiæ Collegiis politiores literas didicit. In Mignonio primum, deinde in Navarrico, vbi poſtea Rhetoricam aliquot annos profeſſus, Theologiæ ſe dedidit, & anno MDL. in Theologorum Scholis Magiſtrum Sententiarum expoſuit. Tum Academiam rexit, & anno MDLIII. magiſterium in ſacra Facultate conſecutus eſt. Eſpencæus Navarricum Sodalitium commemorat in nuncupatione ſermonis, quem cum eſſet Baccalarius, de tribus Franciæ liliis habuerat: *Ne hic quidem ſermunculus lucem videre nullo patrono auſus eſt. Ad quem vero fœtus Navarricus ſecurius confugeret, quam ad te, Ruzæe, Navarræ matris noſtræ filium & alumnum?* Non multo poſt adeptum Doctoris gradum, aſcitus in aulam, vt eſſet Henrico II. Regi a Confeſſionibus. Ibi vir pius & doctus ceteris exemplum bene vivendi dedit, & in reducendis ad fidem heterodoxis proceribus curam poſuit omnem. Franciſcum Colignium Andelotium aggreſſus eſt. Sed quia illius pertinaciam edomare non potuit, hominem deſeruit. Id anno MDLVIII. cupide notat, qui reformatarum Eccleſiarum Hiſtoriam conſcripſit, quo in loco Ruzæum regiæ confeſſionis exceptorem dixit. Deinde anno MDLXI. Vincentii Lirinenſis verſionem Ruzæus ipſe nuncupavit tribus Henrici II. filiis; Maximiliano, Aurelianenſium; Alexandro, Ingoliſmenſium; Herculi, Andegavenſium Duci: quibus

bus ſe eſſe a largitionibus & confeſſionibus inſcripſit. Præterea Caroli IX. qui Maximiliani nomen mutaverat, in literis inſtitutor fuit. Quapropter Eſpencæus in memorata ſermonis dedicatione, Ruzæum Caroli Confeſſorem, & Carolum Ruzæi alumnum nominavit. *Te, inquit, ſermo meus, licet alias inſtructiſſimum, aliqua tamen juvare forte poſſit in erudiendo alumno, pariter & altore tuo Chriſtianiſſimo Rege noſtro Carolo IX. ut qui judice te ac viam monſtrante, in noſtro Francicorum Liliorum Pratulo floſculos aliquot non inſuaves, facile nec longa inambulatione reperiat.* Hæc ille ad annum MDLXI. quo Carolus regnare cœpit. Confeſſorem porro in inſcriptione dedicationis jam appellarat. Hinc nominis ſplendor, vitæ integritas & præſtita tot Principibus officia effecerunt, vt Macloavienſis Eccleſiæ Præſul conſtitueretur, & ab ea brevi circa annum MDLXXII. in Andegavenſem transferretur. Henricus III. cum mortuo fratre Carolo Regnum adivit, Ruzæum ſacræ Pœnitentiæ adminiſtrum habere voluit. Quod munus poſtea dimiſit, vt omne tempus ſuum & ſtudium in Andegavenſem Eccleſiam impenderet. Scriptorum vix vllus eſt, qui Guillelmum Ruzæum noverit, & non laudarit. Genebrardus in Chronographia *virum ſcriptis & pietate illuſtrem*, & Scævola Sammarthanus in poematiis *doctiſſimum* prædicavit. Marinus Libergeus in oratione, quam in Andegavenſi Juris auditorio habuit ad annum MDLXXIV. Ruzæi virtutes his verbis exequitur: *Eſt hujus civitatis Antiſtes dominus Guillelmus Ruzæus ſummus Theologus, qui præſens ſalutari voce & integerrimæ vitæ exemplo, abſens etiam liberalitate, auctoritate & præclaris officiis hanc Academiam, ejuſque Profeſſores & alumnos informat, ornat & tuetur. Is non, vt plerique alii hujus ætatis Epiſcopi, inſidioſis voluptatum illecebris delinitus, non ignorationis tenebris occæcatus, non avaritia, ambitione, & indignis homine nedum Epiſcopo vitiis & ſceleribus coopertus, Sacerdotum opes in res ludicras & pernicioſas confert, aut temere conſumit; ſed bonis viris & eruditis beneficentia ſublevandis, literis & literatis fovendis, aliiſque rebus peragendis, quibus vera æternaque gloria & ſalus comparatur.* Non ſine piaculo præterirem Stephanum Sampaium Luſitanum, Pariſienſem Theologum, qui quicquid

Digitized by Google

Libergeus aſſeruit, ita confirmat in Arcani theſauri nuncupatione. *Quibus de cauſis ſi vterque Chriſtianiſſimorum fratrum, Carolus & Henricus Reges, te ad ſacras confeſſiones conſultiſſime eligentes in ſede ſancti Maclovii primo collocarunt, deinde & ad ipſam Andegavenſem tranſtulerunt, audebo dicere ipſos potius Eccleſiæ Epiſcopum dediſſe, quam Epiſcopo Eccleſiam. Conſtat enim quanta ſemper tibi commiſſarum ovium ductus ſolicitudine miniſterium hoc adimpleveris, atque adimpleas; & cum quanta liberalitate, juxta divini Apoſtoli Pauli conſilium, avaritiam vitando, theſauros Eccleſiæ juſte diſpenſes, domum tuam atque menſam omnibus quibuſcunque egentibus communem faciens, ſcholaſticiſque multis pro literarum ſtudio perſequendo, expenſas non minus largiter, quam humaniter miniſtrando.* His teſtibus Ruzæi vita conſignatur. Anno MDLXXVI. Bleſas adiit, quo Regni totius ordinum delecti convenerant, atque ibi graviſſimam & civis & Eccleſiaſtici perſonam ſuſtinuit. Tum provinciali Concilio, quod Turonis anno MDLXXXIII. habitum eſt, reformandæ Eccleſiæ ſtudioſiſſimus interfuit. Gallice vertit Vincentii Lirinenſis adverſus profanas omnium hæreſeωn novitates Commonitoria duo. Pariſiis anno MDLXI. apud Michaelem Vaſcoſanum, & Lugduni MDLXX.

Lutetiæ de vita deceſſit anno MDLXXXVII. & ad ſancti Pauli ſepultus in loco majorum.

Caput LXXIV.

De Jacobo Buchereo.

Jacobus Buchereus Pariſienſis, cum in Navarrico Philoſophorum Sodalitio educatus eſſet circa annum MDLXII. docuiſſetque Philoſophiam, in eodem lucubravit opus vtiliſſimum, quod inſcribitur:

Libri tres Florum illuſtrium Ariſtotelis ex vera Philoſophia collectorum, ad certa quædam capita revocatorum. Pariſiis anno MDLXXV. apud Hieronymum Marnefum.

CAPUT LXXV.

De Maximiliano Guillaudo.

MAXIMILIANUS Guillaudus circa annum Chriſti MDXXII. Cabilone lucis vſuram accepit. Patrem habuit Claudium, qui eo loci Quæſtoris munere functus eſt, & anno MDLXXVI. Bleſenſibus totius Regni Comitiis interfuit. Maximilianus politioribus literis & Philoſophicis diſciplinis imbutus cum eſſet, anno MDLVI. Navarricum Collegium inivit, & in Theologorum contubernium receptus, anno MDLXI. magiſterium aſſumpſit. Tunc factus eſt præceptor Caroli Borbonii, qui poſtea Cardinalis & Rotomagenſis Archiepiſcopus extitit; deinde Canonicus & Rotomagenſis apud Caletes Archidiaconus; poſtremo Canonicus & Cantor Caſtellionenſis ad Lupam, ibique Monaſterii ſanctæ Genovefæ Prior. Edidit præfationem ſatis idoneam in quadrageſimales Latinas Claudii Guillaudi Bellijocenſis, Pariſienſis Theologi, homilias, quas prælo mandari curavit Pariſ. anno MDLXVIII. apud Michaelem Rognium & Petrum Huillerium.

Circa annum MDXCVII. Caſtellione ad Lupam menſe Auguſto exceſſit, cum annum ætatis ageret ſeptuageſimum quintum, & ibi ad ſanctæ Genovefæ conditus eſt.

CAPUT LXXVI.

De Petro Vielo.

PETRUS Vielus Cenomannenſis anno MDXL. Sodalitium Navarricum intravit, & anno MDXLVII. in Doctorum Theologiæ ordinem allectus eſt. Vir pius ac doctus ſpartam quam nactus erat, & Gallice & Latine ornavit. Et primum quidem Gallico ſermone do-

navit Optatum Milevitanum Epiſcopum, & Franciſci Balduini præfationem. Ad hæc Donatiſtarum Hiſtoriam Gallicis obſervationibus & notis illuſtravit in Collegio Navarræ, Pariſiis anno MDLXIV. apud Federicum Morellum, in 8°.

Item ſcripſit librum, cui titulus eſt: *Premiere Inſtruction pour les enfans & tous Chreſtiens, ſelon l'vſage ancien de l'Egliſe Catholique. A Paris* MDLXIX. *chez Nicolas Cheſneau, in* 8°.

Vitas plurium Sanctorum Gallice reddidit & compoſuit, quæ editis eo tempore Sanctorum Hiſtoriis inſertæ habentur.

Traité du mal de la Simonie. A Paris MDLXXVI. *chez Nicolas Cheſneau, in* 8°.

Horas diurnas ad vſum Cenomannenſis Eccleſiæ e Latino in Gallicum vertit, vt notat Franciſcus Cenomannocrucius; ſed editionis annum minime notat.

Deinde Latinas obſervationes editis a ſe Davidis Pſalmis adjecit, titulumque fecit: *Davidis Pſalmi argumentis, orationibus & annotationibus, majore multo quam antea & perſpicuitate & brevitate illuſtrati.* Pariſiis anno MDLXXV. apud Joannem Heuquevillam, in 16°. Theologus optimus, vir ditiſſimæ paupertatis, obiit in Cenomannica vrbe anno MDLXXXII. XIV. Calendas Septembris.

CAPUT LXXVII.

De Joanne Cotereo.

JOANNES Cotereus genere Remenſis, non, vt in Athenis Belgicis Franciſcus Suvertius ſcribit, Tornacenſis; ſed Tornacenſes habuit conſanguineos, quorum meminit in nuncupatione operis de tranquillitate animi. Anno MDLVII. dialecticorum ordini apud regiam Navarram præfectus eſt, & anno MDLVIII. factus illorum Hypodidaſcalus, tum anno MDLXIII. in Theologia Magiſter. Sub illud tempus exordium cœpit Duacenſis Academia, cujus vnus e pri-

Digitized by Google

mis Profeſſoribus fuit; deinde in Tornacenſem Archidiaconum admiſſus omnem vitam ſuam, qua docendo, qua concionando conſumpſit. Hinc illum Suvertius *virum omnis politioris doctrinæ ornamentis excultiſſimum*: inde Laurentius Landmeterus *præclarum eruditione & eloquentia virum* appellat. Coterei virtus & pietas tum maxime enituit, cum hæretici Tornacum turbarunt. Novatores concionibus polemicis afflixit, Catholicos firmavit, & cives Regi ſuo conciliavit.

Edidit Gallice ſeptem concionum tomos, quorum quatuor primi eundem habent titulum. Videlicet:

Flores dominicales aut Sermones & ſanctæ exercitationes in Epiſtolas & Evangelia Dominicarum & Feſtorum totius anni, in 8°. Pariſiis anno MDLXXXVIII. apud Guillelmum Calderium, & anno MDCXIII. apud Robertum Foetum.

Quintus continet Sermones in decem plagas Ægypti, in 8°. Pariſiis anno MDLXXXVIII. apud eundem Calderium.

Sextus continet Sermones in Prophetam Jonam. Pariſ. anno MDLXXXVIII. apud eundem.

Septimus continet commentatios per modum ſermonum, in quibus decem præcepta Dei familiariter exponuntur, & annotantur vitia & peccata, vt hæreſes & alia id genus, tum ſtatuum, tum populi, juxta materiam vniuſcujuſque peccati. Pariſiis apud Guillelmum Calderium MDLXXVI.

Tractatum ſcripſit de quiete & tranquillitate animæ tres in libros diſtributum. Additur oratio habita in funere Guilleberti Tornacenſis Epiſcopi. Pariſ. anno MDLXXV. apud eundem.

CAPUT LXXVIII.

De Gabriele Prateolo.

GABRIEL Prateolus Marcoſſii, ex optimis quidem, ſed tenuioris fortunæ parentibus ortum habuit. Marcoſſium in Pariſienſi pago locus eſt, quem illuſtriſſimum effecit. In duobus Navarrici Collegii Sodalitiis inferioribus inſtitutus reliquos antevertit. Deinde Theologiæ Scholas frequentavit; ſed ſolennem in iis pro more diſputationem nullam inſtituit, nec vllum in ſacra Facultate gradum con-

ſecutus eſt. Se totum in literas politiores abdidit, eas quæ privatim, qua publice in eodem Collegio docuit. Alibi quoque ludum aperuit: vnius Collegii quamlibet magni parietes virum Latine & Græce doctiſſimum continere non ſemper potuerunt; in hoc autem docendi munere plus minus triginta annos impendit. Quod ipſe teſtatur in nuncupatione operis, quo vniverſas & Pauli & aliorum Apoſtolorum Epiſtolas corpus in vnum digeſſit. Italiam profectus gentis linguam didicit, & conſcriptos ea libros in Gallicum convertit. Pluribus jam editis cum Latine, tum Gallice operibus rediit in Navarræ Collegium, & veterum Patrum Theologiæ Eccleſiaſticæque Hiſtoriæ diligentius quam antea incubuit. Hinc idoneos vtrique profeſſioni libros elucubravit. Tum devoratis reipublicæ literariæ cauſa laboribus ſeceſſit Peronam, vt hujus vrbis Collegium moderaretur: ſcilicet, cum accepta e publico mercede nonnihil quietis capere debuit, novos, vt viveret, in ſenectute labores capere coactus fuit. Porro ex libris, quos ſive de rebus in religione controverſis, ſive de pluribus aliis Theologicæ rei momentis compoſuit, id aſſecutus eſt honoris, vt non modo a Gallis, ſed etiam ab exteris in Pariſienſium Theologorum numero collocetur. Non magiſterio quidem Pariſienſis Theologus fuit, ſed merito, cujus amplitudine multos ſui temporis Doctores ſuperavit. Id aperte demonſtrant tum Latina, tum Gallica opera, quorum ſubjicitur catalogus.

Latina ſunt:

Comœdia Acolaſti titulo inſcripta de filio prodigo, auctore Guillelmo Gnaphæo, atque Gabrielis Prateoli commentariis illuſtrata. Pariſiis anno M D L I V. apud viduam Mauritii Portæ, & anno M D L X I V. apud Mauritium Menierum, ſub hoc titulo:

Commentarii in comœdiam Guillelmi Gnaphæi Hagenſis, Gymnaſiarchæ, Acolaſti titulo inſcriptam de filio prodigo.

Flores & ſententiæ ſcribendique formulæ illuſtriores ex Ciceronis epiſtolis familiaribus ſelectæ, & in communes locos ad cujuſcunque generis concinnandas epiſtolas quam accommodatiſſimos coagmentatæ, & certo ordine digeſtæ. Quibus ad has ipſas fulciendas epiſtolas acceſſere ex ejuſdem Ciceronis libris, Officiorum, de Amicitia, de Senectute, Paradoxorum, Somnii Scipionis, Tuſculanarum Quæſtionum, veteris ac novæ Rhetorices, ac denique Oratoris ſententiæ. Pariſiis anno M D L V I. & anno M D L X X V I I. apud Ægidium Beyſium.

Commentarii ex præſtantiſſimis Grammaticis deſumpti, majorique ex parte in Gallicum ſermonem converſi. Pariſiis apud Gabrielem Buonium.

Duo ſermones panegyrici, alter in funere Henrici II. habitus, alter de jucunda Franciſci II. inauguratione dictus. Pariſiis anno MDLIX. apud Thomam Brumenium.

Omnes divi Pauli atque Canonicæ Epiſtolæ tanta fide ac diligentia quatuor libris digeſtæ, vt aut nihil ex eis, aut quam minimum ſuperſit, quod hic conſtatum non ſit ac digeſtum. Lutetiæ Pariſiorum e Collegio Navarræo tertio Nonas Februarii anno MDLXVIII. Lovanii apud Joannem Foulerum.

Huic operi conficiendo vacaverat anno MDLV. vt auctor ſignificat in nuncupatione Florum: *Cum anno ſuperiore ad eorum, qui in ſacram Theologiam incumbunt, ſublevandum laborem, omnes Apoſtolicas Epiſtolas ſub generalibus præcipuarum rerum ad eam ipſam Theologiam ſpectantium capitibus in locos communes tanquam in certas claſſes digeſſiſſem: his diebus inter reſpirandum a ſeriis & gravioribus ſtudiis idem praſtare ſtudium in perluſtrandis Ciceronis epiſtolis, indeque colligendis ex præcipuis præcipuas argutioreſque ſententias, & ſcribendi formulas, quæ ſparſim ac fuſim in illis habetur, non abnui.*

Catechiſmus ſive ſumma Chriſtianæ Doctrinæ in vſum Chriſtianæ pueritiæ per quæſtiones recens conſcriptus, & nunc primum editus anno MDLIX. Item plurium locorum e divina Scriptura excerptorum ad Orationis dominicæ, articulorum Fidei, & decem præceptorum legis interpretationem non parum conducentium collectio. Pariſiis anno MDLIX. apud Gabrielem Buonium.

De vitis, ſectis & dogmatibus hæreticorum omnium, qui ab orbe condito ad noſtra vſque tempora, & veterum & recentiorum auctorum monimentis proditi ſunt. Elenchus alphabeticus cum eorundem hæreticorum origine, inſtitutis & temporibus. Coloniæ anno MDLXIX. apud Gervinum Calenium, & MDLXXXI.

Gallica ſunt:

Deux Traitez de Claude Cotereau Iuriſconſulte, traduits en François; l'un du devoir d'un Capitaine & Chef de guerre, l'autre du combat en champ clos, ou duel. A Poitiers MDXLIX. chez les Marnefs.

Deux livres de Mercure Triſmegiſte, traduits du Grec en François; l'un de la puiſſance & ſapience de Dieu, l'autre de la volonté de Dieu, avec un dialogue de Louis Lazaret Poëte Chreſtien, intitulé le Baſſin d'Hermés. A Paris MDLVII. chez Eſtienne Brulé.

La Geomance de Catan, traduite de Toſcan en François. A Paris MDLVII. & MDLXI. chez Gilles Gilles.

La connoiſſance de ſoi-meſme pour parvenir à celle de Dieu, diviſée en trois livres, éſquels ſont traitez pluſieurs points difficiles de Theologie, de Philoſophie & de Medecine. A Paris MDLIX. chez Eſtienne Brulé.

Catechiſme ou Inſtruction pour les Chreſtiens. A Paris.

Manuel & Inſtruction des Curez. A Paris MDLXVII.

Enchiridion ou abregé & ſommaire de l'Inſtruction du fidele Chreſtien, diviſé en huit livres, où ſont expliquez les principaux points de la Foi. A Paris au College de Navarre MDLXVII. chez Michel Roigni.

Arreſt de condamnation donné au profit des Catholiques par les propres témoignages de

XXIV. *Miniſtres ſur le differend de* XXII. *articles debattus entre eux & les Catholiques. A Paris au College de Navarre* MDLXVII. *chez Michel Iulien.*

L'autorité du Concile avec les ſignes pour ſçavoir diſcerner l'Egliſe de JESUS-CHRIST *d'avec la Synagogue de l'Antechriſt. A Paris au College de Navarre* MDLXIV. *chez Gilles Robinot.*

Harangue ſur les cauſes de la guerre entrepriſe contre les rebelles & ſeditieux, qui en forme d'hoſtilité ont pris les armes contre le Roi. A Paris MDLXII.

Les Epiſtres de Saint Paul & les Canoniques reduites en quatre livres par lieux communs. A Paris MDLVII. *chez Oudin Petit.*

Réponſe aux articles, que Martin Luther vouloit eſtre propoſez par ceux de ſa ſecte au Concile general, traduite du Latin de Iean Cochleus. A Paris MDLXIII. *chez Eſtienne Petit & Michel Iulien.*

Les Decrets & Canons touchant les mariages publiez en la huitiéme ſeſſion du Concile de Trente MDLXIII. *traduits du Latin. A Paris* MDLXIV. *chez Iacques Macé.*

De l'autorité du Concile avec les ſignes pour diſcerner l'Egliſe de JESUS-CHRIST *d'avec la Synagogue de l'Antechriſt. Item qui ſont ceux, qui de droit divin doivent en icelui Concile aſſiſter avec voix deliberative & preſider, en deux livres. A Paris chez Robert Magnier.*

La Franciade Orientale, qui eſt une Hiſtoire de la Terre ſainte, écrite par Guillaume Archeveſque de Tyr. A Paris MDLXXIV. *chez Robert Magnier.*

Cinq livres du ſouverain & unique remede de l'Egliſe Catholique & Apoſtolique, qui eſt la reelle, ſubſtancielle & corporelle preſence de l'humanité de JESUS-CHRIST *en la Meſſe, ſous les eſpeces du pain & du vin, avec la confutation des principales objections, que les ennemis de l'Egliſe de Dieu ont pu forger pour l'impugner.*

Remonſtrance & Exhortation à ceux qui ſont tombez. Item des diverſes ſectes & opinions en la doctrine des heretiques de noſtre temps. Item de la doctrine des heretiques de noſtre temps, & confutation d'icelle. Item de leurs ſectes & diviſion. A Paris MDLXXIV. *chez Iean Ruelle.*

Declaration des abus, hypocriſies & ſubtilitez des faux prophetes & ſeducteurs du peuple: enſemble les marques & enſeignes comment il les faut connoiſtre & ſe garder d'eux. A Paris MDLXXIX. *chez Iean Poupin.*

Hiſtoire de l'Etat & ſuccés de l'Egliſe, dreſſée en forme de Chronique generale & univerſelle, où ſont contenuës les choſes plus memorables avenuës chaque an par toutes les parties du monde, tant au fait Eccleſiaſtique, que civil, depuis la Nativité de JESUS-CHRIST *juſques à l'an* MDLXXX. *en deux tomes. A Paris* MDLXXXIII. *chez Iacques Kerver.*

Quinquennio poſt vitam cum morte commutavit v. Idus Apriles, & Peronæ in ſancti Servatoris Eccleſia, cujus officium paſtorale geſſerat, ſepulturæ honorem adeptus eſt.

CAPUT

CAPUT LXXIX.

De Joanne Tuchardo.

JOANNES Tuchardus, magni vir ingenii & animi, humaniores literas cum in Navarræ Gymnaſio, cujus alumnus erat, tum in aliis magna Scholaſticorum frequentia profeſſus eſt. Gallicam poeſim, quæ tum magno in pretio habebatur, præſertim excoluit; deinde Theologiæ ſe dedit, & anno MDLXXII. publicam inſtituit diſputationem, qua in Baccalaureorum numerum cooptatus eſt. Quam & in hoc actu & in docendis politioribus literis famæ celebritatem ſibi comparavit, illa non multo poſt effecit, vt e pluribus Caroli in Borbonii, qui Cardinalis Vindocinus poſtea dictus fuit, præceptorem legeretur. Accedebant facta ab Joanne Pelletario probitatis commendatio, feſtiva dicendi vis & oris venuſtas atque gravitas, quæ naturæ dotes aliorum animos alliciunt, & plurimum conciliant auctoritatis. Tuchardus cum votis omnium reſpondit, tum imprimis Caroli Borbonii, Rotomagenſis Archiepiſcopi, cui nepotis educatio maximæ erat curæ, & Joannis Pelletarii, ſupremi regiæ Navarræ Moderatoris, qui literariorum adoleſcentum, & potiſſime Principum, moribus & ſtudiis invigilare nuſquam deſiſtebat. Ergo diſcipulum ita ad omnem virtutem & diſciplinam inſtituit atque erudiit, vt egregius Catholicæ fidei defenſor, & optimarum artium fautor extiterit. Hinc omni conatu interceſſit iis, qui anno MDXCII. nefarium de conſtituendo in Galliis Patriarcha conſilium inierant; inde refertiſſimam exquiſitiſſimis libris Bibliothecam confecit. In vno pernicioſiſſimum ſchiſma, priuſquam naſceretur, ſua pietate & auctoritate extinxit: in altero quanti & literas & literatos faceret, oſtendit. Adde quod quibus eos potuit, Beneficiis & Sacerdotiis ornarit. Ex tam nobili inſtitutione id conſecutus eſt Ludimagiſter, vt Belloſanenſis Abbas efficeretur, & apud Ca-

rolum gratia ſemper atque auctoritate valeret. Ejùs ope factum eſt, vt Carolus ille Cardinalis Jacobum Perronium, qui tum partim ejurata Calvinianorum doctrina, partim acri ingenio, & in verſibus Gallice pangendis felici eminere cœperat, in ſuam familiam reciperet. Sunt qui vtrumque Tuchardum & Perronium faciant auctores illius ſecretæ inter Regis fautores coitionis eorum, qui ſecto in duabus factionibus Regno, ſubſecivam ex altera circa annum MDXCI. conflarunt: & præterea ſcribant delectum a Tuchardo Scipionem Balbanium, Lucenſem virum, qui tertiæ hujus coitionis, cujus caput credebatur Cardinalis Borbonius, confirmationem a Pontifice quæſiturus, Romam proficiſceretur. Quapropter ab iis vapulat, diciturque homo ſtolide ambitioſus, qui ad ignoratum Pædagogi munus aulicas fraudes adjeciſſet. Sed varia in hujus temporis hiſtoricis ſtudia & affectus, varias & ſæpe falſas eorum, qui Catholicam fidem ſartam tectamque vellent præ ceteris, accuſationes & vituperationes pepererunt, quæ vnis placent, alteris diſplicent; & vice verſa, quæ his probantur, aliis confeſtim improbantur. Nec deſunt argumenta, quibus quæ ſinguli ſeorſim faciunt, recte facta ſuadere ſibi videantur. Tuchardus Ludovico Brezæo, regiæ Palatii Capellæ Theſaurario, & Meldenſium Epiſcopo, vita functo, conſtitutus eſt brevi Theſaurarius; & poſt annorum plus minus quinque interſtitium deſignatus ab Henrico IV. Meldenſis Epiſcopus: ante poſſeſſionem adeptam migravit. Id contigit circa annum MDXCVI. quo generalibus Regni Comitiis interfuit. Jacobus Dubletius, Monaſterii ſancti Dionyſii Monachus, qui & Tuchardum & res ætatis illius probe noverat, illum inſignibus virtute & doctrina viris adnumerat, & nominatum ab Rege Meldenſem Epiſcopum ſcribit lib. IV. Sandionyſiacarum Antiquitatum cap. LX. Poema Gallicum cecinit, cui nomen eſt:

Allegreſſe Chreſtienne de l'heureux ſuccés des guerres du Roiaume.

CAPUT LXXX.

De Adamo, Petro & Claudio Sequartis.

ADAMUS Sequartus, Petrus & Claudius ex fratre filii, honeſta Pariſiorum familia procreati fuere, quos regium Navarræ Collegium liberalibus & Theologicis diſciplinis informavit. Adamus vbi ſacra in Facultate anno MDXXXVII. ſuſcepit magiſterium, quam nactus erat ſpartam, diligenter ornavit. Pluribus in Eccleſiis conciones inſtituit, controverſa tractat, populum ab novis erroribus deterret, & Maclovienſis apud Rotomagenſes Eccleſiæ Rector efficitur, ibique ſe firmiſſimum pro domo Dei murum adverſus hæreticos opponit. Quod ad annum MDLIX. non diſſimulat, qui Reformatarum Eccleſiarum Hiſtoriam conſcripſit. Vir doctus juxta atque expertus cum obſervaſſet, ad confirmandos in vera doctrina Chriſtianos, Catechiſmum longe magis, quam concionem prodeſſe, Catechiſmum ſibi ipſi ſcripſit, quo facilius novas opiniones & dogmata confoderet, & populos in antiqua fide ac religione corroboraret. Hic libellus ita pugugit Hugonottos, vt cum anno MDLXII. cum ceperunt Rotomagum, ſurripuerint, atque omnino ſuſtulerint. Tanta porro fuit illius operis vtilitas, quanta Hugonottorum in eo tollendo cura & diligentia. Sed præſtat adſcribere quæ de Catechiſmo & illius auctore Poſſevinus tradit lib. IV. ſelectæ Bibliothecæ cap. VII. *Secardus*, inquit, *Academiæ Sorbonicæ* (Facultatis Theologicæ dicere voluit) *Decanus, ac Borbonii Cardinalis illuſtriſſimi Vicarius generalis, quos ad hanc Catechiſmi rationem hortari poterat, id ſtrenue faciebat. Nec mentiar, ſi dixero, eum mihi auctorem fuiſſe, vt non ſolum in ejus parœcia, verum in duabus aliis, dum Rotomagi concionaret, hoc officium non intermitterem; viderat enim per Catechiſmum vir ille cordatus, qui excellentem doctrinam ſemper cum ſumma ingenuitate conjunxerat, populum majores in fide & pietate progreſſus*

factturum, quam ipſis celebrioribus concionibus plures ante annos facere potuiſſet. Id quod res ipſa docuit. Et poſt alia: *Ipſe igitur Secardus, cum hoc perſpexiſſet, teſtatus eſt mihi, ſe quoque Catechiſmum illius, quem docebam, ſimillimum olim ſcripſiſſe, cum neceſſarium diceret, novis moribus eſſe remedium novum.* Et poſt pauca: *Hoc cum Rotomagi primum cogitaſſet, civitas illa ante aliquot annos capta eſt, Catechiſmus item ipſius Theologi ſurreptus.* A Poſſevino Sequartus ſcribi debuit, cum & ipſi, quorum cognomen eſt, eam ſervent ſcribendi rationem. Ante annum MDLXXVII. in Eccleſia Rotomagenſi Præcentoris officio eſt auctus. Id & ſummam Adami probitatem ac ſcientiam Hugo Burlatus, Pariſienſis e Sorbonæ Collegio Theologus, atteſtatur in oratione, quam Rotomagi frequentiſſima Synodo habuit eodem anno XVII. Calendas Maii. Sic autem Præcentorem Adamum alloquitur: *Tu Præcentor digniſſime, quem veneranda canities, ſpectata probitas, & quæ prædicationis zelo jamdiu innotuit, doctrina eximia ſic commendant, vt vnde cumulatiorem immortalitatis laudem tibi comparare valeas, nedum dicendo, ſed ne cogitando quidem facile aſſequar. Qui non modo Rotomagenſibus ad pietatem facem prætuliſti, ſed & Pariſienſibus tuis, in quorum regia Navarra floruiſti, nunc autem apud eoſdem ſacratiſſimæ Facultatis Decanus Theologorum datus & ſervatus, tuis laboribus & vigiliis cunctiſque officiis, quæ in eam collocaſti, tui nominis memoriam in perpetuos annos poſteritati commendaſti.* Hactenus de Adamo.

Petrus Canonicus erat Ordinis ſancti Auguſtini regulam profeſſus, qui ab anno MDLXVI. Navarricorum in Theologia Sodalium contubernio vſus eſt ad annum vſque MDLXXII. quo magiſterium accepit. Patruum imitatus, huc atque illuc iit adverſus hæreticos concionatum, & Chriſtianos in antiquis majorum inſtitutis confirmatum. Deinde factus eſt Maclovienſis apud Rotomagenſes Eccleſiæ Paſtor, & Monaſterii S. Evurtii apud Aurelianenſes Abbas. Anno MDXCIX. cum Lutetiæ conſiſteret, fatis conceſſit, & ad S. Victoris ſepultus eſt cum hoc epitaphio: *Hic jacet frater Petrus Sequart, Doctor Theologus, Cœnobii Evurtiani apud Aurelios Abbas, & parœcialis Eccleſiæ ſancti Macuti apud Ro-*

tomagenſes Rector, qui poſt multos labores in confirmandis Catholicis & refutandis hæreticis verbo & exemplo ſuſceptos ſexagenarius obiit Pariſiis anno MDXCIX.

Claudius eodem prope modum tempore, quo Petrus, in Navarricis Scholis Theologiæ ſtuduit; ſed cum creatus eſt Baccalarius, Rotomagum vocatus eſt ad ſublevandam patrui extremam ſenectutem, atque ibi Canonicus inſtituitur. Quam autem juſta ratione factum id ſit, Joannes Roennus Rotomagenſis, & nominatiſſimus olim in Academia Profeſſor, ſcribit in epiſtola, quam anno MDXCVII. ad Claudium dedit. Ejus verba ſunt: *Lutetiæ natus es in Sequartianorum honeſta familia, vbi ſummo tuo bono & Dei ſingulari quodam munere habuiſti virum ornatiſſimum, omnique laude & commemoratione majorem, Adamum Sequartum patruum. Is vt erat inclytus Theologiæ Pariſienſis Doctor, & multos per annos Decanus, itemque clarus & optatus illuſtriſſimi Cardinalis ac Principis Caroli Borbonii Vicarius; ſic & te & fratrem tuum Theologica quoque Laurea donatum, & nunc Maclovienſis Eccleſiæ Rotomagi religioſiſſimum ac ſcientiſſimum Rectorem ad integritatis & innocentiæ artes diligenter erudivit. Hujus virtutis primæ prima veſtigia Navarrano in Collegio impreſſa reliquiſti, non ad exigui quidem certe prædicationem temporis, ſed ad memoriam Sequartianæ probitatis perpetuam. Te Theologorum ordo expetivit, te ſuis in hemicyclis conſidere optavit. Te vno ferme tempore tertiam Doctoris Theologi Lauream Sequartianorum in familiam inferre, vehementer voluit. Et ſane jam ipſe curſum tenere, jam tentari cœptus eras, teque ita publice jam probaras, vt quæ doctrinæ palma ſolennis & pæne hereditaria eſt tuæ genti, hanc ſecutus, patrui fratriſque iter aſſecuturum brevi tempore putarere. Sed Rotomagus noſtra te tuæ Lutetiæ ſubtraxit, & ſacro e curſu revocavit, & ad patrui clariſſimi Theologi ſuſtentandam ſenectutem accerſivit, qui tum ea in vrbe domicilium muſarum ac fortunarum ſuarum collocarat. Interea dum viro immortalitate digno præſto ades, ipſiuſque malam exilemque ætatem peroſſicioſe curas, ecce moritur ille tibi, immo Lutetiæ, Rotomago noſtræ, Theologorum ordini, bonis probiſque viris: tum quæ tua eſt pietas, patrui claudis oculos, juſta ſolvis, parentas, & quæcunque a fratris filio patruus exſpectare*

potuit, omnia præſtas ſedulo, lacrymantibus oculis, & ſummo tum in dolore, tum in mœrore ac luctu jacens ob extinctum tam carum, tamque rarum lumen. Quo vero te Rotomagus ſuum aſſereret ac vindicaret, vtque inde Lutetiam remeandi omnis præcederetur facultas ac voluntas, eſſeſque Rotomagi, qui ſepultum patruum quaſi e tumulo excitares, illiuſque vultus tuo in vultu eluceret, auctus es Canonici honoribus maxima & auguſtiſſima Mariæ in Æde. Sic ergo tres Sequarti genere Pariſienſes & gradu, Eccleſiaſtica vero dignitate Rotomagenſes fuerunt. Verum ex tribus illis poſtremus, qui Theologi Doctoris titulo inſignitus non fuit, aliquot monimenta Theologiæ reliquit. Sunt autem ejuſmodi:

Redacta in compendium Gallice Hiſtoria privilegii ſancti Romani, cujus anniverſaria mentio fit in die Aſcenſionis Domini, in publica ſupplicatione Rotomagi.

Ea extat in ſecundo volumine Hiſtoriæ Sanctorum, vbi vita ſancti Romani deſcribitur. Pariſiis anno MDLXXVII. apud Nicolaum Cheſneum. Hac in re ſcripſit, quæ ſuo tempore vulgata erant, non quæ reperiuntur in vetere ſancti Romani vita, quam Nicolaus Rigaltius juris publici fecit.

Theonomagium, ſive divini nominis ſanctificatio quatuor illuſtrata libris.
Parergon, ſeu in vitam ſancti Ludovici Regis oratio. Pariſiis anno MDXCVII. apud Jametium Mettaierum.

Utrumque opus anno proximo in Gallicum ſermonem convertit, & Pariſiis apud eundem prælo mandavit.

CAPUT LXXXI.

De Jacobo Berſonio.

JACOBUS Berſonius Canonicus Ordinis ſancti Auguſtini, Regulam profeſſus eſt in Cœnobio ſanctæ Genovefæ Pariſiis. Tum Navarrici Theologorum Sodalitii conſuetudine potitus ab anno MDLXXII. quo Joannis Pelletarii magnæ auctoritatis viri ductu Pariſienſe magiſterium acce-

pit, is tanta in concionando gratia valuit, vt Baccalarius cum eſſet tantum in Theologia, Rex eum a concionibus ſibi eſſe voluerit. Gallice ſcripſit quæ ſequuntur:

Sermon de l'avenement du ſaint Eſprit le jour de la Pentecoſte, avec interpretation d'aucunes paroles, & l'accommodement d'icelles à ladite Hiſtoire traduite de l'Italien. A Paris MDLXXIV. *chez Pierre l'Huillier.*

Toutes ſes Predications faites à Saint Jacques de la Boucherie à Paris, le Careſme de l'an MDLXXIV. *reduites par quatrains contenans toute la ſubſtance. A Paris la meſme année chez le meſme Imprimeur.*

Regret funebre contenant les actions & dernieres paroles de Monſeigneur fils de France, frere unique du Roi, depuis ſa maladie juſques à ſon trépas. A Paris MDLXXIV. *chez le meſme.*

CAPUT LXXXII.

De Joanne Dadræo.

JOANNES Dadræus natione Normannus, anno MDLXXII. Navarricæ Theologorum Societati nomen dedit, & anno MDLXXVI. in ſacra Facultate magiſterium adeptus eſt; ſed anno proximo mirabiliter inclaruit editione libri, cui ſic præfatur ad Lectorem: *Cum ſuperioribus annis in celeberrimo Navarræ Collegio ſacrarum Literarum ſtudiis incumberem, duo noſtri ordinis omni certe ingenii & virtutis laude excellentes Theologi, mei autem ſtudioſiſſimi, reverendus Mirapicenſis Antiſtes dominus Petrus de Villars, & Guillelmus Roſe, Henrici Francorum Regis Eccleſiaſtes egregius, a me contenderunt, vt quæ tum a me mihi, tum a multis viris doctiſſimis, Alardo Amſtellodamo, Claudio Eſpencæo, Eraſmo Roterodamo, ſparſim & confuſe ex probatiſſimis quibuſque ſcriptoribus ſelecta fuerant ſimilia, in communes quoſdam locos dirigerem, gratiſſimam quidem & apprime vtilem rem non tantum divini verbis præconibus, ſed omnibus omnino cultioris & politioris literaturæ viris facturus.* Hoc opus ſuum valde commendat auctorem, qui adhuc juvenis erat Doctor, nec obſcure ſignificat eum cum magni fuiſſe ingenii, tum immenſi laboris ac diligentiæ. Quod & vehementer etiam atque etiam confirmant annotata, quibus a ſe publicata Euſebii opera omnia illuſtravit. Eam ob cauſam inſignis, & iis in rebus plane

Digitized by Google

exercitatus Theologus meruit appellari. Ad ſingularem doctrinam ſimilis pietas acceſſit. Quæ duo fecerunt, vt in Eccleſia Rotomagenſi piacularium rituum Præfectus & Eccleſiaſtes inſtitueretur. Anno MDXCV. generalibus Gallicanæ Eccleſiæ Comitiis interfuit, vbi ſummo omnium conſenſu, publicæ rei Procurator creatus eſt. Quo in magiſtratu integritas vitæ, & animi fortitudo, junctæ pari nexu virtutes incredibiliter eluxerunt. Prætերire nequeo Dadræum provinciæ noſtræ amantiſſimum fuiſſe; ſcilicet in ſuo ad Rotomagenſium Præſulem Chronologiam apparatu Normanniam laudat cum ex aliis multis, tum ex eo præſertim, quod ceteræ provinciæ aliquem hæreſis ſatorem cum tulerint, illa nullum tulerit vnquam: quæ ſane non mediocris eſt commendatio & prærogativa honoris.

Sic autem ſe habet nomenclatio operum, quæ vel compoſuit, vel ab aliis edita correxit, vel annotationibus & ſcholiis ornavit.

Loci communes ſimilium & diſſimilium ex omni propemodum antiquitate tam ſacra, quam profana collectorum, quibus docendi & dicendi ratio, Theologiæ ceterarumque artium ſtudioſis facile & copioſe ſuppeditatur. Pariſiis anno MDLXXVII. apud Michaelem Julianum. Anno MDLXXXII. auctiores prodierunt, ibidem apud eundem. Herbipoli in Franconia eodem anno MDLXXXII. apud Henricum Aquenſem, Epiſcopi Typographum. Venetiis anno MDLXXXIII. apud Antonium Zalterum & Michaelem Zannetum. Coloniæ anno MDXCIV. apud Arnoldum Mylium.

Euſebii Cæſarienſis Epiſcopi opera, quæ extant omnia, vitiis ſublatis correctiora, & novis annotationibus illuſtrata. Pariſiis anno MDLXXXI. apud Michaelem Sonnium.

Vita Chriſti Domini a Ludolfo Carthuſiano ex Evangelio & Patribus contexta; ſed ita a Dadræo diſpoſita, vt Hiſtoriæ ac totius anni concionibus vſui eſſe poſſit. Pariſiis anno MDLXXXIX.

Gloſſa tum ordinaria, tum interlinearis, ac poſtilla Nicolai Lyrani cum Pauli Burgenſis additionibus, ſtudio trium Pariſienſium Theologorum, Jacobi Cuillii, Franciſci Feuardentii, & Joannis Dadræi repurgata, additis ad marginem auctoribus & locis, e quibus ſententiæ fuerunt decerptæ. Pariſiis.

Gallica Rotomagenſium Archiepiſcoporum Chronologia, poſthumum opus, quod Rotomagi prodiit anno MDCXVIII. apud Joannem Crevellum.

CAPUT

CAPUT LXXXIII.

De Claudio Sanctesio.

CLAUDIUS Sanctesius ortum habuit in ea Galliæ regione, cujus populi nunc Perticenſes, Gregorio Turonenſi Pertenſes, antiquioribus Aulerci Diablintes dicti fuere. Canonicorum ſancti Auguſtini regulam profeſſus eſt in Cœnobio ſancti Carauni ad Carnutum; inde in Academiam Pariſienſem conceſſit. Ipſe ſibi teſtis eſt in Reſponſione ad Apologiam Theodori Bezæ ſub finem. *In Academia*, inquit, *Pariſienſi ab adoleſcentia ætatem meam fere tranſegi.* Tunc Mecœnatem nactus Carolum Cardinalem Lotharingum, Navarræ Collegium intravit, vnde Carolus ipſe nuper exierat, vt Latine Græceque doctior fieret. In ſuperioribus humaniorum artium Scholis aliquantulum hæſit, & Joanne Morino & Jacobo Blanco vſus eſt præceptoribus, viris literate peritis. Mox in Philoſophiæ deſcendit curriculum, quo feliciter emenſo, Theologiæ incubuit: nec prius e Collegio diſceſſit, quam ad annum MDLV. Joannis Pelleterii Archididaſcali ductu Magiſter renuntiaretur. Exin fidei controverſiis ſtudere pergit. Ad Cardinalis Lotharingi, quem & Mecœnatem ſuum & dominum paſſim prædicat, domum accedit, quo ei facilius inſerviat, & ejus libris vtatur. Hic enim Cardinalis & literas & literatos admodum fovebat. Piſſiaceno Conventui, tum Tridentinæ Synodo interfuit, & quantæ foret eruditionis, palam oſtendit. Anno MDLVI. ipſe & Simon Vigoreus celebrem inſtituerunt Lutetiæ diſputationem cum Spina & Roſerio Novatoribus, quos acerrime confutarunt. Unde is fuit ſucceſſus, vt hæretici ſtatuerint, nullam a ſe deinceps cum Catholicis habendam eſſe de Religione diſputationem. De hac diſputatione & Piſſiaceno Conventu ſic loquitur in Reſponſione ad Apologiam Bezæ: *Ego qui Piſſiaci habebar acrior, & tantum non ſeditioſus, anno ſuperiore in collatione facta cum Spina &*

Roſeo Miniſtris, credebar mutatus, ac paulo momento ad Calviniſmum poſſe impelli, quoniam de priſtina vehementia tantum remiſeram, quantum in domino Vigoreo Calviniſtis infeſtiſſimo Doctore magis ac magis cernebam inflammari & exardeſcere. Neque tantum in agitandis & ſcribendis fidei controverſiis, ſed etiam in habendis concionibus operam vtiliter collocavit. Ad annum MDLXXII. Lutetiæ concionabatur, cum Pius V. Pontifex ſtatuit, neque ſimpliciter, neque cum adjectione repetendum eſſe baptiſmum, quem Novatores dediſſent. Id teſtatur in Synodo, quam cum Epiſcopus fuit, anno MDLXXVII. habuit. *Quam*, inquit, *definitionem Pius Pontifex ante quinque vel ſex annos per Breve, ac per internuntium Apoſtolicum dignatus fuit nobis atque aliis, qui tum Lutetiæ Pariſiorum fungebamur concionatorum officio, ſignificare atque inhibere, ne aliter doceremus.* Breve illud vix invenitur. Amicis vſus eſt magnis & illuſtribus, quos illi & pietas & fama doctrinæ conciliaverant. Ne ſim infinitus, perſtringo duntaxat Maldonatum, Oſium Cardinalem, & Franciſcum Turrianum. Maldonatus cum anno MDLXVII. ad Oſium ſcriberet, Sanctеſium his attingit verbis: *Claudius Sanctеſius, vir optimus & doctiſſimus in ſimili eſt argumento. Credo jam eſſe ſub prælo librum illius quendam, quo reſpondet Theodoro Bezæ.* In literis vero, quas idem anno MDLXXIV. ad Turrianum dedit, hanc de Sanctеſio mentionem injicit: *Claudius Sanctеſius, homo inprimis doctus, tuique ſtudioſiſſimus, rogavit me vt ad te ſcriberem, vt quos auctores nobis non ſolum incognitos, ſed etiam inauditos, in tuis libris nominas, eos aut in lucem edi cures, aut exſcribi.* Sanctеſius tunc temporis receperat ſe in interiorem Academiam, quo liberius librorum ſuorum editioni vacaret, & Maldonato cum primis frueretur. Manebat in Collegio, cui nomen erat Octodecim Puerorum beatæ Mariæ Pariſienſis. Anno MDLXXV. creatus eſt Ebroicenſis Epiſcopus, vel agente potiſſimum Gregorio XIII. Papa, cui eo nomine Margarinus Bignæus, Pariſienſis Theologus, gratulatur in dedicatione operis, quod Bibliothecam ſanctorum Patrum appellavit. *Geſtit*, inquit, *animus meus tuam anteceſſorumque tuorum Beatitudinem celebrare, quæ duo Eccleſiæ Gallicanæ columina,*

Vigorem Archiepiſcopum Narbonenſem, & Sanctium Ebroicenſem, digniſſimus illorum ſplendore Eccleſiis ob fidelem & diligentem dominicorum talentorum negotiationem præfeciſſes. Sed operæpretium eſt ipſummet audire Sanctesium, qui non mediocrem vitæ ſuæ portionem exponit in literis, quibus ſuos de Euchariſtia libros Gregorio XIII. dedicavit: *Ante annos tres opportune accidit, vt in comitatu illuſtriſſimi domini mei Cardinalis Lotharingi Romam ſecundo proficiſcerer ad comitia novi Pontificatus, quo ſcilicet Gregorius XIII. decoratus eſt.* Et poſt alia: *Per annos fere ſexdecim a comitatu illuſtriſſimi Principis, ac maximi Cardinalis Caroli Lotharingi, niſi alicujus officii publici cauſa, non receſſi, nec ille me ſtudiorum tantum, ſed ad exteros omnium profectionum, colloquiorum & negotiorum multorum, quæ difficillimis Galliæ temporibus ipſi contra hæreticos inciderunt, me participem fecit, vt tentationum & paſſionum, quibus per tot annos quotidie moriebatur, & omni hora de vita periclitabatur, cui quoties nunciabatur, paratas eſſe inſidias, tam parum timidus, quam nimium eſſe putabatur, ſolebat ad me converſus dicere: Sequeris Sacerdotem Levita; aliquando vero: Eamus, & moriamur cum illo. Cum deſereretur ab intimis, addebat: Socii paſſionum erunt & conſolationis. Poſt multa tandem experimenta de me facta cogitavit de mea promotione ad Epiſcopatum eo cupidius, quod animadvertebat, non deeſſe, qui mihi fortunas omnes poſt aſſiduos cum illo pro Eccleſia labores inviderent. Epiſcopatus nonnulli ſeſe obtulerunt, cum Prioratu, quo me ad vſum donaverat, permutandi. Sed quoniam longius a Remorum Archiepiſcopatu, cui præerat, aberant, non illi placebant. At poſtquam Ebroicenſis ea conditione, qua alii ſe offerebant, mihi contigit, tam diligenter cavit, ne mihi excideret, quam negligenter ſinebat alios effluere. Ante omnia me vt fugitivum ſervum increpavit, quem non ignoraret captaſſe remotiores Epiſcopatus, vt me in libertatem a ſervitute aulica, atque ejus comitatu aſſererem; ſed Deum mihi providiſſe de Epiſcopatu, quo nullus eſſet accommodatior ad ipſius ſenectuti & Eccleſiæ Gallicanæ ſerviendum: quoniam Chriſtianiſſimi Regis Caroli mors interceſſit, ne qua factione vel gratia mutaretur, quod ſemel Principi placuerat. Quibus potuit precibus apud Reginam matrem, novum Regem, Regiſque fratrem, optimos*

EEeee ij

maximos Principes, & Sanctitatem veſtram, ac fratrum Cardinalium claſſem egit, vt is mihi maneret Epiſcopatus; nec prius quievit, quam accepit promotionis meæ diploma ad te perferri. Quod accidit illis diebus, quibus Avenione, non annis, ſed curis Eccleſiæ ac reipublicæ confectus, agebat animam: quaſi moriens hanc mihi cum Epiſcopatu tradidit & commendavit. Porro autem in Epiſcopali munere nulli non pepercit labori ac diligentiæ, ſive vt hæreſim a finibus ſuis exterminaret, ſive vt Tridentini Concilii decreta penitus admitterentur ac ſervarentur. Hinc diœceſanam Synodum anno MDLXXVII. inſtituit, inde provincialem, quæ Rotomagi habita eſt anno MDLXXXI. promovit, rexit, compoſuit, & anno ſequenti in Gallicum ſermonem traduxit.

Operum autem, quæ ſive Latine, ſive Gallice lucubravit, hic eſt catalogus:

Latino ſermone:

Liturgiæ ſancti Jacobi, ſancti Baſilii, quæ dicitur anaphora, ſancti Chryſoſtomi, inter quas inſeruit octo capita loco præfationis, quæ extant cum ipſa Jacobi liturgia. Pariſiis.

Commentarium ad edicta veterum Principum de licentia ſectarum in Chriſtiana Religione. Item methodus contra ſectas, quam ſecuti ſunt primi Catholici Imperatores. Pariſiis anno MDLXI. apud Claudium Fremium, in 8°.

Examen doctrinæ Calvinianæ & Bezanæ de Cœna Domini, ex ſcriptis auctorum ejuſdem collectum. Pariſiis anno MDLXVII. apud eundem.

Reſponſio ad Apologiam Theodori Bezæ contra Examen doctrinæ Bezanæ & Calvinianæ. Pariſ. anno eodem apud eundem.

De rebus Euchariſtiæ controverſis repetitiones, ſeu libri decem. Libri quidem ſex priores de inſtitutione Cœnæ, & exiſtentia corporis ac ſanguinis Chriſti, eorumque manducatione reali & ſpirituali in illa. Libri duo, ſeptimus & octavus, de tranſſubſtantiatione panis & vini in carnem & ſanguinem Domini. Liber nonus de Euchariſtiæ adoratione; & liber decimus de communicatione ſub altera ſpecie. Pariſ. anno MDLXXV. apud Petrum Huillerium.

Gallico ſermone:

Vne Confeſſion de foi Catholique, contenant en bref la reformation de celle que les Miniſtres de Calvin preſenterent au Roi en l'Aſſemblée de Poiſſi. A Paris MDLXI. *chez Claude Fremi.*

Diſcours ſur le ſaccagement des Egliſes Catholiques par les heretiques anciens & nouveaux Calviniſtes en l'an MDLXII. *Plus vn diſcours de l'ancien naturel des François en la Religion Chreſtienne. A Paris* MDLXVII. *chez le meſme.*

Les Actes de la Conference tenuë à Paris és mois de Iuillet & Auſt l'an MDLXVI. *entre deux Docteurs de Paris & deux Miniſtres de Calvin. A Paris* MDLXVIII. *chez le meſme.*

Declaration d'aucuns atheiſmes de la doctrine de Calvin & de Beza contre les pre-

miers fondemens de la Chreſtienté, où eſt compris quaſi tout l'examen de tout le premier livre, & d'une partie du troiſiéme de l'Inſtitution de Calvin, & d'onze articles de la Confeſſion preſentée au Roi à Poiſſi. Voici les titres des matieres. 1. De la toute-puiſſance de Dieu. 2. Des Ecritures ſaintes & autres fondemens du Chriſtianiſme. 3. Des Traditions Apoſtoliques. 4. Des inſpirations du ſaint Eſprit. 5. Des livres Canoniques. 6. Des erreurs de Calvin contre la Trinité. 7. De l'eſſence du Fils de Dieu. 8. De l'invocation de la Trinité. 9. De l'erreur des Trinitaires de noſtre temps. 10. Que Dieu n'eſt l'auteur du peché. 11. De la fatale neceſſité. 12. De la Preſcience. 13. De la Providence. 14. De la Predeſtination & Reprobation. A Paris MDLXVIII. & MDLXXII. *chez le meſme.*

Diœceſana Synodus habita anno MDLXXI.

Rotomagenſe Concilium provinciale Gallice verſum anno MDLXXXII. Pariſiis apud Petrum Huillerium.

Anno MDXCI. deceſſit perpetuo mancipatus carceri propter ea, quæ Jacobus Auguſtus Thuanus memoriæ tradidit in Hiſtoriarum libro CI. Sic virum tantum, & de Eccleſia olim tam bene meritum periiſſe valde dolendum, niſi pereundi cauſa id juſte poſtulaſſet.

CAPUT LXXXIV.

De Dionyſio Hangarto.

DIONYSIUS Hangartus natione Picardus, anno MDLXVIII. Navarræ Collegium introivit, ibique confectis Theologiæ curriculis anno MDLXXIV. Doctor evaſit. Is erat ex ſorore nepos Joannis Hennuerii, Pariſienſis e Navarra Theologi, qui Henrico II. fuerat a Confeſſionibus & Eleemoſynis, ac Lexoviorum Epiſcopus. Sed magis illum commendarunt propria virtus & ſcientia, quæ duo locum illi Laudunenſes inter Canonicos dederunt, & anno MDCI. Decanum conſtituerunt. Eccleſiaſticam Nicephori Hiſtoriam lingua Gallica donatam correxit & emendavit, eique præfixit epiſtolam, qua hoc opus Ludovico Lotharingo, Remorum Archiepiſcopo, nuncupavit. Pariſiis anno MDLXXVII. apud Guillelmum Calderium. An aliquid præterea ſcripſerit, plane neſcio. Repentina morte extinctus eſt anno MDCV. menſe Auguſto.

CAPUT LXXXV.

De Claudio Morenna.

CLAUDIUS Morenna Pariſienſis genere, multum in edifcendis politioribus literis operæ ac diligentiæ poſuit, eaſque in regio Navarræ Collegio aliquandiu profeſſus eſt; ſed præſertim ad ſolutam & ſtrictam orationem Gallici ſermonis animum intendit. quo ſcribendi genere magnatum & illuſtrium virorum gratiam ſibi conciliavit. Deinde anno MDLXXXVI. Theologicum in eodem Collegio Sodalitium iniit, & ſacris Literis ſtudere cœpit. Sed antequam decurſo ſpatio perveniret ad calcem, factus eſt primum ſancti Mederici, tum ſanctorum Gervaſii & Protaſii apud Pariſienſes Curio. Mox anno MDCI. Sagienſis Eccleſiæ faſtigium aſcendit, & populum qua præclaris inſtitutis, qua concionibus, ad virtutem & pietatem erudivit.

Quæ porro ſcripſit opuſcula, vnico continentur volumine, & hoc ordine recenſentur.

Vne Lettre & vn petit Poëme François à Monſieur de Villeroy.

Oraiſon funebre de Nicolas de Neufuille, Seigneur de Villeroy, prononcée en l'année MDXCVII. *dans la Paroiſſe de Magni.*

Oraiſon funebre de Gaſpard de la Chaſtre, Seigneur de Nançay.

Oraiſon funebre de Monſieur de Pogny de Rambouillet.

Oraiſon funebre de Henri III.

Oraiſon funebre de Barnabé Briſſon.

Oraiſon funebre de Dame Marguerite de Mandelot, femme de Monſieur d'Halincourt.

Oraiſon funebre de Loüis du Moulinet, Eveſque de Seés.

Epiſtre conſolatoire envoyée à vn ſien ami ſur le decés de ſon fils unique.

Le tombeau de Gaſpard de la Chaſtre, Seigneur de Nançay, & Capitaine des Gardes, en vers François & en Latin.

Le tombeau de Charles IX. Roi de France, en vers François.

Le tombeau de Charles de Lorraine Cardinal.

L'Epitaphe de Monſieur de Palaiſeau.

Stances ſur la mort de Meſſire Robert des Poix, ou Eglogue.

Stances ſur la mort de Charles de Bourbon Cardinal dernier decedé, entre Perrot & Janot.

Tumulus Jacobi Mangotii in Senatu Pariſienſi Patroni Regii.

Poema in obitum Barnabæ Briſſonii.

Poeme ſur la mort de Robert de Morenne, frere de l'Auteur.

Prieres pour l'ame de ſondit frere, en vers François.

Vers faits en faveur de R. G. regrettant la mort de ſa chere Epouſe.

Epitaphe de M. Petit, Preſtre.

Vers ſur la brieveté de la vie humaine, à Monſieur Board, Secretaire du Roi.

Vne Lettre & un Poëme adreſſé à Monſieur de Beaune, Archeveſque de Sens, en François.

Cantique premier, qui eſt une Confeſſion generale, en laquelle le Chreſtien reconnoiſt toutes ſes fautes paſſées, & en demande pardon.

Cantique ſecond eſt une paraphraſe ſur le L. *Pſeaume, & puis miſe en vers Latins.*

Cantique troiſiéme eſt une paraphraſe ſur le Veni, ſancte Spiritus.

Cantique quatriéme, où le penitent de peur de ſuccomber aux tentations des honneurs & vanitez du monde, delibere de ſe retirer en quelque deſert.

Cantique cinquiéme, où le Chreſtien ſe reſoud de vivre chaſte.

Cantique ſixiéme, où le pecheur ſe plaint de ſa fragilité, & deſire d'eſtre affligé en ce monde.

Cantique ſeptiéme, où le pecheur s'exhorte à demander pardon de ſes fautes.

Cantique huitiéme, qui eſt une paraphraſe ſur le Stabat Mater.

Cantique neufiéme, où le pecheur tenté des aſſauts de l'amour mondain, loüe l'aveuglement.

Cantique dixiéme, où le penitent ſe delibere de pleurer ſes pechez.

Cantique onziéme, qui eſt une paraphraſe du Pſeaume Super flumina Babylonis.

*Cantique douziéme, qui eſt une priere pour le Roi ſur l'*Exaudiat.

Cantique treiziéme, où le pecheur demande pardon à Dieu de ſes fautes.

Cantique quatorziéme, qui eſt une exhortation à la France pour s'amender.

Cantique quinziéme, où le Chreſtien ſe plaint de l'amour charnel.

Cantique ſeiziéme, où il eſt monſtré que la lecture des Poëtes laſcifs corrompt les eſprits de la jeuneſſe.

Cantique dix-ſeptiéme, qui eſt une deſcription des miſeres du temps par les guerres civiles.

Cantique dix-huitiéme, qui eſt une paraphraſe du Pſeaume XLI.

Cantique dix-neufiéme, qui eſt une action de grace pour la proſperité du Roi.

Cantique vingtiéme, priere pour le Roi & le Dauphin, ſur le Pſeaume, Deus, judicium tuum Regi da.

Cantique vingt & uniéme, qui eſt le puits de ſainte Cecile de Roüen.

Cantique vingt-deuxiéme, qui eſt une Ode Latine en vers Saphiques de ſainte Cecile.

Cantique vingt-troiſiéme, qui eſt une exhortation à faire priere publique pour la paix en Latin.

Cantique vingt-quatriéme contre un Calomniateur, pris du Pſeaume Quid gloriaris.

Cantique vingt-cinquiéme du bonheur de ceux qui craignent Dieu, en vers Latins.

Cantique vingt-ſixiéme, qui eſt un blaſme de l'amour mondain, en vers Latins.

Cantique vingt-ſeptiéme, qui eſt une plainte & une priere d'un malade.

Cantique vingt-huitiéme de la force de l'oraiſon, en vers Latins.

Sonnet à cinq ſtrophes.

Tertia pars hujus voluminis tetraſticha centum duabus ſtrophis conſtantia, eaque Roberto Morennæ nepoti dedicata complectitur. Quarta denique pars continet varia poemata tam Gallica, quam Latina, quæ domino Alincur-

Digitized by Google

tio nuncupantur, quibus accedunt duo; panegyricus in coronationem Henrici IV. & cantus nympharum Franciæ in idem. Hoc in codice neſcio quo fato prætermiſſa eſt oratio, quam cum regeret beati Mederici Eccleſiam, vernacule habuit, & ſic inter Fœderatorum ſeu Factioſorum adverſaria inſcribitur: *Diſcours par lequel il eſt monſtré, qu'il n'eſt pas loiſible au ſujet de médire de ſon Roy, & encore moins de prendre les armes contre ſa Majeſté, ou attenter à icelle, pour quelque occaſion ou pretexte que ce ſoit, par Maiſtre Claude de Morenne, Curé de Saint Mederic.*

Claudius Morenna obiit anno MDCVI. & in Eccleſia Sagienſi conditus eſt.

Caput LXXXVI.

De Renato Benedicto.

Renatus Benedictus & ſcriptis & rebus geſtis, ſi quiſquam alius, inclaruit. Andegavi natus, parentes habuit, quos non fortunæ, ſed ſola in tenui conditione virtus commendabat. Renatus bonæ compos indolis Mecœnates conſecutus eſt duos, Joannem Brelrondum, Andegavenſem Canonicum, & Petrum Marianum, Pariſienſem Canonicum, graviſſimos & prudentiſſimos viros, quibus adjutus & politiores literas didicit, & Philoſophiæ curſum feliciter abſolvit. Latine, Græce, Hebraice doctus, & Philoſophicis ſtudiis apprime imbutus, Theologiæ ſe addixit, & Navarricum Collegium anno MDLVI. ingreſſus eſt. Qua id factum ſit ratione, teſtatur in ea ad Henricum III. epiſtola, quam tomo II. vitæ ſanctorum Patrum præfixit. *Semper*, inquit, *hæreſes & abuſus oppugnavi, ex quo Henricus II. referente ejus Confeſſario, me in regium Navarræ Collegium admiſit.* Hæc autem dum aguntur, anno MDLIX. renuntiatur in Theologia Magiſter. Non multo poſt a Cardinale Lotharingo miſſus eſt in Scotiam cum Maria Stuartia Regina, quæ illuc ſe recepit, mortuo Franciſco II. conjuge ſuo, Francorum Rege. Mariæ tum erat a concionibus & confeſ-

confeſſionibus, vt tradit in fine Stromatis de obedientia fidelium, & rebellione infidelium, ad Cardinalem Pellevæum. *Hæc*, inquit, *ſcripta ſunt in aula prudentiſſimæ & Chriſtianiſſimæ Reginæ Mariæ Stuart, anno* MDLXI. XV. *Calend. Ianuarii, per Magiſtrum Renatum Benedictum Andegavum, Theologum Pariſienſem, ejuſdem clariſſimæ Principis Eccleſiaſten, atque a ſecretis conſcientiæ Doctorem.* Brevi reverſus Lutetiam, qua concionando, qua ſcribendo, qua diſputando contra hæreticos, omne ſuum tempus conſumpſit. Exin anno circiter MDLXVIII. factus eſt Eccleſiæ beati Petri, vt ipſe cognominat, de Arciis apud Pariſienſes Curio. Deinde anno MDLXIX. ad Eccleſiam beati Euſtachii tranſlatus, vbi præter curionium munus, quo fungebatur egregie, libros perpetuo compoſuit. Tum anno MDLXXXVII. primus a Rege Theologiæ Profeſſor inſtitutus eſt. Cui rei cauſam dediſſe videtur in literis, quibus ſuam Catholicorum adverſus omnes vrgentes hæreſes Panopliam Carolo Borbonio & Carolo Lotharingo Cardinalibus dedicavit. *Demiror autem*, inquit, *profecto qui factum ſit, quod hoc tempore in hac nominatiſſima Pariſienſi Academia, ampla & honorifica, tum linguarum peregrinarum, tum vtilium ſcientiarum Profeſſoribus propoſita ſunt regia ſtipendia, omnino relictis, & quodammodo, vt videtur, abjectis bonarum, immo optimarum & perneceſſariarum ſacrarum atque divinarum Literarum ex Dei ipſius præcepto honorandis Doctoribus ac Magiſtris?* Præterea in convertendo ad Catholicam fidem Henrico IV. plurimum laboravit, & habito cum quibuſdam Epiſcopis & Theologis Pariſienſium Eccleſiarum Paſtoribus conſilio illum ab hæreſi abſolvendum eſſe cenſuit. Henricus ob id Benedictum ſibi deinceps a Confeſſionibus eſſe voluit. Denique anno MDXCIV. deſignatur ab Rege Trecenſis Epiſcopus; ſed illaudabili quorundam æmulorum conatu impeditus eſt, ne a Pontifice Romano diploma ſuæ inſtitutionis obtineret.

Objiciebant duo, Benedictum ab hæreſi Regem abſolvendum cenſuiſſe, non exſpectata ejuſdem Pontificis ſententia, & Biblia Gallice interpretatum eſſe, in quibus nonnulla perperam exprimerentur. Verum in primo non ſatis

attente conſiderarunt, cum alia multa, tum maximam rei neceſſitatem, cui humana omnia jura ſemper, & divina nonnunquam obtemperant. Agebatur quippe ſalus Regis, qui perpetuis amittendæ vitæ periculis ſubjacebat. Agebatur ſalus Regni, quod bellis civilibus pridem emotum in apertam ruebat perniciem. Agebatur ſalus innumerabilium populorum, qui vndique interibant. Agebantur omnium fortunæ, quæ publicis latrociniis ac deprædationibus exponebantur. In altero non legerunt, aut certe noluerunt legere plura operum Benedicti loca, in quibus nunc facti ſui reddit rationem : nunc ſummi Pontificis, & Facultatis Theologiæ Pariſienſis judicio ſubjicit ſuam Bibliorum verſionem. Ad factum quod attinet, præter multa converſorum in varias linguas Bibliorum exempla, quæ ſuppetebant, acceſſit conſilium quatuor illuſtrium Facultatis Theologiæ Pariſienſis Doctorum, quos in memorata ad Henricum III. epiſtola nominavit. Hi ſunt Franciſcus Picartus, Antonius Demochares, Joannes Papilio, & Renatus Regius. Iſti quadrumviri probe noverant, primam Bibliorum verſionem Gallicam acceptam eſſe referendam Nicolao Oreſmio, qui huic operi vacaverat juſſu Caroli V. cujus præceptor fuerat. De ſubmiſſione vero hic attexam locum vnum, in quo & nonnulla Benedicti vitæ portio continetur. Is eſt in epiſtola, qua ſuam Catholicorum adverſus omnes vrgentes hæreſes Panopliam Gregorio XIII. nuncupavit. *Cognoſcere autem*, inquit, *Sanctitatem veſtram percupio, quod cum per Dei gratiam liberaliter, religioſe & Catholice educatus, ita avitæ religionis imitator, & paternarum traditionum æmulator extiterim, vt nihil prætermiſerim (tam in hoc Chriſtianiſſimo, quam in nobiliſſimo Scotiæ Regno, ad quod cum optima Regina ab illuſtriſſimo Lotharingo Cardinale miſſus, vt probe novit illuſtriſſimus Cardinalis de Pellevé: quanta ab hæreticis paſſus ſim, Deus ſcit, & referre poſſet, qui eo tum a Sanctitate tua miſſus fuerat pius aliquis vtiliſſimæ Societatis* JESU *Profeſſor, quod ad revincendas omnes hujus ſæculi hæreſes & abominationes, mihi ſemper vt exoſas, ita etiam inimicas, & ſi cuipiam alii adverſas) vtile, & in mea poteſtate ſitum cognoverim, lectionibus, diſputationibus, ſcriptis, concionibus ſacris,*

inquiſitionibus, & tam privatis, quam publicis collationibus & actionibus cum illis decertando; tamen nihil mihi vnquam gravius, durius, atque difficilius extitit, quam meam mentem atque propoſitum ab aliquibus etiam Catholicis, nec capi, nec intelligi, & ſic non ita probari. Verum non parum me conſolantur, quæ in ſimili cauſa pro agmine ſacro & Eccleſia Dei fideliter & audacter decertantibus, Davidi a fratribus, & Ionathæ a proprio & dilecto patre evenerunt. Nunquam enim caruit obſequentiſſimus tuus filius, idemque ſemper omni, qua datum eſt, via, Romanæ ejuſdemque Apoſtolicæ Eccleſiæ fidei, morum, doctrinæ, conſuetudinum, traditionum, rituum & ceremoniarum propugnator acerrimus, invidis æmulis & calumniatoribus. Spero autem Deum optimum maximum (cujus te in terris Vicarium, & tuam Sanctitatem, & Apoſtolicam cathedram a Spiritu ſancto ſemper inſtructam & directam, firmiter ſemper credidi & credo) ex malis ſua bonitate ſuoque more bonum elicere velle, cum bonis omnia cooperentur in bonum. Hoc autem forſan quoſdam movet, quod quantum poſſum exacte œcumenici Concilii Tridentini reformationem ſequerer, vrgens & præponens, tempori ſerviens, & omnibus, vt omnes lucrifaciam, factus omnia, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram declinans, non minus abuſus, ſuperſtitionem, corruptiones morum, impuritatem & impietatem omnem vtiliter & convenienter præſenti ſæculo docere tentans, quam errores & hæreſes, regia ſemper via incedens, vbique refello, rejicio & inſector. Scit enim Deus optimus maximus, quem teſtem in animam meam in hoc invoco, quia peſſime ſemper odi & inſectatus ſum, quicquid ſanctiſſimæ Sedi adverſari intellexi, ipſi tam me, quam mea omnia ſemper & in omnibus ſubmittendo. Certo igitur tibi perſuadeto, ſanctiſſime Domini JESU *Vicarie Pontifex ſumme, (cujus pedes fideliter amplexor & exoſculor) feram peſſimam (in cujus rei fidem voco graviſſimos, qui hanc provinciam perluſtrarunt, ſanctiſſimarum & religioſiſſimarum ſanctorum Dominici & Franciſci profeſſionum, nunc, vt puto, Romæ degentes Generales) nec momordiſſe, nec vnquam attigiſſe vllo pacto filium tuum veriſſime & manifeſtiſſime Catholicum: cujus ſi veſtis alicubi maculata comperiatur, in maximo illo potiſſimum Bibliorum Gallicorum opere eo tempore, quo illud emiſi, (meo judicio) neceſſario & ita ſatis feſtinanter divulgato, vt*

Digitized by Google

ſus eſſe dixerunt Antiqui, in longo opere obrepere ſomnum. Scito & certiſſime teneto, non filii tui, ſed alienum eſſe ſanguinem. Nam crede mihi, crede, inquam, (Pontifex ſumme & Pater cariſſime) vivit & ſemper vixit inter primos Catholicos, & quarumlibet hæreſeum maſtix notiſſimus (& ideo ſanctæ Inquiſitionis aliquando in Galliis a domino Inquiſitore fidei Ory, cui parcat Dominus, Vicarius delegatus) tuus filius, etſi in Ægypto a multis ſinceritatis & veræ neceſſariæque reformationis oſoribus non parum afflictus. Nam tui ipſius ſequax, jus commune quantum poteſt, in vſum revocat & reducit. quod cum tentat apud nos, mirum quanta a multis patiatur. Hæc anno MDLXXV. & anno MDLXXVI. ad eundem Gregorium ſcribens in epiſtola, quæ tomo I. vitæ ſanctorum Patrum præponitur, & ipſi Pontifici, & Facultati Theologiæ eandem verſionem ſummittit. *Auſus ſum, inſpecta rei neceſſitate, hunc vitæ librum, Domini teſtamentum, veritatis notitiam publicare; ſed non ſolum in ea verſione, verum & in ceteris, quæ edidi edamque operibus, ſemper fui paratiſſimus ad obtemperandum tibi, beatiſſime Pater, Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ, necnon Facultati Theologiæ Pariſienſis, cujus tanquam matris meæ ſtatuta cuſtodire volo.* Hæc ille Gallice, quæ nos Latine interpretamur.

Supereſt modo, vt ad nomenclationem operum veniamus. Utemur catalogo, quem ipſe Benedictus anno MDLXXXIV. confecit; ſed commodiorem ordinem ſervabimus: recenſuit ille Latina opera cum Gallicis, nos ſeorſum recenſebimus.

Latino idiomate:

Modus tollendæ religionis diſcordiæ certus & neceſſarius ad eos omnes, qui Eccleſiam vere reformatam videre volunt. Pariſiis anno MDLXII. apud Nicolaum Cheſneum. Hic liber verſus eſt in Scoticam primum linguam, deinde in Gallicam.

Ad pios & Catholicos Scotos impiæ Genevenſis factionis Miniſtrorum truculenta atque ſatanica barbarie & ferocitate divexatos & oppreſſos, pro fidei & religionis antiquæ ſolius ſalutaris & veræ profeſſione atque perſuaſione firmiſſime ſemper retinenda, ſimplex & Catholica cohortatio.

Duo alii breves tractatus, quorum alter habet conſiderationes aliquot cunctis Chriſtianis diligenter notandas, vt novas ſectas & hæreſeon peſtiferas doctrinas vitent & abominentur, ſi ſalvari & perpetua felicitate gaudere volunt. Alter vero admonitionem cum oppoſitione & confutatione libelli continentis

confeſſionem malæ & corruptæ fidei adverſariorum, quem ad nos miſerunt cum ſuis literis in Scotia exoticorum dogmatum & errorum Miniſtri. Pariſ. anno MDLXIII. & MDLXXXI. apud eundem.

Catholicæ fidei confeſſio vtiliſſima, religionis ſinceræ capita omnibus piis & Chriſtianis, ſecundum CHRISTI JESU Domini ac Dei noſtri Evangelii puritatem & ſinceritatem in vna ſancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia vivere ac profiteri cupientibus, continens, iis tantum quæ impia, erronea & falſa putari & judicari debent, in præſentium hæreſeon Miniſtrorum confeſſione fidei captioſa, hæretica, atque pernicioſiſſima, addendo, mutando & auferendo correctis. Pariſ. anno MDLXIII. & MDLXXXI. apud eundem.

Articuli venerandæ Facultatis ſacræ Theologiæ Pariſienſis circa dogmata Religionis Chriſtianæ controverſa, cum admonitione ad Lectorem. Pariſ. anno MDLXI. apud Guillelmum Guillardum.

Stroma in vniverſum organum Biblicum quadruplici tum materia, tum libro diſtincta, in quibus continentur hæc quatuor. Primum, brevis in vniverſam Scripturam ſacram iſagoge. Secundum, ſingulorum librorum canonicorum argumenta. Tertium, admonitio locorum ſacræ Scripturæ, quibus prave detortis & perperam expoſitis abutuntur hæretici. Quartum, collectio eorum locorum, quibus contra hæreticos confirmatur Catholica doctrina, cum Bibliis Latinis. Pariſ. MDLXIV. apud Joannem Macæum.

Tractatus de Indulgentiis. Pariſ. anno MDLXVI. apud Guillelmum Guillardum, & MDLXXV. apud Nicolaum Cheſneum.

Marſilius Ficinus de Religione Chriſtiana emendatus. Pariſ. apud Guillelmum Guillardum.

Locorum præcipuorum ſacræ Scripturæ tam veteris, quam novi Teſtamenti, quibus corruptis inſcite & prave detortis, abutuntur hujus tempeſtatis hæretici contra fidem Catholicam & veritatem Evangelicam, conquiſitio & Catholica expoſitio, quæ Chriſtianorum adverſus omnes vigentes hæreſes Panoplia merito dici poteſt. Pariſ. anno MDLXVI. apud Nicolaum Cheſneum. Venetiis anno MDLXIX. Pariſ. anno MDLXXV. apud eundem. In Gallicum verſa Antuerpiæ & Coloniæ anno MDLXXVII. & MDLXXXVI. apud Maternum Cholinum.

Ad calcem ſecundæ Pariſienſis editionis ſtromata duo. Unum de obedientia vere fidelium, & rebellione infidelium hæreticorum. Alterum de idololatria cœnæ Calvinicæ.

Breves expoſitiones ſuper omnes Epiſtolas & Evangelia Quadrageſimæ. Pariſ. apud Guillelmum Nouæum.

Gallico idiomate;

Le triomphe & l'excellente victoire de la Foi, par le moien de la veritable & toute-puiſſante parole de Dieu. A Paris MDLXII. *chez Nicolas Cheſneau.*

Manifeſte & neceſſaire probation de l'adoration de JESUS-CHRIST *Dieu & Homme en l'Hoſtie ſacrée. A Paris* MDLXII. *chez le meſme.*

Vn Traité des Images des Chreſtiens & du vrai vſage d'icelles. A Paris MDLXIV. *chez le meſme.*

Deux Epiſtres à Jean Calvin, pour lui montrer qu'il repugne à la parole de Dieu, en ce qu'il a écrit des Images des Chreſtiens; avec vn Chreſtien avertiſſement de ſe reünir à l'Egliſe Catholique & Romaine.

Epiſtre conſolatoire aux habitans de la ville de Nantes affligez de la peſte. A Paris MDLXIV. *chez Nicolas Cheſneau.*

La maniere de connoiſtre ſalutairement JESUS-CHRIST. *A Paris* MDLXIV. *chez Guillaume Guillard & Thomas Belot.*

FFſſſ iij

Digitized by Google

Traité du ſacrifice Evangelique, qui eſt en la ſainte Meſſe. A Paris M D L X I V. *chez Nicolas Cheſneau.*

Traité des Dixmes, où il eſt monſtré, que de tout droit & raiſon tous Chreſtiens ſont tenus de paier les dixmes, premices & oblations aux Paſteurs de l'Egliſe, ainſi qu'iceux Paſteurs par tout droit ſont tenus & obligez de bailler & adminiſtrer les choſes ſpirituelles & divines à ceux, deſquels ils reçoivent les dixmes & autres choſes temporelles. A Paris M D L X I V. *chez le meſme.*

La maniere de bien & ſalutairement ſe confeſſer, avec la correction de la Confeſſion de Martial Maſurier, Penitencier de Paris. A Paris M D L X V. *chez Guillaume Guillard & Thomas Belot.*

Premiere remonſtrance aux Religieuſes Profeſſes, qui ont eſté ſeduites & débauchées, ſous pretexte d'une liberté Evangelique & d'un licite mariage. A Paris M D L X V. *chez Nicolas Cheſneau.*

Seconde remonſtrance aux meſmes. A Paris M D L X V. *chez le meſme.*

Traité monſtrant qu'il faut dire la ſainte Meſſe en Latin. A Paris M D L X V. *chez Guillaume Chaudiere.*

Refutation d'un pernicieux livret divulgué contre la ſainte Meſſe par Iean de l'Eſpine. A Paris M D L X V. *chez Guillaume Chaudiere.*

Exhortation Chreſtienne pour batailler contre l'Antechriſt. A Paris M D L X V. *chez le meſme.*

Diſcours & reſolution de l'uſure. A Paris M D L X V. *chez Nicolas Cheſneau.*

Breve réponſe à la remonſtrance faite à la Reine-Mere, par ceux qui ſe diſent perſecutez pour la parole de Dieu. A Paris M D L X. *chez Guillaume Guillard.*

Certaine reſolution des points de la Religion à preſent controverſez, faite tres-utilement par les Facultez de Theologie de Paris, Louvain & Cologne, avec un bref & parfait Catechiſme. A Paris M D L X I V.

Claire & certaine probation de la neceſſaire manducation de la venerable ſubſtance du corps de JESUS-CHRIST *en l'Hoſtie ſacrée. A Paris* M D L X V I. *chez Guillaume Chaudiere.*

Avertiſſement à l'homme Chreſtien de l'adoration de l'Hoſtie ſacrée, traduit du Latin de Iean Michel Docteur de Paris, & Chanoine de Conſtances. A Paris M D L X V I. *chez le meſme.*

Maniere de ſe preparer à la ſolennité de la Nativité de JESUS-CHRIST, *traduite de Saint Auguſtin. A Paris* M D L X V I.

Avertiſſement du temps des Miniſtres & des feints & des doctrines nouvelles & impies. A Paris M D L X V I. *chez Guillaume Chaudiere.*

Diſcours du fondement du Purgatoire, des Indulgences, & de la ſatisfaction. A Paris M D L X V I. *chez Nicolas Cheſneau.*

Traité du jeuſne de Careſme, avec la troiſiéme Epiſtre à Calvin, Beze, & à tous autres partiſans de ſa ſecte, en laquelle eſt répondu de mot à mot à tout ce que Calvin a écrit en ſon Inſtitution du jeuſne, diſcretion des viandes, & abſtinence du Careſme. A Paris M D L X V I. *chez Guillaume Chaudiere.*

Catechiſme & Inſtruction populaire. A Paris M D L X V I. *chez Guillaume Chaudiere.*

Antitheſes des Bulles du Pape, Vicaire de JESUS-CHRIST, *& de celles des Huguenots, touchant la remiſſion des pechez. A Paris* M D L X V I. *chez Nicolas Cheſneau.*

Traité de l'autorité des Conciles. A Paris M D L X V I. *chez le meſme.*

Les lamentations & pleurs d'Origene, de quoi il avoit adheré aux heretiques, avec pluſieurs autres petits traitez. A Paris M D L X I I I. *chez le meſme.*

Bref ſommaire des Evangiles de tous les jours de Careſme publiées ſous le nom de Louïs le Seneſchal. A Paris M D L X I I. *chez Gabriel Buon & Nicolas Cheſneau.*

Inſtruction pour tous états. A Paris M D L X I V. *chez Nicolas Cheſneau.*

Diſcours de la Confeſſion auriculaire & ſacramentelle, où il eſt monſtré qu'elle eſt

de droit divin. A Paris MDLXVII. chez Sebaſtien Nivelle.

Réponſe à ceux qui appellent idolatres les Chreſtiens & vrais adorateurs, où il eſt monſtré ce que c'eſt qu'adoration, à qui elle eſt deuë, & qu'elle eſt deuë à Dieu ſeulement. A Paris MDLXVII. chez Guillaume Chaudiere.

Homelie de la Nativité de JESUS-CHRIST, en laquelle eſt clairement monſtré l'office du vrai Chreſtien. A Paris MDLVIII. chez Claude Fremi.

Bref & utile diſcours de la maniere de bien prier Dieu, avec le Manuel de devotion. A Paris MDLXVIII. chez Thomas Belot.

Avertiſſement exhortatoire donné aux Paroiſſiens de Saint Euſtache. A Paris MDLXIX.

Diſcours de l'Hiſtoire du miracle des Ardens du temps de Louïs le Magnanime, gueri par la priere de Sainte Geneviéve. A Paris MDLXIV. chez Thomas Belot.

Avertiſſement par lequel aiſément tous troubles & differends, tant touchant la Croix de Gaſtines, de laquelle il y a ſi grande altercation dans Paris, qu'autres concernans la Religion, ſeront aſſoupis & oſtez. A Paris MDLXXII. chez Thomas Belot.

Diſcours des Proceſſions des Chreſtiens. A Paris MDLXXVII. chez Michel Roigni.

Traité des Pardons & des Indulgences. A Paris MDLXXII. chez le meſme.

Refutation & familiere expoſition des lieux, tant du vieil, que du nouveau Teſtament, deſquels abuſent les heretiques. A Paris MDLXXII. chez Nicolas Cheſneau.

Catholique diſcours des chandelles, torches, & autre uſage du feu en la profeſſion de la Foi & de la Religion Chreſtienne, où eſt ſpecialement traité des chandelles de la Purification. A Paris MDLXXV. chez Iean Poupi.

Premiere Catecheſe de l'obeïſſance, conjonction & neceſſaire union des Paroiſſiens avec leur propre & hierarchique Paſteur immediat, dit vulgairement Curé ou propre Preſtre. A Paris MDLXXVI. chez Iean Peſtel.

Avertiſſement aux filles & femmes Chreſtiennes, leur enſeignant comme elles doivent aller aux Stations & aux lieux ordonnez pour gagner le preſent Iubilé de cette année 1576. & tous autres pardons. A Paris en la meſme année chez Iean Peſtel.

Catecheſe ou Inſtruction touchant les ornemens, veſtemens & parures des femmes Chreſtiennes, avec une autre Catecheſe de la penitence. Avertiſſement de Saint Auguſtin de la maniere de faire penitence, & une exhortation de Saint Ambroiſe à vraie penitence. Plus une Inſtruction de la femme mariée. A Paris MDLXXIV. chez Nicolas Cheſneau.

Sermon ſur le Cantique, O ſalutaris Hoſtia, recité en une Proceſſion dans la Paroiſſe de Saint Euſtache, au Convent des Religieuſes de Sainte Claire de l'Ave Maria, avec un traité comme il faut ouïr la Meſſe. A Paris MDLXXVII. chez le meſme.

La maniere & forme de vivre d'un chacun en ſon état, faite en François du Latin de Iean Gerſon. A Paris MDLXXIX. chez le meſme.

Réponſe à ceux qui preſchent publiquement, & au peuple qui croit, que ſi aucun oit la Meſſe devotement, il ne deviendra point aveugle ce jour-là, & ne mourra point de mort ſubite, traduite du Latin de Gerſon. A Paris MDLXXIX. chez le meſme.

Exhortation au peuple François de prier Dieu devotement & inceſſamment pour les Prelats de France aſſemblez à Melun pour le fait de la Religion. A Paris MDLXXIX. chez le meſme.

Réponſe modeſte aux doutes & objections de quelqu'un touchant la verité du corps & ſang de JESUS-CHRIST en l'Hoſtie ſacrée, par le moien de la Tranſſubſtanciation. A Paris chez le meſme.

L'ordre & ceremonie du ſacre & couronnement du Roi de France, traduit en François. A Paris MDLXXV. chez le meſme.

Catecheſe enſeignant le moien de bien & ſalutairement prier Dieu, & du fruit ſpirituel, &c. avec une exhortation de tous fideles Chreſtiens & bons Catholiques de fuir tous jeux ſcandaleux, défendus & illicites. A Paris MDLXXV. chez Iean Poupi.

Catechiſme ou Inſtruction populaire contenant les principaux points de la Religion

Chreſtienne, leſquels tous les Chreſtiens ſont tenus de ſçavoir. A Paris MDLXXIV. *chez le meſme.*

Docte & utile Catecheſe ou Inſtruction apprenant à un chacun à bien & chreſtiennement examiner ſa conſcience, & à confeſſer ſes pechez ſolennellement, pour acquerir la diſpoſition neceſſaire à la Communion du corps & du ſang de JESUS-CHRIST, *avec une certaine prediction du bien & du mal, qui avundra à tous Roiaumes, à toutes Communautez, & à toutes perſonnes: le tout extrait de l'Ecriture ſainte. A Paris* MDLXXVI. *chez le meſme.*

Livre de devotes Oraiſons, qui peuvent eſtre dites utilement par tous les bons Chreſtiens & Catholiques. A Paris MDLXXXII. *chez Guillaume de la Noüe.*

Oraiſon pour perſeverer en la foi, ou y retourner à l'exemple de Saint Thomas. A Paris chez Iean Poſtel.

Catecheſe contre le pernicieux Rabillare *des hypocrites penitens. A Paris* MDLXXVII. *chez le meſme.*

Oraiſon pour eſtre exaucé de Dieu en faveur de Sainte Berthe. A Paris MDLXXVII. *chez le meſme.*

Admonition pour ceux qui veulent entrer en Religion. A Paris MDLXXVII. *chez le meſme.*

Oraiſon pour les Marchands, avec commemoration de Saint Matthieu. A Paris MDLXXIX. *chez Iean Poſtel.*

Increpation contre les diſſolutions idolatriques faites les jours de Feſtes. A Paris MDLXXIX. *chez le meſme.*

Oraiſon contre les diſſolutions charnelles, avec la commemoration de la penitente Madeleine. A Paris en la meſme annee chez le meſme.

Oraiſon pour avoir patience & conſtance en toutes adverſitez, avec commemoration de Saint Euſtache. A Paris en la meſme année chez le meſme.

De l'Inſtitution & de l'abus ſurvenu és Confrairies populaires, & de la reformation neceſſaire en icelles. A Paris MDLXXVIII. *chez Nicolas Cheſneau.*

Oraiſon pour dire devant & aprés le Sermon. A Paris chez Iean Poſtel.

Oraiſon pour eſtre preſervé de la peſte en faveur de la Vierge Marie. A Paris chez le meſme.

Homelie de la feſte de Noël. A Paris chez le meſme.

Oraiſon de la Conception immaculée de la Vierge. A Paris chez le meſme.

Breve Exhortation faite le jour de Saint Barnabé au Mont Valerien MDLXXX. *avec pluſieurs petits traitez utiles. A Paris* MDLXXX. *chez Nicolas Cheſneau.*

*Abregé de pluſieurs Sermons de l'Aſſomption de la Vierge, avec l'explication de l'*Ave, Maria. *A Paris chez Iean Poſtel.*

Catecheſe touchant les Evangiles que liſent les Preſtres ſur les Chreſtiens. A Paris chez le meſme.

Oraiſon à Madame Sainte Geneviéve Patrone de Paris. A Paris chez le meſme.

Avertiſſement des choſes neceſſaires pour gagner le Iubilé, avec une explication des cas reſervez en la Bulle In Cœna Domini. *A Paris* MDLXXVI. *chez Guillaume de la Noüe.*

Oraiſon pour obtenir chaſteté en faveur de Madame Sainte Agnés. A Paris chez le meſme.

Avertiſſement & Exhortation de faire une vraie penitence, avec l'explication de la Prophetie de Ionas. A Paris MDLXXX. *chez le meſme.*

Traité de la detraction, utile tant aux perſonnes de Religion, qu'aux autres. A Paris MDLXXX. *chez le meſme.*

Sermon ou Traité de la Dedicace des Temples, où il eſt traité de la cauſe des maladies & contagions. A Paris MDLXXX. *chez le meſme.*

Pluſieurs avertiſſemens notables touchant les Legendes des Saints, le grand Vita Chriſti, *& les Bibles vulgaires inſerées au troiſiéme Tome des Legendes des Saints. A Paris* MDLXXVIII. *chez Nicolas Cheſneau.*

Exhortation

Exhortation à la paix, & vne Expoſition ſur le Cantique Gloria in excelſis Deo, & in terra, *inſerée au troiſiéme Tome des Legendes des Saints. A Paris* MDLXXVIII. *chez le meſme.*

Oraiſon devote & charitable pour la conuerſion de ceux qui profanent les jours des Feſtes en jeux, debauches & baccanales, contre l'exprés commandement de Dieu, où il eſt parlé de l'abomination des jeux de Bourgogne. A Paris chez Iean Poſtel.

Oraiſon contre les tentations charnelles, où il eſt fait mention de Saint Laurent. A Paris MDLXXX. *chez le meſme.*

Trois ſermons de Saint Auguſtin touchant les dixmes & contre les ſorciers, traduit en François. A Paris MDLXXIX. *chez Iean Poupi.*

Oraiſon que peuvent dire vtilement les François pour leur Roi. A Paris chez Iean Poſtel.

Trois petits Traitez fort vtiles à toutes perſonnes qui veulent vivre chaſtement, tant en Religion, que dehors, avec le grand ordinaire des Chreſtiens. A Paris MDLXXX. *Chez Guillaume de la Noüe.*

Sermon pour la feſte de la Dedicace de l'Egliſe. A Paris chez Iean Poſtel.

Petis fragment Catechiſtique de la magie reprehenſible & des magiciens. A Paris MDLXXIX. *chez Iean Poupi.*

Du baſtiment des Temples materiels, où eſt expliqué par ſcholies le Prophete Aggée, le IV. *chapitre de Zacharie, & le* I. *chapitre d'Eſdras. A Paris* MDLXXVIII. *chez Nicolas Cheſneau.*

Exhortation à Meſſieurs de Paris, d'eſtre aumoſniers & miſericordieux par une abondante charité vers les pauvres peſtiferez. A Paris chez Iean Poſtel.

Oraiſon vtile & devote pour la délivrance du Purgatoire. A Paris chez le meſme.

Avertiſſement pour la vraie & ſalutaire penitence. A Paris chez le meſme.

Seconde Catecheſe touchant la meditation de la Paſſion de JESUS-CHRIST. *A Paris chez le meſme.*

Oraiſon adreſſée à JESUS-CHRIST *en l'Hoſtie ſacrée. A Paris chez le meſme.*

Oraiſon pour ſe diſpoſer à gagner le Iubilé. A Paris chez le meſme.

Oraiſon avec vne meditation de l'Aſſomption de Noſtre Dame. A Paris chez le meſme.

Oraiſon pour avoir perſeverance en patience à l'exemple de ſainte Marie Egyptienne. A Paris chez le meſme.

Oraiſon contre les maladies contagieuſes & peſtiferées, avec memoire de Saint Gaud. A Paris chez le meſme.

Oraiſon à tous les Saints pour acquerir diſpoſition à la ſolennité de la feſte de tous les Saints.

Hiſtoire veritable d'vne gueriſon avenuë à Amiens MDLXXVII.

Traité des proceſſions des Chreſtiens. A Paris MDLXXII. *chez Michel Roigni.*

Traité enſeignant en bref les cauſes des malefices & enchanteries, avec l'expoſition du livre de Tobie. A Paris chez Iean Poupi.

Oraiſon pour avoir de bons Paſteurs, avec commemoration de Saint Luc. A Paris chez Iean Poſtel.

Oraiſon pour la perſeverance en la Foi, avec commemoration de Saint Denys. A Paris chez le meſme.

Oraiſon contre toutes les tentatione du diable, avec commemoration de Saint Michel. A Paris chez le meſme.

Oraiſon à la Vierge Marie pour eſtre aidé de Dieu en toutes tentations & tribulations. A Paris chez le meſme.

Oraiſon pour eſtre dite par leſquelles ſur leſquelles on recite les Evangiles. A Paris chez le meſme.

Catecheſe pour mediter la Paſſion & la Reſurrection de JESUS-CHRIST. *A Paris chez le meſme.*

Digitized by Google

Oraiſon contre les trop grands ſcrupules des conſciences trop timides. A Paris chez le meſme.

Traité des Pardons, & des choſes requiſes pour les gagner. A Paris M D L X X I I. *chez Michel Roigni.*

Homelie myſtique & catechetique ſur l'Epiſtre & l'Evangile du premier Dimanche de l'Avent. A Paris chez le meſme.

Oraiſon pour avoir des enfans, avec commemoration de Sainte Anne. A Paris chez le meſme.

Avertiſſement & oraiſon pour le Iubilé envoié pour détourner les dangers de la peſte. A Paris M D L X X V I. *chez le meſme.*

Oraiſon pour obtenir de Dieu grace de chaſteté, avec memoire de Sainte Agnés. A Paris chez le meſme.

Oraiſon contre les maladies contagieuſes, avec memoire de Saint Sebaſtien, Saint Adrien, Saint Antoine, Saint Gaud. A Paris chez Benoiſt Blanchot.

Oraiſon pour avoir devotion, avec commemoration de l'Aſſomption de la Vierge. A Paris chez Iean Poſtel.

Oraiſon pour eſtre veritablement le temple de Dieu. A Paris chez le meſme.

Oraiſon à Madame Sainte Geneviéve, Patrone de Paris. A Paris chez le meſme.

Catechéſe contenant la raiſon & l'expoſition des ceremonies de la Proceſſion du jour des Rameaux. A Paris chez le meſme.

Premiere Catechéſe de l'obeïſſance & union des Paroiſſiens avec leurs Curez, Paſteurs hierarchiques immediats. A Paris chez le meſme.

Oraiſon pour porter patiemment toutes ſortes de tribulations, avec memoire de Saint Euſtache. A Paris chez le meſme.

Oraiſon pour la perſeverance en la Foi & Religion Catholique és temps derniers. A Paris chez le meſme.

Oraiſon propre & utile pour les femmes groſſes, avec memoire de Sainte Marguerite. A Paris chez le meſme.

Epiſtre à ceux de la Paroiſſe de Saint Euſtache, écrite à Rennes en l'année M D-L X X V. *A Paris en la meſme année chez Nicolas Cheſneau.*

Les Epiſtres & Evangiles de tout le Careſme, avec un ſommaire de tout l'Office, qui ſe fait chaque jour, avec breves ſcholies ſur toutes les feſtes, avec les quatre ſens de l'Egliſe, ſçavoir eſt le literal, l'allegorique, le moral & l'anagogique. A Paris M D-L X X X I I. *chez Guillaume de la Noüe.*

Exhortation aux François pour la reception charitable des Freres Mineurs, en leur Chapitre General à Paris M D L X X V I I I. *A Paris* M D L X X V I I I. *chez Nicolas Cheſneau.*

Un opuſcule ou Traité des Legendes & Vies des Saints, mis avec les Legendes de Dupuisherbaud. A Paris chez Michel Roigni.

Le Manuel des Chreſtiens qui veulent profiter en l'oüie des Sermons & Predications, comme auſſi des Predicateurs qui deſirent preſcher & enſeigner le peuple ſelon l'intention & l'intelligence de l'Egliſe Catholique. A Paris M D L X X X I I. *chez Guillaume de la Noüe.*

Traité de la Predication & oüie de la parole de Dieu, avec l'Eccleſiaſte de Salomon ſcholiſé, & pluſieurs autres petits opuſcules & devotes oraiſons. A Paris M D L X X X I I. *chez le meſme.*

Traité de meditation, avec un abregé de ce que les perſonnes devotes doivent & peuvent utilement mediter en la vie de JESUS-CHRIST, *imprimé avec le grand* Vita Chriſti. *A Paris* M D L X X X I I. *chez Guillaume de la Noüe.*

Traité des quatre vies de l'ame raiſonnable, de la neceſſaire connoiſſance & joüiſſance de Dieu eternel, de l'obeiſſance à Dieu & à ſon Egliſe, & de l'adoration de JESUS-CHRIST *en l'Hoſtie ſacrée, avec le grand* Vita Chriſti. *A Paris chez le meſme.*

Répons, Antiennes, Verſets, Collectes & Oraiſons qui peuvent utilement eſtre dites

par tous Chreſtiens Catholiques au temps de peſte, & de toutes autres divines punitions. A Paris MDLXXX. *chez Iean Poſtel.*

Les Epiſtres & les Evangiles des Dimanches & des principales Feſtes de toute l'année expoſée par ſcholies, avec tout l'office des meſmes Dimanches & Feſtes, inſerées au troiſiéme tome des Legendes des Saints. A Paris MDLXXX. *chez Nicolas Cheſneau.*

Traité du jour des Rogations ou Letanies. Traité de la neceſſaire connoiſſance de Dieu eternel, faite par dixmes, premices, ſacrifices & oblations. La Prophetie de Malachie, avec ſcholies, Catecheſe, ou opuſcule de la lumiere ſpirituelle. Les trois Epiſtres de S. Iean l'Evangeliſte, avec ſcholies. L'Epiſtre de Saint Iacques, avec ſcholies. Les deux Epiſtres de Saint Pierre, avec ſcholies. Inſerées toutes au ſecond tome des Legendes des Saints. A Paris MDLXXX. *chez le meſme.*

Manuel de devotion contenant oraiſons devotes propres à toutes perſonnes en toutes occurrences, colligées premierement en Latin par Simon Verpée. A Paris MDLXXXIV. *chez Guillaume de la Noue.*

Douze livres de la maniere de connoiſtre ſalutairement JESUS-CHRIST, *où il eſt enſeigné comme il faut remarquer la vraie Egliſe, hors laquelle il n'y a point de ſalut. A Paris* MDLXXXIV. *chez le meſme.*

La Bible Françoiſe dédiée au Roi Charles IX. A Paris MDLXVI.

Hactenus ex catalogo librorum & tractatuum a ſe conſcripto, quem ad finem Catecheſeωn adjecit anno MDLXXXV. Pariſ. apud Guillelmum Noueum. Hic autem Catecheſeωn liber ita inſcribitur:

Catecheſes ou Inſtructions touchant les points à preſent controverſez en la Religion, accommodées aux Evangiles d'un chacun jour de Careſme, convenablement pour les Predicateurs, qui deſirent s'emploier utilement pour l'inſtruction de ceux qui ont eſté mal enſeignez par les heretiques adverſaires de l'Egliſe Apoſtolique & Romaine. A Paris MDLXXXV. *chez Guillaume de la Noue.*

Traité ou opuſcule du ſaint jeuſne de Careſme. A Paris MDLXXXVI. *chez le meſme.*

De la vraie & ſalutaire connoiſſance de JESUS-CHRIST *en ſon Egliſe, & infaillible marque d'icelle, laquelle nous inſtruit & conduit au chemin de la jouiſſance des biens eternels; Avec un traité où il eſt manifeſtement prouvé ce qu'elle enſeigne du Purgatoire & prieres des Trépaſſez. OEuvre utile pour diſcerner la vraie Egliſe d'avec les fauſſes, & enſeigner l'homme Chreſtien à éviter les pieges des heretiques, libertins & atheiſtes, & toutes ſuperſtitions contraires à la ſincere & pure parole de Dieu, diviſé en douze livres. A Paris* MDLXXXVI. *chez le meſme.*

Réponſe à ceux qui appellent idolatres les Chreſtiens Catholiques, avec quelques petits traitez de l'adoration de la Croix. A Paris MDLXXXVI. *chez le meſme.*

Claire & certaine probation de la neceſſaire manducation de la ſubſtancielle & reelle humanité de JESUS-CHRIST *au Sacrement de l'Autel. A Paris* MDLXXXVI. *chez le meſme.*

Réponſe modeſte aux doutes & objections de quelqu'un, avec une Apologie de la Conference faite à Paris entre deux Docteurs & deux Miniſtres par le commandement du Roi, touchant la verité du corps de Noſtre-Seigneur en l'Hoſtie par le moien de la tranſſubſtanciation. A Paris chez le meſme.

Manifeſte & neceſſaire probation de l'adoration de JESUS-CHRIST *en l'Hoſtie ſacrée, tant en la Meſſe, qu'en tout autre lieu, auquel elle eſt preſentée aux Chreſtiens. A Paris chez le meſme.*

Refutation des vains pretendus fondemens de certains lieux de l'Ecriture ſainte, deſquels ordinairement les heretiques abuſent pour corrompre la foi des ſimples, & impugner

La reelle preſence du corps de JESUS-CHRIST *en l'Hoſtie. A Paris* MDLXXXVI. *chez le meſme.*

Douze raiſons ſommaires, utiles à ceux qui bien les gouſteront, leſquelles monſtrent; qu'il ne faut laiſſer la Religion ancienne. A Paris MDLXXXVI. *chez le meſme.*

Traité du ſacrifice Evangelique, où il eſt prouvé, que la ſainte Meſſe eſt le Sacrifice eternel de la nouvelle Loi. A Paris MDLXXXVI *chez le meſme.*

Opuſcule Catholique de la cauſe & origine des benedictions des Abbeſſes. A Paris MDLXXXVI. *chez le meſme.*

Avertiſſement touchant les prieres, leſquelles ſont faites pour l'heureux ſuccés de l'union du Roi Tres-Chreſtien avec les Princes & Seigneurs Catholiques, comme de l'Aſſemblée des Etats aſſignée le XV. *Septembre* MDLXXXVIII. *A Paris en la meſme année chez Pierre Chevalier.*

Deux Traitez Catholiques. Le premier eſt de l'excellence du Purgatoire des Chreſtiens. Le ſecond, de la qualité & condition des ames ſeparées des corps mortels. A Paris MDLXXXVIII. *chez Michel Rosgni.*

Avertiſſement en forme d'epiſtre conſolatoire, envoiée à l'Egliſe & Paroiſſe de Saint Euſtache de Paris, de Saint Denys en France. A Paris MDXCIII. *chez Pierre l'Huillier.*

Verſion, paraphraſe & breve explication du Pſeaume, Exaudiat te Dominus. *A Paris* MDXCV. *chez François Iacquin.*

Charitable remonſtrance touchant la Religion, & les vraies marques d'icelle. A Paris MDXCVII. *chez Guillaume de la Noue.*

Sermon de la diſpoſition requiſe pour le lavement des pieds pour l'adoration de la Croix, qui ſe fait le Vendredi ſaint, & pour gagner le Iubilé, & pour connoiſtre l'autorité de noſtre ſaint Pere en la conceſſion des Indulgences, prononcé à Orleans devant le Roi. A Paris MDCI. *chez Pierre Chevalier.*

Breve propoſition des admirables converſions de Saint Paul & de Saint Auguſtin à la vraie Foi & Religion Catholique, & du Iubilé de l'année MDC. *A Paris* MDCI. *chez Pierre Chevalier.*

Antitheſe Catechiſtique des aſſemblées, viſitations & delectations ſaintes & pures des perſonnes veritablement Chreſtiennes. A Paris MDCV. *chez Pierre Chevalier.*

Notables reſolutions des preſens differends de la Religion, en plus de cinquante Careſmes, preſchées tant en ce Roiaume, que hors d'icelui, diviſées en deux tomes in 8°. Le tout dreſſé ſur chacun jour de Careſme. A Paris MDCVIII. *chez Pierre Chaudiere.*

Ab anno MDXCVIII. Facultatis Theologiæ Decanus vivere deſiit anno MDCVIII. pridie Nonas Martias, cui Petrus Victor Caietus, Pariſienſis Theologus, publice parentavit.

Ad cornu dextrum majoris altaris Eccleſiæ ſancti Euſtachii ſtylobates ſeu columna erecta eſt, cui ſtatua Benedicti ſuperpoſita Doctorem Paſtoris officio fungentem repræſentat. Columnæ adjacent marmoreæ tabulæ duæ, quibus inciſum epitaphium ſequens legitur.

D. O. M. P. Q. M. Renati Benedicti S. Viator. Ecce tibi effigies magni illius Doctoris, qui Renatus cognomento Benedictus appellatus eſt, Andibus in Gallia natus, ſacris juxta ac prophanis literis eruditus; Vir qua dicendi facultate, qua ſcribendi

Digitized by Google

facilitate multum exercitatus, ſuperſtitionis vt oppugnator, ita Religionis propugnator, qui qua tempeſtate Galliæ vrbes hæretica contagione laborarent, periclitantibus animis manu medica eſt opitulatus, commiſſos ſibi greges, qui ad canendum Chriſto carmen in hanc Ædem confluunt, cum privatis ſtudiis, tum publicis concionibus per annos XL. *labore indefatigatus ſervavit. Eo pietas hominem evexit, vt in ſacris expiatoriis Henrico Magno Regi Chriſtianiſſimo fuerit ab aure delectus, expurgandæ vitæ cenſor acerrimus, & ab eodem Trecarum Epiſcopus deſignatus, cui ſi ad honores veneranda ſenectus pertinet, in dignitatum cumulum auctoritas ſenilis acceſſit. Nam ex hac Societate ad feliciorem vitam vocatum annos* XXCVII. *agentem Theologorum Collegium extulit, cum Decanus decennium ſediſſet. Mortuus Non. Martii, anno Domini* MDCIIX.

Hic jacet, immo ejus animus vivit, & inter Beatos vivit, ea quam expectamus, vita; vivit & inter mortales fama, & rerum præclare geſtarum gloria. Corpus vero ἱερὸν ὕπνον κοιμᾶται, θνήσκειν μὴ λέγε τοὺς ἀγαθούς.

M. Steph. Tonnelier, Doctor Theologus, & ab eodem Ren. Benedicto hujus Eccleſiæ Paſtor deſignatus, viro illi de ſe bene merito ſepulcrum hoc D. S. P.

CAPUT LXXXVII.

De Petro Victore Caieto.

PETRUS Victor Caietus ſeu Caietanus, erat Henrico IV. Galliæ Regi ab hæreticis concionibus, dum ille Princeps ad Catholicam Eccleſiam tranſivit. Caietus Regis exemplum ſecutus, hæreſim abjuravit; & qui falſam antea doctrinam concionabatur, veram concionari, & pluribus libris confirmare, & errorem oppugnare cœpit. Qua de re has a Clemente VIII. literas accepit anno MDXCVI.

CLEMENS PAPA VIII.

Dilecte fili, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Narravit nobis accurate venerabilis frater Iacobus, Epiſcopus Ebroicenſis, quæ Deus, qui dives eſt in miſericordia, operatus eſt in te. Et

quomodo illius divinæ clementiæ beneplacitum eſt, oſtendere in te abundantes divitias bonitatis ſuæ, & auferre velamen de corde tuo, & educere te de tenebris & umbra mortis, hoc eſt, ex denſiſſima caligine hæreſis, in lucem veritatis Catholicæ, ut jam non ſis alienus & profanus & perſecutor, ſed fidelis & filius & fidei cultor & propugnator & membrum corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia, quæ una Catholica & Apoſtolica eſt, quæ unum in cælis inviſibile, & unum in terris viſibile, caput habet Romanum Pontificem, beati Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſorem, cujus nunc locum & ſedem nos, quamvis immeriti & indigni, tenemus. Multa autem cum ſpirituali voluptate hanc tuam converſionem audivimus, & gratias egimus Deo, qui te ſuſtinuit in multa patientia, ut faceret te ex vaſe contumeliæ, vas honoris & miſericordiæ & gloriæ. Te ergo jam ut ovem Chriſti agnoſcimus, & ut filium noſtrum in Chriſto complectimur omni paterna benevolentia, cujus rei illuſtrem ſignificationem dare tibi volumus his noſtris literis, quas opportune ad te ſcribimus, cum idem Iacobus Epiſcopus ſui muneris officio in graviſſimo negotio egregie perfunctus, in Galliam revertitur, vir excellenti doctrina & inſigni pietate, ex quo etiam copioſius noſtram erga te propenſam voluntatem intelliges. Tu vero fili, tantis a Deo beneficiis affectus, quoniam corde creditur ad juſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem, non ſolum grato animo conſerva, ſed narra quanta fecit tibi Deus: illius divina gratia adjutrice, cura & enitere, quantum potes, ut fructus facias dignos pœnitentiæ, & quantum antea deſtruxeras, cum eſſes miniſter impietatis, tantum nunc ædifices vitæ integritate, errorum deteſtatione & ſalutari Catholicæ veritatis defenſione. Tanto enim magis te amabimus, & quamvis oblata occaſione, tanto magis tibi prodeſſe, prompti erimus, quanto majori efficacia & ſtudio te de gloria Dei, & de Catholica Religione bene mereri, crebro audiemus. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die XX. *Martii* MDXCVI. *Pontificatus noſtri anno quinto. Et infra ſcriptum eſt, Silvius Antonianus. Supra autem inſcriptum: Dilecto filio Petro Victori Caietano.* Quo tempore datæ ſunt hæ literæ, jam Caietus, vt ſuam converſionem magis ac magis aſſereret, in Navarræ Collegium ſeceſſerat, & ſe Theologici Sodalitii ludo incluſerat, vbi ante adeptum

anno MDC. Pariſienſe magiſterium; hinc variis commentariis Novatores, quos deſeruerat, aggreditur: inde ſui temporis hiſtorias conſcribit. Deinde Henricus IV. eum in ſuorum Lectorum numerum retulit, & publica Hebraicarum literarum profeſſione donavit. Quocirca multis modis clarus evaſit: inprimis, quod hæreſim pura ſinceraque mente depoſuerit; deinde, quod Jacobus Perronius, Ebroicenſium Epiſcopus, eum judicaverit dignum, qui ea ſuper re literas a Clemente VIII. acciperet, tum quod Clemens ei per literas converſionem gratulatus fuerit; deinde quod hæreſim variis libris exagitare non deſtiterit; tum quod propter ſummam linguarum peritiam, & præſertim Orientalium anno MDXCIX. in regiorum Profeſſorum ordinem allectus fuerit. Poſtremo, quod ſui temporis hiſtorias memoriæ prodiderit, & vitam inſuper virtuti conjunctam traduxerit, poſtquam effectus eſt Catholicæ communionis particeps.

Ceterum pauca Latine compoſuit, ſed plura Gallice, tum ad Religionis controverſias, tum ad ſæcularem Hiſtoriam ſpectantia.

Quæ Latine compoſuit, ſunt:

Paradigmata in quatuor linguis Orientalibus præcipuis, Arabica, Syra, Armena & Æthiopica. Pariſiis anno MDXCVI. apud Stephanum Prævoſtanum.

Quæ ad ſæcularem Hiſtoriam pertinent, hoc modo inſcribuntur:

La vraie narration de la guerre d'entre les Turcs & les Chreſtiens d'Hongrie, depuis le mois de Septembre de l'année MDXCVII. *jusques au printemps de l'année* MDXCVIII. *A Paris en la meſme année chez Robert Thierry.*

Chronologie ſeptennaire de l'Hiſtoire de la paix entre les Rois de France & d'Eſpagne, contenant les choſes les plus memorables avenuës en France, Eſpagne, Allemagne, Hongrie, Pologne, Suede, Tranſilvanie, & autres endroits de l'Europe, avec le ſuccés de pluſieurs navigations faites aux Indes Orientales & Septentrionales, depuis le commencement de l'an MDXCVIII. *jusques à la fin de l'an* MDCIV. *diviſée en ſept livres. A Paris* MDCV. *&* MDCVI. *chez Iean Richer.*

Chronologie novenaire contenant l'Hiſtoire de la guerre, ſous le Regne de Henri IV. diviſée en trois parties. La premiere comprend les choſes les plus memorables avenuës par tout le monde, depuis le commencement de ſon Regne l'an MDLXXXIX. *jusques à la paix faite à Vervins en Iuin* MDXCVIII. *entre le Roi de France & le Roi d'Eſpagne. La ſeconde comprend les choſes les plus memorables depuis le meſme temps. Et la troiſiéme comprend les meſmes choſes jusques à l'an* MDCVIII. *A Paris en la meſme année chez le meſme Richer.*

Quæ ad Religionis controverſias attinent, hoc modo nuncupantur:

Remonſtrance Chreſtienne & tres-vtile à Meſſieurs de la Nobleſſe de France, qui ne ſont point de l'Egliſe Catholique. A Paris MDXCVI. *chez Philippe du Pré.*

In hac admonitione refertur Clementis Papæ ad Caietum epiſtola; & multa traduntur, quæ ad Hugonotorum originem & progreſſum ſpectant:

Réponſe à vn Traité pretendu orthodoxe de l'Euchariſtie. A Paris MDXCVI. *chez Gilles Robinot.*

La vraie intelligence du Sacrifice de la Meſſe. A Paris MDXCVI. *&* MDCIV.

Avertiſſement ſur les points de la Religion pour en compoſer les differends. A Paris MDXCVI. *chez Iean le Blanc.*

La condamnation de Calvin par lui-meſme, recueillie de ſes écrits, adreſſée à Charles-Quins & à tout l'Empire. A Paris MDXCVII. *chez François Cheſneau.*

Diſcours ou Traité de l'Egliſe, & de la droite ſucceſſion des legitimes Paſteurs d'icelle. A Paris MDXCVII. *chez Iean le Blanc.*

Les trois cens ſoixante & cinq fruits divins & ſalutaires du ſaint Sacrifice de la Meſſe, contre les Miniſtres de la Pretenduë Religion. A Paris MDXCIX. *chez Denys Binet.*

Le ſommaire veritable des queſtions propoſées en l'entreveuë avenuë entre le Docteur Pierre Victor Caiet, & le Miniſtre du Moulin. Enſemble la réponſe à l'écris calomnieux publié par du Moulin. A Paris MDCII. *chez Iean Richer.*

Approbation du ſaint Sacrifice de la Meſſe par ſyllogiſmes Catholiques, & raiſons tirées de l'Ecriture & des ſaints Peres. A Paris MDCIII. *chez Iean Richer.*

Les actes de l'entreveuë, dite Conference, avec le Miniſtre du Moulin. A Paris MDCIII. *chez le meſme.*

La fournaiſe ardente pour evaporer les pretenduës eaux de Siloé, & pour corroborer le Purgatoire, contre Pierre du Moulin. A Paris MDCIII. *chez Fleuri Bourriquant.*

La Défenſe & Arreſt de la verité contre Archibaud Adair, Ecoſſois. A Paris MDCIII. *chez le meſme.*

Vivere deſiit anno MDCX. vndecimo Calendas Sextiles, & ad ſancti Victoris ſepultus eſt in Eccleſiæ pronao.

CAPUT LXXXVIII.

De Joanne Seguino.

JOANNES Seguinus Billomo, quod eſt Arvernorum oppidum, e patria ſua Pariſios venit in Academiam, ſeque tandem inter Theologos Navarrici Gymnaſii Sodales admitti curavit, atque ibi, tranſacto biennio, creatus eſt anno MDXC. Pariſienſis Doctor, noviſſime Præpoſitus & Offi-

Digitized by Google

Officialis Guerrandæ, quæ vrbs in agro Namnetum ſita eſt. Vir erat eximia pietate & acutiſſimo ingenio præditus, qui contra hujus temporis hæreticos Gallicum opus edidit, cui titulus eſt:

Attendant-mieux, diviſé en trois livres, contre ceux de la Religion Pretenduë Reformée, où quelques-vnes de leurs impietez ſont refutées. A Nantes MDCIX. *chez Lucas Gobert.*

CAPUT LXXXIX.

De Petro Picharto.

PETRUS Pichartus Cenomannenſis, Joannis regiæ Navarræ Proviſoris ex fratre nepos, in eodem Gymnaſio bonas artes diu multumque tradidit, quas prius copioſe acceperat. Tum anno MDLXXXVIII. Theologicum ingreſſus Sodalitium, biennio poſt Doctoris Lauream promeruit.

In Gallicum carmen vertit opuſculum, quod *de lubrico vitæ curriculo* inſcribitur.

CAPUT XC.

De Petro Villario.

PETRUS Villarius Lugduni, in antiquiſſima Galliæ vrbe, natus eſt anno MDXLV. quinto Nonas Martias. Is genere quidem, ſed ſcientia & virtute, in qua vera Chriſtianorum nobilitas conſiſtit, multo illuſtrior. Circa annum MDLXVIII. cum jam eſſet humanioribus literis & Philoſophiæ liberaliter inſtructus, Navarricum Theologorum Sodalitium intravit, in quo præceptoribus vſus eſt optimis Joanne Pelletario, qui tum Archididaſcalus florebat, Antonio Offaio & Nicolao Audignio, qui Magiſtri Sententias publice legebant. Sed tanta Villarii fuit a pietate & doctrina commendatio, vt cum adhuc ſolitum Theologiæ ſtadium decurreret, necdum ſcholaſticos omnes ce-

lebraſſet actus, regendam Mirapicenſium Eccleſiam ſuſceperit. Interea vt deſignatus Antiſtes Pariſienſis renunciaretur Doctor Theologus, in aula Epiſcopi celebravit Actum, cui nomen *Reſumptæ* noſtri majores indiderunt. Eo peracto, & prætermiſſis qui ſupererant, ceteris, a Cancellario inſignibus magiſterii decoratus, & tota conſentiente Facultate ordinis ſui princeps acclamatus eſt. Tunc agebatur annus Chriſti MDLXXV. & imminebat MDLXXVI. quo reliqui collegæ Baccalarii Licentiæ gradum adepti ſunt pridie Nonas Februarias. Ex iis plures familiariſſimos habuit, & cum primis duos, Guillelmum Roſam & Joannem Dadreum, quorum hic ſcriptis ſuis celeberrimus; ille vero regius & egregius concionator extitit, ac poſtea Silvanectenſis Epiſcopus. Regem & Pontificem, qui de Villario Doctore bene ſperaverant, ſua non fefellit exſpectatio. Statim enim atque conſecratus eſt Epiſcopus, Mirapicum pertexit, & præclaris inſtitutionibus ac diſciplinis Eccleſiam informavit. Hæc autem pia & prudens illius adminiſtrandæ ratio effecit, vt anno MDLXXVII. ab aliis provinciæ Epiſcopis cum Petro Daneſio Vabrenſi Antiſtite lectus ſit, qui apud Regem publica & maxime neceſſaria Cleri negotia procuraret. Verum vſu venit, vt obeunte Daneſio ſolus procuraverit, atque ita procuraverit, vt viſus ſit digniſſimus, qui ad Viennenſem ſedem transferretur. Juſtiſſimo Præſuli ſponte ceſſerunt, ceſſiſſentque olim canones, quibus ab vna Eccleſia in aliam migratio prohibetur. Sub illud tempus Pariſienſes Theologi ſunt duo, qui ampliſſimum Villarii meritis teſtimonium reddidere: Gilbertus Genebrardus in oratione, qua Daneſii cohoneſtavit exequias, *prædicatam vbique Mirapicenſis, ac jam tum Viennenſis Epiſcopi virtutem atque excellentiam* affirmat; Joannes Dadræus in præfatione operis, quod *locorum ſimilium librum* anno MDLXXVII. inſcripſit, *Mirapicenſem Antiſtitem omni ingenii & virtutis laude excellentem Theologum* appellat. Non multo poſt Claudius Rubiſius libro 1. Lugdunenſis Hiſtoriæ cap. IV. Petri Villarii ortum Lugduno, & Antiſtitium Viennæ mirandum in modum gratulatur. Inprimis enim ait *eum eſſe Præſulem ætatis ſuæ doctiſſimum in Gal-*

lia & facundiſſimum concionatorem; deinde *talem agere vitam, quæ ſua integritate & innocentia referat beatos illos Antiſtites, qui primis Eccleſiæ ſæculis enituerunt.* Aliena referre, quam mea infercire, malo. Petrus Faber Toloſanus Præſes, memoriæ prodidit eam de Villario populi vocem, quæ ſi vnquam, Dei vox credenda & amanda eſt. Id enimvero ſtrenue præſtitit in literis, quibus Dodecamenum ſuum illi, cum eſſet Viennenſis Archiepiſcopus, nuncupavit. *Iſtam*, inquit, *humanitatem tuam, ac in morum facilitate pietatem ſingularem, tam ſæcularis, quam Chriſtianæ Philoſophiæ cognitione inſignitam paſſim exoſculantur, ſacras ad populum conciones illas admirantur; tuam denique in toto Epiſcopali munere obeundo ac perfungendo ſedulitatem minime vulgarem deprædicant. Egone ſolus ex tanto numero præſertim, qui ſermones tecum familiares, eoſque perjucundos de ſeriis rebus non ſemel habuerim, te Doctorem dicto factoque veræ ſcientiæ, non humanæ, ſed divinæ, quæ ſcilicet virtuti mixta ſit, Magiſtrum verum, quod verbo aſſeras, demonſtrantem exemplo, vtrumve colam?* Hæc autem ſi confirmet beatus Franciſcus Saleſius, Gebennenſium Epiſcopus, nullus erit, opinor, impoſterum dubitandi locus. At beatæ memoriæ vir confirmat in præfatione, quam libro de amore Dei præfixit anno MDCXVI. *Quod in eo*, inquit, *mihi propoſueram, non immerito perfeci: quoniam id Petrus Villarius, Viennenſis Archiepiſcopus, probavit. Is enim vnus fuit ex ſanctiſſimis Præſulibus, & ſcientiſſimis Doctoribus, quos noſtra ætate habuerit Eccleſia. Cum ad me ſuum de libro, quem ad piam vivendi genus Introductionem inſcripſi, judicium per epiſtolam miſit, omnium erat Pariſienſium Theologorum antiquiſſimus*, quem nos Facultatis Theologiæ Pariſienſis Decanum appellamus. Et certe cum multa alia in eo Antiſtite celebranda ſunt, quæ ad paſtorale inſtitutum pertinent, tum inprimis Apoſtolicum concionandi munus, quod per omnem vitæ ſuæ curſum obiit. Eam ob cauſam Poſſevinus, qui eum noverat, *virum indefeſſum & divinæ gloriæ zelatorem dixit.* Intelligebat quippe ſapientiſſimus Magiſter & Epiſcopus, id eſſe ordinis ſui hominibus proprium, vt docendis per conciones populis incumbant. Intelligebat quoque neglectum illud opus in cauſa fuiſſe maxime, cur Chriſtianorum mo-

res deflexiſſent ad vitia, & hæreſes eſſent in Eccleſiam graſſatæ. Intelligebat tum demum a Tridentina Synodo magnopere monitum, vt Epiſcopi divinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio & veritate paſcant & regant. Villarius Synodo morem geſſit, & vt collegæ gererent, luculentiſſimum illis exemplum dedit. Tunc plures quam antea tantum ducem ſecuti, conciones inſtituerunt, corruptos Chriſtianorum mores redarguerunt, vitia culparunt, & novis erroribus occurrerunt.

Quod autem ſpectat privata pietatis opera, quibus ſuum in Deum fovebat amorem, quam exquiſita & ſingularia fuerint, niſi teſtibus oculatis, iiſque locupletibus comprobata forent, difficile crederetur. De viro nihilominus tanto nullum eſt pium exercitium, quod non facile credatur. Nulla dies aberat, quin mane ſatis longum tempus in ſancta quadam meditatione poneret, eaque velut cotidiano pabulo animum nutriret, & ſacrum ignem quo flagrabat, copioſe augeret. Quinetiam cum ingraveſcentis ætatis incommoda pateretur, in eo ſubinde redaccendebatur ille cæleſtis ardor, qui tunc in ſenibus refrigeſcere ac propemodum extingui ſolet. Quibus igitur pietatis exercitiis ab ineunte ætate animum intenderat, & vt ita dicam, aſtrinxerat, iis in extrema nihil remiſit, nihil relaxavit. His velut domeſticis rebus acceſſit ſacrum, quod in ſingulos dies faciebat, niſi gravis morbus eum ab altari removeret; ſed non ante operabatur, quam in orando flexis genibus Deo horam integram collocaſſet, & varios ac pios in Chriſtum Sacerdotem ſimul & hoſtiam affectus concitaſſet. Dum ſinebant publicæ Sacerdotii partes, ſpiritualibus ſe abdebat colloquiis, quibus interior homo reficitur, & in cælo magis, quam in terra verſatur, prægustatis alterius vitæ deliciis. Non alias congerebat opes, niſi quibus æterna comparatur hereditas; de ſuo pauperes alebat; de ſuo ſarta tecta Ædium ſacrarum locorumque infirmis communium tuebatur; de ſuo nihil ſibi, præterquam diſpenſandi curam reſervabat; in ſumma Eccleſiaſticorum bonorum adminiſtrum rebatur ſe, non dominum venditabat, nec vti venditaret, ſacris canonibus vim vllam inferebat. Sunt qui

memoriæ prodiderint, Chriſtianiſſimum Regem aliquando voluiſſe, vt Villarius propter egregia in Eccleſiam merita Cardinalis fieret; ſed eum hanc a ſe deprecatum eſſe dignitatem, egiſſeque apud Regem ſtudioſiſſime, vt ejus dignitatis loco Collegium Societatis JESU inſtitui Viennæ permitteret: quod & ſtatim conſecutus eſt. Perſuaſum habuit, bonum Societatis JESU ſtatum cum Eccleſiæ bono nexum & complicatum eſſe, illique eam ob rem certas cotidie Deo fuſas preces addixit. Ceterum ingraveſcente jam ætate in eam diœceſeos ſuæ partem, quæ Vivarienſi plaga Rodano finitima capitur, ſeceſſit, tum vt annos ſuos recogitaret diligentius, & ad mortem ſeſe facilius compararet; tum vt quod reſiduum erat vitæ, conſumeret in curando diœceſeos tractu, quem Gebennenſis contagio plurimum infeſtarat: quo in ſeceſſu inſulas & omnem Epiſcopi apparatum ſæpius deponebat, & eminentiſſimæ nobiliſſimæque ſimplicitatis virum Theologum agebat. Summus illi fuit vſus cum maximis & illuſtribus viris Cæſare Baronio, Franciſco Toleto, Juſto Lipſio, Petro Fabro Præſide, & Franciſco præſertim Saleſio, quem novum pietatis inſtauratorem experti ſunt omnes. Horum conſilio libros edidit, quibus quam concionando diſciplinam & recte vivendi formam aſſeruerat, ſcribendo confirmaret, & poſteris relinqueret ad documentum illorum ſempiternum. Ita laboravit Viennenſis noſter Archiepiſcopus, ita vixit, ita ſcripſit Gallicos plures tractatus.

Primus eſt de Doctrina Chriſtiana, quam in Summam, & excerptum ex multis aliis Catechiſmis Catechiſmum redegit, voluitque ab omnibus Viennenſis diœceſis Curionibus & Ludimagiſtris doceri. Lugduni anno MDLXXVI. apud Michaelem Jonam. Alter de Simonia adverſus confidentiam, quam vocant, beneficiorum. Tertius de reſidentia Paſtorum in Eccleſiis. Reliqui de ſacellis, funeribus & piis fundationibus, de vanis juramentis & blaſphemiis, & de celebratione matrimoniorum. His accedunt leges & ſtatuta, quibus medicorum erga ægrotos officia præſcribuntur. Quæ omnia ſimul edita ſunt Lugduni anno MDXCVI. apud Joannem Pillehottum.

Latine ſcripſit Parochorum inſtitutionem, quæ modum ritumque in Sacramentis adminiſtrandis, aliiſque rebus ſpiritualibus tractandis obſervandum complectitur. Lugduni anno MDLXXVIII. apud Jacobum Rouſſinum.

Ex hac hominum colluvione ad ſuperos diſceſſit anno MDCXIII. XV. Calend. Septemb. Viennæ in Templo Societatis JESU conditus eſt cum hoc epitaphio, quod Hieronymus frater ac ſucceſſor poſuit.

Hic Petrus jaceo ex nobili & antiqua Villariorum gente, civis Lugdunenſis, Theologus Pariſienſis, Epiſcopus Mirapicenſis primum, deinde Archiepiſcopus Viennenſis, natus quinto Nonas Martias MDXLV. *Abii* XV. *Calend. Septembris* MDCXIII. *hora circiter meridiana. In oppido ſancti Geneſii prope Lugdunum, dixi, ſcripſi, egi pauca ad gloriam Dei : at plura, heu nimis! deliqui. Siſte ergo, viator, aliquantiſper, piiſque tumulum noſtrum premens genibus, numen tui meique cauſa venerator, idem pietatis beneficium vita functus a poſteris recepturus. Vive interim, vale, age feliciter.*

CAPUT XCI.

De Joachimo Forgemontio.

JOACHIMUS Forgemontius, Caſtrovillani natus eſt in agro Lingonenſi. Adoleſcens Pariſienſem adiit Academiam, in eaque inſtitutus anno MDLXXXIV. Navarricam Theologorum Communitatem intravit, & quadriennio poſt magiſterium eſt conſecutus. In eadem meliores, immo totos ætatis ſuæ annos tranſegit, qua juvenes ad literas & pietatem erudiendo, qua libros adverſus Novatores ſcribendo: quæ duo eximium faciunt Doctorem, eruditio & pietas, in Forgemontio excelluerunt. Non defuit animi fortitudo, qua vnum magni nominis hæreticum Petrum Molineum aggreſſus eſt.

Quæ autem ſequuntur, Gallico idiomate conſcripſit.

Réponſe Catholique à la declaration de Bertrand d'Avignon, jadis Cordelier, & depuis nagueres defroqué à Ablon. A Paris MDCVI. *chez Louïs Février.*

Repliques aux pretenduës réponſes faites par Pierre du Moulin aux XXXII. *demandes du Pere Coton. A Paris* MDCXIX. *chez Michel Nivelle.*

La découverte des fauſſes conſequences des Miniſtres de la Religion Pretenduë Reformée, & nommément de Pierre du Moulin, avec vne methode de conferer à l'amiable avec les Miniſtres. A Paris MDCXIX. *chez Michel Nivelle.*

Edidit funebres orationes fratris Joannis de ſancto Geminiano Ordinis Prædicatorum. Pariſiis anno MDCXI. apud eundem.

Vitam cum morte commutavit anno Chriſti MDCXX. VIII. Calend. Martias, & in Æde Navarrici Collegii ſepultus eſt cum hoc epitaphio:

Hic ſitus eſt Magiſter Ioachimus Forgemont, Doctor Theologus, ſingulari pietate colendus, hæreſeon expugnator acerrimus, Caſtrovillano ex agro Lingonenſi oriundus. Obiit in hac regia Navarra XXII. *menſis Februarii anno* MDCXX. *ætatis ſuæ* LXXIII.

CAPUT XCII.

De Franciſco & Hadriano Amboeſiis.

FRANCISCUS & Hadrianus Amboeſii fratres Lutetiæ nati ſunt, patre Jacobo Caroli IX. & Henrici III. Chirurgo, quem ii Reges propter ſummam artis peritiam & dexteritatem plurimum amarunt. Id ita ſcriptum reliquit Michael Thiriotus in Hadriani laudatione, qua eum anno MDLXXXII. ad ſuſcipiendum in Theologia Licentiæ gradum Pariſienſis Cancellarii nomine vocavit. *Ac primum quidem*, inquit, *parenti tuo, mi Damboſi, Regi multis officiis cariſſimo, quod liberos procrearit tam bene in eligendo vitæ genere conſultos, vt in ſe laudem ex eo ac lætitiam ſentiat quotidie dimanare.* Et poſt pauca: *Quando quidem natu minimus paternam, hoc eſt, vlceribus medendi artem amplexatus, multis ſalutarem manum feliciſſime præbet.* Severinus Pinæus, Pariſienſis Chirurgus, lib. II. opuſculi Phyſiologi meminit celebrioris cujuſdam Anatomes, cui anno MDLXXIX. dedit operam Jacobus ille, tunc in artibus Magiſter, & in Chirurgia Baccalaureus, & poſtea in vtraque Facultate Doctor. Attamen Thiriotus ait, *Hadrianum fundatiſſima &*

Digitized by Google

nobiliſſima ſatum eſſe familia. His enim verbis vtitur: *Franciſcus primum in duorum inferiorum Navarræ Sodalitiorum diſciplinam receptus eſt, & Caroli IX. liberalitate ad Rhetoricas ac Philoſophicas inſtitutiones eruditus. Deinde humaniores literas ibidem docuit, & anno* MDLXXII. *quo Gallicæ nationis procurationem adeptus eſt, in ordine ſecundo jam docuiſſe per quadriennium, Academiæ monumenta teſtantur. Tum ad Iuris Scholas ſe convertit, factuſque in Pariſienſi Senatu cauſidicus, Roſcium ipſum expreſſit; deinde in Redonenſi Curia Iudex, ac poſtremo libellorum ſupplicum Magiſter evaſit.*

Hadrianus tria Navarræ Sodalitia percurrit Caroli IX. & Henrici III. beneficiis adjutus. Qua de re ſic Thiriotus, qui rem probe noverat: *Caroli IX. & Henrici III. excelſas mentes, beneque de ſtudioſis literarum merendi voluntatem, Hadriani morum ſuavitas, & doctrinæ genius alliciens elicuerunt. Ille quidem Damboſium humanioris Philoſophiæ mundumque omnem perluſtrare cupientem ſua liberalitate non indignum exiſtimavit. Alter eum quaſi jam humanioribus diſciplinis abunde ſatiatum & Theologiæ dignitate pellectum excepit, fraternaque benevolentia complexus eſt. Regis igitur alumnus trimeſtris dictaturæ faſcibus ab Academia, conſpirantibus animis, magna ſtipante Doctorum caterva, ſeſe confidentius & alacrius ad ejuſdem pacatiſſimi Franciæ ac Poloniæ Regis & Reginarum majeſtates cælo proximas ſupplex inclinavit, vt quas ſuperiores Reges toti muſarum choro conceſſerant & confirmarant immunitates, eas ſe & alumno & cliente ſuo & Univerſitatis Rectore placeret magis ac magis ſtabilire.* Hinc anno MDLXXXII. Pariſienſis renuntiatur Theologus, & ſub annum MDXCIV. ab Henrico IV. cui gratiſſimus erat, Navarrici Collegii regimen impetrat, & per id tempus Pariſiis ſancti Andreæ Curionatum adipiſcitur, & tandem anno MDCIV. ex Curione & magno Navarræ Magiſtro fit Trecorenſis Epiſcopus.

Ambo fratres nonnulla ſcripſerunt, ſed plura Franciſcus, quam Hadrianus. Franciſcus hæc quæ ſequuntur, juris publici fecit.

Pluſieurs Poëmes, comme le tombeau de Gilles Bourdin, Procureur General au Parlement de Paris. Panegyrique du Mariage d'Henri, Duc de Guiſe, & Catherine de Cleves.

Cleves. Vne Elegie ſur la mort du Conneſtable de Montmorenci. Les deſeſperades d'amour. Quelques Tragedies & Comedies.

Petri Aballardi opera e Bibliotheca ſua & manuſcriptis codicibus edi curavit. Pariſiis anno MDCVI. apud Nicolaum Buonium.

Hadrianus Gallico carmine ſcripſit ſanctam vnam Tragœdiam, cui nomen Holophernes, ex Hiſtoria Judithæ decerptam. Pariſiis anno MDLXXX. apud Abelem Angelerium.

Navarricæ Theologorum Communitati reditus idoneos teſtamento legavit, & obiit anno MDCXVI. V. Calend. Sextiles, & in Trecenſi Eccleſia ſepultus cum hoc epitaphio:

Amboeſi pater eruditionum,
Argiva & Latia madens minerva,
Paulina in Cathedra diſerte præco,
Idemque hæreſeos ſevere cenſor,
Priſcorum nova norma Epiſcoporum,
Antiſtes pie, pauperum Patrone,
Cuſtos virginitatis atque amator,
Tu quocumque ieris, ſequeris agnum.

CAPUT XCIII.

De Laurentio Burcereto.

LAURENTIUS Burceretus Divionenſis, primum in Regni Burgundiæ Collegio humaniores literas docuit; deinde anno MDLXXXIV. Academici Rectoris perſonam magna cum laude ſuſtinuit, & viginti quinque orationes per quatuor dies continuos habuit in variis Theologorum Scholis, vt Baccalarios Licentiæ gradu donandos prædicaret, eoſque ejuſdem gradus conſequendi gratia ad Pariſienſem Cancellarium vocaret. Quo ex labore magnam eloquentiæ famam retulit, vt ipſum opus prælo mandatum teſtatur, & Petrus Tenrius hoc epigrammate cecinit:

Cum laudas alios, laudem ſi quæris inanem,
Falleris, hæc ſolida eſt gloria parta tibi.

Haud aliter quam tu, laudem ſibi magnus adauxit
Tullius, ad laudem qui tibi trivit iter.

Mox ad regium Navarræ Gymnaſium tranſiit, & factus in Theologia Baccalarius, Philoſophorum ludo præfuit, & anno MDXCVIII. Licentiæ honorem obtinuit. Hoc abiit magiſtratu, quem in Navarricis Philoſophorum Scholis gerebat, & Marchianum Collegium accepit, vbi Gymnaſiarchus ad ſummam vixit ſenectutem, & pleraque hujus ætatis incommoda paſſus eſt. Præter orationes nihil aliud, quod ſciam, edidit, illæque ſic inſcribuntur:

Quinque & viginti orationes in publica Theologorum licentiandorum laudationis celebritate, per quatuor dies continuos habitæ, anno Chriſti MDLXXXIV. Pariſiis eodem anno apud Joannem Hulpeaum.

CAPUT XCIV.

De Jacobo Severtio.

JACOBUS Severtius, genere nobilis, Bellijoci ſeu Baujeuii natus eſt in ortiva Seguſianorum parte. Sub annum MDLXXXVIII. ingreſſus eſt regiam Navarram, in qua variis rerum ſcientiis ſtuduit, & præſertim Theologiæ, cujus inſignis Magiſter evaſit anno MDXCII. Exin aliquot annos commoratus Lutetiæ, nunc de principiis mapparum mundi ſcribit, nunc ſingularem de diverſis Eccleſiaſticorum anathematum generibus librum componit, nunc ad populum ſermones inſtituit. Deinde Matiſconem primæ Lugdunenſis oppidum vocatur, vt ibi Eccleſiaſten agat: quo in loco lucubravit, quæ cum ad hæreticarum novitatum confutationem, tum ad veterum fidei Catholicæ dogmatum confirmationem pertinent. Denique Lugdunum transfertur in Metropolitanam Eccleſiam, vt eodem Concionatoris munere defungatur. Cum laude & exiſtimatione viri pii & docti defungitur, nec ideo ab edendis contra hæreticos libris deſiſtit. Quam igitur ab initio profeſſionem ſortitus erat, omni aſſiduitate exercuit, eique in extrema ſenectute facilius fuit literarum labores, quam non imme-

rito quæſitum ab aliis in ea ætate otium ſuſtinere. Ceterum alia Latine, alia Gallice ſcripſit.

Quæ Latine ſcripſit, hæc ſunt:

Liber vnus de catoptricis orbis, ſeu de principiis mapparum mundi. Pariſiis anno MDXCVIII. apud Laurentium Sonnium.

Liber vnus de multiplici anathemate iuris æquivalente, vbi canonum & ſummariorum doctorum ſententiæ circa tractatum de excommunicatione aperiuntur nomine recentioris controverſiæ generalis ad vniverſam Eccleſiam pertinentis. Pariſiis anno MDCII. apud Nicolaum Buonium.

Chronologia hiſtorica ſucceſſionis hierarchicæ Antiſtitum Lugdunenſium, Archiepiſcopatus Galliarum Primatis, & ſuffraganearum diœceſeon, cum brevi expoſitione articulorum fidei, qui in pleriſque Conciliis, præſentibus iiſdem Primatibus, & aliis orbis vniverſi Epiſcopis, definiti fuere ad doctrinæ conformitatem in ſucceſſiva eorum propagatione demonſtrandam adverſus hodiernos Calviniſtas, ceteroſque ab Eccleſia devios, opus tripartitum. Prima pars de Epiſcopis Lugdunenſibus. Secunda de Epiſcopis Matiſconenſibus. Tertia de Conciliis tam œcumenicis, quam provincialibus, in quibus præſentes ſuffragium tulere RR. Lugdunenſes Archiepiſcopi, Galliæ Primates, & plerique alii circa articulos de fide a Calviniſtis controverſos, & Catholice a præfatis Epiſcopis expoſitos, in 4°. Lugduni anno MDCVIII. apud Claudium Armandum.

Hanc Chronologiam hiſtoricam multo auctiorem emiſit Lugduni anno MDCXXVII.

De Atheiſmo & hæreſibus recentioribus controverſiæ tomum vnum complectentes. Item tractatus de natura & diviſione gratiæ. Lugduni anno MDCXXI. apud Simonem Rigaudum.

Quæ vero Gallice compoſuit, hæc ſunt:

L'antimartyrologe ou verité manifeſte contre les Hiſtoires des ſuppoſez Martyrs de la Religion Pretendue Reformée, diviſée en douze livres. A Lyon MDCXXII. *chez Simon Rigaud.*

L'anacriſe des Bibles, c'eſt-à-dire, examens judiciels, & épreuves ſpeciales fort exactes ſur chaque livre des Eſtes ſacrées, pour diſcerner les Bibles Françoiſes fauſſes & dépravées par les Heretiques de noſtre temps, d'entre les autres Bibles Orthodoxes & Catholiques, deſquels ſe ſert l'Egliſe Apoſtolique & Romaine, en diverſes langues, juſques à noſtre vulgaire. A Lyon MDCXXIII. *chez le meſme.*

Agiologie, fleurs ou recueils de la vie des Saints, diviſez en trois tomes par lieux communs, ſous deux ordres alphabetiques. A Lyon MDCXXVIII. *chez Ambroiſe Travers.*

CAPUT XCV.

De Joanne & Andrea Guijoniis.

JOANNES & Andreas Guijonii fratres Hedui, poſtquam Sodales Navarræ jam effecti fuerant, ibidem ingenuas artes cum magna nominis celebritate docuerunt. Joannem anno MDLXX. jam per biennium in ſecunda claſſe, Andream anno MDLXXV. jam per aliquot annos in prima docuiſſe reperio. Alter poſtea Juris vtriuſque ſtudio ſeſe addixit, & tum demum in Academia Canonici Juris Anteceſſor evaſit: alter vero animum ad Theologiam applicuit, & in Sodalitium huic profeſſioni deſtinatum abdidit ſe ab anno MDLXXX. vſque ad annum MDLXXXVI. quo Pariſienſe magiſterium adeptus eſt. Ambo fratres paribus animis ad virtutem & ſcientiam contenderunt; ambo vitam non divitiarum, ſed meritorum amplitudine menſi ſunt; ambo ſpartam, quam nacti erant, ſumma integritate & morum innocentia, quoad vixerunt, ornavere. Nihil mentior, ab iis, qui docentem Andream viderant & audiverant, accepi, eum totius probitatis, nedum modeſtiæ, quæ in Ludimagiſtris rariſſima eſt, exemplum fuiſſe. Quinetiam e Scholaribus plures ea quam inſtituerat, vivendi ratione ad Monaſteria & ſolitudines impulſos eſſe. Verum ex quo creatus eſt Doctor Theologus, habendis ad populum concionibus perpetuo vacavit, nec tamen vnquam diſceſſit a Franciſco Jouſa, cujus & publicus & privatus in Grammaticis & Rhetoricis præceptor fuerat, quandiu in Regio Navarræ Gymnaſio permanſit. Nam illum Philoſophia imbutum ad Theologiam poſtea & paternarum traditionum cognitionem erudiit, & aliis quæ ad Sacerdotium pertinent, documentis informavit. Deinde factus eſt comes itinerum, quæ vel in Italiam, vel alio ſuſcepit. Tum generalis Narbonæ & Toloſæ Vicarius, dum ille Narbonenſis & Toloſanus inſtitutus eſt Archiepiſcopus. Sed in

his omnibus ſemper adfuit, vt Jouſam boni Paſtoris officium doceret, & in viri probi, qualem ab ineunte ætate aluerat, tramite contineret. Id a Guijonio vehementer exigebat Præſul optimus, nec, vt plerique alii faciunt, veræ virtutis Magiſtrum erubeſcebat, aut averſabatur. Qui Narbona cum tranſlatus eſt Rotomagum, ſuum in ea ſede ſucceſſorem Guijonium relinquere cogitavit, efficereque apud eos, quorum intererat, vt qui tam dignus Antiſtitis Vicarius fuerat, Antiſtes ipſe conſtitueretur. Sed Guijonius vir omnium modeſtiſſimus, oblatam ſibi dignitatem recuſavit. Valde laudantur, qui nec ambiunt honores ejuſmodi, nec ſi deferantur, recuſant: at Guijonius, oblatos cum recuſaverit, ſummopere coli debet. Rotomagum ſecutus eſt Archiepiſcopum, & eodem quo alibi munere defunctus, omnes perfectiſſimi Vicarii numeros implevit, niſi melius dicam, ſucceſſit Vicarius Paſtoris officio, & partes illius ſuſcepit, quas præſens vix obire potuit, cum Cardinalium Decanus foret, & ſummis Reipublicæ Chriſtianæ negotiis occuparetur. Hic prætcrire cogor, & eam diligentiam, quam in reformando Clero adhibuit, & mala atque incommoda, quæ cum ab iniquis hominibus Eccleſiaſticis, tum a ſæculi judicibus, ad quos illi confugiebant, perpeſſus eſt. Sunt quædam rerum genera, quæ nullus dicendo vel ſcribendo aſſequatur, vel quæ ſi dicuntur, aut ſcribuntur, fidem eorum qui non viderunt, propemodum excedant. Iis adſcribo, quæ noſter Guijonius in Rotomagenſi diœceſi geſſit. Unum duntaxat animadvertam Guijonium vehementer etiam atque etiam commendaſſe, eos qui documentis ejus profecerunt, & qui proficere noluerunt, ei nihil, niſi auſteriorem vitæ rationem, ac nimiam, ſi dici fas eſt, morum integritatem objeciſſe. Tranſactis autem apud Rotomagenſes annis plus minus decem, & mortuo Cardinali Archiepiſcopo, in patriam ſe recepit, & factus Heduenſis Eccleſiaſtes, vt cœperat vivere, ita & perrexit in omnium virtutum obſervantia. Perpetuas inſuper cum in Æde primaria, tum in aliis & Monaſteriis conciones habuit, nec ad extremam ſenectutem eſt defatigatus ipſe, vel auditores ſuos defatigavit. Id in Eccleſiaſte fecit divinus in

IIiii iij

proximum amor, quo flagrabat; & in auditoribus magna capiendi ab eo vitæ cæleſtis alimenta cupiditas, qua tenebantur: ſic contra quam ſolet accidere, ſingularis apud ſuos Propheta, vt ſic loquar, habitus eſt. Præter ſtata Eccleſiæ jejunia, mirum dictu! tribus per ſingulas hebdomades diebus vſque ad extremum ſpiritum abſtinuit. Qua ætate & tempore conſuerunt religioſiſſimi quique viri nonnulla victus ſolatia quærere, conſtantiſſime refugit. Audio quoſdam eſſe, qui vitæ illius hiſtoriam monumentis nondum editis, conſignarint: ergo ſeco & finio pro certo tenens, nullum futurum eſſe tempus, quo Auguſtodunenſes a pia tanti Doctoris recordatione & præconiis conquieſcant.

Ambo fratres pauca ſcripſerunt; plura tamen Joannes ſcripſit, quam Andreas, qui totus in bene agendo cum ſemper fuerit, otium ſcribendi nullum invenit.

Quæ Joannes edidit, hunc titulum præ ſe ferunt apud Philibertum Maram Divionenſem Senatorem, virum eruditione præſtantiſſimum, qui Jacobi, Joannis, Andreæ & Hugonis Guijoniorum fratrum opera e Bibliotheca ſua in lucem Divione emiſit anno MDCLVIII.

Quæ Jacobus ſcripſit, hæc ſunt:

De ſignificatione verbi *Bereſchith.*

Hiſtoria morbi, quem tribus annis paſſus fuerat, ad Lazarum Riverium Monſpelienſem Medicum.

Sommaire deſſein, & projet de l'entrée de Meſſire Roger de Bellegarde, grand Eſcuyer de France, & Gouverneur de Bourgogne, en la ville & cité d'Autun le VI. *Octobre* MDCIII.

Epiſtolæ XX. G. L. ad Dionyſium Brulartium, Senatus Divionenſis Principem, Claudium Salmaſium, Joannem Baptiſtam Lantinum, Senatorem Divionenſem deſignatum, Nicolaum Chevanium, & Nicolaum Clovium.

Le devoir du ſujet vray François & Catholique, ſervant de réponſe à l'avis de Maiſtre E. B. Avocat au Parlement de Dijon.

Pauli Foxii tumulus ad Dionyſium Brulartium, Senatus Divionenſis Principem.

Vidi Fabri Pibracii tumulus.

Benigno Salmaſio Senatori Divionenſi, Dionyſii Alexandrini Gallico interpreti.

Oceanus ex Dionyſio Alexandrino.

Nicolai Brulartii libellorum ſupplicum in Regia Magiſtri, & Sancto-Martiniani apud Æduos Abbatis tumulus.

Jacobi Vignerii Præfecti Barro-Sequanenſis, & Iſabellæ Salmaſiæ conjugis tumulus ad Jacobum Vignerium Fil. Exſenatorem Divionenſem, & libellorum ſupplicum in Regia Magiſtrum.

Jacobi Vignerii Præfecti Barro-Sequanenſis epicedion, ad Stephanum & Jacobum Vignerios ejus filios.

Digitized by Google

Epicedion Vigneriorum.
In mortem Macuti Pomponii, Senatoris Divionenſis.
In Macuti Pomponii, Senatoris Divionenſis, tumulum, Græce.
Iidem ex Græco.
In Macuti Pomponii, Senatoris Divionenſis, tumuli inſcriptionem, ad Jacobum ex Vintimilliæ Comitibus, Senatorem Divionenſem, Græce.
In Macutum Pomponium, Senatorem Divionenſem, anno ætatis LXIII. demortuum, Græce.
Ad Jacobum ex Vintimilliæ Comitibus, Senatorem Divionenſem Pyra.
Ἀφοσιώσεις, defunctorium & cauſarium pro juſto carmine in tumulum Benigni Hocquidami, Senatoris Divionenſis, ad Joannem Baptiſtam Lantinum, Senatorem Divionenſem deſignatum, Hocquidami generum.
Tumulus Ponti Thyardæi Biſſiadæ, Cabilonenſis Epiſcopi, ad Cyrum Thyardæum, Cabilonenſem Epiſcopum, ex fratre filium.
Lanceſlai Julioti Nucerini tumulare carmen, ad Jacobum Juliotum Fil. Semurienſem Proprætorem Cancellarium.
Diræ in bellum civile.
Hugonis Langlæi IC. Divionenſis epicedium.
Ad Joannem Quadrarum, Senatorem Divionenſem, Hugonis Langlæi IC. generum, obliqua ἀντιφώνησις.
Ad Janum Auratum, Poetam regium.
Iidem ad eundem, Græce.
Ad Jacobum ex Vintimilliæ Comitibus, Rhodium, Senatorem Divionenſem.
Extemporaneum pro ſucceſſu ſtudiorum, cum Toloſam appuliſſet, Juri Civili operam daturus, MDLXVII.
Extemporaneum ad B. Virginem Mariam.
Elogium funebre Margaretæ Buſſolæ, Heliodori Thyardæi Biſſiani conjugis.
In obitum Heliodori Thyardæi Biſſiani, & Margaretæ Buſſolæ conjugis, paulo ante illum defunctæ.
Ad Deum.
Dithyrambicum in Bacchum.
Hugoni Picardeto, in Senatu Divionenſi Procurationis regiæ Principi, ut illuſtres ſuas & Palatinas actiones edi patiatur.
Antimachiaveliſta ad vere Francos.
Ad pſeudo-Francos.
Ad Lectorem carminum Claudii Pontoſii Cabilonenſis, cum deſcriberet Caroli IX. Galliarum Regis, & Elizabethæ Auſtriacæ ingreſſum Lutetiam, MDLXXI.
Portæ marmoreæ inſcribendum Auguſtæ Æduorum.
In Æduorum Comitum Hiſtoriam a Joanne Munerio in Æduenſi Præfectura Conſiliario, & Advocato regio ſcriptam, & Petro Janino Præſidi dicatam, cum ſe jam ad diſceſſum accingeret.
Ad Cornelium.
In Echo poeticam Stephani Taborotii IC. Divionenſis.
Benigni Milletotii, Senatoris Divionenſis, defenſio adverſus anonymum, qui inepto carmine librum illius de communi delicto ſugillarat.
Fragmentum.
In Stephani Paſcaſii IC. pictam imaginem ἔχειν.
Ad Stephanum Paſcaſium.
De Stephano Paſcaſio pictor loquitur.
De reſtituto D. Stephani Cœnobio munificentia Ludovici Gonzagæ, & Henricæ Clivenſis, Nivernii Ducum.
Ad Ludovicum Gonzagam, Nivernii Ducem.

Digitized by Google

In tabellam quæ pro lectiſſimæ fæminæ & matronæ pudiciſſimæ Claudiæ Berbiæ, Joannis Quarræi Senatoris Divionenſis matris effigie, nihil niſi velum viride tranſverſum habet, epigrammata XV. Latina, & II. Græca cum Latina interpretatione.
Ad Andream Malnynum Senatorem Burdegalenſem, Poetam eximium.
Ad Simonem a Monte Acuto Vergobretum Æduenſem.
De Vernulide Henrici IV. Regis amaſia.
Ænigma.
Ad oculos Lauræ.
Ad eoſdem.
Ad eoſdem.
Dialogus Leſbiæ & Hyli.
Extemporaneum ad Æmilianum, de libris aliquot ex veteri & neglecto apud quoſdam heredes acervo, ſub ejus nomine, ſchedioque erutis.
Globuli preculares, ſacrum adverſus febres remedium.
Ad Marcum *Durien*, iambicum.
Extemporaneum ad Chriſtum.
De monſtro ab equa per abortum ejecto, bicipite, bitergoque, MDLXXXV.
Extemporaneum de Lepantina pugna.
Gigantomachia.
Vidi Fabri Pibracii Ethologica ex Gallicis tetraſtichis Latina diſticha, ad Dionyſium Brulartium, Senatus Divionenſis Principem.
Paraphraſis Pſalmi I.
Paraphraſis Pſalmi II.
Paraphraſis Pſalmi XLI.
Davidis pœnitentiæ Pſalmi VII.
Eccleſiaſtes Salomonis liberiore & poetica paraphraſi redditus.
Oratio Dominica.
Salutatio Angelica.
Symbolum Apoſtolorum.
Imitationes ex Gallico.
Imitatio ex Italico Franciſci Petrarchæ.

Quæ vero Andreas compoſuit, hoc modo inſcribuntur:

Inſtruction generale pour les Curez, Preſtres, & autres Clercs du Dioceſe de Roüen. A Gaillon MDCVII. *chez Martin Verac.*

Hanc inſtitutionem edidit auctoritate Franciſci, Rotomagenſis Archiepiſcopi, & Cardinalis Joioſei.

Remonſtrance au Parlement de Roüen ſur l'octroy des Sentences fulminatoires. A Roüen MDCXIII.

Hujus Doctoris & generalis Vicarii ſtudio & operæ potiſſimum debetur nova editio & recognitio Manualis, quod Rotomagi anno MDCXI. prodiit apud Nicolaum Oiſeletum, & Robertum Feronium, juxta Pontirobecum. In hoc autem Manuali multa eaque præclara traduntur, quæ in antiquioribus deſiderantur.

Augu-

Digitized by Google

Auguſtoduni in magna ſanctitatis opinione migravit anno MDCXXXI.

His non poſſum non adjicere Doctoris noſtri elogium, quod vir clariſſimus Philibertus Mara non minus vere quam eleganter confecit.

Natus eſt Auguſtoduni Andreas Guijonius ipſis Calendis Novembris MDXLVIII. *vir in quo certatim pietas & doctrina emicuerunt; Caciliæ Rolletæ illius matri uterum ferenti viſum eſt columbam parturiiſſe, quæ ex illius ſinu longiſſime evolarat, non obſcuro præſagio ſimplices candidoſque fore Andreæ mores, qui ſuaviſſimum ſui odorem quaqua verſum effunderent. Humanioribus diſciplinis ſatis apud ſuos inſtructus, Lutetiam a Iacobo & Ioanne fratribus, qui tunc ibi doctrina florebant, evocatus eſt, ubi emenſo iterum Philoſophiæ ſtadio, cum in primis apud Regiam Navarram ordinibus juventutem docuiſſet, anno* MDLXXVI. *Procurator factus eſt; poſtmodum ad humaniores literas, & docendam cum primis oratoriam converſus, cœpit illam tanta nominis commendatione profiteri, ut nuſquam major fuerit antehac audientium corona, adeo facunde & eleganter reconditæ antiquitatis theſauros depromebat. Inter illos vero, qui docentem audiverunt, principem facile locum tenuit Carolus Cardinalis Vindocinenſis, qui Guijonium poſtea tum pietatis, cum doctrinæ ratione magno ſemper in pretio habuit. Conſumpto in hac palæſtra circiter triennio, Franciſci & Henrici Iouſarum, quorum prior mox Narbonenſis Archiepiſcopus factus eſt; alter vero poſtea Franciſcanum induit, ſtudiis & moribus præfectus eſt, quo tempore ſacris ſe ordinibus devovit, cum ad pietatem, & ad amplectenda Chriſtianæ vitæ munia fuiſſet adductus, exemplo potiſſimum Iſabellæ Sabaudæ maternæ Iouſarum aviæ, omnibus virtutum inſignibus ornatæ, dum Montaurei, quæ illorum arx eſt in agro Turonenſi, verſaretur. Cum vero Narbonenſis in Cardinalium Collegium pro ea, qua Annas frater apud Henricum III. gratia florebat, a Gregorio XIII. cooptatus fuiſſet, tum ſequente anno ſtatuit Romam proficiſci ab eo Pontifice novæ dignitatis inſignia ſumpturus; ſed turbatis rebus Gallicis dilata profectio, adeo ut jam ad plures abiiſſet Pontifex, & Sixtus V. in illius locum ſuffectus, qui Andream ad pedum oſcula admiſſum perbenigne excepit, & de rebus Gallicis nonnihil percontа-*

Digitized by Google

ſus, quæ ad religionem pertinebant, de illo ad Iouſam, in cujus comitatu venerat, magna cum virtutis illius exiſtimatione retulit. Reverſus in Galliam Guijonius, Pariſienſis Theologus renuntiatur ad annum MDLXXXVI. *quo tempore S. Salvatoris Prioratum, qui eſt in Armorica, Iouſa commendante, adeptus eſt, cujus reditum ita diviſit, vt tertiam illius partem pauperibus largiretur, alteram ſibi ſervaret, vltimam vero reſarciendis Sacerdotii bellorum injuria fere dejecti ruinis, ex Canonum præſcripto aſſignaret. Sunt qui velint Iouſam a Narbonenſi ſede ad Rotomagenſem ab Henrico IV. tranſlatum, poteſtate ad id ſibi ab optimo Principe facta, quas deſerebat, Narbonenſes infulas obtuliſſe Guijonio, ſed renuiſſe virum ab omni faſtu & inani gloria ſummo alienum, quod vt neque aſſeruero, ita nec negavero. Certe ſi pinguia Sacerdotia repudiavit Guijonius, non ea detrectavit, in quibus plus ſibi operæ & laboris eſſe prævidebat; tunc enim a Iouſa Cardinale Rotomagenſi Eccleſiæ vicaria poteſtate præfectus eſt, quo tempore fertur illius nomine libellum edidiſſe, quo diœceſis illius Parochos & Sacerdotes ad pietatem & obeunda ſedulo ſerioque, quibus vacabant, munia informabat; hoc vero in munere adeo integre caſteque verſatus eſt, vt qua concionibus, qua inſtitutis, qua exemplo Clerum in meliorem ordinem reduxerit. Tum Iouſa defuncto, ad ſuos reverſus* MDCXV. *ibi Eccleſiaſtæ, necnon Vicarii generalis partes ſumma cum auſteritate & morum innocentia obivit: quare factum eſt, vt cum migravit, in magna ſanctitatis opinione migraverit: eam etenim in ſe ſemper expreſſerat vivendi rationem, quam auſteriſſimi quique aſcetæ vix tuliſſent; cetera quæ vir ſanctus tegere & celare homines potuit, texit & celavit, ſola contentus recte factorum conſcientia. Obiit* IV. *Idus Septembris* MDCXXXI. *vigiliis & jejuniis exhauſtus, annos natus* LXXXIII. *menſes* X. *& dies totidem. Plura mihi de illo dicenda forent, quæ tum ad illius vitæ ſanctitatem pertinerent, cum doctrinam & edita (vt perhibent) ab eo miracula, niſi Iacobum Vignerium, Societatis* JESU *Theologum, prævertere viderer, qui ſcribendæ Guijonii vitæ poſt Antonium Ganaium illius ſucceſſorem incumbit. Sepultus eſt in choro Cathedralis ſancti Lazari Eccleſiæ ad Hugonis de Arciaco Æduenſis Epiſcopi tumulum, qui magna ſanctitatis laude floruit. Scripſit Guijonius, præter edita, orationem, qua virum*

nunquam laudandum ſatis Petrum Ieannium, regii Ærarii Præfectum, in funere laudavit; ſed quæ, vt alia quam multa, ad me non pervenit.

CAPUT XCVI.

De Dionyſio Latreceio.

DIONYSIUS Latreceius anno MDC. in regium Navarræ Collegium ſe recepit, & triennio poſt Pariſienſis in Theologia Doctor inauguratus eſt. Vir erat nec mediocri virtute præditus, nec parum ad habendas conciones idoneus, ob idque Rex eum ſibi in Eccleſiaſten aſcivit. Trecenſis Canonicus cum eſſet, in obitum Henrici IV. orationem inſtituit, quo die Trecenſis Eccleſia optimo Regi parentavit. Edita eſt, extatque in certa quadam omnium iſtiuſmodi funebrium orationum collectione, quæ Lutetiæ facta eſt anno MDCXI.

CAPUT XCVII.

De Cyro Tiarto.

CYRUS Tiartus præclara & vetere procreatus eſt familia Matiſconenſis pagi, in quo Biſſianum caſtellum collocatur. Hunc patruus, nomine Pontus, qui Cabilonenſem regebat Eccleſiam, Navarræ Collegio erudiendum tradidit. Privatum ibi educatorem habuit Pariſienſem Theologum, Joachimum Forgemontium, virum optimum, & hominem ſcientiſſimum, a quo Theologicæ Sodalitati inſertus eſt. Circa annum MDXCV. publicam in ſacra Facultate diſputationem inſtituit, cujus opera initiatus eſt principe ſymbolo & gradu ad futurum Doctoris apicem, quem obtinuiſſet tempore ſuo, niſi patruus eum ad ſe neceſſaria revocaſſet de cauſa, ſcilicet vt majoris Archidiaconi munere defungeretur, & ingraveſcentem Epiſcopum ſublevaret:

oculus in vno, pes in altero foret. Quo Scævola Sammarthanus cum inter alia ſpectaret, in elogio Ponti dixit: *Sed ab iis turbarum initiis exorta eſt repente ſæviſſima tempeſtas, cujus tædio vir prudens & moderatus abdicavit ſe Pontificatu, Cyrumque fratris filium, virtutis merito non minus, quam ipſa cognatione commendabilem, ſibi ſuffecit.* Nonnulla ſcripſit opera, quæ ſic nuncupantur.

Paſtorale ad vſum diœceſis Cabilonenſis accommodatum a domino Cyro de Tiart, anno MDCV. Cabilone apud Joannem Pratenſem. Paſtorali Gallica interſeruntur documenta, quibus res Sacramentorum explicatur.

Inſtructio Paſtorum adverſus infeſtationes dæmonum & incantationum maleficia.

Inſtructions des Curez & Vicaires pour faire le Preſne, extraites des ſaintes Ecritures & des anciens Peres & Docteurs de l'Egliſe Catholique.

Sanctorum officiis, quæ Lugduni edi curavit, paſtoralem Latini ſermonis epiſtolam præfixit.

In vrbe ſua migravit anno MDCXXIV. ad III. Idus Januarias. Jacet in matrice Eccleſia cum hoc epitaphio, quod magnam vitæ partem complectitur.

Summum nec metuas diem, nec optes.

Sed ſiſte & luge. Iacet hic vir colendæ memoriæ, cui nomen fuit Cyrus a lavacro, Tyardæus a gentilitate, Cabilonenſis Epiſcopus a meritis, quem pietas incredibilis, morum integritas, doctrina ſingularis ab oblivione vindicabunt. Non erat illi mediocris auctoritatis recordatio patrui Ponti poſt homines natos Præſulis doctiſſimi, in cujus ſedem maximo omnium plauſu ſucceſſit, fideliterque reſpondit exſpectationi moderationis & æquitatis, quam de ſe Archidiaconus toti Clero concitarat, præſidendo Comitiis generalibus ſæpenumero Divione habitis, & generalibus anno MDCXV.

CAPUT XCVIII.

De Carolo Villerio.

CAROLUS Villerius vetere & honeſta Pariſienſium gente natus eſt, habuitque propatruum eruditione ac pietate celeberrimum e Navarra Theologum, Guillelmum

Villerium, cujus impreſſis dudum in eo Collegio veſtigiis inſiſteret. Virtutis enim diſciplinam meliorem reperire non potuiſſet vllam, quam contemplationem atque imitationem illius, qui anno MDXXV. primus ordinis ſui Doctor inauguratus eſt: & res ipſa ſucceſſu non caruit. Nam vt cetera prætermittam, quemadmodum Guillelmus librorum heluo dictus eſt ob multitudinem voluminum quæ legerat: ſic & Carolus infinitos propemodum libros pervolutavit. Id mihi cum ex aliis conſtat, tum ex hoc quoque, quod accuratiſſimum & manuſcriptorum & editorum Bibliothecæ Navarricæ codicum indicem exaraverit. Is autem poſtquam pari cum Guillelmo gloria Theologicum perfecit curſum, anno MDCIV. ad calcem pervenit, & Magiſter dimiſſus eſt. Quadriennio poſt eruit e pluribus manuſcriptis Fulberti Carnotenſium Epiſcopi opera varia, publicæque notitiæ mandavit. Ad illius epiſtolas adjecit notas lectoribus perutiles, quæ ſua paucitate magnam auctoris copiam oſtendunt, & ſuam brevitatem rerum magnitudine compenſant. Exin factus eſt Autiſſiodorenſis Eccleſiaſtes quo ſolo contentus: & egregie functus officio, reliquûm vitæ tempus in exercitiis virtutum omnium peregit.

CAPUT XCIX.

De Renato Corvæſerio.

RENATUS Corvæſerius Andegavenſis, eodem tempore Navarricæ Sodalitatis alumnus erat; ſed non vidit calcem ad quam belliſſime decurrebat. Cauſa ſine dubio juſta intervenit, cur Andegavos in patriam ſuam ſe reciperet; ſed relicta Pariſienſi Academia, ſacrarum Literarum ſtudia neutiquam reliquit, & cui per tempus Pariſienſem in Theologia Magiſtrum fieri non licuit, Andegavenſis factus eſt Theologiæ Profeſſor, Academicus nedum Magiſter. Nam non omnes Magiſtri omnibus animi corporiſque ornamentis prædititi ſunt, quæ in publica profeſſione deſiderantur. Ad hæc multi ſemper fuere Pariſienſes Bac-

calarii, qui alibi Doctores haberi merito potuerint. Qualis extitit noſter Corvæſerius, qui cum Georgio Thomſomo, hæreticorum Caſtagnerii Miniſtro, in inferiori Pictavorum tractu fortiter decertavit. Pugnæ hujus, quæ anno MDCXII. pugnata eſt, gloriam cecinit Joannes Jolius Silvanectenſis:

Quærunt, inquit, *extremis habitant qui Pictones oris,*
In rebus fidei, cui tribuenda fides.
Thomſomone novæ ſcribit qui dogmata ſectæ;
An Corvæſerio, qui ſacra priſca refert?
Calvinos ille & Bezas compellat, vt ædes
Quas Chriſto extruxit Gallia tota, ruant.
Explicat hic, quæ Pontificum pia lumina tradunt,
Quo ſancta hoſtilem pellat ab arce manum.
Ille animas mittit, miſſas hic evocat orco,
Omnibus & prodeſt hic, quibus ille nocet.
Nam movet hunc pietas, illum contemptio Divûm,
Illum falſa fides, hunc data vera regit.
Quid referam oppoſito pugnantia cetera ſenſu?
Militat hic cælo, militat ille ſolo.
Narrant, jam extremis habitant qui Pictones oris,
In rebus fidei, cui tribuenda fides.

Reſpectum habet ad librum, cui Corvæſerius hunc Gallici ſermonis titulum fecit:

La chaſſe du loup cervier, où il eſt traité du jeuſne de l'Egliſe Catholique, contre les impies & heretiques calomnies de Georges Thomſom, Miniſtre de la Chaſtaigneraye en bas Poitou. A Paris MDCXII. *chez Martin Verac.*

CAPUT C.

De Franciſco Galterio.

FRANCISCUS Galterius Pariſienſis e ſancti Euſtachii Parœcia, in quo naturalis quædam perſonæ gravitas cum ſuavitate morum certabat, vt liberales artes ab Joanne Fileſaco Marchiani Collegii Profeſſore, accepit: ita & factus ibidem præceptoris in docendo collega, eaſdem plures annos

tradidit. Exin maturæ compos ætatis ſecum ipſe reputans, quod tandem genus vitæ de tribus arriperet ordinibus, Cauſidicum ageret, an Medicum, Theologumve, ad ſacræ doctrinæ ſtudium ſe convertit, & ob id Navarricam Sodalitatem ingreſſus eſt. Tunc vt erat vir magni atque excelſi animi, omnes ſuas cogitationes in eo defixit, quod eximia hujus ſcientiæ perfectio judicatur. Unde accidit, vt ante annum MDCIV. quo ei decreta ſunt Pariſienſis Doctoris inſignia, præſtantiſſimus jam per varias Galliæ Eccleſias concionator haberetur. Quapropter brevi vocatus eſt Rotomagum, vt in primaria Normannorum vrbe Theologi officio defungeretur. Sed eo tum demum abiit, quo liberius inſtituendis per alias vrbes concionibus vacaret. Sic annorum plus minus triginta ſpatio nulla tranſacta eſt Quadrageſima, nullus præteriit Chriſti Domini Adventus, quo niſi graviſſima infirmitate præpediretur, pios ad populum ſermones non inſtituerit. Miſſum facio Chriſti corporis Feſtum, ejus Octavam, ac reliquum anni tempus, quod pares Chriſtiani oratoris labores occuparunt. Hinc fractis ac debilitatis corporis viribus, publico ſuggeſtu abſtinuit. Pariſiis in Collegium ſanctæ Barbaræ ſe abdidit; & denique vnum aut alterum annum priuſquam e vita diſcederet, in Monaſterium ſancti Victoris ſe recepit, vbi liber ab omnibus ſæculi moleſtiis & turbinibus, animam egit feliciter; atque ita, qui ad celeberrimum quodque Eccleſiaſticum natus videbatur imperium, ſine imperio vixit. Pauca commentatus eſt, quia, dum bene valuit, perpetuis incumbens concionibus, ſcribendi opportunitatem non habuit; dum vero ingraveſcente ætate preſſus eſt, ſcribere amplius non potuit: edidit tamen elegantiſſimam ad Pariſienſes Magiſtros gratiarum actionem Pariſiis.

Hujus mors incidit in annum ætatis ſeptuageſimum, & Chriſti MDCXXXVI. XII. Calend. Decembris. In Æde ſancti Victoris jacet cum hoc brevi epitaphio:

Franciſcus Gaultier, Doctor Pariſienſis Theologus, vir antiquæ fidei & pietatis, hic futurum judicium exſpectat & miſericordiam.

Digitized by Google

CAPUT CI.

De Ludovico Rumetio.

LUDOVICUS Rumetius claruit primum origine, quam Abbatiſvillæ in oppido Belgicæ ſecundæ traxit; deinde varia eruditione, cujus præcipua, dum Navarricæ Sodalitatis alumnus eſſet, fundamenta jecit, quamque & in Theologiæ curſu & anno MDCVI. adepta magiſterii Laurea, cumulare non deſtitit. Id autem factum eſt, quando Maphæus Cardinalis, qui & poſtea Urbanus VIII. Pontificis ad Regem Orator Lutetiæ conſiſteret: qui dum Scholaſticis Rumetii actibus intereſſet, acumen ejus & multiplicem in reſpondendo doctrinam ac modeſtiam admirabatur; & ejuſmodi animi dotibus delectabatur maxime. Inde orta in Rumetium Pontificii Oratoris benevolentia; inde ſtudium & amor, qui Rumetio ipſi ſuperſtes fuit. Nam dum Rumetius ab Urbano Romam vocabatur inſerviturus publicis Eccleſiæ negotiis, & vrbem ipſam cogitabat, morbo correptus interiit. At ſi vixiſſet diutius, quam dignitatem ſperare potuiſſet homo tandiu Pontifici gratiſſimus, comprehenſu non eſt difficile. Poſtremo Lutetiæ claruit Eccleſiaſticis honoribus, quos caſte integreque ſuſtinuit. Fuit enim per aliquod tempus ſancti Thomæ de Lupara Decanus, tum ſanctorum Ægidii & Lupi Paſtor, & diu Pariſienſis Eccleſiæ Canonicus: quibus Sacerdotiis egregie defunctus eſt. Ad hæc omnia velut cumulus acceſſit talis integritas vitæ, & morum innocentia, qualis in optimo viro deſiderari jure potuiſſet. Cetera quod ſpectat, Rumetii monumenta hæc ſunt, quibus nomen ſuum illuſtre poſteritati reliquit:

Sacrorum Bibliorum arboretum morale. Pariſiis anno MDCVI. apud Franciſcum Julliotum.

Panegyricus in Theologiæ candidatorum inauguratione. Item Encomium Theologicum beati Ludovici, & Elogium beati Bernardi. Pariſiis anno MDCVIII. apud Franciſcum Julliotum.

Fons aquæ ſalientis adverſus errorum ciſternas diſſiparas, & thorus immaculatus contra novum jugum infidelium denuo editus. Pariſiis anno MDCXXIV. apud eundem.

Viri-

Viridarium ſacræ Scripturæ literale & myſticum, in tres libros & ſexaginta arborcta digeſtum. De frugiferis arboribus, infrugiferis & aromaticis. Pariſiis anno MDCXXVI. apud Joannem Fouetum.

Davidis cithara literalis & myſtica ſimilitudines occinentis. Pariſiis apud eundem anno MDCXXII.

CAPUT CII.

De Joanne Matali.

JOANNES Matalis, Burgundio Polignæus, eodem tempore quo Ludovicus Rumetius, in Navarrica Communitate vixit; & eodem anno, quo ille Pariſienſis Theologiæ magiſterium ſuſcepit: deinde rediit in patriam. Sed me prorſus latet, quid in ea fecerit, aut ſcripſerit, præter librum, cui titulus eſt:

Hierarchia Eccleſiaſtica, ſeu Hierarchici ordinis in Eccleſia Speculum, de neceſſitate, dignitate, ac primariis in ea præſidentium virtutibus. Lugduni anno MDCXXV. apud Bartholomæum Vincentium.

CAPUT CIII.

De Antonio Pietrequino.

ANTONIUS Pietrequinus, vir nobilis ex fundatiſſima Pietrequinorum familia, quæ Lingonenſibus non parum adfert ſplendoris, circa annum MDC. in Navarrica Sodalitate Theologiæ ſedulam operam dedit. Sed antequam Scholaſticos omnes actus in alma Facultate celebraſſet, in patriam ſe recepit, & quadam rerum ſuarum neceſſitate compulſus, quod tam feliciter incœperat, perficere non potuit. Qua in re magno vel maximo patruo ſimilis non fuit Roberto Pietrequino, qui ad annum MDXV. in eadem Sodalitate degebat, & rebus Theologicis incumbebat; & tandem anno MDXXI. magiſterium eſt adeptus. Verum Antonius factus Canonicus & Archidiaconus de priſtino ſtudio nihil remiſit, & ævi progreſſione plures magiſterio Theologos vicit. Nam licet omnes Canonici &

Archidiaconi numeros impleret, manum tamen cum hæreticorum anteſignanis identidem conſeruit, & inſignes Gallici ſermonis commentarios edidit, quibus hinc hæreſim affligit, inde Catholica dogmata valide confirmat.

Hi autem commentarii ſunt ejuſmodi.

Réponſe à la reſolution & briéve deciſion de François Monginot Medecin, ſur les doutes & Controverſes d'entre l'Egliſe Reformée & la Romaine. Quæ reſponſio complectitur quindecim capita. Primum de vera Eccleſia. Secundum de poteſtate Papæ. Tertium de veneratione imaginum. Quartum de precibus & de officio in lingua non intellecta. Quintum de invocatione angelorum & beatorum hominum. Sextum de abſtinentia ciborum. Septimum de cælibatu, deque abſtinentia conjugii. Octavum de Purgatorio. Nonum de merito operum, & de juſtificatione per opera. Decimum de operibus ſupererogationis. Undecimum de ſatisfactionibus ſuperabundantibus Sanctorum & Monachorum, quas Papa per Indulgentias diſpenſat. Duodecimum de vera & reali corporis Chriſti in Sacramento præſentia, & de tranſſubſtantiatione. Decimum-tertium de ſacrificio Miſſæ. Decimum-quartum de ſubſtractione calicis. Decimum-quintum de locis Scripturæ ſacræ corruptis ab Eccleſia Romana, ut jactant ſectarii. *A Paris* M D C X V I I. *chez Felix Blanvillain, in 8°.*

L'Vnité de Religion défenduë contre l'ancienne hereſie, pluralité & indifference de Religion, introduite par les heretiques de ce temps. A Paris M D C X X I V. *chez Nicolas Vigné, in 8°.*

Caput CIV.

De Jacobo Vaſſeurio.

Jacobus Vaſſeurius Noviomenſis, Tornaci & Duaci ad egregiam liberalium artium cognitionem inſtitutus eſt. A quibus vero Magiſtris id acceptum referat beneficium, LXXVIII. Centuriæ primæ epiſtola ſic ſcribit ad Caladelſum, Societatis Jesu Theologum, linguæ ſanctæ Profeſſorem: *Sat integer ſum ſpei, quia vivis, & in te quod fuimus alter alteri, Duaci, Tornaci. Sat intelligis, & nolim plura hac vice, niſi de RR. DD. Patribus Vironio & Farinartio diſcendi, ut bene vivendi noſtris olim communibus Magiſtris. Ubi & quid agant, ut valeant, ſi quid noſtra refert: quod breviter velis reſcribere, id exſpecto, & te amo inter fratres tuos, auſim & meos,* κάλλιςτν ἐ ἄριςον. In politioribus ſtudiis cum alia multa præclare didicit, tum maxime traditam a Lipſio ſcribendarum epiſtolarum artem, quæ tunc tempo-

ris pene omnibus arridebat. Et certe inter eos, qui Lipſium imitando expreſſerunt, Vaſſeurius poſtremum locum minime tenet. In pleriſque epiſtolis, quas duabus centuriis complexus eſt, ad Magiſtrum ita diſcipulus accedit, vt vix aliter, quam penes ſcribentium nomina diſcrimen agnoſcatur. Fuit aliquando tempus, quo de ſuis epiſtolis, quæ futura eſſent hominum judicia, cum amico per epiſtolam agitaret. Cui his reſpondit verbis: *Præmonebo, quibus erunt ingratæ, quibus nempe moleſtus eſt Iuppiter, ſive pluit, ſive vrit, & queis nos gratis odio ſumus ex munere vel ſtudio virtutis. Oſtendam etiam, quibus erunt gratæ, nimirum Lipſio tuo, ſi viveret, qui genus id ſcriptionis quanti fecerit, ſat docuit duodecim editis epiſtolarum centuriis, & tradita earum ſcribendarum arte. Ibat enim totis animis ad eas, ſi quæ recentes prodiiſſent.* Deinde Latinis æque ac Græcis literis Philoſophiaque inſtructus e Belgio conceſſit Aureliam, vbi per annos ſat multos ludum aperuit ab omni laude felicem, cum quippe anno M D-XCVI. jam Aureliæ degentem arguant literæ duæ, quas eadem in vrbe exaravit. Tunc Joannes Fileſacus, Pariſienſis Theologus, ex eo doluit, quod princeps Academia tali Magiſtro careret. Effecit porro vir ad omnem & virtutis & doctrinæ elegantiam compoſitus, vt ille Aureliam Lutetiæ permutaret, & in Academia Scholas haberet. Quod otii ac negotii genus data ad Fileſacum epiſtola XV. centuriæ primæ ſic commemorat: *Tua humanitas, quæ deeſſe nulli poteſt, mihi adfuit plus, quam ceteris omnibus. Docebam Aureliis cum plauſu & aliquo cenſu; doluit tibi, quod non potius Pariſiis, & quod a te remotius. Tum Doctori Blanzio Calvici Heliconis moderatori me venditas plenis buccis, major forſitan amicitiæ cultor, quam rigidi veri: das tamen ſolertem, licet aliter tibi haud notum, quam ex fama, eaque rurſum amica forſan & Socratica magis, quam vera. Prodigioſa fides! quæ enim ſatiſdatio periculoſior? eam tamen obis; & quod fama non poteſt, doctum facis, quem commendas, collecta ex fumo flamma. Hic quidvis impetras, plus etiam, quam velim, cum migratio tum eſſet non meæ ſpontis, nec facilis ab Aureliana. Sparta ſeceſſio, mutatis rebus; devinxiſti, non erubuiſti alienis peccatis; erubui ego tot devinctus victuſque beneficiis. Hic amor*

non ſiſtit poſt aliquot annos, permutatis Lutetiæ Aureliis: tua domus mihi pro tutiſſimo portu, tuus vultus in dubiis ſemper meliorum augur fuit. Ex eo nullius Conſi ſæpius conſului tripodem; nullius ſenſi certius patrocinium, cujus tutelæ me crediđiſſem. Inde præſertim exemplum habui ad colendas nobiliores Pindi Uranias, quas ex mente ſupremi Iovis Theologicas & Eccleſiaſticas artes intelligis, quæ voluptas tua ſumma eſt. In epiſtola IX. & XXXVIII. primæ centuriæ annus occurrit MDCII. quo Aureliæ finem, & Lutetiæ initium docendi fecit. At quibus hic in Collegiis docuit, viceſima ad Hieronymum Bragelognium epiſtola primæ centuriæ ſignificat. *Dum*, inquit, *mentem eo refero, unde pedem pridem extuli, ad Helicones tot noſtros priſcos, Lexovæum, Graſſinum, Montanum, illic inter primos occurris mea cura tot excluſos Palladi, imo Themidi, legiferæque Cereri nobiles fœtus, jamque mirari te primum incipio præter omnes Muſis amicum. Suum in Academiam adventum elegantibus inauguravit tetraſtichis, quibus & exſpectationem ſui vicit, & Carolum Balſacum, Noviomenſem Epiſcopum, ſibi obſtrinxit; Franciæ vero Reges dignum poematis argumentum fuit.*

Inter docendum Theologiæ ſpatia decurrit, & in ſacra Facultate magiſterium ſumpſit anno MDCX. Varia variis de rebus carmina Gallici ſermonis pepigit, & graviſſimam ſupremi Academiæ magiſtratus perſonam ſuſtinuit. Tanti fuit ingenii & animi, vt quæ tria multi vix ſimul obirent homines, his ipſe vnus par eſſe potuit cum fama atque exiſtimatione ſui. Interim diurna prætermitto claſſici vel Philoſophi penſa, quæ ſelectis auditoribus cotidie ſolvebat. Primum autem ex iis tribus dum exequitur, hinc Franciſco Vaſſeurio, Noviomenſi Archidiacono, ſuccedit: inde Navarricum in Sodalem admittitur. Quod teſtatur prima alterius centuriæ ad Carolum, Noviomenſem Antiſtitem, epiſtola, quam Majoris Ordinariæ theſi præfixit. *Vale*, inquit, *eminentiſſime Præſul, Lutetiæ e regia Navarra* XII. *Februarii anno* MDCIX. Accedit decima-ſexta primæ centuriæ epiſtola, qua Carolum Lopeum *ſuæ Navarræ Proregem*, ſeu *Archididaſcalum* vocat. In ſecundo præ ceteris Joſſigniacum ſaturum carmen dum pepigit, hoc ad illum dedit epi-

gramma Nicolaus Borbonius, Poetarum ſui temporis facile princeps:

Abſtulerant vrbi cives, & civibus vrbem
Funera vulgatæ dira repente luis:
Fugerat eque adytis Phœbus, trepidæque ſorores
Ibant qua cælum, quaque ſalubre ſolum.
Tu Ioſſiniaci per amœna ſilentia ruris,
Interea pigros non ſinis ire dies.
Nam tibi, Vaſſori, comes eſt Academia, tecum
Umbriferos ſaltus turba novena colit,
Quo neque contagem ſpirat violentior Auſter,
Injicit audaces nec Libitina manus.
Hic paria in docta rerum committis arena,
Et verum falſo cominus, aſtra ſolo.
Virtutes vitiis certare furentibus armas,
Ceu Bitho contra Bacchius ire ſolet.
Cernimus hic æquo jam concurrentia marte,
Quæ natura poteſt, aut homo mente capit.
Sanguine tota vacant ſpectacula, vulnere ſævo
Tingit rorantem nec gladiator humum.
Sed tibi, Vaſſori, quem fas componere, ſive
Spectemus rerum pondera, ſive modos?
Scilicet hoc etiam miratur doctior orbis,
In tot te paribus non habuiſſe parem.

Ad tertium quod attinet, quanto cum honore, & Henrici IV. Regis, Jacobi Cardinalis Perronii, Nicolaii Brularti Sillerii Franciæ Cancellarii, Nicolai Verduni, primi Senatus Præſidis, & procerum applauſu, Rectoris officium adminiſtraverit, idque multis, præter morem, trimeſtribus, parens eloquentiæ Tullius cum negotio recenſeret. Ergo momentum iſtud ſeco, & pergo ad alia, quæ me tantiſper ferent narratorem, non vtique laudatorem. Circa annum MDCXIII. ex Archidiacono factus eſt Decanus, & circa annum MDCXXI. Curiæ Pontificiæ Judex ordinarius, qui & Officialis nuncupari ſolet. Decanus illuſtre Canonicorum Sodalitium tranquille juxta ac ſancte rexit, perpetuam cum Epiſcopis concordiam nutrivit, Judex in Eccleſiæ Prætorio caſte integreque verſatus eſt. Quo facilius liti-

LLlll iij

gantes conciliaret inter ſe, mallebat communis illorum arbiter, quam judex. Ex arbitrio partium ſæpius, quam ex munere lites dirimebat, adeo juris amans ab omnibus habebatur : ſi quos vero contumaces repererat, eos ſumma rerum æquitate judicabat. Cum vrbis, tum agri Noviomenſis Preſbyteros & reliquos Eccleſiarum miniſtros in officio continebat, & præclaris temperabat inſtitutis. Sed omnibus omni prælucebat ipſe virtute, quæ nullo vllius vitii confinio læderetur. Nihil enim injuſtitia æquitati, nihil gratia judiciorum ſeveritati, nihil crudelitas manſuetudini, nihil odium fraternæ correctioni, nihil tandem vlla turpitudo ceteris animi dotibus detraxit. Interim horas ſubſecivas collocat in ſcribendis Noviomenſis Eccleſiæ Annalibus, & in edendis Veromanduorum originibus, quæ apparatus locum teneant. Ex eo Nicolaus Borbonius cœpit occaſionem fundendi carminis, quo & Vaſſeurium, & fere omnia illius ſtudia & labores celebraret. Longum quidem eſt, ſed egregium, nec ab hoc loco alienum :

Inclyta Palladiis, quæ nos Academia caſtris,
Vaſſori, Latiæ tenuit ſimul arma ſecutos
Militiæ, tibi me jubet hoc extundere carmen :
Quamvis officii ſegnem, multiſque negantem
Feſſo animo tales & fracto corpore curas :
Vſque adeo vivis calcaribus vrget amorem
Vita operum conſors, eademque ad ſigna mereri.
Sed te dum patriæ divino concitus œſtro
Exercet labor Hiſtoriæ, ſacrumque volumen,
Cedere præteritos ſine me pauliſper in annos,
Et noſtrum ſudata vtrique revolvere bella,
Annaleſque tuæ breviter decurrere vitæ.
Tu me veniſti prior has in luminis oras,
Ni fallor, dubioque oculis es grandior ævo.
Sed vegetum pectus, firmæque in corpore vires
Longa tibi laxis promittunt tempora metis,
Dum patriam exornas ſacræ dux ipſe cohortis,
Dum te nulla dies ceſſare in vota preceſque,
Nullaque nox doctis te ſentit abeſſe lucernis,
Poſtea victuras meditantem in ſæcula chartas.

Prima tui dotes experta Aurelia quondam
Ingenii, largoque exundans flumine pectus
Miratus Liger, & timuit, doluitque relinqui.
Nam tibi majores adeunda Lutetia lauros
Cordato, meritiſque tuis Sorbona parabat
Præmia, poſt acres in docto pulvere luctas.
Doctrinam cultumque animi tibi plurima debet
Nobilitas, numeratque tuos Academia faſces.
Ergo Iovis pugiles veluti cum laude redibant
Ad ſua victores, disjectis oppida muris,
Urbs dum quæque ſui ſe robore jactat alumni.
Sic patria excepit reducem, gratique dederunt,
Ut ſummo legerere loco, ſuffragia cives.
Iamque ſuum caput & validum munimen honorat
Ordo ſacer, te ſupremis dignatus habenis.
Quod ſi quam longa revocas ab origine nobis,
Te Novioduni primæva Eccleſia noſſet,
Ipſe tuis jam nunc pars magna Annalibus eſſes:
Cumque alios dicas, aliis dicendus & olim
Augebis patrios ingenti nomine faſtos.
Nondum ſextà mihi eſt & quinquageſima meſſis
Tranſacta, immaneſque dolores inter & æſtus,
(Sic viſum ſuperis) parcarum immitia dudum
Penſa moror, quamque huic vitæ præferre juvaret,
Inque ſinu geſto, non ſit mihi copia mortis.
Vive diu felix, noſtri non immemor, & quas
Complexus puer es, non obliviſcere muſas.
Quamvis qua polles divina ſcientia, cælum
Atque Deum rimata, infra ſe deſerat artes
Exiles, tamen inde tibi facundia crevit
Dives, & illa ſophis ſcribendi ſæpe negata
Vis rudibus, qua nunc ſerum tranſmittis in ævum
Annales, nomenque tuum ſuper æthera tollis.
Sic tibi quos patriæ debes, debebit & ipſa
Natales; & cum ſit idem parere atque perire
Matribus, infelix quas partus ſæpe trucidat,
Illa tui ſolo dicet ſe vivere partu.

Ceterum plurimum habuit commercii cum viris pietate

& doctrina ſpectabilibus, quos pari vitæ ac ſtudiorum conjunctione ſibi compararat. Quid memorem Cardinalem Perronium, Juſtum Lipſium, Erycium Puteanum, Jacobum Sirmondum, Aubertum Miræum, Joannem Fileſacum, Andream Duvallium, Dionyſium Petavium, & alios, quibuſcum per literas ſermonem inſtituit? Viros certe pios & doctos non poterat non colere, qui & pietatem & doctrinam ſemper coluit, quique nihil ſcripſit vnquam vel dixit, quod ad Deum ipſum ac proximum non retulerit. Id bene confirmant vel ipſi juveniles tractatus, quos ſeu proſa, ſeu verſu compoſuit; ſcilicet ii modo cultum Dei Sanctorumque venerationem objiciunt, modo guſtum virtutis præbent. Ita vixit juvenis, ita maturus, ita ſenex.

Alia Latino, alia Gallico, alia mixto ſermone conſcripſit; quo vero tempore illa conſcripſit, ſic refero:

Libellus de Regibus Franciæ, de quo loquitur nona primæ centuriæ epiſtola: *Vale*, inquit, *& libellus hic de Regibus ſit aliquis velut numerorum liber, quo ſuos ſaltem Gallus Reges numeret.* Pariſiis anno MDCII.

Num Latinus ſit, an Gallicus, neſcio, cum eum adhuc videre mihi non licuerit.

Les Deviſes des Empereurs Romains tant Italiens, que Grecs & Allemans, depuis Iules Ceſar juſques à Rodolphe II. à preſent regnant, avec les expoſitions d'icelles en Quatrains.

In hoc opere primum referuntur Latina Symbola, deinde Gallice redduntur, tum Gallicis tetraſtichis exornantur.

Antitheſes ou contrepointes du ciel & de la terre.

Le Bocage de Ioſſigny, où eſt compris le Verger des Vierges, & autres pluſieurs pieces ſaintes, tant en vers, qu'en proſe.

Quæ omnia Pariſiis anno MDCVIII. edita ſunt apud Floridum Burriquantium.

L'entrée & ſortie de l'homme au monde, ou la recherche de la Terre promiſe, diviſée en deux livres. A Paris MDCXII. *chez Pierre Fevrier.*

Diva Virgo Mediopontana, miraculis, hominum concurſu, votis ac votivis jamdudum increbreſcens apud Markam ſive Markæſiam agri Peronenſis. Pariſiis anno MDCXXII. apud Julianum Jacquinum.

Epiſtolarum ad diverſos Centuriæ duæ. Pariſiis anno MDCXXIII. apud Ludo-

Ludovicum Februarium. Unico volumine comprehenduntur.

Le cri de l'aigle provocant ſes petits au vol, repreſenté dans les divines Homilies de ſaint Eloi Eveſque de Noyon. Avec deux Cherubins du Tabernacle, ou deux Sermons tres-zelez en l'honneur de la tres-ſainte Vierge Mere de Dieu, compoſez par Radbod deuxiéme Eveſque de Noyon. A Paris MDCXXXI. *chez Robert Sara.*

Les Annales de l'Egliſe Cathedrale de Noyon. A Paris MDCXXXIII. *chez le meſme.*

CAPUT CV.

De Stephano Tonnellerio.

STEPHANUS Tonnellerius adoleſcens, ex quodam Senonenſis agri vico ad Montargium, Pariſios in regium Navarræ Collegium venit, vbi decurſis duobus Sodalitiis inferioribus conſcendit tertium, quod Theologicæ profeſſioni conſecratum eſt. In hoc autem, dum verſaretur, non ſolum rerum rationumque ſacrarum ſtudiis vehementer incubuit, ſed etiam præcipuos Academiæ magiſtratus laudabiliter geſſit. Tum ad conſtituendam illius felicitatem virtus & eruditio contenderunt. Nam anno eodem MDCVIII. hinc Pariſienſis in Theologia magiſterii inſignibus decoratum: inde magnæ illius Parœciæ ſancti Euſtachii Curionem ſe vidit. In vno ſacra Theologiæ Facultas Tonnellerium ſuo celebri digniſſimum cœtu judicavit: in altero Renatus Benedictus, vir incomparabilis, e pluribus illum elegit, qui ſibi in nominatiſſimæ toto orbe Eccleſiæ gubernaculo ſuccederet. Profecto vix vllum Benedictus inveniſſet alium, qui & ſuis & publicis omnium votis certius reſpondiſſet. Etenim ſi conſideretur diligentia, quæ in celebrandis die noctuque divinis ritibus adhibenda eſt, ceteros Eccleſiæ miniſtros, quibus præerat, frequentia & aſſiduitate vincebat. Si ſpectentur habendæ e ſuggeſtu conciones, iis per ſingulos dies Dominicos populum ſuum mane ad pietatem & virtutem informabat. Si perennes Eccleſiæ ſcaturigines, quibus divina gratia in animos Chriſtianorum influit, animadvertantur, præſto ſemper aderat, qui cum maximo pietatis ſenſu Sacramenta miniſtraret. Si ægrotos viſendi cura notetur, plus temporis in ægrotorum

MMmmm

domo, quam in ſua conſumebat. Quos hominibus terrores mors afferre ſolet, ſuis documentis adeo minuebat, vt amplius vivere non concupiſcerent, mortem naturæ finem haberent, non pœnam, & ſtatum meliorem ſperarent. Dicam brevius, ex ejus ore non tam guſtus mortis ſumebatur, quam beatæ cum Chriſto æternitatis. In domum reverſus, privata cum miſeris & afflictis, qui conſolatorem operiebantur ſuum, colloquia inſtituebat. Animi ægritudinibus, quæ longe deteriores ſunt, quam corporis, quoad ejus fieri poterat, medebatur. Hæc inter vix erat aliquando prandendi vel cænandi locus. Non ſupputo innumerabiles egenos, quos aluit, fovit, atque e ſummæ neceſſitatis faucibus eripuit. Publica & communis vox populi ſufficit, in vita & poſt mortem pauperum pater acclamatus eſt. Hic ego religioni ducerem, omnibus ſæculis memorandum benignitatis opus ſilentio prætereire. Is cum ſe morti vicinum præſentiret, e lecto ſurrexit, & apertis cujuſdam arcæ forulis, relata in ſexcentos codices nomina, quæ paulo tenuioris fortunæ homines fecerant, in manus ſumpſit, & igne confeſtim expungit. *De iis*, inquit, *nuſquam alia fiet ſolutio vel mentio.* Res ita contigerat, & quotidie contingit. Inter homines ſunt aliquando nonnulli ad incitas, vel ad proximam incitis conditionem redacti, qui præ pudore tales videri nolunt, & pecunias mutuari, quam gratuitæ largitionis titulo poſtulare malint. Hi non ſolum ex ſancti Euſtachii Parœcia, ſed etiam ex aliis Pariſienſibus ſubinde ventitabant ad Tonnellerium, qui, quod res erat, ſubolfaciens, & nihilominus eorum verecundiæ parcens, quam exigebant, pro modulo ſuo pecuniæ ſummam mutuam dabat, nihil inde, vt Scriptura loquitur, ſperans. Ejuſmodi debitorum ſyngraphæ omnes collectæ millia libellarum decem & amplius exæquabant. Has autem ſyngraphas punctum temporis in cælum miſit ſolvendas a Deo, qui pauperum ſponſor eſt fidiſſimus, & in beneficiis id genus remunerandis ampliſſimus. Interea dum perditas prope & jacentes erigebat familias, immenſum quoque Deo templum erigebat. Erigere dico, cum, vt erigeretur, præcipuus auctor fuerit, atque in id operis certam, eamque non

modicam facultatum ſuarum portionem quotannis contulerit. Id autem templum, quod ſancti Euſtachii Eccleſia dicitur, & magnifica templi ſubſtructio quandiu ſtabit, tandiu illius lapides, non loquentur modo, verumetiam perſonabunt, Tonnellerium noſtrum ab omni laude felicem eſſe.

Contentus multa, vti viſum eſt, præſtare, ſcripſit pauca, quæ in hæc quatuor opuſcula conferuntur:

Tres gratiarum actiones. Una Gregorio XV. Papæ. Altera Alexandro Cardinali Eſtenſi. Tertia Romano Canonicorum beati Euſtachii Collegio habitæ propter ejuſdem Sancti Reliquias Roma Lutetiam tranſmiſſas in Ædem beati Euſtachii.

Documentum & precationes ad vſum fratrum & ſororum Sodalitatis beatæ Mariæ auxiliatricis.

Anno MDCXLV. ſexto Calend. Martias obiit, ingenti relicto, cum apud probos omnes, tum apud egenos deſiderio ſui. Ad ſiniſtrum majoris altaris cornu ſepultus eſt in Eccleſia ſua cum hac pietatis inſcriptione, quæ loco epitaphii cupreo tumulo inciditur ad perpetuam rei memoriam.

Meſſieurs les Marguilliers de l'OEuvre & Fabrique de cette Egliſe ſont obligez de faire dire & celebrer à perpetuité à l'intention de défunt venerable & ſcientifique perſonne Maiſtre Eſtienne Tonnellier, vivant Preſtre, Docteur en Theologie, & Curé de cette Paroiſſe par l'eſpace de 37. ans. A ſçavoir premierement tous les Mardis de l'année, vn Salut à l'honneur de la tres-ſainte Trinité. 2. Au jour & feſte de la Tranſlation de Saint Eſtienne premier Martyr troiſiéme jour d'Aouſt, le Service ſolennel des premieres & ſecondes Veſpres, avec la Meſſe & Predication. 3. Tous les ans au jour de la feſte de l'Epiphanie ou des Rois aprés les Veſpres de la Paroiſſe, vn Salut ſolennel. 4. Avec vn grand Obit au jour de ſon decés, arrivé le 24. Février 1645. âgé de 67. ans.

Et ſont auſſi tenus leſdits ſieurs de faire donner à chacun deſdits Services & Saluts, les diſtributions, tant en argent, pain & bougies à Monſieur le Curé, aux Vicaires, Chapelains, Diacre & Souſdiacre, Clercs du Chœur & de l'OEuvre, Enfans de Chœur & Vergers; & encore auſdits ſieurs Marguilliers, ſelon

Digitized by Google

qu'il a eſté accordé par les contracts, paſſez le 28. Ianvier 1623. pardevant les Notaires Doujat & le Camus, le 14. Février 1632. par le Vaſſeur & le Camus, le 26. Novembre 1639. & le 27. Février 1644. par ledit le Vaſſeur & le Semelier.

Lecteurs, priez Dieu pour ſon ame & les autres Trépaſſez, à ce qu'ils repoſent tous en paix.

CAPUT CVI.

De Carolo Franciſco Abra Raconiſio.

CAROLUS Franciſcus Abra Raconiſius, vetere ac nobili proſapia ortus eſt in agro Carnotenſi, vbi vicus cognomentum majoribus dedit. Quam cum nutricis lacte Calvinianam hæreſim ſuxerat, adulta ætate depoſuit, & Catholicæ communionis effectus particeps, in Academiam Pariſienſem intravit. Ut erat ſubtiliſſimi vir ingenii, ad Philoſophiam docendam ſe applicuit, eam per integrum fere ſexennium cum tanta celebritate nominis eſt profeſſus, vt ad eum infiniti auditores vndique advolarent: eo res apud pleroſque devenit, vt qui Scholas illius non frequentaſſet, ἀφιλόσοφος haberetur. Interea locum in Theologica Navarrici Gymnaſii Sodalitate obtinuit, & anno MDCXVII. ſuos in Ariſtotelem commentarios prælo mandavit, qui & Pariſiis & alibi ſæpius recuſi fuerunt. Hoc eodem anno, quia capaciſſimi erat ingenii, reſponſionem ad quatuor Charentonii Miniſtros adornavit, & duos Petri Molinæi tractatus contrivit. Tum anno MDCXVIII. in ſacra Facultate magiſterii Lauream accepit, & brevi fuit Ludovico XIII. a ſacris concionibus & eleemoſynis. Hinc Theologiam in Navarræ Scholis docuit, inde pios ad populum ſermones inſtituit; hinc hæreticorum libros confutavit, inde Theologicas lucubrationes edidit. Quæ omnia Jacobus Vaſſeurius graphice depingit in epiſtola, quam ad Raconiſium anno MDCXX. Novioduni miſit Lutetiam. *Tuum*, inquit, *ſplendori ſplendorem addere, alienas tenebras & fumos illuſtrare bene agendo, ſapienter monendo, per arduum*

vitæ callem procedendo : hoc , inquam , tuum. Hinc veteraſcis tot ſumptis non fruſtra laboribus , dum hydras conficis ſcriptis & voce , dum pulpita conſcendis , in mores & tempora quaſi fulmen irruis , palantes agnos ad caulas reducis , Patrum libros diligenter evolvis : inde nimirum ſenium crinibus tuis , fronti rugas , renibus calculum , auribus tinnitum , pulmonibus noxium fluxum accerſis. Sed agedum , ſi per hanc viam mors , non erit ignobilis viro nobili , quem mori ſtantem oporteat , vt inveniat adveniens Dominus vigilantem. Quamquam hæc non mortis , ſed vitæ via eſt , vt ſalutis parens labor. Et tuam fidem , mi Franciſce , bene agendo defatigari cum non poſſis , poſſes ceſſare vere valendo & exultando, ἐκ τοῦ διαπράττειν τὸ ὑγιαίνειν, ἐκ τοῦ ὑγιαίνειν τὸ χαίρειν. *novimus propagari. Sic inter vota veterum primum nuncupaſſe , trium inſtar fuit. Id cauſæ eſt , cur te & valentem & gaudentem perpetuo videamus , quem nunquam non bene agentem. Nuſquam enim pedem infero , cum ab hac vrbe effero , vbi te non conſpicer manum admoventem Chriſti naviculæ , ſentinam exhaurientem , foros curſitantem , malos ſcandentem : idem in agro , idem in vite patrisfamilias indefeſſus cogitas. Unde vel Pariſiis e Cathedra audio detonantem , & Medardi noſtri facta in lucem proferentem , vel Ambianis Lazari manes ad corpus cientem , morti opprobria decantantem , lucis ac vitæ cumulantem laudes , advena ſuſpicio : ſi loqueris , ſtellulis & gemmulis intermicat oratio. Tu namque es gemma , non illa Iovis levitate & mollitie famoſa , cum ſtet quadro mens tibi. Ita gravis dubiam neſcis ſententiam. Ita fulges auro , ab ore cum fundis verba ; ſpargis flores & fragras , cum morata projicis ſemina : flores , inquam , non illos rurſum Iovis inodoros , ſolumque conſpicuos. Summatim dicam & ſemel , cum dicendi elegantia certat in te virtutum fragrantia. Præis , quo vocas : neminem adeſſe , ſed ſequi jubes.* Hæc ille vir ab omni aſſentatione alieniſſimus , qui rem , vti viderat , geſtam literis ſuis commendavit. Sic igitur vitam ſemper inſtituit , vt nuſquam ea moliri deſtiterit , quæ vel ad inſtillandum humanis mentibus pietatis ſenſum , vel ad extirpandas hæreſes pertineret : hoc eſt , quoad vixit , verum Chriſtianæ legis Doctorem egit. Cum anno MDCXXXVII. renunciatus & in Æde Navarrica conſecratus eſt Vaurenſis Epiſcopus,

MMmmm iij

Digitized by Google

nihil, etſi jam ſenex, de prioris vitæ ſtudiis remiſit, nihil relaxavit. In ſuam perrexit Eccleſiam, & maximis cum documentis inſtruxit, conflictatumque variis ſæculi calamitatibus populum conſolatus eſt: ſive cum id, quod potuit, opis & auxilii tulerit: ſive cum patientiam propriam Chriſtianorum virtutem prædicarit. Et certe nihil occurrit aliud, quod ab eo requiri potuerit, niſi fortaſſis paulo major in paſtorali munere aſſiduitas. Certis de cauſis cum revertiſſet Lutetiam, cum duobus fortiſſimis athletis dimicandum ſibi eſſe ſtatuit. Unus eſt Antonius Arnaldus, Pariſienſis Theologus, qui nuper librum *De frequenti Communione* ſcripſerat. Alter eſt Cornelius Janſenius, Iprenſis Epiſcopus, qui omnem Auguſtini de gratia doctrinam tribus ſe tomis comprehendiſſe venditabat. Utrumque pluribus, iiſque acerrimis, ſcriptis eſt adortus, nec vnquam deſiiſſet inſectari, niſi dum accuratæ commentationis gratia receſſit in natale ſolum, mors illum immatura de medio ſuſtuliſſet anno MDCXLVI. XVII. Calend. Auguſti. Quem tunc omnes boni tanquam de Catholica Eccleſia bene meritum luxerunt. Plura Gallice, quam Latine ſcripſit.

Latine ſcripta ſunt hæc quæ ſubjiciuntur:

Totius Philoſophiæ, hoc eſt, Logicæ, Moralis, Phyſicæ & Metaphyſicæ brevis & accurata, facilique & clara methodo diſpoſita tractatio. Adjectæ ſunt quædam morales digreſſiones ad vſum Concionatorum ex Ethica deſumptæ. Pariſiis anno MDCXVII.

Metaphyſica ſeu prima ac ſuprema ſcientia, nuper accuratius, quam antehac compoſita, & numeris omnibus abſoluta. Pariſiis anno MDCXXIV. apud Dionyſium Noueum.

Gallice vero ſunt hæc quæ ſequuntur:

Réponſe aux quatre Miniſtres de Charenton: enſemble à deux autres écrits de Pierre du Meulin; l'un de la Puiſſance de Dieu & de ſa Volonté, l'autre de ſa Providence. Il s'agit dans ce livre: 1. *de la Regle de la Foy:* 2. *de l'Autorité de Saint Pierre & du Pape:* 3. *du Purgatoire:* 4. *du merite des bonnes œuvres:* 5. *de la juſtification & de la certitude du ſalut:* 6. *des Indulgences:* 7. *du venerable Sacrement de l'Euchariſtie:* 8. *de la Communion ſous les deux eſpeces:* 9. *du titre de Reformation:* 10. *du titre & du nom des Miniſtres de la parole de Dieu:* 11. *du titre de l'Egliſe Reformée:* 12. *de l'interceſſion des Saints:* 13. *de la veneration des Images:* 14. *du frequent vſage des Sacremens de l'Egliſe:* 15. *du franc arbitre:* 16. *de l'impoſſibilité des commandemens de Dieu:* 17. *de la Predeſtination & Reprobation:* 18. *de l'auteur du peché. A Paris* MDCXVII. *chez Pierre Forgé.*

Triomphe de la verité forçant le ſieur du Moulin à confeſſer ſa fuite, en la Conference qu'il a euë avec le ſieur de Raconis, Licencié & Profeſſeur en Theologie. A Paris MDCXVIII. *chez Iſaac Meſnier.*

La Confeſſion de Foi des Miniſtres percée à jour, & ſon bouclier mis en pieces, ou l'examen de toute la Confeſſion de Foi des Miniſtres, & la refutation de ce que du Moulin fait venir au ſecours en ſon Bouclier de la Foi, deux tomes. A Paris MDCXX. & MDCXXI. *chez Louïs Boulanger.*

Lettres ſpirituelles & instructives pour tendre à la perfection, avec un diſcours du deſordre du corps & de l'eſprit, & des remedes qu'on y doit apporter. Vn exercice de l'ame devote pour toute la journée. A Paris.

Riches & excellens paralleles entre Dieu & l'ame: le prototype de ſon image, preſchez à Paris à Saint André des Arts l'an MDCXXII. *A Paris* MDCXXV. *chez Louïs Boulanger.*

Examen & jugement du livre de la frequente Communion fait contre la frequente Communion, & publié ſous le nom du ſieur Arnaud, Docteur de Sorbonne, où eſt ajoûté un traité tres-important du Directeur ſolide & Apoſtolique, pour oppoſer au Directeur viſionnaire de nos nouveaux Prophetes. A Paris MDCXLIV. *chez Sebaſtien Cramoiſy.*

CAPUT CVII.

De Leonorio Stampenſi.

LEONORIUS Stampenſis Valancæus, ea natus eſt familia, quæ notiſſimum omnibus natalium ſplendorem ſuo nomine importat. Juvenis cum eſſet, factus eſt Burgulienſis Abbas, tam re & voluntate, quam ſpe & exſpectatione laudatus. Id confirmabat illius natura ſublimitatis avida, quæ ad maxima quæque contendere videbatur. Is poſtquam bonis artibus ac diſciplinis, Philoſophorumque præceptis, ad plenum inſtitutus eſt, Theologiæ ſe addixit, & in Navarricam Sodalitatem circa annum MDCX. admitti voluit. Scholaſticas in ſacra Facultate diſputationes habuit, quæ omnium votis reſponderunt, & celeres animi ingeniique motus oſtenderunt; ſed non omnes habuit, quibus Pariſienſe magiſterium adipiſceretur. Sic variis rerum caſibus hominum intercipiuntur conſilia, nec ſemper licuit quemlibet e carceribus emiſſum ad calcem pervenire. Non longe poſt anno MDCXX. Eccleſiam Carnotenſium gubernandam accepit. Deinde anno MDCXLVII. ad Remenſem tranſlatus eſt. Sed utrobique inſtaurandis potius & amplificandis habitationibus, quam ædificandis in domo Dei populis incubuit: quique non ea præſtitit omnia, quæ pro ingenii felicitate & doctrina præſtare potuit; & quæ ſi præſtitiſſet,

illuſtrioribus Eccleſiæ architectis par eſſe potuiſſet. Naturæ ſatisfecit Pariſiis anno MDCLI. v. Idus Apriles.

Scripſit quæ ſequuntur.

Poema in laudem beatiſſimæ Virginis, in quatuor libros diviſum. Pariſiis anno MDCV. apud Stephanum Prevoſtenm.

Rituale Carnotenſe. Pariſiis apud viduam P. Ludovici Febrearii anno MDCXXVII.

Remonſtrance du Clergé de France aſſemblé à Paris, faite au Roy Louis XIII. le XIII. *Fevrier l'an* MDCXXVI. In Commentariis Cleri Gallicani tomo v. Pariſiis apud Fredericum Leonardum anno MDCLXXV.

Statuts Synodaux imprimez à Reims MDCXLV.

CAPUT CVIII.

De Paulo Metzello.

PAULUS Metzellus Pariſienſis, vir magno ingenio præditus, circa annum MDCXIII. Navarricæ Societati nomen dedit; ſed antequam omnes celebraret actus, quibus fieret in Theologia Magiſter, ad Gallicani Oratorii Congregationem tranſivit, & novum Preſbyterorum inſtitutum pietate & doctrina confirmavit. Is cum alia Eccleſiaſticarum partium exercitia ſemper coluit, tum inprimis concionandi munus, in quo peragendo Caleti animam efflavit. Hæc eſt migratio, qua vix dari poteſt alia vel ad gloriam illuſtrior, vel ad felicitatem commendatior. Gallice & Latine nonnulla edidit opera, quæ ſic inſcribuntur:

Traité de la vie parfaite par imitation & reſſemblance de JESUS-CHRIST. *A Paris* MDCXXVII.

Exercice interieur de l'homme Chreſtien. A Paris MDCXXVII.

De ſancto Sacerdotio, ejus dignitate & functionibus ſacris, libri quatuor. Pariſiis anno MDCXXXI. apud Joannem Billanium.

Theologia ſacra juxta formam Evangelicæ Prædicationis, in qua praxis tot ſuo ordine per tempora diſtincte traditur. Accedunt Catecheſes Chriſtianæ centum & viginti, omnia complectentes, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem. Lugduni anno MDCXXIV. apud Ludovicum Proſtum.

CAPUT

CAPUT CIX.

De Petro Friſonio.

PETRUS Friſonius Remenſis, Latine Græceque eruditus, aliquot annos in Societate JESU vixit, & humaniores literas docuit. Sed cum nondum omnibus eſſet obſtrictus votis, quæ homines Societati firmiſſime addicunt, Superiorum permiſſu liber egreſſus eſt. Tum in Academiam Pariſienſem venit Theologiæ vacaturus, & continuo in Navarricum Sodalitium adſcitus anno MDCXXIV. magiſterium obtinuit. Exin Piacularium Rituum muneri in Eccleſia Remenſi præfectus eſt : quod officium cum alio poſtea Sacerdotio commutavit. Circa annum MDCXXXII. Carolo Loppeo Navarræ Archididaſcalo, qui propter ingraveſcentem ætatem gerendo magiſtratui par eſſe deſierat, adjutor lectus, ſucceſſorque deſtinatus eſt. Loppeo vita functo, Navarricum Gymnaſium moderatus eſt ad annum vſque MDCXXXV. quo vt vitam tranquilliorem ageret, eo ſe magiſtratu abdicavit, vſus conſilio Franciſci Cardinalis Rupifucaldi, qui tunc Collegium illud regia auctoritate gubernabat, & a quo rerum quæ ad regii Eleemoſynarchæ munus pertinent, Vicarius generalis inſtitutus fuerat. E duobus officiis, quæ hominem diverſiſſimis occupationibus ac ſtudiis mancipant, alterum retinuit commodius & jucundius. Eorum autem quæ ſcripſit, hæc eſt ratio.

Inprimis vetus & novum Teſtamentum Gallico ſermone donavit. Pariſiis.

Deinde Auctarium Henrici Spondani Chronologicum ad Annales Baronii continuavit ab anno MDCXXII. ad annum MDCXXX. qua de re ſic loquitur ad calcem editionis Epitomes Baronianæ, quæ Lutetiæ prodiit anno MDCXXX. apud Dionyſium Noueum : *Quæ addita fuere huic Auctario ab articulo primo anni* MDCXXII. *ſumpta fuerunt ex notis & obſervationibus cujuſdam Doctoris Theologi Pariſienſis, amici il-*

lius auctoru tum abſentis, deque ejus licentia & auctoritate.

Denique librum edidit ſub hoc titulo, *Gallia purpurata*, qua cum ſummorum Pontificum, tum omnium Galliæ Cardinalium, qui hactenus vixere, res præclare geſtæ continentur. Adjectæ ſunt parmæ & earumdem deſcriptiones. Selecta capitula ad Cardinalatum pertinentia. Epitome omnium Conciliorum Galliæ tam veterum, quam recentium. Nomenclatura magnorum Franciæ Eleemoſynariorum. Pariſiis anno MDCXXXVIII. apud Simonem Monachum.

CAPUT CX.

De Jacobo Brouſſa.

JACOBUS Brouſſa Arvernus, in poſtremis Chriſtianæ Religionis concionatoribus poni non debet. Nam & ante & poſt acceptum anno MDCXXVI. magiſterium in Theologia, & Lutetiæ & in variis Galliæ vrbibus conciones habuit fructuoſiſſimas, cum per Adventum Domini, tum per Quadrageſimam. Interim factus eſt in Pariſienſi vrbe Eccleſiæ beati Honorati Canonicus; ſed dignitas hæc non impediit, quominus quod ſibi a natura & arte concionandi munus datum fuerat, illud obire pergeret. Perrexit igitur, & in eo conſenuit. Porro autem innumeros ſermones inſtituit, quibus populum & diebus Dominicis extra Adventum Domini & Quadrageſimam currentibus, & in Feſto Corporis Chriſti, & in hujus Feſti Octava, & in Feſtis Sanctorum ad fidem & pietatem erudiret. Ad extremam vixit ſenectutem. Scripſit Gallice quæ ſequuntur:

Le Tableau de l'homme juſte ſur la vie de Monſieur de Monthelon, repreſenté en forme d'Oraiſon funebre en l'Egliſe de Noſtre-Dame des Vertus le XX. *Iuin* MDCXXVIII. *in* 8°. *A Paris chez Louis Feugé.*

Oraiſon funebre à la memoire immortelle de l'incomparable Louïs le Iuſte, prononcée dans l'Egliſe de Saint Honoré de Paris. A Paris MDCXLIII. *chez Gervais Alliot.*

CAPUT CXI.

De Antonio Cagneto.

ANTONIUS Cagnetus Pariſiis oriundus eſt ex civili domo, quæ in laude, decoro & honeſtate vtilia repoſuit. Is domum illuſtravit ſuam, qua in regium Navarræ Gymnaſium cooptatus, & qua Theologici magiſterii Laurea exornatus apud ampliſſimam Facultatem, cum annus Chriſti ageretur milleſimus ſexcenteſimus vigeſimus octavus. Non multo poſt in Meldenſis Eccleſiæ Canonicum evaſit, atque ævi progreſſione ad Concionatoris, Cancellarii, & generalis Vicarii munus pervenit; ſed merito, quod paucis contingit. Ad Eccleſiaſticas partes illas omnes, ſi alius quiſquam, genitus videbatur: hinc vigiliis & laboribus parcebat nullis, vt vnumquodque penſum diligenter accuraret ſuum. Mirabantur omnes, quod tam variis occupationibus ſatisfaceret; & abſolutis rebus nonnunquam tempus aliquod redundabat; ſed reſiduum illud in alia pietatis exercitia inſumebat. Et quamvis vix vllus fuerit, qui vitam duceret actuoſiorem, ſtudium tamen & contemplationem nullatenus prætermiſit. Cujus rei fidem faciunt libri, quos partim ad catechizandos rudes, partim ad inſtruendos in omne officii genus populos, ad Eccleſiaſtica laudabiliter gerenda munia concinnavit. Sunt autem ejuſmodi, prout antequam moreretur, recognovit & recenſuit:

L'Année Paſtorale. Tome 1. contenant des Predications familieres, pour ſervir aux Curez & aux Predicateurs Apoſtoliques, d'entretiens devant les peuples, ſur les Epiſtres & Evangiles des Dimanches, & qui pourront auſſi ſervir de ſujet de Proſnes auſdits jours des Dimanches de l'année. Augmenté d'vn Catechiſme pour l'inſtruction des Paroiſſiens & autres, diviſé en deux parties. A Paris chez Iean de la Caille, in 4°.

Tome 2. contenant des Predications familieres ou Proſnes ſur les principaux myſteres qui ſe celebrent en l'Egliſe. Le cours de l'année en l'honneur de Dieu, du Verbe Incarné, & de la ſacrée Mere de Noſtre Seigneur, pour ſervir aux Curez & aux Predicateurs Apoſtoliques, d'entretiens devant les peuples aux jours deſdites ſolemnitez, diviſé en trois parties, chez le meſme, in 4°.

Tome 3. contenant des Predications familieres ou Proſnes ſur les principales Feſtes qui ſe celebrent en l'Egliſe, le cours de l'année en l'honneur des ſaints Patrons & autres.

pour ſervir aux Curez & aux Predicateurs Apoſtoliques, d'entretiens devant les peuples aux jours deſdites ſolennitez, diviſé en trois parties. A Paris chez le meſme MDCLXIV. *in* 4°.

Tome 4. contenant des Predications familieres ou Proſnes ſur les principales matieres de Miſſions, pour ſervir aux Curez & aux Predicateurs Apoſtoliques, d'entretiens devant les peuples, aux emplois de Miſſions & en tous autres temps & occurrences de l'année, diviſé en trois parties. A Paris chez le meſme.

Tome 5. contenant des Predications familieres ou Proſnes, pour ſervir aux Curez & aux Predicateurs Apoſtoliques, d'entretiens devant les peuples pendant les ſaints temps de l'Avent, Careſme & Octave du S. Sacrement, & qui pourront ſervir de ſujes de Proſnes aux jours des ſaints Dimanches, ſelon la table qui en eſt dreſſée, diviſé en trois parties, chez le meſme MDCLXIV. *in* 4°.

Tome 6. contenant des Predications familieres ſur des matieres diverſes, pour ſervir aux Curez & aux Predicateurs Apoſtoliques, d'entretiens devans des perſonnes Eccleſiaſtiques, Religieuſes & laïques, & qui pourrons ſervir de ſujes de Proſnes aux jours des ſaints Dimanches, ſelon la table qui en eſt dreſſée, diviſé en trois parties. A Paris chez le meſme MDCLXVI. *in* 4°.

Tome 7. & dernier contenant des Predications familieres ſur des matieres diverſes, ſur les Eloges, Oraiſons funebres, matieres Eccleſiaſtiques & Religieuſes, diviſé en trois parties. A Paris chez le meſme MDCLXIX. *in* 4°.

Ex tot autem Chriſtianis inſtitutionibus, documentis & ſermonibus apparet, Cagnetum in ea fuiſſe ſententia, vt crederet nullam fere eruditionem eſſe, niſi quæ beatæ vitæ diſciplinam juvaret. Cagnetus id apud Criſtianos cenſuit, quod apud Gentiles magni nominis Philoſophus & ſectæ conditor cenſuerat. Porro qui de argumentis illis quæ tractanda ſibi ſumpſit, copioſius & abundantius diſſeruerit, qui libros plures & numeroſa varietate pleniores in lucem ediderit, ab initio æræ Chriſtianæ hactenus inventus eſt nemo. His ſumma vitæ integritas, morum innocentia, & facta dictis reſpondentia vt cumulus accedunt. Obdormivit anno MDCLXIX. pridie Idus Novembris, & quo in Cathedralis Eccleſiæ Sacello facere conſueverat, ſepultus eſt.

CAPUT CXII.

De Joanne Maano.

JOANNES Maanus Cenomannenſis, cum Eccleſiæ ſancti Paterni Parochus jam eſſet in Turonenſi pago, regiam Domum ingreditur; & poſt confectum diligenter nervoſe-

que Theologiæ curriculum, Pariſienſis in doctrina ſacra Magiſter renuntiatur anno MDCXXXII. Exinde ſe ad Paſtorale munus ac penſum revocat, nec ei deeſt vlla in parte. Interea Turonenſis Archiepiſcopi gratiam conſequitur, fit Eccleſiaſticæ Curiæ Promotor, & ſua perfecit vigilantia, vt beati Gatiani Eccleſiæ, quæ Turonis principatum tenet, Canonicus fieret, & progreſſu temporis Præcentor. Ut de Turonenſi Eccleſia bene mereretur, librum edidit, cui titulus eſt: *Sancta Metropolitana Eccleſia Turonenſis, ſacrorum Pontificum ornata virtutibus, & ſanctiſſimis Conciliorum inſtitutis decorata.* Auguſtæ Turonum anno MDCLXVII.

CAPUT CXIII.

De Chriſtophoro Fauvæo.

CHRISTOPHORUS Fauvæus Auguſtoriti Pictonum in lucem editus eſt initio ſæculi quod excurrit. Hac in vrbe amplam nec obſcuram ſortitus eſt familiam, quam vita bene Chriſtiana in prima commendatione ponebat. Non exivit patria, vt humaniores literas diſceret, & Philoſophicis theorematibus imbueretur. Pictavienſis Academia tunc vix alium excoluit Fauvæo diligentiorem, ac ſciendi avidiorem. Ibi magiſterium artium conſecutus, venit Lutetiam Pariſiorum, vt ad principem Academiarum aggregaretur: pro veteri inſtituto & more majorum aggregatus eſt. Fauvæus iſta prærogativa munitus ac decoratus cum eſſet, publicas Theologiæ Scholas frequentare cœpit, & inter condiſcipulos paulatim eminere. Triennium quod parandis ad actum ſcholaſticum, Tentativam dictum, candidatis conſtituitur, pleriſque ſolet eſſe breve, Fauvæo nimis longum ac prolixum fuit: nempe ſtudium & diligentiam adhibuit ejuſmodi, vt maturata eruditio ac doctrina definitum tempus præcucurrerit. Interſtitio ſervato, de Tentativa reſpondit, & illuſtrium Baccalaureorum numerum auxit. Deinde vbi curſum abſolvebat Theologicum, in Navarricam Theologorum Societatem admit-

titur, & anno MDCXXXII. Doctor inauguratur. In patriam rediit, & paullo poſt Pictavienſis efficitur Canonicus, mox Officialis, & vacante ſede a Pictavienſis Eccleſiæ Capitulo, & plena ſede a Gilberto Clarembaldo Antiſtite, prorogatur. Quod munus vtroque in ſtatu caſte atque integre geſſit. Officialis non eſt is, qualis a Petro Bleſenſi deſcribitur. Porro autem Fauvæum ſub duobus Epiſcopis & ſub Capitulo munus illud geſſiſſe, quis non exclamet:

Rara avis in terris, nigroque ſimillima cycno.

Et ſane mortalium nullus ignorat, Cathedralium Eccleſiarum hanc ſervare conſuetudinem, vt cum ſedes vacat, magiſtratus novos illæ, generales Vicarios & Officiales inſtituant, demonſtrandæ auctoritatis ſuæ gratia; cur vero Pictavienſi Capitulo hæc conſuetudo poſthabita fuerit, non effecit hominum ad gerendum munus idoneorum penuria; ſed parta dudum a Fauvæo integritatis fama, conſtantia multiplex, eruditio eximia, juris dicendi peritia, & ad componendas res Eccleſiaſticas naturalis ingenii dexteritas. Quas virtutes cum probe cognoſceret Rupipozæi ſucceſſor, eandem Fauvæo provinciam dedit, & gratis dedit.

Chriſtophorus Fauvæus in Ludovici XIII. funere orationem IV. Nonas Junii habuit, eamque prælo mandari curavit. Pictavii anno MDCXLIII.

In bona adhuc & viridi ſenectute vivit, nec longe a Decano Facultatis Theologiæ Pariſienſis.

CAPUT CXIV.

De Petro Darbone.

PETRUS Darbo Burdegalenſis, vir erat acri & fervidi ingenii. Cum in ætatis flore verſaretur, apud Salmurienſis Oratorianæ Congregationis Preſbyteros optimarum artium ſtudiis operam ita navavit, vt vix vllus extiterit adoleſcens literarius, quem muſæ manſuetiores magis de-

lectaverint. Congregationi huic nomen dedit, & poſtquam in ea permanſit annos aliquot, exivit. Id res illius atque rationes expoſtularunt. Lutetiam Pariſiorum ſe contulit, & in Navarræ Collegio Burdegalis Archiepiſcopi nepotes privatim inſtituendos ſuſcepit. Horis ſubſecivis doctrinæ ſacræ vacavit, & Theologorum Societati adſcriptus eſt. Cum ordinis primi Baccalaureum ageret, & Theologicum ſtadium conficeret, id facti genus contigit, quod nulla vnquam inobſcurare debet oblivio, & eximiam apud poſteros prædicationem meretur. Dominicanus quidam Frater, nomine Joannes Biarotus, ejuſdem ſecum ordinis Baccalaureus, Majoris ſeu Minoris Ordinariæ, vt vocamus, actum celebrat, vbi tueri ſe velle ſtatuit omnes & ſingulos Thomæ Aquinatis articulos, qui in Secunda Secundæ continentur. Hæc Theſis Darbonis noſtri pungit animum atque exulcerat, cum rectiſſime calleret duobus veræ Theologiæ principiis, Scripturæ auctoritate, & Catholicæ Eccleſiæ traditione, comprobari non poſſe articulum illum, in quo aſſeritur, *Quod aliquis per infidelitatem peccans, poteſt ſententialiter jus dominii amittere*, SICUT ETIAM QUANDOQUE PROPTER ALIAS CULPAS. Et paullo poſt: *Quam cito aliquis per ſententiam denuntiatur excommunicatus propter apoſtaſiam a fide*, IPSO FACTO EJUS SUBDITI SUNT ABSOLUTI A DOMINIO EJUS, ET JURAMENTO FIDELITATIS QUO EI TENEBANTUR. Exulceratus juſta de cauſa Darbo ſe ad diſputandum parat, & Theſi opponit inopiam Theologicæ rationis, qua lemma tanti ponderis muniatur; Theologicæ Facultatis noſtræ cenſuram, qua Antonii Sanctarelli liber hac de re conſcriptus non ita pridem perculſus fuerat, & Academicæ reformationis articulum hunc: *Nihil a doctrina Chriſtiana alienum, nihil contra Patrum orthodoxorum Decreta*, NIHIL CONTRA REGIS REGNIQUE GALLICI JURA ET DIGNITATEM DISPUTETUR, *aut proponatur; ſi ſecus fecerint, & Syndicus & Præſes & Reſpondens extra ordinem puniantur.* Pugnante pro aris & focis Darbone Sodali Navarrico ingens in Aula Dominicanorum excitata eſt perturbatio, ita vt Actus pene defecerit, & temerariæ Theſeos rumor pervenerit ad aures Triumvirorum Senatus, qui ne quid Reſpublica detri-

menti capiat, inſpiciunt, & continuo pervigilant. Tunc Procurator & Advocati Regii diligenter inquirunt in rem ipſam, & apud Senatum congruenter relato Academicæ reformationis articulo, de Dominicano reſpondente, de Præſide & Syndico conqueruntur. Theologiæ Facultas ſeſe Senatui adjunxit: omnes conveniunt, vt Dominicanus reſpondens e ſinu & gremio Facultatis ejuſdem abſtraheretur, pelleretur, expungeretur. Abſtractus eſt, pulſus, expunctus in perpetuum. Profecto decuit, vt quem alebat Schola regia, & Regis & Regni jura defenderet, & nequis condiſcipulus in ea invaderet, ſummopere caveret. Exemplum eſt præclariſſimum, cujus a Darbone noſtro poſteris & propoſita & relicta eſt imitatio.

Sed pauci quos æquus amavit
Iuppiter, aut ardens evexit ad æthera virtus.

Vir fortiſſimus, abſoluto in publicis Theologiæ diſputationibus certamine, dimiſſus eſt a Pariſienſi Cancellario, & deſignatus in Theologia Magiſter. Exinde in patriam rediit, quo vocabatur; nec multo poſt, dum habendis ad populum concionibus vacaret, immatura morte abreptus eſt.

Hic cum adhuc eſſet Baccalaureus, in Coadjutricis Abbatiſſæ Montis-Martis olim, & poſtea Martyrum, orationem habuit, eamque Pariſiis anno MDCXLIII. edidit. Titulus eſt:

Diſcours funebre ſur la mort de Madame Henriette Deſcoubleau de Sourdis, Coadjutrice de Madame l'Abbeſſe de Mont-martre. A Paris chez Antoine de Sommaville.

CAPUT CXV.

De Joanne Verjuſio.

IOANNES Verjuſius originem ducit ex veteri Pariſiorum familia, quam ejuſdem cognomenti Senatus Præſides & Conſiliarii ante annos centum & viginti plurimum illuſtrarunt. Lucis vſuram accepit anno MDCXXX. & natu maximus fratrum Ludovici, Antonii & Franciſci, quos om-

nes

nes Antonius parens optimus, Regi a ſecretis, liberaliter educari & literate inſtitui curavit. Ubi tempus advenit, in quo quam vnuſquiſque vitæ rationem iniret, optandum ſibi eſſe intelligerent, Joannes Eccleſiaſticam, Ludovicus ſæcularem, Antonius Religioſam optavit. Franciſcus poſt parentis obitum Joannis veſtigia inſtitit, & ſæcularem vivendi modum abjecit. Deinde fratres quatuor propoſitum quiſque ſuum certatim exornant; & quamvis eminentiſſima illorum ingenia fuerint, omnino tamen inter ſe conſenſerunt. Vulgare pronuntiatum illud, *Rara fratrum concordia*, in illis locum nullum habuit, egregie defecit. Ætatis & doctrinæ prærogativa nulla viſa eſt, nulla anteceſſio, quæ hominum animos in tranſverſum agere ſolet & diſſecare. Joannes noſter cum annorum eſſet quinque vel ſex, antiquorum more fidibus didicit, fortaſſis vt quod olim Themiſtocli infortunium accidit, evitaret. Themiſtocles enim cum in epulis recuſaſſet lyram, habitus eſt indoctior. Evitavit ſine dubio, & neſcitum eſt, vtrum Epaminondas præclarius quam adoleſcens ille caneret. At poſtquam eruditionem illam, quæ a Græcis ſumma in nervorum vocumque cantibus ſita eſſe cenſetur, adeptus eſt, animum ad humaniores literas Latinas & Græcas appulit: quo in ſtudio profecit eouſque, vt condiſcipulorum nemini cederet, omnibus anteiret. In Peripateticorum Scholas pedem inferre prius noluit, quam nobiliſſimos quoſque vtriuſque linguæ ſcriptores perlegiſſet, judicio certo ponderaſſet, excerpſiſſet. Quæ ſupererant excerptionibus, vix vſui eſſe poterant cuiquam: ſcriptorum libros, vt verberatas grandine vineas inſpexiſſes, & deploraſſes calamitatem. Id ſane præſtiterat Verjuſii & circumſpectio & accurata conſideratio. Hodierna Philoſophia minus ei placuit, quam eloquentia; ſed placuiſſet æque, ſi illa ſe ſuis continuiſſet finibus: nempe, ſi quæ tractantur omnia, dirigendis ad veritatem & morum honeſtatem mentis actionibus proxime inſervirent. Hoc quidquid eſt, humanæ fidei non referebat acceptum, ſed experientiæ, quæ ſtudioſo adoleſcenti rerum delectum indidit, & diſcrimen patefecit. In abſtruſiora Philoſophiæ theoremata penetrabat

facile, & anteoccupabat quod poterat opponi. Judicabat quæ vera ſunt, quæ falſa, cernebat conſequentia, obſervabat repugnantia, & in varios ſenſus dividebat ambigua. In Artium Facultate magiſterium conſecutus, Theologorum Scholas adiit, non quomodocunque, ſed ad dicendum & philoſophandum inſtructiſſimus. Quotidianis exercitationibus Scripturæ & Patrum lectionem adjungebat, ratus, Theologiæ placita nomini haud reſpondere ſuo, niſi Scripturæ auctoritate & Patrum traditione ſuffulciantur. Verumenimvero poſtquam fortiter emenſus eſt cuncta Theologici curſus ſpatia, & deſignatus in Theologia Magiſter, propter deſidiam minime vixit in otio. Deſignatum anno MDCLVI. in Theologia magiſterium rudis non fuit donatio, ſed continuatio laborum. Quos enim auctores ſacros nondum evolverat, nec ſuas in opportunitates derivaverat, evolvit & derivat. Eccleſiaſticorum temporum memoriam ita replicat, vt Euſebii, Severi, Socratis, Sozomeni, Oroſii, Theodoreti, Evagrii, amanuenſis extitiſſe videretur. Mox intervenit & rerum in Conciliis geſtarum cognitio, in qua peracre eminebat illius judicium. Artes & ſcientias omnes mira quadam capacitate complexus, recta contendebat ad Encyclopædiam. Futurus erat alter ſæculi noſtri Picus ille Comes Mirandulæ, ſi vitam degiſſet paullo longiorem, & hæc peragebat cuncta noſter ἀκόνιατος, quaſi diuturnam ſitim explere cupiens. Accedit & Gallici ſermonis lenitas, & purum ac candidum loquendi genus, quo delectabatur maxime & vtebatur, ſive dum literas ad amicos ſcriberet, ſive dum ad populum conciones haberet. Taceo Hiſpanienſem & Italicam linguam, quam apprime noverat: pure atque emendate loquebatur vt Hiſpanus vel Italus. Taceo comitatem, affabilitatem, honeſtatem & vrbanitatem, virtutes præcipuas, quibus quidquid diceret vel ageret, condiebatur. Sed his ornamentis omnibus ſingularis innocentia & morum integritas præluxerunt. Tacere non poſſum Romanam illam, ſed vere Chriſtianam conſtantiam, qua diuturnos & graves morbos ſuſtinuit, & ad mortem ſe comparavit, quamvis illam Dominicis Sacramentis vehementer confiſus neutiquam time-

ret. De poſtremo die ſuo moneri voluit, & monitus ſtatim exclamat: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Occurrit mihi illud Poetæ:

Ad vada Mæandri concinit albus olor.

Sic non multo poſt Joannes Verjuſius Pariſienſis Theologus, Chriſtianiſſimo Regi a Conſiliis & Eleemoſynis, dum Encyclopædia ſua frui, & inter amicos gaudere inciperet, medio de Chatitum ſinu, & medio de fonte leporum eductus, vitam depoſuit anno æræ Chriſtianæ MDCLXIII. ætatis XXXIII. ad ſancti Pauli in choro Eccleſiæ ſepultus. Et quamquam immaturus nemo moritur, & mors, vt apparet, Verjuſio, quia viro bene Chriſtiano matura fuit, nobis tamen & Reipublicæ literariæ non potuit immatura non eſſe. Unde fit vt ſi quando de mortis immaturitate querela habenda ſit, quin cum ille fato defunctus eſt, habenda fuerit, merito dubitari non poteſt. Sed iſto philoſophandi genere augetur deſiderium ſui, non minuitur. Interim divino parendum eſt numini, nec approperatæ felicitati hominis invidendum noſtri cauſa.

Ex vniverſis operibus tam Gallicis, quam Latinis, quæ compoſuit, in lucem prodierunt.

Les Panegyriques de la ſainte Vierge. Pour la Feſte de la Nativité. De la ſainte Croix. De la vie Religieuſe. Des Saints. Pour la Feſte de la Touſſaints. De Saint Auguſtin. De la profeſſion Religieuſe. De Saint Matthieu. De Saint Paul.

Diſcours pour la Veſture d'une Religieuſe. Diſcours de l'humilité.

Divo Ludovico Panegyricus, quem in regio Navarræ Collegio dixit in Feſto Regis ſancti.

De Regiorum Theologorum in Regem Chriſtianiſſimum officiis oratio.

Ex vngue leonem. *Le tout dans un volume in 4°. A Paris chez François Muguet l'an* MDCLXIV.

CAPUT CXVI.

De Claudio Waſlarto.

CLAUDIUS Waſlartus ex vrbe Marla diœceſis Laudunenſis originem trahit. Is poſtquam factus eſt in regia Navarra Baccalaureus, ſeſe ad docendam Philoſophiam cum privatim, tum publice applicuit, prætermiſſis quæ ad

conſuetum in Theologia magiſterium perducunt. Per aliquod tempus Cornubienſis Collegii Gymnaſiarcha fuit, & poſtea Laudunenſis Eccleſiaſtes : quo in munere ante aliquot annos e vita migravit. Vir erat & ingenio & ſcientia & pietate præditus, etiamſi philoſophandi modus quo vtebatur, non omnibus placeret. Scripſit Latine quæ ſequuntur:

De habitibus contra commune vulgi placitum, vbi diſerte demonſtratur fruſtra ad habitum fingi emanantes ab actibus qualitates, præter coordinatam ſpecierum impreſſionem, quibus agendo faciliteur operatrix facultas. Pariſiis apud Franciſcum Pigoureau, via Jacobæa, ad inſigne Librarii deaurantis, ann. M D C X X X.

Præclarum dimicandi ſpecimen de propagatione mortalium cum ejuſdem apologia ad eundem tractatum, ex ſanctorum Patrum & optimorum auctorum doctrina. Pariſiis apud J. Julien, via Jacobæa, ad inſigne Leonis ferrati, ann. M D C X L I.

Illuſtre Solis ſpeculum, in quo perſpicue deprehendes errare omnes graviter, qui putant iſtius ſideris ab igne ſecerni naturam. Pariſiis apud Ludovicum Boulanger, via Jacobæa, ad inſigne ſancti Ludovici, ann. M D C X L I I I.

Illuſtris philoſophandi ratio, qua diſcutitur hoc problema, An fieri poſſit vt aqua mutetur in vinum, prout ex communi Philoſophorum opinione traditur.

Gallice ſcripſit quæ ſequuntur:

L'entrée favorable à la Philoſophie en termes Latins & François, ſuivant la doctrine des plus celebres Auteurs, pour élever l'eſprit de toutes perſonnes avec vne agreable façon aux ſciences. A Paris chez François Lhermite au Mont Saint Hilaire, à l'Enſeigne de Saint Claude, & en la rue Saint Iacques chez Louis Huqueville, à l'Enſeigne de Saint George, M D C X X X V I I I.

Les premiers fondemens de la Bibliotheque Roiale, ou l'ordre des degrez neceſſaires pour parvenir facilement à l'intelligence & à l'vſage des Auteurs Latins, par vne interpretation interlinaire des meilleurs textes, diviſé en quatre parties. A Paris chez Louis Boulanger rue Saint Iacques, à l'Enſeigne de Saint Louis, M D C X L I I I.

CAPUT CXVII.

De Felice Vialario.

ANTIQUITUS fuiſſe, qui ſuam ipſi vitam narrarent, Cornelius Tacitus in vita Julii Agricolæ teſtatur. Viri clariſſimi tunc vitam narrare ſuam cenſentur maxime, cum nihil agunt, quod poſita ante oculos virtute ſola, ad privatam aut publicam vtilitatem non pertineat. Felix Via-

larius vetere ac nobili Pariſienſium natus familia, Michaelem patrem habuit, quem & Præſidis in Senatu munus ſumma cum integritate geſtum, & obita pro Ludovico Rege XIII. apud Helvetios legatio, præclare commendarunt. Habuit & matrem Carlotam Ligniam, mulierem in tantum laudandam, in quantum intelligi poſſunt Chriſtianæ virtutes omnes, quarum ſummam beatus Jacobus Apoſtolus conficit his verbis: *Religio munda & immaculata apud Deum & patrem hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatam ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* Conjugum tam excellentium filius, ſuam ipſe vitam narrare voluit, cum ad ſervandam morum integritatem, ad optimarum artium ſtudia, & ad veram gloriam inflammari cœpit a pueritia; & ſe potius familiæ, quam ſibi familiam oſtendere. Hinc factum, vt humaniores in regio Navarræ Collegio literas & Philoſophiam apprime didicerit, & in Artibus magiſterium magna cum laude conſecutus fuerit; ſed interea nuſquam a recta bene vivendi ratione diſceſſit. Deinde animum ad Theologiam ſerio appulit, & poſt triennalem in ea exercitationem Theologicæ Facultatis gradu primo inſignitus fuit, & continuo Navarricæ Theologorum Societati nomen dedit, & ſingulari diligentia parat ſe ad conficiendum curriculum, cujus meta eſt Doctoris titulus. Sed mirum! dum illud conficeretur, interveniunt animæ interclusio, & anguſtiæ ſpiritus, quæ, vt ab incœpto deſiſteret, non effecerunt. Id morbi genus quamvis diuturnum fuerit, conſtantem nihilominus virum minime fregit, aut retardavit: fregiſſet aut retardaſſet pleroſque alios, quibus æqualis virtus non adfuiſſet. Menſibus duodecim decurrit ſpatium idem, quod menſibus viginti quatuor condiſcipuli decurrerunt, & decurſu ſuo doctrinæ majoris fama multos antevertit. Non ita pridem factus Pebracenſis apud Arvernos Abbas anno MDCXL. Magiſter in Theologia deſignatur a Pariſienſi Cancellario, & XVII. Calend. Decembris ab Rege Ludovico XIII. Catalaunenſis nominatur Epiſcopus, & menſe Junio proximo conſecratur. Ut omnia hæc tempore tam brevi fierent, videntur virtus & eruditio contendiſſe. Res eſt prodigio ſimilis. Conſecra-

tionis locus fuit ſuburbana Fulienſium apud Pariſienſes Monachorum Eccleſia. Conſecrator præcipuus Carolus Vialarius, conſecrati patruus, Abrincenſis Epiſcopus, qui quondam ipſe Fulienſis Monachus Fulienſibus præfuerat vniverſis. Conſecratus cum bonos omnes Epiſcopos, tum præſertim Carolum Borromæum, Mediolanenſem Archiepiſcopum, ſibi ad imitandum propoſuit. Paucos poſt dies Catalaunum proficiſcitur, vt commiſſam ſibi a Deo Eccleſiam non quomodocunque, ſed juxta inſtitutiones ſacrorum Canonum gubernaret, Clerum & populum documentis bene Chriſtianis imbueret. Seminarium ſuis ſumptibus ædificat, magnificum quidem & amplum, in quo nunc qui ſacris illigandi ſunt Ordinibus, diligenter ad Eccleſiaſticam diſciplinam ſtudioſeque informentur; nunc tepidiores & languidiores facti Preſbyteri, nova in rebus piis & ſacris tractatione recaleſcant, ac veluti recoquantur. Diœceſanas, eaſque frequentes facit Synodos, in quibus quid Rurales Decani, quid Parochi agunt, & quemadmodum vivunt, inquiritur: hos omnes qua ſcripto, qua voce docet, & ad omne officii ſui munus inſtruit. Unamquamque diœceſeos Parochiam obit, vt cognoſcat num Parochi in ea, vt decretum eſt, commorentur, & quæ ſuarum ſunt partium, exequantur, num Parochiani ſubjecti ſint, & ad Chriſtianas inſtitutiones erudiantur, num Dei & Eccleſiæ præcepta obſerventur, num ſint inter eos jurgia & diſſidia, vt ea componat. Sed quoniam expertus eſt vir prudens, Decanos & Parochos, ſi per ſingulas congregentur Decanias, in ordinem cogi poſſe facilius, quam in generali Diœceſis Synodo, hos ita congregandos eſſe conſtituit, & ita nunc congregare ſolet. Mutatum in illa Synodo, ſed nihil in Synodi propoſito mutatum. Sic

Per varios vſus artem experientia fecit.

Vir & in præſens & in futurum valde providus, multam pecuniam in ruinoſa beati Stephani propylæa conjecit, & in reficiendum campanile, ac conſignatas ei partes, quæ fulmine conflagraverant & perierant.

His accedit pauperum cura, quæ tanta eſt, vt tacendo longe magis quam loquendo explicetur: ſilentio rei ma-

gnitudinem profiteor. Epiſcopium paratus eſt miſeris & pauperibus portus & perfugium: verbo dicam vno, non hoſpitium, ſed domicilium. Epiſcopus miſeros & pauperes ſecum habet, non immemor, cum in aliis ſanctis operibus, tum maxime in pauperum levatione, arcem Chriſtianæ legis conſtitui, & cum advenerit dies illa, de hoc humanarum rationum momento quæſitum iri, & inde vitæ alterius felicitatem vel infelicitatem pendere.

Privatæ vtilitati ſtudet pene nulli, niſi publicæ conjungatur: quæ Chriſti ſunt, non quæ ſua, quærit. Scribam habet mercede conductum, qui relaxationes, dimiſſorias literas, atque Eccleſiaſtica quæcumque acta gratis & ſine pretio conficiat, expediat & obſignet.

Vir antiqui moris & probitatis recte novit quid ea ſuper re Gregorius magnus Pontifex in libri VII. Indict. II. epiſtola CXI. ſcribat ad Syagrium & alios Galliarum Epiſcopos: *Caput noſtrum, quod Chriſtus eſt, ad hoc ſua eſſe membra noluit, vt per compagem caritatis & fidei vnum nos in ſe corpus efficeret. Cui ita corde adhærere nos convenit, vt quia ſine ipſo nihil eſſe poſſumus, per ipſum poſſimus eſſe quod dicimur. Ab arce capitis noſtri res nulla nos dividat, ne ab ea ſi ejus eſſe membra refugimus, relinquamus, & velut ejecti de vite palmites areſcamus. Ut ergo Redemptoris noſtri eſſe habitaculum mereamur, in dilectione ipſius toto mentis ſtudio maneamus. Ipſe namque ait: Qui diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Sed quoniam bonorum auctori hærere aliter non valemus, niſi cupiditatem a nobis, quæ omnium malorum radix eſt, abſcindamus, per ſcripta præſentia, quæ alterno adinvicem deſideratæ viſitationis ſermone nos ſociant, fraternitatem veſtram inſtitutis Apoſtolicis convenimus, vt Patrum regulis & præceptis Dominicis innitentes, de templo fidei avaritiam, quæ idolorum eſt ſervitus, excludamus, vt in templo Domini nil noxium, nilque ſinamus adeſſe confuſum. Nuntio ſiquidem apud nos olim diſcurrente vulgatum eſt, quod in Galliarum partibus ſacri Ordines per ſimoniacam hæreſim conferantur. Et vehementi tædio mœroris afficimur, ſi in Eccleſiaſticis officiis quemquam habeat locum pecunia, & fit ſæculare quod ſacrum eſt. Quicunque vero*

Digitized by Google

hoc pretii ſtudet datione mercari, dum non officium, ſed nomen attendit, Sacerdos non eſſe, ſed dici tantummodo inaniter concupiſcit. Quid ſcilicet? quid per hoc aliud agitur, niſi vt nulla de actu probatio, nulla ſollicitudo de moribus, nulla ſit de vita diſcuſſio; ſed ille ſolummodo dignus, qui dare pretium ſuffecerit, æſtimetur? Ex qua re ſi recti libraminis examinatione penſetur, dum improbe ad inanem gloriam locum feſtinat vtilitatis arripere, eo ipſo magis quod honorem quærit, indignus eſt. Sicut autem is, qui invitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admovendus: ſic qui vltro ambit, vel importune ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus. Nam qui ſic nititur ad altiora conſcendere, quid agit, niſi vt creſcendo decreſcat, & aſcendendo exterius, interius ad profunda deſcendat? Itaque, fratres cariſſimi, in Sacerdotibus ordinandis ſinceritas vigeat, ſit ſimplex ſine venalitate conſenſus, pura præferatur electio, vt ad ſummam Sacerdotii non ſuffragio venditorum provectus, ſed Dei credatur eſſe judicio. Nam quam grave omnino ſit facinus, Dei donum velle pretio comparare vel vendere, Evangelica eſt teſtis auctoritas. Templum enim Dominus & Redemptor noſter ingreſſus, cathedras vendentium columbas evertit. Quid eſt columbas vendere, niſi pretium de manuum impoſitione percipere, & ſanctum Spiritum, quem omnipotens Deus hominibus tribuit, venundare? Quorum Sacerdotium ante oculos Dei cadere, cathedrarum vtique patenter everſione ſignatum eſt: & tamen exerit adhuc nequitiæ pravitas vires ſuas. Nam cogit vendere quos decipit, vt emerent. Et dum non attenditur quod divina voce præcipitur: Gratis accepiſtis, gratis date; agitur vt creſcat, & geminata fiat in vno eodemque delicti contagio, ementis ſcilicet & vendentis. Et cum liqueat hanc hæreſim ante omnes radice peſtifera ſurrepſiſſe, atque in ipſa ſua origine Apoſtolica eſſe deteſtatione damnatam: cur non cavetur, cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc vt fiat hæreticus, promovetur? Plerumque ergo adverſarius animarum dum non poteſt in his, quæ ad faciem ſunt prava, ſurripere, callide ſpecie quaſi pietatis injecta, nititur ſupplantare, ſuadetque forſitan debere ab habentibus accipi, vt ſit quod poſſit non habentibus erogari, dummodo vel ſic venena mortifera eleemoſynæ celata obumbratione tranſfundat. Nam nec venator feram, aut avem auceps deciperet, vel

piſcem

piſcem piſcator caperet, aut illi laqueum in aperto proponeret, aut ille hamum eſca abſconditum non haberet. Omnino ergo metuenda & cavenda eſt hoſtis aſtutia, ne quos aperta nequit tentatione ſubvertere, latente zelo ſævius valeat trucidare. Neque enim eleemoſyna reputanda eſt, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus accipitur: quia qui hac intentione male accipit, ut quaſi bene diſpenſet, gravatur potius, quam juvatur. Eleemoſyna Redemptoris noſtri oculis illa placet, quæ non de illicitis rebus & iniquitate congeritur, ſed quæ de rebus conceſſis & bene acquiſitis impenditur. Unde etiam illud certum eſt, quia etſi monaſteria aut xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro ſacris Ordinibus datur, conſtruantur, mercedi non proficit: quoniam dum perverſus emptor honoris in locum ſanctum tranſmittitur, & alios ad ſuam ſimilitudinem ſub commodi datione conſtituit, plura male ordinando deſtruit, quam ille poteſt ædificare, qui ab eo pecuniam ordinationis accepit. Ne ergo ſub obtentu eleemoſynæ cum peccato aliquid ſtudeamus accipere, aperte Scripturæ ſacræ ordo nos prohibet, dicens: Hoſtiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex ſcelere. Quidquid enim in Dei ſacrificio ex ſcelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam, ſed irritat. Hinc rurſus ſcriptum eſt: Honora Dominum de tuis juſtis laboribus. Qui ergo male tollit, ut quaſi bene præbeat, conſtat ſine dubio quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur: Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperis, quaſi victimat filium in conſpectu patris. Quantus autem dolor patris ſit, perpendamus, ſi in ejus conſpectu filius victimetur. Et hinc facile cognoſcimus quantum apud Deum dolor exaſperatur, quando ei ſacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinandum eſt, dilectiſſimi fratres, ſub obtentu eleemoſynæ peccata ſimoniacæ hæreſeos perpetrari. Nam aliud eſt propter peccata eleemoſynas facere, aliud propter eleemoſynas peccata committere. Et poſt alia: *De his itaque, quæ ſuperius dicta ſunt, fraternitatem veſtram, auctore Deo, volumus Synodum congregare, atque in ea reverendiſſimo fratre noſtro Syagrio Coepiſcopo, & dilectiſſimo filio noſtro Cyriaco Abbate mediantibus, omnia quæ ſanctis Canonibus, ſicut prædiximus, ſunt adverſa, diſtricte ſub anathematis interpoſitione damnentur: id eſt, ut nullus pro adipiſcendis Eccleſiaſticis Ordinibus dare aliquod commodum præſumat, vel pro datis accipere.*

Digitized by Google

Hæc ſunt documenta ſine dubio maxima, quæ ſanctiſſimus & in Scripturis exercitatiſſimus Pontifex veteribus Galliarum Epiſcopis dedit, vt eos corrigeret, & a ſcelere, quod hæreſim appellat, revocaret. Catalaunenſis Epiſcopus documenta hæc, ne aberraret, accepit. Sic Gregorius Præſules alios de commiſſo ſcelere, alios de committendi ſceleris via deducit.

Deductus Catalaunenſis Præſul codicem, in quo Sacerdotiorum ſeu Eccleſiaſticorum beneficiorum collatio æſtimetur, nullum habet. Codicem hujuſmodi a Lateranenſi Concilio, cui præfuit Innocentius III. expunctum eſſe probe tenet. In can. LXIII. *Sicut pro certo didicimus, in pleriſque locis & a plurimis perſonis quaſi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones & extorſiones turpes & pravæ pro conſecrationibus Epiſcoporum, benedictionibus Abbatum, & ordinibus Clericorum; eſtque taxatum, quantum ſit iſti vel illi, quantumve alteri vel alii perſolvendum; & ad cumulum damnationis majoris quidam turpitudinem & pravitatem hujuſmodi nituntur defendere per conſuetudinem longo tempore obſervatam. Tantum igitur abolere volentes abuſum, conſuetudinem hujuſmodi, quæ magis dicenda eſt corruptela, penitus reprobamus: firmiter ſtatuentes, vt pro iis ſive conferendis, ſive collatis, nemo aliquid quocunque prætextu exigere ac extorquere præſumat. Alioquin & qui receperit, & qui dederit hujuſmodi pretium omnino damnatum, cum Giezi & Simone condemnetur.* Vix alius reperiri poteſt canon, qui cautione majori condatur. Æſtimationes Sacerdotiorum quacunque ratione ſumptæ vetantur antiqui & novi Teſtamenti auctoritate. Catalaunenſi Epiſcopo magnæ laudi vertitur, quod illum diligenter obſervet, gratis dando quod gratis accepit. Æſtimationes abjiciendo, quas Synodus vniverſam repræſentans Eccleſiam abjecit, aſſiduam in paſtorali ſollicitudine operam eam ſemper adhibuit, quam Eccleſiaſticæ regulæ præſcribunt. Tum demum effecit, vt inter eos, qui ætate noſtra paratiores, vigilantiores & compoſitiores ad exequendum munus ſuum fuere, locum haud vltimum habuerit: diœceſim vix deſeruit, niſi Reipublicæ cauſa, nempe vt generalibus Cleri Gallicani Conciliis anno MDCXLV. aut MDCLV. intereſſet; vel vt perficeret nego-

tia, quæ ipſo abſente, finem accipere non poſſent; vel proſpiceret valetudini, quam reſpirandi difficultas identidem labefaceret. Ceterum Paſtoris boni virtus infirmitate non deteritur, ſed perficitur, & in ea Paſtor officii ſui numeros omnes implere hodieque pergit.

Edidit opera quæ ſequuntur:

Rituale ſeu Manuale Catalaunenſis Eccleſiæ. Pariſiis anno MDCXLIX. apud Antonium Vitreum.

Ordonnances, Mandemens & Lettres paſtorales pour le rétabliſſement de la diſcipline Eccleſiaſtique & la reformation des mœurs dans tout ſon Dioceſe, l'an MDCLX. *chez Hugues Seneuze, & l'an* MDCLXIII. *chez Iacques Seneuze à Chaalons. Le tout dans un volume in 12°.*

Emploi de la journée pour les Curez durant leurs Aſſemblées au Seminaire de Chaalons.

Mandement pour exciter tous ceux de ſon Dioceſe à profiter de la Viſite generale & des Miſſions qui s'y ferent, l'an MDCLXIV.

Mandement pour ordonner des prieres publiques dans ſon Dioceſe contre les Turcs, MDCLXIV.

Lettre paſtorale à tous les Confeſſeurs de ſon Dioceſe, pour les obliger à garder une conduite reguliere & uniforme dans l'adminiſtration du Sacrement de Penitence. A Chaalons chez Iacques Seneuze l'an MDCLXVIII.

Ordonnance pour corriger les abus de quelques Confeſſeurs, qui paſſent les bornes de leur pouvoir & de leur juriſdiction, MDCLXVIII.

Mandement pour obliger les Curez de ſon Dioceſe, qui deſſervent deux Cures, d'en repreſenter les titres, MDCLXIX.

Ordonnance pour reformer les Eccleſiaſtiques, qui s'ingerent de confeſſer & de preſcher, ſans avoir l'habit convenable, l'an MDCLXIX.

Mandement pour faire ceſſer les procés qui ſont dans les familles de ſon Dioceſe, & y faire regner la charité & la Foi de Noſtre Seigneur JESUS-CHRIST, *l'an* MDCLXXI.

Mandement pour le Synode indiqué au Mercredi II. *de Septembre* MDCLXXI.

Ordonnances publiées dans le Synode tenu le II. *Septembre* MDCLXXI.

Mandement ſur les Prieres publiques ordonnées pour la proſperité des armes du Roy, MDCLXXII.

Lettre paſtorale à tous les Curez, Predicateurs & Confeſſeurs de ſon Dioceſe, pour empeſcher les deſordres des Cabarets, l'an MDCLXXIII.

Mandement pour la celebration des Feſtes, MDCLXXIII.

Lettre paſtorale à tous le Clergé de ſon Dioceſe, l'an MDCLXXIII.

Ordonnance pour corriger les Preſtres qui celebrent la Meſſe avec des habits indecens, l'an MDCLXXIV.

Mandement pour faire ceſſer dans la ville de Vitry toutes ſortes de conteſtations contraires à la paix de l'Egliſe, MDCLXXVI.

Ordonnance pour l'uſage des œufs durant le Careſme, en l'année MDCLXXVI.

Ordonnance portant défenſe aux Eccleſiaſtiques de prendre ou retenir dans leur logis des ſervantes au deſſous de cinquante ans, ſous quelque pretexte que ce ſoit, MDCLXXVI.

Atqui hæc ſunt, quæ Felix Catalaunenſis Epiſcopus per ſeipſum fecit; ſed ſunt & alia, quæ per viros pios atque eruditos fieri curavit.

PPppp ij

Digitized by Google

Recueil des plus importans ſujets de pieté & de doctrine, pour ſervir aux Conferences Eccleſiaſtiques du Dioceſe de Chaalons. A Chaalons chez Iacques Seneuze l'an MDCLXXI.

Litanies tirées de l'Ecriture ſainte, qui contiennent en ſubſtance toute la doctrine Chreſtienne. A Chaalons chez le meſme, l'an MDCLXXII.

BEATUS Hieronymus cum librum de Scriptoribus Eccleſiaſticis compoſuit, hunc librorum, quos tunc ediderat, indice concluſit: ego JOANNES LAUNOIUS Conſtantienſis, Pariſienſis e regio Navarræ Collegio Theologus; etiamſi cum Eccleſiæ Doctore tanto centeſima parte comparandus non ſim, illius tamen exemplum imitatus, operum quæ hactenus edidi pro modulo qualicunque meo, ſubjungendum eſſe duxi, ſperans fore, vt quidquid id eſt, aliis fortaſſe non diſpliceret.

Scripſi quæ ſequuntur:

DISSERTATIONES.

Syllabus rationum, quibus cauſa Durandi de modo conjunctionis concurſuum Dei & creaturæ defenditur, & inofficioſa quorumdam recentiorum cenſura repellitur. Pariſiis anno MDCXXXVI.

De mente Concilii Tridentini circa Contritionem & Attritionem in Sacramento Pœnitentiæ Liber, quo ſcilicet duplici Theologorum de Contritione & Attritione opinioni præjudicium nullum feciſſe, ſed vtramque Scholæ liberam reliquiſſe demonſtratur. Pariſiis anno MDCLIII. apud Edmundum Martinum, via Jacobæa, ſub Sole aureo. *Ad illuſtriſſimum virum Felicem Vialarium, Catalaunenſium Epiſcopum.*

De frequentis Confeſſionis & Euchariſticæ Communionis vſu atque vtilitate Liber. Pariſiis anno MDCLIII. apud eundem. *Ad Ioannem Heliam, Pariſienſem Theologum, & Bajocenſem Cancellarium.*

De varia Ariſtotelis in Academia Pariſienſi fortuna, extraneis hinc inde adornata præſidiis, Liber. Pariſiis anno MDCLIII. apud eundem. *Secunda Editio*, Hagæ Comitum anno MDCLVI. 4°. *Tertia Editio auctior & correctior*, Pariſiis apud Edmundum Martinum anno MDCLXII. *Ad virum clariſſimum Henricum Ludovicum Habertum Mommorium, Libellorum Supplicum Magiſtrum integerrimum.*

De vera cauſa ſeceſſus ſancti Brunonis in eremum: ſeu defenſa Rom. Breviarii correctio circa hiſtoriam ſancti Brunonis. Pariſiis apud eundem. *Secunda Editio*, Argentorati apud Joakimum Bockenferum anno MDCLVI. *Tertia Editio auctior & correctior*, Pariſiis apud Edmundum Martinum anno MDCLXII. *Ad ampliſſimum virum Ioannem Baptiſtam de Contes, Eccleſiæ & Academiæ Pariſienſis Cancellarium.*

Judicium de Hadriani Valeſii diſceptatione, quæ de Baſilicis inſcribitur. Pariſiis anno MDCLVIII. apud eundem. *Ad Henricum Sauvallam.*

Diſpunctio Epiſtolæ de tempore, quo primum in Galliis ſuſcepta eſt Chriſti Fides. Pariſiis anno MDCLIX. apud eundem. *Ad Stephanum Camuſium, Pariſienſem Theologum, & Regis Eleemoſynarium.*

Varia de commentitio Lazari & Maximini, Magdalenæ & Marthæ in Pro-

vinciam appulſu, Opuſcula. Diſquiſitio Diſquiſitionis de Magdalena Maſſilienſi advena. Magdalenæ Vizeliacenſis & Sammaximinenſis Monumenta. Diſſertationis & Diſquiſitionis Confirmatio quadruplex. Appendix de cura Eccleſiæ pro Sanctis & Sanctorum Reliquiis, ac ſacris Officiis ab omni falſitate vindicandis. Pariſiis apud eundem anno MDCLX. *Ad virum ampliſſimum Hieronymum Bignonium, Advocatum Regium in ſupremo Auditorio Pariſienſi.*

Varia de duobus Dionyſiis Athenienſi & Pariſienſi Opuſcula. De Areopageticis Hilduini Judicium. *Ad Ioannem Chicotum, Medicum Regium.* Animadverſiones in Joann. Samblacati Toloſatis Palladium Galliæ, Dionyſium Areopagitam. *Ad Michaelem Marolium Villalupenſem Abbatem.* Reſponſionis ad Diſſertationem de duobus Dionyſiis Diſcuſſio, in qua probatum jam vtriuſque diſcrimen ex inveniendi aſſerendique veri legibus defenditur. *Beatiſſimis Epiſcopis & Martyribus duobus Dionyſiis, vni Athenienſi, alteri Pariſienſi.* Opuſcula quatuor. I. Vita B. Dionyſii Areopagitæ, primi Athenienſium Epiſcopi & Martyris, ex optimæ fidei Scriptoribus collecta. II. De libris illi inſcriptis Judicium. III. Beati Dionyſii Pariſiorum Apoſtoli & Martyris vita & miracula ex optimæ fidei Scriptoribus collecta. IV. De antiquis Baſilicis Pariſienſibus Diſquiſitio. *Ad Ioannem Verjuſium, Pariſienſem Theologum.* Pariſiis apud eundem anno MDCLX.

De vera notione Plenarii apud Auguſtinum Concilii in cauſa rebaptizantium. *Secunda Editio*, Pariſiis anno MDCLXI. apud eundem. *Tertia Editio* anno MDCLXXVI. apud Viduam Edmundi Martini. *Ad illuſtriſſimum virum Petrum de Marca, Comitem Conſiſtorianum, in ſuprema Navarra Curia Præſidem, nominatum Coſoraanorum Epiſcopum, Barcinonenſis Conſilii Caput, & totius Catalaniæ Viſitatorem.*

. Diſſertationis ſupradictæ Confirmatio, in qua Fr. Nicolaii œcumenica Diſſertatio diſcutitur. Pariſiis apud Edmundum Martinum anno MDCLXVII. *Ad Carolum Mauritium Tellerium, Pariſienſem Theologum, & Regiæ Capellæ Præfectum.*

Diſſertatio in qua probatur negativum argumentum in quæſtionibus ex facto, vſu & traditione pendentibus multum habere roboris. APPENDIX, in qua Joannis Baptiſtæ Thiers exercitatio adverſus eandem Diſſertationem expenditur & caſtigatur. *Editio ſecunda.* Pariſiis anno MDCLXII. apud eundem. *Ad illuſtriſſimum Abbatem Cæſarem Eſtræum.*

De recta Nicæni Canonis VI. & prout a Rufino explicatur, intelligentia. *Editio ſecunda* anno MDCLXII. apud eundem. *Ad Raimundum Formentinum, Pariſienſem Theologum.*

Ejuſdem Diſſertationis Propugnatio. Pariſiis apud Viduam Edmundi Martini anno MDCLXXI. *Ad Paulum Augetum, Pariſienſem Theologum.*

De veteri ciborum delectu in jejunio Chriſtianorum, & maxime in Quadrageſima. *Secunda Editio*, vbi de priſcis Baptiſmi temporibus, & de veteri more baptizandi Judæos. Pariſiis anno MDCLXIII. apud eundem. *Ad virum ampliſſimum Hieronymum Bignonium, Advocatum Regium in Pariſienſi Senatu.*

De Cura Eccleſiæ pro miſeris & pauperibus. *Secunda Editio auctior & correctior*, anno MDCLXIII. apud eundem. *Ad Nicolaum Camuſium, Generalem in ſupremo Rei Subſidiariæ apud Pariſios Senatu Cognitorem.*

De auctore librorum de Imitatione Chriſti. *Editio quarta.* Ubi reſpondetur iis quæ J. Fronto Canonicus Regularis pro Thoma Kempenſi adduxit. Pariſiis anno MDCLXIII. apud eundem. *Ad religioſiſſimum ac doctiſſimum virum Robertum Quatremarium, Aſcetam Benedictinum, Fontanellam in Monaſterium ſancti Vvandregeſili.*

Remarques ſommaires ſur vn Livre intitulé, La Conteſtation touchant l'Auteur de l'Imitation de JESUS-CHRIST, &c. *Seconde Edition. A Paris chez le meſme* MDCLXIII. A Monſieur Habert Montmort, Maiſtre des Requeſtes.

Diſſertatio continens Judicium de Auctore Vitæ ſancti Maurilii, Andegavenſis Epiſcopi, ex MS. Andegavenſi erutæ. Alia Diſſertatio hiſtoriam Renari Andegavenſis Epiſcopi attingens. *Editio tertia auctior & correctior*, Pariſiis apud eundem anno MDCLXIII. *Ad virum doctiſſimum Ægidium Menagium.*

De Viſo Simonis Stckii. De Sabbatinæ Bullæ privilegio. De Bulla, qua dicitur Alexander V. Sabbatinæ privilegium confirmaſſe. De Clementis VII. Bulla Sabbatinam, vt volunt, Joannis XXII. & Alexandri V. Bullam enuntiante. De Carmelitani Scapularis ſodalitio vel confraternitate. *Editio tertia longe auctior*, Pariſiis anno MDCLXIII. apud eundem. *Ad Franciſcum Barberinum, reverendiſſimum atque eminentiſſimum Cardinalem.*

De Auctore vero Profeſſionis fidei, quæ Pelagio, Hieronymo & Auguſtino tribui vulgo ſolet. *Secunda Editio auctior & correctior*, Pariſiis anno MDCLXIII. apud eundem. *Ad nobiliſſimum & clariſſimum virum Michaelem Marollium, Villalupenſem Abbatem.*

De mente Tridentini Concilii circa Satisfactionem in Sacramento Pœnitentiæ. *Editio ſecunda auctior & correctior*, Pariſiis apud eundem anno MDCLXIV. *Ad virum clariſſimum Germanum Habertum, ſancti Vigoris Ceriſiaci Abbatem meritiſſimum.*

De Victorino Epiſcopo & Martyre. *Editio ſecunda auctior & correctior*, Pariſiis apud eundem anno MDCLXIV. *Ad Chriſtophorum Fauvaum, Pariſienſem Theologum, Canonicum & Officialem Pictavienſem.*

Diſſertatio qua Gregorii Turonenſis de ſeptem Epiſcoporum adventu in Galliam, locus defenditur. Alia Diſſertatio, qua Sulpitii Severi de primis Galliæ Martyribus locus defenditur. Et in vtraque diverſarum Galliæ Eccleſiarum origines tractantur. Alia Diſſertatio, qua quid de primi Cenomannorum Antiſtitis epocha ſentiendum ſit, explicatur. *Editio ſecunda auctior & correctior*, Pariſiis apud Viduam Edmundi Martini anno MDCLXX. *Ad illuſtriſſimum virum Henricum Mottam Houdancurium, Redonenſium Epiſcopum.*

De Controverſia ſuper exſcribendo Pariſienſis Eccleſiæ Martyrologio exorta, Judicium: vbi de Dormitione & Aſſumptione Virginis agitur. Landuni anno MDCLXX. *Secunda Editio auctior & correctior*, apud Viduam Edmundi Martini anno MDCLXXI. *Ad Franciſcum & Ioannem Baptiſtam Bongueretios fratres, Pariſienſis Eccleſiæ Canonicos.*

Diverſi generis Erratorum, quæ in Parthenicis Nicolai Advocati Billiadi Vindiciis extant, Specimen adornatum. Pariſiis anno MDCLXXV. apud Viduam Edmundi Martini.

Remarques ſur la Diſſertation, où l'on montre en quel temps, & pour quelles raiſons l'Egliſe Univerſelle conſentit de recevoir le Bapteſme des Heretiques, & par où l'on découvre ce qui a donné occaſion aux Auteurs qui ont traité de cette matiere, de s'eſtre égarez dans la recherche qu'ils ont faite du Concile Plenier, qui termina, ſuivant Saint Auguſtin, cette conteſtation. A Paris chez la Veuve d'Edme Martin MDCLXXI. Seconde Edition MDCLXXV. *chez la meſme.* A Monſieur l'Abbé du Pille.

Examen de la Preface & de la Réponſe de Monſieur David, aux Remarques ſur la Diſſertation du Concile Plenier, dont a parlé Saint Auguſtin, en diſputant contre les Donatiſtes. A Paris chez la meſme, MDCLXXI. A Monſeigneur Louïs Henry de Gondrin, Archeveſque de Sens.

Explicata Eccleſiæ Traditio circa Canonem *Omnis vtriuſque ſexus*. Pariſiis apud Viduam Edmundi Martini anno MDCLXXII. *Ad illuſtriſſimum virum Petrum Cambultum Coiſlinum, Aurelianenſium Epiſcopum, & Regis Eleemoſynarium primum.*

De Scholis celebrioribus, ſeu a Carolo Magno, ſeu poſt eundem Carolum per Occidentem inſtauratis, Liber. Accedunt Facultas Theologiæ Pariſienſis de doctrina Pronuntians, & veteres formulæ Proteſtationum Romæ a Pontificibus, in Pariſienſi & quibuſdam aliis Academiis a Doctoribus fieri ſolitarum. Pa-

Digitized by Google

riſiis apud Viduam Edmundi Martini anno MDCLXXII. *Ad Franciſcum Henricum, Lugdunenſem Patricium.*

De Sacramento Unctionis Infirmorum Liber: ubi Græci & Latini ritus primæ, mediæ & poſtremæ ætatis referuntur & explicantur. Deinde notatur quandiu Unctionem ſubſecutum eſt Viaticum. Tum refertur ſtatus morientium in cinere & cilicio. Pariſiis apud eandem anno MDCLXXIII. *Ad Petrum Prouſteum in Pariſienſi Academia Baccalaureum Theologum, & Eccleſiæ SS. Martyrum Gervaſii & Protaſii Vicarium.*

Regia in Matrimonium Poteſtas, vel Tractatus de jure ſæcularium Principum Chriſtianorum in ſanciendis impedimentis Matrimonium dirimentibus, in 4°. Pariſiis apud eandem anno MDCLXXIV. *Ad illuſtriſſimum virum Achillem Harlaum, Generalem in Pariſienſi Senatu Cognitorem Regium.*

Veneranda Romanæ Eccleſiæ circa Simoniam Traditio. Pariſiis apud eandem anno MDCLXXV. *Ad illuſtriſſimum nobiliſſimumque virum Ioannem Camuſium, Regi a Conſiliis, Libellorum Supplicum Magiſtrum, & Prætorem Vrbanum.*

INQVISITIONES IN MONASTERIORVM QVORVNDAM Privilegia.

Inquiſitio in Chartam Immunitatis, quam B. Germanus, Pariſiorum Epiſcopus ſuburbano Monaſterio dediſſe fertur. Pariſiis apud Edmundum Martinum anno MDCLVII. *Secunda Editio* anno MDCLXXVI. apud Viduam Edmundi Martini. *Ad Ioannem Baptiſtam Contium, Pariſienſis Eccleſiæ Decanum.*

Inquiſitionis ſupra relatæ in Chartam ſancti Germani Aſſertio. Pariſiis apud Edmundum Martinum anno MDCLVIII. *Ad virum ampliſſimum Dionyſium Talaum, Advocatum Regium in ſummo Auditorio Pariſienſi.*

Inquiſitio in Privilegium quod Gregorius Papa primus Monaſterio ſancti Medardi Sueſſionenſi dediſſe fertur. Pariſiis anno MDCLVII. apud eundem. *Ad Carolum, Sueſſionenſem Epiſcopum.*

Ejuſdem Inquiſitionis in privilegium ſancti Medardi Aſſertio in tres partes diſtributa. In prima parte confirmatur Inquiſitio; & privilegii hujus occaſione, In ſecunda, quænam ſint ſubreptæ exemptiones & privilegia, ex Romanorum Pontificum, Patrum & Conciliorum doctrina oſtenditur: id eſt, Defenſio Sedis Apoſtolicæ adverſus ſubreptitia privilegia. In tertia, quid valeant non ſuppoſitæ nec ſubreptæ, ſi darentur, exemptiones & privilegia, docetur. Accedunt & alia multa quæ exemptionum, privilegiorum, & Epiſcopalis poteſtatis divinitus inſtitutæ argumento conveniunt, in 4°. Pariſiis apud eundem anno MDCLXI. *Ad Guillelmum Lamonium, Senatus Principem.*

In Privilegia Præmonſtratenſis Ordinis Inquiſitio. Pariſiis apud eundem anno MDCLVIII. *Ad Cæſarem Laudunenſem Epiſcopum Ducem, & Parem Franciæ.*

Examen du Privilege d'Alexandre V. & de quelques autres Privileges donnez par d'autres Papes, pour ſervir au jugement du Procés qui eſt entre Monſeigneur l'Eveſque Duc de Laon, & les Prieur & Religieux de S. Martin de Laon. A Paris chez le meſme MDCLVIII.

Supplement & Correction du Factum pour les Religieux, Prieur & Convent de l'Abbaye de S. Martin de Laon, Ordre de Premonſtré: Contre Meſſire Ceſar d'Eſtrées, Eveſque Duc de Laon, &c. *A Paris chez le meſme* MDCLVIII.

Capituli Laudunenſis Eccleſiæ Jus apertum in Monaſteria Præmonſtratenſium Diœceſis. Pariſiis anno MDCLVIII. apud Edmundum Martinum. *Secunda Editio* anno MDCLXXIII. apud Viduam Edmundi Martini.

Cenſura Reſponſionis, qua Fr. Norbertus Caillocius ſeſe mendaciis atque erroribus novis irretivit. Pariſiis anno MDCLXIII. apud Edmundum Martinum. *Secunda Editio* anno MDCLXXVI. apud Viduam Edmundi Martini. *Ad virum ampliſſimum Achillem Harlaum.*

In Chartam Fundarionis & Privilegia Vindocinenſis Monaſterii Inquiſitio. Pariſiis anno MDCLXI. apud Edmundum Martinum. *Ad Henricum Ludovicum Allognium, Marchionem Ruſſortium, Credonis Baronem, &c.*

Examen de certains Privileges, & autres pieces, pour ſervir au jugement du Procés qui eſt entre Monſeigneur l'Archeveſque de Paris, & les Moines de Saint Germain des Prez. Seconde Edition augmentée de pluſieurs remarques neceſſaires, in 4°. *A Paris chez la Veuve d'Edme Martin* MDCLXII.

Réponſe au Factum des Reguliers d'Agen, pour ſervir au Procés pendant au Conſeil Privé du Roy, entre Monſieur l'Eveſque d'Agen & leſdits Reguliers, in 4°. A Paris chez la meſme MDCLXIX.

Remarque ſur le ſecond Inventaire de Productions des Prevoſt, Doyen & Chanoines de l'Egliſe Cathedrale de Soiſſons, pour ſervir de Factum à Monſieur l'Eveſque de Soiſſons en l'Inſtance pendante au Conſeil Privé du Roy, &c. in 4°. A Paris chez la meſme MDCLXXI.

Reflexions ſur la Procedure des Doyen, Chanoines & Chapitre de Vezelay, pour ſervir de Factum à Monſieur l'Eveſque d'Autun en l'Inſtance pendante au Conſeil Privé du Roy, entre leſdits Doyen, Chanoines & Chapitre de Vezelay, in 4°. A Paris chez la meſme MDCLXXII.

Remarques ſur les deux pretendus Privileges d'Vrbain V. deſquels les Religieux du Monaſtere de Saint Victor de Marſeille ſe ſervent pour s'exempter de la juriſdiction de Monſieur l'Eveſque de Marſeille, in 4°. A Paris chez la meſme MDCLXXIII.

Examen de certains Privileges & autres pieces, pour ſervir au jugement du Procés, qui eſt pendant au Parlement de Paris, entre Monſeigneur l'Archeveſque de Tours, & le Chapitre & Chanoines de S. Martin de Tours, en vertu d'un appel comme d'abus interjetté par M. le Procureur General, in 4°. A Paris chez la meſme MDCLXXVI.

EPISTOLARVM AD AMICOS PARTES OCTO.

In parte I. *Epiſtolæ undecim continentur.*

Epiſtola I. *ad Antonium Faurum, Pariſienſem Theologum, & Collegii ſancti Michaelis in Academia principe moderatorem*, in qua quæ tria ex Cyrillo Alexandrino referuntur in beati Thomæ Opuſculo contra Græcorum errores, teſtimonia, Cyrillo ſubjecta eſſe, oſtenditur; primum, quod in nullis Cyrilli extant commentariis, deinde, quod extare non poſſunt, ſpectata hinc univerſim ejuſdem Patris doctrina, inde Romanæ Eccleſiæ traditione. Subjectionis tempus deſignatur præterpropter; quis auctor, Græcus, an Latinus: & quis demum uſus teſtimoniorum. Beatus Thomas excuſatur.

Epiſtola II. *ad eundem*, in qua quod ex eodem Cyrillo refert beatus Thomas ad caput XVI. Matthæi teſtimonium, Cyrillo quoque eſſe ſuppoſitum, probatur. Suppoſitionem verba ipſa teſtimonii objiciunt, & alia multa, quæ ex Eccleſiaſtica illius temporis hiſtoria repetuntur. Bellarminus beati Thomæ auctoritate abutitur.

Epiſtola III. *ad Paulum Ratuynum, Pariſienſem Theologum*, in qua expenduntur teſtimonia duodecim, quæ in Opuſculo beati Thomæ contra Græcorum errores attribuuntur Conciliis Conſtantinopolitano & Calchedonenſi, Chryſoſtomo & aliis Patribus Græcis. quid Chryſoſtomus de Romani Pontificis, & generalis Synodi auctoritate, & quid ipſe Romanus Pontifex Innocentius I. ſenſerint, exponitur. B. Thomas excuſatur, ut a Baronio Gregorius Nazianzenus in multis Thoma ſuperior excuſatur.

Epiſtola IV. *ad Franciſcum Bonum*, in qua Romanæ Eccleſiæ traditio refertur, ut quo in ſenſu recens hæc ſubſcriptio, *N. Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus*, capienda ſit, intel-

intelligatur. Succurrit aliorum quorundam Epiſcoporum vſus, diſceptationi lucem aſferens. Nonnullarum Leonis I. epiſtolarum inſcriptio emendatur.

Epiſtola V. *ad Raimundum Formentinum, Pariſienſem Theologum*, in qua exhibetur initum inter Almainum Pariſienſem Theologum, & Thomam Caietanum certamen, & Almaini cauſa potior oſtenditur. Abſterſa verborum & argutiarum Caietani fuligine, Romanæ ipſiuſmet Eccleſiæ circa negatum Romano Pontifici non errandi privilegium traditio ſubjungitur, & adverſus Patronos adulatricis Curiæ defenditur.

Epiſtola VI. *ad Felicem Phelippaum Broſſam, Pariſienſem Theologum*, in qua Almaini & Caietani de Damaſi auctoritate & Synodo Capuenſi diſceptatio profertur, & æquitatis, pro qua pugnat Almainus, patrocinium ſuſcipitur, & Caietanus propriis illaqueatur argutiis.

Epiſtola VII. *ad Hieronymum Sambævium*, in qua Capuenſis Synodi hiſtoria texitur. Siricii Papæ epiſtola ad Anyſium Theſſalonicenſem, & alios Illyrici Epiſcopos recenſetur integra, & docetur ex ea, Romanum Pontificem generali Concilio & ſacris canonibus ſubjectum eſſe: quod derivata ab initio Romanæ Eccleſiæ per ſuos Pontifices traditione confirmatur.

Epiſtola VIII. *ad Ludovicum Cuſinum, Nummariorum Iudicum Præſidem*, in qua demonſtratur, Romanam Eccleſiam Apoſtolica traditione, atque exemplo proprio ceteras docuiſſe Eccleſias, vt quis ab vno Epiſcopo excommunicatus, ab alio ſine excommunicantis conſenſu in communionem non admittatur, & hic eſt Eccleſiaſticæ diſciplinæ totius cardo. Hic nervus, hæc fibula.

Epiſtola IX. *ad Claudium Santeulium*, in qua traditur, quo in ſenſu Romanæ Synodi propter Symmachum a Theodorico congregatæ dictum iſtud, *Romanæ Sedis Antiſtitem minorum nunquam ſubjacuiſſe judicio*, accipi debeat. Par Ennodii Ticinenſis, & Aviti Viennenſis locutio explicatur. quod dictum eſt in Synodo, non de Synodo, quæ Symmachum reſtituit, ſed de iis, qui nova judicandi forma Symmachum expulerant, dictum oſtenditur; rejectis vbique neſcio quibus præjudiciis, quæ contra Sedis Apoſtolicæ traditionem aſſumuntur.

Epiſtola X. *ad Chriſtophorum Fauvaum, Pariſienſem Theologum, & Pictavienſem Officialem*, in qua oſtenditur, falſam eſſe epocham a Bellarmino præfixam Eccleſiaſtico dogmati, quo Romanus Pontifex vniverſalibus Conciliis, & ſacris canonibus ſubjicitur. Ubi hanc in rem recenſentur multa de Pariſienſi, & aliis Academiis, quibus Romana Eccleſia per ſanctiſſimos quoſque ſuos Antiſtites præluxit, & Florentina Synodus ſuppetias venit.

Epiſtola XI. *ad Ludovicum Maraſium, Pariſienſem Theologum*, in qua probatur, Eugenium IV. Baſileenſis Concilii initium & progreſſum luculenter approbaſſe; Bellarminum & alios Romanæ Curiæ Magiſtros abuti Leonis X. conſtitutione, quæ in Lateranenſis Concilii ſeſſione XI. edita eſt. Hinc expenduntur, quæ in ea conſtitutione hiſtorice narrantur. Ex occaſione data refertur diploma, quo Clemens VII. in Beatorum numero poſuit Ludovicum Alamandum Cardinalem, qui Baſileenſi Concilio poſt diſſolutionem ab Eugenio factam præfuit. Ludovici geſta & miracula perſtringuntur. Eugenii morientis vota & ſuſpiria.

In parte XI. octo continentur Epiſtolæ.

Epiſtola I. *ad Raimundum Formentinum, Pariſienſem Theologum*, in qua probatur, Bellarminum in ratione, qua ex Scripturis ſuadere nititur, Romanum Pontificem ſimpliciter & abſolute eſſe ſupra Eccleſiam & Concilium, præſcriptas a Tridentino Concilio & fidei profeſſione leges ſpreviſſe, & diſputando Sophiſticen exercuiſſe.

Epiſtola II. *ad Felicem Phelippaum Broſſam, Pariſienſem Theologum*, in qua probatur, Bellarminum abuti Romanorum Pontificum teſtimoniis octo, vt Pontificem ſupra Eccleſiam & Concilium eſſe confirmet. Pontifices illi octo in Bel-

Digitized by Google

larminum retorquentur ad excidium opinionis ſuæ. Idipſum confirmatur ex officio, quod ipſa Romana Eccleſia in feſtis Romanorum Pontificum ſeu Martyrum, ſeu Confeſſorum celebrat.

Epiſtola III. *ad Iacobum Boetium, de ſancto Victore*, in qua probatur, quæſitum ex appellationibus ad Romanum Pontificem argumentum, quo Bellarminus eundem Pontificem ſupra Concilium ſtatuit, invalidum eſſe. Appellationum materia retractatur.

Epiſtola IV. *ad Iacobum Bevilaquam, Pariſienſem Theologum*, in qua examinantur, quæ ad Pontificiam univerſalium Synodorum confirmationem pertinente, atque iis examinatis apparet, confirmatione hujuſmodi probari non poſſe Pontificem eſſe ſupra Concilium. Quæ autem ex ipſis Pontificibus colligitur confirmationis Synodorum notio, hæc Bellarmini placitis incommodat.

Epiſtola V. *ad Hadrianum Vallantium, Pariſienſem Theologum, & Remenſem Eccleſiaſtem*, in qua Pariſienſis de proximo & immediato poteſtatis Eccleſiaſticæ ſubjecto articulus confirmatur traditione, quæ ab origine uſque ad Tridentinum Concilium per Patres, Concilia & Pontifices deducitur. Ex quæſtione hac Eccleſiæ & Concilii ſupra Pontificem auctoritas pendet quam maxime.

Epiſtola VI. *ad Ioannem Gerbaſium, Pariſienſem Theologum, & Remenſis Collegii in Academia principe moderatorem*, in qua Pontificem ſubeſſe Concilio ad fidem pertinere ſtatuitur ex diſputandi modo, quem Bellarminus & alii Curiales Theologi ſervant, cum de confirmatorum a Pontifice Conciliorum auctoritate ſcribunt.

Epiſtola VII. *ad Nicolaum Parvipedium, Pariſienſem Theologum, & in Pariſienſis Territoris Curia Conſiliarium*, in qua ex Pontificum ſcriptis colligitur, ab ipſis Pontificibus ad Concilium provocari nonnunquam poſſe. Pii II. conſtitutio *Execrabilis* mitigatur.

Epiſtola VIII. *ad Ioannem Albertum Portnerum in funus Petri Gaſſendi Prepoſiti Dinienſis, & regis Matheſeos in Academia Pariſienſi Profeſſoris celeberrimi.*

In parte III. ſeptem continentur Epiſtolæ.

Epiſtola I. *ad Ioannem Gerbaſium, Pariſienſem Theologum, & Remenſis Collegii in Academia principe moderatorem*, in qua breviter ac dilucide proponitur, Romanæ Eccleſiæ circa negatum illius Pontificibus indeficientis judicii privilegium traditio, quæ & Gregorii XI. teſtamento, & ingenua Pauli IV. teſtificatione confirmatur.

Epiſtola II. *ad Michaelem Marollium, Villalupenſem Abbatem*, in qua vindicatur traditio, qua hinc Romanus Pontifex beati Petri Vicarius dicitur, hinc Pontifices alii Chriſti Vicarii nuncupantur. Exinde male philoſophantur, qui Romanum Pontificem errare non poſſe aſſerunt, quod ille Chriſti Vicarius appelletur.

Epiſtola III. *ad Thomam Rullandum, Pariſienſem Theologum*, in qua producuntur Romanorum Pontificum LXXI. teſtimonia, quibus probatur, canone, non abſoluta auctoritate, vel proprio motu regendam eſſe Eccleſiam Dei. His teſtimoniis accedunt vetus fidei profeſſio, quam electi quondam Pontifices emittebant; Florentinæ Synodi decretum, quod circa Romani Pontificis dignitatem & munus editum eſt; & rationum momenta, quibus Legati in Tridentina Synodo interceſſerunt, ne in illius actis formula hæc, *Synodus univerſalem repræſentans Eccleſiam*, adhiberetur.

Epiſtola IV. *ad Iacobum Malateſtam, Pariſienſem Theologum, ſacræ Capellæ Regiæ Divionenſis Canonicum*, in qua producuntur Romanorum Pontificum XXXVI. teſtimonia, quibus Conciliorum non modo utilitas, ſed etiam neceſſitas identidem comprobatur. Quæ Bellarminus traditioni Sedis Apoſtolicæ opponit, confutantur.

Digitized by Google

Epiſtola v. *ad Martinum Metayerum, Pariſienſem Theologum*, in qua quid ſit & quid ſignificet loqui ſeu pronuntiare de cathedra, diſquiritur. qua de re varii varie & varia protulere.

Epiſtola vi. *ad Chriſtophorum Fauvaum, Pariſienſem Theologum, & Officialem Pictavienſem*, in qua Romanum Pontificem indeficientis judicii privilegio deſtitui ad fidem pertinere ſtatuitur ex diſputandi modo, quem Bellarminus & alii Curiales Magiſtri ſervant, cum de confirmatorum a Pontifice Conciliorum auctoritate ſcribunt.

Epiſtola vii. *ad eundem*, in qua probatur, Bellarminum neglexiſſe leges hiſtoriæ, cum quæſtionis ſtatum circa errandi & non errandi privilegium ſtatuit, ubi innumeros auctores pro Pariſienſium ſententia prætermiſit, & iis fere omnibus imponit, quos pro opinione ſua laudat. Bellarmini cenſura excutitur, excuſſa in auctorem rejicitur, & in complexionem abſurdiſſimam infertur.

In parte iv. Epiſtolæ continentur octo.

Epiſtola i. *ad Ludovicum Maraſium, Pariſienſem Theologum*, in qua adverſus Thomam Caietanum oſtenditur, Eccleſiam nec ſervam natam eſſe, nec principatus jure omni carere. Quo principio falſo, *Eccleſiam ſervam natam eſſe, & principandi jure carere*, nixus ille ſibi arroganter ſumit, Roman. Pontificem Eccleſiæ & Concilii Eccleſiam figurantis correctioni ſubditum non eſſe, & continuo veram Pariſienſium Theologorum, immo & Sedis Apoſtolicæ doctrinam oppugnat. Serva nata non eſt Eccleſia, quia communis Chriſtianorum mater, domina, judex, ſponſa, & corpus Chriſti, docentibus ſanctis Patribus, & cum primis Romanis Pontificibus. Traditio hæc confirmatur exemplis tribus, quorum primum ex Silveſtro I. Alterum ex Joanne XII. Tertium ex Paſchali II. repetitur. Contra Baronium, Binium & alia Curiæ mancipia probatur, Romanum Concilium, quod Joannem depoſuit, legitimum, & illud, quo Joannem reſtitutum fuiſſe volunt, ſuppoſitum eſſe.

Epiſtola ii. *ad Franciſcum Bonum*, in qua occurritur nonnullis e ſæcularium molitionum ſchola Magiſtris, qui inſtituta inter Reges & Romanos Pontifices comparatione, ſacris profana immiſcent, & ita conantur efficere, ut Romani Pontifices Eccleſiæ & Conciliis ſubjecti non ſint, etiamſi Sedis Apoſtolicæ traditio repugnet. Seditioſis argumentis utuntur. His opponuntur Evangeliſtæ tres, Matthæus, Marcus & Lucas, Patres, & maxime Romani ipſimet Pontifices, qui inſtitutam ab adulatoribus comparationem rejiciunt, tantum abeſt, ut eam probent, aut probare velint. Eccleſia & Pontificalis dignitas ſuis legibus continentur. Sæculares ſtatus, ordines & regna ſuis quoque legibus, ſed aliter tamen atque aliter reguntur.

Epiſtola iii. *ad Ioannem Molendinum, Pariſienſem Theologum*, in qua contra Inquiſitores Curiæ vindicatur Epiſcoporum jus in decidendis fidei, & morum univerſalis Eccleſiæ controverſiis. Vindicandi modus ſumitur primum ex beato Petro, qui Hieroſolymitano Concilio præfuit, atque ex Synodo V. Concilii hujus acta interpretante, quam Romani Pontifices approbarunt. Deinde ex Sedis Apoſtolicæ traditione, quam Pontifices xxviii. ſuis quiſque temporibus exponunt. Denique Catholicæ Eccleſiæ traditione, quam alia Concilia in oculis omnium defigunt. Erroris Inquiſitorum origo luculenta demonſtratur.

Epiſtola iv. *ad Ioannem Baptiſtam Franckevillam, Lovanienſem Theologum*, in qua quænam fuerit Lovanienſis Academiæ ab origine ſua uſque ad noſtrum tempus circa Conciliorum ſupra Papam auctoritatem, & indeficientis judicii prærogativam traditio, diſquiritur. Præcipui Academiæ hujus Theologi referuntur, & eorundem placita explicantur. Sed cum de origine cenſenda ſint omnia, Lovanienſis Academia non aliter nunc ſentit de rebus ad ſcribendum propoſitis, quam ab initio ſenſit, & univerſa ſentiebat Eccleſia. Et ſi

recentiores quidam Theologi ſentirent aliter, in præteritis relinquendi eſſent, vt qui a majorum ſuorum placitis & traditione receſſiſſent. Hac in re Cornelii Janſenii mens excutitur, & num Doctorem ſuum Auguſtinum deſeruerit, indagatur.

Epiſtola v. *ad Raimundum Formentinum, Pariſienſem Theologum, Aurelianenſem Canonicum*, in qua ad liquidum deducitur primum, Romanos Inquiſitores damnata nuper a ſe opinione, quam recens auctor vnus auctoritate ſua probabilem efficeret, confirmaſſe cenſuram, qua novum Amadæi Guimenii de Pontificio indeficientis judicii privilegio dogma Pariſienſes Theologi notarunt: Deinde Alexandrum VII. cum Inquiſitorum decreto calculum adjecit ſuum, occaſione tacita revocaſſe illam certe conſtitutionis ſuæ partem, quapropter novum Guimenii dogma Pariſienſium Theologorum cenſuram confixerat: Tum Alexandro injuriam magnam illatum iri ab eo, qui Pontificem, hunc rejecta Pariſienſium cenſura novum Guimenii dogma comprobaſſe pugnaret. Hinc enim neceſſario conſequens foret, vt cum Romana Eccleſia Hadrianum Dertuſienſem Cardinalem elegit in ſuum Epiſcopum, imbutum hæretica doctrina hominem elegiſſet in Epiſcopum, & in eam doctrinam conſenſiſſet. Occurritur tergiverſationi, qua in poſterum proſpicientes quidam ex adulatrice Curia Magiſtri, vt ictum hunc quoquo modo effugiant, vtuntur.

Epiſtola VI. *ad Henricum Barillonium, Pariſienſem Theologum*, in qua perſpicue demonſtratur, Andream Eudæmonjoannem e Societate JESU Theologum, in Eccleſiaſticæ quæſtionis hiſtoria graviter lapſum eſſe, cum falſis Curiæ & maxime Bellarmini præjudiciis occupatus ſcripſit, commune Catholicarum Eccleſiarum dogma hoc eſſe, vt illæ recipiant, in dijudicandis fidei cauſis ac moribus toti Eccleſiæ præſcribendis Summum Pontificem nec falli poſſe, nec fallere, quod & ipſi etiam Pariſienſi Academiæ affingit. Contraria propoſitioni huic Pariſienſis, Andegavenſis, Aurelianenſis, Toloſanæ, Bononienſis, Viennenſis, Cracovienſis, Herfordienſis, Colonienſis, Lovanienſis, Papienſis, Senenſis, Hiſpanienſium Academiarum doctrina explicatur. In Orientalium Academiarum locum Orientalis ipſa ſubrogatur Eccleſia, quæ per veterum nationis ſuæ Patrum monumenta ſeipſam prodit. Certa quædam Pariſienſis Academiæ propoſitio: qua Eudæmonjoannes abutitur, explanata, & ad legitimam auctorum ſuorum intelligentiam reducta. Hinc ſi quæ Academiæ veterem mutaſſent ſententiam, his opponuntur multi Patres, in quibus Romani Pontifices duo, Celeſtinus I. & Sixtus III. Additur Scriptura, quæ ſola ſufficeret.

Epiſtola VII. *ad eundem Barillonium*, in qua Hadrianus VI. defenditur adverſus Cardinalem Pallavicinum & alios aulæ ſectatores, qui Hadrianum ad regendam Sedem Apoſtolicam minus idoneum fuiſſe calumniantur. Nimirum id facere voluit Pontifex, quod Lovanienſis Theologus faciendum eſſe docuerat; ſive in iis, quæ ad Clerum omnem in officio, in victus & veſtitus moderatione continendum, ſive in iis, quæ ad relaxandos nonniſi neceſſaria & vrgenti de cauſa ſacros canones, & ad legitimam ſacerdotiorum diſtributionem pertinent; quod nepoti cuidam ſuo vnum duntaxat ſacerdotium impertierit, & vt impertiret duo, adduci non potuerit; quod ornandas eſſe Sacerdotibus Eccleſias, non ornandos eſſe Eccleſiis Sacerdotes dicere ſolitus fuerit; quod denique Romanæ Curiæ vitia corrigere, & eam ad meliorem frugem revocare ſibi omnino propoſuerit. Aulicis in hac inſtituendæ vitæ diſciplina nec cor ſapit, nec palatus. Sedis Apoſtolicæ circa infrequentem & neceſſitate ac vtilitate ſumma tantum definitam ſacrorum canonum relaxationem per Pontifices XXII. exponitur traditio, quam Hadrianus Pallavicini & ceterorum aulicorum judicio Pontifex mediocris ſibi ſemper ante oculos conſtituit.

Epiſtola VIII. *ad Carolum Mauritium Tellerium, Pariſienſem Theologum, & Regiæ Capellæ Præfectum*, in qua ex Anaſtaſio Bibliothecario eruuntur certa quædam nova rationum momenta, quibus Joannæ Papiſſæ fabula clariſſimam in lu-

cem proditur, ſed lucis hujus fugitans ſtatim evaneſcit. Hinc credendi ſcribendique facilitas, quæ in pleriſque auctoribus fabulam narrantibus deprehenditur, errori potius, quam culpæ adſcribenda videtur. Credulitas hæc effecit, vt illi non aurificum ſtatera, ſed populari ſolum trutina examinaverint, quæ ſuos in commentarios jecerunt. Hoc ingenue fatendum eſt, quia negari nequit, id pluribus fuiſſe perſuaſum, quod nemini perſuaderi debuit. Sed quidquid in cauſa, veritati non præſcribitur. Non diſſimile de Cyriaco Papa fictitio adjungitur commentum, quod ex eadem temporum fæce in multorum libros, etiam in Eccleſiaſticos codices defluxit. Qui Cyriacum vindicavit nuper, reprehenditur, non modo, quia figmentum anile propugnat, ſed etiam quia propugnandis figmentis omnibus viam aperit. quo nihil eſt ab Eccleſiæ ſpiritu alienius.

In parte v. novem continentur Epiſtolæ.

Epiſtola I. *ad Carolum Magiſtrum, Pariſienſem Theologum*, in qua beatus Auguſtinus in variis, quas de religione ſcripſit, controverſiis, non alium ſupremum vel vltimum judicem agnoſcit, quam Epiſcoporum Concilium. Hinc Scripturæ loca tria, *Oravi pro te, Petre*, &c. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram*, &c. & *Paſce oves meas*, non interpretatur, vt interpretantur, qui ex illis Romano Pontifici non errandi privilegium attribuunt. Plenarii Concilii ſententiam cujuſcunque Epiſcopi etiam Romani ſententiæ antepoſit. Quæ Auguſtini opinio videtur ſacris Eccleſiæ ritibus conſecrata. Ex occaſione oſtenditur, Synodicam Arelatenſium Patrum epiſtolam ad Silveſtrum, non omnes continere ſeu primi, ſeu ſecundi ordinis Antiſtites, qui Concilio interfuerunt.

Epiſtola II. *ad Antonium Varillaum*, in qua examinantur Patrum teſtimonia, ex quorum auctoritate Bellarminus non errandi privilegium Romano Pontifici adſcribit. Patres ſunt Lucius I. Felix I. Leo I. Agatho, Nicolaus I. Leo IX. Innocentius III. Petrus Chryſologus, Theophylactus, Bernardus. Exponuntur & per ſeipſos. & per reſpondentem vnicuique traditionem Eccleſiæ. Detegitur Bellarmini fallacia, qua Romanum Pontificem cum Sede Apoſtolica confundit, etiamſi plurimum inter ſe diſtinguantur. Pereunte Romano Pontifice non perit Sedes Apoſtolica, ſed vacare dicitur. In Theophylacto notatur inſignis Bellarmini [illegible]. Florentinæ Synodi decretum opponitur, & cenſuræ nota rejicitur, quam Pariſienſium placitis inurit.

Epiſtola III. *ad Andream Berruerium*, in qua ex damnata Romæ ab Inquiſitoribus propoſitione hac, *Libri prohibiti, donec expurgentur, poſſunt retineri vſque dum adhibita diligentia corrigantur*, omnino infertur, Ariſtotelis libros complures tuta conſcientia nec legi, nec doceri poſſe, vſpiam, etiam in Urbe, niſi exemplo malo, quia Gregorius IX. Senonenſis provinciæ Concilii veſtigiis inſiſtens vetuit, ne damnati ab illo Concilio Ariſtotelis libri legerentur, aut docerentur, *Quouſque examinati fuerint, & ab omni errorum ſuſpicione purgati.* At nondum examinati, nondum purgati ſunt. examinabuntur & purgabuntur, quando Romanis Inquiſitoribus placuerit. Agendi vetus Romanorum Pontificum in ſanctionibus hujuſmodi traditio perſtringitur.

Epiſtola IV. *ad eundem*, in qua ex occaſione cujuſdam Theologici programmatis, quo plerique ſapientes offenſi ſunt, docetur, Theologiæ quæſtiones ſacrarum Scripturarum auctoritate, & ſanctorum Patrum tractatibus, & deductis inde rationibus dirimendas eſſe, non Philoſophorum opinionibus, aut frivolis hypotheſibus, quæ Chriſtianos nec in fide, nec in moribus ædificant, ſed quæ potius Theologiam & religionem veram Hæreticorum & Gentilium ludibrio exponunt. Qua in re exempla mala nec pro bonis habenda ſunt, nec pro lege, vt ſolet, legum prævaricatio. Docetur, inquiunt, ſic ibi, docetur ſic alibi: ſed an ſic & ſic docendum ſit, ex docendi in Facultate ſacra regulis

aſſerendum eſt. Legitima non cenſetur defenſio, cum facti quæſtio in juris quæſtionem ſufficitur.

Epiſtola v. *ad Felicem Philippum Breſſam, Pariſienſem Theologum*, in qua referuntur Hieronymi epiſtolæ ad Damaſum Pontificem duæ, ex quibus perperam intellectis Romano Pontifici non errandi privilegium vindicatur. Hæ per ſeipſas & per Hieronymum explicantur eum in ſenſum, qui auctoris menti conveniat. Adjungitur Florentina Synodus, quæ in definitione fidei Pontificiarum quæſtionum omnium dirimendarum modum certiſſimum præſcribit. Sed illum Curiæ adulatores ſequuntur nulli, aut pauci, niſi definitionis verba corruperint, aut interpolaverint, contra fidem exemplarium Græcorum & Latinorum, quæ ſtante Synodo exarata ſunt.

Epiſtola vi. *ad Iacobum Bevilaquam, Pariſienſem Theologum*, in qua Bellarminus Tridentinæ fidei profeſſionem, quæ ab omnibus ſervanda eſt, negligit, cum Chriſti apud Lucam verba hæc, *Oravi pro te, Petre*, &c. ſecundum vnanimem conſenſum Patrum non interpretatur, quo paratius ex illis deducat, Petri ſucceſſorem Romanum Pontificem definiendo errare non poſſe. Referuntur loci hujus expoſitiones numero quatuor ſanctorum Patrum & Theologorum, vt luculenter appareat, Bellarminum Tridentinæ fidei profeſſionem inſuperhabere, & argumentum eſſe inutile, quod ex memoratis verbis colligit. Sigillatim expenduntur, quæ Bellarminus ad argumenti ſui confirmationem ſcribit. Expoſitiones Patrum & Theologorum committuntur inter ſe, & ibi nulla Bellarmini conſilio proprie inſeruit.

Epiſtola vii. *ad Gvillelmum Voellum, Pariſienſem Theologum*, in qua Bellarminus Tridentinæ fidei profeſſionem, quæ ab omnibus ſervanda eſt, negligit, cum Chriſti apud Matthæum verba hæc, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram*, &c. ſecundum vnanimem conſenſum Patrum non accipit, vt ex iis probet, Petri ſucceſſorem Romanum Pontificem definiendo errare non poſſe. Referuntur loci hujus expoſitiones numero quatuor Patrum & Theologorum: quibus omiſſis Bellarminus philoſophatur, & male præterea philoſophatur. Parum ſincere vtitur nonnullis Patrum auctoritatibus, quæ referuntur, atque expenduntur. Patrum & Theologorum interpretationes Scripturæ quatuor contenduntur inter ſe, & quæ ad Tridentinæ fidei profeſſionem magis accedunt, hæ Bellarmini conſilio magis adverſantur.

Epiſtola viii. *ad Raimundum Formentinum, Pariſienſem Theologum, Aurelianenſem Canonicum*, in qua Bellarminus Tridentini Concilii regulam de interpretandis juxta vnanimem conſenſum Patrum Scripturis negligit, cum ex Chriſti apud Joannem verbis, *Paſce oves meas*, colligit, ſucceſſorem Petri Romanum Pontificem definiendo errare non poſſe. Quas Patrum auctoritates refert vel indicat, hæ per ipſoſmet Patres explicantur: & ſic explicatæ invalidum efficiunt argumentum, & ſimul oſtenditur, ex illis auctoritatibus nihil niſi fallaciter concludi. Referuntur Romani Pontifices xl. qui Epiſcopos ſuos appellando Coepiſcopos demonſtrant aperte, verba hæc, *Paſce oves meas*, ſibi ſolis propria non eſſe, contra quam in argumento Bellarmini, vt valeat, ſumendum eſt. Hæc autem certiſſima eſt Romanæ Eccleſiæ per ſuos Præſules traditio, quæ a Stephano Papa I. vſque ad Innocentium III. teſtimoniis præterpropter ccxx. aſſeritur. & confirmatur inſuper ex Epheſinæ Synodi geſtis, ad quæ nos Florentina Synodus remittit, vt ſanciatur Romani Antiſtitis poteſtas. Cur Romani Pontifices Epiſcopos ſuos appellent Coepiſcopos, diſquiritur, atque ex Cypriano, Optato, Hieronymo & Symmacho Papa, quibus præivit beatus Petrus, redditur ratio.

Epiſtola ix. *ad Thomam Fortinum, Pariſienſem Theologum, & Harcuriani Collegii Proviſorem*, in qua defenduntur adverſus fratrem Vincentium Baronem duo maxime, quæ in parte prima Epiſtolarum noſtrarum traduntur: vnum eſt, beati Cyrilli Alexandri teſtimonia, quæ ſanctus Thomas ſuis in operibus re-

Digitized by Google

fert, Cyrillo ſubjecta eſſe. Critices & locorum communium, quibus Baro ſanctum Thomam tuetur, futilitas declaratur ſplendide. Hinc Doctorem ſanctum accuſat potius, quam propugnat. Privilegia (ſi tamen nonnulla ſint reipſa & ſine fraude conceſſa) quibus Preſbyteri, Clerici vel Monachi ſubtrahuntur juriſdictioni & obedientiæ diœceſani Epiſcopi, defendi non poſſunt in Gallia, niſi violatis Regis & Regni juribus, & libertatibus Gallicanæ Eccleſiæ. Alterum eſt, aſſerta Romanæ Eccleſiæ per ſuos Præſules traditione confirmari omnino antiquam Gallicanæ Eccleſiæ, & Pariſienſis Academiæ dogma, Romanos nempe ipſos Pontifices Eccleſiæ, ſacris canonibus & Conciliis vere ſubjici, & non errandi privilegio carere. Et hæc ſunt præcipue, quæ Gallicanæ Eccleſiæ libertates dicuntur. Exinde Baro in Regum duorum Franciſci I. & Ludovici XIV. edicta, & Regni jura & Gallicanæ Eccleſiæ libertates per occultas inſidias invadit, & cum Romanum Pontificem ædificare nititur, Romanam Eccleſiam cum Paſtore ſuo funditus evertit. Quidquid id eſt, per varia demonſtratur capita, quorum inſcriptiones rem ipſam ante oculos conſtituunt. In quibuſdam epiſtolis meis Pii II. epiſtolam ad Carolum VII. ſincere laudari oſtenditur, & duæ Baronis Philippicæ removentur. Injectæ de Cardin. Perronii ad Regem Angliæ reſponſione diſpelluntur offuciæ, & habitæ de confutato nonnunquam Bellarmino querimoniæ ſatisfit abunde. In Capite ad Saturam & in concluſione tractantur varia, quæ curioſo Lectori fortaſſe non diſplicebunt: ubi & a diſceptante Barone nova ſuppeditatur ratio, qua ſola relatum apud Thomam in Catena Cyrilli teſtimonium ſuppoſititium eſſe probaretur.

In parte VI. quatuordecim continentur Epiſtolæ.

Epiſtola I. *ad Henricum Ludovicum Halertum Mommorium, inter Libellorum Supplicum Magiſtros primum*, in qua oſtenduntur res quatuor, primum, quod nullus eſt Scripturæ ſacræ locus, qui juxta Tridentinæ fidei regulam, id eſt, juxta unanimem conſenſum Patrum acceptus, Romano Pontifici univerſalium Conciliorum indictionem & convocationem privatim vindicet. Id Gelaſius I. Synodum bene vel male geſtam definiens confirmat. Deinde, quod Conſtantinus I. Concilia duo Nicænum præcedentia, Romanum & Arelatenſe fieri juſſit. Tum, quod Nicænam Synodum indixit, & coegit, indixiſſeque & coegiſſe ampliſſima traditione docetur. Ubi proſphoneticі ad Conſtantinum IV. locus ex actis Synodi VI. quid hoc in negotio uſui eſſe poſſit, exponitur, & redditur inutilis; quin etiam contra ſententium propoſito contrarius demonſtratur. Poſtremo, quod pleraque ex iis, quæ inter Nicænam Synodum & Conſtantinopolitanam I. intercedunt, Conciliis, auctoritate Principum indicta ſunt & coacta. Ubique diluuntur objectiones, quæ ex philoſophicis potius, quam Theologicis principiis Scriptura & traditione, comparantur.

Epiſtola II. *ad eundem*, in qua Theodoſius Magnus Conſtantinopolitanam Synodum primam congregat; Bellarmini certæ quædam aberrationes corriguntur. Eccleſiaſtica & hiſtorica de congregatione hac traditio aſſeritur: pleraque ex iis, quæ inter Conſtantinopolitanam & Epheſinam Synodum interjacent, Conciliis, ab eodem Theodoſio vel aliis Imperatoribus celebrantur. Horum in numero collocantur habitæ Carthagini Collationes, ubi beatus Auguſtinus doctrinæ principatum tenet.

Epiſtola III. *ad Guillelmum Voellum, Pariſienſem Theologum*, in qua Clerici & Monachi a Theodoſio juniore poſtulant ut Synodum cogat: Theodoſius de cogenda Synodo apud ſe conſtituit. Ad Cyrillum & Metropolitanos ſcribit: eam Epheſi indicit & convocat, qua de re ipſi ſibi teſtis eſt pluribus in epiſtolis, ut & Epheſina Synodus, quæ ſe paſſim in ſingulis pæne actionibus Imperatoria auctoritate convocatam eſſe libenter agnoſcit. Diſpelluntur tenebræ, quibus lucem hanc Bellarminus eripere voluit. Ubi & a ſeipſo diſcordat, &

Digitized by Google

diſputationum ſuarum laqueis irretitus tenetur. Verba epiſtolæ Sixti III. ad Orientales corrupte proponit. Ad hæc Sixti epiſtola fabuloſa oſtenditur.

Epiſtola IV. *ad Ioannem Breyerum, Pariſienſem Theologum*, in qua Conſtantinopolitana Synodus Theodoſii juſſu habetur, vt Eutychetis cauſa dijudicetur. Hinc ejuſdem Imperatoris auctoritate Epheſina Synodus ſecunda congregatur. Id Theodoſius & Leo Papa teſtantur pluribus in epiſtolis. Epheſina Synodus poſtquam ſecunda Synodus non dicenda evaſit, Leo inſtat & vrget ſummo cum ſtudio, vt Imperator Synodum aliam indicat, & aggreget. Indicta eſt Nicææ Synodus, ſed paullo poſt Calchedonem tranſlata per Valentinianum & Marcianum. Probationes rei ex Imperatoribus, ex Leone Papa, ex Calchedonenſis Synodi actionibus conglobantur æqualiter, & ferme redundant. Expenduntur Leonis teſtimonia numero tria, quæ Bellarminus Leoni opponit & perperam intelligit, relictis nempe pluribus teſtimoniis, quæ Leonis mentem omnino patefaciunt. Gelaſius Pontifex, cujus textum Bellarminus vocabulis duobus auget, videtur neglexiſſe leges hiſtoriæ, cum de Calchedonenſis Concilii indictione ſcribit, a Leone I. & ipſiuſmet Concilii actis diſſentit, & hiſtorici tam qui præceſſerunt, quam qui ſecuti ſunt, a Gelaſio diſſentiunt. In convocandis Conciliis, ſi non omnibus, certe in quamplurimis, quæ inter quartam & quintam Synodum aggregata ſunt, Imperatorum & Regum auctoritas elucet.

Epiſtola V. *ad Michaelem Marollium, Villalupenſem Abbatem*, in qua Juſtinianus Synodum V. indicit & convocat. Nec Bellarminus, nec auctores vlli, qui ſint alicujus nominis, repugnant. Omnes Juſtinianææ indictioni & convocationi aſſentiuntur. Pelagii II. epiſtola ad Orientales prima, vbi de generalium Synodorum convocatione agitur, ficta & ſuppoſita pluribus rationum momentis demonſtratur. Ex Iſidori Mercatoris officina prodit. Indicantur nonnulla Concilia, quæ inter quintam & ſextam Synodum a variis Principibus congregata reperiuntur. Congrediendum fuit cum Bellarmino, qui nec ſcriptura, nec traditione, nec auctoritate notabili, ſed fallaci ſyllogiſmo, quem dialectici pſeudographum appellant, convocationem particularium, ſeu regionalium Synodorum Principibus adimere voluit. Sincere ſemper agendum eſſe, Chriſtiana nos docet religio.

Epiſtola VI. *ad Iacobum Malateſtam, Pariſienſem Theologum*, in qua Conſtantinus IV. Synodum ſextam indicit. Tot ſunt indictionis hujuſce probationes, quot Synodi actiones, in quibus hoc ipſum Patres atteſtantur, & cum primis Agatho Romanus Pontifex, qui nihil diſſimulat, & veritatis amantior Bellarmino. Pelagii II. epiſtolæ venturis Iſidori mercibus occurrit. Imperatoriæ indictionis & convocationis traditio ad noſtram vſque ætatem per varios ſcriptores deducitur. In ea retardanda vel inobſcuranda nullus ſe Bellarminus ſiſtit. De nomine vocantur & laudantur Principes, qui Concilia inter Synodum VI. & VII. cogi juſſerunt.

Epiſtola VII. *ad Ludovicum Henricum Faium Speſſaum, Pariſienſem Theologum*, in qua expedita & facilis eſt ſeptimæ Synodi convocatio, quam Hadrianus I. Tharaſius Conſtantinopolitanus Patriarcha, Synodus ipſa ſemel atque iterum Conſtantino & Irenæ attribuunt, & nullus obſiſtit. Vis obſiſtendi poſt Calchedonenſe Concilium apud Bellarminum hebetari retundique cœpit. Ad Conſtantinum & Irenen accurrunt quotquot auctores, qui de Nicæna Synodo II. verba fecerunt. Subnectitur diſciplina, quæ in quibuſdam convocandis ab Regibus Conciliis, vſque ad octavam Synodum retenta & obſervata eſt. In hac epocha & diſciplina Reges Galliæ eminent, & cæteris Regibus antecellunt Carolus Magnus, Ludovicus Pius, Carolus Calvus. Hadriano I. fraudulenter obreptum eſt per Iſidori Mercatoris collectionem canonum, quæ hoc in ſæculo emerſit ad perpetuam ſimplicium & illiteratorum hominum fraudem. Regulæ tres, quibus a falſo ſecernitur verum, in quæſtionibus Theologicis explicantur.

Epiſtola VIII. *ad Hieronymum Sambœuvium*, in qua octavæ Synodi convoca-

tionem

Digitized by Google

tionem Hadrianus I. ſanctus Ignatius Patriarcha Conſtantinopolitanus, ipſimet Synodi hujus Patres Baſilio Imperatori tranſſcribunt. Hiſtorici nobis ſuccurrunt pauci, quia non omnes Synodum octavam agnoverunt. cur Florentina Synodus non agnoverit, oſtenditur.* Adjunguntur certa quædam Concilia, quæ varii Reges habuerunt. Confirmatur in hac epiſtola vt & in ſuperioribus Regi Carolo VIII datum a Facultate Theologiæ reſponſum, de congregandis a Regibus Conciliis, ſi Pontifex ea congregare nollet.

Epiſtola IX. *ad Raimundum Formentinum, Pariſienſem Theologum*, in qua ſub Florentini Concilii finem inſtauratum eſt circa illius convocationem decretum, quod ſub initium Græcis abſentibus pro vetere apud ipſos diſciplina fieri non potuit. Id quia obſervatione ſumma dignum eſt, & fugientem a nobis antiquitatem retinet, Horatio Juſtiniano Florentini Concilii actorum editori nupero diſplicuit. Hinc decreti, quo Græci cum Latinis concordes efficiuntur, inſcriptionem aliter repræſentat, quam primo exarata ſit, omnibus poſt habitam concertationem aſſentientibus. Refertur vtraque inſcriptio, vetus & nova, vt novæ vitium mutua inter ſe prodat contentio. In Juſtinianum culpa transferenda eſt, non in Petri Sedem, quæ ſimplicitatem colit eminentiſſimam. *Manet enim Petri privilegium, vbicunque ex ipſius fertur æquitate judicium*, vt ait S. Leo.

Epiſtola X. *ad Thomam Rullandum, Pariſienſem Theologum*, in qua Bellarmini ratio diſputandi circa Conciliorum indictionem & convocationem expenditur. Expenſa in Bellarminum retorquetur & oſtenditur, vniverſalia Concilia, quæ Romani Pontificis auctoritate indicta & convocata ſunt, Regum & Principum auctoritate indicta & convocata eſſe. Utitur locis communibus, qui vtenti magis, quam adverſario incommodant. Dum ille amorem contradicendi ſequitur, quæſtionum lineis excidit. Continuo tria proponuntur veræ Theologiæ principia, quæ inveniendæ aſſerendæque veritati inſerviunt, & falſitatem huic contrariam exſcindunt. Hæc reperta diſplicere merito non poſſunt.

Epiſtola XI. *ad Ludovicum Caſinum, Nummariorum Iudicum Præſidem*, in qua demonſtratur ex eo rejiciendam non eſſe Tridentinam Synodum, quod eam Principes motibus antiquis non indixerint, aut congregaverint. Pontificiæ indictioni & convocationi idoneum conſenſum præbuerunt, ſed quod rei caput eſt, Gelaſius Romanus Pontifex, in bene geſtæ Synodi definitione indictionem & convocationem prætermittit, prætermiſſurus nunquam ſine dubio, ſi ex Romanæ Sedis traditione didiciſſet, Synodi generalis indictionem & convocationem ad Synodi bene geſtæ naturam ſpectare. Bellarminus quocum dimicamus, hac in re, velit nolit, id fatetur, cum ait, *conſuetudini conſuetudinem opponi poſſe*. Quæ verba rem aliter atque aliter, haud inimica dogmatibus Eccleſiaſticis mutatione contigiſſe produnt, & tamen Bellarminum illaqueant. Nam conſuetudo prior Imperatorum eſt, poſterior Pontificum: ſed illa non deterior, quia prior.

Epiſtola XII. *ad Iacobum Bevilaquam, Pariſienſem Theologum*, in qua propoſitionis hujus apud Socratem & Sozomenum, *Canon Eccleſiaſticus vetat, ne decreta abſque ſententia Romani Epiſcopi Eccleſiis ſanciantur, vel acta irrita eſſe, quia præter ſententiam Romani Epiſcopi conſtituuntur*, origo, vſus & progreſſus diſquiritur. Sed quia canon hic Julii I. Rom. Pont. cenſui deputatur, in diſquiſitionis partem veniunt Romani Pontifices, qui Julii deceſſores & ſucceſſores extitere. Bellarminus *ἀσυνεξίας* reus peragitur, cum vt laudatum canonem afferat, Marcelli Papæ epiſtolam ad Epiſcopos Antiochenæ Provinciæ, & Synodum Alexandrinam in epiſtola ad Felicem adducit: adducere non debuit, quia veritas hominum mendacio non eget. Utraque epiſtola & Marcelli & Alexandrinæ Synodi ad illum Mercatorem pertinet, cujus pleniſſima eſt falſorum chirographorum officina.

Epiſtola XIII. *ad Antonium Faurum, Pariſienſem Theologum*, in qua qui vulgo dicitur Gregorii VII. Papæ dictatus, Gregorio abjudicatur: abjudicandi ra-

Digitized by Google

tiones ex ipſomet dictatu quæruntur ſeptem vel octo, quæ & ab illius ingenio & ſcriptis plane diſſident. Suppoſtor credidit ſatis eſſe, ſi dictatus nonnullis Gregorii placitis aptaretur. Aptatur quidem, ſed pluribus aliis adverſatur. Id ad patefaciendam fraudem ſufficit: quod enim bonum eſt, ſuis debet cunctis abſolvi partibus, quarum vna ſi deſit, quidquid reſtat, bonum eſſe deſinit, quia malum eſſe incipit.

Epiſtola XIV. *ad Ludovicum Maraſium, Pariſienſem Theologum*, in qua animadverſiones ſunt XXI. quibus Fratris Vincentii Baronis exercitatio in noſtram ad Thomam Fortinum, Pariſienſem Theologum, epiſtolam caſtigatur. Animadverſionum tituli rem ſatis aperiunt & declarant.

I. Pauca de pluribus notantur mendacia, cum ad ſpecimen operis, tum ad indicium opificis.

II. In dicendis mendaciis ſuperioribus conſilium ſuum Baro exponit.

III. Frater Baro in Alexandrum VII. R. P. contumelioſus.

IV. Frater Baro Romanæ Inquiſitionis cenſuras nunc parvi, nunc magni pendit.

V. Inſigne exemplum, quo calumniis mactati a Fratre Barone, has patienter ferre debent, levatione quæſita ex Romanis Pontificibus, & aliis præſtantibus viris, qui Baronis judicio nos in atheorum voraginem præcipites dederunt.

VI. Baronis error circa viſibilis Eccleſiæ rationem detegitur & confligitur.

VII. Peſſimi conſilii accuſatus Baro convincitur in quæſtione de abdicandis ob hæreſim Regibus. Tum quæſtio hæc certis & idoneis ad diſputandum regulis profligatur.

VIII. Frater Baro in exercitationis articulo II. paragrapho I. de pluribus Camarinam movet inconſulto.

IX. Frater Baro cum reſpondet, diſſimulat, quæ in adverſarii objectionibus ſunt præcipua & invicta.

X. Cum Baro pro evertentibus Epiſcopalem obedientiam privilegiis Pontificiæ & Regiæ auctoritati blanditur: vtriuſque exitium machinatur.

XI. Exemplum ſtupendæ in explicanda Theologorum, & cum primis Hadriani VI. circa Pontificium non errandi privilegium mente protervitatis.

XII. Tradita a Barone definitio definitionis ex cathedra refertur, & ad S. Thomæ & diſcipulorum ejus ſcripta expenditur & rejicitur.

XIII. Frater Baro Proteum agit. In Bellarmino, & in Caietano ſe prodit hiſtoriæ rudem & imperitum.

XIV. Frater Baro vt ſuis & Curiæ ſtudiis & placitis ſerviat, Chriſti Eccleſiam in ſtatum ſæcularem transſcribit.

XV. Frater Baro in Joanne XII. deſultoriæ levitatis exemplum præbet, & ſibi turpiter contradicit & Innocentio III.

XVI. Frater Baro tanta in ſcribendo laborat imprudentia, vt adverſarium cogat ea ſcribere, quæ ab eo ne ſcriberentur, omni ope & opera eniti deberet.

XVII. Frater Baro in Romanam Synodum, quæ a Theodorico Rege Italiæ habita eſt pro cauſa Symmachi, & in Baronium injurioſiſſimus.

XVIII. Inſte, quæ ad laudatum a me ex epiſtola Pii II. teſtimonium pertinet, Frater Baro peccatum ſuum convolvit, ſecum pugnat, graviſſimæ reprehenſionis beatum Thomam exponit, calces Gregorio IX. & Romanis cenſoribus impingit.

XIX. In Barone luculentum amiſſæ fidei & frontis exemplum circa Bellarmini de gratia efficaci ſententiam oſtenditur.

XX. Frater Baro jus naturale violat in ſilentio, quod exigit privata & familiaris congreſſio.

XXI. Incredibilis eſt Baronis ἀκρισία, cum adverſario de vitiis ſociorum ſuorum Campanellæ & Catharini dicam ſcribit.

Digitized by Google

In Parte VII. *continentur Epiſtolæ duodecim.*

Epiſtola I. *ad Michaelem Girardum, Vertolienſem Abbatem*, in qua confutantur Annotationes Antonii Dadini Alteſerræ Juriſconſulti Toloſani in privilegium Monaſterii ſancti Medardi Sueſſionenſis. Suppoſitum eſſe Gregorii I. privilegium oſtenditur. E multis quæ adducuntur rationibus, palmares ſunt numero tres. Prima ſumitur ex Joviniani & Stoicorum errore, qui ab auctore privilegii incurritur, aut nuſquam incurri poteſt. Altera ex falſis Epiſcoporum ſubſcriptionibus. Tertia ex violatione ſacrorum canonum; quæ tria privilegium Gregorio in tantum abjudicant, in quantum abjudicari poteſt. Adducuntur multa, quibus probatur difficilem eſſe epiſtolarum recenſionem, & ad eam manuſcriptos codices non ſufficere. Jungenda eſt maxime cognatio, ſtabilitas & conſtantia in doctrina, quam Gregorius Magnus circa Principum obſervantiam, ac circa Epiſcopalis juriſdictionis, & ſacrorum canonum cuſtodiam ſemper retinuit. Quibus fere rationum momentis Sammedardenſe privilegium, vt Gregorio ſubjectum aut interpolatum rejicitur, iiſdem rejiciuntur Auguſtodunenſia privilegia numero tria, totidem epiſtolis, vna ad Senatorem, altera ad Theſſaliam, tertia ad Lupponem, comprehenſa.

Epiſtola II. *ad eumdem*, in qua confutantur ejuſdem Alteſerræ Annotationes ad libri II. indict. XI. epiſtolam XLVIII. Gregorii Papæ, de neceſſaria per Romanum Pontificem provincialium ſynodorum confirmatione. Quæ ſit hac in re Gregorii ſententia per varias epiſtolas diſquiritur. Alteſerra toto aberravit cælo, dicens, provincialia Concilia non habere vim, priuſquam ab Romano Pontifice comprobentur. Id nec Gregorius exigit, nec Nicænum Concilium ſtatuens, vt provincialia Concilia bis in anno celebrentur. Alteſerra præſidium quæſivit ex can. Conc. XVII. diſt. qui nec reipſa canon eſt, & alias ab eo perperam intellectus, neglecta origine illius rei, quæ Gratianum in errorem induxit. Gratiani C. *Anus* diſcutitur, & in diſcuſſione apparet, purum putum eſſe ſæcularis hiſtoriæ factum, quod nec canon eſſe poteſt, & aliunde ab rei geſtæ veritate in pluribus abhorret.

Epiſtola III. *ad Joannem Jacobum Barillonium*, in qua continetur tumulus Antonii Carlerii, Baccalaurei Theologi, & Laudunenſis Canonici, quo vix vllus fuit religioſior, modeſtior, & ad præſtanda quælibet Chriſtianæ pietatis ac miſericordiæ opera expeditior; atque hæc tria vniverſim ſunt capita, quæ verum Chriſti diſcipulum efficiunt.

Epiſtola IV. *ad Cæſarem Laudunenſem Epiſcopum Ducem, ac Parem Franciæ*, in qua continetur Petri Maynonii Laudunenſis Canonici epitaphium, cujus ſumma eſt, vivere Deo, pauperibus, ſibi & muſis. Spartam hanc quæ quadripartita eſt, impenſe coluit. dilexit Deum vt qui maxime, pauperes fovit vt qui benigniſſime; ſibi quoque muneri ſatisfecit vt qui diligentiſſime; vacavit muſis vt qui amantiſſime, & tandem omnia vt ſingula abſolvit. Hunc morbus inſanabilis, & ſupremus vitæ dies hominem priſci apud Chriſtianos moris oſtenderunt.

Epiſtola V. *ad Carolum Vaironium, Laudunenſem Canonicum*, in qua continetur Caroli Vaironii, Laudunenſis quoque Canonici, epitaphium, vbi & vitæ honeſtas & induſtria fecerunt, vt Cleri Syndicus crearetur; commendabilem reddiderunt, quæ eo in officio ſuaviter & induſtrie geſſit; primus omnium extruendi Gerontocomii ſuaſor & auctor fuit, & ob id continuo ſat magnam pecuniæ ſummam largitus eſt: perſpecta & animadverſa Seminarii Clericorum vtilitate, immo & neceſſitate, illud pro viribus & facultatibus promovit.

Epiſtola VI. *ad Joannem Blondum, Pariſienſem Theologum, & Remenſem Canonicum*, in qua Auguſtodunenſia privilegia numero tria, quorum vnum in libri XI. Epiſtolarum Gregorii Papæ I. epiſtola X. ad Senatorem; alterum in

riones ex ipſomet dictatu quæruntur ſeptem vel octo, quæ & ab illius ingenio & ſcriptis plane diſſident. Suppoſtor credidit ſatis eſſe, ſi dictatus nonnullis Gregorii placitis aptaretur. Aptatur quidem, ſed pluribus aliis adverſatur. Id ad patefaciendam fraudem ſufficit: quod enim bonum eſt, ſuis debet cunctis abſolvi partibus, quarum vna ſi deſit, quidquid reſtat, bonum eſſe deſinit, quia malum eſſe incipit.

Epiſtola xiv. *ad Ludovicum Maraſium, Pariſienſem Theologum*, in qua animadverſiones ſunt xxi. quibus Fratris Vincentii Baronis exercitatio in noſtram ad Thomam Fortinum, Pariſienſem Theologum, epiſtolam caſtigatur. Animadverſionum tituli rem ſatis aperiunt & declarant.

i. Pauca de pluribus notantur mendacia, cum ad ſpecimen operis, tum ad indicium opificis.

ii. In dicendis mendaciis ſuperioribus conſilium ſuum Baro exponit.

iii. Frater Baro in Alexandrum VII. R. P. contumelioſus.

iv. Frater Baro Romanæ Inquiſitionis cenſuras nunc parvi, nunc magni pendit

v. Inſigne exemplum, quo calumniis mactari a Fratre Barone, has patienter ferre debent, levatione quæſita ex Romanis Pontificibus, & aliis præſtantibus viris, qui Baronis judicio nos in atheorum voraginem præcipites dederunt.

vi. Baronis error circa viſibilis Eccleſiæ rationem detegitur & configitur.

vii. Peſſimi conſilii accuſatus Baro convincitur in quæſtione de abdicandis ob hæreſim Regibus. Tum quæſtio hæc certis & idoneis ad diſputandum regulis profligatur.

viii. Frater Baro in exercitationis articulo ii. paragrapho i. de pluribus Camarinam movet inconſulto.

ix. Frater Baro cum reſpondet, diſſimulat, quæ in adverſarii objectionibus ſunt præcipua & invicta.

x. Cum Baro pro evertentibus Epiſcopalem obedientiam privilegiis Pontificiæ & Regiæ auctoritati blanditur: vtriuſque exitium machinatur.

xi. Exemplum ſtupendæ in explicanda Theologorum, & cum primis Hadriani VI. circa Pontificium non errandi privilegium mente protervitatis.

xii. Tradita a Barone definitio definitionis ex cathedra refertur, & ad S. Thomæ & diſcipulorum ejus ſcripta expenditur & rejicitur.

xiii. Frater Baro Proteum agit. In Bellarmino, & in Caietano ſe prodit hiſtoriæ rudem & imperitum.

xiv. Frater Baro vt ſuis & Curiæ ſtudiis & placitis ſerviat, Chriſti Eccleſiam in ſtatum ſæcularem transſcribit.

xv. Frater Baro in Joanne XII. deſultoriæ levitatis exemplum præbet, & ſibi turpiter contradicit & Innocentio III.

xvi. Frater Baro tanta in ſcribendo laborat imprudentia, vt adverſarium cogat ea ſcribere, quæ ab eo ne ſcriberentur, omni ope & opera eniti deberet.

xvii. Frater Baro in Romanam Synodum, quæ a Theodorico Rege Italiæ habita eſt pro cauſa Symmachi, & in Baronium injurioſiſſimus.

xviii. Inde, quæ ad laudatum a me ex epiſtola Pii II. teſtimonium pertinet, Frater Baro peccatum ſuum convolvit, ſecum pugnat, graviſſimæ reprehenſionis beatum Thomam exponit, calces Gregorio IX. & Romanis cenſoribus impingit.

xix. In Barone luculentum amiſſæ fidei & frontis exemplum circa Bellarmini de gratia efficaci ſententiam oſtenditur.

xx. Frater Baro jus naturale violat in ſilentio, quod exigit privata & familiaris congreſſio.

xxi. Incredibilis eſt Baronis ἀκρισία, cum adverſario de vitiis ſociorum ſuorum Campanellæ & Catharini dicam ſcribit.

In Parte VII. *continentur Epiſtolæ duodecim.*

Epiſtola I. *ad Michaëlem Girardum, Vertolienſem Abbatem*, in qua confutantur Annotationes Antonii Dadini Alteſerræ Juriſconſulti Toloſani in privilegium Monaſterii ſancti Medardi Sueſſionenſis. Suppoſitum eſſe Gregorio I. privilegium oſtenditur. E multis quæ adducuntur rationibus, palmares ſunt numero tres. Prima ſumitur ex Joviniani & Stoicorum errore, qui ab auctore privilegii incurritur, aut nuſquam incurri poteſt. Altera ex falſis Epiſcoporum ſubſcriptionibus. Tertia ex violatione ſacrorum canonum; quæ tria privilegium Gregorio in tantum abjudicant, in quantum abjudicari poteſt. Adducuntur multa, quibus probatur difficilem eſſe epiſtolarum recenſionem, & ad eam manuſcriptos codices non ſufficere. Jungenda eſt maxime cognatio, ſtabilitas & conſtantia in doctrina, quam Gregorius Magnus circa Principum obſervantiam, ac circa Epiſcopalis juriſdictionis, & ſacrorum canonum cuſtodiam ſemper retinuit. Quibus fere rationum momentis Sammedardenſe privilegium, ut Gregorio ſubjectum aut interpolatum rejicitur, iiſdem rejiciuntur Auguſtodunenſia privilegia numero tria, totidem epiſtolis, una ad Senatorem, altera ad Theſſaliam, tertia ad Lupponem, comprehenſa.

Epiſtola II. *ad eundem*, in qua confutantur ejuſdem Alteſerræ Annotationes ad libri II. indict. XI. epiſtolam XLVIII. Gregorii Papæ, de neceſſaria per Romanum Pontificem provincialium ſynodorum confirmatione. Quæ ſit hac in re Gregorii ſententia per varias epiſtolas diſquiritur. Alteſerra toto aberravit cælo, dicens, provincialia Concilia non habere vim, priuſquam ab Romano Pontifice comprobentur. Id nec Gregorius exigit, nec Nicænum Concilium ſtatuens, ut provincialia Concilia bis in anno celebrentur. Alteſerra præſidium quæſivit ex can. Conc. XVII. diſt. qui nec reipſa canon eſt, & alias ab eo perperam intellectus, neglecta origine illius rei, quæ Gratianum in errorem induxit. Gratiani C. *Alius* diſcutitur, & in diſcuſſione apparet, purum putum eſſe ſæcularis hiſtoriæ factum, quod nec canon eſſe poteſt, & aliunde ab rei geſtæ veritate in pluribus abhorret.

Epiſtola III. *ad Joannem Jacobum Barillonium*, in qua continetur tumulus Antonii Carlerii, Baccalaurei Theologi, & Laudunenſis Canonici, quo vix ullus fuit religioſior, modeſtior, & ad præſtanda quælibet Chriſtianæ pietatis ac miſericordiæ opera expeditior; atque hæc tria univerſim ſunt capita, quæ verum Chriſti diſcipulum efficiunt.

Epiſtola IV. *ad Cæſarem Laudunenſem Epiſcopum Ducem, ac Parem Franciæ*, in qua continetur Petri Maynonii Laudunenſis Canonici epitaphium, cujus ſumma eſt, vivere Deo, pauperibus, ſibi & muſis. Spartam hanc quæ quadripartita eſt, impenſe coluit. dilexit Deum ut qui maxime, pauperes fovit ut qui benigniſſime; ſibi quoque muneri ſatisfecit ut qui diligentiſſime; vacavit muſis ut qui amantiſſime, & tandem omnia ut ſingula abſolvit. Hunc morbus inſanabilis, & ſupremus vitæ dies hominem priſci apud Chriſtianos moris oſtenderunt.

Epiſtola V. *ad Carolum Vaironium, Laudunenſem Canonicum*, in qua continetur Caroli Vaironii, Laudunenſis quoque Canonici, epitaphium, ubi & vitæ honeſtas & induſtria fecerunt, ut Cleri Syndicus crearetur; commendabilem reddiderunt, quæ eo in officio ſuaviter & induſtrie geſſit; primus omnium conſtruendi Gerontocomii ſuaſor & auctor fuit, & ob id continuo ſat magnam pecuniæ ſummam largitus eſt: perſpecta & animadverſa Seminarii Clericorum utilitate, immo & neceſſitate, illud pro viribus & facultatibus promovit.*

Epiſtola VI. *ad Joannem Rolandum, Pariſienſem Theologum, & Remenſem Canonicum*, in qua Auguſtodunenſia privilegia numero tria, quorum unum in libri XI. Epiſtolarum Gregorii Papæ I. epiſtola X. ad Senatorem; alterum in

quoque capite Alteſerræ dicta, objecta, reſponſa, parerga referuntur & refelluntur, & quæ reſpondendo diſſimulat, notantur. Antiquus Juris Antiſtes in cap. I. argumentum falſi ab adverſario propoſitum truncavit. In cap. II. luculenter imponit ſcribens, Gregorii ætate privilegia exemptionis & a fundatoribus Monaſteriorum petita, & a Sede Apoſtolica conceſſa eſſe, cujuſmodi Sammedardenſe & Auguſtodunenſia. In cap. III. Toletana Concilia laudantur duo, IV. & IX. quibus quia confirmatione pontificia carent, auctoritatem nullam tribuit. In cap. IV. Regi injurioſus oſtenditur ſcribens in fundando Monaſterio Regis & plebeii conditionem parem eſſe, & eam ob cauſam duriorem minime videri pœnam, quæ Sammedardenſi privilegio apponitur. In cap. V. falſo dicit in pœnis Eccleſiaſticis perſonarum diſtinctionem nullam fieri In cap. VI. quod a me notatum fuerat, nempe nec Joannem III. nec Gregorium I. Sammedardenſis privilegii auctores eſſe, diſſimulat. In cap. VII. perperam ait Landerici Pariſienſis Epiſcopi privilegium eandem habere cum Sammedardenſi privilegio formulam, de qua diſputatur. In cap. VIII. contendit falſo legitimam, & canonicam eſſe pœnam, quæ in Sammedardenſi privilegio ſtatuitur; & cum Gregorio legum lationem tribuit, impropric loquitur, & in Romanorum Pontificum ſcriptis minus exercitatum ſe eſſe prodit. In cap. IX. cum ait, latam in Sammedardenſi privilegio pœnam nudam imprecationem & nudam comminationem eſſe: merum eſt effugium, quod ſtatim intercluditur. In cap. X. videtur nullum Joviniani & Stoicorum errorem agnoſcere, ne ſi agnoſceret, ferret incommodum. In cap. XI. Alteſerræ mala fides & tergiverſatio detegitor, cum ut Sammedardenſe privilegium defendat, ea ſuggerit de quibus non agitur. In cap. XII. ſignificat ſe legiſſe Petrum Damianum, quem adduxeram: ſed textum illius non refert, quo facilius reſponderet quod non auderet relato textu reſpondere. Hinc deſcribuntur argumenta duo, quæ coactus eſt intacta relinquere. In cap. XIII. figmenta de inſcriptione *ad omnes Epiſcopos Galliarum*, diſpelluntur, & aliena ſunt, quæ de Epiſcoporum veteri more ſcribendi objicit. In cap. XIV. fingit id a me factum, quod factum non eſt, velle me ſcilicet Gregorio inſcriptionis epiſtolarum formulam imponere. In cap. XV. & in cap. XVI. Alteſerra malæ arguitur fidei, quod adverſarii argumenta referens duo illa magna ſui parte mutilet. Tum ut ſua tueatur effugia, Gregorium in abſurdas complexiones deducit. In cap. XVII. palam fit, privilegium omne ſacris canonibus derogans in perpetuum, & inferiores a ſuperiorum obedientia ſubducens, quia Pontificiam & Regiam dignitatem, Eccleſiaſticæ & monaſticæ vitæ integritatem graviter ſine dubio minuit, non poſſe non eſſe ſubreptum vel obreptum. Id late probatur & invicte. In cap. XVIII. intercluditur repetitum effugium, quo recipit in Sammedardenſi privilegio legem dictam non Regi, ſed fundatori Monaſterii; atque hoc ut Regem jure patronatus privet facilius. Id animo imbibit, ut Rex jure patronatus privetur, ſi vel Monachi unius quietem turbet. In cap. XIX. Can. *Eleutherius* diſcutitur, & incerti auctoris eſſe commonſtratur. tum ad quæſtionem inutilis eſt. In cap. XX. non erubeſcit dicere a Gregorii genio alienam non eſſe clauſulam, quæ in argumentum falſi aſſumitur; & tamen certum eſt nihil eſſe a Gregorii genio magis alienum, enumeratione per omnes illius epiſtolas facta. In cap. XXI. quæſitum a ſubſcriptionibus Epiſcoporum argumentum falſi inſerte eludit, ad aliud ſubſcriptionis Epiſcoporum genus divertens. In cap. XXII. cum ait Sammedardenſe privilegium inter epiſtolas Gregorii fuiſſe, quo tempore Joannes Diaconus vitam Gregorii compoſuit, id ſibi ſumit, quod probaturus eſt nunquam. In cap. XXIII. Alteſerra ratione falſa inductus ſcripſit Petronium & Greſſetum Sammedardenſe rejeciſſe privilegium. rejecerunt quia falſum illis viſum eſt. In cap. XXIV. diſſimulat, quæ adverſarius de Romano archivo, & de contentis in eo Gregorii operibus animadverterat, & moneat inſuper in pœnitentiales Pſalmos VI. commentarium, qualis eſt in operibus Gregorii, non

Digitized by Google

eſſe illius, & nunc hoc ipſum tribus teſtimoniis a commentario petitis, probatur. In cap. xxv. dicit, adverſarium Auguſtodunenſi privilegio (ſcribendum erat, tribus Auguſtodunenſibus privilegiis) non parcere: nec iis reſpondet quæ objecit adverſarius, ut illa Gregorio ſuppoſita eſſe confirmet. In cap. xxvi. ne, ut par eſt, reſpondeat argumento, quod ex Joanne Diacono ducitur, id ſuis conveſtitum adjunctis, & conditionibus non repræſentat. In cap. xxvii. pugnat veritati præſcribi poſſe; & hoc ſolum proponere, confutare eſt. In cap. xxviii. inutiliter profert C. *Hinc eſt etiam* xvi. quæſt. 1. ut Auguſtodunenſis Xenodochii privilegium verum eſſe comprobet. Gratiani opus eſt, non Gregorii Papæ, non illius etiam qui privilegium Gregorio ſubjecit. In cap. xxix. Damiani epiſtolam quam laudat, non legiſſe convincitur; non probat quod probandum erat, fuiſſe tunc quendam Romæ epiſtolarum Gregorii codicem, qui Sammedardenſe & Auguſtodunenſia privilegia exhiberet. In cap. xxx. non minuit, ſed potius male reſpondendo auget falſi ſuſpicionem, quæ petitur ex Gregorii epiſtolis, ubi Pontifex, ne qui Preſbyter vel Diaconus eſt, ſit Abbas, vel ne qui Abbas, ſit eodem tempore Abbas & Preſbyter vel Diaconus, vetat. In cap. xxxi. tanta cum judicii vi & acrimonia diſputat, ut cogatur fabulas de Cyriaco Papa, de Germano Autiſſiodorenſi Regem Angliæ ex ſubulco creante, & Joanna Papiſſa, ut veras hiſtorias admittere. In cap. xxxii. Alteſerra imprudenti diligentia confirmat falſi indicium ex eo petitum, quod Gregorius Epiſcopum qui viveret & cui ſcriberet, virum Apoſtolicum nuſquam appellaverit. Repetuntur argumenta tria, quæ tacendo corroborat. Notantur MSS. epiſtolarum Gregorii codices xix. in quibus Sammedardenſe non habetur privilegium. His accedunt MSS. codices omnes Angliæ. Contra Sammedardenſe & Auguſtodunenſia privilegia conglutinantur præſcriptiones multæ. In cap. xxxiii. Romanæ Inquiſitionis cenſuras objiciens Alteſerra Camarinam movet, & ſuo ſibi jumento malum accerſit ex Pariſienſi Senatuſconſulto contra Joannem Chaſtellum parricidam facto, quod Romani Cenſores damnarunt, & prohibitorio Indici adſcripſerunt. Hi nonnunquam in notandis libris jure pignerationis utuntur, idque exemplo comprobatur. Expeditum adverſus cenſuras hujuſmodi amuletum, cujus vim nulla unquam minutura eſt ætas. Alteſerra, ut ἀλαζὼν ob Sammedardenſis privilegii, & in eo ſancitæ contra Reges noſtros pœnæ defenſionem, martyrium exſpectare ſe dicit.

In Parte viii. *continentur Epiſtolæ quindecim.*

Epiſtola i *ad Raimundum Formentinum, Pariſienſem Theologum*, in qua de Præſide Nicænæ Synodi referuntur opiniones multæ, & per varias ætates diſponuntur. Hinc comparet Alexander Alexandrinus, cui favet Synodus. Inde Euſtathius Antiochenus, cui ſuffragantur Euſebius, Proclus Conſtantinop. Felix III. Papa, Facundus. Hinc Hoſius Cordubenſis, cui patrocinantur Athanaſius, Theodoretus & Sozomenus. Inde Vitus & Vincentius Rom. Preſbyteri, quibus non antiqui, ſed recentiores tantum ſcriptores adſtipulantur, ii ſcilicet qui poſt Carolum Magnum vixerunt. In poſterioribus ſæculis Romani ſunt Pontifices, qui non Hoſium, ſed Vitum dumtaxat & Vincentium Synodi Præſides faciant. Poſt Euſebium ſcriptores quidam Græci conſtituunt multos Synodi Præſides. In tanta opinionum varietate certum aliquid ac irrevocabile pronunciare non eſt facile, ſi quæſtiones hiſtoricæ haud eo modo tractentur, quo caſus conſcientiæ, in quibus plerumque ſpernitur, quod Tertullianus ait in Apologetico: *Religionis eſt inſtar fidem de temporibus aſſerere.* Examinantur Gelaſii Cyziceni de Nicæna Synodo commentarius, & vulgatæ ſubſcriptiones. Aliud eſt intereſſe Synodo, aliud præeſſe oſtenditur argumentis, quæ Romani Pontifices ſuppeditant. Videtur probabilius Vitum & Vincentium non præ-

Digitized by Google

fuiſſe Synodo, cui interfuerunt. Quæ juris quæſtio de generalium Conciliorum præſidentia tractari poteſt & debet, ad mentem Tridentinæ Synodi tractatur adverſus eos, qui leges illius negligunt.

Epiſtola II. *ad Renatum Burgeum, Pariſienſem Theologum*, in qua Hoſius Cordubenſis Sardicenſi præfuit Synodo, nec Julii Rom. Pont. vicarium egit. Id probant Synodus ipſa, Athanaſius, Theodoretus, Hadrianus, vel Angilramus Metenſis Epiſcopus, & Libellus Synodicus. Eminentiſſimi cujuſdam viri argutiæ ad aſſerendam Julio præſidentiam comparatæ diſpelluntur. Gelaſii Papæ locus dum agitur de Synodorum convocatione & præſidentia, notandus, quia rem decernit. Bellarminus argumentum epiſtolæ ſuo ſilentio confirmat.

Epiſtola III. *ad Germanum Gruinum, Pariſienſem Theologum*, in qua Damaſus Conſtantinopolitanæ Synodo primæ nec per ſe, nec per legatos præfuit. Hoc ſynodica ad Occidentales epiſtola, Concilium Italiæ in epiſtola v. ad Theodoſium Imp. Vigilius Papa in epiſtola x. ad univerſum populum Dei in appendice ad Codicem Theodoſianum, Pelagius II. in epiſtola v. ad Epiſcopos Iſtriæ, vetus Romanæ Eccleſiæ diurnum conficiunt. Scriptores Græci de Synodi hujus præſidentia locuti variant inter ſe, & multos Præſides faciunt, & quidquid eſt variationis & controverſiæ ſic componitur. Timotheus Alexandrinus Synodo quæ anno CCCLXXXI. habita eſt, præfuit: non Nectarius, ſed hic præfuit Synodo, quæ inſequenti anno celebrata eſt. Productus a Baronio Vaticani cod. locus excutitur, dupliciſque falſitatis arguitur. Quæ Bellarminus hac de re ſcribit, hæc eventilantur, quo mundiora fiant: alia veritati conſonant, alia non conſonant.

Epiſtola IV. *ad Antonium Faurum, Pariſienſem Theologum*, in qua Epheſinæ Synodi primæ præſidentia per varias ætates diſtribuitur. In ætate prima, uni Cyrillo ut Alexandriæ Epiſcopo præſidentia aſſignatur. In ætate ſecunda Celeſtinus & Cyrillus Epheſinæ Synodi Præſides dicuntur. In ætate tertia Cyrillus Celeſtini legatus dicitur. In ætate quarta Cyrillo Celeſtini vicario Memnon Epheſiorum, & Juvenalis Hieroſolymorum Epiſcopi conjunguntur. Quæ de Cyrillo in ætate prima dicuntur, rationibus x. ſuffulciuntur: deinde cur Celeſtinus & Cyrillus ambo dicantur Præſides in ætate ſecunda, explicatur, & ſimul animadvertitur, decurrentis epochæ auctores nuſquam ab iis, qui Cyrillum Celeſtini vicarium faciunt, laudari. & hæc eſt vitioſa κρίσις. Tum ætatis III. & IV. ſcriptores cum ætatis I. & II. auctoribus committuntur, & ad inveniendi aſſerendique veri regulas expenduntur.

Epiſtola V. *ad Thomam Rullandum, Pariſienſem Theologum*, in qua Epheſinæ ſecundæ quæ talis poſtea dicenda non fuit, Præſes deſignatur, & ſine ulla controverſia agnoſcitur Dioſcorus Alexandriæ Epiſcopus. In id inter alios conſentit Leo Romanus Antiſtes, Theodoſius Junior ſignificat, ſignificant & acta Synodi hujus Calchedone relecta, & ſcriptores idonei. Dioſcorus, qui Synodo incipienti præfuit, tranquille præfuiſſet uſque in finem, niſi ſacras Eccleſiæ regulas violaſſet. Liberati teſtimonium diſcutitur. Juvenalis Hieroſolymorum, & Thalaſſius Cæſareæ Epiſcopi præſidentiæ Dioſcori conſortes fuerunt.

Epiſtola VI. *ad Ludovicum Cuſinum, Nummariorum Judicum Præſidem*, in qua Leo I. Rom. Pont. Calchedonenſi Synodo per ſuos legatos præfuit. Cur id ita factum ſit, & quomodo, cum ex literis Leonis ad Theodoſium, Pulcheriam, Valentinianum & Marcianum, tum ex epiſtolis Valentiniani & Marciani ad Leonem, atque ex aliis ſcriptoribus oſtenditur. In actione XII. res ſic habet: Utrum ei Anatolius præfuerit, non Leonis legati, ſi per eos qui primi loquuntur, præſidentia poteſt agnoſci. Id diſciplinæ genus objiciunt, quæ ibi geruntur. Scriptores Græci Photius, Cedrenus, Zonaras, Nilus, Nicephorus, plures Synodi hujus faciunt Præſides: ſed in eo differunt inter ſe, quod Photius primum Præſidem faciat Anatolium, ceteri Leonem.

Epiſtola VII. *ad Carolum Preſtium, Pariſienſem Theologum*, in qua confuſæ ab

aliis

aliis Synodi duæ, vna ſub Mena, altera ſub Vigilio, diſtinguuntur. Priori Menas præfuit, poſteriori non præſnit Vigilius; ſed ſi voluiſſet adire Synodum, ei præfuiſſet. Abſente Vigilio, præfuit Eutychius Conſtantinopolitanus. Scriptores Græci Præſides Synodt hujus faciunt quinque.

Epiſtola VIII. *ad Ioannem Gerbaſium, Pariſienſem Theologum*, in qua Agatho Rom. Pont. Synodo ſextæ præfuit. Id exordia actionis I. VII. & XVIII. cum veteri Romanæ Eccleſiæ Diurno confirmant. Rejiciuntur Beda, Hincmarus & alii, qui Synodi hujus præſidentiam Georgio Conſtantinopolitano & Macario Antiocheno attribuunt. Photius & Græci ſcriptores alii multos conſtituunt Præſides, quorum Sergius Conſtant. primus eſt apud Photium, ſed apud alios Agatho ſeu vicarii illius, Conſtantinus IV. Imperator in actionibus duodecim *præſidens* appellatur. Appellationem hanc retinent vetus Rom. Eccleſiæ Diurnum, Anaſtaſius Bibliothecarius & Romanum Breviarium anno MCCCCLXXVII. & MCCCCCLXXXI. Venetiis editum in feſto beati Leonis II. ad IV. Calend. Quintiles. Id Romani Breviarii correctoribus diſplicuit: & primum quidem (*præſidente*) in vocem (*reſidente*) mutarunt. Deinde cum hoc adhuc iis diſplicere cœpit ævi progreſſione, vocem (*reſidente*) in vocem (*præſente*) verterunt: ita vt, cum ante legeretur, *præſidente Conſtantino*, nunc, *præſente Conſtantino* legatur. Hoc eſt autem certum quoddam genus novitatis, cujus robur non eſt, quæ eſſe deberet, antiquitas.

Epiſtola IX. *ad Hieronymum Sambœuvium*, in qua Hadrianus I. per ſuos legatos Synodo VII. præfuit. Id illius acta confirmant. Nilus Rhodienſis conſentit; ſed Photius & Libellus Synodicus diſſentiunt. Præſides multos faciunt, quorum primus eſt Taraſius, ſecundus Hadrianus.: ſed anteponendus Taraſio Hadrianus. Cur Græci multos faciant Conciliorum vniverſalium Præſides, non improbabilis ratio redditur, ex Theodoro Studita, qui Eccleſiam vocat *πεντακόρυφον* & *[illegible]*. Pro Synodi VII. præſidentia non adferuntur Latini ſcriptores, quia olim Synodum hanc pro generali vel œcumenica non habuerunt.

Epiſtola X. *ad Franciſcum Bonum*, in qua Hadrianus II. Synodo VIII. præfuit: ſed diſquiritur, cur Photius, Cedrenus, Zonaras & Nilus de Præſide Synodi hujus tacuerint. Libellus Synodicus Synodum VIII. agnoſcit: ſed Florentina Synodus non agnoſcit in editione ſui prima, quæ Clementis VII. Medicæi privilegio munita in lucem prodiit. Hac in Synodo Imperatores Baſilius, Conſtantinus & Leo *præſidentes* dicuntur, & ab Romanæ Eccleſiæ legatis rogantur, vt primi ſubſcribant. Acclamantur prius, quam Romani Pontifices.

Epiſtola XI. *ad Claudium Amelinam, Pariſienſem Canonicum & Archidiaconum*, in qua quanta ſit in numerandis vniverſalibus Conciliis difficultas, oſtenditur. Scriptores Græci aliter àc Latini œcumenicas Synodos numerant: Galli aliter ac Itali. Ex varia vniverſalis Concilii definitione difficultas hæc augetur, cum minui deberet, ſi Eccleſiaſtici tractatores Theologi & Juriſperiti in ea definitione omnes concordarent. Non concordant. Bellarminus in iis quas ſtatuit, vniverſalis Concilii conditionibus ſecum pugnat.

Epiſtola XII. *ad Ludovicum Henricum Gondrinum, Senonenſem Archiepiſcopum*, in qua producuntur Nicæni Conrilii, Antiocheni, Epheſini & Calchedonenſis canones, quibus Metropolitanorum dignitas aſſeritur: hanc Romani Pontifices XLVII. ſuis decretis validiſſime confirmant. Interſeritur profeſſio fidei Pontificum recens creatorum. Excitata inter Joannem VIII. & Otramum Viennenſem Archiepiſcopum controverſia explicatur. Quæ ſunt diſciplinæ, etiamſi ſint talia, non tam facile mutari debere, auctoritate Romanorum Pontificum Leonis I. Agapeti I. Gregorii I. Leonis III. Gregorii VII. Paſchalis II. & Clementis IX. oſtenditur. Deinde cum illa mutantur, mutanda ſunt in melius. Id conſtituunt Romani Pontifices XIV. quibus Tertullianus præluxit.

Epiſtola XIII. *ad Nicolaum Gattinaum*, in qua ex Scripturis & perpetua Patrum traditione, quid ſit Eccleſia, colligitur. Fidelium ſeu Catholicorum cœtus eſt Eccleſiæ definitio, quæ vel iiſdem verbis, vel aliis idem ſignificantibus conſtat. Hæc ſæculorum pene quindecim uſu firmata, quaſi non ſuffeciſſet amplius, a quibuſdam Theologis poſt Tridentinam Synodum mutari ſeu augeri cœpit. Tunc Petrus Caniſius ſic deformavit Eccleſiam: *Eccleſia eſt omnium Christi fidem a que doctrinam profitentium congregatio, qua ſub uno & ſummo poſt Chriſtum capite & Paſtore in terris gubernatur.* Caniſius ut antiquam ſprevit definitionem, ita & Bellarminus definitionem Caniſii ſprevit, & aliam confecit, quæ talis eſt: *Eccleſia eſt cœtus hominum ejuſdem fidei profeſſione, & eorumdem ſacramentorum communione colligata, ſub regimine legitimorum Paſtorum, & præcipue unius Chriſti in terris Vicarii Rom. Pont.* Definitiones hæ duæ & mutuo inter ſe, & cum inveterata traditione conflicta labefactatæ diſpereunt. Accedit eorum omnium, qui poſt Tridentinum Concilium antiquam retinuerunt definitionem Eccleſiæ, contemptus. Quæ Caniſius & Bellarminus antiquæ definitioni adjiciunt inſuperhabitis Dialecticæ legibus, ad Eccleſiæ ſtatum & regimen, non ad explicandam illius naturam pertinent. Diſputatur deinceps utra duarum definitionum, quæ uti jacent novæ ſunt, retinenda eſſet, ſiqua tamen, quod non videtur neceſſarium, retinenda. Pro Bellarminiana definitione, præeuntibus potiſſimum Romanis Pontificibus, concluditur.

Epiſtola XIV. *ad Ludovicum Maraſium, Pariſienſem Theologum*, in qua obſervatus de Conciliis, de ſanctis Patribus, de Romanis Pontificibus, de illuſtrioribus Eccleſiæ tractatoribus, dirimendarum Theologiæ quæſtionum modus explicatur.

Epiſtola XV. *ad Iacobum Bevilaquam, Pariſienſem Theologum, & Senonenſis Eccleſiæ Decanum*, in qua Stephanus Papa, & Cyprianus Carthaginienſis, ambo Martyres, componuntur inter ſe, & compoſitione facta per Eccleſiæ traditionem apparet Cyprianum pluris quam Stephanum apud Orientis & Occidentis Eccleſias, Romanam cum primis, habitum fuiſſe. Hæc epiſtola duas in partes diſtribuitur. In priori quæ ab Apoſtolorum tempore uſque ad Stephani & Cypriani tempus attinent, tractantur ex traditione, quæ ſex rationum momentis comprehenditur. In poſteriori, quæ ad conſequentes annos ab utriuſque exceſſu. atque iſtud argumentis LXXI. continetur. In utraque parte non Cypriani modo perſona, ſed etiam doctrina de hæreticorum baptiſmate agitur. Interim Joannis Davidis erga Cyprianum Doctorem irreverentia & inhumana durities notatur. Pighii, Bellarmini, Becani, & aliorum qui commentarios illorum exſcribunt, aberrationes circa Cyprianum & quæſtionem de baptiſmo hæreticorum totam quamplurimæ eduntur in lucem atque extinguuntur. Expenditur Bellarmini & Becani propoſitio hæc, *Cyprianus habitus non eſt hæreticus.* Expenſa ſuis auctoribus incommodat, non Cypriano. Quinetiam cauſæ, quam illi tuentur, incommodat. Productus ad defendendum Stephani decretum, epiſtolæ ad Philippenſes locus ab illa defenſione removetur. Inter illos a quibus removetur Patres beatus eminet Auguſtinus. Exinde Bellarminus & Becanus, vel qui ſapiunt ex illorum commentariis, propoſitæ quæſtioni convenienter ſuis principiis, cum licebit per otium, reſpondebunt.

Digitized by Google

Addenda paginæ 66. *lin.* 30. *poſt* me latent.

CAPUT XXXI.

De Guillelmo Budæo.

ACTUM agerem, ſi illius qui ſuperiori ſæculo literarum & literatorum decus atque ornamentum fuit omni exceptione majus, elogium aliquod exarare vellem. Ludovicus Regius, vir eximia præditus eloquentia, Guillelmi Budæi vitam & actus ſcriptis mandavit, & poſteritati hominem illum in tantum oſtendit, in quantum morum integritas, accurata linguarum Græcæ & Latinæ cognitio, vehementiſſimus inſtaurandarum ſcientiarum amor, & bonarum artium juvandarum ſtudium intelligi poſſunt. Avus vel certe propatruus illi fuit Joannes Budæus, qui anno MCCCLXXXIV. in Grammaticorum Navarræ Sodalitio agere Burſarium & humanioribus literis vacare cœpit: at Guillelmus in linguis, artibus & ſcientiis comparandis præceptorem nullum habuit, quem non ſuperaverit, & longo poſt ſe intervallo reliquerit. Omnium, qui cupiebant diſcere, Magiſter evaſit benevolentiſſimus, atque ergodioctes amiciſſimus. Offuſam dudum linguis, artibus & ſcientiis caliginem & inductam barbariem detraxit, & priſtinum eumque Romanum & Atticum ſplendorem illis reſtituit. Sed in Budæo id maximum eſt, quod neque ante illum, quem imitaretur, neque poſt illum, qui eum imitari poſſet, repertus eſt; & ſi repertus eſt quiſquam, vt noſter Petrus Daneſius, hoc in vno tantum vel altero linguarum, artium & ſcientiarum genere contingit.

Ludovicum Regium excepit Scævola Sammarthanus, qui Budæum viris illuſtribus accenſuit. In elogiorum libris, quos ita inſcripſit: *Conjunctis operis ambo commendant virum;* cujus in Rempublicam literariam meritorum tanta eſt multitudo, vt nunquam ſatis commendari queat. Et ſi res penſetur cum ex ſeipſa, tum ex adjunctis, ingenue.

fatendum eſt, nullam eſſe laudem, qua cumulandus non ſit, nullum eſſe nomen, nullum eſſe titulum, quem ſuſtinere non poſſit. Et ſane quod Ovidius canit de Cæſare, de Budæo canent omnes anni conſequentes:

Et tua proſequimur ſtudioſo pectore, Cæſar,
Nomina, per titulos ingredimurque tuos.

Hic veſtigiis inſiſto meis, non digredior, aut extra metam excurro: quæ ſunt Regii & Sammarthani, non tranſſcribo, me meis finibus contineo. Guillelmus Budæus cum annum ætatis impleret decimum-ſeptimum, Theologiæ ſtudere cœpit. Is annus æræ Chriſtianæ milleſimus quadringenteſimus octogeſimus quartus erat, quo ſe in Navarræ Collegium recepit, & in Theologorum Societatem allectus eſt. Tunc Archididaſcali munere fungebatur vir celebris Joannes Raulinus, quo docente Theologiam didicit; & quamvis ſcientiam illam ad plenum & perfectum didicerit, gradum tamen in Theologica Facultate nullum adeptus eſt: contentus re, nominis incurioſus fuit. Ludovicus Regius inter alia ſtudiorum genera, de hoc ita loquitur: *Theologiæ ab initio ætatis ſumme ſtudioſus fuit, omniaque, quæ de divinis rebus a ſapientiſſimis tradita eſſent, ſummo ſtudio curaque didicit, exiſtimans id eſſe hominis Chriſtiani, non ſemper hærere in humanis diſciplinis, & in his tractandis cum deſidioſa delectatione uſque ad ſenectutem detineri; oculos ad cæleſtia erigi, mentem ad divinam ſapientiam oportere excitari, ad illam dirigendas artes ceteras, ad illam velut ad certiſſimam veritatis normam, regulam vitæ, præſcriptionem juſtitiæ & æquitatis, exigenda ſtudia omnia, referendas omnes & rationes noſtras & actiones.* Quidquid id eſt, Scholæ regiæ acceptum referri oportet. Non auro contra carum emerim commendationem, quam Navarræ vir omnium ſæculorum memoriæ prædicandus importat. Et vero licet Theologiam adamaverit quamplurimum, docendæ tamen Theologiæ modum, qui nonnullis in Collegiis obtinuerat, probare non potuit. Hoc cum ex aliis conſtat, tum ex certa quadam ad Eraſmum epiſtola, vbi ſic ſcribit: *Reddiderat illam* (epiſtolam) *juvenis is, quem mihi commendaſti, nunc Sorbonæ agentem, μᾶλλον ἐν Σορβωνίδι λίμνῃ διαξιβάντα, οὕτω γὰρ εἰκότως ἀπεικαλοίμεθα*

τὴν τῶν σοφιστῶν πυκνὴν διατριβήν· ὥς γε μὴν καθέστηκε. De ſimili exercitatione conqueruntur Pariſienſes Theologi duo, qui Budæo æquales fuerunt, Joannes Major & Judocus Clicthoveus. Ille in epiſtola ad Natalem Bedam & Petrum Tempeſtam, Pariſienſes Theologos, quæ commentario in librum II. Sententiarum editionis anni MDXXVIII. præfigitur: *Duobus ferme ſeculis tranſactis Theologiam tractantes, quæſtiones mere phyſicas & metaphyſicas, & nonnunquam mathematicas ſuis ſcriptis ingerere haud ſunt veriti, quorum veſtigiis, tametſi invitus, illorum tamen exemplo innixus, ſimilia in diſputationibus noſtris pertractare non erubui.* Hic in ſermone de beato Thoma Aquinate: *Non parum dolemus miſeram noſtræ tempeſtatis ſortem, qua tam fertilis & fecunda doctrinæ ſeges paſſim negligitur, & pro nihilo ducitur. Anfractuoſa vero dogmata captiunculas, fallacias, paralogiſmos vbertim eructantia habentur in pretio, diurna pariter & nocturna verſantur manu. Siccine, præſtantiſſimi Patres, abſtruſa divinarum Literarum ſenſa recluſum iri putandum eſt, cum ſophiſmate tendiculis & argutiolis nil niſi futile quoddam & inane molientibus alios vt pedicis irretire, implicare, illaqueare contenditur? Hujuſmodi plane multo plures hydras & implexos inſtar Gordiani nodi laqueos in rebus potiſſimum divinis pertractandis, ſacra quoque Scriptura deteſtatur, inquiens: Qui ſophiſtice loquitur, odibilis eſt.* Budæi alia non fuit, quam Majoris & Clicthovei mens aut intentio. Unum & idem tres illi concordiſſime ſenſerunt. Perverſam docendæ Theologiæ rationem coarguit, non Theologicam doctrinam; imo vero in opere quod de ſtudio literarum recte inſtituendo nuncupat, vt Navarram, ſic & Sorbonam, Orthodoxiæ porticus duas appellare non veretur. *Nunc*, inquit, *porticus duæ Orthodoxiæ, Sorbona & Navarra, & Philoſophicæ Theologiæ tanquam oracula duo nominatiſſima, qua fines cunque patent nominis Chriſtiani, & Latinæ jam & Atticæ Minervæ non modo ſedendi locum, ſed etiam loquendi inter diſputantes dederunt.* Si nomen *Philoſophicæ* idem eſt quod *Chriſtianæ* vel *Evangelicæ*, vt Budæo videtur in libris de tranſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum, vera laus; ſi tamen nomen *Philoſophicæ* idem eſt quod *Ariſtotelicæ*, falſa laus eſt, qua quod vitioſum eſſe ju-

Digitized by Google

dicat, corrigendum proponit; quippe notum eſt illud Symmachi: *Ut vera laus ornat, ſic falſa caſtigat.* Sed vtrum, dubito: vox enim *Orthodoxiæ*, qua Budæus vtitur in priorem partem, ſed Major, Clicthoveus, & Budæanæ ſcriptionis tempus in poſteriorem inclinat. Quidquid in cauſa, Budæus libros de tranſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum ideo compoſuit, vt veterem Theologiam ac diſciplinam contra Novatores aſſereret & vindicaret; & primo quidem vt Calvinus ſuam de Chriſtiana religione inſtitutionem Franciſco primo Regi, ſic & Budæus ſuum de tranſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum opus eidem Regi inſcribit, & ſic loquitur: *Verumenimvero libros de Helleniſmi ad Chriſtianiſmum tranſitu libentius & cupidius fecerim, anne aptius & accommodatius, vt tibi Chriſtianiſſimo viro, nedum Regi, dicarem, non facile dixerim, qui iis ipſis de rebus, quæ in illis libris diſputatæ ſunt, verba mecum interdum & ſcite & diſerte ſæpe multis cum aliis, auſcultante me feceris & admirante. Quapropter, niſi me fallit opinio, horum librorum lectio non in Chriſtianiſſimas aures tantum, id eſt, regias, incurſura eſt, ſed ad tuas etiam & Franciſcanas accidet, æquas atque proclives: ſi quando ab anagnoſte tuo convivali libri recitandi ſunt & enarrandi, vt tui ſæpe moris eſt hujuſcemodi inter epulas vti auſcultationibus. Id autem futurum confido, non quidem ob opificis doctrinam, aut propter induſtriam gratiamque opificii, quæ ſane tenues ſunt, aut ſummum mediocres. Ceterum operis ob ſpeciem & frontem, quam futuram apud te feſtivam reor & gratioſam! Et novi quam tibi cordi ſemper fuerit Chriſtianiſmi tutela, gentilis tui atque neceſſitudine antiquiſſima majeſtati tuæ conjuncti, quæ jure ipſa jam diu legitimo, vt quædam pietatis hereditas religioniſque tuendæ neceſſitas tibi cum iſto diademate nobiliſſimo obvenit, quippe majorum tuorum meritis parta, conſenſuque mortalium delata: qui majores tui intra coronæ liliatæ ambitum tantum decus incluſum, tibi per manus tradiderunt, perpetui vtique regni pignus, & tanquam palladium. Ac Imperii quidem Francorum majeſtatem, quod Chriſtianiſmi gentilitate non minus quam rerum geſtarum gloria cenſeri cœptum eſt, atque nobilitari jam inde ab incrementis ſuis, quantopere dolueris imminutam fuiſſe, paullo ante nefario facinore hominum amentium: documento dudum declaraſti*

in præſens in futurumque illuſtri. Nam præterquam quod rem quæſitam diligentiſſime ſeveriſſimeque voluiſti, conjurationem item impiam detectam vindicandam mandaſti, allegatis quoquo verſus certis nunciis ac mandatis, etiam quod in hujuſmodi caſu ſolenne eſt fieri, ſupplicationes decernendas obſecrationeſque juſſiſti. Ad diem autem condictum ſupplicationibus ad vrbem hanc advolans, caput ac decus Regni, ſedemque Imperii jam dicti peculiarem ac legitimam, juſtitium eſſe juſſiſti, tabernis occluſis atque feriantibus. Atqui hæc ſunt & alia, quibus vir bene Chriſtianus Regem ad retinendam majorum fidem oppignerat, & ad rejiciendas quæ tunc inducebantur, errorum novitates, cohortatur.

Deinde in libro I. de tranſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum, ad iſtas errorum novitates cominus accedit: *Haud ita pridem homines quoſdam ingenioſos, elegantioremque in modum eruditos pudere cœpit, vt videtur, μητροδιδάκτοις aut eſſe aut videri. Qui quanquam conſilii ſui cauſas, ſane quam ſpecioſas, in medium attulerunt: (quarum illis copiam, hominum literas bonas linguaſque ignorantium improbitas largita eſt: quippe jure atque injuria quædam inveterata tueri, eademque ridicula, auctoritate ſola famæque elogio obſtinantium; id quod nullis fidiculis exprimi poteſt ab intelligentibus) quanquam igitur illi, vt ſcita acroamata plauſu primum multorum excepti ſunt; tamen oblivìſci non debemus, parentem illam noſtram tum innumerabili, tum beatiſſima prole fecundam, eoque nomine ſponſo ſuo dilectam & commendatam, ſalutarem methodum, non ipſam a ſemetipſa, non ab humano magiſterio, ſed divinitus edoctam eſſe. Verum τὸ ἐν ἀρχῇ ἀντιθῆσαι fortaſſe videbimur, cum vtrique apud ſeſe parentis eſſe domicilium certum contendant, & alteri apud alteros ſimulacrum eſſe tantum ſponſæ Dominicæ, pari fiducia dictitent, non item pari æquitatis ſpecie: & quidem vtrinque non ſtudio partium fortaſſe minus, quam caritate certatur reponendæ in artus ſuos diſciplinæ prolapſæ. Eſt etiam vnis in partibus id incommodum, quod homines quidam exiſtimatione freti longo vſu quæſita, tituloque inani magis quam ſolido jure parta, omnia Dei ac pietatis Chriſtianæ cauſa facere ſe aut ſimulantes, aut parum potius perhibentes perſuaſibiliter, jus oraculorum interpretandi ſolis ſibi vendicant. Cum interim alteri magnæ matris*

Digitized by Google

ſacra putidis verbis elevent, ceremonias annis melioribus conſecratas rideant, ritus etiam vetuſtiſſimos, ordinum diſcrimen obterant ac deſpuant, hymnodias lerodias eſſe cenſeant, pſalmodias pro rhapſodiis habeant, vt quidem eſt opinio multitudinis occupata inconſulto præjudicio in vtriſque partibus. His porro qui auſcultare cupidius inſtiterunt, plurimi quidem certe, eorumque imperitiſſimi, atque ideo deterrimi, nec doctorum hominum ſententiæ ſenſuſque intelligentes, primum ſuis legibus vivere, deinde nullis cœperunt: quæ duo non magnopere differunt. Deo certe nunc vota, vt ſi vnquam alias, facienda ſunt, ſi rempublicam in meliorem ſtatum ſanioremque verterit. Nam quid futurum eſſe dicas, cum ſpretis centuriis prærogativis, primarumque claſſium, centuriæ fabrûm, ſutorum cerdonumque in ſuffragia coeant de conſtituenda orthodoxia, apud nos quidem certe, cum eo licentiæ ventum eſſe videas, Theologi vt paſſim agminatimque prodeant e Schola Lucretiana & Epicureorum? Tam dira autem fuit quorundam illiteratorum ſceleratis in opinionibus pertinacia, vt velut pyrauſtæ vltro ignem appetere non dubitaverint, nimirum dira vanitate elati & perciti, in numerum vt Divorum referrentur a ſuis factioſis, nec in eo falſi ſunt poſt fatum deteſtandum. Ita in dies invaleſcens errorum proluvies indignis auctoribus & ſæpe obſcuriſſimis, veluti diluvium quoddam eſt priſcæ religionis, omnes fere partes inundans Chriſtiani nominis, diſcrimenque paulatim obruens pietatis atque impietatis. Hæc pauca de multis, quibus vir rerum vere Theologicarum peritus luculenter demonſtrat, quanta indignatione & odio nuper inventum emendandæ Eccleſiæ modum inſectaretur. Miſſa facio, quæ in duobus aliis de tranſitu eodem libri circa liberum arbitrium, fidem juſtificam, & quædam alia religionis capita tradit antiquorum dogmatum præſidio munitus. Hæc Budæanæ virtutis ingenii & doctrinæ ſpecimina, quæ mox dedimus: omnia ſic abunde adſunt, vt regale Collegium merito gloriari poſſit, ſe in ſua Theologorum Societate per aliquot annos alumnum tantum habuiſſe ac diſcipulum.

Vir nobiliſſimæ ſimplicitatis teſtamentum condidit, & ad priſcos Chriſtianorum mores effinxit. Sic vernacule ſe habet: *Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto, amen.*

Ie Guillaume Budée, &c. ordonne mon corps eſtre inhumé à l'Egliſe

Digitized by Google

l'Egliſe Monſieur S. Nicolas des Champs à Paris, pource que mon domicile & maiſon par moy baſtie in ſpem perpetuæ moræ, *y eſt aſſiſe, & que m'attens y mourir. A la Fabrique de laquelle Egliſe je laiſſe douze livres dix ſols tournois pour l'ouverture de la terre & ſon des cloches durant mon obit & le temps d'iceluy. Ie laiſſe au Curé, ou celuy qui tiendra ſon lieu durant ledit obit, quarante ſols tournois, & dix ſols au Clerc de l'Egliſe. Ie veux eſtre porté en terre de nuit & ſans ſemonce, à une torche ou à deux ſeulement, & ne veux eſtre proclamé à l'Egliſe, ne à la Ville, ne alors que je ſeray inhumé, ne le lendemain. Car je n'approuvai jamais la couſtume des ceremonies lugubres & pompes funebres : quoiqu'il, je defends qu'on m'en faſſe, tant pour ce, que pour autres choſes qui ne ſe peuvent faire ſans ſcandale : & ſi je ne veux qu'il y ait ceremonie funebre, ne autre repreſentation à l'entour du lieu où je ſeray enterré le long de l'année de mon trépas, parce qu'il me ſemble imitation des Cenotaphes, dont les Gentils anciennement ont vſé : combien que j'eſtime la couſtume de ce faire à l'entour des ſepulcres des Princes & Prelats, & autres grands perſonnages, dont la memoire ſe doit celebrer és lieux, éſquels ils ont eu domination ou Prelature, ou Magiſtrat eminent. Ecrit & ſigné, comme deſſus.* Omitti non debuit vltimæ voluntatis monimentum hoc, in quo Chriſtiana ſimplicitas in tam bono lumine collocatur.

Porro autem quantæ, quam reconditæ, & quam variæ eruditionis Budæus fuerit, docet librorum ab illo editorum catalogus, quem ſubjectum imus.

Annotationes in quatuor & viginti Pandectarum libros. Pariſiis anno M D VIII. & anno M D X X V I I I. apud Judocum Badium Aſcenſium, auctæ & recognitæ anno M D X X X. apud eundem. Lugduni apud Sebaſtianum Gryphium anno M D X L V I.

Priores Epiſtolæ, Pariſ. apud Aſcenſium anno M D X X.

Poſteriores, ibidem anno M D X X I I.

De aſſe & ejus partibus libri v. Venetiis anno M D X X I I. poſt Pariſienſes Impreſſiones duas, apud Aldum & Andream Aſculanum.

Sommaire ou Epitome du Livre de aſſe. *A Paris* M D X X I I. *in* 8°. *chez Galliot du Pré.*

Le meſme Sommaire reveu & additionné, outre les precedentes Impreſſions. A Paris M D X X X V I I I. *chez Arnauld & Charles Angeliers freres.*

De aſſe & ejus partibus libri v. ab auctore recogniti & locupletati. Pariſiis anno M D X L I. apud Michaelem Vaſcoſanum, & Lugduni anno M D L I.

De Contemptu rerum fortuitarum libri I I I. cum brevi & erudita expoſitione. Pariſiis apud Aſcenſium anno M D X X V I.

De Philologia libri III. Pariſ. anno MDXXXVI. apud Vaſcoſanum.

De Literarum ſtudio recte & commode inſtituendo. Pariſ. apud eundem anno MDXXXVI.

De tranſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum libri III. Pariſiis anno MDXXXV. apud Robertum Stephanum.

Commentarii linguæ Græcæ. Pariſiis anno MDXXVIII. apud Aſcenſium. Coloniæ & Baſileæ apud Bebelium anno MDXXX. Deinde iidem ab auctore recogniti atque amplius tertia parte aucti anno MDXLVIII.

Epiſtolæ Græcæ, Pariſ. anno MDL. Latinæ per Antonium Pichonium factæ. Pariſiis anno MDLXXIV.

Forenſium verborum & loquendi generum, quæ ſunt a Budæo proprio Commentario deſcripta, Gallica de foro Pariſienſi ſumpta interpretatio. Pariſiis anno MDXLVIII. apud Robertum Stephanum.

Gallicus forenſium verborum index ex adverſo reſpondens, Latina ex Budæo collecta interpretatio. Pariſiis anno MDXLVII.

De l'Inſtruction du Prince, à Paris chez Iean Foucher MDXLVIII.

Lexicon Græco-Latinum, ſeu Theſaurus linguæ Græcæ poſt eos, qui in hoc commentandi genere excelluerint, ex Budæi manuſcripto Lexico magna cum dictionum, tum elocutionum acceſſione auctus, & plurimis in locis reſtitutus. Pariſiis anno MDLIV. apud Joannem Criſpinum & Nicolaum Barbirium.

Annotationes in priores & poſteriores pandectas, nunc poſtremum ad exemplar ipſius auctoris, non paucis in locis emendatiores & locupletiores factæ, atque etiam a doctiſſimis viris ab initio vſque ad finem ſumma cura recognitæ & collectæ, quibus acceſſerunt duo ampliſſimi indices, quorum prior capita Juriſconſultorum, quæ in hiſce annotationibus explicantur, continet; poſterior verba ipſa & ſententias ordine alphabetico digeſtas complectitur. Pariſiis anno MDLVI. apud Vaſcoſanum.

Hæc ſunt opera Budæi hominis omnium quos ætas tulit ſua, longe doctiſſimi, & de literis optime meriti. Franciſco I. Regi a Conſiliis & Bibliothecis fuit, ac Libellorum Supplicum Magiſter; ſed hiſce dignitatibus multo plus honoris & gloriæ attulit, quam ab iis accepit. Vir incomparabilis prærogativa legum non vtitur, quæ majorem annis LX. quieti & otio reddunt, nec quiſcit, nec otiatur. Annos tredecim totos qui ſuperfuere, in edendis novis operibus, in corrigendis & augendis, quæ jam ederat, conſumit: ſimilis eſt Cornelio illi Minutiano, qui apud Plinium Juniorem, etiamſi abundet facultatibus, amat ſtudia vt ſolent pauperes: in ea conſilio, non impetu fertur. Verbo dicam vno, vigiliis ac laboribus finem non impoſuit, vſque dum æræ Chriſtianæ anno MDLXXIII. Calend. Septembris vita meliore frui cœpit, deſitura nunquam. In beati Nicolai, qui de Campis vulgo dicitur, vt ſtatuerat, humatus eſt.

Fuere tunc complures eruditi & ſpectabiles viri, qui Budæi ſeu mortem, ſeu funus carminibus Latinis & Græcis

condecoraverint, & literariæ in Budæo Reipublicæ calamitatem defleverint. Ex illis omnibus liber propemodum conficeretur. Selegi carmina, quæ Nicolaus Borbonius & Franciſcus Conanus cecinere.

Prior ſic:

Si fas flere Deos eſſet mortalia fata,
Budæum fleret Dea Minerva ſuum.
Flerent & Graiæ pariter, Latiæque Camænæ:
Fleret & abjecta pulcher Apollo lyra.
Gallia tu fleres, tu magna Lutetia tali
Fleres orba viro, delitiiſque tuis.
Fleret Doctorum toto chorus omnis in orbe:
Noſtratum flerent ſecla jacere decus.

Poſterior vero ſic:

Barbariem multos graſſantem viderat annos
In genus humanum Iuppiter, & doluit,
Mercuriumque dedit terris Facundia, cujus
Hanc peſtem humanis mentibus eximeret.
Qui dum juſſa facit, nec vult Deus eſſe videri,
Cognoſcique ſuum numen in orbe timet.
Budæi accepto mutavit nomine nomen,
Erudiitque homines ipſe hominum ſimilis.
Dumque docet Græca Græce, Latiaque Latine,
Divina humanis dum docet eloquiis.
Hunc Europæ, Aſiæque homines, hunc Africa tellus
Audivit, legit, vidit & obſtupuit.
Sed cum jam nihil, aut parum, aut mortale ſonaret,
Nec poſſet numen diſſimulare ſuum:
Hic ſatis eſt, inquit, mortalibus omnibus, omnis
Barbaries dempta, & juſſa peracta Iovis.
Iam valeant homines. redeo ad te, Iuppiter, hæcque
Budæus ſuperos cum loqueretur, adit.

Addenda paginæ 681. *lin.* 18. *poſt* deceſſit.

CAPUT XXXVII.

De Ludovico Borbonio.

LUDOVICUS Borbonius, Franciſci Borbonii & Mariæ Lucemburgicæ filius, & Vindocinenſis Comitis frater, ineunte ſæculo XV. ad regium Navarræ Collegium acceſſit, vt humaniores literas & Philoſophiam addiſceret. Sed quo ſucceſſu, & quanta cum omnium admiratione addidicerit, non referam ego, ſed referet Ludovici condiſcipulus Joannes Raviſius Textor, in Epithetorum Specimine, quod illi dedicavit anno MDXVIII. quo jam erat & Laudunenſis Epiſcopus & Cardinalis Preſbyter. Dedicationis verba ſunt: *Illuſtriſſimo ac digniſſimo Patri Cardinalique Presbytero, inprimis reverendo Ludovico Borbonio.* Et paullo poſt: *Ac propterea non eſſe mihi verendum, ne tu qui a noſtris vitæ Mythologiis feriatus es jampridem & conquieſti, hoc vel aſpernareris, vel tuo quando non dignareris intuitu. Quare cum ex ejus verbis major quædam mihi ſecuritas acceſſiſſet, majeſtatem tuam interpellare non erubui: quandoquidem etiam ita vel fieri oportebat, vel me perpetuo quodam mærore confici: recordatus enim tuæ illius benevolentiæ, qua puerum me tantopere complectebaris, dum ſub eodem Archididaſcalo Ioanne Bolvaco, homine, vt tu ipſe noſti, & ego quotidie experior, inculpatiſſimo, atque etiam ſub eodem præceptore doctiſſimo Ioanne Calvimontio militaremus, multos jam annos male mihi volui, quod tuæ illius modeſtiæ benignæque familiaritatis memorem nullo me teſtimonio docuiſſem.* Et quibuſdam interpoſitis: *Nam præter eas (quas in te vel puero virtutes cognoveram) multa alia ad hoc me impellebant. Videbam, quod raro his contingit, qui ſuo arbitrio fortunam temperant, te publicis omnium rumoribus commendari; & cum Magiſtratibus ampliſſimis eminentiſſimiſque dignitatibus homines plurimum inſoleſcant, te tamen nullo rerum faſtigio, nulla divitiarum, quas ſuppeditat virtus, abundantiæ magis intumeſcere; ſed ſubmiſſius ſem-*

per gerere, modeſtius loqui & ſanctius vivere, quod pleroſque magnæ gravitatis & doctrinæ viros, qui te puerum a primis quidem elementis cognoverunt, ſæpenumero traxit in admirationem, ita ut laudum tuarum præconiis adhuc expleri nequeant. Teſtis ego ſum oculatus, ſummos Navarræ, in qua primum literas ebibiſti, Rectores te ubique gentium tanti facere, ut ſi quem generoſis natalibus puerum ad doctrinam & bonos mores hortari velint, te ſemper ut quandam virtutis effigiem ejus proponunt oculis. Verbis meis fidem faciet Franciſcus Clivenſis, puer ſine fuco modeſtiſſimus, quem tametſi ſuapte natura benignum ac docilem, tui tamen exemplo ut calcari ad egregias cum diſciplinas, tum virtutes animant omnes. Ille maxime felici rerum omnium dexteritate præditus Oliverius Lugdunæus, Doctor Theologus, & infucati homo pectoris apertique ingenii Ludovicus Laſſereus, Petrus item Groſſus, cognomento ſinceræ conſcientiæ: omnes quidem indefeſſi tui ſemper honoris tubicines. Et infra: *Faciet ſaltem, quæ jucundiſſima eſt recordatio, ejus temporis te reminiſci, quo laudis ſtudio (quod commendat Quintilianus) Muſis intendebas, dum tecum & magni adoleſcens ingenii doctrinæque reconditæ Iacobus Oliverius, primarii Præſidis Lutetiani filius, noſque omnes alii condiſcipuli tui de palma contendebamus.* Atque iſta pertinent ad tempus, quo humanioribus literis vacabat. Etenim cum a Grammaticorum Collegio ad Philoſophorum Collegium tranſiit, illorum Communitatem hoſpitio ſuo donare voluit, convenientius præſentia ſua cohoneſtandam eſſe duxit. Qui gerebant curam rei, intelligebant viri prudentes, intelligebat & ipſe Princeps honorem alere artes, omneſque incendi ad ſtudia gloriæ. In acceptis vniverſim documentis & præceptis Philoſophiæ, eos progreſſus fecit, vt anno circiter MDIX. electus fuerit Laudunenſis Epiſcopus, & ad annum MDXVII. conſecratus v. Nonas Maii, & in Cardinalium ordinem cooptatus v. Calend. Junii. Huc ſpectat epigramma, quod Janus Vitalis Poeta Italus de Ludovico cecinit:

Sic Romanus habet merito, Ludovice, Senatus
Neſtora res magnas te ſuadente ſuum.
Et quamvis virtute vales, & lumine claro
Sanguinis illuſtras nobilioris avis:

TTttt iij

Relligio tamen inſignes ſuperaddit honores,
Teque vocat patrem Gallia tota ſuum.

Dignitatem vtramque & ſingulari ſcientia & virtutum omnium ornamentis colluſtravit, & eam ſibi ſemper, non ei ſe oſtendit, alienus ab ambitione, quæ ſolet homines corrumpere. Cum bene atque ex forma ſacrorum canonum Laudunenſem rexiſſet Eccleſiam anno MDXXXVI. judicatus eſt idoneus, qui majorem Eccleſiam regeret, & continuo ad Senonenſem tranſlatus eſt, relicto apud Laudunenſes ingenti deſiderio ſui. Metropolis hæc exigebat Antiſtitem, qui quod Antonius Pratenſis Cardinalis præſtare nequiverat, egregie præſtaret. Deceſſor ille propter geſtum a ſe Francici Cancellarii munus in aula Regis pluſculum, quam in diœceſi commoratus fuerat. Hinc anno MDLIV. generalem convocat Synodum, in qua ſpectantes ad Sacramenta ſeptem, ad feſtorum obſervationes, ad vitam, mores & converſationem Clericorum, & aliæ id genus conſtitutiones editæ ſunt ſub hoc titulo:

Ludovicus Epiſcopus Præneſtinus Cardinalis a Borbonio, Archiepiſcopus Senonenſis, Galliarum & Germaniæ Primas, dilectis nobis in Chriſto filiis, Archidiaconis, Abbatibus, Decanis Chriſtianitatis, Curatis, Vicariis, & aliis Eccleſiarum Rectoribus in noſtris, Eccleſia, civitate & diœceſi Senonenſis conſtitutis, ſalutem in Domino ſempiternam. Conſtitutionum iſtarum liber impreſſus eſt Senonis anno MDLIV. apud Franciſcum Giraldum.

Quanta autem cum cura & ſtudio Conſtitutiones editæ ſint, ita monet: *Requirit muneris a nobis ſuſcepti officium, vt omnia in grege Domini nobis commiſſo digne & debite adminiſtrari cupiamus, curemuſque, vt omnes qui in finibus noſtræ diœceſeos animarum curam ſuſceperunt, ambulent ſecundum vocationem, in quam vocati fuerunt, ac juxta nobis præſcriptas a Patribus traditiones, ab Apoſtolis, aut eorum diſcipulis ſuſceptas.* Et poſt alia: *Ut igitur omnibus in Eccleſiaſtico conſtitutis miniſterio conſultum ſit, majorum noſtrorum inſtitutiones, quas vſui futuras cognovimus, vndique collectas, ad totius Eccleſiæ decorem & ornatum novis typis commiſimus, ab omni errorum labe purgatas. Quas cum ipſi ſtatuerimus, ad amuſſim obſervari*

ab omnibus qui ſub noſtro vexillo militant, etiam inoffenſe teneri præcipimus. Atque vt illorum nobis innoteſcat obedientia, auctoritate noſtra mandamus, vt tam Decani Chriſtianitatis, quam Curati, ſeu eorum Vicarii in hac noſtra Synodo generali proxime ventura, ſtatutorum noſtrorum libros ſibi comparent, vt ſecundum regulam a nobis ſibi præſcriptam ſe poſſint dirigere. Quod ſi in viſitationibus noſtris, aut Archidiaconorum noſtrorum illis deſtituti reperiantur, in illos tanquam mandatorum noſtrorum contemptores animadvertere decrevimus. Sic Ludovicus & diœceſim obeundo & Preſbyteros ac laicos ad officium ſuum revocando, boni Paſtoris numeros omnes implet, vſque dum anno MDLVII. cum Lutetiæ conſiſteret, III. Idus Martias de vita deceſſit. Illius corpus Laudunum defertur, & in choro cathedralis Eccleſiæ ſine inſcriptione vlla ſepelitur: cor vero jacet in ſancti Dionyſii Monaſterio, quod pridem adminiſtrandum ſuſceperat. Ludovici Cardinalis effigies erectæ cuidam impoſita columnæ, conſpiciendam ſe omnibus præbet.

Digitized by Google

REGII

NAVARRÆ GYMNASII PARISIENSIS HISTORIÆ PARS QUARTA

IN TRES LIBROS DISTRIBUTA.

HAc in parte conſilium mihi fuit imitari ſeu Cornelium nepotem, ſeu Plinium ſecundum, ſeu ſextum Aurelium Victorem, quibus librum de viris illuſtribus vrbis Romæ inſcriptum reperio. Interim mea nunc parum refert, cujus vere ſit liber ille cognoſcere; ſed refert plurimum, auctorem niſi omni certe aliqua ex parte exprimere : non exprimam ornate dicendo, ſed breviter. Nam vt is pauca de ſingulis viris vrbis Romæ narrat, quia fortaſſis non habuit plura, quæ narraret; ſic & ego pauca de nonnullis regiæ Navarræ viris, certo quodam genere illuſtribus, narrabo, quia profecto non habui plura quæ narrarem. Utinam alii melioribus numeris diligentiam aliquando expleant meam.

LIBER

Digitized by Google

LIBER I.

Doctorum, qui bene acta vita potius, quam ſcriptis claruerint, ab anno MCCCIV. vſque ad annum MCCCC. Elogium continens.

CAPUT I.

De Alano Gonterio.

ALANUS Gonterius anno Chriſtianæ æræ MCCCXV. Navarrici Collegii apud Pariſienſes Archididaſcalus primus fuit. Hic in ſacra Theologiæ Facultate Doctor permagni æſtimari debuit, vt tunc muneri tanto præficeretur. Id poſtularunt cum regiæ inſtitutionis initia, quæ rebus in omnibus ſolent eſſe auguſtiſſima; tum viri tres clariſſimi Simon Meldenſis Epiſcopus, Ægidius ſancti Dionyſii Abbas, & Guido ſancti Pauli Comes, qui illum præfecerunt. Siquidem ii fuerunt curatores teſtamenti, quod Joanna Navarræ Regina & Philippi Pulcri vxor, Collegii illius fundatrix, anno MCCCIV. conſcripſerat. Verum vt omni ex parte conſtituta Scholarium Domus, & ſervandæ ab illis leges magis ac magis confirmarentur, Avenionem miſerunt Gonterium, ita facturum, vt Pontifex Romanus omnia confirmaret. Joannes igitur XXII. anno MCCCXVII. confirmavit ad VIII. Calendas Februarias. Confirmationis diploma Gonterius Lutetiam retulit in Collegium ſuum, quod vbi rexiſſet annos tres, Maclovienſis Eccleſiæ gubernacula ſuſcepit. Deinde anno MCCCXLVIII. tranſiens in Coriſopitenſem, anno proximo migravit e vita. Profecto, niſi cauſa mutandæ ſedis fuerit admodum neceſſaria, potuiſſet multo honeſtius in ea mori Eccleſia, in cujus gremio conſenuerat, annis ſex & viginti tranſactis: nempe Sedium Eccleſiaſticarum mutatione nihil eſt quod olim acciderit rarius, nihil quod ſacri canones vetent ſeverius,

VVunu

nihil quod faciliores ad damnatam Sacerdotum avaritiam & ambitionem aditus pateſaciat.

Caput II.

De Nicolao Sanjuſto.

Nicolaus, cui cognomen a Sancto Juſto datum eſt, alter fuit magnus Navarrici Collegii Magiſter, & primo circa annum MCCCXVII. quo primus hic Maclovienſis evaſit Epiſcopus, ſucceſſit. Philippus V. Francorum Rex anno MCCCXXI. ad XIII. Calend. Septembris diploma dedit, quo Nicolaum hunc Eccleſiæ S. Quintini Decanum appellat, & Domus Scholarium ab illuſtri Regina conſtitutæ gubernatorem. Nonnulla inſuper ſtatuta corrigit, interpretatur, illique mandat, vt ad talium obſervantiam pro rei dignitate advigilet. Quæ in magiſterio Navarræ geſſit alia, nobis incompetta ſunt. Decanus adhuc agebat anno MCCCXXV.

Caput III.

De Guillelmo Bernardo & Ægidio Pertica.

Guillelmus Bernardus vnus fuit e triginta primis Scholaribus, qui Philoſophicum Navarrici Collegii Sodalitium inchoarunt, Artiſtarum Collegium vocant. Is adepto in Artium Facultate gradu, ad Theologicum ex legibus regiæ inſtitutionis aſcendit, vbi diu multumque exercitatus, Magiſter, mox Cancellarius Pariſienſis evaſit. Philippus Valeſius Rex anno MCCCXXXIII. menſe Decembri Pariſienſes Theologos, ſeu qui forent Epiſcopi, ſeu qui non forent, in Caſtellum Vicenarum coire voluit, ab iiſque definiri, qualis eſſet ſtatus animorum, qui poſt mortem eluendum nihil pœnæ vel purgandum haberent. Cui cœtui Guillelmus interfuit; & quamvis non admodum vetus eſſet Doctor, ante alios tamen, qui pontificali dignitate

non fulgerent, ſententiam dixit. Theologorum reſponſionis initium eſt: *Sereniſſimo Principi & Domino Domino Philippo Dei gratia Regi Francorum illuſtri ſui devoti Capellani, ejuſdem miſeratione, Petrus Patriarcha Hieroſolymitanus, Petrus Archiepiſcopus Rotomagenſis, Guillelmus Bernardi Cancellarius Pariſienſis*, & ceteri, quibus connumeratur Ægidius Pertica, vnus e viginti primis Scholaribus, qui Theologicæ in eodem Collegio Societatis initium fecerunt. Reſponſionis vero ſumma hæc eſt, puros ab omni pœna ſolutoſque animos in cælum evolare, Deum ad plenum viſuros. Guillelmus Cancellarii munus vſque ad annum circiter MCCCXXXVI. exercuit, quo naturæ ſatisfecit.

CAPUT IV.

De Joanne Blangiaco.

ANNI jam erant plures, quod Joannes Blangiacus, Pariſienſis e regio Navarræ Collegio Theologus erat, cum anno MCCCXXXIII. celebris inſtituta eſt de viſione beatifica diſputatio, & contra quam ſentiebat Joannes XXII. Pontifex. Pariſienſes Theologi concorditer determinarunt. Blangiacus interfuit determinationi huic, quæ in Hiſtoriæ noſtræ part. 1. lib. 1. cap. VII. relata eſt, & ſe Archidiaconum Vulcaſſini in Eccleſia Rotomagenſi nuncupat. Is agente potiſſimum Benedicto XII. quicum in iiſdem Theologiæ ſtudiis amicitiam dudum junxerat, creatus eſt anno MCCCXXXVIII. Autiſſiodorenſis Epiſcopus; ſed vir ad contemplandum potius, quam agendum genitus, poſt annos quinque aut ſex Epiſcopatu ſe abdicat, aſſentiente Clemente VI. qui Benedicto XII. ſucceſſerat. Tunc liber atque expeditus Lutetiam Pariſiorum rediit, & in ipſo reditu incidit in febrim, qua carere, & in vita ſimul commorari non potuit: paulatim extinctus eſt, & apud Pariſienſes Cartuſianos quieſcit in tumulo cupreo, qui altaris majoris cancellis circumdatur, vbi Præſulis imago viſitur cum hac inſcriptione: *Hic jacet recolendæ memoriæ Ioannes*

de Blangiaco Rotomagenſis Diœceſis, Doctor in ſacra Theologia, Epiſcopus Autiſſiodorenſis quondam, cujus anima quieſcat in pace, qui obiit anno Domini MCCCXLIV.

CAPUT V.

De Joanne Aſſiaco.

JOANNES Aſſiacus vnus quoque fuit e primis illis Theologiæ candidatis, qui anno MCCCXV. ad regium Navarræ Gymnaſium acceſſerunt, & locum fruendæ ſtatæ attributionis adierunt. Hic ſuo tempore Doctoris ornatus eſt titulo, & tandem Collegium, cujus alumnus extiterat, prudentia & vigilantia ſumma gubernavit. Inter alios docuit viros illuſtres duos, Nicolaum Oreſmium & Joannem Calorem: prior in Philoſophis, Mathematicis & Theologis nomen habuit ampliſſimum; poſterior Pariſienſis Cancellarii officium adeptus eſt anno circiter MCCCXLIX. quo Navarrici Collegii præfecturam depoſuit Oreſmius, & poſt annos vndecim e vivis exceſſit.

CAPUT VI.

De Joanne Calore.

JOANNES Calor e Philoſophica Navarrici Gymnaſii Sodalitate, vbi educatus fuerat, in Theologicam tranſiit ad annum MCCCXLVIII. Hic præceptoribus vſus eſt optimis, Joanne Aſſiaco, Roberto Villeta, Bovino Caunone, & Nicolao Oreſmio, qui tunc continenti ſerie Gymnaſium illud Archididaſcali gubernarunt. Animum ad docendam Philoſophiam appulit, eamque docebat anno MCCCLIX. Sunt qui Calorem Sorbonici Collegii alumnum, adeoque Baccalarium fuiſſe ſcribant. Verum, ſi ita eſt, vt ſcribunt, in Collegium illud progreſſione temporis migravit. Atque vti migraret, quemadmodum alii alias ſæpe, fecit certa quæ-

dam hominum penuria. Is anno MCCCLXIII. aſſecutus eſt Magiſterium. Sed in Actu Theologico, cui Veſperiarum nomen inditum eſt, de rebus diuinis aſſertiones nonnullas tenuit, quarum vnam aut alteram, decernente Theologiæ Facultate, commoda expoſitione lenivit. Id genus operis extat in calce Magiſtri Sententiarum. Hinc aliquanto tempore Cameracenſis Collegii Gymnaſiarcha fuit. Deinde anno circiter MCCCLXXI. Pariſienſis Cancellarius. Quod munus cum gereret, omnium quotquot hactenus in Eccleſia fuerant, ſchiſmatum maximum emerſit. Anno MCCCLXXIX. ad IX. Calend. Junias Carolus V. Rex Francorum juſſit, vt Pariſienſis Academiæ Doctores & Magiſtri congregarentur, eique quid de Clementis VII. electione ſibi videretur, aperte declararent. Huic conſeſſui Calor interfuit, & Facultatis Theologiæ nomine cenſuit, legitimam eſſe Clementis VII. electionem, & Clementi tanquam vero Paſtori obediendum. Ea ſuper re VII. Idus Decembres Petrus Ebredunenſis Archiepiſcopus ad Calorem dedit literas, quibus Urbani VI. electionem nullam eſſe ſignificat, idque conſtare ex actis, quorum exempla mittit, atque ea, vt Regi patefaciat, adhortatur. Literarum exordium ſic ſe habet: *Venerabili viro domino Ioanni de Calore, Cancellario beatæ Mariæ Pariſius, domino & amico cariſſimo. Reverende Pater, domine & amice cariſſime, quia ſcivi vos eſſe caput omnium Pariſius ſtudentium ex officio præcipue veritatem ſequentium, ex doctrina teſtimonium veſtrum, ex perſona fore præcipuum apud dominum noſtrum Regem. Idcirco hactenus diſtuli vobis reſcribere, quid eſſet tenendum de Papatu iſtius Bartholomæi quondam Barenſis.* Deinde ſic concludit: *Orandus eſt igitur Deus vniverſaliter & ſingulariter, vt proſpiciat de excelſo, & viduitati ſubveniat ſponſæ ſuæ, pater & dilectiſſime domine, ſecundum ſcientiam & prudentiam tibi datam. Hæc loquere & exhortare in* CHRISTO JESU *Domino noſtro, qui te multis prodeſſe faciat, & præeſſe tribuat ad ſalutem. Scriptum Avenione* VII. *die menſis Decembris.* Hæ literæ & actorum exempla, quorum facta eſt mentio, aſſervantur in Bibliotheca Cœnobii S. Victoris. Joannes porro Calor Cancellarius ad annum MCCCLXXXI. vivere deſiit.

VVuuu iij

Caput VII.

De Joanne Dampetra.

JOannes Dampetra, ſive de ſancto Deſiderio, Catalaunenſis, Philoſophorum Scholæ regiæ Societatem ingreſſus eſt anno MCCCLII. & ibi præceptorem optimum nactus eſt Bertrandum Cameram, qui tum illi Societati præerat. Conſecutus in Artium Facultate magiſterium, Juris, quam Theologiæ Scholas frequentare maluit; & tum demum anno MCCCLXXI. Virdunenſem Eccleſiam regendam accepit, & quadriennio poſt animum efflavit.

Caput VIII.

De Hugone Bevilaqua.

HUgo Bevilaqua fuit totius pene virtutis exemplar, quandiu per annos amplius viginti Sodalis in Navarræ Collegio manſit, nunc diſcipulus, nunc Magiſter Artium optimarum. In Theologicis, quibus impenſe ſtuduit, collegam habuit & præceptorem Nicolaum Oreſmium, qui citius magiſterii potitus anno MCCCLVI. Collegium illud moderari cœpit. Bevilaqua præceptoris illuſtriſſimi factum executus, Facultati ſacræ nomen adjecit, nec multo poſt pio Caroli V. Regis ſervitio ſe mancipavit. Tunc temporis vnus erat tantum Regis Eleemoſynarius, & qui hujus abſentis vices gerebat, is Subeleemoſynarius vocabatur. Bevilaqua Subeleemoſynarii partes obiit egregie, & quoad ejus fieri licuit, adjuvandis pauperibus vacavit. Id officium ab Rege conſecutus fuerat commendatione Oreſmii, qui Regis puerilem ætatem ad humaniores literas, ad Rempublicam bene gubernandam, & ad pietatis genus omne informaverat. Oreſmius & Bevilaqua æter-

Digitized by Google

num laborum ſuorum præconium ex eo referunt, quod miniſtri extiterint Regis, quem boni omnes Sapientem appellarunt.

CAPUT IX.

De Simonibus Freronis duobus.

SIMONES Freroni duo in Navarræ Collegio, alter patruus, alter nepos, ſuis quiſque virtutibus eluxerunt. Primus Theologiæ Doctor fuit, & Nicolao Oreſmio in Collegii regimine ad annum MCCCLIX. ſucceſſit pridie Nonas Decembres. Quinquennio poſt facta eſt Lutetiæ inquiſitio in eum, qui Marſilii Patavini librum Defenſorium pacis appellatum, Gallico idiomate donaverat. Hic adfuit inquiſitioni, & quid ea ſuper re noſſet, juratus aperuit, & Gallici interpretis, cujus nomen ignorabatur, factum improbavit. Deinde anno MCCCLXXIII. quo jam Theologicæ Facultatis Decanum ageret, curavit, vt Senonenſis Archiepiſcopus ædem Collegii dedicaret. Tum anno ſequenti a Carolo V. Rege literas accepit, quibus ei Rex mandabat, vt in Collegio Præſentationem beatæ Mariæ Virginis celebraret, & celebrandæ exemplum aliis præberet. Factus eſt poſtea Pariſienſis Succentor & Canonicus, eoque nomine ſubſcribit Conſultationis actui, quo anno MCCCLXXIX. ad X. Calend. Junias, poſtulante Rege, Academia tota cenſuit, irritam Urbani VI. & legitimam Clementis VII. electionem fuiſſe: hunc tandem, non illum pro vero Pontifice Romano ducendum. Annos viginti Collegium rexit; ſed inter eos omnes, quos ad Theologiam inſtituit, primas tenet Petrus Alliacus, diſcipulus Magiſtro longe ſuperior, niſi Magiſter felicitatem ſuam diſcipuli gloria metiatur. Anno MCCCLXXXI. ad III. Calend. Sextiles Joanni Laurentio Chavangio locum ceſſit auctoritate Senatus: ſacerdotale nempe conſecutus erat beneficium, cujus cenſus libellas ſexaginta excederet. Hæ tunc

erant leges Collegii, hæc diſciplina, quæ prima illius inſtitutione ſanciebatur.

Alter Freronus nepos Baccalarius fuit, in eoque Theologiæ gradu hæſit, Aurelianenſis Eccleſiæ collegis adſcriptus. Baſilienſi Concilio interfuit, in quo magnæ viſus eſt & ſcientiæ & auctoritatis. Unde contigit, vt Patres illum Nicolao Cuſano & aliis adjunxerint, qui obita Conſtantinopoli legatione, Græcos ad Concilii Romanæque Sedis communionem revocarent. Id acta Concilii teſtantur ad annum MCCCCXXXV. Sic patruus nepotem magiſterio, nepos patruum, niſi merito, certe generalis Synodi miniſterio præceſſit: ſed cum mutuo ſibi ſint decori & ornamento, quod vni datur, alteri non detrahitur.

Caput X.

De Nicolao Laginio.

Nicolaus Laginius bonas artes, vt ea tulit ætas, in Academia docuit diu multumque, & poſtea quo facilius ſacris vacaret Literis, ad annum MCCCLII. regio Navarræ Collegio nomen dedit, exquiſitos ibi ſortitus præceptores Robertum Villetam, Bovinum Caunonem, & Nicolaum Oreſmium, qui per ſeriem Navarræ moderatores ſummi fuerunt. His in gradu ſimilis, & in doctrina non multum diſſimilis evaſit. Tum pro ea dicendi facultate, qua valuit, pias diverſis in vrbibus, & præſertim Lutetiæ conciones habuit, & multos ad Chriſtianam diſciplinam inſtituit, meruitque tandem, vt inter Eccleſiæ Pariſienſis Sodales adſcriberetur. Sub illud tempus extitit, qui Marſilii Patavini librum, quem Pacis Defenſorium nominavit, Gallica interpretatione reddiderit. Id continuo Romanum Pontificem graviter offendit: de interprete Pariſiis inquiſitum quam ſtudioſiſſime. Acceſſitus a judice Laginius, quid ea de re cognoſceret, expoſuit, eamque interpretationem procul abjiciendam eſſe duxit. In hoc negotio ſocios

ſocios habuit Nicolaum Oreſmium & Simonem Freronum, quorum factum prudenter exequeretur.

CAPUT XI.

De Petro Dauzio ſive Dauzæo.

PETRUM Dauzium, ſive vt habent Navarrici codices, Dauzæum, fuiſſe in Artibus Magiſtrum reperio; ſed fuiſſe in Theologia Magiſtrum haud reperio. Non omnes enim qui Theologiæ ſtudent, in ea Magiſtri renuntiantur. Dauzæus Tornacenſis Canonicus cum eſſet, in Epiſcopum electus & conſecratus eſt: ſed quo præſertim anno mihi incompertum. Annus cum volvebatur milleſimus trecenteſimus ſeptuageſimus ſeptimus, Tornacenſem agebat Epiſcopum in Navarræ Collegio, quod eum non tam vt hoſpitem, quam vt contubernalem habebat ſuum. Hoc autem cum ita ſit, niſi falſum, ſaltem incertum eſt, Dauzæi electionem rejiciendam eſſe in annum MCCCLXXIX. vt eam liber *Gallia Chriſtiana* inſcriptus rejicit. Quo tempore exorto jam inter Clementem VII. & Urbanum VI. ſchiſmate, Romana laboravit Eccleſia. In hoc libro ſcribitur adverſus Dauzæum Gandavi ſediſſe alium Epiſcopum, qui Joannes Vanweſtus dicitur. Sed quidquid iſtud eſt, æqualium vel ſupparium auctorum auctoritate nulla confirmatur. Certiora ſunt alia duo, quæ de Dauzæo memoriæ prodita fuerunt, Cartuſianorum Eccleſiam dedicaſſe, & in ſancti Salvatoris Brugenſis Baſilicam Canonicorum Sodalitium intuliſſe annuorum redituum conſtitutione. Vitam naturæ reddidit anno MCCCLXXXVII. & eum ſepultura Franciſcani Pariſienſes affecerunt.

Digitized by Google

CAPUT XII.

De Hervæo Sulvene.

HERVÆUS Sulven, qui anno MCCCLXVIII. Gallicanæ Nationis rationes ac negotia procuraverat, anno MCCCLXXIV. in numerum Theologorum Navarricæ Societatis adſcriptus fuit, & poſt biennium judicatus idoneus, qui Academici Rectoris munus gereret: id prudenter & magna cum exiſtimatione ſui geſſit. Deinde anno MCCCLXXXII. in Theologica Facultate magiſterium obtinuit. Tum vt erat in rebus agendis gnavus & induſtrius, Decani vices obiit in comitiis, quibus inſtaurata eſt adverſus eos, qui deſignandi erant in Theologia Doctores, conſtitutio, quæ non obſervabatur. Nam plerique eorum qui deſignati fuerant in Theologia Doctores, a Pariſienſi recedebant Academia, poſtquam Petri Lombardi Sententias legerant atque expoſuerant; nec ante revertebantur, quam magiſterii adipiſcendi tempus illuxiſſet.

CAPUT XIII.

De Joanne Guignicurtio.

JOANNES Guignicurtius in regio Navarræ Collegio annos ſupra viginti degit, & jure ſtatæ penſionis eſt potitus. Nam anno ſaltem MCCCXLII. Philoſophiam cœpit diſcere, & anno MCCCLXII. in Theologiæ Scholis adhuc verſabatur, & Nicolaum Oreſmium ac Simonem Freronum, Oreſmii proximum in Navarrico regimine ſucceſſorem audiebat. Exin factus Baccalarius Theologici ſtudii curſum abrupit, nec ad magiſterium pervenit. Anno MCCCLXXVIII. Romam ſe contulit, eo fortaſſis ab Academia miſſus, vt quæ & qualis Urbani VI. electio præceſſerat,

certo cognoſceret. Eam porro Lemovicenſes, opinor, Cardinales aliqui proteſtati ſunt omni caruiſſe libertate, & ad eam faciendam ſe ſeditioſiorum hominum vocibus vt violentiſſimis tempeſtatibus concitatos eſſe. Quod Academiæ per Joannem Guignicurtium ſignificaverunt, idque eodem anno ad XII. Calend. Septembres, datis ad illam literis, confirmarunt, quarum initium eſt ejuſmodi : *Miſeratione divina Collegium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, dilectis filiis Rectori, Magiſtris, Doctoribus & Scholaribus Univerſitatis Pariſienſis, ſalutem, & poſt literarum glorioſa certamina æternæ felicitatis bravium adipiſci. Scripſiſſe nos vobis recolimus per dilectum filium Ioannem de Guignicurte, in ſacra Theologia Baccalarium*, & cetera, quorum ſenſum expreſſimus. Hæ autem literæ extant mſſ. in Bibliotheca Cœnobii ſancti Victoris. Circa annum MCCCLXXXVII. inſtitutus eſt Pariſienſis Cancellarius, magnum certe non vulgaris in Guignicurtio meriti documentum: etenim ante illum vel nullus, vel pauci reperiuntur Cancellarii, a quibus Theologi Doctoris nomen ornatuſque abfuerit. Hoc tamen munere vix vltra biennium defunctus eſt : ſiquidem anno MCCCLXXXIX. Petrus Alliacus illud exercere cœpit, non quidem Guignicurtii morte, quia vivebat adhuc anno MCCCXC. ſed aliis titulis, quibus ſacerdotale beneficium, ſeu Eccleſiaſtica dignitas transſcribitur.

CAPUT XIV.

De Stephano Felice.

STEPHANUS Felix anno MCCCLXXIV. Artiſtarum, ſeu quod idem eſt, Philoſophorum Navarræ Societatem inivit, quo tempore Michael Creneius vir congruentiſſimæ diſciplinæ eam regebat. Liberales artes ita perfecte didicit annorum octo decurſu, vt judicatus fuerit idoneus, qui & eas in Navarræ Schola traderet, & tunc ſuccederet Laurentio Guilleto, qui ad annum MCCCLXXVII. Michaeli Crenecio ſucceſſerat. Hinc decennium inſequens to-

tum in docenda Philoſophia conſumpſit vtiliter, & magna cum laude auditores ſuos ad omne pietatis officium inſtruxit. Tum anno MCCCXCII. ſanĉte deceſſit e vita IV. Idus Octobris. Teſtamento cavit, vt in Baſilica ſancti Stephani de Monte conderetur ante illud oſtium, quo inde in ſanctæ Genovefæ Eccleſiam tranſitur: nempe vt illuc tranſeuntium pedibus ſubſterneretur humilitatis gratia, & præſtantiſſimæ ſynoridis Sanctorum Stephani & Genovefæ precibus ſublevaretur: ſic qui vivus vere ſeipſum minuerat ac deſpexerat, minueretur adhuc, ſi fieri poſſet mortuus, & deſpiceretur, memor verborum Chriſti: *Qui ſe humiliat, exaltabitur.*

Caput XV.

De Hugone Lenvoſia.

Hugo Lenvoſia Rotomagenſis adoleſcens Navarræ Gymnaſium ſubiit, ingenuas artes accepit, & annos plures poſtea docendo reddidit. Deinde rerum divinarum ſtudiis indulgens anno MCCCCLXXIV. Magiſter clariſſimus evaſit. Tum anno MCCCCLXXVI. conficiendi magni cujuſdam negotii gratia Orator ab vniverſo Theologorum cœtu miſſus adiit Regem, qui tum Bellovaci manebat. Mox in Rotomagenſis Eccleſiæ Decanum lectus, quam concitaverat exſpectationem ſui, eam mirifice ſuſtinuit ac tuitus eſt. Hinc anno MCCCCLXXXIX. certis de cauſis eundem Theologorum cœtum conſuluit, vbi & ſapientum reſponſa dari, & juris divini peritorum decreta ſanciri noverat, quibus difficillimæ quæque quæſtiones enodarentur, & ſcrupuloſi homines ab religionis anxietate ſolverentur.

CAPUT XVI.

De Ægidio Samſonneto.

ANNUS circumagebatur milleſimus trecenteſimus octogeſimus ſextus, cum Philoſophorum Navarræ Sodalitati nomen dedit. Is factus in Artibus Magiſter ad Theologorum Sodalitatem acceſſit, nec ad conſuetum in Theologia magiſterium pervenit, ſive quia potuit & noluit, ſive quia, quod veriſimilius eſt, occupationes variæ, quibus diſtinebatur, non permiſere. Et primum quidem Trecenſis Canonicus, deinde Eccleſiæ ſancti Benedicti Pariſienſis Paſtor evaſit. Sed dum anno MCCCXCI. certa quædam Petri Alliaci, tunc Pariſienſis Cancellarii, & Eleemoſynarii Regis negotia Compendii gereret, ibi extremum vitæ diem morte confecit.

CAPUT XVII.

De Galeranno Panderſo.

GALERANNUS Panderſus genere Brito, primum Medicus, deinde Theologus Doctor fuit. Anno MCCCLXIX. jam Medicus erat Doctor, cum Simon Freronus, Collegii Navarræ Archididaſcalus, Caroli V. Francorum Regis auctoritate perfecit, vt in eodem, quo die beati Ludovici tutelaris feſtum ageretur, & Latinam ad Magiſtros Theologiæ concionem a Doctore, & Latinam ad Baccalarios collationem Theologiæ a Baccalario fieri Academia permitteret. Ad XV. Calend. Novembres habitus eſt ea ſuper re omnium Academiæ partium conventus, cui Panderſus interfuit, & confectis indulgentiæ literis ſubſcripſit, Medicæ Facultatis perſonam ſuſtinens. Tunc annus excurrebat ſecundus, poſtquam ſe Theologiæ dederat: atque idcirco Navarræ Collegium intraverat, vbi meliores in li-

teras abditus totus conſtitit vſque ad annum MCCCLXXIV. quo magiſterii dignitatem obtinuit. Sunt qui circa annum MCCCLXXXVII. Panderſum ſacræ Facultatis Decanum fecerint; ſed niſi forſan pro Subdecano, vt tunc loquuntur, Decanum acceperint, falluntur. Quod genus officii ei, vt & pleriſque aliis, per electionem obtingere potuit. Sed illud ad tempus dumtaxat gerebatur, cum ſcilicet adeundus eſſet Rex, aut Princeps aliquis, habenda ad ipſos oratio, vel perurgendum grave quoddam negotium, quod egregii cujuſdam quoque Doctoris curam & auctoritatem poſtularet. Quicquid in cauſa, Decani honore non caruit: hoc enim eum prǽditum fuiſſe ſub annum MCCCXCIX. memorant Facultatis ſacræ commentarii. Pariſienſis Canonicus obiit, Eccleſiæque ſuæ libros non paucos legavit, quorum aliqui etiamnum inter veteris Bibliothecæ reliquias aſſervantur.

Caput XVIII.

De Michaele Crenelo.

Michael Creneius a vico Trecenſis territorii cognominatus eſt. Hic in Academia clarere cœpit ad annum MCCCLXVIII. quo publica Nationis Gallicanæ negotia procurabat. Tunc enim ſua vigilantia perfecit, vt Cardinales duo, Nemauſenſis & Morinenſis, cum eſſent Lutetiæ, ſcripto declaraverint, nolle ſe Pontificio diplomate, quod Avenione nuper miſerant, antiquis & vtilibus Nationis moribus incommodare. Quadriennio poſt Philoſophicum Navarræ Sodalitium, cujus inſignis alumnus fuerat, regendum aggreſſus eſt. Quo in munere tantumdem temporis inſumpſit, & ceſſit poſtea, vt Carolum Caroli V. filium inſtitueret. Quamvis animum ad Theologiam appulerit, gradum tamen in ea nullum eſt aſſecutus. Anno circiter MCCCXC. vacantem Autiſſiodorenſis Eccleſiæ ſedem explevit. Carolus VI. eum elegit, cui conſcientiæ ſuæ arcana committeret, agendæ pœnitentiæ legem acceptam

referret. Ad hoc munus acceſſit & aliud, quo Regis eleemoſynis præfuit. Quantæ porro virtutis fuerit, & quanta cum prudentia ſuam adminiſtraverit Eccleſiam, diſcimus ex Nicolao Clamengio, cum in opere de novis celebritatibus non inſtituendis ait: *Annus ecce quartus agitur, ex quo pia ac ſanctæ memoriæ Michael, Autiſſiodorenſis Epiſcopus, ex hac luce ad Chriſtum feliciter migravit, cui in magna devotione & abſtinentia, & multis caritatis operibus vivens ſervierat. Is aliquot annis ante ſuum obitum propter deteſtabiles inſolentias, quas in diebus feſtis fieri videbat, & propter quandam aliam cauſam juſtiſſimam, quam poſterius, Chriſto propitio, commemorabo. Majorem longe partem dierum feſtorum ſynodalibus in illa diœceſi edictis coli conſuetorum, a coarctatione obſervantiæ pia motus conſideratione relaxavit, ſalutarius eſſe exiſtimans, Deoque & Sanctis acceptius, vineam putare, aut propagines ducere, quam inerti torpere otio, crapulæ & ingurgitationi, ceteriſque maleficiis ſuperius explicatis, inſiſtere.* Et poſt pauca: *Non autem vir ille optimus, de quo nobis ſermo eſt, Dominicæ diei celebritatem, quæ tempore Catholicæ religionis Sabbati obſervationi divinitus inſtitutæ ſuccedit, abolendam putavit. Quod nec certe poterat, illas, quantum ſibi viſum eſt, ſufficere, feſtivitates remiſit, quas ſuos in illa diœceſi præceſſores noverat inſtituiſſe: quia id ſcilicet pro temporum populique moribus, ſaluti animarum ſibi creditarum, cujus magnus erat zelator, certiſſime profuturum credidit. Quid illum de novis inſtituendis feſtivitatibus ſenſiſſe credimus, qui veteres, & probatiſſimas, & ante hominum memoriam obſervatas ſubtrahendas curavit. Non ignorabat autem pius ille Epiſcopus, bonas & Deo devotas perſonas in ſua urbe ac diœceſi eſſe ſingulari ſibi amicitia valde familiares, quarum abſit ut ſalutem turbare, devotionemque impedire, feſta illa remittendo, voluerit, cum illarum potius hortatu ac conſilio id factum eſſe credendum ſit: ſed non ſui fuit propoſiti, dum illorum feſtorum obſervationem plebi ad vana proniſſimæ relaxavit, interdicere, ne a ſincera bonorum fidelium devotione piis ſanctiſque operibus inſiſtendo celebrari valerent. Iuſto enim, ut ait Apoſtolus, lex non eſt poſita, ſed injuſtis, impiis & peccatoribus. Utriſque ergo bonis & malis utiliter providit, malos a ſoluta diſſolutione compeſcuit, bonis orandi, meditandi, divina audiendi libertatem non*

eripuit. Neque enim Sanctorum celebritatem ſolito in Eccleſia cultu fieri prohibuit: immo vero contemplationi illis diebus nunc tranquillius & opportunius vacare poſſunt, quam tunc poterant, improborum inquietudine præpediti. An ille eſt pro juſtis & bonis exiguus fructus, quod ſceleratorum compreſſa vanitate ſibi ſcandali, ſibi tentationis, ſibi alicujus lubricæ levitatis computata eſt occaſio. Et poſt alia: *Taceo de moleſtiis, quas clientes inferunt, quas Eccleſiaſtici apparitores, quas illi, qui vulgari nomine captores vocantur, non toto a raptoribus nomine, ſed ſola dumtaxat litera differentes.* Et quibuſdam interpoſitis: *Iſta eſt res, quæ cum ſuperioribus cauſis illum Dei virum, cujus ſupra memini, ad redigendas in exiguum numerum Sanctorum in ſua diœceſi celebritates incitavit. Compatiebatur pius pater caritatis viſceribus affluens, miſerorum calamitati filiorum: quibus poterat ſubſidiis, eis ſubveniebat, ut ſi propter immanitatem temporum nihil illis in poſterum reſervare liceret, continuo ſaltem labore vitam diuturnam, quamvis ærumnoſam, poſſent tranſigere. Videbat illos omnibus indifferenter prædatoribus expoſitos, nihil aliud habere poſſe, niſi quod dietim ſuo labore lucrarentur. Nam quid aliud habere poſſunt, quibus ſua novi quotidie raptores conferunt? Videbat, quo die non operarentur, multos jejunio & inedia conficiendos. Quibus amariſſimis incommodis non commodius occurri poſſe exiſtimavit, quantum quidem ex ipſo erat, quam ſi libertatem illis operandi, raraſque ferias agendi permitteret.* Hæc ille, quibus primum conſtat Michaelem feſtivitates, quas remiſit, pii & prudentis conſilii motu remiſiſſe; deinde paſtoritium munus diligenter exercuiſſe. Hic Epiſcopus anno MCCCCIX. migravit Lutetiæ, & apud Cartuſianos conditus eſt.

Caput XIX.

De Ægidio Campenſi.

Ægidius Campenſis nobili familia ortus Rotomagi, magnas in Eccleſia res geſſit, geſſiſſetque majores, ſi vita longior ſuppeditaſſet. Adoleſcens Lutetiam in Harcuriæ

curiæ Gymnaſium venit, factus vnus ex iis, qui jure ſtatæ penſionis fruebantur. Ad annum circiter MCCCLXXIII. Bibliorum curſum incepit, & quadriennio poſt ad exponendas Magiſtri Sententias ſeſe accinxit; deinde ad Theologicum Navarræ Sodalitium tranſivit: tum anno MCCCLXXXIII. magiſterii Lauream accepit. Annus excurrebat milleſimus treceenteſimus octogeſimus ſeptimus, cum Joannes Monteſonus, Ordinis Prædicatorum deſignatus Doctor, inſtituit diſputationem, qua Prædicatores & Pariſienſis Academiæ Theologos inter ſe commiſit vehementiſſime, & commiſſos in maximam de ſtatu Conceptus Virginis, & de nonnullorum Thomæ placitorum veritate controverſiam adduxit. Monteſoni propoſitiones, qua temeritatis, qua erroris damnatæ ſunt. Monteſonus appellavit Clementem VII. qui tunc Avenione ſedebat, & Pontifex a Gallis legitimus agnoſcebatur. Ægidius Campenſis alter fuit ex iis quatuor, quos Academia, vt ſuum tueretur judicium, ad Romanam Curiam miſit. Id traditur in Hiſtoria Latina Caroli VI. nondum edita, quam ſcriptor æqualis exaravit. *Pariſienſis*, inquit, *Univerſitas veneranda ad appellationem Magiſtri Ioannis de Monteſono improbandam eminentis ſcientiæ viros merito nominandos Petrum de Alliaco, Ægidium de Campis, Ioannem de Novavilla, Ordinis ſancti Bernardi, in ſacra pagina Magiſtros, necnon Petrum de Alainvilla, Ordinis ſancti Benedicti Doctorem in Iure Canonico, ad Romanam Curiam deſtinaverat.* Exinde poſtquam narravit, in Curia diſceptatum fuiſſe triduo, & a legatis Pariſienſibus cauſam Virginalis Conceptus optime defenſam, ſubjicit: *Benedicenda es, Univerſitas, vitis dulciſlua, quæ tales palmites procreaſti. Nam revera ſi qualitati perſonarum dignitates debitæ aptarentur, iſti omnes ad Cardinalatus gradum aſſumerentur.* Biennio poſt Ægidius Campenſis regimen Collegii Navarrici obtinuit, quo duce & auſpice per annos ſeptem præſtantes viri, & cum primis Joannes Gerſo ſtudium emenſi ſunt Theologiæ. Anno MCCCXCIV. Pariſienſis Academia convenit viſura, quid de tollendo ſchiſmate, quod tum Romanam vexabat Eccleſiam, conſilii caperetur, vbi Nicolaus Clamengius Rector Academiæ complures aperuit

vias, quibus ſchiſma tolli & pax Eccleſiæ ſanciri poſſet. Ea de re Clamengius ad Regem & Principes ſcripſit epiſtolam plenam ſucci, plenam auctoritatis. Id Clemens VII. iniquo animo tulit, veritus, ne quæ eo in Concilio deliberata fuerant, ſibi detrimento verterentur. Quo factum eſt, vt Pontifex datis ad Regem literis, Theologos accerſierit Academicæ conſultationis auctores præcipuos, quorum opera in Eccleſiaſticis negotiis vti velle ſe diceretur. Id ſimulationis genus ſuboleverunt illi Theologi, & præſertim Campenſis, qui oblatam a Pontifice conditionem omnes recuſarunt. Anno proximo Rex Campenſem miſit ad Benedictum XIII. qui Clementi VII. nuper defuncto ſucceſſerat. Coram eo & Cardinalibus viginti orationes habuit duas; alteram, quæ & de bono pacis Eccleſiaſticæ, & de Regis Principumque animi affectu graviter juxta & fortiter dixit: alteram, qua propoſitas in Pariſienſi Concilio vias extirpandi ſchiſmatis aperte declaravit. Prioris orationis argumentum ex his Scripturæ verbis duxit: *Illuminare his, qui in tenebris & in umbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.* Poſterioris vero ex his verbis: *Viam veritatis elegi, & judicia tua non ſum oblitus.* Apud Juvenalem Urſinum in Hiſtoria Caroli VI. Hoc eodem anno ad Calend. Januarias Carolus Rex, proceres Regni, Duces, Cancellarius, Alexandrinus Patriarcha, Anglici Præſules & alii Navarræ Collegium adierunt, habitoque ibi conſilio in aula Theologorum pranderunt. Relata in Collegii tabulas expenſa fuit libellarum xv. argumentum ingens frugalitatis, aut rerum ad victum neceſſariarum vilitatis. Aderat Moderator ſummus Collegii, & ea vice Architriclinus Campenſis, quem mox Carolus ad Germaniæ Principes miſit, vt eos ad Eccleſiæ concordiam pertraheret. Anno mcccxcviii. decreta eſt ad Ædem beatæ Genovefæ ſupplicatio, in qua concionem egregiam habuit, & qua ratione deneganda foret Benedicto XIII. obedientia, prudenter expoſuit. Circa annum mccccіv. factus eſt Regi ab Eleemoſynis, & aulæ addictus, Navarricum magiſtratum depoſuit. Nonnulli recentiores eum Regi a Confeſſionibus fuiſſe memoria prodiderunt; ſed expertes teſti-

moniorum veterum aberrarunt. Gervaſianum Gymnaſium, cui piarum largitionum Regis adminiſter præſedit ex officio, moderatorem ſibi ſuis in rationibus vindicat Campenſem. Monſtreletus lib. I. Chronicorum cap. LV. id confirmat, vbi ait eum anno MCCCCIX. menſe Octobri creatum fuiſſe Silvanectenſem Epiſcopum. Verba ſunt: *His ipſis diebus Magiſter Petrus Plaus, Silvanectenſis Epiſcopus, interiit, cui ſubrogatus eſt Magiſter Ægidius Campenſis, Regis Eleemoſynarius.* Hinc brevi ad Conſtantienſem Eccleſiam tranſlatum Joannes XXIII. purpuratorum Patrum collegio adſcripſit; ſed adeptam meritis ſuis dignitatem ornare diu non potuit. Nam anno MCCCCXIII. vita functus eſt Rotomagi, & in Æde primaria conditus cum hoc epitaphio, quod rem ab Italis, qui Ciaconium auxerunt, ignoratam patefacit. *In hac ſepultura jacet bonæ memoriæ, quondam eminentiſſimæ ſcientiæ nobilis vir, Magiſter Ægidius de Campis, de Rotomago oriundus, ſacræ Theologiæ eximius Profeſſor, Epiſcopus Conſtantienſis, ac ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyter Cardinalis Conſtantienſis nuncupatus, qui obiit anno Domini* MCCCCXI. *die* V. *Martii.*

Digitized by Google

REGII
NAVARRÆ GYMNASII
PARISIENSIS
HISTORIÆ PARTIS QUARTÆ
LIBER II.

Doctorum, qui vita bene acta potius, quam ſcriptis claruerint, ab anno MCCCC. vſque ad annum MD. Elogium continens.

Caput I.

De Petro Dierrio.

Petrus Dierrius in Theologicis præceptorem habuit Ægidium Campenſem, & anno MCCCXCIII. magiſterii titulo donatus eſt; deinde biennio poſt in Navarricæ Domus gubernatione ſucceſſit: quo in officio res multas memoria dignas geſſit. Sed in his elucet maxime factum anno MCCCXCVI. communi Sodalium omnium conſenſu decretum, quo prima cujuſque menſis die publicum in Collegio ſacrum pro Rege fieret. Inter eos Sodales, quos ad doctrinam ſacram erudivit, numerantur Matthæus Roerderus Trecorenſis, Reginaldus Fontanus Sueſſionenſis, & Gerardus Machetus Caſtrenſis, poſtea Epiſcopi; Petrus Cantella, Jacobus Novianus, Petrus Nongentinus, Radulfus Porta, Magiſtri omnes in Theologia celeberrimi. Ad annum MCCCCXI. magiſtratu Navarrico abdicavit ſe, ſacerdotale beneficium Pariſiis adeptus in æde regia Palatii. Biennio poſt aut circiter interfuit conventui, in quo Joannis

Parvi dogmata cenſoriam notam exceperunt. Dierrius ea quidem judicavit erroris plena; ſed vtrum reipſa interponendum eſſet judicium, hæſitavit. Movebatur commentario, quod Liranus ad caput XIII. Matthæi appoſuit: hoc autem loco dicitur *tolerandos eſſe nonnunquam hæreticos, vbi a Catholicis ſecerni nequeunt, aut vbi ſchiſmatis periculum & civilis diſcordiæ metus immineret.* Pariſienſium Theologorum Decanus fuit, & vivebat adhuc anno MCCCCXXIX. quo Facultas Theologiæ plures Joannis Sarraceni Dominicani de poteſtate Eccleſiaſtica propoſitiones damnavit III. Calend. Apriles.

CAPUT II.

De Petro Cantella.

PETRUS Cantella poſtquam Ægidio Campenſi magno Navarræ Moderatore diu meruiſſet, anno MCCCXCV. Bibliorum curſum inchoavit: quo perfecto Petri Lombardi Sententias exquiſitiſſimis meditationibus expoſuit; deinde creatus anno MCCCCIII. Magiſter operam ſuam omnem in habendis ad populum concionibus poſuit. Ad annum MCCCCVIII. quod Benedicti XIII. partes defenderet, in odium Academiæ & offenſionem incurrit. Academia ſcilicet a Rege petiit, vt fautores quidam Benedicti, quem Gallia non amplius agnoſcendum pro vero Pontifice decreverat, cuſtodiis continerentur. Petrus Cantella ex eorum numero fuit; ſed ejurato poſtmodum Benedicto, in gratiam rediit cum Academia. Jam Pariſienſis erat Canonicus, cum habitum eſt Lutetiæ Concilium, in quo Joannis Parvi aſſertiones, non populari quadam trutina, ſed aurificis ſtatera examinatæ fuerunt. Cantella interfuit, & ad eas cenſoriæ ſeveritatis notam adjecit. Tum ſub illud tempus, quod in annum MCCCCXIII. incidit, vt fortunam in aula vtramque experiretur, Carolo VI. Regi factus eſt a Confeſſionibus. Quo nomine Nicolaus Clamengius epiſtolam ad eum ſcripſit CXXIII. *Quamvis,*

inquit, *tanta inter nos, vt memoriter tenes, fuerit in minoribus annis familiaritas, quanta inter unius Collegii incolas atque ſtudii profeſſores eſſe poteſt; tamen ex quo regiæ confeſſionis auditorem te fieri contigit, nulla prorſus vſque hos dies occaſio incidit, qua pro meorum aliquo neceſſariorum quicquam a te peterem: ſemper tamen pro noſtra ſingulari amicitia, quæ procedente tempore nequaquam, vt puto, remiſſa eſt, indubie credidi, ſi quando ſors caſum attuliſſet, vt aliquid ex te non iniquum poſcerem, te ad obtemperandum meis poſtulatis, pro quanto fas adeſſet, non imparatum fore. Ecce autem caſum ipſum præſens dies attulit: eſt quidem puer ingenioſus ac bonæ indolis germanæ meæ filius, quem in illo noſtro alumno Collegio, in quo diutius pariter eruditi atque educati fuimus, parentes maximis optant votis eſſe collocatum, ſperantes ex illius Scholaſticæ Domus, tum laudabili inſtructione, tum probatiſſimis moribus nato ſuo non mediocres tota ſua ætate reliqua fructus obventuros.* Et poſt alia: *Peto igitur a tua præſtantia majorem in modum, quo petere valeo, vt grammaticas illi juvenculo burſas in memorato Collegio, cujus ad te ex officio Confeſſionis, cum burſarum collatione diſpoſitio pertinet, meæ hujus primæ petitionis intuitu conferre velis, & non confundas me per repulſam ab exſpectatione mea, & a ſpe, quam jamdudum de te concepi.* Sic Cantella ex Navarrici Collegii alumno patronus ejuſdem & ſupremus gubernator evaſerat. Hoc autem piacularis Sacerdotis munus vſque ad Caroli mortem retinuit, atque erga Carolum VII. aliquandiu exercuit, quod Pariſienſium Rationalium commentarii declarant.

CAPUT III.

De Henrico Chicoto.

HENRICUS Chicotus in iis habendus piis Theologiæ Magiſtris, qui ineunte ſæculo XIV. curarunt, vt apud Chriſtianos Joſepho Deiparæ ſponſo peculiaris cultus & officium ſacrum tribueretur. Tres ejuſmodi Theologos Navarræ Sodales invenio, Henricum Chicotum, Petrum Alliacum & Joannem Gerſonem: ii quanquam erant

omnes coætanei, primus tamen annis aliquot ſecundum, & multis tertium in Philoſophiæ & Theologiæ ſtudio præceſſit. Sed quia in tradendis ſcientiis liberalibus cunctari diutius voluit, vtrumque ſecutus eſt Doctoris gradu, qui in annum MCCCC. incurrit, & vitæ ſuperſtitem reliquit. Ergo Chicotus cum legiſſet nonnulla, quæ & in eam rem Gerſo ſcripſerat, tum alia id genus ſcripſit ampliora, quæ volumine continerentur vno, apud ſe propoſuit, in Carnotenſem Eccleſiam, cujus erat Canonicus, beati Joſephi cultum & venerationem inducere: & quo facilius induceret, teſtamento ſanxit, vt loco ſacrorum funebrium, quæ annuis reditibus aſſignari ſolent, beati Joſephi memoria celebraretur. Hanc hiſtoriam fuſe narravit Joannes Gerſo, cum ad Dominicum Parvum, ſuum in Grammaticis præceptorem, Pariſienſem Theologum, & Carnotenſis Eccleſiæ Cantorem, quem Chicotus teſtamenti curatorem fecerat, e Conſtantienſi Concilio ſcripſit. Gerſonis verba ſunt: *Meminit veſtra devotio, quemadmodum piæ & claræ recordationis Magiſter Henricus Chicoti, Canonicus olim & compatriota veſter, motus affectu ſpeciali ad virginale conjugium Ioſeph cum Maria, poſtquam in vita ſua ſcripſerat diſerte & ſapienter in vno volumine ſuper hac materia, poſtquam inſuper mecum benigne contulerat: tandem in vltima qua obiit ægritudine, ſanus mente voluit in teſtamento ſuo, loco obitus ſui, ſicut moris eſt in Eccleſia celeberrima & antiquiſſima Carnotenſi, vbi Canonicus erat, & domum habebat, quod aliqua ſolennis commemoratio de prædicto Ioſeph fieret, ſciens, quod laus ejus, laus Mariæ eſt.* Et poſt alia: *Valet pro mortuis ſervitium nedum pro mortuis ordinatum, ſed aliud quodlibet Eccleſiaſticum obſequium, dum adeſt & fertur ad hoc intentio miniſtrorum.* Sed cum metueret, ne morte præventus, indigeſtum relinqueret officium novum, quod meditabatur, digerendum veteri amico Joanni Gerſoni prudentiſſime commiſit: id ipſe Gerſo in ceteris epiſtolæ verbis teſtatur. Quicquid autem Chicotus de officio beati Joſephi compoſuit, vel periit, vel adhuc in Bibliothecarum forulis delitеſcit.

CAPUT IV.

De Joanne Maraia.

JOANNES Maraia in Navarræ Collegio Sodalis annos egit decem & ſeptem, ſive dum ab Joanne Gerſone Philoſophiam, ſive dum ab Ægidio Campenſi & eodem Gerſone Theologiam hauriret, ſive tandem dum alios ad vtramque ſcientiam informaret. At decimus ſeptimus ille annus erat Chriſti milleſimus quadringenteſimus quintus, quo in ſacra Facultate ad Magiſtrorum ſuorum ordinem & cœtum acceſſit. Hinc cum aliis in vrbibus, tum Lutetiæ Pariſiorum ad populum dixit, & maximam ex eo ſibi dignitatem quæſivit. Eum in ritibus ſacris ducem & myſtagogum habuit Nicolaus Clamengius: quo nomine vir dotibus magnis eminentiſſimus illum ſalutat in epiſtola ad Gerardum Machetum CXIX. *Vale*, inquit, *& Ioannem noſtrum de Maraia meis verbis ſaluta, qui meus, vt noſti, in Chriſto inſtitutor fuit, ſacerdotaliſque miniſterii, & Miſſæ primum celebrandæ meritum docuit.* Sic Maraia ſuo erga virum tantum miniſterio auxit gloriam, & nominis immortalitatem eſt conſecutus.

CAPUT V.

De Jacobo Noviano.

JACOBUS Novianus Remenſis, quem ab adoleſcentia in Navarræ Collegio ſocium eundem, & poſt ſuum obitum laudatorem habuit Nicolaum Clamengium, virum maximæ cum integritatis, tum eruditionis. Novianus anno MCCCCI. rexit Academiam, & Philoſophiam docuit acutiſſime, & anno MCCCCVIII. renuntiatur Magiſter in Theologia, & aliquanto poſt honeſta cupiditate ductus perrexit in Italiam,

liam, vt Romam & celebriores vrbes alias inviſeret; ſed cum verſaretur Bononiæ, morbo correptus interiit. Clamengius acceptam ſeu fama, ſeu literis mortem proſa & verſu luxit, atque vt ſibi & cuidam amico condoleſceret, in brevi quaſi tabella totam vitæ Noviani imaginem ſcribendo amplexus eſt. Sic autem ad Jacobum Burreium proſa ſcripſit in epiſtola LXIX. *De morte optimi Iacobi nobis ambobus amiciſſimi, quando primum nunciata eſt, vehementer conturbatus ſum, lacrymaſque non continui, tanti viri caſu acerbo percuſſus, quem etſi vitæ honeſtate, morum gravi maturitate, devoto ad Deum affectu, pio ad omne bonum zelo, in partem ſortis electorum cenſeo veriſimiliter adſcriptum; graviter tamen fert animus tantum lumen noſtris tenebris, noſtriſque caliginoſis temporibus ereptum, qui velut lucerna ardens & lucens (vt de Chriſti Præcurſore dictum eſt) poterat ampliſſime & ſaluberrime in domo Domini radiare, noctiſque vmbram & errorum nebulas a cæcis hominum mentibus, doctrinæ ſuæ jucundiſſimæ clariſſimo fulgore diſcutere; ſed vereor ne noſtri dies turbidi, & ſua obſcuritate gaudentes, ſuiſque nimium tenebris delectati, tanti viri luce fuerint ac vita indigni, ſicut de quibuſdam ſcribit Apoſtolus, quibus dignus non erat mundus.* Deinde carmen ſubjecit elegiacum, ex quo quæ ad Hiſtoriam faciunt, hæc deſcribo:

Materiam mors ſæva dedit, juſtumque dolorem,
Et ſiccis lacrymas addidit illa genis,
Quæ florem egregium, Cleri jubar atque Sophiæ
Abſtulit infelix Gallica terra tibi.
Te loquor, o Iacobe, fama celebrate ſuprema,
Ediderat mundo quem Novianus ager.
Quis te laude prior, meritis præſtantior, alta
Celſior in ſpecula Numinis, ac ſuperis?
Te nullæ rerum penitus latuere tenebræ,
Natura & ſtudiis ceſſerat ipſa tuis.
Abdita ſcrutari noras, & pandere clauſa,
Ipſe acies penetrans, pervia quæque dabat.
Tu quæſitorum ambages, nodoſque ſciebas
Argumentorum ſolvere difficiles.
Te mores Socratem faciebant, alta Platonem,
In Phyſicis fueras magnus Ariſtoteles.

Auguſtinus eras, arcana divina videndo,
Et vocum liquidis hoc referando notu.
Tu præceptor eras ſummus, te cuncta colebat,
Te Schola mirificis vexit ad aſtra modis.
Quid loquor eloquium clarum, dulce atque diſertum,
In quo vix aliquem liquerat eſſe parem?
Quid referam moreſque graves, moreſque modeſtos?
. . . .
Cetera virtutum quid perſequar agmina longe,
Nobile quæ pectus incoluere ſuum?
Regia Pariſius, docta & Gymnaſia plorant,
Lugeat & tantum pagina ſacra ducem.
Triſtior & gemitus imo de pectore ducat
Natalis tellus, quæ tulit ipſa virum.
Heu tibi, Remorum regio, fœcunda virorum
Clarorum, & magni dotibus ingenii.
Rara virum ventura dabant, cui ſecula talem
Qualem fata modo ſurripuere tibi.
Plange, quod hunc juvenem mors immatura peremit,
Rupit & ante diem ſtamina parca ferox.
Te quoque flere docet, Bononia, quod perit in te,
Quamquam te decorent pulvis & oſſa viri.

Epitaphium.

Conditur hic Iacobus Noviani ruris alumnus,
Septenis florens artibus ingenuis.
Philoſophus ſummus, præluſtris canonis almi
Scrutator, mero præditus ingenio.
Gallus gente, ortu Zenicus, ſtudioque perenni
Eloquio clarus, Bononis occubuit.

Hæc Clamengius, cui ex auctoribus aliis nihil habeo, quod adſcribatur, vel adſcribi poſſit a doctrina illuſtrius, vel a morum probitate auguſtius.

CAPUT VI.

De Reginaldo Nobili.

REGINALDUS Nobilis a familia, Fontanus a vico Campaniæ, quæ eſt in Belgica ſecunda, natali ſolo cognominatus eſt. Hic a puero in tribus Navarræ Sodalitiis educatus anno MCCCCVIII. Theologi dignitatem accepit. Summam inierat cum Nicolao Clamengio amicitiam, a quo cum propter virtutes alias, tum propter ornatum ſcribendi genus laudatur in epiſtola, quæ ad eundem eſt XL. Sic autem loquitur: *Nec ingratum mihi illud accidit, quod tui in illis* (literis) *animi gravitatem, magnitudinem, frugalem mediocritatem, non anxiæ cupiditati obnoxiam proſpexi, nec exiguo me præterea res illa effecit gaudio, quod tuæ accuratæ orationis copioſam elegantiam ſolidis jam radicibus nitentem illic animadverti, quæ plurimum ſibi exercitio, ſi ibi operam dederis, incrementi adjiciet, fructumque tibi cum dignitate non digniſſimum adferet. Super omnia illud placuit tui ſinceriſſimi amoris certum indicium, quod ea, quæ prima ſpecie arguendo ducebas, ne quid ſiniſtrum de amico, leviter aut temere credere videreris in æquiorem partem, tanquam ipſe te experiri vellem, detorſiſti.* Joannes Gerſo harum rerum non ignarus illum dedit aliquando vicarium ſuum, qui Cancellarii Pariſienſis munus exerceret, eo fortaſſis tempore, quo ad Piſanum profectus eſt Concilium, vel alia Eccleſiæ negotia procurabat extra Lutetiam. Ineunte anno MCCCCXII. Reginaldus Navarrici Collegii præfecturam obtinere conatus eſt; ſed Radulfus Porta interceſſit, ideoque lis inter eos mota eſt, quam ne in foro perſequerentur, Clamengius epiſtola XCIV. diſſuaſit, vbi Reginaldum ſic interpellat: *Attende, quæſo, quam felicibus auſpiciis pro domo illa nati eſtis, qui in illam pacatiſſimam domum, in qua ad hæc vſque tempora vna mente, vno animo, vna amiciſſima fraternitate vivebatur, primi virus turbationis, ſchiſmaticæque controverſiæ intu-*

Digitized by Google

liſtis. Reginaldus cauſa cecidit; ſed vtrum judicio vel arbitrio, me latet. Interim quin antea & hocce tempore præpoſitus cuidam Eccleſiæ fuerit, & Parochum egerit, non dubito. Id Clamengius ſignificat in epiſtola XL. ſed Pariſiiſne, an alio in loco deprehendere non potui. Anno MCCCCXXIV. in Sueſſionenſem Epiſcopum lectus eſt, & Lutetiæ conſecratus v. Nonas Maias. Quo in munere quanta cum pietate & diligentia ſe geſſerit, cum bella graſſarentur civilia, Clamengius epiſtolis multis declarat. Hinc eum de vaſtata Sueſſionum vrbe, de communibus Regni miſeriis conſolatur. Harum cauſas commonſtrat eſſe depravatos hominum mores, & vt fieri ſolet, digitum ad fontes intendit. Perſpicacem ejus providentiam laudat, & ad dignam Epiſcopo patientiam hortatur, ſicque epiſtolam XXXII. concludit: *Vale, & quanto præſtantiorem ex pontificali auctoritate gradum ſortitus es, tanto ad ampliorem patientiam teipſe inſtituere atque confirmare ſtude.* Inde monet, vt dignitatis & gradus memor ſit, ex eoque malum omne probat ortum eſſe, quod Præſules aliique viri Eccleſiaſtici ſe in exequendis muneribus parum idoneos & ſedulos oſtenderint. Sed omittere non poſſum, quæ in epiſtola CXXXIII. Reginaldum attinent. *Perſpice*, inquit, *Pater & Paſtor, ſapientum etiam judicio ſagaciſſime, ne tu, qui & paſtorali miniſterio, & ſacræ inſuper Theologiæ gradu inſignis celeber animarum medicus eſſe noſceris, tuæ ſortis & gradus immemor, aut ab infirmo, cui mederi debueras, antidotum poſcas, aut ab ove, quam conſolari atque a lupo defendere, ſubſidium implores.* Et poſt alia: *Amor immoderatus divitiarum, cum in cunctis ſit hominum generibus vituperabilis, in Epiſcopis tamen longe reprehenſibilior, cum facultates ipſorum bona pauperum ſint, domuſque Epiſcopalis commune egentium perfugium eſſe debeat: quod quia per ſuperiores Epiſcopos tenaces & cupidos, & pecuniarum amatores minime factum eſt, inde merito in Eccleſiam & ejus capita celeſtis exarſit & perſeverat, atque jugiter ingraveſcit iracundia. Quis in univerſo Regno ille Paſtor eſt, niſi forſitan tu ille es, qui gregem ſuum paſcere curet, aut etiam noverit, imo qui lana & lacte non aſſidue ſpoliet?* Magna ſine dubio commendatio eſt, Antiſtitem præferri ceteris fide,

conſtantia, magnitudine animi, in Eccleſiam amore. Harum virtutum omnium apparatu ornatus vixit, & anno MCCCCXLII. devixit Nonis Septembribus.

CAPUT VII.

De Joanne Templio.

JOANNES, cui cognomen a Templis impoſitum eſt, patria Tricaſſinus, magnitudine rerum geſtarum & commendatione virorum illuſtrium enituit. Hic circa annum MCCCCVI. Navarrici Collegii Sodalitate donatus, factus anno MCCCCXIV. Gallicanæ Nationis Procurator IV. Nonas Junii, eo devenit ſcientiæ, vt Theologiæ prærogativa cum eſſet tantum initiatus, anno eodem MCCCCXIV. Academiæ viſus ſit digniſſimus, qui Gallicanæ Nationis Orator ad Conſtantienſe Concilium mitteretur. In cœtu Patrum id præſtitit Baccalarius, quo nihil Doctor alter melius præſtitiſſet, aut ſapientius. Ingenuas vero bonaſque artes ita coluit, vt hoc ſtudium in Theologo magni æſtimatum fuerit, eoque majoris, quod alii negligerent, atque opice & barbare loquerentur. Quapropter a Clamengio laudem accepit non mediocrem in epiſtola CXXII. *Placuerunt*, inquit, *mihi tuæ literæ ad eloquentiam apti ingenii, illiuſque non inſuavis modeſtiæ, quam vultu ſimul ac geſtu profiteris, mutis etiam apicibus teſtatrices: nec te vereri oportet, ſi frequentiores illæ advenerunt, nec mihi oneri aut tædio ſint, conſolationi potius (mihi crede) voluptatique erunt, nec quicquam eſt, quod mihi acceptius poſſis efficere; quam ſi ad me crebrius aliquid ſcribas de tuorum fructu ſtudiorum, quæ tibi & ceteris multis opto profutura. Sicut enim non nobis ſolis, vt ait auctor eximius, nati ſumus, ſed ortus noſtri partem patria ſibi vendicat, partem amici: ita etiam nec ſolis nobis aut ſtudere debemus, aut ceteros labores ſubire. Quid enim illo poteſt homine eſſe abjectius, aut contemptibilius, qui ſibi ſoli ſe natum putat, ſibi vivere inſtituit, laborare, negotiari, opes ac divitias acquirere, qui nullum juvat, nulli ſubvenit, nulli etiam cognato vel ſanguine proximo*

humanitatem aliquam impendit? Sane ſi quis talis eſt, cum humanitatem exuerit, non tam homo ille cenſendus eſt, quam fera crudelis. Et quibuſdam interpoſitis, epiſtolam ita concludit: *Vale, & cum Theologicæ Facultatis non lateat officium eſſe, verbum Dei ſeminare, vel diſſeminare, errantes in viam veritatis oves revocare, plebem ad ſalutem trahere, illis præcipue ſtudiis, per quæ iſta & noveris & poſſis efficere, inſiſte: alioqui niſi hæc feceris, vide magis ad periculum, quam meriti culmen Theologus ſis.* Sic Templium exhortationibus ſuis fovet & laudibus efficit, vt plurimum laudandus ille videatur.

CAPUT VIII.

De Reginaldo Goberto.

REGINALDUS. Gobertus pietatis eximiæ & non contemnendæ eruditionis exemplum fuit. Hic cum circa annum MCCCLXXXIV. in Artiſtarum Navarræ veniſſet Sodalitium, in Dialecticis & Philoſophicis ita profecit, vt Magiſter effectus alios poſtea ſumma cum laude docuerit. In eo ſane doctrina, ſed pietas magis effloruit. Quare cum doceret, magnam diſcipulorum partem ad mundi contemptum & vitam in Monaſteriis religioſe ducendam pertrahebat. Id Pariſienſis Cancellarius ſcriptum reliquit in ſermone de ſancto Ludovico Navarrici Collegii patrono. *Magiſter*, inquit, *Reginaldus Gobert, vix aut nunquam legit, aut audiit lectionem apud ſuos diſcipulos, quin ſalutis immiſceret verbum & vehementer inculcaret, adeo vt magna pars Scholarium ſuorum in magnos & religioſos viros evaſerint.* Hæc ille, quocum Gobertus aliquandiu vixit, & in quo juſtum ſine mendacio candorem omnes ſemper agnoverunt. Igitur vt Magiſtros, ita & diſcipulos cum morte æterna gloria conſecuta eſt.

CAPUT IX.

De Joanne Ballivo.

JOANNES Ballivus Pruvinenſis fuit is adoleſcens, quem fortuna & induſtria bearunt. Fortuna quidem, cum illi in Navarræ Gymnaſio, cujus alumnus erat, excellentiſſimos dedit præceptores Petrum Alliacum & Ægidium Campenſem, qui ambo ſummi Navarræ Magiſtri, ambo ſummi Præſules, ambo ſummi Cardinales extiterunt: induſtria vero, cum hinc anno MCCCC. factus eſt Doctor in Theologia; inde in Collegium Canonicorum Eccleſiæ ſancti Quiriaci Pruvinenſis aſcitus, & ejuſdem poſtea Collegii princeps. Atque ita quod paucis contingit, virtute & doctrina effecit, vt in patria ſua magno in pretio & honore haberetur. Præterea grati vir animi fuit, & de publico ſolliciti: quibuſdam libris, & cum primis codicibus ſacris Bibliorum Navarræ Bibliothecam auxit.

CAPUT X.

De Joanne Rouvraio.

QUIBUS annis Joannes Rouvraius in Theologicum Navarræ Sodalitium admiſſus, & renunciatus in Theologia Magiſter, incertum. Quidquid id eſt, referri debet ad tempus illud, quo & Angli Burgundioneſque regale Collegium expilarunt, & Facultatis ſacræ commentarii vel nulli ſunt editi, vel ſi qui editi, interciderunt; ſed certum eſt Rouvraium illuſtrem fuiſſe Theologum, eumque Navarræ alumnum. Gerardus Machetus Caſtrenſis Epiſcopus Carolo VII. a Confeſſionibus id omnino teſtatur pluribus in epiſtolis, quas ad ipſum dedit: quem nunc *perlucentis ſapientiæ & ſacræ ſapientiæ*, nunc *cæleſtis ſapientiæ, &*

Apoſtolicæ doctrinæ, nunc *ſpiritualis doctrinæ & dignæ ſapientiæ virum, & Catholicorum dogmatum Profeſſorem clariſſimum* appellat. Sed abſolvit omnia in epiſtola, quæ ſic ſe habet: *Viro digne commendabili, & ſane honorando Magiſtro Ioanni de Rouvrai, ſacrarum Literarum & Evangelicæ doctrinæ Profeſſori probatiſſimo, fratri & domino & Magiſtro jugi memoria recolendo.* Et quibuſdam interpoſitis: *Certo comperi id multis numerantibus, vos Arreſtum reportaſſe a Curia Parlamenti in facto Curæ beati Gervaſii. Qua in re congratulor, & placet digna talis merita & honeſta proviſio: ſuper magiſterio deliberandum erit. Scio quod dixi vobis Pariſius, & memoria teneo: ſollicite agite officium veſtrum, vt de veſtra vigilantia ſemper audiam proſpera, ac vigilantiam omnem adhibete ſuper gregem. Perplacet quod dies ille feſtus patroni noſtri beati Ludovici cum lætitia ſpirituali & multa honorificentia peractus eſt. Salutate totum gregem, puſillos & grandes.* Hæc in Hiſtoriæ part. III. lib. II. cap. II. vbi nonnullarum Macheti epiſtolarum inſcriptiones exhibentur.

CAPUT XI.

De Joanne Ricardo.

JOANNES Ricardus ſuis non caruit ſeu doctrinæ, ſeu Eccleſiæ honoribus, quos diuturnitas temporum, & fama rerum liberaliter exceptura eſt. Hic ſimul atque apud Navarram omni & humaniorum literarum & Philoſophicarum inſtitutionum doctrina excultus fuit, in eadem Domo Artium Collegium ab anno Chriſti MCCCCVI. vſque ad annum MCCCCXI. rexit, & commiſſos ſibi juvenes ad Philoſophiam præclare erudiit; deinde ſuas curas & cogitationes in Juris Canonici ſtudio defixit. Quod vbi perdidiciſſet, continuo in Juriſperitorum cœtum aſcitus eſt. Hinc ævi progreſſione celebris, & in hominum ſermone cum eſſet, Canonicus & Archidiaconus Sueſſionenſis inſtituitur: laudabilis quidem, quod priuſquam inſtitueretur, eo nomine dignus evaſerat; ſed multo laudabilior, quod perſe-

perſeveraverit, & datos in ſuam ſollicitudinem Curiones ſemper in officio continuerit. Etiam ſenex Antiſtiti oculus fuit acutiſſimus, qui obſervandam ab omnibus diſciplinam Eccleſiæ circumſpiceret. Inter mortales adhuc verſabatur anno MCCCCXLVIII. quo de nonnullis Navarrici Collegii inſtitutionibus & moribus quæſitus, id quod ſuo tempore res erat, publicis tabulis declaravit.

CAPUT XII.

De Joanne Craſſo.

JOANNES Craſſus Trecenſis, primus Navarricorum Artiſtarum Hypodidaſcalus fuit, quem, cum Didaſcalus non ſufficeret, gubernatores ſummi regiæ Domus ſapienter inſtituerunt anno MCCCCIV. ad VIII. Idus Quintiles. Hic in illa Domo ab ineunte ætate liberaliter educatus erat, & jam aliquid de Theologiæ exercitationibus deguſtaverat, cum novum iſtud docendi munus accepit. Quod vbi diligenter tenuiſſet, circa annum MCCCCXI. ex Hypodidaſcalo factus eſt Didaſcalus ſeu Magiſter Sodalitii Artiſtarum, & illud difficillimis Galliæ, & præſertim Lutetiæ, temporibus adminiſtravit. Tum ipſa fama, quæ de Craſſi pietate & prudentia percrebuerat, cum magnam eſſet laudem conſecutus, illum Trecenſis Eccleſia in ſuum Decanum concordiſſime legit. Vivebat adhuc honore ac nomine illuſtris ad annum MCCCCXLVIII. quo quis eſſet ſuo tempore nonnullis ſuper rebus ſtatus Collegii Navarræ, juratus pro teſtimonio dixit.

CAPUT XIII.

De Joanne Moleone.

JOANNES Moleo, ſeu de Monte Leonis, poſtquam ad annum MCCCCXIII. Pariſienſis e Navarra Theologus renun-

AAAaaa

ciatus eſt, ſtatim in Joannis Ducis Burgundiæ familiam tranſivit: illi fuit a ſacris largitionibus, conſiliorum inſuper adjutor & adminiſter. Joannes Juvenalis Urſinus in Hiſtoria Caroli VI. teſtis eſt, Moleonem anno MCCCCXV. veniſſe Lutetiam, & ab eo Duce literas dediſſe Picardorum Nationi, quæ alterum in Academia locum tenet. Præterea Urſinus ſummatim perſtringit capita quatuor, quæ iis in literis fidem nuntio adrogantibus continebantur; ſed ea recenſere mei non eſt inſtituti. Huc adde, quod non omnia Burgundionis facta, ipſius ſummis officiorum in Regnum teſtificationibus poſtea reſponderint. Anno enim MCCCCXVIII. Lutetiam occupavit, plurima edita cæde: & quia Navarrici Gymnaſii Sodales ſenſerat adverſarios, Gymnaſium expilari juſſit, præter Sacellum & Bibliothecam, quæ duo ſarta tecta ab omni detrimento conſervavit. Ea tunc fuit rerum ſacrarum ac literarum reverentia, vt ſceleratiſſimorum quorumque militum ferociam & impetum compreſſerit.

Caput XIV.

De Radulpho Porta.

Radulphus Porta nobili genere ſuſceptus eſt Halenæ in Cenomannorum vico, quem ille & Joannes Brevicoxa clarum & illuſtrem effecerunt. Is anno MCCCCVI. ad Theologicum Navarræ Sodalitium acceſſit, & exeunte anno MCCCCXI. quo Petri Lombardi ſententias interpretabatur, magiſterium eſt adeptus. Quibus vero in ſtudiis præteritæ vitæ tempus contriverat, Brevicoxa memoriæ prodidit in Actu Veſperiarum illius. *In Facultate*, inquit, *Artium annos duodecim verſatus, Domi pueros docebat, foris diſcebat Theologiam, mane & veſpere Artes in vico legebat.* Quæ omnia Radulphum ad magnam nominis ſui commendationem ac celebritatem perduxerunt. Hujus rei teſtis locuples occurrit Clamengius in epiſtola LXXI. qua illum & ad multam Scripturarum meditationem, & ad in-

ſtituendas conciones impellit. *Hactenus*, inquit, *Scholaſticis exercitiis cum nomine ac famæ gloria operam dediſti, in diſputationibus ſubtiliter argumentando, acuteque reſpondendo magna cum laude verſatus es. Nunc res, tempus, gradus exigunt, vt ad hauriendas aquas de fontibus Salvatoris, de fluentis veris & vberrimis Scripturarum cæleſtium tuum ſtudium conferas, quas non ſolus ipſe ingurgites, ſed ſitienti etiam populo Dei de petra largiter effundas.* Quod Radulphus præſtiturum ſe ſuis ad Clamengium literis ſpopondit. Quinetiam cum eo egit, vt mutuam jungerent amicitiam, quæ vera ideoque ſempiterna foret. Cum ex alia cauſa, tum ex hac quoque Clamengium inviſit apud *Fontem in Boſco*, vt loquitur, vbi tum degebat. Ineunte anno MCCCCXII. cum vacantem Navarrici principatus locum ſibi potius, quam Reginaldo Fontano tribui contenderet, cum lite perſequi voluit. Clamengius ea ſuper re graviſſimas ad Reginaldum literas dedit, in iiſque quatuor adduxit rationum momenta, quibus ab omni diſceptatione & controverſia deſiſtendum eſſe perſuadet. Inprimis quod vtrumque diligat & complectatur; deinde quod vtrumque veteres amicitiæ conglutinent; tum quod quibus ex gradu & profeſſione ambitioſos arguere, litigioſos compeſcere, & diſcordes pacificare incumbit, eos non deceat talibus inquinari vitiis & redargui poſſe: denique quod Domum pacatiſſimam, in qua educati fuerant, magnopere conturbent. Divinum prorſus eſt epicherema, quo ſub finem epiſtolæ vtrumque ſic perurget: *Nonne ſalubrius fuerat litem hanc ſortibus dirimi, quam in tantam Domus illius perniciem longius progredi? Non ſuberant aliqui amici, quorum res tota committeretur arbitrio, quique eam veſtro compendio terminarent, ne illud egregium Collegium, in quo educati eſtis, mira pace ac tranquillitate florentiſſimum, omni rupto pacis fœdere, partium ſtudio diviſum, dilapſum, diſſolutumque tandem deſolaretur. O vos miſeros & infelices, ſiniſtroque partu editos, ſi id vobis auctoribus futurum eſt, ſi dicis te ſapientiſſimorum virorum judicio, juſtitiæ atque æquitatis partes defendendas ſuſcepiſſe; idem, vt arbitror, dicturus eſt tuus adverſarius. Sed vtinam illi tam ſapientes viri, qui tibi atque illi fautores aſſiſtunt, quique ambos ad juſtitiam ar-*

Digitized by Google

mant atque inſtruunt, omnes in communem Domus ſalutem conſulerent, pacem, quietem, vtilitatem Collegii magis, quam privata cujuſque commoda reſpicerent: ſicque vos ambo omni deſerti adjutore, pacis leges cogeremini amplecti. Neſcio quantum juſtitiæ tua pars innititur, quantumve pars altera; ſed neutra in tantam cladem publici commodi me fautorem adſtipulatoremque inveniat. Etſi enim vtrumque diligo, magis tamen tranquillitatem illius domicilii, (quod amborum pace dixerim) quam ambos diligo. Aures ambo, quæſo, prabete paululum non meis verbis, ſed Apoſtolicis, mira vobis aptitudine congruentibus. Ad verecundiam, inquit, veſtram dico, ſi non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit judicare inter fratrem & fratrem ſuum; ſed frater cum fratre contendit. Et poſt pauca: *Per piiſſima igitur viſcera miſericordiæ* Jesu Christi *ab hac pertinaci animoſitate, odioſaque contentione deſiſtite, ſanioraque pacis inite conſilia: ſatis ſint vobis & ſchiſmata, quæ tam luctuoſa in Eccleſia Dei, in hac patria, in totaque fere Chriſtianitate conſpicitis, & nolite tam horrendum monſtrum in Domum illam, quo divina dignatione hactenus caruit, veſtra altercatione intrudere.* Hinc factus eſt votorum compos Radulphus, & ab eo, qui tum Regi a Confeſſionibus erat, gubernandum Collegium accepit. Anno mccccxvii. ad iv. Calend. Martias Rex vetuit, ne quis Martinum electum Papam in Conſtantienſi Concilio agnoſceret, vel certe de eo agnoſcendo prius tractaret, quam vtrum eſſet agnoſcendus, in Conſilio Regis deliberatum eſſet. Selectus eſt ab Academia Radulphus, qui ea ſuper re concionem apud Senatum haberet; ſed dicendo cum viſus eſſet regiæ ſanctioni contraire, vt conjiceretur in carcerem, Senatus edixit. Radulphus, & quidam alii Magiſtri carcere, quem Luparam ſtatuerant, detenti ſunt vſque ad Nonas Martias, quibus cum Delphino tum Regente ſic actum, vt in libertatem aſſererentur. Controverſiæ caput fuit Academiæ privilegia, quæ regia ſanctione lædi conquererentur. Omnibus Epiſcoporum & Doctorum Conciliis, quibus eo tempore Lutetiæ Joannis Parvi damnati ſunt errores, interfuit, & nigrum calculum adjecit. Ex illo autem neceſſitatis jure, quod Clamengium inter & Radulphum intercedebat, evenit, vt Clamengius immutata

Digitized by Google

jam tempeſtate, ſedatis fluctibus, quibus diu multumque jactatus fuerat, in Collegium illud, tanquam in portum confugerit, non inertiæ aut deſidiæ, ſed otii moderati atque honeſti, quod in omni virtutum genere ad vltimum vſque ſpiritum conſumpſit. Porro Radulphus direptum a Burgundionibus, oppreſſum ab Anglis, turbatum a factioſis proditoribus Collegium, ne penitus concideret, ſua conſtantia impedivit: Scholaſticam inter Regni calamitates publicas, quoad ejus fieri potuit, diſciplinam retinuit, & vitam in Collegio protraxit vltra annum MCCCCXXXVIII. quo jam Theologicæ Facultatis Decanus cum eſſet, ab eadem eſt Facultate lectus, qui Bituricenſi Concilio intereſſet. Vir fuit antiquiſſimi moris, & priſcam gravitatem humanitate ſemper temperavit. In Æde Collegii jacet propter Clamengium, & quorum in vita juncti ſemper fuerant animi, eorum corpora poſt vitam confinibus tumulis jungerentur. En duo vſque ad aras amici.

CAPUT XV.

De Reginaldo Fontano.

REGINALDUS gente Campanus, e pagano vico, qui *de Fontanis* dicitur, & ortum & cognomentum habet. Ad annum MCCCC. in Theologorum Navarræ Societatem introivit; & primo quidem in ſacræ Facultatis Baccalarium, deinde in Univerſitatis Rectorem evaſit. Illam cum Nicolao Clamengio junxit amicitiam, vt abſentis ab vrbe Clamengii negotia procuraret, rationeſque, quibus ille ſe purgabat de ſcripto interdicto, cui Benedictus XIII. Galliam ſuppoſuerat, vt idoneas, æquabiles & firmiſſimas exponeret, æmuliſque objiceret. Interea Theologiæ ſedulam navat operam, & in ea magiſterium anno MCCCCVIII. conſequitur. Poſt aliquot annos Navarrici Collegii principatus vacat, & de eo cum Radulpho Porta lite contendit, & cadit. Sed tunc Reginaldum fortuna vultu meliore reſpexit, Sueſſionenſis optatus eſt Epiſcopus, &

Pariſiis anno MCCCCXXIV. conſecratus V. Nonas Maii. Id ita in commentariis Sueſſionenſis Eccleſiæ proditum eſt. Clamengius ad eum vt Sueſſionenſem Epiſcopum ſcribit epiſtolas quatuor. In prima Reginaldum de vaſtata Sueſſionenſium civitate, & de cauſis malorum omnium ſolatur, & epiſtolam ita concludit: *Habes ecce de armorum noſtrorum domeſticorum incendio parvam aliquam ſcintillam tibi deſcriptam, quæ profecto capiti quam caudæ, & principio quam conſummationi viciniora puto. Vale, & quanto præſtantiorem ex Pontificali auctoritate gradum ſortitus es, tanto ad ampliorem patientiam teipſe inſtituere atque confirmare ſtude.* In altera epiſtola monet Epiſcopum, vt dignitatis & gradus memor ſit, docetque hinc omne malum ortum, quod parum in ſua vocatione Eccleſiaſtici viri ſeſe ſedulos oſtenderint. In tertia ſcribit ſapientis eſſe viri publicam querelam æſtimare ſuam. In quarta eum coarguit, qui contra ſenſerat. Ceterum Reginaldus in graviſſima Galliæ diſſenſione & rerum omnium perturbatione ſedit, & tamen feliciter obiit anno MCCCCXLII. Nonis Septembris.

CAPUT XVI.

De Joanne Leguiſeo.

JOANNES Leguiſeus Trecenſis ad annum MCCCCIV. manere cœpit in *Philoſophorum Navarræ Sodalitio, quod accepto ibi magiſterio illuſtravit; deinde factus in Civili & Canonico Jure Baccalarius, in Canonicum, & paullo poſt in Epiſcopum Trecenſem evaſit. Ad eum Machetus Caſtrenſis Epiſcopus reſcribit in epiſtola CLXIII. *Reverendo in Chriſto Patri & domino domino Epiſcopo Trecenſi, domino ſuo & Patri ſingulariſſimo. Chartulam veſtræ caritatis, amantiſſime frater, olim Sodalis & Conſcholaſticus in regali Collegio gaudens & lætus accepi, quam relegens, memoriam quandam ingerebat ſane amabilem & recte gratiſſimam illius ſacræ Domus, quam pariter inhabitavimus, regio pane veſcentes, vbi tot patres, tot viros moratos vidimus, & a quibus*

exempla morum & virtutum colligere potuimus, ſi per nos non ſtetit. Pro Carolo VII. legationem in Baſileenſi Concilio geſſit, idque memoriæ prodidit Æneas Silvius in libro I. de geſtis hujus Concilii. Gallicani tradunt Annales, Leguiſeum præcipuam dediſſe operam, vt Anglorum jugo excuſſo, Trecenſis civitas Carolo VII. vt legitimo Regi obſequium præſtaret, & fidem ſuam ſacramento conſtringeret: dignum opus alumni regiæ Domus. Reliqua docet epitaphium Gallice conſcriptum, quod Latine verſum ita ſe habet: *Hic jacet cadaver prudentiſſimi & nobilis domini Magiſtri Ioannis Leguiſé quondam Epiſcopi, nati de Trecis: hanc Eccleſiam adminiſtravit laudabiliter per* XXIV. *annos vſque ad tertium Auguſti, quo deceſſit Lutetiæ, & corpus inde elatum ſubtus ſepelitur.*

CAPUT XVII.

De Petro Brenenſi.

PETRUS Brena ſeu Brenenſis, ortu Lingonenſis, anno MCCCCXI. Grammaticorum Navarræ Gymnaſiarchus eſſe cœpit, & poſtquam munus iſtud per aliquod tempus præclare geſſit, Juris & Theologiæ Scholas adiit vſque adeo feliciter, vt in vtraque Facultate magiſterii Lauream obtinuerit. Eventus eſt rarus & memorabilis, quem Gerardo Macheto Caſtrenſi Epiſcopo acceptum referimus. Sic enim ille ſcribit in epiſtola CXLII. *Viro ſane honorando multa virtute & eruditione adornato domino Petro de Brena, Canonici Iuris Profeſſori, fratri & amico in vlnis carius ſuſcipiendo. Per literas Magiſtri Petri de Brena communis amici noſtri & fratris in Chriſto, certo comperi vos adeptum Dei dono gradum magiſterii, nomen & honorem Profeſſoris ſacræ Theologiæ; vnde merito gaudeo congratulando tantæ gratiæ & ſacratiſſimo muneri divinitus collato.* Deinde in epiſtola CXLV. ad eundem: *Scripta veſtra ſane gaudium & lætitiam ingerebant, dum in calce habebatur: Datum in Collegio Campaniæ. Grata vtique commemoratio illius habitationis, quam tot ex vivis lapidibus con-*

ſtatam & conſtructam vidimus: viros loquor deiformes, heroicos, moratos, graves & recte exemplares, quorum memoria in benedictione eſt, & nos præceſſerunt in gloria Sanctorum, quique, vt mihi credere fas eſt, aſſidue orant pro Domo ipſa regia, quorum meritis ſtat, & firma perdurat. Ceterum Petrus ille Brenenſis, qui ad Caſtrenſem Epiſcopum ſcripſerat, nepos eſt alterius Petri Brenenſis, ad quem idem Epiſcopus ſcribit. Fratrem habuit nomine Ægidium, Collegii Proviſorem. Petrus jacet in ædicula infirmorum Cœnobii ſancti Victoris ad Lutetiam, cum hoc epitaphio:

Petrus de Brena ſub petra conditur iſta,
Olim conſpicua vir probitate dives.
Lingonis Eccleſiæ Præcentor, Canonicuſque,
Urbis & ejuſdem qui fuit indigena.
Collegii Rector Navarræ Grammaticorum,
Eximius Doctor, Canonis inde ſacri.
Cui tam præcipuo placuit Domus iſta favore,
Hanc vt in heredem ſanxerit ipſe ſuam.
In ſoli. multis centum quatuor quinquaginta ſimul & ſex,
In quinta menſis tranſiit vndecimi.
Exoret ſupereſt obnoxia concio fratrum,
Ipſum cum juſtis luce beante frui. Amen.

His in verſibus non tam metri accuratio, quam rei geſtæ veritas quærenda eſt.

CAPUT XVIII.

De Joanne Majore.

JOANNES Major anno circiter MCCCCX. ad regium Navarræ Collegium acceſſit, vbi Sodalis effectus, & Grammaticam & Philoſophiam apprime didicit, mox Theologiæ ſtuduit; ſed antequam in ſacra Facultate celebraret actum vllum, ſeſe ad docendas humaniores literas convertit. Eas igitur in eodem Collegio per annos complures docuit, & tam feliciter docuit, vt Carolus VII. eum legerit, qui Delphinum, Ludovicum poſtea vndeci-
mum

mum inſtitueret. Quam ab adoleſcentia Major cum Joanne Gerſone amicitiam contraxerat, fecit procul dubio, vt ad illum Lugduno neceſſaria regiæ educationi documenta miſerit. Opus eſt breve, ſed egregium, quod pius & doctus vir eo compoſuit anno, quo diem clauſit vltimum. Fuere qui temere ſcripſerint, Joannem Archonvallam, cujus multis in epiſtolis Clamengius meminit, Ludovici XI. ludimagiſtrum extitiſſe: ſed tota aberrarunt via. Quem enim Ludovicum Archonvalla inſtituit, is Caroli VI. filius erat, & Dux Bituricenſis appellabatur: quo nomine Ludovicus Caroli VII. filius nunquam inſignitus eſt. Præterea Ludovicus Archonvallæ diſcipulus ante Carolum patrem obiit, vt Clamengius, quo ad aſſerendam futilem opinionem vtuntur, in exordio libri de reparatione juſtitiæ teſtatur.

CAPUT XIX.

De Dionyſio Sabrevoſio.

DIONYSIUS Sabrevoſius, vt Theologicorum dogmatum cognitione, ſic & rerum agendarum peritia conſpicuus Eccleſiæ redditus eſt. Hic anno MCCCCXVIII. dum civile bellum flagravit Pariſiis, & Burgundio Navarræ Collegium, quod partes tueretur optimas, ſuſque deque habuit, in eo divinis lectionibus intentus perſeveravit, & perſeverare non ante deſiit, quam anno MCCCCXXV. Doctor calculis omnium renunciaretur. Deinde vero cum Baſilienſis Synodus convenit, ad eam Orator ab Academia Pariſienſi miſſus eſt, vbi cum in aliis ſuam doctrinam probavit & ſapientiam, tum in hoc quoque, quod ad ſopienda Regis Galliæ & Ducis Burgundiæ diſſidia, & inſtaurandam inter vtrumque concordiam pertineret. In Appendice Baſilienſis Concilii inſtrumentum extat publicum, quo pax illa anno MCCCCXXXV. ſancita eſt, & in eo Sabrevoſius nominatim accenſetur iis, qui negotium optatiſſimum curarunt.

CAPUT XX.

De Dionyſio Mommorancio.

DIONYSIUS Mommorancius cognomento ſolo præfert fundatiſſimæ ac nobiliſſimæ familiæ lumen. Hic in Philoſophicum Navarræ Sodalitium adſcribi voluit, & vnus ex iis eſſe, qui jure ſtatæ attributionis vtebantur. Ibi Joannem Credulium, Theologiæ Baccalarium, ſortitus eſt præceptorem, quo docente Philoſophiam didicit, & anno MCCCCXXVIII. renunciatus eſt Artium, vt vocant, Magiſter; deinde ad Scholas vtriuſque Juris ſe contulit, & ſuo merito cooptationem in ordinem Doctorum obtinuit. Tum factus Tornacenſis Eccleſiæ Canonicus ac Decanus, ita pie prudenterque ſe geſſit, vt honore majori dignus ſit ab Remenſi Metropolitano Antiſtite judicatus. Atrebatenſis enim Eccleſia cum vacaret Epiſcopo, & Clerus inſuperhabitis canonibus, neminem in Epiſcopum legeret, Metropolitanus illum huic Eccleſiæ præfecit. Dionyſius ab Atrebatenſi Clero, qui jus ſuum imminutum querebatur, repulſam accepit: intervenit alius ab Romano Pontifice deſtinatus, quem ille Clerus lubenter admiſit. Ea ſuper re in Senatu Pariſienſi diſceptatum anno MCCCCLIII. & ſecundum Dionyſium pronunciata eſt ſententia. Verum ceſſit Dionyſius, & Tornacenſis Decanus manſit vſque ad annum MCCCCLXXIV. quo mortem oppetiit x. Calendas Septembres. Mirus in eo fuit Eccleſiaſticæ pacis amor, & odium ingens ſchiſmatis: nam etſi & Remenſis Metropolitani auctoritate & Senatuſconſulto & natalium ſplendore Atrebatenſem tueri ſe potuit Epiſcopum, noluit, præbens rarum illuſtreque juxta moderationis argumentum.

Digitized by Google

CAPUT XXI.

De Joanne Conſtantio.

JOANNES Conſtantius Pariſienſis, cum jam eſſet in Artibus Magiſter, anno MCCCCXLIII. in Theologorum Navarræ Communitatem introivit, & doctrinæ ſacræ ſedulam operam navavit. Anno MCCCCXLVI. IV. Idus Maii habitus eſt dignus, qui Gallicanæ Nationis negotia procuraret. Hæc inter non deſinit inſtituta optimarum Artium ſtudia perſequi, & anno MCCCCLIII. IX. Calend. Quintiles ad Academici Rectoris munus pervenit; & tum demum anno MCCCCLX. efficitur in Theologia Magiſter, & habitis deinceps per diverſa loca concionibus, plurimum inclaruit, quam nactus erat ſpartam exornans.

CAPUT XXII.

De Petro Montano.

PETRUS Montanus ſeu de Monte, Venetus, quem non generis certe claritas, ſed indoles avida ſcientiæ commendabat, Carolo VII. Rege venit Lutetiam, vt ibi Philoſophiæ vacaret. Celebrem Navarræ Scholam appetiit; ſed cum jure burſæ gaudere non poſſet, quia Gallus non erat, apud Philoſophorum Communitatem hoſpitio donatus eſt, atque habitus vt indigena. Ergo Philoſophiæ curſum, in quem anni duobus plures tunc inſumebantur, confecit, eoque diligenter confecto, in Artibus Magiſter renunciatus eſt. Tum in Italiam ſe recipit, Jus Civile & Canonicum diſciturus. Præclare didicit, atque vt gnavus & induſtrius ſenſim & moderate ad Eugenii IV. amicitiam arrepit: quod ei ex animo ſucceſſit. Nam primum quidem ab eo Pontifice Protonotarius, deinde Brixienſis in Me-

BBBbbb ij

Digitized by Google

diolanenſi provincia Epiſcopus creatus eſt anno MCCCC-XLII. v. Calend. April. tum demum Legatus in Galliam miſſus. Pariſiis cum eſſet, acceptorum a Navarræ Collegio beneficiorum non immemor, & alias illius gloriæ velificari cupiens, certa quædam animadvertit, quæ corrigenda ſibi & Artiſtarum Magiſtro videbantur. De iis Artiſtarum Magiſter Montano bene notus, & conſiliorum particeps, Gerardo Macheto Caſtrenſi Epiſcopo, ſupremo Collegii Gubernatori, qui aberat ab vrbe, aurem vulſit, & per literas monuit. Ad Brixienſem Epiſcopum Caſtrenſis Epiſcopus ſic ſcribit in epiſtola CLXX. *Reverendo in Chriſto Patri Epiſcopo Brixienſi, ſanctiſſimi domini noſtri Ambaſſiatori.* Sub finem epiſtolæ: *Magiſter Artiſtarum ſcriptis ſuis ad me mandabat, qualiter nonnulla reformanda videbat in Collegio noſtro, quæ ore tenus explicanda commiſerat veſtræ diſcretioni. Videte ſi opus eſt illa literis committere, aut exſpectare adventum meum; ſi autem periculum in mora videretur, tutius judicarem, vt notificarentur ea, ne morbus tarditate remedii convaleſcat.* Quibus ex verbis facile intelligitur, quam grato animo Brixienſis Epiſcopus Collegii de ſe bene meriti nomen proſequeretur: hæc autem dum agerentur, Eugenius moritur, & illius morte legatio Montani finita eſt. Mox ille rediit Brixiam, ruinoſas Epiſcopii ædes reficit & inſtaurat. Xenodochii majoris & Baſilicæ ſanctorum Martyrum Nazarii & Celſi fundamenta jecit, Monaſterium de pace ſubſtruxit, & beati Chriſtophori Monaſterium reditibus & Virginum quinquaginta numero auxit. Romam certis de cauſis vocatus aut reverſus, hac in vrbe migrat anno MCCCCLVII. & in Liberiana Eccleſia ſepelitur cum hoc epitaphio:

Petrus de Monte Venetus, Brixienſis Epiſcopus, Artium Doctor, & Iuris vtriuſque ſui ſæculi conſultiſſimus, qui obiit anno MCCCCLVII. XII. *Ianuarii.*

CAPUT XXIII.

De Guillelmo Pomerio.

GUILLELMUS Pomerius multis ſe nominibus clarum & illuſtrem reddidit; & primum quidem Philoſophorum Navarræ Sodalitatem ab anno MCCCCXXX. ad annum MCCCCXLVI. rexit. Toto eo tempore Philoſophiam accurate docuit, nullos non geſſit magiſtratus Academiæ, qui tunc non vltra quam præſtantibus & ſummis viris deferebantur: deinde anno MCCCCXLI. renunciatus eſt in Theologia Magiſter: ſumenda in ſexennium rejecit inſignia magiſterii ſui. Tum ſe ad erudiendas ſalutaribus documentis plebes contulit, & apud Pariſienſes Eccleſiæ ſancti Germani veteris præfecturam accepit, quod Curionis munus tam digne ſuſtinuit, quam qui digniſſime. Præ ceteris virtutibus eas coluit, quæ in comitate & beneficentia ſunt poſitæ: id pluribus exemplis teſtatum reliquit. Perſtringo duo. Ad annum MCCCCLIX. Calend. Octobris hinc teſtamentum condidit, quo libros ſuos Collegiis duobus, Navarræ ac Sorbonæ, legavit; inde curavit, vt Alberto Wordeno Trajectenſi, Theologiæ Baccalario, qui anno MCCCCXXXVII. Sorbonici Collegii Prior fuerat, in eodem funebria ſacra perſolverentur: eas dedit pecunias, quibus Sodales agapen celebrarent. Hos inſuper admonuit X. Calend. Novembris, vt Albertum illum in æde ſua jacentem in album beneficorum hominum Collegii referrent, meminiſſentque deinceps quotannis ad diem obitus pro ipſo Deum Opt. Max. precari. Ceterum Pomerius de vita exivit anno MCCCCLXI. V. Calend. Junias.

CAPUT XXIV.

De Martino Berruerio.

MARTINUS Berruerius Turonis natus, in magnis æſtimandus eſt Gallicanæ Eccleſiæ Præſulibus, qui ætate ſua vixerunt. Circa annum MCCCCVI. Navarrici Sodalitii jure donatus cœpit Theologiæ incumbere, & in ea poſtmodum ſuam Academiæ diligentiam ſolenni approbavit actu, quo primus ſacræ Facultatis gradus acquiritur: ſed vltra non proceſſit, ſive quia tunc civiles diſcordiæ Galliam, & cum primis Pariſios & Academiam ipſam occuparent, ſive quia res illius non permiſerint. Quicquid autem illud eſt, Turonenſis Decanus jam erat, quando Baſilienſis Synodus coivit. Tunc Gerardus Machetus ad eum duas ſcripſit epiſtolas, & ſic inſcripſit: *Exuberantis ſapientiæ & ſolidæ virtutis viro Magiſtro Martino Berruerii, Decano Turonenſi, patri & fratri toto ſinu caritatis ſuſcipiendo.* Iterum: *Viro ſapienti & per cuncta laudabili Magiſtro Martino Berruier, Decano Turonenſi, fratri & patri & amico valde honorando, brevem in apicibus, ſed in latitudine caritatis ampliſſimam cartulam veſtram accepi.* Baſilienſi Synodo cum intereſſet, accenſus eſt iis, qui ad Bohemos ſunt miſſi, vt eos ad Synodi & Eccleſiæ doctrinam ac communionem reducerent. Eapropter orationem habuit ad Clerum & Academiam Pragenſem, quod Joannes Cochlæus probe teſtatur in Hiſtoria Huſſitarum. Et quamvis eſſet tantum Baccalarius in Theologia, nihilo ſecius Doctoris partes implevit, & dignitatem merito compenſavit. Neque enim Patres eum miſiſſent Oratorem, qui gerendo ponderis tanti negotio par eſſe non potuiſſet. Baſilea Turonos reverſus ſeſe ad munus ſuum ac penſum, vt moris erat, accinxit, & poſtea cum Cenomannorum Epiſcopus abiit e vita, in ejus locum ſuffectus eſt. Id ſub initium anni MCCCCLII. eveniſſe compertum eſt. Adfuit Venetenſi Concilio, quod anno MCCCCLVI. Dux Britanniæ minoris fieri curavit,

Digitized by Google

vt Vincentii Ferrerii, nuper in Sanctorum ordinem relati, corpus e tumulo ſublevaretur. Impetrata a Calixto III. Pontifice venia ſublevatum atque erectum eſt. Martinus fuit ex eorum numero, qui piæ ceremoniæ operam dederunt. Anno proximo Ladiſlaus Ungariæ Rex Turonos ad Carolum VII. miſit Oratores, qui Magdalenam Caroli filiam Principi ſuo nuptum tradi poſtularent. Carolus Martinum aggregavit ad eos Principes, qui memoratis Oratoribus obviam irent. Exinde cum certa de cauſa ſub initium anni MCCCCLVIII. verſaretur Lutetiæ, apud Navarram ſuam in beati Guillelmi feſto ſacris operatus eſt: in Academia celebre feſtum eſt Gallicanæ Nationis. Porro Cenomannicam Eccleſiam annuis reditibus aſſignatis locupletavit, & eam ſartam tectam ſervavit. In Pontificatu annos exegit decem & ſeptem, vt in Chronico ſancti Florentii ad Salmurium memoratur.

CAPUT XXV.

De Petro Vaucello.

PETRUS Vaucellus Pariſienſis effecit, vt quæ Artes inter arma ſilere conſueverunt, Lutetiæ in Navarræ Collegio loquerentur. Ibi enim humaniores literas, in quantum potuit, retinuit, quo tempore Angli Galliam vaſtabant, ſtudiorum domicilium tyrannide premebant, & Carolum VII. Regno pellere tentabant. Et ſane id annos plures docendo conſecutus eſt, vt circa annum MCCCCXXXIII. facundiſſimus in ea diſertiſſimuſque Profeſſor haberetur. Deinde ad Philoſophiæ & Theologiæ Scholam ſe vertit, & poſtquam iviſſet per gradus omnes honorum Academiæ, anno MCCCCXLI. Doctor renunciatus eſt, quem Gerardus Machetus Caſtrenſis Epiſcopus, Vicarium generalem ſuum inſtituit, & in pluribus epiſtolis commendavit. Epiſtolarum tituli referuntur in Collegii Hiſtoriæ partis III. libro II. cap. II. Vaucellus anno MCCCCXLII. creatus regiæ Navarræ Archididaſcalus eſt inſtitutus. In o-

ptimis doctrinæ ſacræ ſtudiis aluit multos excellentes viros, quorum primas tenent Jacobus Luillerius, Pariſienſis Eccleſiæ Decanus, Joannes Bretta, S. Martini Turonenſis Theſaurarius, Guillelmus Houpelandus, Brienſis Archidiaconus, & Eccleſiæ ſancti Severini Pariſienſis Archipreſbyter. Navarrico magiſtratu abdicavit ſe, cum ad annum MCCCCLIV. ſacerdotale in Eccleſia ſancti Benedicti Pariſienſis Beneficium obtinuit. Tum demum exeunte anno MCCCCLXXIV. diem obiit Theologicæ Facultatis Decanus.

Caput XXVI.

De Joanne Oliva.

JOANNES Oliva tenui domo natus Lutetiæ, cum in alia atque alia Pariſienſis Eccleſiæ dignitate, tum in agendis rebus ſuo tempore præter ceteros Theologiæ Profeſſores excelluit, & laudem ſapientiæ perinde ac eloquentiæ ampliſſimam eſt conſecutus. Hic apud Navarram, cum eſſet anno MCCCCXXXIX. liberali diſciplina omni politiſſimus, ibidem doctrinæ ſacræ totum ſe dedidit, & per cunctos honoris Academici gradus anno MCCCCXLII. ad Doctoris apicem conſcendit. Machetus Caſtrenſis Epiſcopus in epiſtola CLXXVIII. ad Andegavenſem Epiſcopum, Olivam nominat *virum digne commendandum & Theologiæ magiſterio dignum.* Triennio poſt in vrbe ſancti Dionyſii excitata eſt inter Abbatem hujus loci & Pariſienſem Epiſcopum contentio, vter eorum nundinis quæ recepto nomine vocantur *Indictum*, benediceret. Epiſcopus ex antiquo jure & more, Abbas ex vſu & poſſeſſione benedicendi facultatem repetebat. Interim Abbas prohiberi curavit Epiſcopo, ne bene precari auderet. Tum Epiſcopus in fori partem alteram ſeceſſit, mandavitque Joanni Olivæ, qui tum aderat in ejus comitatu, vt nundinis benedictionem impertiret: Oliva gratiam illam impertivit. Anno MCCCCLVI. Remenſis & Pariſienſis Antiſtites ac regii Magiſter Stabuli, Olivæ

Olivæ ſtudio & opera ſunt vſi, vt Mendicantium Fratrum & Academiæ diſſenſiones placarent, eoſque priſtinam in concordiam reducerent. Agebatur de Pontificio diplomate, quod abnormia contineret privilegia, de quibus Academia conquerebatur. Oliva pacis arbiter ac legatus cenſeri merito poteſt, quod ſe ad eum modum, quem ſignificavi, in pacificationem iſtam interpoſuerit. Non multo poſt Pariſienſis Eccleſiæ Succentor eſt inſtitutus. Ceterum annus circumagebatur milleſimus quadringenteſimus ſexageſimus quartus, cum pridie Idus Junias, Lutetiæ decreta eſt ad vniverſas Eccleſias ſupplicatio, in qua ille concionem habuit, eaque quo fieret conſilio, publicitus expoſuit; ſcilicet a Deo precibus petendum eſſe, vt vitæ commoditatem ac proſperitatem Regi & partum Reginæ fortunaret. Anno proximo comparuit in fidelibus illis viris paucis, qui lecti fuerunt ad excutiendas literas, quas Dux Bituricus Regis frater ad Pariſienſes miſerat, quaſque boni publici cauſa exaratas eſſe dixerat. Hoc ipſomet anno ex Succentore factus eſt Cancellarius; ſic creſcentibus meritis dignitates creverunt. Hoc in munere cum Theologis actionem habuit, qua jus præſidendi comitiis illorum ſibi vt Cancellario aſſeruit, contenditque juſtum eſſe poſtliminium, quo in illud jus difficillimis Galliæ & Academiæ temporibus interruptum rediret. Diuturnæ & in alio atque in alio tribunali agitatæ litis monumenta extant in tabulario Senatus & Theologicæ Facultatis. Vivere deſiit anno MCCCCLXXI. ad VI. Calend. Martias. In Pariſienſi Eccleſia jacet propter chorum, ad portam qua in Clauſtrum itur.

CAPUT XXVII.

De Joanne Martiniaco.

JOANNES Martiniacus Senonenſis, pridem Navarræ Socius anno MCCCCXLIV. ſe in Theologiæ curſum dederat: ſed ab eo poſtea deſtitit, vt quod nactus erat ingenium ad docendas Artes aptiſſimum, in iis docendis con-

ſumeret. Enimvero diu magna cum prædicatione nominis conſumpſit, & magiſtratus Academicos pari modo geſſit, & quæſitas ex diverſis ætatibus virtutes collegit ac miſcuit. Hinc anno MCCCCLXV. Schola Pariſienſis Martiniacum accenſuit iis, qui ad eam miſſas a Carolo Ludovici Regis XI. fratre literas legerunt atque examinarunt. Carolus ille tunc adverſus Regem ſuſceperat bellum, cui boni publici cauſam prætexuerat. Id memoriæ prodidit Robertus Guaguinus, qui Joannem Martiniacum cum errore Montiniacum vocavit. Inde anno MCCCCLXVII. Academici proceres ob res præclare geſtas hoc illi tribuerunt elogium: *Ioannes de Martiniaco, vir magni ſolertiſſimique ingenii & ſagacioris conſilii, Tullii quoad eloquentiam primus ſucceſſor, & Salomonis quoad prudentiam.* Quibus ego verbis quicquam addere nec debeo, nec poſſum. Sic enim judicaretur homo ſingularis exempli, etiamſi olim fuiſſet.

CAPUT XXVIII.

De Joanne Moneto.

JOANNES Monetus cum rebus aliis, tum vna potiſſimum, quæ Joannam Puellam Gallici Regni conſervatricem attinet, immortale ſibi nomen comparavit. Hic primum Navarrici Gymnaſii conſors bonam ætatis partem in ediſcendis docendiſque & humanioribus literis & Philoſophia conſumpſit. Deinde anno MCCCCXL. curas integras ad Theologiam admovit, & progreſſione temporis Magiſtrum Sententiarum luculenter expoſuit. Tum anno MCCCCLI. cum annum ipſe ageret quadrageſimum ſeptimum, princeps Theologici cœtus, qui ſtatutum ab Academia curſum perfecerat, Doctor renunciatus eſt. Quadriennio poſt cum Pariſienſis jam eſſet Canonicus, ampliſſimum de vita & moribus Joannæ Puellæ teſtimonium tulit: quo tempore dijudicata illius cauſa in diſceptationem novam venit. Hinc Monetus e Pariſienſium Theologorum

confeſſu, quod ſciam, vnus fuit, qui Puellæ morum innocentiam & vitæ ſimplicitatem ſuffragio ſuo recognovit. Inde calculum album nigro, quem antea Doctores quidam Rotomagi adjecerant, Lutetiæ ſuperduxit. Sic magna virtus magno viro debetur, nec oblivione eorum qui ſunt, nec reticentia poſterorum inſepulta eſſe poteſt. Monetus in vivis ſuperavit annum MCCCCLXVIII. quo certa quædam Academiæ negotia curabat.

CAPUT XXIX.

De Jacobo Huillerio.

JACOBUS Huillerius ex ea, quæ etiamnum Lutetiæ viget, familia natus anno MCCCCXLIV. in Schola Navarræ eminere cœpit. Tunc in cæca illa Galliæ nocte luxit, vbi poſt hauſtam e fontibus optimis Theologiam, Dialecticas inſtitutiones tradidit, & poſtea Magiſtrum Sententiarum cum idonea famæ celebritate expoſuit. Hinc præcipuis Academiæ honoribus functus anno MCCCCLVII. ad Doctoris gradum aſcendit. Tum in otio minime vixit, fructuoſas ad populum conciones habuit, & ſua virtute & doctrina conſecutus eſt, vt in Canonicorum beatæ Mariæ Pariſienſis Sodalitium allegeretur, & tandem aliquando Decanus centuriis cunctis renunciaretur. quod munus pie ac fortiter geſſit. Id priuſquam moreretur, depoſuit, vel alii tranſſcripſit, ſi qua ſit fides huic epitaphio, quod in Eccleſia beatæ Mariæ lapidi inciſum eſt: *Sub hoc lapide poſitum eſt cadaver Iacobi l'Huillier, quondam Canonici Pariſienſis, in Theologia Profeſſoris. Obiit anno* MCCCCLXXXIX. XXVIII. *Auguſti.*

Digitized by Google

CAPUT XXX.

De Goffrido & Joanne Normannis.

GOFFRIDUS & Joannes cognomine Normanni, fratres ambo Lutetiæ nati, rebus in Academia & pro Academia præclare geſtis ſuam poſteritati memoriam conſecrarunt. Goffridus Grammaticorum (ſic enim vocant) Navarrici Collegii Sodalitium annis plus minus viginti rexit, ingenuas artes docuit, eaſque cum doceret, & vna incumberet Theologiæ, anno MCCCCXLV. deſignatus eſt in ea Magiſter. Ad eum, cum adhuc eſſet Baccalarius, ſemel atque iterum ſcripſit Machetus Caſtrenſis Epiſcopus: ſemel in epiſtola CXIX. eumque *dilectum Magiſtrum* appellat; iterum in epiſtola CCXX. eumque *virum eruditum & ſane probum* nominat. Elogia ſunt duo totidem verbis comprehenſa, quæ multa ſimul & ſemel important. Joannes Artiſtarum ejuſdem Collegii Sodalitium tamtundem temporis gubernavit, qua primum Hypodidaſcalus, qua deinde Gymnaſiarcha, & in vtroque munere Philoſophiam laudabiliter profeſſus eſt. In aliis diſcipulis habuit Ambroſium Cambraium, Joannem Cordium, Petrum Briçonnetum, Martinum Magiſtrum, Cantianum Hueum, Goffridum Boſſardum, Sodales omnes, qui variis cum Eccleſiæ, tum ſæculi dignitatibus claruerunt. Goffridus anno MCCCCXLVIII. communibus ſuffragiis lectus eſt, qui moralem in Academia diſciplinam profiteretur, dum quadriennio poſt Joannes Academiæ Rectorem ageret. Hinc miſſus eſt ad Bituricenſe Concilium, inde gravis mota eſt dubitatio, vtrum Rector extra Scholas Epiſcopis anteire deberet. Eam dubitationem ſuſtulit Guillelmus Quadrigarius, Pariſienſis Epiſcopus, cum Pontificali veſtitu indutus vrbem tunc intravit, vt antiſtitium cerneret. Hic enim ſemel atque iterum Joannem Normannum Rectorem ad ſolenne invitavit prandium, & pluribus aliis quamlibet repugnantibus Epiſcopis, ſtatuit, vt Rector omnibus præponeretur. Id

autem executionem habuit, quam Pariſienſis Epiſcopus decreverat. Cujus rei cauſæ fuerunt duæ: tum quia Pariſienſis Academia mater eſt ac princeps Academiarum omnium, tum etiam vt optimarum Artium ſtudiis & literariæ profeſſioni ſuus honos conſtaret. Quod vero ad honoratioris loci prærogativam in actibus Scholaſticis pertinet, nulla tunc temporis fuit hæſitatio, nulla controverſia. Quippe cum Præſules alii, tum ii maxime, qui jurati erant Scholares, Rectori ſemper aſſurrexerant, deceſſerant, locum potiorem ac ſedem dederant. Qui enim adſcribuntur in tabulas Academiæ, ſe, ad ſtatum quemcunque devenerint, Rectori laturos eſſe honorem, ſacramento confirmant. Hæc eſt certa prærogativi juris illius ratio, qua ductos omni retro ætate fuiſſe Epiſcopos narrat Joannes Beguinus, Gallicanæ in Academia Nationis Procurator, a quo quicquid hac de re ſcribimus, omnino referimus acceptum. Joannes poſtea mentem ad Theologiam appulit, & anno MCCCCLXI. Doctoris nomen & inſignia conſecutus eſt. Relicto Artiſtarum ſeu Philoſophorum Navarræ Sodalitio, Barbareum adiit Gymnaſium, ejuſque regimen accepit, quod non longe poſt Martino Magiſtro commiſit: mox ſanctorum Coſmæ & Damiani Eccleſiæ Curio, tum Silvanectenſis Decanus inſtitutus eſt. Goffridus anno MCCCCLXVIII. magnæ apud Pariſienſes religioſe coeuntium hominum Societatis Abbas factus, ceteris pietate præluxit, quæ dignitas olim hodieque maximo in honore habetur. Joannes anno ſequenti Turonos ad Regem legatus, cum Academiæ, tum Navarricæ Domus negotia geſſit optime. Goffridus anno MCCCCLXXXI. cum annum ætatis expleret ſeptuageſimum octavum, Veſperiarum Actum fecit, Præſide Joanne fratre natu minore, & dilatum ab anno MCCCCXLV. magiſterium ſuſcepit. Memorabilem eventum hunc præterire non licuit, cum inveniri queat nihil, quod communem morem & rerum ordinem magis excedat.

CAPUT XXXI.

De Joanne Bretta.

JOANNES Bretta Turonicus, Pariſienſis e Navarra Theologus anno MCCCCXLIX. renunciatus eſt. Hic & propter alia, & maxime propter actionem quandam egregiam nomen immortalitati commendavit. Res ſic ſe habet. Anno MCCCCLXXII. Calendis Maii facta eſt Pariſiis ad Ædem beatæ Mariæ gratulatio ſeu ſupplicatio, vbi Joannes Bretta concionem habuit, cujus præcipua fuere capita: Regem, qui tum aderat, Ludovicum XI. ſpem in beata Virgine maximam collocare; ideoque Pariſienſem populum adhortari, vt deinceps ad meridiem, cum in eadem Æde grandius concuteretur cymbalum, vnuſquiſque procumberet in genua, & ſupplex pro Regno Regnique pace obtinenda ſalutationem angelicam ter recitaret. Id ita literis mandatum eſt in vetere ad Ludovici XI. Hiſtoriam additamento, quod probroſum Chronicum inſcribunt. Progreſſione vero temporis eam in Eccleſia ſancti Martini Turonenſis dignitatem, quæ Theſauraria vulgo dicitur, adeptus eſt. Vixit vltra annum MCCCCXCI. quo ſibi datam ab Iconello Concordienſi Epiſcopo Pontificis ad Regem Franciæ legato Summam Joannis Turrecrematæ conſignavit, & Navarrici Collegii Bibliothecæ attribuit, contractæ cum Legato neceſſitudinis argumentum.

CAPUT XXXII.

De Thoma Gerſone.

THOMAS Gerſo & alienis & propriis luxit virtutibus: alienis quidem, cum illius fuerit cognomenti, quod doctrinam & pietatem affluenter importat; propriis vero, cum in Pariſienſi adolevit Academia, & quaſi ad quandam

ætatis maturitatem pervenit, deinde cum in Eccleſia beati Martini Turonenſis conſenuit. In Academia, quas ad regiam Navarram ingenuas ac liberales artes præclare didicerat, eas per aliquot annorum curricula diligenter docuit, & commiſſos ſibi Grammatices ac Philoſophiæ candidatos, ad officii munus omne inſtruxit. Hinc anno MCCCCXL. mentem ad percipienda doctrinæ ſacræ placita intendit: & cum teneret medium hujus intentionis iter, comparata jam illius eloquentia, eruditio atque exercitatio fecerunt, vt in diſciplinæ moralis Profeſſorem publicum legeretur. Tunc temporis in tota Facultate Artium vnicus erat generalis Ethicorum Profeſſor, qui a Nationibus ſingulis per vices ſuffragiorum multitudine inſtituebatur. Biennio penſum conficiebat ſuum, atque ex munere tentabat eos, qui ad magiſterii dignitatem in vtroque examine contendebant. Thomas igitur, vt ad hoc officium deligeretur, in ſummis habitus eſt Philoſophis, & prædicatus *vir doctiſſimus, eloquens, eruditus, exercitatus.* Hæc ſunt elogia, quæ de publicis Academiæ tabulis recitari poſſunt. Altero penſi ac oneris iſtius anno graviſſimam Rectoris provinciam ſuſtinuit. Tum anno MCCCCXLIX. in Theologiæ Doctorum album eſt relatus. Poſtremo in Turonenſem conceſſit Eccleſiam, vbi non aliter Cantoris partes obiit, quam ejus pietas ac dignitas poſtulabat. Conjunctam cum omni virtutum genere vitam perduxit ad annum vſque MCCCCLXXVIII. quo eam cum morte commutavit. In eadem Eccleſia hodieque viſitur certus quidam affabre factus tapes, qui *Thomæ Gerſonis Cantoris* nuncupatur. Hæc in eo tapete morum ſcutatia potius, quam gentis teſſera deſcribitur. Cor alis duabus elatum inter ſtellas, quæ aream adimplent. Præterea cor argenteum, & palla crux ornata, hoc ſymbolo, *Cor humiliatum exaltabitur.* Ad hæc partim ſupra, partim infra ſcutum, & in laterculis duobus extat hoc aliud ſymbolum, *Neque hac, neque illac*: quæ omnia vitæ ſanctimoniam & morum integritatem objiciunt. Sic Thomas a majoribus acceptam gloriam multis, iiſque propriis auxit virtutibus & ornamentis.

Caput XXXIII.

De Antonio Guerrio.

ANtonius Guerrius Trecenſis, non exiguam aſſecutus erat exiſtimationem Philoſophiæ ſtudiis ac profeſſione, cum anno circiter MCCCCLVI. Navarram adiit, & divinis ibi cœpit inſtitutionibus vacare. Interea dum Theologiæ curſum perageret, hinc Magiſtri Sententias, vt domeſtico muneri ſatisfaceret, legit. Inde in Academiæ magiſtratus venit: quibus cum honore obitis, mox anno MCCCCCLXIII. Magiſter primus ordinis ſui creatus eſt. Tum Audomatunum Lingonum petiit, Eccleſiæ Canonicum impleturus. Qua in functione non modo proprium accuravit penſum, ſed etiam quando licuit, nuſquam deſtitit alios æternæ ſalutis viam docere. Hæc meta, hic ſcopus Theologicæ dignitatis.

Caput XXXIV.

De Petro Regio.

PEtrus Regius Senonenſis, artibus bonis & ſtudiis expolitus cum eſſet, & declamandi Facultate valeret quamplurimum, anno MCCCCLI. in Navarræ Collegio Theologiæ ſe addixit. Qui poſteaquam Doctoris prærogativa donatus eſt, per varias vrbes & Eccleſias cum celebritate Concionatoris munus exercuit; & omnium, maxime vero Antiſtitum vitia ſevere redarguit. Id Nicolaus Horius Remenſis teſtatur in epiſtola ad eundem Regium, quem *ſacræ paginæ Profeſſorem* appellat. *Quomodo*, inquit, *plurimas ejus* (ſancti Nicolai) *laudes commemoraſſes? culpare Pontifices hujus ætatis cœpiſti, propterea quod ab honeſtiſſimis ejus moribus, & graviſſima conſuetudine abhorrent. Quis autem populum pro Nicolao ſpecioſis ſermonibus erudivit? quis aut aluit*

canes

canes ad venandum, aut equos ad fugandum, aut volucres ad prædandum? Profectò nullus, quando fulſerunt parietes illius tapetibus? quando facta fuerunt ei argentea pocula? quando fecit ille ſumptuoſiſſima lautiſſimaque convivia? quando ei delicata famulorum pompa miniſtravit? quando habuit ille aurum in frænis, vſuſque fuit pretioſo veſtimento. Nunquam equidem; ſed hujuſmodi virtutes in multis Pontificibus hujus ætatis non ſunt ſitæ. Atqui Epiſcopos hujus ætatis comparabas ſermone tuo cum bubonibus, iſtis avibus nocturnis, cum diceres, has volucres nihil præter roſtra & oculos nudare propter denſitatem plumarum, ſacerrimas ædes noctu involare, nihil cantus perfundere, olearia vaſcula exhaurire. Hæc ille auritus & oculatus teſtis, quæ ego paullo longiora deſcripſi, quod quanta fuerit Regii virtus & integritas, oſtendant: æquales & inferiores, dum peccant, redarguere, id Doctores plerique faciunt; Optimates vero & Antiſtites, dum vitam ſtatui ſuo contrariam ducunt, reprehendere cogitant pauci, tantum abeſt, vt tentare audeant. Petrus Regius memorari forſan poteſt vnus, qui id temporis flagitioſos Antiſtites ſermonibus ſuis corrigendos ſuſceperit.

CAPUT XXXV.

De Guillelmo Charmoleo.

GUILLELMUS Charmoleus Pariſienſis, quo tempore conficiebat Theologiæ ſtadium, & Baccalarius jam erat, Ludovico Regi XI. dedit occaſionem vetandi, ne quis Navarræ Socius certa quadam inſtitutionis Collegii clauſula impoſterum abuteretur. Clauſula eſt, *nonnullos e Theologiæ candidatis* (quos Burſarios vocant) *poſſe ad jus ſtatæ aſſignationis, tanquam ad Eccleſiaſticum titulum ſacris initiari.* Hanc clauſulam in commodum ſuum interpretabatur Charmoleus, qui Preſbyter ſic initiatus cum eſſet, locum alteri cedere, aut dudum e carceribus emiſſus ad calcem pervenire non curabat; ſed perinde gerebat ſe, ac ſi voluiſſet ſtata Collegii penſione ſemper vti. Quod in vtilitatem pu-

blicam impingere, & Sociorum negligentiam fovere Ludovicus cum animadverteret, indefinitam clauſulam definiit, & Sociorum duntaxat trium, qui ratione tali crearentur Preſbyteri, numero circumſcripſit. Rotomagi diploma datum eſt anno MCCCCLXIV. ad VII. Calend. Sextiles. Charmoleus, qui ſtatim Eccleſiaſtes Noviomenſis evaſit, tarditatis & ſegnitiei ſuæ damna reſarciit. Nam relicta Academia, & aliis qui ſupererant, gradibus Noviomum ſeceſſit, vbi omnia & Canonici & Concionatoris munera executus eſt. Sic vſque ad annum MCCCCLXXXII. quo interiit x. Calendas Julias, in dies concionando exercendoque ſe in rebus optimis proceſſit.

CAPUT XXXVI.

De Joanne Hueo.

JOANNES Hueus Stampenſis tria Navarrici Collegii ſodalitia belliſſime decurrit, & Theologi Doctoris titulo eſt inſignitus ad annum MCCCCXLVII. quo tum erat Eccleſiarum trium Canonicus, Remenſis, Senonenſis & Pariſienſis; ſed ne res exempli mali diu perſiſteret, in quibuſdam Eccleſiis ſe jure annonariæ tributionis abdicavit. Circa annum MCCCCLVIII. Lutetiæ factus eſt Eccleſiæ ſancti Andreæ Curio. Quod munus exercebat tam diligenter ac ſapienter, vt Senatus eum adhiberet ad inſignia quædam pietatis opera patranda, quibus ante Carolum VI. Regem ſolebant in nonnullis Galliæ locis damnati mortis carere. Hinc anno MCCCCLXXIII. adfuit Joanni cognomento Audaci, quem religatum inter equos quatuor carnifex diſtraxit III. Calend. Apriles. Is nebulo ſceleratiſſimus Regem veneno interficere tentaverat. Inde anno MCCCCLXXV. adfuit Ludovico Lucemburgico, ſancti Pauli Comiti, Magiſtro Equitum deſignato, ingrati animi viro, qui ob ſummam perfidiam capite minutus eſt XIV. Calend. Januarias. Hueus tunc erat id ætatis inter Pariſienſes Theologos, vt eorum Decanum jam ageret. Aca-

demia quoque Huei opera ſemel atque iterum eſt vſa in obeundis publicis muneribus. Anno MCCCCLXXIV. eum ad Regem rerum trium cauſa legavit; inprimis, vt ſtata quædam Academiæ vectigalia non redimerentur, deinde vt Academicis hominibus provideretur, & Sacerdotia darentur: tum vt in Academiæ bibliothecis ſolverentur Nominalium codices, qui Abrincenſis Epiſcopi Confeſſarii regii conſilio captivi detinebantur: his autem poſtulatis omnibus, Rex annuit. Qua de re Academia & Regi & Legato ſuo vehementer gratulata eſt VII. Idus Quintiles. Anno MCCCCLXXVIII. delecti Galliæ Præſules Turonos convenerunt, quo ab Academia miſſus ejus nomine orationem de Pragmatica Sanctione habuit, & qualiter admittenda foret Sanctio, prudenter oſtendit. Brevi creatus in Pariſienſi Eccleſia pœnitentiæ ſacræ adminiſter, ſic dignitates ſacræ non defuerunt ei, qui nec Regno, nec Eccleſiæ, nec Academiæ defuit. Circa illud tempus in Eccleſiæ beatæ Mariæ Stampenſis, cujus erat Canonicus, officium Præſentationis beatæ Virginis & Ignitegium, vt vocant, certis quibuſdam reditibus fundavit. Id exaratum vidimus in lapide, qui ſiniſtro parieti ob altare majus affigitur. Præterea anno MCCCCLXXXII. ad Nonas Februarias congregavit Theologos, iiſque decernentibus partim temeritatis, partim erroris damnavit aſſertiones XIV. quas Joannes Angelus, elapſa proxime quadrageſima, Tornaci aſſeruerat inter concionandum. Propoſitiones hæ tangunt illud Chriſtiani hominis officium, quod in facienda exomologeſi & in audiendo Sacro conſiſtit. Non multo poſt Doctor ſuo tempore illuſtriſſimus naturæ ſatisfacit.

CAPUT XXXVII.

De Cantiano Hueo.

CANTIANUS Hueus Stampenſis, non modo propter ſcientiam, ſed etiam propter ſingularem vitæ ſanctimoniam plurimum commendatus fuit. Hæc eſt vera & ſola

laus hominum, qui Chriſtiano nomine cenſentur. Hic in Navarræ Collegio annos viginti quatuor ſive diſcendo, ſive docendo tranſegit: quo tempore ita vixit, vt qui vellent caſte integreque vivere, eum vt exemplar ad imitandum ſibi proponerent. Interim in Gallicanæ Nationis Procuratorem anno MCCCCLXX. eligitur XV. Calend. Jan. & in Academiæ Rectorem anno MCCCCLXXIII. VI. Idus Octobris. Grammaticorum Gymnaſiarcha cum eſſet, & formatus, vt aiunt, in Theologia Baccalarius, Fontis-Ebraldenſem appetiit Ordinem, & Monachum induit. Emiſſo voto ei præcepit Antiſtita, vt reverteretur in Academiam, & Theologiæ curſum abſolveret. Hinc anno MCCCCLXXVII. deſignatus eſt Doctor; ſed noluit vnquam Doctoris inſignibus decorari. Chriſtianæ virtutes duæ pugnam hanc adornarunt, ſuſcepta ex Chriſti legibus obedientia, perfecit, vt labores omnes Theologici curſus exanthlaret, ſuſcepta ex Chriſti conſiliis animi ſummiſſio, obtinuit, vt a ſe honores laborum illorum præmia deprecaretur. In Fontis-Ebraldenſe Monaſterium reverſus, Deo, ſibi & aliis vixit: Deo quidem, cum ei puriſſimo pectore ſervivit; ſibi vero, cum perfectiſſimi Monachi numeros omnes implevit: aliis denique, cum ad rationem ſanctiorem vivendi multas domos Ordinis reduxit. Quo factum, vt illius Viſitator tertium exploratorque extiterit. Ludovicus Laſſereus, vir magni nominis & auctoritatis lib. de vita ſancti Hieronymi cap. L. adjicit duo. Unum, tres ætate ſua fuiſſe Theologos, Cantianum Hueum, Joannem Laurentium & Martinum Pichonem, qui & vitæ probitate & morum innocentia mortalibus ceteris anteirent. Alterum eos ad tantum perveniſſe virtutum cumulum, quantus apotheoſi ſufficeret. Sexagenarius mortem obiit anno Chriſti MDII. pridie Nonas Apriles, Lutetiæ conditus eſt in Monaſterio Ordinis ſui, vbi legitur hoc epitaphium:

Conditur oppoſiti rigida ſub mole ſacelli
Cantianus Hue, relligionis apex,
Inter opes qui vixit inops, carnemque ſubegit
Vilibus in pannis, ſimplicibuſque cibis.

Fluctivagum cupiens mundi tranare per æquor,
Suppoſuit ſuavi mitia colla jugo,
Atque ſacrata Deo perſolvit vota, gregiſque
Virginei cuſtos & Argus erat.
Undique divini ſparſit bona ſemina verbi,
Ne mala frugiferæ ſpina noceret humo.
Hinc ad cælicolas lutea de ſede vocatus,
Funera prædixit non procul eſſe ſua.
Reſpice quam ſcabro magnus ſub marmore Paſtor,
Claraque quam vili gemma quieſcit humo,
Qui licet hic jaceat ſterili contentus arena,
In Paradiſiaco clarior orbe nitet.

Sunt & alii verſus Gallici in tabula lignea deſcripti, qui & eo adhuc pertinent, vt virum omni ex parte probum exhibeant. Hos prætermittere religioni ducerem.

Ci giſt Cantian Huë digne de memoire,
Du monde, de la chair, du diable aiant victoire,
De loüable vie & celeſte converſation,
Qui en cette Univerſité 24. ans ou environ
En bonté, diſcipline & ſcience a moult profité,
A ſoy, & autres exemplaire de toute équité,
En âge, doctrine, parfait conſeil, Dieu bien memorant,
En Navarre bel & riche office & grands biens laiſſant
Prend l'eſtat de Religion, Frontevraud reformation,
Dont noſtre Convent a reformé par conduite & diſcretion,
Lequel 1502. de Saint Ambroiſe le jour & feſte
Sexagenaire & vertueux rend l'eſprit, cline la teſte.

In his verſibus morum Huei hiſtoria, non carminis elegantia, quæ revera eſt, niſi forſan ſæculi barbaries mutuo attendatur.

CAPUT XXXVIII.

De Guillelmo Curea.

GUILLELMUS Curea Normannus, quo anno deſignatus fuit Doctor in Theologia, eodem & Artiſtarum

Navarræ regimen accepit. Is annus eſt milleſimus quadringenteſimus ſeptuageſimus tertius. Anno ſequenti in Academicum Ethicæ Profeſſorem vivendo, quam docuit, morum diſciplinam expreſſit. Abhinc ad annum mcccclxxix. egregios adoleſcentes Joannem cum primis Bleſenſem & Joannem Raulinum Philoſophiæ documentis imbuit. Hanc igitur ſcientiam & Theologiam, qua pluribus antecelluit, cumulavit incredibili pietate, manſuetudine morum, facilitate, ſumma demiſſione animi, virtutibus omnibus, queis quicquid aliquando ineſt in ludimagiſtro & Doctore tumoris & ſuperbiæ, compreſſerat, ac plane ſubegerat. Neque vero fatua vel incauta ſimplicitas eum afflixit, quem dum lectus eſt Profeſſor, Academia ipſa magnæ prudentiæ virum appellavit. Is nondum quadragenarius migravit e vita, & Pariſiis ad ſanctorum Innocentium voluit in communi egenorum Polyandrio ſepeliri, quo certius relinqueret Chriſtianæ humilitatis ſuæ monimentum.

Caput XXXIX.

De Joanne Burgundo.

Joannes Burgundus merito ſuo ad Epiſcopatum ante pervenit, quam in regio Navarræ Collegio Scholaſticos celebraſſet actus omnes, quibus apud ſacram Facultatem magiſterium aſſequeretur. Is quippe diu profitendo liberales ſcientias, quas ab illuſtri fratrum ſynoride, Goffrido & Joanne Normannis, acceperat, magnam dudum concitaverat opinionem ſui, cum anno circiter mcccclxx. divinis lectionibus & literis operam dare inſtituit. Fuerat inter Grammaticos & Philoſophos impiger, diſertus, ſubtilis, laborioſus. Inter Theologiæ candidatos, non minus regendæ diœceſeos, quam rei ſcholaſticæ peritus apparuit: vnde factum, vt tandem æſtimatus, non gradu quidem Academico, ſed eruditionis jure Doctor in ſummum Audomaropolitanæ Eccleſiæ locum aſcenderit. Id compertum eſt ad

Digitized by Google

annum MCCCCLXXX. contigiſſe. Quam autem de futuro Paſtore ſpem Clerus & boni omnes conceperant, non implevit modo, ſed etiam plurimum virtutibus ſuis adauxit.

CAPUT XL.

De Joanne Eſcharto.

JOANNES Eſchartus Redonenſis anno MCCCCLXV. in regale Collegium admiſſus eſt. Ibi Theologiam didicit & docuit, Academiæ officiis omnibus per ordinem functus. Quo anno MCCCCLXXI. Rectorem præſtitit, eodem & dignus habitus, qui Doctoris inſignia ſuſciperet. Porro ſupremum illum Univerſitatis magiſtratum tam præclare geſſit, vt in publicis commentariis *magnæ vir auctoritatis & prudentiæ* nuncupetur. Illuſtre profecto elogium, quod in gerendo trimeſtri magiſtratu, tunc nunquam vel ægre prorogato pauci fuerint conſecuti. Unde accidit, vt anno MCCCCLXXVI. ad X. Calend. Decembris ab vniverſa lectus ſit Academia, qui Alfonſo Luſitaniæ Regi jucundum in vrbem adventum gratularetur. Alfonſus in Galliam venerat quæſitum auxiliares copias, quibus impactum ſorori ſuæ Henrici Caſtellæ Regis viduæ dedecus adulterii vlciſceretur, & neptem ſuam Joannam illius filiam vt legitimam Regni heredem defenderet, & contra Ferdinandum Aragoniæ Regem Iſabellæ Henrici ſororis, & vt præ ſe ferebat, Caſtellæ heredis maritum pugnaret. Sed Alfonſus ab Ludovico XI. nihil obtinuit præter honores ſummos, quibus eum & affecit ipſe, & ab Univerſitate Pariſienſi, ab Senatu & aliis Regni primoribus affici mandavit. Ceterum Joannes Eſchartus nepotem ex fratre habuit nomine Julianum ejuſdem cum ipſo Collegii ſocium, qui anno MDV. in claſſem Doctorum Theologiæ relatus eſt. Quid autem poſtea fecerit, vel quo iverit, hactenus comperire non potui.

Caput XLI.

De Ambroſio Cambraio.

Ambrosius ille, qui a Roberto Guaguino Cambraius, a Jacobo Fabro Stapulenſi Camberacus, ab aliis de Cameraco dicitur, Bituricenſis genere fuit. Hic circa annum MCCCCXLIV. in Artiſtarum Navarræ Sodalitium admiſſus, & in Joannis Normanni Gymnaſiarchæ viri doctiſſimi diſciplinam receptus eſt. Qui diligenter confecto Philoſophiæ curſu, & adepto Artium magiſterio, ſe totum ad Canonici Juris prudentiam convertit. Tum declaratus Anteceſſor Romam ſe contulit, vbi Calixto III. Pontifice Relatoris in Curia munus exercuit. Hunc magiſtratum nominant Referendarium. Ibi adulteratum a ſe diploma Pontificium ad Joannem Armeniacum miſit, quo Calixtus indulgebat, vt ille vitiatam a ſe ſororem matrimonio ſibi jungeret. Quod facinoris genus deprehenſum eſt Pio II. Pontifice, nec auctor abnuit. Propter id, jubente Pio, conjectus eſt in carcerem, e quo emiſſus, opitulante famulo, in Galliam aufugit, vbi annos aliquot, mutatis identidem ſedibus, delituit. Vita functo patre, ſuperſtes erat mater, quæ filii criminibus offenſa, domum illi ſuam occluſerat. Nempe flagitium flagitio cumulaverat, addito ad memoratum ſcelus homicidio. Quibus autem rebus ingenio & aſtutia ex his ſe piaculis eripuit, iiſdem & in Ludovici XI. Regis aulam irrepſit. Is quippe ſimulavit Angliæ Reginam expetere, vt eam in Regnum duceret ac ſtiparet. Hac ratione intelligens Ludovicus, Cambraium eſſe hominem, quo vteretur ad exequenda certa quædam conſilia, vocavit illum ad ſe, & in aulicis eſſe voluit. Interea Jus Canonicum docuit Lutetiæ, & in eo magnum ſibi nomen quæſivit. Nondum annus vertebatur milleſimus quadringenteſimus ſeptuageſimus quintus, cum Facultatis Decretorum egit Decanum, & in Academiæ libris

bris Doctor appellatus eſt *Iuriſconſultiſſimus.* Hinc ſancti Euſtachii apud Pariſienſes Curio, inde Regis Conſiliarius & Libellorum Supplicum Magiſter: vtrumque munus non indiligenter obiit, obibatque anno MCCCCLXXXII. cum Pariſienſis Cancellarii dignitatem obtinuit, de qua cum Joanne Hueo Doctore Theologo, & piacularium rituum in Eccleſia Pariſienſi Præfecto, diu apud varios Judices expertus eſt; ſed addictis ei vindiciis, Hueus tandem cauſa cecidit. Hujus litis vices Guaguinus deſcripſit in oratione, brevi quidem, ſed vehementi, quam adverſus quorundam Theologorum ambitionem & ſtudia vana inſtituit, & Carolo Cardinali Borbonio nuncupavit. Animadvertenda ſunt verba hæc, quibus Guaguinus & Cambraii & aliarum Academiæ Facultatum cauſam perorat. *Ne ab eo honore Cancellariatus vlla noſtri Studii Facultas ſegregetur, quam ipſis quoque adverſariis bono animo ſuſtinemus per vices eſſe communem. Ne denique hic vir nominatiſſimus Ambroſius de Cambrai, vtroque Iure conſultus, deſignatum quemquam adverſarium & competitorem a veſtra providentia datum iri intelligat, ſi clementia & benignitate veſtra fuerimus hoc tempore ab injuria Theologorum ſalvati, veſtro quoque beneficio quietem noſtris ſtudiis impetraſſe atque retinuiſſe putabimus. Evictis judicio competitoribus, lites habuit cum ipſa Theologiæ Facultate graviſſimas, & in pleriſque vicit.. Exin factus eſt Meldenſis Decanus, & ſancti Euſtachii Eccleſiam cum ſancti Andreæ Pariſienſis Eccleſia permutavit, reprehenſione propter hoc majori dignus, quod multis inhiaret Sacerdotiis, quam quod Cancellarii officium ſartum tectum ab omni detrimento conſervaret.* Fuit tamen, qui dum Pariſienſium Cancellariorum ſeriem & catalogum texeret, diſſimulato priori poſterius atrociter exceperit. Guaguinus tres ad Cambraium epiſtolas de rebus variis ſcripſit, & vnam aliam ejus nomine ad Joannem Nivardum Regis Notarium dedit. Jacobus Faber Stapulenſis illi ſuas in naturalem Ariſtotelis Philoſophiam paraphraſes dedicavit, & Cancellarii magiſtratu digniſſimum aſſeruit. Cambraius Theologorum Navarræ Scholas ingenti vitro exornavit, in quo ſanctus Guillelmus Bituricenſis Epiſcopus, Gallicanæ Nationis in Academia patronus, ejuſdem contribules Cambraii nomen

EEEeee

Digitized by Google

& gentilitium ſcuti ſymbolum depinguntur. Sorbonæ Collegium pluribus auxit beneficiis, ſeu *eleemoſyna non exigua*, vt Hemereus loquitur, *donavit*. Magnus quidem homo fuit, ſed in omni genere vitæ varius: nam vt nonnullis eluxit virtutibus, ita & plerìſque eſt flagitiis obrutus; virum bonis maliſque artibus mixtum Tacitus appellaret. Illum ita delineavit Guaguinus in vita Ludovici X I. *Hic Ioannes Arminiacus eſt, qui ſororis illecebra captus, cum eam inceſtu polluiſſet, auſus eſt eam Pontificis Romani auctoritate ducere vxorem: cujus ſtultitiæ faviſſe dicitur Ambroſius Cambraius, qui per id tempus Referendarius erat Callixti Pontificis. Accepta igitur ab Arminiaco multa pecunia, Bullam diſpenſationis de ſorore deſponſanda Arminiaco tradit, quam aliunde adulteratam, & a ſe falſo editam, poſtea confeſſus eſt, præſidente apud Romanos Pio Pontifice Maximo, quo jubente Ambroſius in cuſtodia apud Montolivetum Monaſterium habitus eſt; ſed e cuſtodia noctu adjutore ſervo emiſſus in Gallias ſe recepit, vbi aliquot annos mutatis frequenter locis, perfugo ſimilis delituit. Quippe cui Carlota mater alioqui benigna mulier ſuam domum occluderet, offenſa ſcilicet filii criminibus, qui homicidio primum, deinde hac, quam dixi, falſitatis ignominia notabatur: ingenio tamen & aſtu erectus, viam invenit apud Ludovicum fortunæ melioris, ſimulans a Regina Angliæ ſe deſiderari, quam in Angliam traduceret. Qua re intelligens Ludovicus eum hominem eſſe, quo ad dolos vteretur, Ambroſium ad ſe accerſitum ſtipendio juvit, & mox inter aulicos habuit, quem non multo poſt ſupplicationum regiarum Magiſtrum, & deinde Pariſienſem Cancellarium vidimus: hominem profecto doloſum, & præter modum gloriæ ſtudentem, verborum & jactantiæ vanitate redundantem & perfluum; fidei autem modicæ, & cui probe confidere nemo poſſet: cujus mortem nec propinqui, nec alius quiſquam illacrymaſſe viſus eſt. Sepeliri voluit in Sacello Sorbonæ ante aram majorem.* Sepulcrum erat marmoreum, vno aut altero pede a terra erectum, cui Doctoris effigies incidebatur, & hoc epitaphium in orbe illius: *Hic jacet vir nobilis Ambroſius de Cambrai, Iuris vtriuſque Doctor, Conſiliarius Francorum Regis, & Requeſtarum Domus ejus Magiſter ordinarius, Canonicuſque & Cancellarius Eccleſiæ Pariſienſis, qui obiit die* 19.

Aprilis anno Domini 1496. Orate pro eo. Sacellum, cujus meminit Guaguinus, & in quo jacebat Cambraius, & hujus ſepulcrum everſa ſunt & ſolo æquata.

CAPUT XLII.

De Petro Deonvillo.

PETRUS Deonvillus natione Picardus, poſtquam in Navarrica Philoſophorum Sodalitate diu vixerat, in illius Hypodidaſcalum evaſit anno MCCCCLXXVIII. Hoc in munere, quod annos geſſit vndecim, cum omnium, tum maxime Caroli Regis VIII. procerum & magnatum gratiam ſibi conciliavit. Unde contigit, vt Aulicam diſputationem, quam anno MCCCCLXXXV. ad VIII. Idus Februarias inſtituit, præſentia ſua cohoneſtaverint Carolus Rex, Duces Aurelianenſis & Lotharingus, Baujevius regiæ ſororis vir, & Ducis Borbonii frater, Comes Inculiſmenſis, Liſlæus Reginæ quondam Franciæ frater, Cancellarius, Præpoſitus Pariſienſis, Nothus Burgundiæ, tres Senatus Præſides, Barones multi, & nobiles viri pæne innumeri, quibus Epiſcopi & Abbates plures acceſſerunt. Porro Regi, Ducibus & Comitibus oblati ſunt purpurei galeri, Doctorum inſignia, quæ populari nomine Birreta nuncupantur. Ut autem Veſperiæ, ſic & Aulica ſunt nomina duo Theologicarum diſputationum. Veſperiæ Doctoris inaugurationem præcedunt: Aulica fit eo die, quo in Aula Pariſienſis Epiſcopi Doctor inauguratur. Hinc Deonvillus factus eſt Pariſienſis Canonicus, cum Guaguinus opuſculum de Buridani ætate dicavit, & iſtud epigramma ſcripſit:

Rebus in ambiguis olim conſultus Apollo,
Dum reſponſa dabat, gratus vbique fuit.
Corniger in Libycis Ammon dominatus avenis,
Præſcius vt veri deſtitit eſſe vafer,
Et numero divum, totoque examine cæli
Traditur vt falſa relligione Deus.

Te, Petre doctorum pars non extrema virorum,
Pro meritis pulcre nunc Schola Galla colit.
Inſigni ſpecie, ſolidaque ætate beatus,
Ut bonus es voce, ſic gravitate places.
Artibus excultum diffundis in æthera nomen,
Et late effulges lumine, Theologe.
Qua ſolum ratione tibi mens noſtra locuta eſt,
Ut mea per pelagus tuta phaſelus eat.
Quid ſurdo cecini pia verba? quid obſtruis aures,
Atque ſiles, tanquam quæſtio vana foret?
Si talem cenſes, citius diſſolveris illam,
Nec te torquebit anxia cura diu.
Grandius at ſi quid nexu complectitur aucto,
At facili laudem non parit arte labor.
Ardua ſi cæli lippo ſpeculatus ocello,
Invia perſcrutor, me revocato domum.
Invidet, aut neſcit nimium, vel turget, amici.
Qui ſperata trahens, prætereunda putat.

Sic Deonvillus partim ſuo, partim alieno ingenio ſe commendabilem effecit.

CAPUT XLIII.

De Joanne Emerico & Guillelmo nepote illius.

JOANNES Emericus apud Pariſienſes optima exiſtimatione floruit anno circiter MCCCCLXXV. regium Navarræ Collegium adiit, ibi ſe Theologicæ profeſſioni addixit, præceptoremque habuit Guillelmum Caſtrofortium, qui tum Collegii potiebatur, atque ex officio Theologiam docebat; Emerici tamen multo perſpectior eſt integritas vitæ ac morum, quam Studii Theologici labor. Quamobrem hujus memoria viget pæne nulla, cum nec in Theologia dignitatem ſortitus ſit vllam, nec de ea quicquam ſcriptis prodiderit. Illius autem magna fama fuit, ex quo primum factus eſt Pariſiis Eccleſiæ beatæ Magdalenes Curio, deinde Pariſienſis Canonicus, tum adhibitus ad tollendas conſue-

tudinis malæ corruptelas, quæ & in Clerum & in Monaſteria irrepſerant. Hac de re Joannes Raulinus inſignis Theologus loquitur in epiſtola ad Standukium ſexta, cum ait: *Habes homines probatiſſimos dominum Curatum Mariæ Magdalenæ, Magiſtrum Ioannem Emeri, & alios quamplurimos viros diligentes Dominum, & zelantes Eccleſiam Dei.* Stephanus Poncherius, Pariſienſis Epiſcopus, labentem Cœnobii ſancti Victoris diſciplinam reſtituit, vſus opera piorum & religioſorum hominum, quos inter Emericus eminebat. Id anno MDXIV. contigit, vt manuſcriptum ejuſdem Cœnobii Diarium notat.

Ex fratre nepotem habuit Guillelmum, quem in memorato Collegio inſtitui curavit. Hic ibi Magiſtrum Sententiarum anno MDVII. publice legit, & biennio poſt renunciatus eſt Doctor in Theologia. Quem patruus honoris apicem aſſecutus non eſt, nepos obtinuit. Ea ſolet eſſe patruorum omnium, qui liberis carent, in nepotes benevolentia, vt illi nihil habeant antiquius, quam vt ſeipſis nepotes fiant vel ab animi, vel a fortunæ bonis, vel etiam ab vtriſque honoratiores.

CAPUT XLIV.

De Gilberto Scoto & Joanne Irlando.

CAROLO VII. & Ludovico XI. Regibus in Navarræ Sodalitia induci, & jure ſtatæ attributionis donari cœperunt extranei, & qui e Regno Galliæ oriundi non erant: nempe ſic comparata eſt Collegii inſtitutio, vt quos non Gallica, ſed externa tulit Natio, ii prærogativam aut locum in eo nullum habeant. Itaque privatis hominibus irrogatum eſt privilegium. Hinc anno MCCCCXLVI. Gilbertus Scotus, inde anno MCCCCLXVI. Joannes Irlandus obtinuerunt commendatione eorum, qui Carolo & Ludovico Regibus erant a ſecretis conſcientiæ, vt inter Theologici Studii candidatos numerarentur. Uterque, vt & plerique alii ab gente ſua, Gilbertus ab Scotia, Joannes ab Irlandia

ſibi cognomentum aſciverat. Hic anno MCCCCLXXV. ad magiſterii gradum pervenit, qui & ſine dubio vir magnus extitit, iſque talis cum aliorum, tum præſertim Ludovici Regis judicio habitus eſt. Hinc Rex illum in Scotiam legatum miſit rem adminiſtraturum, quæ ponderis non exigui cenſebatur. Eam Leſlæus ſub annum MCCCCLXXIX. deſcribit lib. VIII. de rebus geſtis Scotorum. *Hu diebus*, inquit, *Ioannes Irlandus ſacræ Theologiæ Doctor, ejuſque in Academia Pariſienſi Profeſſor, a Rege Francorum Scotiam obiit legatus, vt Regem incenderet ad bellum adverſus Anglos, quod timeret, ne Rex Angliæ partes Ducis Burgundiæ contra Gallum tueretur.* Ita Rex confiſus eſt virtuti & prudentiæ hominis, qui potuiſſet convenientius Theologo negotium tractare. Quicquid id eſt, Irlando huic vni contigit, quod neſcio an Gallo vlli in Scotia degenti aliquando contigiſſet: neque enim ſincera fides hominem vbique ita commendat, vt ei arcana imperii credantur.

Caput XLV.

De Joanne Laurentio & Martino Pichono.

Joannes Laurentius & Martinus Pichonus Pariſienſis, mirum in modum enituerunt ſcientia & pietate: ſcientiam cum multis, pietatem cum paucis communem habuerunt: vtramque dotem compararunt ſibi in Theologico Navarræ Sodalitio, vbi perſtiterunt, Laurentius ab anno MCCCCLXXV. ad annum MCCCCLXXXIII. Pichonus ab anno MCCCCLXXXV. ad annum MCCCCLXXXIX. quo magiſterium adepti ſunt. Ad pietatem quod attinet, eam reliquo vitæ curſu perfecerunt, cumularunt factis acceſſionibus, & morte ſola concluſerunt. In ſumma, quibus finibus vitæ ſanctimoniam, iiſdem & vitam ipſam terminarunt. Ludovicus Laſſereus magnæ vir auctoritatis & fidei lib. de vita B. Hieronymi cap. L. teſtatur, ſe Theologos vidiſſe duos, Laurentium & Pichonum, qui morum innocentia & integritate vitæ mortalibus ceteris antecellerent.

confirmatque ſe credere, Sedem Apoſtolicam eos, ſi apprime noſſet, in Sanctorum ordine collocaturam. Verum ipſa verba, quibus auctor rem perſequitur, præſtat, vt opinor, adſcribere. *Inter eos*, inquit, *qui noſtro tempore exceſſerunt e vita, & quos cum eruditione, tum integritate vitæ claros cognovimus, duos recenſebo Navarrici Collegii Doctores, Ioannem Laurentium, qui Cenomannorum Eccleſiæ Canonicus obiit, & Martinum Pichonum, qui ſuam in Cluniacenſi Monaſterio vitam peregit. Hos autem arbitrabar arbitrorque adhuc ita vixiſſe, vt tam auſteritate vitæ & ſcientia, quam probatis moribus mortales omnes, quotquot tunc erant in rerum natura, ſuperaverint: ego vero credo fore, vt ſi Sedes Apoſtolica talium hominum virtutes & merita cognoſceret, id haberet, quo poſſet iis honores cultumque Sanctorum decernere.* Hæc ille Gallice, quæ nos Latine interpretamur. Ceterum Laurentius in Cenomannenſi Eccleſia jacet ad portam Epiſcopii, lapideuſque extat tumulus a terra duobus cubitis erectus, cui verba hæc inſcribuntur: *Venerabili viro Ioanni Laurentio, Doctori Theologo, confratres Canonici ſanctitatis illius memores repoſuere anno* MDLXXIX.

CAPUT XLVI.

De Joanne Charrono.

JOANNES Charronus antequam deſignatus eſſet Magiſter in Theologia, illuſtrem virtutum ſuarum præconem invenit Joannem Raulinum in oratione, quam de beati Ludovici laudibus habuit. Raulini verba ſunt hæc, quæ breve quidem, ſed ſuis abſolutum numeris elogium comprehendunt. *Cetera*, inquit, *poſt veſpertinam horam vir maximarum virtutum cultor egregius omnium ſcientiarum, & maxime ſacrarum acutiſſimus diſputator, hujus regiæ Domus Baccalarius formatus, Contheologus mihi cariſſimus Magiſter Ioannes Charron ſuo luculentiſſimo ſermone declarabit.* Exin tanti viri fama in aulam penetravit, ibique multam movit admirationem. Quocirca cum anno MCCCCXCI. ſub finem

Quadrageſimæ celebraret Veſperias, iis Rex Carolus VIII. Dux Aurelianenſis, & Principes reliqui interfuerunt: nec illorum quemquam exſpectatio fefellit. Petrus Burrus Ambianenſis Charroni probitatem & eloquentiam prædicat lib. II. eleg. VIII. aſſeritque eum fuiſſe, qui ornatiſſimos verſus conficeret.

Nos, inquit, *epigramma tuum noſtris pro fronte libellis,*
Illico nexuimus, nunc opus omne micat.
Sed patrare jocos, vetulum jactare viciſſim,
Experiere ſenis ludicra quid valeant.

Et poſt alia:

Tu tamen interea doctus cantare Ioannes
Læli curabis pellere voce metum.

Porro Charronus decus & ornamentum fuit Noviomenſis Eccleſiæ, in qua Canonici munus pie juxta & vigilanter adminiſtravit.

CAPUT XLVII.

De Joanne Varambono.

JOANNES Varambonus Heduenſis, cogitationes & curas ſuas omnes in humanioribus literis defixit; neque ex iis ad vllum Theologiæ gradum emerſit. In optimarum igitur Artium ſtudiis, quibus ſe a puero in Navarra dederat, remanſit, ad eaque ibidem alios diu ac multum inſtituit. Id quidem eſt vehementer laudabile, ſed adhuc multo laudabilius, quod vna virtutem præcipue coluerit. De vtroque illi vir adulationis expers gratulatus eſt Joannes Raulinus per epiſtolam, cujus verba ſunt: *Memoriam tui facio in orationibus meis ad Dominum meum, qui mecum vera, non fallaci jungeris amicitia. Quomodo non amicitia, quando me abſente in meis nepotulis me repræſentas? Quomodo me non amares longe diſtantem, quando ſanguinem meum ſæpenumero viſitas, amplecteris, foves, erudis, nutris Pariſius derelictum, & tibi præſentem?* Et poſt alia: *Diſcant a te beatarum virtutum ac inſignium morum tuorum exercitia, diſcant a te Dominum* JESUM

SUM, *& ei ex toto corde famulari.* In his autem & literarum & virtutum exercitationibus non ante conſenuit, quam eximia Academiæ munera ſplendide obiiſſet. Gallicanæ enim Nationis ſemel atque iterum Procurator factus: ſemel quidem anno MCCCCLXXIV. XVII. Calend. Jan. iterum anno MCCCCLXXVIII. & Univerſitatis Rector anno MCCCCXCIII. VI. Idus Octobris. In Navarræ Sacello appoſuit ingentes ex ære columnas quatuor, quibus circum anteriorem altaris majoris partem, hinc vela, inde cereorum ordines ſuffulciuntur. In iis & nomen datoris & annus dati milleſimus quadringenteſimus nonageſimus-nonus conſignantur ad diuturnam rei memoriam: perenne quidem ex ære monimentum, ſed perennius monimenti præmium, quod æternæ felicitati conſecratur.

Digitized by Google

REGII NAVARRÆ GYMNASII PARISIENSIS HISTORIÆ PARTIS QUARTÆ

LIBER III.

Doctorum, qui bene acta vita potius, quam ſcriptis claruerint, ab anno M D. vſque ad annum MDCXL. Elogium continens.

CAPUT I.

De Roberto Torotta.

ROBERTUS Torotta Eliæ clariſſimi in Senatu Præſidis filius, ad natalium amplitudinem non vulgaris doctrinæ ac pietatis ornamentum adjunxit. Is perinde amavit ſtudia, quaſi minus ſplendide natus fuiſſet. Nam circa annum MCCCCLXXXIX. ad Theologicam Navarræ Sodalitatem acceſſit, ibique præceptores optimos ſortitus Guillelmum Caſtrofortium & Joannem Raulinum ita ſtuduit, vt anno MCCCCXCV. ſit in album Doctorum relatus. Mox Noviomenſis Eccleſiaſtes, & piacularium rituum Præfectus ſe his titulis parem oſtendit. Hinc enim Evangelii momenta populum ſapienter docuit, & ad omne Chriſtiani officii munus inſtruxit: inde ad canones ſacros temperavit eorum pœnitentiam, quorum crimina, privato Antiſtitis judicio, & abſolutioni reſervarentur, ingentes quidem ſubinde intervenerunt difficultates & moleſtiæ, ſed eas inſigni pietate, qua flagrabat, & patientia exhauſit.

CAPUT II.

De Michaele Pavia.

MICHAEL Pavia multis honorum titulis claruit, primum quidem Navarricæ Sodalitatis compos præceptorem in Theologicis habuit Joannem Raulinum, cujus ope ad virtutem & ſcientiam eruditus eſt; & anno MCCCCXCI. inſtitutus Artiſtarum Hypodidaſcalus; deinde anno MCCCCXCV. deſignatus Doctor, biennio poſt illuſtrem habuit in Veſperiis & in Aulica Præſidem Joannem Relicum Andegavenſem Epiſcopum, qui tunc erat Carolo VIII. Regi a Confeſſionibus. Hoc anno Cameracenſis Eccleſiaſtes, tum anno MDVI. Decanus ſuffragiis omnium creatus eſt. His accedit, quod Carolus Archidux Auſtriæ, qui & poſtea Rex Hiſpaniarum & Imperator eum legerit in Sacerdotem, cui noxas animi & arcana conſcientiæ ſuæ explicaret. Vincentius Haerlemus, Ordinis Prædicatorum Theologus, cum anno MDXIV. edidiſſet Petrum Paludanum, hunc in nomine Michaelis Paviæ apparere voluit, Paviamque ipſum *Artium & ſacræ Theologiæ Profeſſorem clariſſimum, digniſſimum, ampliſſimumque Cameracenſis Eccleſiæ Decanum & Sacerdotem, Carolo a Confeſſionibus prudentiſſimum* aſſeruit. Bruxellis fatis conceſſit anno MDXVII. ad XVI. Calend. Junii. Ceterum Navarrici Sodales fuerunt omnino tres, qui ex Ordine Cameracenſis Decani munus obierint Ægidius Carlerius ab anno MCCCCXXXI. ad annum MCCCCLXXII. Ægidius Nettelетus ab hoc anno ad annum MDVI. Michael Pavia ab hoc anno ad annum MDXVII.

CAPUT III.

De Joanne Drapto.

JOANNES Draptus Nivernenſis anno MCCCCLXXXVIII, acceſſit ad Philoſophorum Communitatem, & poſtquam Magiſter in Artibus docuiſſet ibi & humaniores literas & Philoſophiam, ad Theologorum Societatem aſcendit anno MCCCCXCIX. & anno MDIII. Doctoris Lauream conſecutus eſt. Circa illud tempus Nivernenſis Eccleſiæ Canonicus efficitur; ſed anno MDXIV. demigravit ab hominibus. In inferiori Ædis Navarricæ parte media ſepultus eſt cum hoc epitaphio : *Hic jacet Magiſter Ioannes Draptus de Nivernis, Magiſter in Artibus & in Theologia Magiſter, quondam Burſarius hujus regiæ Domus, & Canonicus Eccleſiæ Nivernenſis, qui obiit 4. Martii anno 1514. ante Paſcha. Requieſcat in pace. Amen. Pater noſter.*

CAPUT IV.

De Ludovico Ambaſiano.

LUDOVICUS Ambaſianus Ludovico Ambaſiano, qui & Georgii Ambaſiani Cardinalis Rotomagenſis Archiepiſcopi frater erat, Albienſi Epiſcopo vita functo ſucceſſit anno MDVI. Joannes Raulinus regiæ Navarræ quondam Archididaſcalus diſcipulo ſuo Epiſcopalem dignitatem voce maxima gratulatur in epiſtola II. quæ ſic inſcribitur : *Domino ac vere ſancto Patri Albigenſi novo Epiſcopo. Poſtquam,* inquit, *digniſſime Præſul, audivi quod ex juvene ſenex, ex diſcipulo Magiſter, ex ove Paſtor, ex filio factus es pater, deſiderio deſideravi te animo complecti, ut qui te filium, te juvenem, te diſcipulum nuper agnoveram, nunc ut patrem, ut ſenem, ut præceptorem venerarer & colerem. Hæc certe mutatio dexteræ Ex-*

celſi: à Domino, ut arbitror, factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris, quod tam ſubito mutatus es in alterum virum, quod tam cito de hyſſopo cedrus Libani, & de cliente factus es princeps populi. De accepto honore tibi congaudeo, ſed de ſuſcepto onere, velut amicus, tibi vehementer timeo. Gaudeo quod poſt humilitatem tuam exaltatus es in dignitatem; ſed ne ſuccumbas oneri, pertimeſcendum eſt, quippe qui grave jugum & humeris formidandum angelicis ſuſcepiſti, ſub cujus ſarcina etiam poeticus Athlas giganteus humeris cælum ſuſtinens, præ ponderis gravitate titubaret. Et poſt alia: *Attende igitur tibi & gregi, & conſilio acquieſcas ejus, qui diligit animam tuam: nec enim volo inter palpones aut adulatores me annumerare, non liniam parietem tuum, ſed veritatem tibi loquar, denudans & exinaniens uſque ad fundamentum in eo. Duo igitur in Epiſcopatu dirigenda recepiſti, alterum ſpirituale, alterum temporale & caducum. Primum principale, ſecundum acceſſorium: ita ut oporteat primum & ſecundum non omittere. Non igitur ad ſecundum tranſeas curandum & agendum, prætermiſſo primo; ſed quod quidem ſecundum, flens dico, ferme declinant omnes noſtri temporis Paſtores, quaſi eis Dominus temporalium, non animarum curam commiſerit. Temporalibus igitur diſpenſandis, atque ſtudiis decernendis (ſi quos habes induſtrios Legis peritos aut Iuriſtas) tales præfice, & ad hæc animum ne multum divertas, ne magis videaris Gratiani aut Iuſtiniani diſcipulus, quam Chriſti: mandat enim Apoſtolus in hujuſmodi rebus contemptibiles, qui ſunt in Eccleſia, eligi & inſtitui. Non igitur minuatur ſenſus tuus circa talia cogitans, quo minus mens tua tota & totus animus circa ſalutem animarum zelo zelando inſiſtat. Cur autem hoc fiat, intellige & memoriæ commenda, ne ſtilus noſter ad te ex caritate iſte directus, fructu vacuus ad nos redeat.* Et poſt alia: *Sed & unum aliud te volo, Pater, ut cum viſitare cœperis puſillum gregem tuum, antiquum priſcorum Patrum & Paſtorum Eccleſiæ reſuſcites morem, qui dum ad viſitandum procederent, viris eruditis & zelantibus undique cincti ſingulis ſubditis condeſcendebant ad audiendas medendaſque eorum conſcientias, ut juxta præceptum Domini, agnoſcerent vultum pecoris ſui.* Et paullo poſt: *Tunc relevabis Eccleſiam Chriſti (proh dolor!) nunc in cœno jacentem Prælatorum: cujus paullo antequam a Pariſio re-*

cederem, lamentabar ego calamitatem una cum tribus Contheologis meis Doctoribus, quorum nomina non ignoras. Aſt inter loquendum meditabamur dignam eſſe ejus miſeriam lamento majore, quam quondam Hieremiæ in Threnis ſuis pro deſtructione Synagogæ: quippe qui hinc inde verſantes cum centum & unum Epiſcopos in Regno Franciæ annumeravimus, de tanto numero vix tres aut quatuor detegere potuimus Paſtores, qui ſibi impoſiti officii partes agere curarent ſollicite. Deinde in epiſtola ad eundem quinta, literarum quas Ludovicus Epiſcopus ad Cluniacenſem Abbatem ſcripſerat, mentionem faciens ita ſcribit: *In quibus dum illum legerem articulum, quem de Eccleſiæ reparatione ſignificaveras, ſupra modum gavíſus, & præ exultatione cordis totus in lacrymas effuſus continere non valui, quin flecterem genua mea ad Patrem Domini mei* Jesu, *qui miſit hanc voluntatem in cor tuum, clarificare domum ſuam, quæ eſt in Albigeſio, gratias agens, quod hac miſeranda tempeſtate te video inter Præſules unum, qui zelum Eccleſiæ ſecundum Dei ſcientiam, qui eam funditus collapſam reſtituat.* Hæc & alia multa Raulinus veteri uſus magiſterio, quod in diſcipulum creatum Pontificem, exercere non timuit. Et ſane cum Raulini epiſtolas ad Ludovicum Albienſem Epiſcopum perſcriptas lego, mihi videre videor excellentes de Conſideratione libros, quos beatus Bernardus ad Eugenium III. exaravit. Sed o ſpectaculum miſerum! Raulinus magiſterium illud, quo de agitur, diu non exercuit. Ludovicus recens factus Cardinalis, eodem quo patruus Georgius deceſſit anno MDX. ſed diverſis locis, menſibus & diebus. Hic Lugduni VIII. Calend. Junii, ille Laureti in Piceno XV. Calend. Octobris, cum Julium II. Pontificem Bononiam euntem comitaretur. In Æde ſacratæ Virginis quieſcit, cum hoc epitaphio, quod Georgius Cardinalis Arminiacus ponendum curavit:

Ludovico Cardinali Amboſiano Gallo, Albienſi Epiſcopo, præter generis nobilitatem ſingularis pietatis viro, ac omnes omnium virtutes complexo, Georgius Cardinalis Armeniacus affini & primæ ætatis alumno, neglecto & collabente in tumulo jacenti, voti reus huc poſt ſextum & triceſimum ab ejus obitu annum cum veniſſet, pro tempore poſuit MDLIII. *Calend. Octobris.*

Digitized by Google

In hoc epitaphio poni debuit, poſt tertium & quadrageſimum ab illius obitu annum, quia videntur certiora, quæ apud Ciaconium in editione II. leguntur: *Ludovicus de Ambaſia Gallus, Epiſcopus Albienſis, Cardinalis Georgii de Ambaſia ex fratre nepos, anno* MDX. *& Iulii* II. *anno* 9. *die* 17. *Septembris hora* 15. *Laureti in Piceno rebus humanis exceſſit.*

CAPUT V.

De Stephano Gallo.

STEPHANUS Gallus Senonenſis, cum propter optimarum Artium ſtudia inciperet ea celebritate famæ potiri, vt etiam abſentibus notus eſſet, ad annum MDXVIII. Philoſophorum Navarræ Submagiſter efficitur. Sed anno MDXXI. cum officio hujuſmodi fungeretur ingenti applauſu, vita functus eſt IV. Idus Novembris. In Ædis Navarricæ choro quieſcit cum hoc epitaphio:

Pariſienſis humus Senonum te invideat vrbi,
Vt frugem caperet Galla Navarra tuam.
Te mors dum rapuit, dialectica ſceptra regebas
Submonitor: fulto ſit ſibi vera quies.

CAPUT VI.

De Ludovico & Joanne Gallis.

LUDOVICUS & Joannes Galli, hic nepos, ille patruus, vetere Pariſienſium familia nati, ſuo quiſque modo & tempore claruerunt. Ludovicus in Artiſtarum Sodalitio edoctus, alios ibidem edocuit, & reddidit cum fœnore, quod a præceptoribus optimis acceperat. Tum in res Theologicas intendens diligenter, anno MCCCCXCIII. Magiſter effectus eſt. Mox Pariſiis Curionium munus tenuit, quo per annos aliquot egregie defunctus, ſæculo vale dixit,

& in Cluniacam ſolitudinem ſe recepit. Huc illum pertraxit Joannes Raulinus, a quo amantiſſimus pater ac præceptor appellatur: in ea ſcilicet epiſtola, qua tardum religionis ingreſſum accuſat, & præpedientis mundi rationes fortiter diluit. Quid autem & quantum poſſint magnorum virorum exempla, vel vnus oſtenderet Raulinus, qui Monaſteria Pariſienſibus Theologis implevit.

Joannes in Navarræ Scholis anno MDXX. Magiſtrum Sententiarum expoſuit, & triennio poſt Doctoris nomine atque ornatu cohoneſtatus eſt. Jam Pariſienſem agebat Canonicum, & temporis progreſſione ſancti Euſtachii Paſtorem egit optimum ac vigilantiſſimum, cui anno MDLXVII. Antonius Valla Gallicas Lutheranæ & Calvinianæ doctrinæ antitheſes dicavit. Exin biennio poſt vel circiter e vita deſcivit.

CAPUT VII.

De Michaele Manterno & Michaele Augenſi.

MICHAEL Manternus & Michael Augenſis e pluribus, quæ nobis potuerunt objicere, duo tantum objiciunt in præſentiarum: adeo certum eſt, multa vt tempore commendari, ita & obrui ſolere. Primum ex iis duobus eſt illorum in Doctorum Navarræ Sodalium ordinem cooptatio, quæ in Manterno ad annum MCCCCLXXXVII. in Augenſi ad annum MCCCCXCIX. facta eſt. Alterum obveniens per ætatem Decani Theologorum Pariſienſium dignitas, quam ambo cum laude ſuſtinuerunt. Manternus ab anno MDXII. ad annum plus minus MDXVIII. ſed illum, quo ſuſtineret commodius, anno MDXV. in Navarræ Collegium, vnde pridem exierat, ſe recepit.

Augenſis vero circa annum MDXXX. id muneris obiit, habuitque tunc orationem, qua beati Ludovici laudes in illius feſto coram Facultate Theologiæ perſecutus eſt, vt facile apparuerit, hunc Decanum ſanam mentem in corpore ſano conſervaſſe, nec Latinitatis priſtinæ, cujus vt

&

& aliarum rerum tenaces non ſolent eſſe ſenes, oblitum eſſe. Cetera, quæ primæ notæ Theologi duo præclare & convenienter inſtituto ſuo fecerunt, vt mihi ſunt incomperta hactenus, ſic & incomperta in medium relinquo. Quicquid in cauſa, vterque & Doctor & Decanus, quæ duo multa continent, poſteritati narratus & traditus, ſuperſtes erit.

CAPUT VIII.

De Joanne Rivollo.

JOANNEM Rivollum Nivernenſem commendant maxime tria, inſignis in obeundo Submagiſtri Grammaticorum munere diligentia, quæ ab anno MCCCCLXXVIII. eminere cœpit, idonea in optimarum Artium ſtudiis eruditio, quæ cum aliis in rebus, tum in gerendo Academici Rectoris magiſtratu ad annum MCCCCXCIII. patuit eximia pietas erga Deum & Collegium. Hinc Parochiam Villanovæ ſancti Georgii eximie ac ſincere gubernavit : inde annuos reditus conſtituit, quibus ſemel atque iterum quotannis ſibi juſta perſolverentur : in eum finem legavit domum, quæ ad Graſſinæi Collegii portam in vici Amigdalarum ſita eſt; & inde Navarrici Gymnaſii veſtibulum figuris & ſtatuis inſculptum & ornatum, vt hodieque conſpicitur, propriis ſumptibus ædificari curavit. Decanus Senonenſis tribus in Gallicana Natione obiit anno MDXVIII. & in Æde Navarrica conditus eſt ad altare ſancti Sebaſtiani.

CAPUT IX.

De Joanne Blambaſtono.

JOANNES Blambaſtonus, patria quidem latet, ſed eminet doctrina & virtute. Hic poſtquam Artes optimas di-

in Academia docuerat, ſe Joanni Raulino, Navarræ Moderatori ſummò, in diſciplinam altiorem & ſanctiorem dedit. Tum annos aliquot philoſophatus, Magiſtri Sententias explanavit; & tandem anno MCCCCLXXXVII. Theologiæ magiſterium obtinuit. Porro virum & ingenii & animi vigore celeberrimum produnt epiſtolæ tres, quas Raulinus cum jam factus eſſet Cluniacenſis Monachus ad illum miſit. In vna Magiſter diſcipulum rogat, vt quas literas Joanni Standukio Theologo miſerat reddendas Joanni Picarto Senatori, eæ non ante redderentur, quam corrigeret, perſpiciens, ſi quid ſit, quod cuiquam noceat, quod nimis pungat. In altera propoſitis obſervantiæ ſacræ deliciis ad contemptum mundi, fugamque vehementer adhortatur. In tertia ſignificat, ſe binas illius ad fratrem datas legiſſe literas, quibus ſæculum diſplicere ſibi videretur. Digna ſunt epiſtolæ verba, quæ adſcribantur: *Binas mihi obtulit germanus tuus, cariſſime frater, a te ſibi directas epiſtolas omni eruditione, affectione, ſacrarumque Literarum apicibus refertiſſimas, quas cum legiſſe ſuper ingenio tuo magnopere delectatus, redolere mihi viſa ſunt volumen illud Ezechielis, quod dulce factum in ore, ventrem poſtea amaricavit: nam & literæ tuæ amorem pariter ſonare videntur & querelam; amorem ſiquidem religionis, & quondam perditæ devotionis gaudium in boni propoſiti conceptu, & vehementem dolorem in ejus emiſſione & partu, ac ſi venerint filii tui vſque ad partum, & non eſt virtus pariendi. Laudas inſuper ſanctum religionis otium, ejuſque potabiles dulciſſimos fontes, & plangis nihilominus te in ſæculo maris inundationes, quaſi lac ſugere.* Quod epiſtolæ reliquum impendit ad diluenda rationum momenta, quibus homines ab implendo religionis voto retardari ſolent. Implevit votum nihilominus & luculenter impleviſſe ſcribit Petrus Mommartrius Pariſienſis Theologus in epiſtola, qua Raulini ſermones de Adventu Domini Jacobo Ambaſiano, Claromontenſi Epiſcopo, dicat anno MDXIX. & Blambaſtonum *virtutum titulis cumulatiſſimum, ingeniique pernicitate volantem ſuper pennas ventorum* appellat. Sic ille Magiſtrum ſecutus eſt vt qui ſtudioſiſſime. Monachi ſpeciem in ſe expreſſit vt qui optime, ſolitariam vitam vixit vt qui ſanctiſſime:

Digitized by Google

omnia denique monaſticæ inſtitutionis munera tanquam ſingula abſolvit.

CAPUT X.

De Joanne Philippo Groleano.

JOANNES Philippus Groleanus, cum annum ætatis ageret decimum-quintum, electus eſt Tarentaſienſis Antiſtes, non repugnante Franciſco I. Rege, cui erat ab Eleemoſynis, & curante Jacobo Groleano patre, ſummo Principis Sabaudiæ Cubiculario, tacente cum primis Romana Curia. Tunc temporis Oliverio Lugdunæo, Navarrici Collegii Archididaſcalo in diſciplinam traditus eſt, & apud Theologorum Communitatem hoſpitio exceptus. Hic manſit vſque, donec quæ Epiſcopalium erant partium, didiciſſet, adulta ætate, & comparata ſcientia, Collegium deſeruit. Conſecratus Tarantaſiam ſe contulit, & Eccleſiam adminiſtrare cœpit, vſus optimis quæ in regia Schola perceperat documentis. Emigravit anno MDL.

CAPUT XI.

De Dionyſio Hoſſoia.

DIONYSIUS Hoſſoia triplici profeſſione, vna humaniorum literarum, altera Philoſophiæ, tertia Theologiæ dignum ſe reddidit, qui Ludovicum Ambaſianum jam factum Albienſem Epiſcopum, ad boni Paſtoris ſimilitudinem dirigeret. Joannes Raulinus Navarræ Archididaſcalus, & Hoſſoiam ſuum ſibi vindicat diſcipulum, quem educatione ſacra inſtituerat, & illius miniſterium commendat in epiſtola xx. quæ eſt ad Joannem Lentementium Pariſienſem Theologum, & Conſtantienſis Eccleſiæ in Germania Canonicum Lectorem. *Tuus nuper diſcipulus Magiſter*

Ludovicus de Ambaſia Epiſcopus eſt Albigenſis ſub illo antiquo patre domino Albigenſi, eumque dirigit Scholaris noſter, & tuæ Licentiæ Theologalis conſors Magiſter Dionyſius (ſic enim legendum, non Ludovicus) *de la Houſſoie, qui in proxima Quadrageſima intendit ſuſcipere magiſterii Theologalis Lauream, qui & ad me de Albigeſio ſcripſit, quærens pauculorum Domini mei* JESU *quæ mihi contulit fragmenta.* Hoſſoia deſignatus eſt Magiſter anno MCCCCXCV. ad VI. Calend. Februarias, qui & poſtea ſuo tempore ſuſcepit Doctoris inſignia, & perſonam illius graviſſime ſuſtinuit.

CAPUT XII.

De Joanne Bleſenſi.

JOANNES Bleſenſis eruditionem ſummam cum æquali pietate conjunxit. Hic politus fuit e Schola Joannis Raulini poſtmodum Navarræ Præfecti; & anno MCCCCLXXXI. in claſſem Doctorum Theologiæ cooptatus. Non multo poſt Bituricenſis Archidiaconus evaſit; ſed ea tandem dignitate abdicavit ſe, & in Cluniacenſe Monaſterium ſeceſſit. Raulinus ad Bleſenſem potentiſſimas ſcripſit literas ſex, quibus eum ad ſæculi fugam & ſolitudinem adeo non invitavit, vt tandem impulerit. Sic autem loquitur epiſtola XXXV. *Accelera igitur, cariſſime frater, vt non frauderis a deſiderio tuo; ſed noſtrum amorem antiquum renovemus in puriorem, [illegible]niorem, durabiliorem & ferventiorem. Te etenim, atque ea quæ in te refudit dona Chriſtus, veneror, amplector, & ferventius inter Monachorum cuneos ea recolo. Utinam quem diſcipulum habui in Scholis, vel Magiſtrum, vel Doctorem haberem in clauſtris, & te de mundo triumphantem, vel ſequerer pedes.* Sic quo major eſt pietas & fides ardentior, eo & ingenioſior amor & ratio ſolertior, qua vitæ integritas & morum innocentia cum aliis, tum maxime familiaribus ſuadetur.

CAPUT XIII.

De Joanne Magneno.

JOANNES Magnenus, poſtquam humaniores docuiſſet literas anno MCCCCLXXXIV. regiam Navarræ Domum ſubiit, in qua Joannem Raulinum Archididaſcalum & ſingularem Theologiæ Profeſſorem audivit, acceptis a viro tanto doctrinæ ſacræ principiis, primum ſe ad docendam Philoſophiam contulit; deinde ad exponendas Magiſtri Sententias, vt academico & domeſtico muneri defungeretur. Cum ex aliis, tum ex vtriuſque profeſſionis celebritate & merito id obtinuit, vt Rectoris perſonam, & primus ad magiſterii lauream anno MCCCCXCVII. vocaretur. Apud Magnates & bonos plurimum valuit, & eam ob cauſam Cancellarius Franciæ, Antiſtites multi, viri principes non pauci Veſperiis illius interfuerunt. Egregius poſtea divini verbi Concionator extitit, & factus Paceienſis in Eccleſia Cenomannenſi Archidiaconus, penſum ſuum diligenter accuravit. Circa annum MDXI. verſabatur Lutetiæ, cum inter Joannem Foſſatenſem & Goffridum Boſſardum Theologos mota eſt contentio, qua ſibi quiſque Pariſienſis Cancellarii dignitatem repetebat: vterque convenit, vt ſtante lite Magnenus id muneris exerceret, Facultatis cujuſque Baccalarios ad magiſterii gradum deſignaret, & deſignatos ſuo quemque tempore in Magiſtrorum collegium adſciſceret. Porro Magnenus is eſſe debuit, in quem litigatores illi convenirent honeſtiſſime, & qui alienæ poteſtatis vicarium laudabiliter impleret: quod non eſt exiguum in eo & virtutis & eruditionis argumentum.

Caput XIV.

De Joanne Foſſatenſi.

Joannes Foſſatenſis, non ſuam ſibi familiam, qua clarus erat, ſed ſe familiæ oſtendit, conquiſitis ornamentis duobus, virtute & doctrina, quibus claritas omnis natalium cedit. Hic anno mccccLxxxiv. Theologicum Navarræ Sodalitium intravit vt vir nobilis, & ſtuduit vt pauper. Ibi ab aliis quidem, ſed potiſſimum ab excellenti viro Joanne Raulino ſacram educationem hauſit: deinde eandem ab anno mccccxciii. ad annum mccccxcv. in auditores refudit quamplurimos, cum Magiſtri Sententias palam expoſuit. Biennio poſtquam & docendo pridem & actus ſcholaſticos nuper celebrando meruerat, Doctoris Lauream adeptus eſt. Id porro contigit v. Idus Apriles, quo die cum ex aula Pariſienſis Epiſcopi in Navarram reverteret, mors Caroli Regis VIII. nunciata eidem & Sodalibus, mirum quantum attulit mœſtitiæ & doloris. Hic enim Rex præ aliis multis deceſſoribus & Theologiæ Facultatem honore præcipuo & Navarram ejuſque alumnos Beneficiis ac Sacerdotiis pluribus affecerat. Quod in Theologicæ Facultatis codicibus ad Caroli memoriam religionemque conſecratum eſt. Circa annum mdxi. de Cancellarii Pariſienſis dignitate litem Gœffrido Boſſardo intendit & perdidit: quo tempore aliam ſortitur Eccleſiæ dignitatem, qua piacularium rituum officio præficitur: hoc autem officium pie ſancteque exercuit vſque ad annum mdxxv. quo ab hominibus demigravit xii. Calend. Novembres. In Eccleſia Pariſienſi jacet ad Septentrionalem chori januam, vbi pedibus intrantium calcatur.

CAPUT XV.

De Simone Jacqueto.

SIMON Jacquetus & Academiæ & Eccleſiæ officiis nobilitatus eſt, qui poſteaquam pluribus in Collegiis docuiſſet Artes & Philoſophiam, anno MCCCCXCVII. factus eſt Artiſtarum Navarræ Gymnaſiarcha, & anno ſequenti clariſſimus Theologiæ Magiſter. Hoc in munere diſcipulos habuit adoleſcentes illuſtriſſimos Ludovicum Borbonium, Franciſci filium, & Joannem Aurelianenſem, Longavillani Ducis fratrem: vtrumque tunc Antiſtitem, hunc Toloſanum, illum Laudunenſem. Quæ Gallicanæ Eccleſiæ conditio fuit, vt juvenes in Epiſcopos legerentur. Tum Jacquetus anno MDXI. ab Academia miſſus eſt ad Piſanam Synodum, quæ contra Julium II. Pontificem belli & novarum rerum cupidum agebatur. Reverſus e Synodo Navarricum munus diligenter obire perrexit. Ad commodiorem Sodalitii ſui habitationem vetera inſtaurari ædificia, & nova extrui curavit. De ſuo vir magnificus multum contulit. Poſtremo id munus anno circiter MDXV. depoſuit, cum inſtitutus Aurelianenſis Canonicus, in ſuam ſe recepit Eccleſiam. Hic locus eſt, in quo liber ab omni alia cura ſoli Deo reliquum vitæ tempus aſſeruit, dicavit, & in futuram æternitatem mancipavit.

CAPUT XVI.

De Joanne Boluaco.

JOANNES Boluacus Nivernenſis, non arte ſolum Gymnaſtica, Theologiæque magiſterio, ſed curionio etiam munere, ac Pariſienſium Canonicorum Sodalitio, & cum primis ſumma vitæ morumque innocentia claruit. In Col-

Digitized by Google

legio ſanctæ Barbaræ humaniores literas annos multos docuit, eumque ſe habuiſſe præceptorem Joannes Major anno MDXIX. gloriatur. Locus eſt in epiſtola, qua Joanni Boluaco ſuos in Marcum commentarios nuncupavit; vnde hoc concinnari poteſt elogium: *Ioannes Boluacus Nivernenſis, Theologiæ Profeſſor acutiſſimus, amicus integerrimus, gregis Dominici apud ſanctum Iacobum de Carnificina Paſtor vigilantiſſimus, optimus in Artibus liberalibus præceptor meus.* Ad annum MCCCCLXXXV. migravit in Navarræ Collegium, vt Artes eaſdem apud Grammaticorum Sodalitatem profiteretur. Profeſſus eſt egregie, & hanc ob cauſam Sodalitatis hujus regimen ac primatum obtinuit, exeunte anno MCCCCXCVII. Interea ſedulam dedit operam Theologiæ, & biennio poſt in eorum, qui magiſterii Laurea donandi erant, ordine deſcriptus eſt. Ex infinitis adoleſcentibus, quos expolivit, commemoro tantum duos, Ludovicum Borbonium poſtea Cardinalem, & Joannem Raviſium Textorem, qui niſi primus, certe præcipuus Romanam eloquentiam & optimarum Artium ſtudium Academiæ importavit. Id ipſe Textor & ſibi & Ludovico Borbonio gratulatur in epithetorum Specimine, quod ipſimet Borbonio ad annum MDXVIII. dicavit. *Recordatus*, inquit, *tuæ illius benevolentiæ, qua puerum me tantopere complectebaris, dum ſub eodem Archididaſcalo Ioanne Boluaco homine, vt tu ipſe noſti, & ego quotidie experior, inculpatiſſimo.* Hic Archididaſcalum dicit eum, quem in fine Speciminis ad Lectorem ſcribens, *ſuum Gymnaſiarcham vitæ hominem inculpatiſſimæ* appellat. Verum quo gratioris adhuc animi teſtimonium Boluaco ſignificaret, eidem ſic officinam anno MDXXII. inſcripſit: *Inculpatiſſimo viro ſacrarum literarum Profeſſori meritiſſimo, domino Ioanni Boluaco Nivernenſi, Navarrienſium Grammaticorum Gymnaſiarchæ, Ioannes Raviſius Textor Nivernenſis.* Deinde quanti eum debeat, ejuſque memoriam facere, his epiſtolæ verbis exponit: *Frequens fuit multis admiratio, vir inculpatiſſime, quod ego tuus alumnus, & prope dixerim partus, tuis ſemper adjutus auxiliis, tuaque opera literis innutritus, neque beneficium ſcriptis agnoſcerem, neque gratiam verbis vllis remetirer.* Et poſt alia, vbi ſuum ad ſe ſermonem Textor velut indi-

indignabundus convertit: *Tu pateris ejus memoriam apud te frigeſcere, quem velut numen terrenum deberes ſuſpicere ac revereri, cujuſque effigiem, ſi ſuperes, domi haberes in larario, cum quicquid es, ſi quid forſan es, id totum ſis ejus officio, eique vitam cum doctrina referre debeas acceptam.* Non multo poſt ad Boluacum revertitur, quem *omnium virtutum numeris abſolutiſſimum* prædicare non dubitat. Circa annum MDXXIV. Joannes Thomam Boluacum nepotem ſuum in Gymnaſiarchæ locum ſibi ſuffici curavit, qui & factus Nivernenſis Canonicus, poſt annos ſex eo munere abiit. Joannes anno MDXXXII. ad VI. Idus Maias inter Pariſienſis Eccleſiæ collegas relatus eſt, cui vita functo Thomas ſucceſſit.

CAPUT XVII.

De Nicolao Dorignio.

NICOLAUS Dorignius Trecenſis anno MCCCCLXXX. ſubiit Navarræ Collegium, vbi Sodalis factus, humaniores cum didiciſſet literas, ad Artiſtarum Collegium aſcendit. Artium Magiſter creatus Navarra exceſſit, & Juris vtriuſque Scholas adivit. Hinc adepta ſcientia renunciatus eſt Doctor, & Judex poſtea in Senatu principe conſtitutus. Auximenſem in agro Cenomannorum Eccleſiam, cujus erat Curio, cum Pariſienſis Cancellarii munere, quod gerebat Goffridus Boſſardus, permutavit. Annus Chriſti milleſimus quingenteſimus decimus-nonus eſt primus, quo novas iſtas partes obire cœpit in Academia: factus quoque Inquiſitionum Curiæ Præſes, & Cardinalitii Collegii Archididaſcalus. Hæc autem officia tria, quorum vnumquodque hominem nec indoctum, nec indiligentem fatigaret, ſatis commode & laudabiliter explevit. Cancellariam ad annum MDXXXIII. exercuit. Hinc in Pariſienſi Eccleſia pias quaſdam & ſtatas ſupplicationes redituum attributione inſtituit; inde Navarræ ſuæ Bibliothecam auctorum quorundam, & cum primis Gerſonis, operibus ditavit.

Digitized by Google

CAPUT XVIII.

De Judoco Garda.

JUDOCUS Garda cum in omni fere diſciplinarum genere, tum in ſuo erga Joannem Aurelianenſem Longavillani Ducis fratrem miniſterio enituit. Is ab ineunte adoleſcentia Navarræ Collegio adſcriptus, liberales apprime didicit ſcientias, quibus alios poſtea & Grammaticus & Philoſophus cum eſſet, privatim & publice expolivit. Tum e multis optatus, qui Joannem Aurelianenſem puerili educatione doctrinaque inſtitueret, penſum ſuum ac munus feliciter perfecit: diſcipulus quippe pædotribæ votis ac ſtudiis reſpondit, atque in virum optimum & doctiſſimum evaſit; quæ duo in Magnates hujuſmodi rariſſime quadrant. Interea Judocus anno MDXI. in Doctorum numerum allectus eſt, & Jacobum Almainum collegam habuit Theologum, in paucis nominatiſſimum. Non conſtat, vtrùm Judocus poſtea ſe receperit apud Joannem Aurelianenſem, tunc Toloſæ Antiſtitem, qui biennio ante Lutetia Pictavium conceſſerat, vt hinc peſtem quæ Lutetiæ graſſabatur, fugeret, inde Juris vtriuſque Scholas frequentaret. Quicquid id eſt, Judocus apud Joannem Toloſanum Epiſcopum effecit, vt præcocem dignitatem maturis ſtudiis & inſtitutionibus exornaret. Quod quia rariſſimum eſt, ſuperare fidem videtur.

CAPUT XIX.

De Dominico Cerario.

DOMINICUS Cerarius duplici dignitate floruit Lutetiæ Pariſiorum: ad vtramque Cerario viam munivit Theologia, quam Navarrici Collegii Socius ab anno cir-

citer MCCCCXCVI. didicit & docuit ad annum vſque MDIII. quo magiſterium accepit. Primum quidem inſtitutus eſt Eccleſiæ ſancti Germani veteris Curio, deinde Pariſienſium Theologorum Decanus. Dignitatem priorem meritum, & vnius e quatuor Academiæ Nationibus electio importarunt, poſteriorem Doctoris gradus & ætas; priorem paſtoritiis dotibus inſtruxit, poſteriorem ingenio & ſapientia ſuſtentavit. Ad annum MDXXXVII. quo Decanum præſtabat, ſplendide celebravit Actum, cui majores Reſumptæ nomen indiderunt: Theologica diſputatio eſt, quæ poſtridie accepti magiſterii fieri conſueverat, ſed a nonnullis Doctoribus procraſtinabatur. Illius in hoc ſene dilatio & tarditas ingenii bonitatem & celeres motus animi patefecit. Nicolaus Horius Remenſis Cerarium *pium* ac *miſericordem* prædicat in epiſtola, quam ad illum dedit, & qua omnes cujuſlibet fere ſortis homines nequitiæ deditos eſſe lamentatur. Pietatem igitur erga Deum, affines & patriam coluit; miſericordia vero commotus eſt, dum vices eorum, qui obruti erant flagitiis, doluit, atque ex iis eos eripere ſtuduit: in ſumma miſeros qua potuit ratione ſublevavit. Anno MDXXXIX. ſancti Germani Eccleſiam in certum quendam nepotem voluit transſcribere, ſed non potuit. Anno proximo migravit III. Calendas Maias.

CAPUT XX.

De Guillelmo Hueo.

GUILLELMUS Hueus Joannis & Cantiani nepos, ejuſdem cum patruis Scholæ alumnus fuit. In ea humaniores literas & didicit & aliquandiu docuit: quam profeſſionem factus Pariſienſis Canonicus dereliquit. Theologiæ operam dedit, ſed non eam, qua itur ad magiſterii gradum: nuſquam tamen bonarum Artium & doctrinæ ſacræ ſtudia intermiſit, etiam cum adeptus eſt primam ab Epiſcopo dignitatem. Unde factum, vt qui Doctoris loco caruit, locum tamen inter doctos habuerit ampliſſimum.

Quod Eraſmus idoneus auctor lib. XI. præſtat duabus in epiſtolis, vna ad Nicolaum Beraldum: *Intelligas quantopere literæ hic tuæ a nobis expetantur ſimul, vt epiſtolam aliquam tuam ad optimum ac doctiſſimum virum Guillelmum Hueum, Pariſienſis Eccleſiæ Decanum evocarem. Is enim in hac, vt ſic dixerim, palæſtra provocari abs te mavult, quam te provocare: vir alioquin in quovis genere ſcribendi non mediocriter antehac verſatus, bonarumque omnium Artium, ſed divinarum præſertim adeo ſtudioſus, vt quem huic præferamus, habeamus profecto neminem. Ejus nomine interim tibi ſalutem adſcribo. Rogo inſuper, ne hominis integerrimi & humaniſſimi familiaritatem aſperneris, qui cum multis nominibus, tum hoc præcipue dignus eſt amicitia tua, quod eam tantopere, tamque prope dixerim, ambitioſe expetit, quantovis pretio empturus.* Altera ad eundem Hueum: *His literis*, inquit, *laceſſo virum eruditiſſimum minime doctus, virum integerrimum non admodum probus, ſed tamen amandi viciſſitudine non ceſſurus, nec poſteriores lecturus.* Et poſt alia: *Bene vale, vir optime, quem ego poſthac inter Guillelmos illos meos fatales ſum relaturus.* Hæc ille ad annum MDXVIII. quibus nihil adjici poteſt illuſtrius, ſeu ad vitæ, ſeu ad eruditionis commendationem.

Caput XXI.

De Petro Viterio.

Petrus Viterius jure numerandus eſt inter eos, qui ineunte ſæculo MD. barbarum & opicum ſermonem ex Pariſienſi Academia deleverunt. Hic poſtquam in duobus Navarræ Sodalitiis educatus fuerat, alios educare inſtituit, & ad optimarum Artium profeſſionem totum ſe applicuit. Infuſcatam domeſtica barbarie Latinitatem a præceptoribus acceperat; ſed quæſito Romani ſermonis nitore illuminatam diſcipulis reddidit, nec ante deſtitit, quam vires corporis minuerentur. Eraſmus anno MDXVII. ad Viterium ſcripſit, quæ mutuam vtriuſque teſtatur amicitiam, & *Magiſtri eruditiſſimi* titulum inſcripſit, qui politiorum li-

terarum cognitionem non mediocrem lectoribus objicit. Ex aliis epiſtolæ verbis, hæc ad rem noſtram faciunt: *Bene cecidit, optime Viteri, quod mea qualis fuit expoſtulatio, tam amicam, tamque copioſam epiſtolam abs te extudit veterem illum tuum in nos animum non ſine voluptate agnoſco, incolumem eſſe te lætor. Tot moleſtis occupationibus diſtrahi te dolerem, ni tales eſſent, vt hujuſmodi vel immori cupiat animus vere Chriſtianus. Gratulor autem virtuti tuæ, quæ tot laboribus ſufficiat, quod corpuſculi viribus deeſt, pectoris ardore ſuppeditante, proximas literas tuas ſcito mihi non eſſe redditas, ſi curaris, vt ſciam, qua de re commendari velis Stephano Poncherio, Pariſienſi Epiſcopo, promptiſſime, quod voles, faciam.* Et poſt alia: *Bene vale, Viteri ſuaviſſime.* Præterea in epiſtola ad Guillellmum Neſcium ſignificat Viterium magnæ ſibi eſſe curæ. *Majorem in modum*, inquit, *te rogo, adeas nomine meo Petrum Viterium. Is agit in Collegio Navarræ, vt ſciam quid valeat, quid rerum agat.* Porro affecta jam ætate, quos in Collegio ſuo publicis non potuit, privatis ſtudiis adjuvit, & reliquum vitæ tempus in piis operibus, & ſolida Chriſtianæ legis meditatione conſumpſit.

CAPUT XXII.

De Petro Valla.

PETRUS Valla quem in divinis lectionibus præceptorem nactus fuerat, eundem & anno MDIII. deceſſorem habuit Ludovicum Pinellam, qui tunc ex Archididaſcalo Navarræ Cancellarius Pariſienſis evaſit. Igitur Valla cum ex aliis, tum præſertim ab Judoco Clicthoveo & Jacobo Merlino, Theologis illuſtribus, eximie collaudatus eſt. Clicthoveus ad Petri Vallæ cognomentum alludens, ſimilitudines multas attulit, cum anno MDVII. de beati Ludovici laudibus apud Navarram dixit. Illius verba adſcribere operæpretium eſſe duco: *Ceterum ex cæleſtium incolarum Senatu ſanctiſſimum Ludovicum pietate & meritis inſignem, hæc florentiſſima Domus Navarrica literatiſſimorum virorum fœcun-*

diſſima nutrix, & multiplici ſemper prole beata quotannis prædicandum delegit, regaliſque Domus Regem reverenter honorat. In ea vallis tutiſſima, munitiſſimaque conſpicitur, firmiſſimaque petra totam ædificii ſtructuram conſolidans, ſecundum Iſaiæ oraculum, aquæ cæleſtis aſpergine impleta, & ut ſacriloquus loquitur David, ſpirituali frumento doctrinæ largiter abundans. Hæc me virtutum beatiſſimi Ludovici præconem eſſe voluit, etſi huic muneri obeundo minime ſatis idoneum. Verumtamen quia ex hujuſce vallis fœcunditate literariam ſuſcepi educationem, non potui oblatam detrectare provinciam: in ejus declivitate tutus delitui, dum procellarum peractæ navigationis inundarent fluctus. Par eſt igitur tutelam hoc quantulocunque officio compenſare. Merlinus vero in Origeniana Defenſione, quam Petro Vallæ dicavit, cum *præſtantiſſimum patrem, regalis Collegii Navaræ Moderatorem præcipuum, virum tum virtutibus, tum ſcientia in orbe toto celebratiſſimum* dicere non eſt veritus. In pauca contulit, quæ multa eaque præclariſſima comprehendunt. Sive virtus, ſive fortuna ponderanda ſit, neſcio an hunc primum omnium Archididaſcalorum ponam. Etenim ex ejus Schola, quam ad annum MDXVIII. vſque tenuit, prodierunt celeberrimi quique Theologi Joannes Major, Judocus Clicthoveus, Martialis Maſurius, Jacobus Merlinus, Jacobus Almainus, Joannes Sudorius, Nicolaus Raulinus, Stephanus Loretus, Oliverius Lugdunæus, Joannes Gillainus: quorum tres vltimi ſupremum Navarrici Gymnaſii magiſterium eo ſunt ordine conſecuti. Interea factus eſt Pariſiis Parochiæ S. Benedicti Curio, & Eccleſiæ B. Mariæ Canonicus; ſed abdicato Curionis munere in clauſtrum beatæ Mariæ ſeceſſit, quo liberius Deo & ſibi viveret, & recogitatis annis ſuperioribus, ad diem extremum ſe diligentius pararet. Antiquæ Pariſienſium de Conciliis & Papa doctrinæ retinentiſſimus erat, & Gallicæ dignitatis amantiſſimus. Subſcripſit appellationi, qua anno MDXVII. Academia & Eccleſia Pariſienſis a ſancitis Leonem Papam X. inter & Franciſcum I. concordatis provocarunt.

CAPUT XXIII.

De Franciſco Rohano.

FRANCISCUS Rohanus Petri Gienſis Franciæ Mareſcali filius, & gratia Principis & generis claritate, ac vitæ morumque innocentia juvenis vnus omnium maxime floruit. Hic cum in Navarræ Collegio Philoſophiam diſceret ad annum MCCCCXCIX. factus eſt Abbas Monaſterii ſancti Albini Andegavenſis, & in ejuſdem vrbis Epiſcopum lectus. Mox ad altiorem gradum aſcendit, delata ſibi Lugdunenſis Primatis dignitate. Quo tempore Theologorum Sodalitatem ingreſſus, cum a præceptoribus aliis, tum ab illuſtri Archididaſcalo Ludovico Pinella doctrinam ſacram accepit. Eo nomine Joannes Chappuſius Pinellæ ſic gratulatur in nuncupatione editi a ſe libri, qui *Baculus Paſtoralis Ioannis Franciſci de Pavinis* inſcribitur : *Si in hanc lucubratiunculam noſtram inviduli cujuſdam irruat frons caprina, nos tuo, ſi lubet, tutabere clypeo, accito, ſi opus ſit, illius ſumma veneratione obſervandi Franciſci de Rohan, Archipræſulis primarii, & Galliarum Primatis, præſidio, quem inexhauſto proluendum fonte ſuſcepiſti anno Chriſti* MDIII. Verum etſi per tempus aliquod Theologiæ ſtuduit, nullam tamen in alma Facultate honoris prærogativam adeptus eſt. Collegium non ante deſeruit, quam ſuis cumularet beneficiis. Novæ Theologorum Scholæ, & iis ſuperſtructa Bibliotheca, egregia illa domus ædificabatur, quæ reliquas illius temporis ſuperſtites magnitudine ſua vincit. Ingentem pecuniæ vim dedit, qua hinc abſolveretur, inde conficeretur vitrum, in quo Scutarius Franciſci Rohani typus hodieque viſitur. Literas literatoſque non amavit modo, ſed etiam fovit, nec virtutibus aliis, quæ Antiſtitem decent, caruit. Id Amedeus Macrinus, Ordinis Prædicatorum Theologus, memoriæ mandavit in epiſtola, qua ſuos in libros de Cælo commentarios illi dicavit. *Ut Superiores*, inquit, *omittamus, tu emi-*

nentiſſime Antiſtes, locupletiſſimum es exemplum, potentiam, nobilitatem & opes non adimere ſenſum humanitatis, ſed augere: qui cum ſis inter Pontifices nobiliſſimus, inter nobiles potentiſſimus, es lumen inter omnes, cum religioſiſſimus, tum humaniſſimus, ac munificentiſſimus. Ut enim prætercam integritatem, religionem, æquitatem, ceteraſque tuas maximas virtutes, certe humanitatis ac liberalitatis tuæ in ſtudioſos laudes nullus unquam dicendo conſequi pro dignitate poterit. Cum enim ſit omnibus ſtudioſis amicitia & conſuetudo tua maxime optanda, tu contra literatorum benevolentiam ſtudioſe expetis, beneficiiſque ac muneribus concilias. Patet non tantum domus tua & ærarium, ſed animus quoque omnibus literarum cultoribus: celeberrima eſt tua profundiſſima munificentia in hac Pariſiana Academia, ſtudiorum altrice & parente, ubi tam multos e numero laureatorum habes tuorum beneficiorum prædicatores, qui ſe tuo hortatu ad ſtudia veniſſe, tuis erogationibus continuaſſe, tuis ſuffragiis & inſumptu lauream & honorem adeptos prædicant. Neque deficis quotidie alios atque alios tuæ liberalitatis, tuis muneribus, tuo favore in ſtudiis fovere; ſed finem de tuis virtutibus dicendi faciam, quas fortaſſe etiam ſatius fuerat hoc tam anguſto loco non attigiſſe. Ut enim, inquit Phavorinus apud Gellium, pejus de nobis merentur, qui nos parce laudant, quam qui vehementer vituperant. Vale decus Antiſtitum, columen, præſidium, Mœcenas ſtudiorum. Andegavenſis Eccleſiæ Pontificium retinuit ad annum vſque MDXXXII. quo illud depoſuit; ſed vel nunquam habuiſſe, vel citius depoſuiſſe præſtitiſſet. Hæc eſt macula, qua prædictæ Rohani virtutes plurimum dedecorantur. Quadriennio poſt rebus humanis exceſſit, & in Lugdunenſi Eccleſia ſepultus eſt.

CAPUT XXIV.

De Antonio Seurrio.

ANTONIUS Seurrius, privata magis ſtudendi ratione, quam publica docendi profeſſione excelluit. Inuſitata res olim fuit, & ab Academico more non parum aliena. Hic

Hic igitur poſtquam ſuperiora duo Navarræ Sodalitia cupide decurriſſet, id anno MDIX. conſecutus eſt, vt primus ad Theologici magiſterii coronam vocaretur. Mox Canonicus Meldenſis Conciliis duobus interfuit, Turonenſi & Piſano, in quibus quantum ingenio, eruditione & prudentia valeret, luculenter oſtendit. Primum anno MDX. alterum anno proximo celebratum eſt. Unde Seurrius non fuit prius Doctor, quam graviſſimarum quæſtionum ſederet arbiter, & quibus in rebus Galliæ Rex Pontifici deberet morem gerere, in conſeſſu ampliſſimo doceret. Ea quippe tractabantur adverſus Julium II. qui Ludovicum XII. Principem optimum Eccleſiaſtico fulmine & bellorum motu labefactare tentabat; ſed brevi interveniente Julii morte concordia inter Ludovicum & Romanam Curiam facile inſtaurata eſt. Cui rei boni omnes & cum primis Seurrius aſſenſerunt.

CAPUT XXV.

De Martino Balneo.

MARTINUS Balneus præter honeſtatem familiæ, cum virtute, tum optimarum Artium ſtudio dignum ſe reddidit, qui dignitatis gradus duos ſubinde ampliſſimos in Eccleſia Turonenſi adipiſceretur. Navarræ Sodalitiis adſcriptus, Oliverium Lugdunæum præceptorem habuit, virum humanitate & omni doctrina liberali politiſſimum, magnum poſtea ejuſdem Collegii Magiſtrum: quo docente Balneus in tantum profecit, vt hinc illum Turonenſis Eccleſia Decanum optaverit ſuum, inde laudationem graviſſimam ab Eraſmo e Germania accerſierit. Ea ſic ſe res habet in epiſtola ad Viterium: *Eximium virum Balneum, Decanum Turonenſem, meis verbis reſalutabis diligenter. Vir malus ſim, ni amem hominem & literis & virtuti cum primis faventem: ingratus etiam, ni redamem vltro provocantem ad amicitiam.* Is anno MDXX. cum Theologiæ dogmatibus imbueretur, eaque avide arriperet, ex Decano creatus eſt Ar-

chiepiſcopus. Biennio poſt degebat Lutetiæ, cum graviſſima vulnera duo continenter accepit. Primum quidem cariſſimus præceptor illius obiit, cujus exequias maxima pietate cohoneſtavit. Deinde Jacobus pater ſummus Ærarii Præfectus, Ludovica Regina matre, cui ſubreptum fuerat, curante maxime neci datus eſt. Sic mœrore duplici confectus, Cæſarodunum Turonum abiit, vbi recte adminiſtrata Eccleſia, fatis conceſſit anno MDXXVII.

CAPUT XXVI.

De Ludovico Mileto.

LUDOVICUS Miletus in Navarrici Collegii Grammaticorum Hypodidaſcalia ſucceſſit Oliverio Lugdunæo, & inducendis in illud politioribus literis non mediocriter allaboravit. Id primum per ſeſe præſtitit, cum eas doceret; deinde per alios, quorum opera vtebatur. Joannes Textor, optimarum Artium Magiſter inſignis, de eo ſic loquitur in epithetorum Specimine, quod anno MDXVIII. emiſit in lucem: *Omnium autem, quos potui noviſſe, humaniſſimus commodum mihi ſuccurrit Ludovicus Miletus, homo ad votum meum, nec meum tantum, ſed omnium, quibus cordi eſt delectabilis ſermo* [illegible] *elegans compertorum pro re verborum amœnitas: cujus ego f*[illegible] *conſuetudine ſuperbio non minus, quam ſi Minervæ ſuffragium mihi demeruiſſem.* Henricus Laberius Miletum *pietate & eruditione præſtantiſſimum* vocat in Carmine, quod in Textoris obitum cecinit; & certe vir erat pius & probus: quippe qui adoleſcentes ſemel in hebdomade ad numeros omnes Chriſtiani hominis erudiret. At poſtquam Collegii Grammaticis octo plus minus annos præfuit, Meldas ſe recepit, Canonici & majoris Archidiaconi officio rite functurus.

Digitized by Google

CAPUT XXVII.

De Nicolao Bocharto.

NICOLAUS Bochartus magna cum primis & vernaculæ eloquentiæ, & ſublimioris Theologiæ laude floruit. Is anno MDXV. Academiam prudentiſſime rexit, & biennio poſt in Pariſienſium e Navarra Doctorum familiam eſt adoptatus. Præcipuas viri tanti dotes Petrus Longolius, qui ad annum MDXXX. Gallicanam Nationem procurabat, retulit in commentarios. *Univerſitatis*, inquit, *legationem principe ejus legationis Rectore obivimus apud Reginam in Caſtro Luparæ, oratoremque habuimus in eloquentia clariſſimum, & in Theologia Profeſſorem eminentiſſimum Nicolaum Bochartum, cujus oratio partim e ſacris Literis, partim e profanis Hiſtoriis & Annalibus non illepide locupletata erat. Tota autem miro ingenio & excellenti artificio elaborata, fideliſſimeque tradita memoriæ, & tanta cum Reginæ Principumque admiratione pronunciata & gratia, vt nemo vnquam majore potuerit: vt plane dicas, in illius labiis & lingua flexanimam illam ſeſſitaſſe.*

CAPUT XXVIII.

De Hieronymo Clicthoveo.

HIERONYMUS Clicthoveus Judoci nepos, in tradendis optimarum Artium præceptis tempus omne juventutis ſuæ conſumpſit: vt certe non nemo, qui deinceps Theologiam complexus ſit, vix potuerit de republica literaria melius diu mereri: nihil tamen in hoc ſtudii genere ſcriptum reliquit, præter dodecaſtichon, quod patrui libro de monaſticæ religionis Laudibus anno MDXIII. præfixit. Circa annum MDXVII. Literis ſacris operam dare inſtituit, ſeque ob id numero Sodalium Navarricorum adſcribi cu-

ravit. Hic eſt annus, quo patruus e Collegio exceſſit. Quadriennio poſt, cum juxta morem Academiæ Theologicum perageret curſum, ineunte Octobri menſe diſputationem habuit, quæ Major Ordinaria nuncupatur. In ea theſim hanc poſuit: *Non lege divina aut naturali beneficia, burſaſve vendere aut penſione redimere, in loco ſacro, aut die feſto negotiari, ſicut nec Eccleſiaſticos agriculturam, aut manualia opera exercere, eſt illicitum.* Quæ theſis Theologicæ Facultati diſplicuit, & tributa in propoſitiones quatuor cenſoriam ab ea notam accepit hocce modo:

Prima: Non eſt illicitum lege divina aut naturali vendere beneficia. Hæc propoſitio eſt erronea, & ſimoniacam labem divino jure prohibitam in Eccleſiam illicite inducens.

Secunda: Non eſt illicitum lege divina aut naturali penſiones redimere. Hæc propoſitio eſt falſa, ſcandaloſa, & viam perniciose aperiens, qua vendantur beneficia, loquendo de pecuniaria Eccleſiaſticarum penſionum redemptione.

Tertia: Non eſt illicitum lege divina aut naturali burſas vendere. Hæc propoſitio eſt ſcandaloſa, & turpe lucrum impie fovens.

Quarta: Non eſt illicitum lege divina aut naturali in die feſto aut ſacro loco negotiari. Hæc propoſitio ſic indiſtincta, eſt falſa, ſcandaloſa & impia.

Præterea Facultas ſtatuit duo. Alterum, vt in diſputationem, quæ Minor dicitur Ordinaria, & quam ad Nonas Decembres habiturus erat, hanc theſim inferret: *Illicitum eſt lege divina aut naturali beneficia vendere, penſiones redimere, & in loco ſacro aut die feſto, niſi vrgente neceſſitate, negotiari, ſicut neque licitum eſt burſas vendere, aut Eccleſiaſticos ſæcularibus negotiis implicari, nec horum oppoſitum licet aſſerere.*

Alterum, vt quibus Magiſtris, aut aliis viris honoratioribus programmata diſputationis prioris obtulerat, iiſdem & poſterioris offerret. Parentis optimæ mandatis paruit, nec ideo hæc omnia veræ Theologiæ dogmata poſteris perſuaſit. Hoc eodem anno, id eſt, MDXXI. deſignatus eſt Doctor ad IX. Calend. Apriles. Quid autem eo Doctore factum ſit poſtea, incompertum eſt.

CAPUT XXIX.

De Joanne Gillaino.

JOANNES Gillainus natalium ſplendore clarus anno MDXVI. cum laude Magiſtrum Sententiarum expoſuit; tum anno MDXIX. Doctoris inſignia ſuſcepit. Hinc Lexovienſis Canonicus cum eſſet, ceteris caſte integreque vivendi exemplum præbuit, & habendis ad populum concionibus, ſine intermiſſione vlla incubuit; deinde anno MDXLIII. ad regendum Navarræ Collegium acceſſit. Quo in munere id conſecutus eſt honoris & gloriæ, vt celebres viros ad Theologiam inſtituerit, Simonem Vigoreum, Ricardum Pratenſem, Georgium Girardum, Leonardum Saracenum, Jacobum Goveanum, & Nicolaum Martimboſium, quorum tres primi Tridentino Concilio interfuerunt. Quicquid autem illud eſt, quod certe maximum eſt, quadriennio concluſit, & poſtea vitam dimiſit. In eodem Collegio tumulum habet, cui epitaphium iſtud inciſum eſt:

Dormit in hoc tumulo nunc annos, quem tibi magnum
Quatuor excepit jure Navarra Ducem.
Vis magna ingenii, rerum prudentia major,
Sollicitudo gregis maxima, ſumma fides.

Poſtremi verſus duo conficiendis elogiis pluribus ſufficerent. Pauci ſunt, quibus tot virtutes ſimul conveniant.

CAPUT XXX.

De Guillelmo Villerio.

GUILLELMUS Villerius, qui anno MDXXIII. primus in ſacra Facultate magiſterium obtinuit, eo pietatis & doctrinæ proceſſerat, vt hinc fidei Catholicæ propugnator acerrimus, inde Navarrici Collegii oraculum exiſtimaretur. Hæc elogia duo clariſſimi Doctoris ſepulcrum ador-

IIIiii iij

Digitized by Google

nant, quod longe ſanctius mortui præſtantia, quam annorum centum vetuſtate redditum eſt. Incidit in ea tempora, quibus & immenſos pro defendenda adverſus hæreticos Eccleſia labores ſuſcepit, & quo id præſtaret facilius, ſanctorum Patrum volumina non pauca devorabat. Ex hac hominum colluvione diſceſſit anno MDLIII. pridie Idus Octobris, & in Æde Navarrica ſepultus eſt cum hoc epitaphio, quod vitæ ſummarium comprehendit.

Sacrorum vigil helluo librorum,
Oraculum ſapientiæ retruſum,
Virtutis vetus & fidelis hoſpes,
Villerius nihil a Deo receſſit,
Imbelles niſi quod reliquit artus.
At poſt fata boni, piique dii ſunt:
Ergo ſola hominem eſſe quæ probarat
Illum, mors enim Deum probavit.

CAPUT XXXI.

De Joanne Daucæio.

JOANNES Daucæius Remenſis, pagi fuit ejuſdem cum Joanne Gerſone Pariſienſi Cancellario, cujus trophæis ad virtutem & ſacrarum Literarum ſtudia excitatus eſt. Hic primum Philoſophiam, deinde Theologiam in Navarræ Collegio docuit: tum anno MDXXIII. Doctor inauguratus eſt, ampliſſimum Mœcenatem expertus Robertum Lenoncurium, Remenſem Archiepiſcopum, qui tunc temporis ſtudioſorum omnium, & Theologorum maxime fautor liberaliſſimus fuit ac munificentiſſimus. Tam perſpicaci, tamque acri valuit ingenio, vt nihil ſibi ad expugnandum propoſuerit, quod acumine non irruperit, aut pondere non eliſerit. Dum in Eccleſiis concionabatur, neſcio qua rationum neceſſitate & verborum lenociniis conſerta erat illius oratio, vt ad conſenſum ſui, quos ſuadere non poterat, impelleret. Quapropter Daucæius, niſi Gerſonem popularem ſuum omnino expreſſerit, conatus eſt ſaltem expri-

Digitized by Google

mere. Quod non poſtremum exiſtimari debet commendationis genus.

CAPUT XXXII.

De Joanne Bertoto.

JOANNES Bertotus multis in Academiæ Collegiis & humaniores Artes & Philoſophiam magna cum celebritate docuit, & poſtea in Domum Navarricam tranſivit, vbi & Philoſophiæ Scholam aliquando tenuit. Tum comparata literarum meliorum cognitione anno MDXXV. Doctor eſt renunciatus. Mox habendis ad populum concionibus ſe plane dedit, & poſt tempus aliquod hinc Pariſienſis Eccleſiaſtes, inde Laudunenſis in Academia Collegii Gymnaſiarcha inſtitutus fuit. Primum munus tam pie & erudite implevit, vt nihil ſupra poſſit eſſe: ſecundum tam laudabiliter exercuit, vt ejus virtus & collata in Collegium beneficia etiamnum prædicentur. Hæc non ante interitura ſunt, quam ipſummet deſtruatur Collegium. Extremum vitæ diem confecit anno MDXLV. ad tertium Nonas Quintiles.

CAPUT XXXIII.

De Nicolao Manjoanne.

NICOLAUS Manjoannes, cum propria eruditione, tum præſertim docenda Philoſophia, illuſtrium auditorum ſplendore ac frequentia ſic claruit, vt nemo vnquam Lutetiæ magis. Hic anno MDXXVIII. Navarricæ Sodalitatis Scholarium, qui ab Artibus cognominantur, factus eſt Hypodidaſcalus. Deinde anno MDXXX. ex Hypodidaſcalo factus eſt Didaſcalus, ſeu Artiſtarum Gymnaſiarcha: tum anno proximo judicatus eſt peridoneus, qui in album Pariſienſium Theologorum referretur. Id totum ego

arduum & præcipua laude dignum puto. Nam Theologiæ curſum, vt rei magnitudo exigit perficere, commune cum pluribus; ſed vna Dialecticam & Philoſophiæ partes ſingulas in Scholis tradere, & iis, quibus traduntur, ex officio præeſſe, & ad Scholaſticæ diſciplinæ cuſtodiam advigilare excellentis eſt animi atque ingenii. Relicta profeſſionis ſacræ Laurea, in domicilio Philoſophiæ, & in ſedibus Artium manſit, vt quam primo nactus erat ſpartam, ornaret. Quo in munere variis temporibus diſcipulos habuit Carolum & Joannem Caroli Borbonii Ducis Vindocinenſium filios, Carolum, Claudium & Ludovicum, Claudii Lotharingi Guiſiæ Ducis liberos. Acceſſerunt alii propemodum infiniti, qui etiamſi non eſſent pares ſanguine, majorum tamen gloria & claritate natalium præſtabant. In iis exercitationibus publicis perſeveravit vſque ad extremum ſpiritum, quem anno MDXLVIII. efflavit. Pietatem ſuam & aliis, & hoc maxime teſtatam reliquit, quod primus in Collegio Navarræ ab vniverſo Theologorum cœtu Sacrum fieri (Miſſam Facultatis dicunt) & præſenti cuilibet certam pecuniæ ſummam diſtribui inſtituerit. Non quod antea Sacrum ejuſmodi, quod Socius aliquis Doctor, annuis reditibus aſſignatis, inſtituiſſet, ab eodem Theologorum cœtu non fieret, ſed quod apud Maturinenſes fieri ſoleret. Manjoannes in Æde Navarrica jacet, æreis tectus laminis, quibus hoc epitaphium inciſum eſt:

Qualibet olim homines hominum monumenta movebant,
Saxea deſcripta, vix modo fronte movent.
Durius idcirco æs, ſaxo ſuperadditur iſti,
Firmius ut virtus hæreat & moveat.
Quali ſi quiſquis juvenes regit, inclitus eſſet,
Non ita nunc vitiis omnia diffluerent.

CAPUT

CAPUT XXXIV.

De Petro Merlino.

PETRUS Merlinus, Jacobo Merlino Pariſienſi Theologo, optimo patruo optime reſpondit. Is primum Philoſophiam, deinde Theologiam anno MDXXVII. in Navarræ ſuæ Scholis frequenti conventu docuit, antequam ipſe anno MDXXXIII. Doctor renunciaretur; ſed ne renunciaretur citius, nepotis in patruum pietas effecit: ſiquidem patruus Lutheranorum occulte inſidiantium fraudibus anno MDXXVI. Lutetiæ truſus fuit in carcerem, vbi ad annum MDXXIX. permanſit. Tum e carcere Nannetes miſſus in exilium rediit anno MDXXX. ad IV. Idus Junias. Et quamvis Academia & Pariſienſis Eccleſia, cui captivus a ſacris piationibus erat, innocentiſſimi Doctoris liberationem curarent: Petrus nullum prætermittebat tempus, quo vt eam curaret, vti non deſiſteret, aſſidue non inſtaret. Dignus eſt ergo dioctes, qui inter exempla numeretur; ſic venit in partem laudis & gloriæ, quam patruus ex malis, quæ pro Catholica religione tulit, ampliſſimam eſt conſecutus. Non multo poſt Eccleſiæ ſancti Laurentii in agro Carnutum ſitæ, quam *de Lignis* vulgo cognominant, regimen accepit. Quod munus officii cum exequeretur, antiquum modum Chriſtianæ ſationis penitus exequebatur.

CAPUT XXXV.

De Joanne Morino.

JOANNES Morinus non vulgarem inter illuſtres Navarrienſium Grammaticorum primarios locum tenet, ſeu conſideretur liberalium Artium cognitio, qua inſtructiſſimus fuit, ſeu Principes clariſſimi, quorum animos & hu-

KKKkkk

Digitized by Google

manioribus literis & Rhetoricis inſtitutionibus excoluit. Quo diſciplinarum genere ſeipſum prius ad concipiendam Theologiam imbuendum eſſe ac præparandum cenſuit. Igitur circa annum MDXXX. Gymnaſiarcha Grammaticorum Navarræ jam inſtitutus fuerat, atque vt inſtitueretur, perfecerat veris de eo ſummorum hominum concitata ſermonibus opinio. Quapropter Bartholomæus Latomus Profeſſor regius, ſexennio poſt non dubitavit ei ſuos in Ariſtotelis Topica commentarios nuncupare, & *probatiſſimum* dicere *virum, qui ſedulam in docendis Navarræ adoleſcentulis, vt arte oratoria, liberalique doctrina imbuendis operam navet.* In Principibus vero, quos erudiit, recenſentur Carolus & Joannes Borbonii Caroli Vindocinenſium Ducis filii, Carolus ſancti Urbani Catalaunenſis Abbas, Claudius & Ludovicus Lotharingi Claudii Guiſiæ Ducis liberi, Nicolaus Lotharingus Metenſis Epiſcopus, & Nicolaus alter Abbas, cognomento Vaudemontius, Focaldus Joioſeus Cenomannenſis Archidiaconus, Roberti Grandipratenſis Comitis filius, Carolus & Franciſcus Tremollii. Taceo innumerabiles optimates & plebeios, quos ab anno MDXXX. erudiit ad annum circiter MDXXXVII. quo Navarrico ſe munere abdicavit. Sed tacere non poſſum Nicolaum Sonæum illius famulum, quem ita diligenter ac religioſe docuit, vt ſibi triennio poſt in eodem munere optatiſſimus ſucceſſerit. Qua de re ſcitum eſt illud diſtichon, quod in Sonæi epitaphio legitur:

Qui ſervus magno quondam Primate Merino
Præ, veri ſervi te tulit Archetypum.

CAPUT XXXVI.

De Joanne Hennuierio.

JOANNES Hennuierius natione Picardus, non minus pietate, quam doctrina, Principum inſtitutione, ſeu in literis, ſeu in ſacris Confeſſionibus, & horum omnium præmio, maxima Eccleſiæ dignitate claruit. Hic anno MDXXX.

conſtitutus eſt Artiſtarum Navarræ Hypodidaſcalus : quo genere officii præclare defunctus eſt. Septennio poſt illud depoſuit, cum agminis Theologici locum primum tenuit, & Doctoris galerum ſuſcepit. Exinde Ludimagiſter datus eſt Carolo Borbonio & Carolo Lotharingo, duobus indolis egregiæ juvenibus, quorum alter anno MDXLIX. Rotomagenſis Archiepiſcopus & Cardinalis renunciatus eſt, alter ſuo tempore Remenſis Archiepiſcopus & Cardinalis. Tum viri præſtantiſſimi fama excitus Rex Henricus II. eum ſibi a Confeſſionibus & Eleemoſynis eſſe voluit. Quo factum eſt, vt in Actorum Pariſienſis Eccleſiæ tabulis ad annum MDLIV. memoriæ proditum ſit, Joannem Hennuierium fuiſſe *magnum Regis Eleemoſynarium*. Verba ſunt, quibus res illa perſcribitur, dum Pariſienſis Eccleſia cum Hennuierio communicavit privilegium, quo Ludovicus Rex XI. eidem Eccleſiæ locum vnum in Sodalitio Grammaticorum Navarræ pro ſymphoniacis pueris conceſſit. Inde Henricus illum piacularem ſuum Sacerdotem nominavit in diplomate, quo Pariſienſibus nonnullis Senatoribus, Theologis, Anteceſſoribus & Gymnaſiarchis, vt reformarent Academiam, anno MDLVI. mandavit ad VII. Idus Januarias. Hennuierius anno proximo ad Lodovenſem evectus eſt Eccleſiam, & brevi ad Lexovienſem tranſlatus, pro religione contra Novatores acriter depugnavit. Id cum alia docent multa, tum Claudius Sancteſius in Apologia contra Bezam. *Cardinalis*, inquit, *& alii quidam Epiſcopi delegerunt doctiſſimos & ſummos Theologos Lavortium, Lexovienſem & Cabillonenſem Epiſcopos, qui aſcitis tot Theologis, quot ſibi expedire viderentur, formulam* (hæreticorum) *examinarent, & de ipſa ſuam ſententiam Patribus renunciarent.* Patres intelligit eos, qui Piſſiaceno Conventui interfuerunt. Denique rebus Eccleſiæ ſuæ plurimum conſulens, vixit vſque ad extremum tempus ſenectutis. Pariſienſium Theologorum antiquiſſimus exceſſit anno MDLXXVIII. ad IV. Idus Sextiles.

Caput XXXVII.

De Leone Alberto.

Leo Albertus quo diſciplinarum genere ſeſe exercuerit, immo claruerit ante annum MDXXXVII. quo Navarræ Sodalis aſcitus eſt in Doctorum ordinem, Claudius Eſpencæus memoriæ prodidit in oratione, quam de ſancti Ludovici laudibus quadriennio poſt habuit; & ſane is eſt auctor Eſpencæus, quem nemo aſpernari vt parum idoneum poſſit. Scribit autem quæ ſequuntur: *Quod antequam facio, vos equidem non fruſtra præmonuerim, auditores clariſſimi, uti ne eandem dicendi vim, copiam, facultatem a me exſpectetis, quam matutinus ex hoc ſuggeſtu declamator Leo Albertus præſtitit, qui cum humanioribus ſtudiis cum materno lacte imbutus, idque Lutetiæ oratoriis inſtitutis atque præceptis abundet, quanta in eis dexteritate cum ætate ſimul adcreverit, declaravit, & ſæpe alias, & antemeridiana præſertim oratione, in qua omnium antea ſui ordinis in eloquentia victor, pulcherrimo victoriæ genere, & quo niti altius non poſſit, ſeipſe quodammodo evicit.* Deinde magnus Cardinalitii Gymnaſii Magiſter effectus eſt, & illud ſubinde meliorem in ſtatum redigi curavit Senatus, cujus auctoritate redactum eſt. Id Alberto detulit honoris, vt ei multo plura, quam patiuntur leges Collegii, de habitatione accommodaverit. Cum doctrinæ & virtutis merces agitur, quin reddatur, leges nullæ impedimento eſſe poſſunt. Collegium ſumma cum laude rexit ad annum vſque MDXLVIII. quo ex eo, & ni fallor, e vita migravit.

CAPUT XXXVIII.

De Nicolao Sonæo.

NICOLAUS Sonæus infimo genere natus apud Heduos in vrbe, quæ *Solilocus* appellatur. Hic in Academia Pariſienſi cum a parentibus non haberet, quo ſuſtentaretur, iis qui docebant, vt ipſe diſceret, ſerviendum eſſe duxit. Ad Navarræ Collegium tanquam ad futurum ſtudiorum portum acceſſit, & ſe cum aliis præceptoribus, tum maxime Joanni Morino, Grammaticorum primario in famulum dedit. Id deinceps opera ſua & navitate perfecit, vt comparato genere omni bonarum Artium liber evaſerit, ad annum MDL. domino ſuo ſucceſſerit, & triennio poſt in Doctorum Theologiæ claſſem aſcitus fuerit. Henricus II. & Carolus Cardinalis Lotharingus illum non amore ſolum, ſed etiam perpetuo quodam judicio ſuo dilexerunt: qua in re ſingularis eſt meritorum Sonæi commendatio. Etenim Regis caritatem & Cardinalis amorem ſibi non ſplendor natalium, non vetuſtas familiæ, non opes, non fortunæ, non aulicus favor, ſed virtus & eruditio, & parti ex vtroque nominis amplitudo conciliavit. Dictus eſt Mellodidaſcalus, quod ex ejus ore melle dulcior flueret oratio. Mortem oppetiit anno MDLVI. & in Æde Navarrica conditus eſt, aſſignatis teſtamento reditibus annuis, quibus funebria ſacra ſibi quotannis perſolverentur. Abel Soricius Rotomagenſis, qui tunc ordini quartano præfectus erat, Sonæi monumentum his carminibus exornavit.

Siſte, quid iſta tibi portendant juſta, viator,
Si vacat, ipſe vide, collacrymatus abi.
Nicoleus ſitus eſt hac ille Sonæus in vrna,
Pauper & obſcurus, vir tamen eximius.
Qui ſervus magno quondam Primate Morino
Præ, veri ſervi ſe tulit Archetypum.

Inde magiſtrali donatus Laurea, & ipſis
Aſcitus doctis claruit arte, fide.
Hinc Theodevotus Sophiæ minitante ruinam
Gymnaſio Primas providus eligitur.
Henrico Regi cariſſimus & Lotharingo
Purpureo Patri: vicit & invidiam,
Ac ita Gymnaſio ſex præfuit ille Decembres,
Cederet ut nulli clara Navarra Scholæ.

Aliud.

Hoſpes in hunc oculos converte, Sonæus
Gymnaſii Rector clauditur hoc tumulo.
Si morum probitas, & ſumma ſcientia rerum
Eximit a morte, haud debuit ille mori.
Nam doctrinarum totum confecerat orbem,
Sinceris ſi quis moribus hic fuerat.
Sed duplici ut fuerat compactus mole cadaver,
Terra tenet, mens eſt reddita cælitibus.

CAPUT XXXIX.

De Georgio Girardo.

GEORGIUS Girardus ſub annum MDXXXV. in Theologicum Navarræ Sodalitium cooptatus eſt, & quadriennio poſt magiſterium adeptus, per varias Galliæ Eccleſias ſacris vacavit concionibus, iiſque præſertim, quæ ad exortas de religione controverſias pertinerent: ſed ubique virum ſe eatenus fere laudandum præbuit, quatenus pietas & eruditio intelligi poſſunt. Quo factum eſt, ut Gabriel Boverius, Andegavenſis Epiſcopus, ad Tridentinum Concilium iturus, Girardum ſibi comitem adſciverit: exiſtimabat quippe ſapiens Antiſtes id tandem rectum a ſe de rebus fidei & diſciplinæ laturum iri judicium, quod cum viro tanto communicaret & concoqueret. Quo in loco numerantur ii, qui Concilio interfuerint: inter ſæculares Theologos & Juris Canonici Doctores Georgius Girardus primas tenet, & Andegavenſis Epiſcopi comes deſignatur.

Inde Epiſcopus & illius comes ſunt ſibi ipſis teſtes, eruntque mutuæ inter ſe caritatis & bene affectæ erga Eccleſiam voluntatis.

CAPUT XL.

De Joanne Laſſereo.

JOANNES Laſſereus Ludovici Laſſerei nepos, doctrina & pietate floruit ſingulari. Hic enim poſtquam in Navarra, cujus ab ineunte ætate alumnus fuit, liberales ſcientias omnes ad plenum didiciſſet, & nonnihil deguſtaſſet Theologiam, anno MDXL. Cartuſianæ profeſſioni ſe votis illigavit. Quanto autem ſtudio & quanta animi contentione palæſtram hanc vitæ auſterioris ornaverit, docent cum alia munia, quibus in Ordine defunctus eſt; tum literæ illæ, quas ad illum Jacobus Billius anno MDLXVII. dedit ad XIII. Calend. Februarias. Relatæ ſunt in Hiſtoriæ patt. I. libro III. cap. VI. longiores quidem: ſed ex illis literis ſic conficitur Joannis Laſſerei elogium: *Ioannes Laſſereus, Cartuſiæ Vallis-Dei Prior digniſſimus, Præſul integerrimus; Viſitator Ordinis, vir & ſanctitate vitæ commendabilis, & rerum uſu expolitus, omni doctrinarum genere præſtans, qui adeo ſapiens eſt, ut non magis conſilio alieno indigeat, quam aqua Oceanus vaſtiſſimus.*

CAPUT XLI.

De Criſpino Brichanteo.

CRISPINUS Brichanteus illuſtri loco natus, Monaſterii ſancti Dionyſii Monachus, & familiæ amplitudinem, & vitæ ſanctioris profeſſionem eruditione ſumma cumulavit. Hic aliquanto poſt emiſſum Religionis votum, in regiam Navarram ſe recepit, ibique Rhetoricis, Philoſophicis ac Theologicis inſtitutionibus continenter ſe dedit. Quibus in

ſtudiis pene omnibus Carolum Borbonium, Carolum Lotharingum & Claudium Eſpencæum collegas habuit familiariſſimos; ſed cum Eſpencæo vltra progreſſus publicas in Theologia diſputationes inſtituit, & ambo Doctores anno MDXLI. renunciati ſunt, Eſpencæus primus, Brichanteus ſecundus, quos alii XXIII. diverſorum Collegiorum alumni ſuo quiſque ordine exceperunt. Mox Brichanteus ſe ad præcipuum Doctoris officium accinxit: in Monaſterio, in Aula Regis, in variis Ædibus conciones habuit. Henrico II. per tempus aliquod fuit a Confeſſionibus, eumque ad pietatem & pœnitentiam erudiit. Carolus Cardinalis Lotharingus anno MDLV. per autumnum Romam ivit, & Theologos celebres quatuor ſecum ducere ſtatuit, quorum opera & conſuetudine vteretur. Inter eos adfuit Brichanteus, quem Nicolaus Orlandinus lib. XV. Hiſtoriæ ſuæ cum ex aliis, tum ex hoc quoque commendat plurimum, quod habita coram Cardinale de Inſtituto beati Ignatii Loiolæ collatione, modeſtas Martini Olavii Pariſienſis Theologi exceptiones adverſus Pariſienſem illius Inſtituti cenſuram benigne audierit, nec invitus agnitæ veritati conſenſerit. Reverſus in Galliam boni Monachi & Doctoris vitam degere perrexit, donec eam eodem propemodum amiſit tempore, quo ab Rege Henrico III. Silvanectenſis optatus eſt Epiſcopus: nam cum anno MDLXXXIII. ſub finem Octobris, vel initium Novembris optatus eſt, ante poſſeſſionem adeptam exceſſit. Nangiaci ſepultus eſt in loco majorum.

CAPUT XLII.

De Joanne Vaſſeurio.

JOANNES Vaſſeurius Ambianenſis, poſtquam anno MDXLI. electus eſt in Rectorem Academiæ XVII. Calend. Januarii in Navarricorum Theologorum Communitatem introivit. Hic ſuis in Academiam meritis effecit, vt ad eum Michael Grenetus Carnotenſis epigramma ſcriberet, quod ſic ſe habet:

Vaſſo-

Digitized by Google

Vaſſorium titulis auget Rectoria pompa,
Rectoris pompam famaque Vaſſorii.
Nomen habet Vaſſeur, quia tuto tramite pergit:
Progreditur tali, tuta Minerva duce.

Id eo Rectore memoratu dignum accidit, quod Joannes Bellaius Pariſienſis Epiſcopus & Cardinalis, Scholarium de Lupara Collegium in Canonicorum Collegium mutaverit. Deinde Vaſſeurius animum ad doctrinæ ſacræ ſtudium diligenter appulit, & anno MDXLVII. Magiſter in Theologia deſignatus eſt.

CAPUT XLIII.

De Antonio Brunello.

ANTONIUS Brunellus Boius eodem anno quo Vaſſeurius in Theologorum regiæ Scholæ Sodalitium admiſſus eſt, poſtquam Grammaticæ Profeſſor in erudienda juventute annos ſeptem & eo amplius conſumpſerat. Quatuor quidem intra nominatiſſimum tunc bonorum Puerorum Gymnaſium; tres vero intra regium Navarræ Collegium ad claſſicum ordinem vſque: quo tempore Gallicanæ Nationis procurationem accepit, eaque finita totum ſe Theologiæ dedit, & anno MDXLVII. ad Theologici laboris metam feliciter pervenit. Aſſumpta Doctoris Laurea, habendis ad populum concionibus ſe omnino addixit; ſcilicet gravem dicendi e ſuggeſto & plenam dignitatis facultatem ſibi comparaverat.

CAPUT XLIV.

De Joanne Gonnaldo.

JOANNES Gonnaldus Remenſis, Navarricæ Domus alumnus, poſtquam in ea per quadriennium juventuti Grammaticis præceptionibus imbuendæ operam navaſſet,

Theologorum Sodalitii particeps effectus eſt; deinde per alterum quadriennium in Marchiano Collegio Philoſophiam docuit: tum anno MDXLII. ad Gallicanæ Nationis procurationem acceſſit, & inſequenti anno judicatus eſt dignus, qui exoptatum in Theologia magiſterium adipiſceretur. Quibus in rebus Chriſtiani Oratoris facultas verſatur: in iis, nempe in inſtituendis ad veram pietatem hominibus reliquum vitæ tempus adhibuit.

Caput XLV.

De Jacobo Fabro.

Jacobus Faber Pariſienſis, Grammaticam & Rhetoricam ſexennio duobus in Collegiis docuit. Unum eſt Burgundionum, alterum Coquereticorum, quod Remenſi adjacet. Interim Gallicanæ Nationis Procurator efficitur; deinde regiam Navarram ingreſſus eſt, & Theologorum Societati adſcriptus anno MDL. & VI. Idus Octobris Academici Rectoris munus ſuſcepit. Tunc in Comitiis mota eſt quæſtio de die, qui ſtudiorum tempori apponeretur, vtrum ille a Primariorum & Regentium teſtificatione, an a ſupplicatione facta ſumendus ſit. Jacobus Faber Rector, & Artium Facultas quæſtioni finem impoſuerunt, decernentes, a ſupplicationis, non a teſtificationis tempore diem illum ſumendum eſſe. Hanc in rem confectæ ſunt literæ, quæ in Actis publicis leguntur: *Univerſis præſentes literas inſpecturis, Rector & præclara Artium Facultas florentiſſimi Studii Pariſienſis, in Domino ſalutem, &c.* Singularis hic fuit eventus, quo velut auſpicio publico Academicæ rectionis initium conſecratur. Poſtquam elapſum eſt trimeſtre ſpatium, cui magiſtratus conſignatur Academicus, Exrector Faber ita cum ſociis, Guillelmo Ruzæo & Ricardo Pratenſi, Theologiæ ſtuduit, vt in catalogo deſignatorum ad magiſterii lauream Baccalaureorum tres primi deſcripti fuerint anno MDLIII. & Faber inter vtrumque Ruzeum & Pratenſem eminuerit.

Digitized by Google

CAPUT XLVI.

De Joanne Coſſarto.

JOANNES Coſſartus Navarrici Proviſor Collegii ab Rege anno MDXLVII. inſtitutus eſt, quo & deſignatus Theologiæ Magiſter. Id officium annos duodecim retinuit; ſed cum rei familiaris curandæ judicaretur minus idoneus, quinetiam male adminiſtratæ reus ageretur, magiſtratum ejurare conſtituit. Eveſtigio Cardinalis Lotharingus adfuit, qui exortam controverſiam ſedavit. Coſſartum, quem in eodem Collegio noverat & dilexerat, in Remenſem, cui præerat, Eccleſiam intulit, & piaculari exedræ præfecit. Hinc cum alteri muneri aptior & convenientior erat Theologus, quem profitebatur, vnus fuit e tribus Remenſis Eccleſiæ Canonicis, qui anno MDLXIII. Remenſi Concilio provinciali interfuerint, & ejuſdem Eccleſiæ procurationem obierint. Communi conſilio quid agendum erat, agebant, & Ricardus Pratenſis Theſaurarius, quod proponendum ſtatuerant, in publico proponebat.

CAPUT XLVII.

De Joanne Grangia.

JOANNES Grangia anno MDXLVII. duplicem habuit, eamque graviſſimam commendationem ſui. Prima extat in literis ad v. Calend. Decembres datis, quibus Petrus Valla Sagienſium Epiſcopus, cum Romæ verſaretur, eum Eccleſiæ ſuæ Vicarium dedit. Literarum verba ſunt hæc: *Petrus du Val Doctor Theologus, Dei & ſanctæ ſedis Apoſtolicæ gratia Sagienſis Epiſcopus, dilecto noſtro venerabili viro Magiſtro Ioanni de la Grange Clerico, in Artibus Magiſtro, & in ſacratiſſima Theologiæ Facultate Baccalaureo, ſalutem in Domino.*

Spectata virtus, literarum ſcientia & providentia circumſpecta, aliaque laudabilia probitatis & virtutum merita, quibus perſonam veſtram novimus inſignitam, nos inducunt, vt vos in partem ſollicitudinis noſtræ ac paſtoralis curæ a Domino creditæ aſſumamus, ſperantes, quod ea, quæ tibi duxerimus committenda, laudabiliter & ſolerti ſtudio curabis adimplere, &c. Datum Romæ anno MDXLVII. *die* XXVII. *menſis Novembris.* Quæ his in rebus laudantur virtutes, eæ ſunt omnino, quibus debetur æternitas. Alteram commendationem vltro ſuppeditat Facultas ſacra Theologiæ, cujus judicio Doctor ordinis ſui princeps deſignatus eſt v. Calend. Februarias. Tum ex Academia, quam rexerat, & Navarræ Collegio, cujus per annos complures alumnus fuerat, diſceſſit; hinc geminam illam commendationem ſui, inde Eccleſiam multiplicatis laboribus ac ſtudiis illuſtraturus.

CAPUT XLVIII.

De Ricardo Pratenſi.

RICARDUS Pratenſis rebus & in Academia & in Eccleſia geſtis plurimum effulſit: in Academia quidem, cum primum Artes, quibus ætas puerilis ad humanitatem & Philoſophiæ partes varias, quibus adoleſcens ad virtutem rerumque cognitionem informari ſolet, non ſine magna commendatione ſui docuit. Ad annum MDXL. in Theologicum Navarræ Sodalitium admiſſus, ita ſacræ profeſſioni ſtuduit, vt elapſo ſeptennio Doctor ſecundus ordinis ſui renunciatus fuerit. In Eccleſia vero claruit, cum non multo poſt in Remenſem Theſaurarium aſcitus eſt a Cardinale Lotharingo, cujus benevolentiam dudum in Navarræ Gymnaſio ſibi compararat. Tum Conciliis duobus interfuit, Tridentino & Remenſi, quod anno poſt Tridentinum vno celebratum eſt. Porro quanta cum pietate, judicio, eruditione & prudentia in Remenſi Concilio ſeſe geſſerit, ejus acta perſpicue teſtantur. Ille poterat vt imago quædam priſcæ Chriſtianorum frugalitatis aſpici,

adeo vehementer cupiebat, vt corrupti mores Eccleſiaſticorum emendarentur, & diſciplina vetus Canonum reſtauraretur. Id autem de Concilii capitibus fere omnibus obſervare licet. In congregatione II. cum de reformandis moribus & reſarcienda Eccleſiæ diſciplina tractaretur, ſic cenſuit: *Ricardus a Prato Theſaurarius, Procurator Eccleſiæ Remenſis, poſtulavit, vt convenienter Concilio Conſtantienſi fieret reformatio in capite & in membris.* Non noverat, Antiſtitibus, vel reliquis viris Eccleſiæ palpum obtrudere, aut illorum gratiam blanditiis & aſſentatione vitiorum adjutrice venari. In tertia congregatione cum ageretur de conſcribenda fidei formula, id negotium aliis quidem Doctoribus Theologis, ſed maxime Ricardo Pratenſi demandatum eſt: *Fuit itaque conſtitutum, vt Ricardus a Prato, Eccleſiæ Remenſis Theſaurarius, eam quam diximus formam, componeret, eaque poſt prandium relata, omnes ex ea facerent fidei profeſſionem.* In ſexta congregatione oblatus eſt Concilio libellus contra certum quendam Catalaunenſis agri Curionem, qui paſtoris munus, vt par erat, non exequebatur. Tunc Procuratores Eccleſiæ Catalaunenſis contenderunt, eam cauſam ad ſuum, non ad Concilii judicium pertinere. Ceteri Patres in contrariam diſceſſerunt ſententiam. Hanc comprobavit Ricardus Pratenſis, qui ad aſſerendam Concilii auctoritatem, præter Apoſtolorum Acta citavit Apologeticum Tertulliani. In ſeptima congregatione propoſita eſt quarundam rerum Eccleſiaſticarum correctio, de quibus ita ſigillatim cenſuit: *Primus itaque Ricardus a Prato Theologus, Procurator Eccleſiæ Remenſis, dixit in hanc ſententiam ſe laudare conſilium eorum, qui cenſent nihil eſſe innovandum: ipſa quippe mutatio conſuetudinis, etiam quæ adjuvat vtilitate, novitate perturbat, Auguſtinus ad Ianuarium* CXVIII. *ſed videndum eſſe quid ſit innovare. Neque enim dicendum eſt eum aliquid innovare, qui vult ipſam reſtituere antiquitatem. Africanis quidem Conciliis, & præcipue Concilio Carthaginienſi III. can.* XLVII. *cautum eſſe, vt præter ſcripturas canonicas nihil in Eccleſia legatur ſub nomine divinarum Scripturarum; & vt etiam legi liceat paſſionem Martyrum, cum anniverſarii dies eorum celebrantur, preces horarias eſſe nimis prolixas. De his itaque ſibi videri eſſe aliquid*

LLLlll iij

reſecandum, ut id, quod erit reſiduum, magis pie & attente canatur: Pſalterium ita eſſe diſponendum, ut ſtatis temporibus ſemel ſingulis hebdomadis perlegatur: Pſalterium diu noctuque manibus eſſe verſandum, quod probavit ex divo Chryſoſtomo, qui in ſermone de Pœnitentia in ejus laudem excurrit. Dixit etiam ſe probare, quod in Lectionibus accommodentur Prophetæ. Quod ad cantum attinet, neminem eſſe qui eum improbet, ſed quem cantum, lege Auguſtinum lib. IX. *Confeſſionum cap.* VII. *& lib.* X. *cap.* XIII. *& Cenſuram Facultatis Pariſienſis adverſus Eraſmum, ſe nomine ſuo & Eccleſiæ Metropolitanæ poſtulare, ut ita in Eccleſia cantetur, ut quod cantatur, intelligatur. De quæſtoribus dixit ſibi videri exactiſſime eſſe obſervandum canonem Concilii Tridentini, Monachum ſancti Huberti poſtulationem eſſe nequiſſimam, cum ſint eorum uberrimi proventus; & licet non eſſent, melius eſſe, ut ipſi ſuis manibus victum ſibi parent, quam ita vagando aliis ſint oneri. Citavit etiam divum Auguſtinum in libro de Opere Monachorum cap.* XXVIII. *in quo reprehendit vagantes & huc & illuc curſitantes Monachos, & inter cetera hoc dicit ali membris Martyrum, ſi tamen Martyrum venditant. Non eſſe novam hanc in circum geſtandis reliquiis conſuetudinem; ſed eam apud bonos ſemper habitam eſſe tanquam corruptelam. Hos itaque quæſtores eſſe omnino prohibendos atque adeo exterminandos.* Et poſt alia: *Procurator Eccleſiæ Laudunenſis dixit, Ricardum a Prato egregium Doctorem Theologum ſua ſententia expurgaſſe ſcrupuloſorum hominum conſcientias, ſeque, quod ad quæſtores attinet, ei etiam aſſentiri. Doctor Theologus, nomine Ioannes le Beſque, Bellovacenſis Eccleſiæ Procurator, divum citans Bernardum dixit, innovationem quidem eſſe periculoſam; ſed cum non de innovandis, ſed inſtaurandis & repurgandis agatur Breviariis, ſententiam ſequi Ricardi a Prato Theologi, Remenſis Eccleſiæ Theſaurarii.* In nona congregatione ex occaſione certi cujuſdam Curionis, qui negligentiæ arguebatur, de Officio Paſtorum orationem longam habuit, cui ſic finem imponit: *Quoties manet populus, cujus cura geritur, eſſe damnabilem Paſtoris abſentiam: verum Paſtorem pro grege quantumvis gravia adire pericula, & quoſvis ſubire cruciatus; mercenarium vero lupum videntem fugere, nec ei eſſe curam de ovibus. Ceterum ut Paſtorem ſuo fungi decet officio, ita etiam a*

Digitized by Google

populo Paſtori eſt providendum de his quæ ad vitam pertinent. Quis enim paſcit gregem, & de lacte non edit? Tum demum autem Paſtori eſſe fugiendum, cum ejus fuga non ſit populo perniciem ablatura. Tunc enim eum poſſe ſuæ vitæ conſulere: ſicut enim nauta fugiens vitæ ſuæ conſulit. Et poſt alia, in vndecima congregatione ſuam in Odetum Caſtilloneum, Bellovacenſem Epiſcopum, ſententiam ita dixit: *Ricardus a Prato Theologus, Remenſis Eccleſiæ Procurator, dixit: Nomen Neſtorii propter hæreſim ea nota eraſum fuiſſe ex dipthychis; ex numero Epiſcoporum fuiſſe olim expunctos eos, qui erant hæretici. Id patere ex Hormiſda Pontifice, & ex epiſtolis Leonis duobus in locis: Epiſcopatum, inquit, ejus accipiat alter. Poſtulare ſe, ne vnquam nominetur Epiſcopus, & vt deleatur ex libro Epiſcoporum, cum defecerit a ſancta Romana Eccleſia, & ne Canonici & Presbyteri Bellovacenſes in ſuis precibus ejus vllam faciant mentionem.* Et poſt alia: *Vicarios qui ſunt ab eo conſtituti, non poſſe tuta conſcientia adminiſtrare munia Epiſcopalia.* In decima-quinta congregatione, quid de ferenda excommunicationis ſententia ſibi videretur, ſic expoſuit, ſeu expoſuiſſe refertur: *Ricardus a Prato dicebat ex Leone Papa excommunicationem eſſe mucronem Eccleſiaſticæ diſciplinæ; non eſſe autem intentandam, niſi a flente & lugente pro graviſſimis delictis: excommunicaſſe divum Paulum fornicatorem Corinthium; ſed qualis erat illa fornicatio? qualis, ne auditur quidem inter gentes. Excommunicaſſe etiam Hymenæum, ſed non propter leve crimen, cum ſit grave crimen dicenda hæreſis, ipſeque jubeat vitare hæreticum hominem poſt vnam & alteram admonitionem. Non fuiſſe leve crimen Arcadii, qui permiſiſſet, vt non rite coacto Conciliabulo per ſummam injuriam ob odium Eudoxiæ Auguſtæ deponeretur & in exilium deportaretur Ioannes Chryſoſtomus. Quam indigne autem & miſere fuit tractatus, cum deportaretur, & quæ Eudoxiæ Imperatrici poſt Chryſoſtomi mortem divina vltione acciderint, legendum eſſe in Hiſtoriis Eccleſiaſticis; qui legerit, quantis malis Italiam & Eccleſiam affecerit Barbaroſſa, intelliget, nonniſi graviſſimis de cauſis eum excommunicaſſe Alexandrum Pontificem Maximum, & graviſſimam pœnam eſſe excommunicationem; ita nonniſi propter graviſſima delicta eſſe ferendam. Non alia pœna*

olim fuiſſe caſtigatos, qui graviter delinquebant, Clericos. Primum Eugenium II. Clericos coercuiſſe carceribus. Videndum eſſe a Gerſone quænam requirantur, priuſquam quiſpiam ſit excommunicandus. In decima-ſeptima congregatione de variis Eccleſiæ negotiis ita pronuntiat: *Ricardus a Prato Theologus, Procurator Capituli Remenſis, cenſet debere Curiones omnia gratis adminiſtrare: eis autem eſſe providendum a Canonicis. Interea abolenda eſſe quæ fuerunt conſtituta in Conciliis Aurelianenſibus, & permittendum Curionibus vt percipiant quæ antea percipiebant. Dum magnum celebratur Sacrum, nullum aliud eſſe celebrandum, nec aquam alibi eſſe conſecrandam, quam vel in Eccleſia Cathedrali vel Parœciali. Conferendos eſſe Canones cum Decretis Concilii Aurelianenſis, & oſtendendos Regi. Operæpretium eſſe renovari canonem Concilii Alvernenſis, vt ſicut illic prohibetur, ne Iudæi dentur Chriſtianis judices, ita ne dentur hæretici judices Catholicis.* Hæc autem placuit longius deſcribere, in quibus quot commata, tot pene ſententiæ erui poſſe mihi videntur.

CAPUT XLIX.

De Joanne Vallenſi.

JOANNES Vallenſis ortus in agri Laudunenſis oppidulo, quod *Aubentonem* nominant, magnum & Academiæ & regionis ſuæ ornamentum extitit. Hic pridem effectus Navarræ Sodalis anno MDL. publice docuit Theologiam, quæ in exponendis & commentariolo illuſtrandis Magiſtri Sententiis conſiſtebat; deinde anno MDLIII. in Doctorum ordinem eſt adſcriptus. Non multo poſt Laudunenſis Canonicus ipſe vitam Chriſtiano Doctore digniſſimam, hoc eſt, in Theologicis exercitationibus occupatiſſimam vixit. Quo factum, vt hinc multarum vrbium populos ſuis concionibus ad virtutem & ad omne Chriſtiani officii munus informaverit; inde plures Calviniani dogmatis profeſſores ad Catholicæ veritatis lumen familiari vſu & conſuetudine reduxerit. Bartholomæus Faius, celebris in Pariſienſi Senatu

natu Conſiliarius & Inquiſitionum Præſes, qui tum pietate & doctrina floruit, Vallenſem in Energumeno ſuo *Theologum* appellat *non indoctum*. Porro ad annum vſque MDXC. quo interiit XII. Calend. Februarii, cum omnibus degit ſine jurgio & ſine offenſa. In Laudunenſi Eccleſia iſtud habet epitaphium, quo breviculus vitæ continetur. Sic autem inſcribitur: *Ioannis de Vaulx Doctoris Theologi Pariſienſis epitaphium.*

Vallenſis jacet hic veræ virtutis imago,
Prima Sacerdotum gloria, lumen, honos.
Diſceſſit ſpoliis dives, plenuſque triumphis,
Divini præco dogmatis egregius.
Accinctus gladio, indutus cæleſtibus armis,
Oppreſſit noſtri temporis hæreticos.
Ut docuit, vixit, vitam traduxit honeſte:
Doctrina & conſtans vita fuere pares.
Vir bonus omnino eſt, planeque ſepultus:
Cujus poſt obitum, gloria lauſque manet.

CAPUT L.

De Franciſco Dammartino.

FRANCISCUS Dammartinus Pariſienſis, non ante ſe Theologico Curſui commiſit, quam in Navarra humaniores Artes tradidiſſet annos circiter vndecim, & cunctis Academiæ honoribus perfunctus eſſet. Tum anno Chriſti MDLI. in album Doctorum relatus, per varias Galliæ Eccleſias concionari, & ſacratæ vetuſtatis auctoritate profanæ novitatis audaciam conterere non deſtitit. Hinc ſucceſſit Vicarius Bituricenſis Epiſcopi munere, & partes illius ſuſcepit. Inde reverſus Lutetiam Parochiæ ſancti Andreæ, quam veteres *de Laaſſo* vocabant, & nunc populari nomine *de Arcubus* vocant, Paſtor inſtitutus eſt. Huc curas ſuas omnes revocavit & ſtudia, in iis conſenuit, & dignam optimo Paſtore mortem oppetiit.

CAPUT LI.

De Joanne Clerico.

JOANNES Clericus anno circiter MDXLVIII. Navarræ Grammaticorum, mox Artiſtarum Sodalitati præpoſitus eſt. Sodalitatem vtramque ex officio docuit apprime, & ab aliis doceri curavit. Interea ſubſecivis horis in ſacra doctrina curam & ſtudium poſuit, & anno MDLIX. habitus eſt digniſſimus, qui Doctorum in ordinem cooptaretur. Mox ordinis iſtius inſignia conſecutus Navarrico munere ſe abdicavit, cum Cardinalis Lotharingus, cujus gratiam, vt & plerique alii, ſibi quæſiverat, eum in Remenſem tranſtulit Eccleſiam, & ampliſſima dignitate Cantoris ornavit. Tum anno MDLXIV. ab eadem Eccleſia lectus eſt in Procuratorem, qui provinciali Synodo intereſſet. Interfuit, venitque in partem eorum, quæ Ricardus Pratenſis hujus Joannis Clerici & Procuratorum aliorum nomine obiit, & ſumma cum pietate atque eruditione perfecit.

CAPUT LII.

De Antonio Coquierio.

ANTONIUS Coquierius Gratianopoli natus, ſummis non caruit ornamentis, quæ cum ex Philoſophia, tum ex Theologia petuntur. In aliis Academiæ Gymnaſiis, & præſertim in Navarrico, cujus alumnus erat, annos complures profeſſus eſt Philoſophiam, & delibatum totius nobilitatis ac juventutis florem Ariſtotelico ſcribendi more perpolivit. Qua in docendi provincia dignum ſe reddidit, cui & Gallica Natio & Academia ipſa cum faſcibus anteiret. Interea ſuis vſus eſt horis, privatum atque expeditum tempus ita collocavit in rerum divinarum ſtudiis, vt anno

Digitized by Google

MDLI. primus fuerit in Doctorum ordinem cooptatus. Decennio poſt Lutetiæ de mittendis ad Tridentinam Synodum Theologis actum eſt. Carolus IX. Rex Francorum, vbi factus eſt de Coquierii virtute & doctrina certior, eum cum lectiſſimis Doctoribus aliis Tridentum ablegavit: ſcilicet ingentem campum dedit, in quo excurrere memoratæ dotes cognoſcique poſſent. Quem autem in locum ſe receperit Coquierius, cum e Concilio rediit, mihi etiam inquirenti nondum occurrit.

CAPUT LIII.

De Lazaro Broichotio.

LAZARUS Broichotius Heduenſis, Philoſophiam Lutetiæ diu multumque docuit. Annus volvebatur milleſimus quingenteſimus quinquageſimus, cum ille pridem factus Navarræ Socius in Burgundiæ Collegio ſecundum philoſophari cœperat. Per omnes Academiæ honores ivit ad Theologici muneris dignationem, qua quinquennio poſt primus collegarum omnium inſignitus eſt. Ubi vero Carolus IX. Rex Francorum cogitavit Theologos ad Tridentinum Concilium mittere, Broichotium accenſuit iis, quos mittendos eſſe duxit. Regem non movit ſplendor natalium, ſed virtus ſola & ſcientia, quæ omnium ore prædicabatur. Concilio vir optimus annos tres non ſupervixit. Maximilianus Guillaudus Pariſienſis Theologus, in Præfatione quam anno MDLXVI. quadrageſimalibus Claudii Guillaudi homiliis attexuit, tunc diem obiiſſe ſupremum innuit hoc elogio, quod ad Doctorem Broichotium ſibi notiſſimum adjecit: *Magna nominis laude propter ſummam ſacræ paginæ cognitionem cum pari virtute & probitate morum conjunctam floruit in Burgundia Lazarus Broichotius.* Paucis complectitur, quæ Doctorem magnum efficiunt & memoria dignum ſempiterna.

CAPUT LIV.

De Petro Hodico.

PETRUS Hodicus Pariſienſis Artes optimas in Navarræ Collegio diu multumque docuit, & Academiæ Magiſtratus præcipuos honeſte geſſit; deinde anno MDLI. Theologicum ejuſdem Collegii Sodalitium introivit, & acquiſita literarum præſtantiorum notitia, ſeptennio poſt Doctor eſt renunciatus: quo tempore jus quod in Eccleſiam ſancti Andreæ Pariſienſis obtinuerat, vir litium fugitans in alium tranſſcripſit; mox habendis ad populum concionibus impigre vacavit. Tum magna ejus eruditio & probitas in cauſa fuit, cur circa annum MDLXIV. Cardinalitii in Academia Collegii Gymnaſiarcha & magnus Magiſter inſtitutus fuerit. Munera ſunt duo, quæ diſtinctis actibus explentur. Illorum altero Scholares ad diſciplinam omnem erudiuntur; altero Schola propriis legibus temperatur. Hæc autem duo poterat Hodicus vnus explere: intercelſerunt quidem collegæ jure ſtatæ attributionis vtentes, quos Burſarios vocant; ſed interceſſio Senatuſconſultis quatuor diſploſa eſt. Dignitatem præſidiis iiſdem retinuit, quibus ad illam pervenerat: eruditionis & probitatis, quæ dotes duæ in Hodico eminebant, rationem Senatus habuit. Tot autem judiciis evictos collegas, juxta ac ſi nulla fuiſſet contentio, tractavit. Collegium ſumma moderatione ac prudentia vſque rexit, dum fieret Eccleſiæ ſancti Joannis de Gravia Curio. Tunc enim Academico magiſtratu abiens, in ſuam Eccleſiam ſeceſſit, eamque quoad vixit, omni aſſiduitatis officio gubernavit.

Digitized by Google

CAPUT LV.

De Joſepho Bazoto.

JOSEPHUS Bazotus Heduenſis, humaniores primum literas, deinde Philoſophiam in Academia docuit, & vtroque docendi munere dignus eſt habitus, cui ad annum MDL. prærogativa fruendæ ſtatæ attributionis in Theologico Navarræ Sodalitio concederetur. Hinc cum ab aliis, tum ab inſigni viro Joanne Papilione Archididaſcalo Theologiam didicit, & anno MDLIV. Gallicanæ Nationis negotia procuravit: mox anno proximo tirocinium in Facultate ſacra poſuit. Tunc Papilioni vita functo ſucceſſit Joannes Peletarius, Theologus in paucis celeberrimus: eo duce & rectore Bazotus ad conſummandum Theologiæ Curſum expedivit ſeſe, primumque Baccalariorum ingreſſus eſt ordinem, quo Baccalarii ipſi, tunc recepto nomine *Formati* dicuntur. Laboris & ſtudii ſocios habuit Audebertum Maceeum & Renatum Benedictum celebritatis magnæ Theologos. Sed non multo poſt in Sorbonico Gymnaſio cum deeſſent, qui Prioris impleret officium, impleturus, ad illud e Navarrico tranſivit. Quomodo circa annum MDLXXIII. Claudius Becquetus tranſivit, eam perſonam geſturus. Cujus rei fides eſt penes Facultatis Theologicæ monumenta, quæ Baccalariorum nomina & actus ſcholaſticos repræſentant. Bazotus anno MDLIX. magiſterium obtinuit, & poſtea Cameracenſis in Academia Collegii Gymnaſiarcha effectus eſt, easque partes ad annum MDLXVI. obibat, quo ſtrenuam dedit operam, vt coram Rectore Univerſitatis præceptorum regiorum Auditores Catholicæ fidei profeſſionem emitterent. Anno MDLXXIV. Heduenſis Canonici dignitatem in Senatu repetiit, & adverſus competitores duos lite perſecutus eſt. Quæ vero fuerit alea judicii, me fugit, ſicut & reliquum vitæ ſpatium, quod deinceps vir optimus decurrit.

Caput LVI.

De Joanne Pernella.

Joannes Pernella cum in ſtudiis humanitatis atque literarum diu verſatus eſſet, in Navarræ Collegium venit, ibique Theologiam edoctus anno MDLIX. Joannis Peletarii ductu Magiſter ſapientiſſimus evaſit. Mox pro ea, quâ multum potuit, facundia habendis ad populum concionibus incubuit: quo in munere æque populi votis, vt profeſſioni ſuæ reſpondit. Exinde piarum obſervationum domicilium Novioduni in Belgica ſecunda collocavit, vbi Canonici & Theſaurarii dignitatem fuerat ampliſſimam conſecutus.

Caput LVII.

De Hadriano Doſſæio.

Hadrianus Doſſæius docendo Subtilis Philoſophi gloriam collegerat apud Academicos, cum lectionibus ſacris & ſtudiis indulgere cœpit in Navarræ Scholis, vt penſum domeſticum exequeretur, anno MDLXV. Magiſtrum Sententiarum legit, idque cum maxima diſcipulorum celebritate & frequentia. Prudentiſſimi vir erat ingenii & indefeſſi laboris, cujus diſputationes palæſtræ multum & olei ſemper habuerunt. Tum anno proximo in Doctorum collegium adſcriptus, mox ſe contulit Lexovios, vt majoris Archidiaconi munere defungeretur: ſic Theologiæ magiſterium ſtatim comitata eſt Eccleſiæ dignitas, quæ & a Preſbyteris Curionibus accurationem officii poſtulat, & Antiſtitibus inſigne miniſterium præbet.

CAPUT LVIII.

De Philippo Huarto.

PHILIPPUS Huartus Cenomannenſis, poſtquam in adoleſcentibus ad politiores literas & ad Philoſophiam inſtituendis comparaſſet ſibi nomen aliquod, ſub annum MDLX. Theologicam Navarræ Sodalitatem intravit, ſanctioribus ſtudiis vacaturus; vacavit autem diligentiſſime: nonnulla interim Academiæ munera exercuit. Sat frequentes ad populum conciones habuit, quibus hinc Catholicæ religionis veritatem confirmarit; inde perniciosam Heterodoxorum novitatem acriter confutaverit. Tum anno MDLXVII. Rectoris partes obiit, atque in Doctorum claſſem allectus, illud idem munus exequi ſtrenue perrexit. Denique poſt tempus aliquod beati Sulpitii Eccleſiam, quæ ſita erat in ſuburbiis Lutetiæ, regendam ſuſcepit. Parochianos ſuos non minus agendo, quam dicendo, Chriſtianæ pietatis officia docuit. Ad eam vſque pervenit ætatem, qua propter religionem civili bello totum Galliæ Regnum exarſit.

CAPUT LIX.

De Ludovico Molineto.

LUDOVICUS Molinetus honeſta familia natus eſt Lutetiæ, illuſtremque habuit avunculum Petrum Vallam, Sagienſium Epiſcopum, cujus ductu in tribus Navarræ Sodalitiis tria educationis ac doctrinæ genera ſuſcepit. Hujus ingenium ſic eluxit in perdiſcendis ſcientiis liberalibus, vt res fidem excedat. Ad vtramque linguam, Latinam & Græcam, Grammaticam, Rhetoricam, Philoſophiam, & diſciplinas Mathematicas vix annos quatuor adhibuit, & ſuos nihilominus in vnaquaque profeſſione collegas, longo poſt

ſe intervallo reliquit. Deinde circa annum MDXLII. Scholas Juris vtriuſque frequentavit, eoque delibato, mox Theologiæ incubuit, excellentiſſimis vſus Magiſtris Joanne Gillaino, & Joanne Peletario, qui tum continenti ſucceſſione Navarræ Collegium rexerunt. In ſacra Facultate gradum honoris nullum obtinuit: obtinuiſſet tamen omnes, ſi tam brevi tempore potuiſſet ſtadium omne currere, quam facili potuit negotio; ſed hujus ſtadii leges ſolvere, nulli tunc athletæ quamlibet forti & nervoſo conceſſum erat, in talibus veniam impertiri Facultas neſciebat. Hinc Molinetus factus eſt merito potius, quam magiſterio Doctor Theologiæ. Sub illud tempus Petrus Valla Ducem Andium, Regis filium ac fratrem, inſtituebat, qui & huic officio & Eccleſiæ Sagienſium cum vna ſervire non poſſet, Molinetum nepotem ſuum in erudiendo Principe ſibi ſuffecit. Quod Carolo IX. vehementer placuit. Hic autem poſtea ſub nomine Henrici III. regnavit in Gallia. Sub annum MDLXII. cum in Tridentinum Valla rediit Concilium, ei ſe Molinetus comitem adjunxit, ibique magnam ſibi peperit gloriam, cum in aliis, tum in hoc quoque, quod eum Cardinales & Præſules multi de rebus graviſſimis conſulerent. Ex eorum Cardinalium numero fuere Staniſlaus Hoſius, & Bernardus Navagerius, qui Concilio præſederunt. Gallicani Epiſcopi & Doctores ſtatuerunt aliquando conſeſſui proponere nonnulla, quæ ponderis omnino magni videbantur. Sed Cardinalis Lotharingus biduo ante rogavit Molinetum, vt ad id agendum ſe præpararet: quod diligentiſſime, & cum admiratione omnium eſt executus; nec interim certam fefellit exſpectationem, qua Patrum animos ſuſpenderat. Ad annum MDLXVII. obeunti ſubrogatus avunculo Romam petiit, & conſecratus eſt a Pontifice Sagienſium Epiſcopus. Qua de re ſic loquitur, qui ei ſucceſſit, Claudius Morenna in funebri laudatione: *Papa illum affatu cohoneſtavit, munere beavit, oſculo conſecravit.* Exinde ſuam receptus in Eccleſiam annos totos triginta quatuor Paſtorem egit vigilantiſſimum, nec a grege vnquam in ſpatio tanto, niſi quinquies, abſceſſit: ter quidem vt in patriam iret quorundam cauſa negotiorum, quæ eo tantum

tantum præſente expediri tranſigique poterant. Hæc autem triplex abſentia hebdomadarum novem dumtaxat fuit; deinde vt ad Rotomagenſe Concilium, quod anno MDLXXXI. habitum eſt, proficiſceretur, tum vt ſe adjungeret Epiſcopis & Doctoribus, qui Henricum IV. Galliæ Regem Catholicæ religionis inſtituta docuerunt. Hæc abſentia leviſſima fuit. Ad hebdomadas quatuor vt maxime duravit. Verbo dicam, illa quintuplex abſentia dimidium anni non attigit. Neſcio, an ſpectatis omnibus reperiri queat major in paſtorali ſtatione & officio aſſiduitas. Inter Molineti res dignas memoria hanc vnam prætermittendam eſſe non puto. Ingraveſcente ætate cum initiaret Diaconos & Preſbyteros, iis quidem imponebat manus; ſed librum Evangeliorum, Calicem, Patenam & ſacra id genus inſtrumenta tangenda ipſe non porrigebat; ſed ſuos mittebat cooperatores, (vt Pontificale loquitur) qui tangenda porrigerent. At poſt illius obitum hi Preſbyteri & Diaconi omnes, vel ex iis plerique rectene conſecrati fuiſſent, an ſecus, ambigere cœperunt. Conſecrationis dubitationem augebat ſat communis Theologorum opinio, quæ tradit conſecrationem fieri non poſſe, niſi ab Epiſcopo ea, quæ memorata ſunt, inſtrumenta porrigantur, & a Diaconis & Preſbyteris tangantur. Tunc vni voluerunt Diaconorum & Preſbyterorum partes excutere, & tanquam non initiati ad nuptias convolare; alii vero vt rurſus initiarentur, effecerunt. Quod peractum eſt ab Epiſcopis, qui opinione illa ducebantur; ſed res ad Pontificem delata judicium aliud accepit: inſpecto enim Tridentino Concilio, quod in ordinandis Preſbyteris ſolam manus impoſitionem meminit, inſpectis veteribus libris pontificalibus, & eo cum primis, quem Durandus in quartum Sent. diſt. XXIV. quæſt. III. laudat, Pontifex cenſuit, eam ratam eſſe conſecrationem. Id mihi pluries dixit Jacobus Sirmondus, vir Eccleſiaſticæ antiquitatis peritiſſimus, qui tum Romæ verſabatur, & Papæ ipſi Durandum oſtendit, antiquoſque conſecrationum ritus expoſuit, vt is in ea, quam pronuntiaverat, ſententia confirmaretur. Ecquis vero crederet, optimum & doctiſſimum illum Antiſtitem, qui Tridentinæ Synodo interfuerat, ignoraſſe, quæ

NNNnnn

in re Diaconorum & Preſbyterorum initiationis eſſentia conſiſteret ? Igitur alia eſt ratio opinionum Scholæ, quæ nonnunquam falli poſſunt, alia Scripturarum & veterum Eccleſiæ traditionum, quæ falli non poſſunt. Ad eas igitur Sagienſis Epiſcopus accommodabat ſeſe, in ceteris vitam certe digniſſimam egit, quæ paucorum ad id temporis fulgore vinceretur. Conflatam ſenio mortem obiit anno MDCI. ad v. Nonas Martias, & in Eccleſiæ ſuæ odeo ſepulturam accepit.

CAPUT LX.

De Claudio Parvijoanne.

CLAUDIUS Parvijoannes Trecenſis anno MDLXV. in Navarræ Socium receptus, non ante ſe Theologico Curſui commiſit, quam diu multumque elementa, cum recte loquendi, tum polite eloquendi tradidiſſet. Hinc primum in Cardinalitio, deinde in Pleſſæo, tum in Bellovacenſi Gymnaſio Grammaticæ identidem ac Rhetoricæ Scholam tenuit, & literarios adoleſcentes iis artibus expoliit ac ſtudiis, quibus ſuam poſtea Theologiam expoliendam eſſe ſtatuit, cum anno MDLXXVI. in Doctorum ordinem adſcitus, mox Eccleſiaſtæ Trecenſis officio donatus eſt. Quod annos multos cum geſſiſſet laudabiliter, Lutetiam Pariſiorum rediit, vbi factus eſt Curio Eccleſiæ ſancti Petri, quem veteres *de Aſſyriis*, nunc vulgus antiquitatum pene omnium corruptor, & nomenclationum talium magiſter, cui nonnunquam his in rebus cedere prudentes viri coguntur, modo *de Aciis*, modo *de Aſſiſiis*, modo *de Arſiſis*, modo *de Arſis* appellare conſuevit. Optimus Paſtor ad extremam venit ſenectutem, qua Theologorum Pariſienſium Decanus fuit.

CAPUT LXI.

De Petro Primeto.

PETRUS Primetus Lutetiæ ortus, ea dicendi arte diu ſe juvenis exercuit, qua factus poſtea Doctor Theologus inclareſceret. Nam ſimul atque in florentiſſimam Navarræ Domum, vt ipſe loquitur, admiſſus eſt a Guillelmo Ruzæo Andegavenſium Præſule, qui tum illi ex officio regiæ Confeſſionis præerat, humaniores in ea literas docere cœpit. Hoc autem genus exercitationis ab anno MDLXX. fere perduxit vſque ad annum MDLXXX. quo titulum Doctoris accepit. Hinc Cenomannorum Eccleſiaſtes, quam nactus erat ſpartam, diligentia ſumma & cura exornavit; nunc Cenomanni, nunc Lutetiæ, nunc Andegavi, & pluribus in aliis Galliæ vrbibus, quarum populos Evangelica luce perfudit. Franciſcus Cenomannocrucius in Bibliotheca Gallica teſtatur, concionatores ſe vidiſſe nullos, aut certe paucos, qui Primetum rerum divinarum ſcientia, atque eloquendi ac exprimendi genere anteſtarent.

CAPUT LXII.

De Guillelmo Roſa.

GUILLELMUS Roſa honeſtam Calvimontenſium apud Baſſinios familiam, qua prognatus erat, multis ornavit honoribus, & nomen ſuum eximiis virtutibus ad immortalitatem conſecravit. Hic anno MDLVII. nondum adulta ætate intravit Navarræ Collegium, & factus convictor Joannis Coterelli, qui tum magna cum celebritate famæ auditorumque frequentia docebat Philoſophiam, ſe in illius Curſum dedit. Quo perfecto, ad tradendas in eodem Collegio politiores literas animum appulit. Et quoniam adoleſcens jam maturus animadverterat, neminem

NNNnnn ij

ex iis, qui publice docendi ſtudio tenentur, aliquid vera laude dignum ſine vſu & exercitatione conſequi poſſe, diu multumque Grammaticam & Rhetoricam eſt profeſſus: vnde accidit, vt in eo conſuetudo illa exercitatioque & intelligendi acuerit prudentiam, & eloquendi celeritatem incitarit. Deinde circa annum MDLXX. Theologorum Scholam adiit, & doctrinam ſacram cum accepit ab egregio viro Joanne Peletario, tum hauſit e fontibus ſanctorum Patrum, Baſilii maxime Nazianzeni & Thomæ, quos aſſidua lectione devorabat. Hinc Theologicas inſtituebat in alma Facultate diſputationes; inde crebras variis in vrbibus, Lutetiæ præſertim, ad populum conciones habebat. Quæ duo functionum genera mirum in modum ſplendebant acceſſione virtutum omnium, quas a puero ſibi comparaverat, & perennibus vigiliis ac laboribus confirmarat. Tunc obitis omnibus Academiæ officiis, quæ obire potuit, anno MDLXXVI. in Doctorum album relatus eſt. Mox anno proximo cum Bleſis ex cunctis ordinibus Regni conventus ageretur, eum Henricus III. accerſiit & ſuum Eccleſiaſten conſtituit. Ibi ſtatim atque ſuggeſtum aſcendit, multis & ſecundis admurmurationibus vniverſi conventus ſermonem fecit. Major erat plauſorum, quam auditorum numerus: quippe qui tum aberant, aliis qui aderant, referentibus plauſum dabant & gratulabantur. Ea fuit Roſæ propter pietatem & ſcientiam commendatio, vt in iis, qui concionantem audiverant, incredibilem conciliaret amorem & ſui & virtutis. Ut juxta indigenis adveniſque gratus & acceptus foret, iis diſplicebat ſolis, qui virtutem & ſcientiam aſpernabantur. De meo nihil adfero: hæc enim memoriæ concredidit Joannes Coterellus in literis, quibus Roſæ dominicales ſermones anno MDLXXXVI. nuncupavit. Et ſane is eſt auctor Coterellus, quem nemo rejicere vt parum idoneum poſſit. Nominatiſſimus erat & optimus Pariſienſis Theologus, qui Roſam apprime noverat, qui Tornaci degebat, quique Archidiaconus cum eſſet, & tali contentus dignitate, nihil ab eo ſperabat. Ad Coterellum accedit Franciſcus Cenomannocrucius, qui Gallica in Bibliotheca ſcribit, ſe nunquam in

Digitized by Google

Aula vel in Pariſienſibus Eccleſiis concionatorem vidiſſe vllum, cujus actiones ſeu propter facundiam & eruditionem, ſeu propter orationis ſtilum ac tenorem magis probarentur. Jacobus Sirmondus, vir clariſſimus & ſenex annoſiſſimus, quoties in familiari colloquio de præſtantiſſimis concionatoribus ſermo inciderat, toties mihi teſtatus eſt, ſe quoque nullum audiviſſe vnquam, qui tanta dicendi gratia & lepore valeret. Sed operæpretium eſt adſcribere, quæ in datam ad annum MDLXXXII. Jacobo Falconerio Pariſienſi Theologo laudationem, Michael Thiriotus illigavit: *Quæ tandem illa Roſa eſt*, inquit, *Roſa regia, Roſa Principum, Roſa populi, Roſa Theologorum? Roſa illa eſt, quæ neque magnatum ronchis inflectitur, nec hæreticorum invidentia flacceſſit, nec ventis Eccleſiæ diſpergitur, nec populi frigore, nec torpedine deficit. Dubitatis adhuc? Dico magnificentiſſimum illum Henrici Regis Chriſtianiſſimi concionatorem, aut potius tubam veritatis & buccinatorem Chriſti, hæreſeon averruncatorem, flagitiorum tanquam monſtrorum hujus Regni profligatorem, populi Lutetiani corculum, animulam, deumculum alterum, in dicendo Periclem fulminibus & cæleſti frigori comparatum, cui flos amœniſſimus nomen vitæ ſuaviſſime olentis decentiſſimum impertivit.* Id quinquennio ante paucis complexus fuerat Joannes Dadræus, Pariſienſis Theologus, in Præfatione ad librum locorum ſimilium, vbi Roſam *omni ingenii & virtutis laude excellentem Theologum* appellarat. Anno MDLXXXIII. factus eſt magnus Navarræ Magiſter, & anno ſequenti Silvanectenſis Epiſcopus, quem Sedis Apoſtolicæ legatus, Guillelmus Ruzæus Andegavenſis, & Emardus Hennequinus Redonenſis Antiſtites initiarunt pridie Nonas Maias. Ceremoniæ locus erat Sacellum Navarrici Collegii, quod regebat: regere deſiit, ſubrogato ſibi Joanne Hervio, non exigui nominis Theologo. Hinc regii concionatoris, inde egregii Paſtoris munus exequebatur. Id commode præſtare poterat, cum Aula & Silvanectum inter ſe parum diſtarent. Verum poſtea cum de medio ſublati ſunt Bleſis Guiſiani fratres, Henrici Regis pro eo ac debuit, partes non ſuſcepit. Ingrati animi vitium excuſari non poteſt, quia, vt ait vetus auctor, *Dixeris maledicta*

cuncta, cum ingratum hominem dixeris. Interempto per ſummum nefas Henrico III. & Joanne Hervio vita functo, cum bella fervereut civilia, magnum Navarræ magiſterium reſumendum ſibi eſſe duxit. Interceſſit Jacobus Amboſius, qui tum illo magiſterio potiebatur. Sed re ad Senatum deducta litem perdidit Roſa, qui & propter dicta quædam non dicenda in oratione quam habuit, a Senatu coactus eſt mulctam honorariam ſubire. Is veniam a clementiſſimo poſt homines natos Rege Henrico IV. conſecutus, tandem abiit Silvanectum, cujus paſtoralem ſollicitudinem cum maxima vitæ integritate retinuit ad annum vſque MDCII. quo ad VI. Idus Martias exceſſit, ingenti deſiderio ſui relicto cum omnibus, tum maxime pauperibus, quos fovit continuo, & ſuis opibus ſuſtentavit. Jacet in Eccleſia beatæ Mariæ ante Cathedram, cui religioſiſſimus Præſul inſederat.

CAPUT LXIII.

De Joanne Hervio.

JOANNES Hervius Pariſienſis in Theologicum regiæ Scholæ Sodalitium ingreſſus eſt anno MDLXVI. quo Gallicanæ Nationis negotia curanda ſuſcepit, non intermiſſis doctrinæ ſacræ ſtudiis, quibus ſe omnino dederat. Hic cum nondum formatus eſſet Baccalaureus Theologus, Academici Rectoris munus egregie ſuſtinuit. Interim cum a Tullio didiciſſet, eum qui ſtadium currit, eniti debere vt vincat: non prius in Theologiæ curriculum deſcendit, quam in animum ſuum induxerit, ſe ad calcem pervenire poſſe quam honorificentiſſime: res exitu felici non caruit. Palmam ceteris athletis concurrentibus præripuit, & anno MDLXXIV. primus ordinis ſui in Theologia Magiſter renuntiatus eſt. Non multo poſt Eccleſiæ beati Joannis in Gravia Paſtor inſtituitur, & Guillelmi Roſæ in magno Navarræ magiſterio ſucceſſor; ſed ante deceſſorem ſuum emigravit ad annum MDXCIV. Vir erat ad optimarum Artium ſtudia genitus: ſed fato cedendum fuit.

CAPUT LXIV.

De Druſio Conteſſa.

DRUSIUS Conteſſa Pariſienſis eo primum vitæ ſuæ rationes inſtituit, vt in Senatu Cauſidicus fieret. Igitur Lutetiæ ingenuis Artibus & Philoſophiæ diligenter ſtuduit; deinde Toloſam abiit Leges diſcitum & Juris vtriuſque prudentiam. Is acri judicio cum æquaſſet Anteceſſorum ſcientiam, revertit Pariſios, & in Patronorum claſſem adſcriptus eſt. Actiones habuit in foro plurimas, & cauſas actitavit celebres, quo tempore alii ætate ſibi & Profeſſore pares vix audebant roſtra contingere. Hoc in loco poſtquam totum contriviſſet triennium, & matrimonii conditiones recuſaſſet optimas, ad Eccleſiaſticum ordinem ſe convertit. In Navarræ Collegium admiſſus omnino incubuit Theologiæ, & anno MDLXXXII. magiſterii dignitatem adeptus eſt. Brevi curionium Eccleſiæ ſancti Nicolai de Cardineto munus accepit, & illam magna cum laude gubernavit. Quoad vixit, nullas aut paucas hebdomades ſine Chriſtiana catecheſi intermiſit. Quadrageſimæ aut Dominici Adventus tempore, aut in propria vel in aliena Eccleſia conciones habuit, & qua dicendi vi perſonuerat in foro, eadem & in exedris ſacris multos ad virtutem pertraxit, & laudabili tandem exitu quievit.

CAPUT LXV.

De Joanne Galtero.

JOANNES Galterus Senonenſis illuſtrem tenet locum inter eos homines, quos juncta ſummæ eruditioni virtus e ſervitute in libertatem aſſeruit. Hinc Michael Thiriotus Galterum anno MDLXXXII. cum emeritos regiæ Navarræ

Baccalaureos vocaret ad magiſterium, oratione perhonorifica laudavit. Inde Dionyſius Lucanus illi poſt accepta magiſterii hujus inſignia gravem atque elegantem panegyricum dixit. Commendationis genus primum habuit cum pluribus commune, alterum nequaquam; privatum ac ſingulare fuit. Quamobrem id conſecutus eſt, quo plerique ingenui & natalium ſplendore clariſſimi viri antea caruerunt. Verum ne infinitus ſim, præcipua commendationis vtriuſque capita eo delibatum. Igitur tempus illud omne, quod ad perdiſcendas Artes, quibus adoleſcens ætas ſolet informari, contulit, ſervus ac miniſter extitit, nec ille profecto atrienſis aut lautior aliquis, ſed ex eorum grege & familia, quorum vis atque fortunæ conditio cenſetur infima. Serviendi neceſſitatem & ſciendi deſiderium, virtute ſic temperavit ſua, vt hæc e parvis ac difficilibus ducta primordiis vna cum honoris amplificatione ſenſim accreverit. Nam cum primum e ſervitute in libertatem vindicatus cœpit eſſe paullo liberior ab impedimentis omnibus, quæ animum ſcientiæ cupidum in medio quaſi curſu retardare putantur, ſubduxit ſe aliquantulum & collegit, vt quod vitæ genus, quamque ſtudiorum partem ſequi potiſſimum vellet, ſecum ipſe cogitaret attentius, tandemque ſtatueret. Theologorum ſectam ſibi delegit; ſed acceleratæ prudentiæ vir in eorum ſacraria penetrare noluit, quin linguas tres, Latinam, Græcam, Hebraicam omnino intelligeret: eas autem continuo docuit, quo rectius aſſequeretur. Lucanus memoriæ prodidit Galterum aſſidue legendo, commentando, loquendo ad tantas orationis opes & divitias, & ad tam mirabilem linguæ volubilitatem perveniſſe, vt prope miraculi foret ſimillimum, ita celeriter res eſſe animo cogitatas, quam ipſe velociter orationem funderet: ita quoque Græce noviſſe, vt quam proxime ad Demoſthenem & Iſocratem accedens, æque eſſet ei facile Græce quam Latine loqui, atque vtrumque vnus omnium optime & expedite poſſet. Ad Hebraicas literas quod attinet, eas a Magiſtris perinde hauſit, quaſi voluiſſet diuturnam ſitim extinguere: id Galterum ſemeſtri vno feciſſe Thiriotus affirmat. Ex diſcipulo Magiſter ſtatim evaſit, in tribus ex ordine-

Digitized by Google

dine Collegiis Montano, Fortetico & Graſſinæo ludum aperuit. Ex quo tanquam ex equo Trojano innumeri Hebraicarum diſciplinarum principes exierunt. Hæ ſunt in profeſſione triplici exercitationes, quibus præluſit Theologiæ, quam poſtea factus Navarræ Sodalis arripuit & expreſſit. Neſcio, an omni retro ætate fuerit, qui ſacræ Facultatis adjumenta quæſiverit diligentius, aut ad eam ornatior paratiorque venerit. Tunc iſto triplici ſatellitio ſtipatus in Scripturis aut Doctorum commentariis nihil ſibi propoſuit ad capiendum, quod non pervaſerit; nihil ad enodandum, quod non confeſtim expedierit. Quapropter cum Scholæ Theologicæ obiret munia, non difficile potuit juniores ſancti Martini Campenſis Monachos humanioribus literis erudire, & in eo munere ſubſecivas annorum plurium horas collocare. Bonam adhuc temporis partem impendebat in lectiones, quibus Graſſinæi Gymnaſii Scholares ſibi ab ejuſdem inſtitutore creditos imbueret. Nonnulla inſuper legebat momenta, quæ in habendis ad Monachos Monaſterii cum S. Martini, tum S. Dionyſii receptos Lutetiam concionibus atque exhortationibus ſacris conſumeret. Hos enim Bituricenſis Archiepiſcopus piæ Galteri curæ commiſerat, vt ſol ita & Galterus ἀκάματος merito potuit appellari. Si vitam & mores conſideremus, ſumma & in Deum pietate, & in egenam familiam caritate ſplenduit. Fratres ſuos, acceptis pro honorario & minervali pecuniis, ad fortunam honeſtiorem erexit: ſorores tres viris frugalitate & fide probatis nuptum liberaliſſime dedit. Ceterarum virtutum concentum admirabilem prætermitto. Neque enim animus eſt omnia tangere, quæ in illo præclara extiterunt. Galterus in Theologica Navarræ Sodalitate degebat, cum illum integerrimus vir Petrus Æmonius Doctor Theologus vocavit in Graſſinæum Collegium, quod moderabatur, & ad cotidianam vitæ conſuetudinem aſcivit. Hinc extincto Æmonio, Galterus vrbe tota & Gymnaſio Primarius proclamatus eſt. Quod officium tanta fide & prudentia exercuit, vt votis omnium atque exſpectationi reſponderit, eaque per ſeipſe præſtiterit, quæ ſucceſſorum nemo tentare auſus eſt.

OOOooo

CAPUT LXVI.

De Joanne Caſſono.

JOANNES Caſſonus præter ſingularem eruditionem candore morum & incredibili patientia eminuit. Hic primum Cadurci in vrbe natali, deinde Rutenæ humaniores literas didicit, & præclaram cum eſſet nactus indolem & acutum ingenium, in virtute & ſtudio celeriores, quam in ætate progreſſus habuit. Mox Lutetiam Pariſiorum venit, & in Navarræ Collegium admiſſus Philoſophis ac divinis lectionibus ita ſedulam dedit operam, vt anno circiter MDLXXVIII. in ſacra Facultate tirocinium cum elogio poſuerit. Biennio poſt cum Theologicæ profeſſionis ſtadium ingrederetur, ab Hugonotis expugnatum eſt Cadurcum: Caſſoni parentes, conſanguinei, affines, amici, pro eo quod Catholicæ fidei confeſſione præſtarent, partim afflicti, partim cæſi, partim expulſi & fortunis omnibus privati. Tunc Chriſtiana patientia, qua fides munitur, & fidelis delectatur, adoleſcentem Caſſonum non approbavit modo, verum etiam vehementer exornavit: qui cladem illam ſic moderate tulit, vt nemo moderatius, & inter paupertatis ſanctæ anguſtias adeo profecit, vt animum non abjecerit, ſed potius erexerit ad Facultatis ſacræ gradus reliquos, quorum ſupremum anno MDLXXXII. accepit. In ea re venerandæ canitiei ſenem Joannem Peletarium ſenſit non modo Archididaſcalum, ſed & potentiſſimum adjutorem. Exinde Rutenenſis Canonicus, & Eccleſiæ S. Deſiderii in agro Cadurcenſi Rector effectus eſt. Quo nomine Bituricenſi Concilio interfuit ad annum MDLXXXIV. & Cadurcenſium Curionum omnium perſonam integerrime ſuſtinuit. Non opes, non prenſatio, ſed eruditio & pietas explorata procuratorem & juris alieni vicarium conſtituerat. Poſtremo Domini vineam diligenter excoluit, nec in omni vita ſua tranſverſum vnguem a conſcientia recta diſceſſit. Gabriel Peliſſerius, vir eximiæ probitatis & ſcientiæ, qui

Digitized by Google

nonnullos abhinc annos obiit, Toloſanenſium Theologorum Decanus, cum aliquando Pariſiis degeret, mihi confirmavit ſæpius, ſe multos in ea regione noviſſe Theologos, ſed inveniſſe neminem, qui potuiſſet vnquam Caſſono prudentia, manſuetudine, patientia, & vitæ tandem ſanctimonia comparari.

CAPUT LXVII.

De Joanne Foſſeo.

JOANNES Foſſeus Toloſas, Tabellionis filius, cum excellentes ſortitus eſſet dotes naturæ, & jam concionaretur egregie, duorum hominum celeberrimorum, Arnaldi Sorbini & Gilberti Genebrardi conſilio majorem in Theologiæ ſtudiis, quam antea diligentiam ſibi ponendam eſſe duxit. Hoc igitur quo præſtaret commodius, in Navarræ Collegium, & in Joannis Peletarii Archididaſcali, qui tum magna probitatis & ſcientiæ laude florebat, diſciplinam ſe recepit. Mox bonitate ingenii, & progreſſione diſcendi concionandique id aſſecutus eſt, vt ante adeptum anno MDLXXXII. magiſterium Toloſanus Eccleſiaſtes inſtitueretur. Arnaldus Sorbinus, qui munere illo fungebatur, cum Nivernenſis a Rege nominatus eſſet Epiſcopus, multis habito delectu poſtpoſitis, legit Foſſeum, qui ſibi ſuccederet. Lectum Cardinalis Armeniacus, qui Toloſanam regebat Eccleſiam, probavit magis magiſque, & ſtatim concionario muneri præfecit. Hic Doctor ſuam in vrbem reverſus omni ex parte deceſſoris perſonam implevit, niſi melius dicam, longo poſt ſe intervallo reliquit. Ad concionum enim labores adeo impigrum ſe reddidit, vt feſti dies præterirent pauci, quibus aliquam non haberet. Memoriæ digna eſt ea, quam vt parentem Notarium commendaret, orationem ex certa quadam occaſione inſtituit, & præſtantiſſimos in ea profeſſione viros recenſuit: immo nationem Notariorum ſeu Tabellionum vniverſam laudavit, & quicquid alias ab eorum nonnullis bene geſtum fuerat, nitidiſſimo ſer-

mone deprompſit. Quicquid illud eſt, ad conſtituendum ſublimem illius in Eccleſia ſtatum contendiſſe virtus & ſcientia videntur. Nondum enim annus excurrerat milleſimus quingenteſimus octogeſimus quartus, cum ille Caſtrenſis Epiſcopus evaſit. Hæreticis plenum erat oppidum, quod ejuſmodi Doctorem requirebat. In iis ad Catholicam fidem reducendis laboravit quidem plurimum, ſed tamen de priſtino ardore nonnihil remiſit. Generalibus Regni comitiis, quæ ad annum MDCXV. celebrata ſunt Lutetiæ, interfuit, & Cleri negotia non indiligenter curavit. In paſtorali provincia aſſiduum ſe præbuit & conſtantiſſimum, quoties bellici motus intervenerunt. Ad eam pervenit ætatem, qua & Pariſienſes Theologos & Galliæ Epiſcopos omnes præceſſit. Anno MDCXXXII. vivebat, quo Pariſienſis Theologus vel Galliæ Præſul nullus erat antiquior. Tunc annus agebatur quinquageſimus, ex quo Pariſienſis Doctor, & quadrageſimus octavus, ex quo Caſtrenſis Antiſtes fuerat inauguratus. Anno MDCLIV. deceſſit.

CAPUT LXVIII.

De Petro Bellíloco.

PETRUS Bellilocus Billomenſis, innata magnitudine animi, quam parentum tenuitas inflectere non potuit, ad quærendas ſcientias ſcientiarumque decus viam ſibi munivit. Is puer cum acceſſit Lutetiam, Navarræ Domum adiit, ibique apud Theologorum Sodalitatem ſe in alicujus ſervitutem redegit, vt ita tenuitatem ſuſtentaret ſuam, & diſcendi copiam, quæ ibi ſtudioſis ſat magna ſuppetit, haberet. Exinde docentibus Joanne Savario cum primis & Guillelmo Roſa, qui ſuo quiſque tempore inſignes fuerunt Theologi, humaniores literas arripuit, hauſit, expreſſit. Continuo ſe ad Philoſophiam applicuit, & conſecutus Artium magiſterium, ſeceſſit Laudunum in Belgicam ſecundam, vbi optimarum diſciplinarum ludum aperuit, & tirocinium poſuit. Tum elapſis aliquot annis Pariſios rediit, &

Digitized by Google

in regio Burgundiæ Collegio idem docendi munus amplexus eſt. Hic Jacobum Saguierium, qui poſtea celebris fuit Theologus, cum inveniſſet Rhetorem eloquentiſſimum, ejus conſilio vſus, ſtudiis bonis atque artibus & puerilem ætatem informavit, & ſeipſum adhuc fuiſſe informatum, perpetuo confirmavit; immo ſuæ cultorem adoleſcentiæ Saguierium dixit. Quibus certe ineſt magnitudo animi, ii bene meritorum de ſe hominum nomen gratiſſima memoria proſequuntur. Circa annum MDLXXV. operam Theologiæ navare cœpit, ob idque regium Navarræ Gymnaſium repetiit, vbi ſeptennium totum in iis, quæ eximium faciunt Theologum, adhibuit. Quo exeunte Doctoris nomen accepit. Interea quo tempore Schola publicis vacabat artibus, nunc concionabatur Lutetiæ, nunc in Arverniam vnde natus erat, nunc in Normaniam ibat concionatum. Sic multo ante quam Doctor inſigniretur, præcipuum Doctoris munus impleverat. In Pariſienſi demum agro Corbolienſis factus eſt Curio. Paſtorem bonum ac Doctorem vſque præſtitit, dum ab hominibus demigravit.

CAPUT LXIX.

De Guidone Taleferro.

GUIDO Taleferrus genere Toloſanus, ab initio tres annos totos in perdiſcenda legitimi ac Pontificii juris ſcientia inſumpſerat, & vitam in roſtris atque in Senatu agere decreverat; ſed mutata ſententia, aliam vitæ conditionem inivit. Nam factus Juris vtriuſque conſultiſſimus ad annum MDLXXVIII. Toloſa venit Lutetiam, & ſe ad Navarræ Collegium tanquam ad Theologici ſtudii portum applicuit, vbi Gymnaſiarcham ſortitus cum eſſet prudentiſſimum atque optimum illum ſenem Joannem Peletarium, Literis ſacris ſic operam dedit, vt quadriennio poſt magiſterii lauream honorifice acceperit. Interea dum ad hanc Academici laboris metam curreret, pro ea, qua valebat in dicendo facultate, huc & illuc rapitur ab Epiſcopis,

vt Eccleſiaſticum ſuggeſtum conſcenderet, verbumque Dei in populorum animos ſpargeret ac diſſeminaret. Teſtis eſt fidiſſimus Michael Thriotius in elogio, quod anno MDLXXXII. conſcripſit: *Taleferrus*, inquit, *eloquentia, hoc eſt, copioſe eloquendi ſapientia tanquam novacula tam ſæpe Toloſæ, Lutetiæ, Catalauni homines durum genus ac prope ferreum diſcidit, & ad pietatem inſtammavit, vt certatim ab eminentiſſimis quibuſque rerum Eccleſiaſticarum moderatoribus, ſupremo Galliarum Eleemoſynario Archiepiſcopo Burdegalenſi, Epiſcopo Vaſatenſi, Mirapicenſi, Nivernenſi, Ambianenſi fuerit accerſitus, magniſque honoribus affectus.* Qui tanta Baccalaureus Theologiæ præſtitit, quanta deinde præſtiterit Doctor, ſentiendo magis, quam loquendo exprimeretur.

CAPUT LXX.

De Joanne Hamiltonio.

JOANNES Hamiltonius cognomento præ ſe fert illuſtrem in Scotia familiam. Hic religionis cauſa exul in Pariſienſem ſe recepit Academiam; deinde in Navarræ Collegium, vbi ſodalis effectus Philoſophiam per annos aliquot magna cum celebritate docuit. In diſcipulis nactus eſt regii ſanguinis Principem Carolum Borbonium, Ludovici Condæi filium, Franciſcum & Henricum Joioſeos fratres Annæ Ducis, qui Margaretam Lotharingam Reginæ ſororem ſibi matrimonio copulaverat. Carolus & Franciſcus ambo Cardinales fuere. Primus dictus eſt Vindocinenſis; ſecundus Joioſeus, Henricus Bochagii Comes, Gallicorum caſtrorum Præfectus, communi vocabulo Mareſchalus, qui mortua vxore, Capucinorum Ordinem profeſſus, vitam duxit integritatis & ſanctimoniæ pleniſſimam. Ex horum autem inſtitutione non vulgaris in præceptorem Hamiltonium defluxit commendatio. Mox ad cumulum acceſſit Theologici magiſterii dignitas, quam anno MDLXXXVI. conſecutus eſt: quo tempore ad Parochiam ſancti

Digitized by Google

Coſmæ Pariſienſis electus eſt. Tunc ea ſuper re mota eſt contentio, qua ad Senatum delata, Hamiltonio decretæ ſunt vindiciæ. Dum poſtea Henricus III. Rex fati munus implevit, & in Gallia civile bellum exarſit, a Pariſienſium & fœderatorum pro cauſa religionis Principum partibus ſtetit, quo nomine apud nonnullos auctores male audiit, apud alios bene. *Tantum potuit ſuadere malorum religio!* ſed Dei judicium non occupamus. Vulgatum enim illud eſt:

Quicquid agunt homines, intentio judicat omnes.

CAPUT LXXI.

De Andrea Bartholomæo.

ANDREAS Bartholomæus excellentem apud Abbavillæos reliquit famam ſuam, vitæ ſanctitate magis, quam ſcientia quæſitam. Comparate loquor, ſcientiam quidem magnam habuit, ſed majorem adhuc vitæ ſanctitatem. Præceptoribus vſus eſt tribus egregiis Joanne Peletario, Guillelmo Roſa & Joanne Hervio, qui quandiu in Theologico Navarræ Sodalitio degit, regiam Domum illam continenter adminiſtrarunt. Annus vertebatur milleſimus quingenteſimus octogeſimus ſextus, cum tertio duce & auſpice Doctoris inſignia ſuſcepit: exinde pluribus in locis Chriſtianas catecheſes inſtituit, non compto quidem atque eleganti ſermone, ſed plebeio, & ad normam Apoſtoli compoſito, qui nihilo ſecius in intimos auditorum ſenſus penetraret. In hoc piarum exercitationum curſu vixit vſque dum Abbavillæi Canonicorum Collegii Decanus fieret, & ſedem in Eccleſia, cui communibus votis omnium præficiebatur, collocaret. Hinc paſtoritiæ aſſiduitatis legibus cum obligari ſe crederet, nunquam diſceſſit. Eum profecto in ætate reliqua Decanum præſtitit, qualem nemo hactenus præſtiterat. Catechiſtæ munus, quoad ejus fieri potuit, ſemper retinuit, & perpetuum miſeris adjumentum præbuit ac ſolatium, non ſecus ac Θεὸς ἀπὸ τῆς μηχανῆς ἐπιφανείς.

Conſtans in omni genere vitæ fuit, & virtutes ita coluit omnes, vt nunquam admiſſi criminis vllius ſuſpicionem injecerit. Non antiquitate & prærogativa magiſterii, non admurmuratione vrbis, non ambitione primarum accubationum, non gloria innumerabilium benefactorum, ſed modeſtia ſua vnus omnium maxime claruit, & claruiſſet magis, niſi virtutem ipſam, qua ceteras occultabat, viribus totis occultaſſet. Sic vivens vitam perduxit ad annum MDCXXX. quo in magna ſanctitatis opinione mortuus eſt ſub finem menſis Octobris. Uno vel altero die Joannis Peſchantii ſuperſtes fuit.

CAPUT LXXII.

De Joanne Peſchantio.

JOANNES Peſchantius anno MDXLII. natus eſt Canalici in Lemovicenſi Marchianæ regionis vico, quem nominis ſui gloria non mediocriter illuſtravit. Hic poſteaquam in Pariſienſem ſe recepiſſet Academiam, & ex ea in Navarræ Collegium, ibi per annos ſat multos Philoſophiam docuit, atque omnia Academiæ munera magnifice ſuſtinuit. Hinc Gallicanam procuravit Nationem, inde Academiam ipſam rexit; hinc tribus ſuæ, inde Nationis ejuſdem Decanus extitit. Mox anno MDLXXX. renunciatus eſt Theologiæ Magiſter: tum Evangelium Chriſti ſpargere per varias Galliæ vrbes diſſeminareque inſtituit. Quod ei Pariſiis tam proſpere ac feliciter ſucceſſit, vt regii Concionatoris officium ſit adeptus; deinde in Italiam certis de cauſis ſe contulit, & Roma demum rediens Lutetiam, ſemper ab Henrici III. quem bello civili implicitum invenit, partibus ſtetit. Quo tempore quia latum in hunc Regem a fœderatis Theologis Pariſienſibus decretum probare noluit, confeſtim ex albo Doctorum expunctus eſt; ſed cicatrix iſta, quam accepit vir optimus, eum honeſtavit, non turpavit, haud magis, quam Romano in pectore adverſo vulnus. Fortitudinis & regiæ defenſionis confeſſio fuit; ſed cum imminentes

nentes ſibi tempeſtates proſpiceret, nec Lutetiæ manere tuto poſſet, ad Cuſſæum Redonenſis Senatus Principem, cujus ludimagiſter fuerat, confugit. Hic mihi temperare non potui, quin deplorandum Academiæ ſtatum & lamentandam illius ſortem refricarem. Id enim ſumme pertinet ad commendandum Doctoris de ſuo Rege bene meriti & viri conſtantiſſimi nomen. Singularis laus eſt, quæ Peſchantio & vni alteri convenit, præterea nemini. Non multo poſt illius Præſidis auctoritate factum, vt Redonenſis Canonicus & Eccleſiaſtes crearetur. Verum illuſtriſſimus Præſes nunquam permiſit, vt ille propterea e domo & menſa diſcederet ſua, quaſi quem in adoleſcentia habuerat, eum in reliqua ætate voluiſſet præceptorem habere. Tunc Cuſſæi Præſidis domus Peſchantium, vt virtutum omnium exemplar ſuſpexit, imitata eſt Eccleſia Canonicum, exedra Concionatorem ſenſit diligentiſſimum, qui vtriuſque officii numeros omnes abſolveret. Vix vlla Quadrageſima, vix vllus Domini Adventus tranſiit, in quo pios ad populum ſermones cotidie non fecerit. Cum autem Pariſienſium Theologorum antiquiſſimus evaſit, tot occupatus negotiis, Lutetiam venire noluit, vt inter eos Decanum ageret. Paſſus eſt, vt alter ſe ordine magiſterii poſterior munus illud exequeretur; ſed iſto mortuo, Franciſcus Cardinalis Rupifucaldius, qui tunc regium Navarræ Collegium veluti Proviſor ſummus gubernabat, & alii præſtantes viri honorandum ſenem hortati ſunt per literas, vt Pariſios accederet, & Theologorum Decani munere fungeretur. Sperarunt illi quidem, vt eo ſacræ Facultatis Præſide potius quam alio ſedarentur contentiones, quæ cum de quibuſdam Romani Epiſcopi momentis, tum de Religioſorum privilegiis in dies excitabantur. Neque prudentes viros ſua fefellit opinio: eam enim & in examinandis Baccalaureorum Theſibus, & in moderandis reliquis Scholæ Actibus operam ac ſtudium poſuit, vt deceſſorum omnium diligentiam vicerit, & pacem in ſacra Facultate conſervarit. Opus non fuit illius decreto vel deliberatione, qua ſublatum olim Doctoris titulum recuperaret. Expunctum alias nomen doluit tacite, ac delevit ipſa Facultas Theologiæ, quæ tunc Præſidem ac

Decanum ſuum agnovit Peſchantium, coluit, venerata eſt. Quia de re eum ſæpe ſæpius gloriantem & vidi & audivi. Admiror, inquiebat, divinam erga me providentiam, quæ voluit, vt tum demum ſucceſſoribus eorum, qui me ex Academiæ ſinu exterminaverant, præeſſem. Is ad extremam pervenit ſenectutem, nec incommoda ſenum vlla tulit: in corpore ſano mens ſana ſemper viguit, nunquam otioſum vel inertem quis eum offendit. Perpetuo tractabat libros, in veterum ac recentiorum Theologorum ſcripta perinde incumbebat, quaſi diuturnam ſitim explere cupiiſſet. Quandiu egit Decanum, duobus diverſis ægrotavit temporibus; in vno deſperabant ſalutem medici, non deſperavit ipſe & convaluit. In altero priuſquam deſperarent medici, deſperavit, affirmans tempus adveniſſe, quo Deo villicationis ſuæ rationem reddere oporteret. Sine mora rebus ſuis cum teſtamento, tum ſacrorum rituum ope conſuluit. Dum oleo infirmorum vngebatur, ille tanquam vnus e Preſbyteris qui aderant, Pſalmorum verſus ordine recitabat ſuo, Antiphonis & id genus aliis mira in Deum fiducia reſpondebat. Peracta ceremonia, recogitavit annos omnes ſuos, & vitam in compendium redactam mihi & aliis bene multis præſentibus expoſuit, quæſitamque benedictionem impertivit. Cum in procinctu efflaturus eſſet animam, & a cuſtodibus in lecto moveretur paullo durius, iis dextera manu ad mentum applicata dixit: *Sinite me in* Christo Jesu *tranquille ac pacifice mori.* Quod anno MDCXXX. contigit ad VIII. Calendas Novembres. Hujus exequias vniverſa cohoneſtavit Academia, quia vniverſis Academiæ muneribus defunctus fuerat. Franciſcus Raconiſius Vaurenſis poſtea Epiſcopus funebrem orationem habuit in Eccleſia ſancti Stephani de Monte, quo delatum erat corpus, & deinceps in Æde Navarrici Collegii ſepultum ad ingreſſum Sacrarii, cum hoc epitaphio: *Hic jacet inclytus vir dominus Ioannes Peſchant Canalicenſis Marchianus, Doctor Theologus, & Doctorum Theologicæ Facultatis Decanus, Conſiliarius, Eleemoſynarius & Concionator regius, qui 88. ætatis ſuæ annum agens, obiit die 25. Octobris anno Domini 1630.*

CAPUT LXXIII.

De Petro Benedicto.

PETRUS Benedictus Lemovicenſis, nec Joanne Benedicto Perticenſi, nec Renato Benedicto Andegavenſi fuiſſet inferior, ſi quandiu hi, tandiu & ille in rerum natura perſtitiſſet. Joannes & Renatus eam attigerant ætatem, vt ſuo quiſque tempore Pariſienſium Theologorum omnium extiterit antiquiſſimus: is homo Decanus appellatur. Petrus vero, adepta magiſterii dignitate, vitam ad annos multos non protraxit. Huic præclariora ſtudiorum aſfulſerunt initia. Joannem & Renatum prærogativa gradus antecesſit. Joannes anno MDXXXI. octavum ordinis ſui locum, Renatus anno MDLIX. quartum, Petrus anno MDXCII. primum occupavit. Id non ambitio, non generis claritas, non gloria majorum fecit; ſed exaggerata Philoſophiæ ac Theologiæ cognitio, quam in Navarræ Collegium admiſſus, & acri ingenio & conſtanti labore ſibi comparaverat. Hic enim & mentis acumine plurimum valuit, nec vllis vigiliis aut ſudoribus pepercit. Ad cognitionem illam acceſſerunt magna dicendi vis, & ſumma vitæ integritas, quæ duo excellentiſſimum Chriſtianæ legis magiſtrum ac præconem reddiderunt. Quo factum eſt, vt Carolus Sauſſaius lib. XVI. Annalium Eccleſiæ Aurelianenſis, de eo ita ſcripſerit: *Ioanni Albaſpinæo Epiſcopo morienti adſuit Ioannes Benedictus, ampliſſimæ facundiæ Concionator, integerrimæ vitæ Theologus, Archidiaconus Lemovicenſis.* Joannem pro Petro dixit. Sed id genus erroris doctiſſimis quibuſque auctoribus interdum accidit. Aureliæ tum pius Doctor concionabatur, & hujus vrbis Epiſcopus vitam in ejus ſinu depoſuit, qui ejuſdem populum documentis ſacris ad mores recte componendos erudiebat. Hinc ad Lemovicenſem reverſus Eccleſiam, non multo poſt illuc abiit, quo alios perducere omni ſemper contentione ſtuduerat.

CAPUT LXXIV.

De Hadriano Braſſeurio.

HADRIANUS Braſſeurius communem & parvam apud Noviodunenſes accepit lucem in vico, quem Delincurtium beatæ Margaretæ ſacrum appellant. Sed poſtquam anno MDXC. renunciatus eſt Pariſienſis e Navarra Theologus, Noviodunenſibus ſingularem ſe ac maximam reddidit lucem ſapientiæ, pietatis, benignitatis & ſimplicitatis admirandæ. Nam cum virtutibus aliis, tum iſtis præſertim eluxit, quando Noviodunenſis Eccleſiaſtes & piaculorum Præfectus eſt inſtitutus. Rem meis verbis non perſequor, ſed illuſtris viri Jacobi Vaſſeurii Pariſienſis Theologi, qui Braſſeurio ſucceſſit, & poſtea Decanus evaſit. Hic inprimis deceſſori ſuo tribuit diſtichum illud, quod olim alii Petro Corbolienſi, Senonum Archiepiſcopo tribuerunt:

Moribus & vita vere fuit Iſraelita,
Qui pro more viæ ſacra novit Theologiæ.

Deinde alterum ſtatuit monumentum in Noviodunenſium Annalibus, cap. CXV.

Quem niveus candor vallo ſpectandus amictu
Texit, & incana ſimplicitate fides.
Hic ſacer Adriacis nomen cui venit ab oris,
Qui potis Adriacas flectere voce minas.
Æternam meritus famam Braſſeurius ille,
Qui miſerans inopes, eſt prope factus inops.
Quique ſui generis nec cæco tactus amore,
Rebus opem merſis anchora ſacra tulit.
Sedulus in templis, & pendens ſemper ab aris,
Non feriit pexis pulpita ſacra ſonis.
Sic docuit ſuperos & tali voce precari,
Qualis erat proavis linguaque menſque ſuis.
Namque Evander erat ritu, cultuque Sabinus,
Quo non melior, nec pietate prior.

Paulino Auſonii ſimilis, cum multa loquaces,
Quod genus in toto quam ſtrepit orbe frequens!
Ambiguis ſererent verbis, contra omnia ſolum
Eſt, vel non referens, cætera mutus erat.
Regis ab alloquio revolat dum forte quadrigis,
His ruit, everſis in latus, inque caput.
Saucius hoc caſu parvo poſt tempore condi;
Vidit in occaſu ſeque, ſuoſque dies.
Nec potuit tum nolle mori, grandævus ab ipſo
Rege redux, cujus viderat ora palam.
Mox a Rege mori, poſtquam data copia fandi,
Talis non obitus, jure triumphus erit.

In hoc autem carmine tanquam in brevi quadam tabella exprimitur vita, quam Braſſeurius anno Chriſti MDCXVIII. depoſuit ad III. Calendas Novembris.

CAPUT LXXV.

De Nicolao Burgoino.

NICOLAUS Burgoinus Pariſienſis, non aliis, quam ſcientiæ & virtutis gradibus ad pontificalis honoris apicem conſcendit. Hic primum ab adoleſcentia intravit Navarræ Collegium, vbi & Philoſophiæ & doctrinæ ſacræ incumbens manſit vſque ad annum MDXCIV. quo Theologici magiſterii prærogativam accepit; deinde quam nactus erat ſpartam diligenter excoluit. Habendis ad populum concionibus, quod eſt Doctoris munus præcipuum, ſe totum addixit. Quadrageſima nulla præteribat, Adventus Domini nullus, quin varias in vrbes Galliæ concionatum abiret. Ex eo factus Conſtantienſis Eccleſiaſtes: qua in provincia ſic ſe geſſit, vt ejus pia & vehemens oratio perpetuam ſibi audientiam fecerit, & Chriſtianæ inſtitutionis cupidos in ampliſſimum numerum advocarit. Et quamvis gaudenti juxta ac libenti animo concionaretur, aliquando tamen concionari cogebatur. Quicumque enim alius concionabatur, & quamcumque ſui concitabat exſpectationem,

eam ſuſtinere præ Burgoino ac tueri non poterat, populus Eccleſiaſtem requirebat ordinarium, qui niſi adfuiſſet, ſolitudo erat pro frequentia. Quod extra Quadrageſimam & Adventum contingere vidimus, hoc ſincere teſtamur. Eo tempore, vt ceteri Eccleſiarum Theologi, in vrbibus aliis ſermones faciebat, & novi ſubinde concionatores de more locum illius implebant. Hæc dum agebantur, inſtitutus eſt beatæ Mariæ apud Sanlaudium Paſtor, cum ex aliis, tum ex hoc quoque, quod iſtud oppidum heterodoxis pluribus ſcateret. Ad hanc provinciam non minori opus erat præſidio. Tantus exigebatur Doctor, qui Evangelicæ atque Apoſtolicæ tubæ clangore lupos ab ovili prohiberet, qui hinc aliis in Catholica religione continendis, inde aliis ad eam reducendis, diligentiſſimam operam ac ſtudium navaret. Conſtantiæ & Sanlaudium Burgoini curas & cogitationes videbantur partiri, nec partiebantur. Ad omnia vtrique oppido totus præſto fuit ſemper. Nuſquam ac nunquam deſideratus eſt. Diverſis præterea virtutibus eluxit, nec vllum dedit locum vitiis, quæ labem dignitati aſpergerent. Divinæ artes illæ, quibus vtroque munere per annos ſat multos ſtuduit, exercitationeſque virtutum magnatibus perinde ac plebeiis commendabilem reddiderunt. Quo factum, vt anno MDCXXIII. ex ſecundi ordinis Antiſtite, primi Antiſtes evaſerit. Tunc Lutetiam advenit, & ibi apud Maturinenſes non longe a paterna domo conſecratus eſt Conſtantienſis Epiſcopus. Repetita ſtatim civitate cui præfectus fuerat, antiquis operibus, quæ pendent a Pontificio, diligenter adjunxit: de priſtinæ flammæ ardore nihil relaxavit. Verbo dicam, ita vixit, vt in eo Paſtoris boni partes nullæ deſiderarentur. Extremum vitæ diem morte confecit anno MDCXXV.

CAPUT LXXVI.

De Petro Cagneio.

PETRUS Cagneius in regio ſancti Germani in Laia oppido honeſta familia natus eſt. Parentem habuit vnum ex domeſticis Caroli IX. Regis, qui voluit vt is puer bonarum literarum ſtudiis imbuendus, ad Navarræ Collegium mitteretur. Rex parentem amabat, quod ab eo fidele ſervitium acciperet: amabat & filium, quod ſumma in eo ſpes, ſumma ingenii virtutiſque indoles fulgeret. In Collegium inductus ſtudendo ita profecit, vt annum ætatis cum ageret viceſimum, in Artium Facultate magiſterii lauream ſit adeptus. Tunc ne velut miles in caſtris Muſarum otio torperet, ſe quamprimum ad docendas humaniores literas contulit ea cura & diligentia, vt gradatim per claſſes emeritis ſtipendiis cum laude aſcenderit, ac inter alios adoleſcentes nobiliſſimos, quos in diſciplina ſua plurimos habuit, Ludovicum Guiſium Principem Lotharingum, magni Ducis illius Guiſiani filium, Remenſem poſtea Archiepiſcopum & Cardinalem erudierit. Cum annos jam aliquot in docendo profuiſſet, in publico Theologorum paranympho, qui Lutetiæ ingenti hominum conventu fieri ſolet, non parvam & ingenii & diligentiæ doctrinæque laudem ſibi quæſivit. Quæ gloria vel eo fuit illuſtrior, quod laborem illum laudandi, præſente Cardinale Caietano, Roberto Bellarmino, & Franciſco Panigarolo ſuſceperit. Mox cum Henrico III. Rege civile bellum exarſit, non pauci de fuga ex Academiæ ſinu cogitarunt. Cagneius magno conſtantique animo in Navarræ Scholis ſubſtitit, neque vrbem, neque Gymnaſium reliquit. Per id tempus difficillimum ſacris initiatus, paullo poſt ſacerdotali dignitate circa annum MDXCI. inſignitus, & in Gymnaſii ſacello primum caſta mente manuque ſacris operatus eſt. Dehinc ſtudiis humanitatis & Philoſophiæ, in quibus non medio-

crem poſuerat operam, divinæ ſapientiæ ſtudium conjunxit. In ſacra Facultate primum accepit gradum, accepiſſetque vltimum, niſi & temporum ratio & Academiæ fortuna eum alio abſtraxiſſent; ſcilicet optimi viri & de republica literaria bene meriti judicarunt e re eſſe Collegii, vt Cagneius antiquo docendi ludo ſe includeret: docuit itaque rurſus in ſuperioribus Navarræ claſſibus, & Doctoris nomen mereri, quam habere maluit. Interea dum honores Academiæ omnes obtinuit, & propter ſummam in adminiſtrando curam & prudentiam ſecundum Rector fuit Academiæ, quod tunc & rariſſime fiebat, & magno in beneficii & præmii loco ducebatur. Dum hæc agebantur, Matthæus Montanus, qui Grammaticis in Navarræ Collegio complures annos præfuerat, cum per quaſſatas ſenio vires huic oneri ferendo imparem ſe ſentiret, munus ſuum Petro Cagneio tranſſcripſit, & anno MDCVII. de ſua poſſeſſione & ſtatione deceſſit. Hoc in munere tanta cum prudentia, tanta cum ſedulitate annos duodecim eſt verſatus, vt Gymnaſium, quod ob triſtia belli tempora, multum de ſua dignitate deperdiderat, ad priſtinam diſciplinæ & gloriæ ſpeciem brevi cœperit revireſcere. Ceterum omnibus carus ac jucundus, ſeverus, comis, probus, affabilis, in rebus adminiſtrandis ita providus, ita prudens, vt cum gratiæ cauſa nihil facere videretur, omnia tamen quæ faciebat, eſſent gratiſſima. Diſcipulos ea regebat ſapientia, vt nec ſeveritas nimia quicquam de amore, neque comitas quicquam de timore ac verecundia diſcentium detraheret. Rarus profecto virtutum concentus. Firma ſatis valetudine pene ſemper vſus, niſi quod vitæ poſtremis annis vndecim, cum ingentibus morbis incredibili patientia ad Dei gloriam, ſalutemque ſuam luctatus eſt. Ad ſuperos migravit anno MDCXIX. ad IV. Nonas Martias. In choro Navarricæ Ædis quieſcit.

CAPUT

CAPUT LXXVII.

De Antonio Faieto.

ANTONIUS Faietus, Pariſienſis, vir nobilis, Theologicæ Navarræ Sodalitati nomen dedit anno MDXCIV. & inſequenti in Rectorem lectus eſt IX. Calend. Iulii. Hoc tempore in Academia decretum eſt, vt qui Rector hactenus ingreſſionis ſuæ in Collegiorum Societates ordinem ſervaverat, non amplius ſervaret, & cui non deferebantur primæ, inpoſterum deferrentur. Res ſic ſe habet in commentariis Academicis: *Anno Domini 1595. tempore Rectoratus nobilis & ſcientifici viri domini ac Magiſtri Antonii Faiet, ortum eſt diſſidium inter Navarræ Domus Magiſtrum in Theologia, & dominum Rectorem, de præeminentia in tota Domo. Et 5. die Octobris, requirente Procuratore a Fiſco Univerſitatis Pariſienſis, in Centuriatis comitiis (hoc enim die erat ſolennis indicta ſupplicatio) ſancitum eſt, dominum Rectorem in tota Academia, in omnibus Gymnaſiis quibuſcumque cauſis debere præcedere omnes, cujuſcunque dignitatis & præeminentiæ exiſtant, & ad futuram cautelam dictum eſt, vt Decretum iſtud omnibus Gymnaſiarchis, Magiſtro in Theologia Navarræ Domus, & Seniori Sorbonæ ſignificaretur, vt omnes fideliter parerent, & honorem deferrent domino Rectori. Et die 7. Octobris confirmata eſt hæc concluſio per quatuor Facultates congregatas.*

Faietus anno MDXCVI. deſignatus eſt Magiſter in Theologia, & ſuo tempore ac loco magiſterii gradum ſuſcepit. Plura pluribus in Eccleſiis ſacerdotia conſecutus eſt, ſed ea non retinuit, niſi vt annuos reditus in pias in iiſdem Eccleſiis conſtitutiones inſumeret, & cum illi reditus ſatis non erant, addebat de patrimonio, quod erat ampliſſimum: nonnulla tamen paulatim deſeruit, & in alios bene vſuros tranſſcripſit. Pariſienſis fuit Canonicus, & Eccleſiæ beati Pauli Parochus; ſed duobus his locis in piis conſtitutionibus reddidit quod accepit. Eccleſiaſticorum rituum vſum veterem ſic

amabat, vt commutari vix pateretur. Impenſe diligebat miſeros & pauperes, quibus indeſinenter opitulabatur, ratus apud Chriſtianos ea perperam impendi quæ pietas ſibi non vindicat. Curionium munus obire deſiit, dum illud per ætatem & vires obire non potuit. Ad illud tempus librarum Turonenſium millia XXIV. Navarræ Gymnaſio dedit ea lege, vt earum annuo proventu burſæ ſex fundarentur pro ſymphoniacis Eccleſiæ ſancti Pauli pueris, qui poſtquam exiiſſent ab eadem Eccleſia, ſe in illud Gymnaſium reciperent ſtudendi cauſa. Fundationis inſtrumentum relatum eſt in Hiſtoriæ part. I. lib. III. cap. VIII. Canonicus fuit vſque ad finem vitæ, quam anno MDCXXXIV. dimiſit, exeunte Februario. Sepultus eſt in beatæ Margaretæ Æde, quam in ſuburbiis ad Eccleſiæ beati Pauli ſubſidium ædificari curavit, & prædiis inſtrui, quibus certus Preſbyterorum numerus ſuſtentetur.

Caput LXXVIII.

De Nicolao Triploto.

Nicolaus Triplotus, genere Serienſis, patre fabro lignario natus in agro Remenſi, multis ſe nominibus poſteritati tranſmiſit. Adoleſcens ſtudiorum cauſa Durocortorum abiit, ibique poſtea doctus cum eſſet, ludum aperuit, & annos complures docuit ingenti gloria. Profectus majoris cupidus ex ea vrbe diſceſſit Lutetiam, & in Navarræ Collegium ſe recepit, vbi Theologiam didicit, & tandem anno MDXCIV. in perfectum Doctorem evaſit. Statim efficitur Gymnaſiarcha Sanquintiniani Collegii, quod ſummo vrbis totius applauſu gubernavit. Mox a Valentino Laudunenſium Epiſcopo accerſitur, vt eum in regenda Eccleſia cum primis adjuvaret. Factus Archidiaconus ſemper invigilat muneri ſuo, Preſbyterorum mores & vitam diligenter ſpeculatur, & quicquid corrigendum invenit, vel ipſe corrigit, vel auctor eſt vt ab Epiſcopo corrigatur. Ex Archidiacono Canonicorum omnium ſuffragiis in Decanum cooptatur anno MDC. pridie Calendas Septem-

bres; ſed non multo poſt id genus officii deprecatur, eo ſe abdicat, & virtutes omnes, quibus ornabatur ad invidiam, novæ moderationis additamento cumulat extollitque. Interea dum per occupationes ſacras licebat, totus erat in reducendis ad Romanam communionem hominibus, quos Joannes Calvinus ſegregavit. Hic labor, qui profecto incredibilis fuit, proſpere ſucceſſit. Multas oves, quæ non erant ex ovili Catholicæ Eccleſiæ, ad illud, cum aliis in locis, tum maxime in Laudunenſis diœceſeos, adeoque Regni confiniis adduxit. Durocortori Remorum inſtituit ſeminaria duo, in quibus ſoli natalis adoleſcentes ſtuderent: Lauduni libellas annui reditus quingentas fundavit, quæ ad pauperum vtriuſque ſexus dotes inſumerentur. Adjecit & cenſum, quo ſymphoniacus puer vnus aleretur, & aliorum numerum augeret. Legavit Laudunenſi in Academia Principe Collegio ſat magnam pecuniæ ſummam, quæ ad celebrandos a Sociis actus Theologiæ conjiceretur. Sic beatæ æternitati vixit, qui tot modis oſtendit, ſe non ſibi, ſed Chriſto, Eccleſiæ & patriæ natum eſſe.

CAPUT LXXIX.

De Antonio Roſa.

ANTONIUS Roſa, Guillelmi nepos, apud regium Navarræ Gymnaſium, quod patruus rexerat, a teneris, vt Græci dicunt, vnguiculis in omni diſciplinarum genere educatus eſt. Cum rebus Theologicis ſtudendo pervenit ad annum Chriſti MDCII. & Pariſienſis inauguratus eſt Doctor, & Silvanectenſis conſecratus Epiſcopus: tunc patruus in nepotis gratiam ſe ſuo abdicavit antiſtitio, eamque abdicationem Henricus IV. Regum clementiſſimus, & acceptarum injuriarum maxime obliviosus, gratam habuit, & continuo celebravit actum, quem veteres Academici Reſumptam vocarunt. Per illum accelerato Theologiæ magiſterio, Romam ſe contulit, ibique a Pontifice Clemente VIII. manus impoſitionem accepit. Pontifex Guillelmum Roſam in Antonio, & Antonium in Guillelmo, Roſam

in Roſa benigne complexus & oſculatus eſt. Annuum vacui Sacerdotii vectigal, quod populari verbo dicimus Annatas, liberaliter condonavit, quo magis ſuam in vtrumque Antiſtitem benevolentiam teſtificaretur. Antonius interea dum rediret in Galliam, Guillelmus obiit; ſed Silvanecti vix obiiſſe creditus eſt, cum hunc ille ſemper retulerit, ſcilicet in ſeipſo boni paſtoris imaginem expreſſerit. Præter ordinarii Pontificii munia, quæ nunquam præteriit, Eccleſias dicavit duas, vnam beati Martini in ſuburbiis, alteram beati Stephani ad vrbem. Anno MDCVIII. Ordinis Minorum Profeſſores, qui nominantur Capucini, admiſit, & eorum inſtitutionem comprobavit. Triennio poſt Silvanectenſem ſedem cum Franciſco Cardinali Rupifucaldio, qui tum erat Claromontenſis Epiſcopus, permutavit. Mox Claromontenſem adiit Eccleſiam, illique curam omnem ſuam ac diligentiam importavit. Exeunte anno MDCXIII. Lutetiam certis de cauſis acceſſit, & ineunte anno MDCXIV. Claromontem cum rediret Lutetia, hic immatura morte ſublatus eſt pridie Calendas Februarias.

CAPUT LXXX.

De Georgio Deyo.

GEORGIUS Deyus vt generis gloria, ſic & multis virtutibus eluxit. Hic antiqua & nobili familia natus in pago Laudunenſi, cum primum e pueris exceſſit, militiæ diſciplinam, in quam majores omnes profecti fuerant, poſthabuit, & ſe totum ad Eccleſiaſticas inſtitutiones, & optimarum artium ſtudia convertit. Oratoriis & Philoſophicis præceptis egregie inſtructus, doctrinæ ſacræ incubuit, & quo id facilius efficeret, Theologicum Navarræ Sodalitium intravit; deinde anno MDCX. in Magiſtrorum ordinem allectus eſt. Mox faciendis ad populum ſermonibus tam ſedulam ac felicem navavit operam, vt Baſilicæ Pariſiis fere ſint nullæ, vt nullæ propemodum ſint in Lugdunenſi quarta, vel in Belgica ſecunda Cathedrales Eccleſiæ, in quibus diu totos Quadrageſimæ & Adventus dies Evan-

gelium Dei non prædicavit. Intereadum eruditionis & pietatis opinio, in quam venerat, perfecerunt tria; & primum quidem, vt regius Eccleſiaſtes inſtitueretur; deinde vt Benjaminii Brichantei Laudunenſium Epiſcopi Vicarius diœceſim omnem adminiſtraret; tum demum, vt e multis legeretur vnus, qui Henricum Guiſianum, tunc ſancti Dionyſii & Fiſcani Abbatem gubernaret, & ad ingenuas artes ac pietatem erudiret. Qua de re Jacobus Vaſſeurius, Noviodunenſis Decanus, vtrique gratulatus eſt. Sic autem ad Georgium Deyum centuria 11. ſcripſit epiſt. 111. *Tene virtus, an tu virtutem magis nobilitas? ſane tu illam, quam tu anteis genere, æquas mente, fronte, receſſu: ſi ſplendet tibi, fulges illi, ſi Reges tibi conciliat & Duces, tu illi indigetes & divos; ſi bonas fruges inſerit, melius illi ſolum ſubſternis. Longior ſim prærogativis tuis recenſendis, nec ei pateris anteponi, quam ſequi malis. Pares igitur vos facio, adhuc avertis faciem: minora tuæ nobilitati non habeo elogia, cui non habeo paria. Utinam vero paria haberem, & virtute ipſa melior non eſſes, tantum bonum non invidiſſet nobis, qui ſibi abſtulit, nec quereremur præter ceteros te Eccleſiæ ereptum, vt aulæ eſſes; non roſtra Chriſti lugerent, Chriſtiano amiſſo Roſcio; non languerent, intercepto motu, decolores ſubmota luce Evangelicæ conciones.* Sic vero ad Henricum Guiſianum ſcripſit in epiſtola, qua ei volumen epiſtolarum nuncupavit: *Eapropter talium virtutum præmonſtratorem tibi delegiſti, quaſi alterum patrem, Magiſtrum Georgium Dey, plane Dei virum, ſignatum ab ipſo virtutis & Pythagoræ elemento, cujus non mediocris ornatus ab ipſo ore natus, virum, inquam, prælautum, & jure a te multis prælatum, non magis orationis magnificentia, quam vitæ innocentia, artis induſtria, quam humanitatis præſtantia, cujus imitator eſſe velis, & loquendo & vivendo: quam vtique curam præclare ſuſtinet, non tam aulæ appetentia, quam vt te ab aula ad caulam Chriſti traducat, nec tam neceſſitate aut defectu muneris quod gereret vir ambitus a ſacris omnibus pulpitis, quam tuorum obteſtatione votorum. Ille tantus vir ingreſſus viam virtutis & literarum ſenſim te antecedit, qui majorum imagines fideliter proponat. An parum eſt felicitatis, quod tantus Doctor totos populos, quos tandiu docuit, & poteſt docere, deſerit, vt te vnum vnice doceat?*

Sed dum talem unum præclare inſtituit, univerſas legiones, ſi Dux belli; vel multa hominum millia, ſi Eccleſiæ Princeps futurus es, intelligit ſe in uno inſtituere: proinde illum magis diligimus & veneramur, quia nobis & patriæ deeſſe mavult, quam tibi. Hæc ille vir omnino ſincerus, qui vt Deyum apprime noverat, ita & nativis coloribus depinxit. Poſtea vero quam Principis illius ludimagiſter eſſe deſiit, Lutetiam ſe recepit, vbi qua eruditorum, qua piorum hominum conſuetudine vtebatur. Propter frequentes morbos, quibus ſubinde conflictabatur, nec præclara & varia, quæ meditabatur, opera edere potuit, nec ad ſenectutem pervenire. Ut erat ipſe in Theologicis & Hiſtoricis rebus admodum verſatus, ita eos, qui hæc amabant ſtudia, complectebatur, & ſuis conſiliis, & varia monimentorum ſupellectile adjuvabat, nec eam, cui facere poterat gratiam, vlli denegabat. Porro quam ſumma cum integritate morum duxerat vitam, anno MDCXXXVI. depoſuit ad Nonas Sextiles, & in Cartuſianorum Pariſienſium polyandrio ſepultus eſt.

Caput LXXXI.

De Franciſco Iterio Caſtellano.

Franciscus Iterius Caſtellanus, Bituricenſis, omnem ingenii vim, quæ ſumma in illo fuit, dum ſtadia Theologiæ conficeret, ſic adhibuit, vt anno MDCXIV. primus ordinis ſui Theologus deſignatus merito ſit. Inter condiſcipulos vix vllus extitit, qui celeriores animi motus habuerit. Unde nemini mirum videri debet, ſi ad excogitandum acutus, ad explicandum ornandumque copioſus, ad memoriam firmus ac diuturnus fuerit. Poſt accepta Doctoris inſignia conceſſit Romam, vt ibi virorum doctrina atque eruditione præſtantium conſuetudine frueretur. Exinde reliquas Italiæ vrbes peragravit, magnos & vberes quæſtus fecit in cognitione rerum, quæ paſſim occurrerunt. Reverſus in Galliam progreſſu temporis fit Abbas Monaſterii ſancti Genulfi, & poſtea ex Abbate Carnotenſis Præ-

poſitus in tractu Normanniæ. Hinc Pariſienſis Canonicus evaſit, & Collegii Fortetii, quod a Pariſienſi pendet Eccleſia, Moderator. At cum ibi domicilium habuit vir ad optimarum artium ſtudia genitus, cœpit in naturæ arcana penitius inquirere: ſpiſſum ſane opus & operoſum, in quo quamvis non invenerit, quod quærere dicebatur, invenit tamen multa, quæ ad medendum valerent quamplurimum. Ex iis ſalutaria parabat vnguenta, quæ miſeris & pauperibus largiebatur: in ſanandis illorum vulneribus pium oblectabat otium, quippe qui Canonici partes diligenter implere non ceſſaret. Duobus ante obitum annis ſe Sacerdotiis abdicavit, quo ſaluti ſuæ facilius, vt aiebat, conſuleret & expeditius. Gymnaſiarchiam tantum retinuit, in qua annos natus octoginta duos exceſſit anno MDCLX. XV. Calend. Decembres.

CAPUT LXXXII.

De Rollando Lerrello.

ROLLANDUS Lerrellus ſingulari in erudiendis ad Chriſtianam pietatem populis dono excelluit. Hic poſtquam anno MDCXIV. Pariſienſis renuntiatus eſt Theologus, fit Parochus Eccleſiæ, quæ in Rotomagenſi diœceſi de Portu Gratiæ nuncupatur. Oppidum eſt, quod Franciſcus I. ædificare cœpit, & quod Henricus II. perfecit, vt illud eſſet firmiſſimum adverſus hoſtes quoſlibet præſidium. Lerrellus, quem amor Dei & patriæ mirifice ſolicitum habebat, maritimas gentes in officio cum ergâ Deum, tum erga Principem ſemper continuit, etiam in difficillimis quæ timenda erant temporibus, dum bellum adverſus Anglos gereretur. Aſſidua in loco ſtatio & vigilantia Paſtoris hujus Joanni Armando Cardinali Richelio Regis adminiſtro placuit. quæ non vltima laus eſt. Richelius Lerrellum ob egregie navatam omnibus in rebus operam Abbatiali auxit Sacerdotio, cujus reditus miſeris & pauperibus diſtribuit. Sic vixit in Portu Gratiæ, vt poſtquam deſierit vivere,

a populis diu multumque deſideratus fuerit. Præclara hæc eſt remuneratio beneficorum hominum, qui non privatis, ſed alienis opportunitatibus ſtudent.

CAPUT LXXXIII.

De Jacobo Pereyreto.

JACOBUS Pereyretus, Claromontenſis, poſtquam Avarici Biturigum Juris vtriuſque Scholas frequentaſſet, Lutetiam Pariſiorum advenit, & Sodalitio Theologorum regiæ Navarræ nomen dedit. Vir vt erat acris ingenii, ſtatim inclatuit, & continuo lectus eſt, qui poſthabitis quibuſdam aliis Philoſophiam ibi doceret. Docentem ingens ſubſecutus eſt plauſus & admurmuratio. Et quamvis Philoſophia ſeu docenda ſive diſcenda totum requirat hominem, Theologiæ tamen vacare, & ſtadium currere non deſtitit, & omnia vt ſingula abſolvit. Qui duas in partes diſcretus erat, vt indiſcretus apparuit, quia vtrique & ornate & cumulate ſatisfecit, & ineunte anno MDCXVI. ad Theologici magiſterii lauream glorioſe pervenit. Non multo poſt Claromontenſis fit Canonicus, & ab Epiſcopo generalis Vicarius, atque Eccleſiaſticarum legum Miniſter inſtituitur. Temporis progreſſu graves quædam intervenerunt cauſæ, quibus factum eſt, vt Epiſcopus vicariam Præfecturam revocaverit, & obſtiterit, quominus Eccleſiaſtico magiſtratu defungeretur. Tunc reverſus eſt Lutetiam, cum vt iræ Epiſcopi locum daret, tum vt ſuis rebus proſpiceret. Interim cum vidit ſe non poſſe reconciliari Epiſcopo, Lutetiæ manere ſtatuit, & Navarræ Collegium repetiit. Tunc qui magnus Collegii Magiſter erat Petrus Friſonius, quo quietius viveret & liberius, principatu ceſſit ſuo, qui in Jacobum Pereyretum tranſſcriptus eſt. Ex officio Theologiam docuit, & eam maxime, quæ in controverſis de religione dogmatibus conſiſtit. Schola celebratur magna auditorum, qui vndique accurrunt, frequentia. Id ante collecta Magiſtri fama obtinuit. Hæc autem dum aguntur, Claromontenſis

tenſis Epiſcopus moritur, & vna ſimultates omnes extinguuntur. In Pereyreto reviviſcit amor patriæ, & in dies redaccenditur:

Neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.

Exinde Collegii Navarræ principatum depoſuit, & Claromontem rediit, interrupta ſub demortui Antiſtitis ſucceſſore munia obiturus. Ad extremam vixit ſenectutem, in qua vita cum defecit.

CAPUT LXXXIV.

De Franciſco Sampatre.

FRANCISCUS Sampater, Bituricenſis, anno MDCXVI. Theologici magiſterii gradum obtinuit. Urbanus vir fuit, elegans & omni liberali doctrina politiſſimus: quas dotes in obſcuritate potius reponebat & ſilentio, quam in luce & oſtentatione. Sunt homines, in quibus ineſſe aliquando ſolet plus pulveris, quam artis. In Sampatre vero plus ineſſe ſemper viſum eſt artis, quam pulveris. At quam fugit gloriam, hæc eum velit nolit ſequitur. Illum accerſiit ad ſe vir in Senatu primarius, vt diſciplinas & artes, quas in Scholis haurire non potuerat, domi haurire poſſet. Vana non fuit exſpectatio, affluenter hauſit in Latinis & Græcis Oratoribus & Poetis. In ſæculari & Eccleſiaſtica Hiſtoria ſolidi nihil, expreſſi nihil, eminentis nihil erat, quod cum illo non communicaverit; ſed poſtquam explevit hominem ſcientiæ avidum, illius opera fit apud Lemovicenſes Curio parochiæ, quæ ob magnitudinem ſui *trium Eccleſiarum* vocatur. Indigebat locus ille Paſtore tali, a quo emendaretur quicquid deceſſorum negligentia depravatum fuerat. Ejuſmodi fuit in parochiam labor, aſſiduitas & contra vitia dimicatio, vt omnes pravæ conſuetudinis corruptelam procul abjecerint, & virtutes coluerint. Atqui totum hoc tribuendum eſt ſtudio & operi, a quo fidelis Paſtor nunquam ceſſavit, donec ab hominibus demigraverit.

CAPUT LXXXV.

De Petro Coppino.

PETRUS Coppinus, poſtquam Pariſienſis anno MDCXVI. renunciatus eſt Theologus, Eccleſiaſtes Bleſenſis evaſit. quod munus diu multumque exercuit, & poſtea deſeruit, cum apud ſe conſtituit Henrici Spondani Epitomen Eccleſiaſticorum Annalium Baronii Gallico ſermone donare. Acceſſit Lutetiam, quo facilius vacaret editioni verſionis ſuæ, cujus exemplaria Typographo in dies ſubminiſtrabat. Interim fit Paſtor Eccleſiæ Vallis-Girardi, quæ prope ab Urbe ſita eſt. Verſio hæc benigne excepta eſt ab iis, qui curioſi ſunt Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, & Latine non intelligunt. Quem igitur hic Coppinus locum habet, in Hiſtoriæ noſtræ parte III. lib. III. habere potuit & debuit. ſed nobis excidit. Quidquid in cauſa, ſua Coppino laus non deerit ob variam rerum cognitionem, qua præditus fuit. Ad extremam vixit ſenectutem, & Theologicæ Facultatis Decanus obiit anno MDCLXVII. VI. Idus Julii.

CAPUT LXXXVI.

De Petro Chapelaſio.

PETRUS Chapelaſius, Burdigalenſis, humaniores literas accurate docuerat, antequam veniret Pariſios, & in regiam Navarram intraret. Hinc Latine & Græce eruditum ſe fuiſſe oſtendit, dum Theologiæ curſum confecit, & anno MDCXVIII. magiſterii lauream promeritus eſt. Tunc vir genere, doctrina & virtute nobilis Jacobus Vignerius cum Chapelaſium virum literate peritum eſſe perſpiceret, eum comitem ſibi adjunxit Romam profecturus.

Genuæ cum eſſent, de morte Curionis Eccleſiæ B. Jacobi de Carnificina nuncium accepit Vignerius, commendatarius Monaſterii ſancti Martini Prior, cujus eſt Sacerdotium illud conferre. conſiderata re, Chapelaſio contulit. Reverſus Lutetiam novus Curio, quam concitaverat exſpectationem ſui, egregie ſuſtinuit ac tuitus eſt. Paſtoritii muneris partes fuerunt nullæ, quibus & ornate non ſatisfecerit & cumulate. Inter eas oratorium eminuit ingenium, quo ſe e grege Paſtorum velut inæſtimabilem ſecreviſſet. Hiſtoriam, ſeu quæ ad ſæculum, ſeu quæ ad Eccleſiam ſpectat, noverat. In criticis etiam perſpicacitate non caruit. In Theologiæ Facultate Syndici officium magna cum laude, & Theologicæ profeſſionis opinione geſſit. In paſtorali ſolicitudine conſenuit, & anno MDCLXV. quam regebat Eccleſiam, hac ſe abdicavit in gratiam nepotis, Pariſienſis Theologi, qui & eadem profeſſione patruo reſpondet.

CAPUT LXXXVII.

De Henrico Maillardo.

HENRICUS Maillardus, Anglus, poſtquam in Hiſpania Vallisoleti Philoſophiam docuerat, communi omnium applauſu Lutetiam acceſſit, & peculiari Regis indulgentia Theologico Navarræ Sodalitio donatus eſt. Peculiari dico Regis indulgentia, quia non pro alienigenis, ſed pro indigenis fundatum eſt Collegium. Duo ſunt maxime, quibus ille ſe ab aliis dum curſum peragerei Theologicum, ſecrevit, in diſputando ſubtilitas, & ſingulare in perſpiciendo occultiſſima quæque acumen ingenii. Anno MDCXXII. deſignatus eſt Magiſter in Theologia. Doctoris inſignia, dum licuit, aſſumpſit. Temporis decurſu collecta ex Philoſophicis & Theologicis ſtudiis exiſtimatio in cauſa fuit, cur in præceptorem datus fuerit Henrico Borbonio, commendatario Monaſterii S. Germani Pariſienſis Abbati, qui tum deſtinatus erat Metenſis Epiſcopus. In familiam optimi Principis aſcitus, penſum diligenter accuravit ſuum.

Illum optimus Princeps, & poſt homines natos humaniſſimus, carum ſemper habuit, & omnibus benevolentiæ officiis proſecutus eſt; & ibi Maillardus ſuas fortunas conſtituit. Anno MDCXXXI. operam commodavit ſuam Facultati Theologiæ, cum e libro Anglicani idiomatis excerpſit, & Latine vertit certas quaſdam propoſitiones, quas eadem Facultas cenſoria virgula notavit.

CAPUT LXXXVIII.

De Joanne Ionio.

JOANNES Ionius emerſit e Pariſienſium familia, quam neceſſariæ ad faciendam mercaturam virtutes ſemper commendarunt. Hic poſtquam humaniores literas in Navarræ Collegio docuit annos ſeptem, Artium Doctor evaſit. Cum bella pro religione, vt putabatur, ſuſcepta ferverent, ſemel atque iterum Rector fuit Academiæ. quo tempore nec religioni, nec Regi, quoad ejus fieri licuit, defuiſſe creditus eſt. Tertium Rector fuit anno MDXCVII. cum Joannes Armandus Richelius in Collegio ſtudebat, qui ephebi veſte indutus comitabatur Ionium, dum hic agmen ſupplicantium Academicorum ad ſancti Dionyſii Monaſterium duxit. Cum Richelius Cardinalis factus eſt, & Regis adminiſter, pro rebus Academicis ſæpe conveniendus fuit. ſed non prius aſpiciebat Ionium, quam ei de acceptis in Collegio beneficiis gratularetur, & ſubridens diceret, *ſe adhuc eum metuere & revereri.* Verba ſunt, quibus quantum ibi diſciplina florebat ſcholaſtica, luculenter oſtenditur. Sed quia jucunda erat prœteritæ ad Sandionyſianum Monaſterium ſupplicationis recordatio, Cardinalis petebat ab Ionio, venerabili tunc ſene, num meminiſſet ſe ei vt puerum honorarium adſtitiſſe? Vix vlla mittebatur ad Cardinalem ab Academia legatio, quin legationis princeps Ionius foret. Cardinalis cum propter alia, tum propter Ionium maxime, legatos benigne audiebat excipiebatque, ita vt niſi rebus, certe verbis contenti redirent. Ionius, ſeu

Rector, ſeu aliam ſuſtinens perſonam, vere dignus fuit titulo magnifici, quo & olim Nicolaus Cardinalis Cuſanus Baſilienſis Studii Rectorem cohoneſtavit. Humanitatem & gravitatem ſic inter ſe conjunxit, vt cum illo de præſtantiſſima harum virtutum ſynoride certare auſus ſit, niſi qui vinci voluerit. Integritas morum in Ionio mira fuit, quæ vt vitæ innocentia eum omnibus, etiam inimicis, ſi quos habuiſſet, amabilem reddiderunt. Vir mundus & elegans erat, nihil in cultu corporis deſiderandum relinquebat. Cultus exterior interioris indicium præ ſe ferebat certiſſimum. Potuit eſſe in Senatu Conſiliarius; ſed dignitati huic antepoſuit otium, quo delectabatur, literarium, & erudiendæ ad optimarum artium ſtudia juventutis amorem, quo flagrabat. Navarricam Ædem regiis & liliatis ſtromatibus adornavit, & infirmiores parietes novis fornicibus communivit. Porro valetudinem, quæ tenuis erat, ſuſtentavit notitia corporis ſui, & obſervatione rerum, quæ aut prodeſſe ſolent, aut obeſſe, & in victu continentia. Id a Cicerone didicerat in libro de Officiis primo. Pervenit ad annos plus minus octoginta, & abiit e vita. In Æde, quæ donis ſplendebat ſuis, quieſcit.

CAPUT LXXXIX.

De Malachia Quelæo.

MALACHIAS Quelæus, Hibernus, honeſta & nobili procreatus domo, cum Theologici magiſterii gradum aſſequi vellet, curavit ſe in Theologicum Navarræ Sodalitium admitti. eadem qua Nicolaus Maillardus, Regis gratia admiſſus eſt. Is voti compos factus anno MDCXXII. in patriam rediit, & inſequenti anno Tuamenſis Archiepiſcopus conſecratur. Metropolitanus eſt provinciæ, quæ Connacia nuncupatur. Accerſierunt honorem hunc perſonæ meritum, eruditionis fama, & nobilitas familiæ, quæ apud Catholicos bene audiebat. Incredibile dictu eſt, quanta cum accuratione & diligentia virtutes coluerit om-

nes, quas beatus Paulus in Antiſtite requirit. Inter illas ſic eminebant miſericordia & hoſpitalitas, vt quibus modis impartiebatur miſericordiam, & exercebat hoſpitalitatem, nemo non miraretur. Attentus & ſedulus luſtrabat diœceſim, nec vllum prius creavit Preſbyterum, quam in illius vitam, mores & doctrinam maxime inquiſiviſſet. Inertes Preſbyteros pati non poterat, vnumquemque illorum Eccleſiaſtico mancipatum eſſe officio volebat. Quo tempore Cromvelliana dominabatur factio, exoptarunt fœderati inter Catholicos populi, vt provinciam gubernaret: eam in Regis obedientia gubernavit, memor verborum Chriſti, *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* Cum anno MDCXLIV. obibat diœceſim, miſerando caſu incidit in certam quandam Cromvelliſtarum Scotorum factionem, a qua trucidatus eſt menſe Novembri. Catholici eum vt martyrem obſervant, & vndique ad illius ſepulcrum venerabundi concurrunt, ſolatia & opitulationes recipiunt, & reliquiis honorem impendunt.

CAPUT XC.

De Bediano Arroyo.

BEDIANUS Arroyus in Navarræ Collegio Philoſophiam egregie docuit, & multi ex ejus ſchola docti prodierunt. Cum Theologico curſui ſe dedit, in doctrinæ ſacræ placita ſic incubuit, vt qui eum ſuſpexerant vt Philoſophum & admirati fuerant, magis adhuc ſuſpicerent vt Theologum & admirarentur. Peracre illi ingenium, inſigne ſtudium, & incredibilis vigilantia. Hæc autem tria Arroyum reddiderunt digniſſimum, qui anno MDCXXIV. Doctoris lauream conſequeretur. Effectus eſt poſtea Lugdunenſis Eccleſiaſtes, cujus exedra & antiquitate & dignitate pluribus aliis antecellit. Concionatorium illud munus annos complures exercuit, & quoad ejus fieri potuit, Irenæo, Eucherio, Agobardo, Remigio profeſſione ſua reſpondit. Is vivebat adhuc Lugduni ad annum MDCLXVI.

quo edendis Gilberti Grimbaldi Pariſienſis Theologi operibus poſthumis vacavit. Quid quod, ipſe olim Arroyus libellum anno MDCXXXIV. conſcripſerat Pariſiis, cui Gallicum deciſarum quæſtionum titulum impoſuerat.

CAPUT XCI.

De Joanne Coquereto.

JOANNES Coqueretus Pontiſaræ in ſancti Maclovii parochia infimo natus eſt genere, quod virtute & doctrina tam illuſtre reddidit, vt nihil ſupra poſſit eſſe. Is optimis Navarricæ Scholæ diſciplinis innutritus fuit per omnia illius Sodalitia, & tandem anno MDCXXVI. ad Theologici magiſterii gradum pervenit. Erudiendis ad pietatem & modeſtiam adoleſcentibus cum eſſet peridoneus, illorum eadem in Schola catechiſtes inſtituitur, cui muneri ad plenum & perfectum ſatisfecit. Deinde quo magis ac magis foveretur pietas in adoleſcentium mentibus & in dies augeretur, Roſarii beatæ Mariæ ſodalitatem erexit, quæ fructus vitæ alterius pariebat ampliſſimos. Erectæ Sodalitatis hujus memoria quotannis recolitur Dominica prima Maii, & ſumma cum veneratione ac religione celebratur. Antiſtes aliquis ſacris plerumque operatur, & eſt Theologus, qui ſuperiori e loco de beatæ Mariæ laudibus, & de Sodalium pietate concionatur. Quidquid id eſt, quod magnum, quod eximium, quod ſanctum, Joanni Coquereto vt auctori in perpetuum tranſſcribetur. Pariſiis vel aliis in vrbibus ſermonem ad populum nemo homo habuit, qui auditores ad vitanda vitia & colendas virtutes excitarit vtilius, aut inflammarit ardentius: nec minus cupide audiebatur, popularibus verbis vſus, quam ſi lectiſſima & exquiſitiſſima quæque inſumpſiſſet: nemini vnquam faſtidium, delectationem ſemper attulit. Id comparata fecit apud pios homines viri boni exiſtimatio. Optandum fuiſſet ſane, vt in homine tam pio nullum vnquam inveniſſet locum πρόληψις, quæ intercluſo ad veritatem aditu cogit ali-

quando facere, quod a ſapiente pœnitendum poſtea judicatur. at ſunt in ſole ipſo maculæ, quæ tamen non impediunt, quominus ſol luceat, & calore ſuo & variis affectionibus terreſtria fœcundet. Interea cum Senonenſi Archiepiſcopo viſus eſſet ad inſtaurandum Collegium Graſſinæum aptiſſimus, Gymnaſiarchiam illi dedit. datorem ſua non fefellit exſpectatio. Coqueretus Collegium, non dicam, in priſtinum ſplendorem reſtituit, ſed eum illi ſplendorem aſſeruit, quem nunquam habuerat, etiamſi fuerit tempus, quo propter eximios Profeſſores inclaruerit quamplurimum. Antiqua reparavit ædificia, nova eaque ampliſſima conſtruxit, quæ tamen vix ſufficerent excipiendis cujuſcunque, & potiſſimum Senatoriæ conditionis Scholaribus, qui ad Graſſinæum, vt ad optimarum artium domicilium vndique advolabant. Nullis vnquam comitiis campus Martius tanta celebritate omnis generis hominum floruit. Non Graſſinæorum amplius, ſed vnius Coquereti prædicabatur Collegium, quaſi Minerva ipſa artes omnes & diſciplinas ibi docuiſſet. Hæc fama, hæc opinio, hæc popularis cura Coquereto aliud dignitatis acceſſit. Cum vnus ex illis triumviris, qui Eccleſiaſticæ Sanctimonialium Carmelitarum rectioni ſunt præpoſiti, deceſſit, Coqueretus illi duorum ſuperſtitum ſuffragio pro more ſubſtitutus eſt. In hac rectione principatum tenet Monaſteriorum luſtratio, quæ per varias Galliæ provincias ſuſcipienda cum ſit, non poteſt non eſſe difficilis ac laborioſa. Muneri cum tanto vacaret, Maſſiliæ incidit in morbum, qui graviter illum afflixit. Teſtamento condito, vt de morte, ſic & de remediis animæ ſerio cogitat, nihil niſi ſempiternum ſpectare cœpit, generali lapſuum confeſſione, repetitis centies contritionis veræ actibus, & exundanti lacrymarum copia præteritam vitam omnem abluit, & de manu Maſſilienſis Epiſcopi Viaticum & Oleum ſanctum accipit. Hæc dum aguntur, dici vix poteſt quantos amoris erga Deum actus exercuerit, & quam potenti pietate cælum inſpexerit. Ex hoc morbo convaluit; ſed brevi in eundem relapſus eſt, & iterum petiit Viaticum & Oleum infirmorum, quæ duo Sacramenta illi Maſſilienſis Epiſcopus adminiſtravit. His divi-

divinis communitus armis cum annum ageret ſexageſimum tertium, & annus volveretur milleſimus ſexcenteſimus quinquageſimus quintus, maturam & optatam mortem occubuit Nonis Octobris, & cæleſtem patriam repetiit, Deum in omni æternitate contemplaturus & laudaturus. In Monaſterio Virginum Carmelitarum defuncti corpus afficitur ſepultura.

CAPUT XCII.

De Ægidio Buhoto.

ÆGIDIUS Buhotus anno MDCXXVIII. deſignatus eſt Magiſter in Theologia. Hic & dum ſtadia currebat, & dum currere deſiit, piis ſe dedit exercitationibus, & per varias concionatus eſt Eccleſias. Bajocenſis fit Canonicus, & ad annum MDCXXVII. ſuſcepto Doctoris gradu ſe recepit in patriam, vbi & Canonici numeros omnes implere, & reſiduum tempus ad concionandum impendere perrexit. Eſt in Bajocenſi pago beatæ Mariæ Ædes celebris ab Liberatione dicta, in quam vndique fideles adveniunt, & preces Deiparæ fuſuri, & vota ſoluturi. Bajocenſes collegæ Buhotum illuc mittunt, qui quæ curanda ſunt hac in Æde, diligenter ac religioſe curet. Vix alius diligentius curare poterat ac religioſius, vt bene noverant. Buhotus hinc Chriſtianæ fidei rudimenta docet plebem, quæ doctrina hujuſmodi vt plurimum eget, inde fideles alios ad vitii fugam & virtutis ſtudium vehementer exhortatur: hinc peccatorum confeſſiones audit, beatum imitatus Ambroſium, qui iis auditis, vt contritionis veræ motus excitaretur in pœnitentibus, & ab iis lacrymæ criminum deletrices elicerentur, lacrymas ipſe effundebat. Qua de re Paulinus ad beatum Auguſtinum ita ſcribit: *Quotieſcunque illi aliquis ad percipiendam pœnitentiam lapſus ſuos confeſſus eſſet, ita flebat, vt illum flere compelleret: videbatur enim ſibi cum jacente jacere.* Sic cum a natura, tum a gratia comparatus erat Doctor, qui flebilem & queribundam vocem emittere

ſolebat. Inde venerabile ſacramentum vere pœnitentibus & contritis porrigit; hinc demum quantæ ſint ad remiſſionem peccatorum conſequendam efficacitatis eleemoſynæ, ex Scripturis & Patribus proponit. Atqui hæ ſunt vniverſæ pietatis exercitationes, in quibus vivendi curriculum ſibi a Deo datum paucis abhinc annis confecit, & beatæ Mariæ Ædem ab Liberatione dictam, cui regendæ præfectus fuerat, commendatiſſimam circumcirca reliquit.

CAPUT XCIII.

De Sebaſtiano Sammartino.

SEBASTIANUS Sammartinus Meldenſis, ſive dum Philoſophiam, ſive dum Theologiam in Scholis Navarricis profeſſus eſt, magnum ac diuturnum Lutetiæ nomen obtinuit, adeo vt anteponeretur huic nemo, pauci ſimiles exiſtimarentur. Is multos Philoſophiæ curſus peregit; ſed quoties incipiebat ſingulos, e præcipuis Galliæ vrbibus, nedum ex Academia diſcipuli ad eum advolabant. Eos omnes ingens Schola continere non poterat; ſed pro foribus ſtabant plures, qui Magiſtrum auſcultarent, & ab ore docentis penderent, nec immerito: etenim illi erat ea explicandi facilitas, vt hebetiſſimi quique ac tardiſſimi ſine moleſtia intelligerent; ea ſcribendi perſpicuitas, vt nihil obſcurum relinqueret, immo tenebras ipſas illuſtraret; ea dicendi venuſtas, vt omnes mirum in modum alliceret ac delectaret; ea denique vivendi ratio & conſuetudo, vt quos ſemel alloqueretur, eos non ſolum ſermone ſuo, ſed etiam familiaritate ſibi devinciret. Immenſum ederem commentarium, ſi quos omnes Eccleſiæ, Senatui, ceteris ordinibus auditores intulit viros graviſſimos & honeſtiſſimos, recenſerem. Qui hoc præceptore ſunt vſi, id ſibi ſatis ſuperque eſſe putant ad nominis commendationem: his autem naturæ artiſque dotibus inſtructus, ita tractavit Theologiam, vt quando ſcholaſticos in ſacra Facultate celebrabat actus, non diſcipulum, ſed Magiſtrum referret. Tot præterea le-

ctiones, quot diſputationes inſtituebat: eum extitiſſe aliquando diſcipulum, niſi fortaſſe ſui ipſius, non eſt qui facile meminerit. Qui actibus illis aderant rerum pulcherrimarum cupidi, certe obſtupeſcebant audientes ea quæ reſpondebat objicientibus, vel interpretabatur. Anno MDCXXVIII. decreta ſunt ei Doctoris inſignia, ſed tunc non accepit, & ne acciperet, magnates & de publico ſolliciti homines obſtiterunt; nam ſi tunc accepiſſet, pro more Pariſienſis Academiæ philoſophari deſiiſſet: ibi enim publice philoſophatur nemo, qui ſit in Doctorum claſſem allectus. Progreſſione temporis Carolus Loppeus Navarræ Archididaſcalus Sammartino ceſſit regiæ Cathedræ locum, quem illico cum admiratione implevit, accurrentibus vndique diſcipulis, qui Theologiæ dictata exciperent vel audirent. Hinc ſumpto Doctoris galero, peculiare ſacræ Facultatis decus & ornamentum eſſe cœpit, vbi eum & proprio & alieno, diſcipulorum videlicet, qui pridem Doctores creati fuerant, ſplendore circumfuſum aſpeximus. Tum amicorum auctoritate perfecit, vt cui Cathedræ Rex nullos hactenus aſſignaverat reditus, certos quotannis aſſignaret, eoſque Rationalium Curia comprobaret. Perpetuo quidem virtutes omnes coluit; ſed ex quo conſecratus eſt Preſbyter, in eas ita ſe abdidit, vt pene nullum deinceps fecerit verbum, quod vel ad vitæ emendationem, vel ad ſæculi contemptum, vel ad pietatem non pertineret. Anno MDCXXXVIII. factus Navarræ Philoſophorum Gymnaſiarcha, collegarum jure ſtatæ penſionis vtentium Sodalitium, quod conciderat, reſtaurare inſtituit. Sed vt ſe hominum conatibus multa ſæpius interfundunt, continuis fere morbis acciſa valetudo, & inde immatura mors ſecuta, ne quod feliciter inchoaverat, abſolveret, impediverunt. Ad eum inchoati operis, ad ſucceſſorem abſoluti gloria pervenit. Anno MDCXLII. migravit VII. Calend. Februarias, & facultates, quas proprio labore ſibi comparaverat, ad pios vſus legavit. Jacet in Æde ſacra Collegii.

CAPUT XCIV.

De Joanne Ionio altero.

JOANNES Ionius patruum habuit ejuſdem nominis prudentiſſimum Philoſophorum Navarræ Gymnaſiarcham, virum honeſtum, probum atque eruditum, a quo educatus, & paribus ornamentis inſtructus fuit. Patruum in nepote ſeipſum expreſſit, & nepos ad opus patrui cetera quæ adjici potuerunt decora, indeſinenter adjecit. Non eſt animus omnia perſequi, quippe quæ infinita ſint, ea præſertim quæ ad pietatem & internos pietatis ſenſus pertinent. Vitam inſuper non ſcribo, ſed delibo tantum. Hic multos in Navarra Philoſophiæ curſus confecit, e cujus Schola innumerabiles prodierunt adoleſcentes, quorum alii ad Eccleſiæ rectionem, alii ad fori tribunalia conſcenderunt, alii ad Monaſteria convolarunt. Dum lectiſſimos juvenes Ariſtotelicis dogmatibus inſtituit, quod ſupererat tempus & otium, in pervolutandos Scripturæ ſacræ & ſanctorum Patrum libros diligenter inſumpſit, & anno MDCXXVI. deſignatus eſt Magiſter in Theologia: quo tempore comparata jam a puero Latina & Græca lingua, Hebraicas ebibit literas, atque ita trilinguis evaſit. Ingraveſcenti patruo, adjutorem in munere gerendo lectum ſucceſſoremque deſtinatum regia Domus expetiit, & mirum in modum coluit. De Philoſophorum cura, quam tunc ſuſcepit, nulla vnquam ætas conticeſcet. Nam qui regulas obſervaret cautius, & ad ſcholaſticæ diſciplinæ cuſtodiam advigilaret acrius, hactenus inventus erat nemo. Circa annum MDCXXVIII. ſumma ejus probitas & par eruditio in cauſa fuerunt, cur ex præſcripto & intentione viri clariſſimi Franciſci Jouleti lectus eſt, qui Theologiam in Navarræ Collegio profiteretur. Tunc nonnullorum, qui ambitionis ſpe exciderant, artibus facta eſt interceſſio, quæ non Ionii quidem perſonam, (abſit) ſed quaſdam fundatæ a

Digitized by Google

Jouleto Cathedræ Theologicæ conditiones attineret. Diſceptatum coram Judicibus aliquandiu, & injudicata contentio relicta eſt. Interim Ionius cum lite pendente non potuerit in Navarræ Collegio, Theologiam in Montano docuit; & tandem amicorum conſiliis, quæ ſuo tempore non ſuſceperat Doctoris inſignia, ſuſcepit anno MDCXXX. ad VI. Idus Octobris. Interpoſito deinde compromiſſo, liberum illi fuit in Scholis Navarræ Theologiam profiteri, & continuo profeſſus eſt, beati Thomæ perinde inſiſtens veſtigiis, quaſi in ejus verba juraſſet. Hinc factus in dictatis paullo tenebricoſior, multis caruit auditoribus, quos habuiſſet communem in Academia docendi viam ſecutus. Sublimiora tantum quærebat ingenia, minime vero numeroſitatem. Alias Schola etiam frequens nunquam aut vix vltra captum vulgi ſapere conſuevit. Beatæ Mariæ ſodalitium, quod in eodem Collegio ad nutriendam literariorum juvenum pietatem inſtitutum eſt, adeo ſancte rexit, vt nemo magis. Philoſophorum Gymnaſiarchæ officium, cui creatus Theologiæ Profeſſor renuntiaverat, aliquot annos ante mortem reſumpſit; ſed vti reſumeret, ab illuſtriſſimis & eminentiſſimis viris impellendus fuit. Hoc in officio feliciter perduxit ad finem, quod deceſſor inchoaverat; ſcilicet, vt qui jure ſtatæ penſionis vtuntur, perfectum inirent conſortium, & ſimul conviverent. Id conſortii genus, quod Regina fundaverat, & ſatis pro tempore inſtruxerat, partim labentium ſæculorum vicibus, partim facultatum defectu collapſum reſtituit: conquiſitis iis quæ forent magis neceſſaria, inſtruxit, & velut iterum fundavit. Id Carolus Cagneius, Grammaticorum Gymnaſiarcha cum proſpiceret, religione ductus, certam quandam pecuniæ ſummam dedit, qua diſſipatum Grammaticorum Sodalitium & convictus reſtitui poſſent: tantum valuit exemplum Ionii, cujus integritatem vitæ, innocentiam morum, conſtantiam, fidem, candorem, & ceteras virtutes non attingo. Satis eſt dixiſſe ſemel, virtutem omnem, quæ animum illius ornare potuit, mirabiliter ornaſſe. Beneficentia in pauperes excelluit: quæcumque erogare licuit, erogavit. Primi Eccleſiæ ſæculi Chriſtianum referre mihi ſemper viſus eſt. Pauci

pia illius opera cognoverunt, quia in tegendis iis, quam in exercendis multo plus laboravit. Deum perpetuo ſibi ante oculos ſtatuit, nec vnquam volens ab ejus conſpectu diſceſſit. Chriſtianam animi ſummiſſionem cum in aliis, tum in iis maxime quæ ad ingenium ſpectant, ita perfecte coluit, vt quæ ſibi vel in privatis colloquiis, vel in publicis lectionibus exciderant, tametſi nota non eſſent, ea ſibi excidiſſe ingenue fateretur: immo linguæ tarditatem, quam habuit a natura, celerrimis animi motibus, quibus quæcunque penetrabat difficilia, tanquam velum ſtudioſiſſime obtendit. O incomparabilem modeſtiam! Sic vixit, & nondum quinquagenarius ad ſuperos migravit anno MDCXLVII.

CAPUT XCV.

De Jacobo Polangio.

JACOBUS Polangius quidquid in liberalium & divinarum Artium amplitudine habuit eruditionis, quæ fuit eximia, id omne tribus regiæ Navarræ Sodalitiis acceptum ferre debuit. Ariſtoteles illi quidem placuit, vt placere ſolet omnibus qui Philoſophiæ ſtudent gradum in ea conſecuturi; ſed magis placuit Tullius, qui eloquentes & diſertos homines facit. Indolem ſecutus ſuam in humaniores literas animo toto incubuit, & ſic profecit, vt palmam Sodalibus pleriſque præriperet. Et quamvis paululum de ſtudio hujuſmodi remiſerit, cum incœpit vacare Theologiæ, ſecundi tamen ordinis Baccalaureus cum eſſet, anno MDCXXXII. ſelectus eſt, qui vnumquemque e Societate regia Baccalaureum Magiſtri nomine donandum intra paucos dies graviſſima & ornatiſſima laudatione proſequeretur. Sic autem proſecutus eſt feliciter, vt nihil ei accidere potuerit vel ad nominis exiſtimationem honeſtius, vel ad modeſtiæ commendationem vtilius: hac cum virtute, quæ agebat vel dicebat omnia, temperabantur. Abſoluto per biennium inſequens Theologiæ curſu, & accepta magiſterii

dignitate, ſe recepit in Serginenſem diœceſis Senonenſis Eccleſiam, cujus Paſtor inſtitutus fuerat, vbi nihil omiſit eorum; quæ ad imbuendum divinis & Eccleſiaſticis præceptionibus populum requiruntur. Cujus rei exemplum multis dedit, a nullis accepit. Evolutis quibuſdam annis, tranſlatus eſt ad Meldenſem Eccleſiam, Canonici munere functurus: functus eſt tam egregie, vt eum præ ceteris Dominicus Meldenſis Epiſcopus regendo Clericorum ſeminario præfecerit. Utrumque ita obiit officium, vt nec quotidianis Eccleſiæ curſibus, nec inſtitutioni Clericorum vnquam defuerit, etiamſi non eſſet is a natura comparatus, qui valetudine integra vteretur. Senio confectus & cælo maturus, annum abhinc vnum plus minus deceſſit.

CAPUT XCVI.

De Jacobo Monrubeo.

JACOBUS Monrubeus Pariſienſis in Navarræ Collegium adoleſcens venit, vbi & humanioribus literis & Philoſophicis inſtitutis apprime excultus eſt; deinde poſtquam triennium pro more in doctrinæ ſacræ ſtudio conſumpſit, Theologorum in eodem Collegio Societati nomen dedit. Hinc dum actus celebraret Theologicos, Annæ Auſtriacæ matri Regenti factus eſt a quotidianis eleemoſynis. Quod munus, ſive antequam deſignaretur Magiſter in Theologia, ſive poſtquam anno MDCXL. donatus eſt magiſterii inſignibus, egregie ſuſtinuit. Atque vt erat vir in gerendis aulæ negotiis gnavus & induſtrius, Reginæ admodum placuit: eoque vſus eſt ſæpe, vt aliis, quod ſibi de rebus piis & gravibus videretur, explicaret. Interea vacavit beati Voluſiani Fuxenſis Abbatia, eam Regina Eleemoſynario ſuo ad promerendum officium ſemper expedito largitus eſt, vt & Appamiarum Epiſcopatum, quem ſtatim dimiſit anno MDCXLIII. cum nominatus eſt Sanflorenſis Antiſtes. In Pariſienſium Cartuſianorum Capitulo conſecratus, de recte adminiſtranda ſancti Flori Eccleſia ſerio cogitavit. Ut ve-

niendi in aulam omnis tolleretur occaſio, & in diœceſi reſideret aſſiduiſſime, Eleemoſynarii munere, quod ſingulare eſt, ſeſe abdicavit: ſelectos e piorum & doctorum hominum conventu aſſumpſit Preſbyteros duos, quorum opera vteretur: alterum generalem Vicarium, alterum Officialem inſtituit: vterque penſum ſic accuravit ſuum, duce & præſide Epiſcopo, vt nihil præter rei bene geſtæ laudem & gloriam reportaret. Vix alias auditum ſtudioſius & factitatum diligentius, quam illud Chriſti mandatum: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Procul aberant privatæ opportunitates & commoda, quibus in prædam exponitur diſciplinæ Eccleſiaſticæ relaxatio. Sacerdotalis ordinis candidati cum accedebant, expendebantur vt qui ſtudioſiſſime, interrogabantur vt qui diligentiſſime, & cooptabantur vt qui benigniſſime. Repulſa fuit nulla, niſi quæ ſacris canonibus ſanciretur. Ad eorum quoque normam fiebat peragratio diœceſeos & luſtratio parœciarum. Ad omne officii genus inſtruebantur plebes, & pauperum miſeria ſublevabatur. Hæ ſunt Chriſtianæ religionis exercitationes, hæc curricula, in quibus Sanflorenſis Antiſtes vſque ad annum MDCLVI. verſatus eſt; ſed poſtea cum certis de cauſis reverteretur Pariſios, correptus morbo in itinere occubuit.

HÆC habui habiturus ſine dubio ampliora, ſi quæ plures alii Doctores e regia Domo egreſſi vel ſcripſerunt, vel fecerunt bene, ad meam notitiam perveniſſent: diligentiam ab alio majorem exſpectant.

Ad me quod attinet:

Eſt quodam prodire tenus, ſi non datur vltra.
Non enim omnia poſſumus omnes.

Addenda

Addenda pagina 843. *ante* Caput CXVI.

CAPUT CXV. *

De Gilberto Grimbaldo.

GILBERTUS Grimbaldus, Seguſianus, ortus eſt e vico Rodumnæ proximo, quem ſuis virtutibus & meritis illuſtrem reddidit. Hinc venit Lutetiam Pariſiorum, & in Navarricam Theologorum ſtudentium Societatem cooptatur, & anno MDCXIV. Pariſienſis in Theologia Magiſter renunciatur; & primum quidem Marchioniſſæ Surdiſiæ fuit a ſacris confeſſionibus & piis conſiliis, in quibus, quod Chriſtiana religio exigit, egregie perfecit. Marchioniſſa cum ex vivis exceſſit, illius filius Burdegalenſis Archiepiſcopus Grimbaldum, quem virum inſignite probum, Doctorem & doctum bene noverat, accerſiit, & in ſuam tranſtulit familiam. Mox Eccleſiaſticorum negotiorum omnium particeps eſt factus & curator; deinde, quia Grimaldus dicendi facultate valebat, & ſacrorum canonum legumque civilium peritus erat, illi ex ordine tria dedit munera, Burdegalenſis Eccleſiaſtæ, Officialis, & generalis Vicarii. His fungebatur muneribus, cum inter Archiepiſcopum & Ducem Epernonium ingens illud & toto decantatiſſimum orbe diſſidium interceſſit. Tunc in tuendo Epiſcopali jure antiqua illa & pluſquam Romana illuxit Grimaldi conſtantia, & res ei ex voto ſucceſſit. Poſt Archiepiſcopi diſceſſum e vita, in patriam ſe recepit, Deo & proximo, ſibi & Muſis vacaturus. Ad Deum & proximum quod attinet, ſuis exhortationibus, qui cultus & obſequium Deo, quod ſubſidium proximo debetur, reddendum eſſe curavit. Perpetuus erat cujuſcunque plebis, etiam illius quæ infima dicitur, catechiſtes, & tutiſſimus miſerorum ac pauperum portus ac perfugium. In dubiis & incertis, quæ populorum animos torquere ſolent, juſtiori nomine vocari & debuit & potuit opitulus, quam qui ſic olim apud Ethnicos vocatus eſt.

Interim vt erat vir eruditus, Scripturæ & Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ ſcientiſſimus, ad rudium vſum Gallice expoſuit Liturgiam ſacram, & ſingulas illius partes, & alia, quorum fiet poſtea recenſio. Sub finem vitæ bona ſua, quæ ſat magna erant, teſtamento biſariam diſtribuit: partem vnam, eamque meliorem, Rodumnenſi Societatis IESV Collegio dedit, ratus, id ita ſibi faciendum eſſe, cum ex aliis, tum ex eo quoque, quod multa debere ſe viro clariſſimo & optimo Petro Cottono, e Societate IESV Theologo, ſentiret, cujus frater vir nobilis Collegium iſtud fundaverat; alteram vero conſanguineis, prout eorum vel ſors, vel neceſſitas poſtulabat. Conceſſionis porro legatorum Collegio bonorum vna tantum conditio fuit, nempe vt annuatim Collegium in parochiam ortus ſui mitteret, qui per Quadrageſimam ſacras ad populum conciones haberet. Ceterum cum aliæ virtutes, tum maxime pietas, eruditio, in difficillimis temporibus conſtantia, & grata memoria in Grimbaldo præcelluerunt. Is tanto cum apparatu, vt vixit, ita & vivere deſiit ad annum MDCLV.

Scripſit quæ ſequuntur;

La Liturgie ſacrée, où toutes les parties & ceremonies de la ſainte Meſſe ſont expliquées avec leurs myſteres & antiquitez.

Enſemble diverſes reſolutions, au ſujet de la Memoire pour les Trépaſſez, qui ſe fait à la Meſſe: diviſées en trois parties. Avec un traité particulier de l'Eau benite, du Pain, des Proceſſions & des Cloches. A Lyon chez Antoine Iulleron l'an MDCLXVI.

De Tornacenſi & Becodiano Collegiis Regio diplomate Navarræo adjunctis.

AD Hiſtoriam hanc operæpretium eſſe duxi, referre diploma, quo Ludovicus XIII. anno MDCXXXVIII. Tornacenſe & Becodianum Collegium Navarrico adjunxit ob eum finem, quem Rex in eodem diplomate exponit.

Lettres Patentes d'union des Colleges de Boncour & Tournay au College Royal de Navarre.

Du 19. Mars 1638.

LOUIS PAR LA GRACE DE DIEU, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE, *A tous preſens & à venir,* SALUT. *La faveur des Etudes, & le merite des bonnes Lettres, qui ont meu les Rois nos Predeceſſeurs à fonder les Colleges, inſtituer les Univerſitez, & les doter de privileges & de graces; nous meuvent auſſi à les proteger, maintenir & augmenter, principalement és choſes qui concernent la Foy, le culte, & la gloire de Dieu. Et c'eſt-pourquoy ayant deſiré de croiſtre le College de Navarre de fondation Royale, & y établir une Communauté de Theologiens, à l'imitation de celle de Sorbonne: ſur l'avis qui nous a cy-devant eſté donné de la décheance & de l'inutilité des Colleges de Boncour & Tournay: au premier deſquels n'y a exercice que de Logique & Phyſique, & au dernier n'y en a point du tout; & que les Claſſes & autres lieux de l'un & de l'autre College, contre leur deſtination, ſont convertis en Salettes, Chambres & Boutiques, loüées & occupées par diverſes familles d'Imprimeurs, Menuiſiers, Armuriers, Maſſons & autres ouvriers: Nous avons par nos Lettres Patentes du 29. Decembre 1635. & 28. Iuillet 1637. deputé Commiſſaires nos amez & feaux Conſeillers les ſieurs Eveſque de Chartres, de Beaubourg Preſident, & de Montmagny Conſeiller en noſtre Grand-Conſeil, pour ſe tranſporter ſur les lieux, & voir l'état, faire viſiter les*

baſtimens, s'informer des fondations, dotations, revenus & charges deſdits Colleges, & du tout faire rapport en noſtre Conſeil, où l'affaire a eſté pleinement veuë & deliberée. A CES CAUSES, *pour autres bonnes conſiderations à ce nous mouvans, & de l'avis de noſtredit Conſeil & de noſtre certaine ſcience, pleine puiſſance & autorité Royale, Nous avons annexé, uni & incorporé, annexons, uniſſons & incorporons perpetuellement & inſeparablement leſdits Colleges de Boncour & Tournay, avec leurs revenus, appartenances & dépendances à noſtredit College de Navarre, pour y eſtre établi une Communauté de Docteurs en Theologie, à l'imitation de celle de la Maiſon de Sorbonne: voulans neanmoins que leſdits, Galland & Alexandre, Principaux deſdits Colleges de Boncour & Tournay, & les Bourſiers fondez en iceux, ſoient pendant leur vie logez gratuitement és lieux qui ſeront aviſez & payez; ſçavoir leſdits Bourſiers de double diſtribution de ce qu'il leur eſt ordonné par les fondations deſdits Colleges, & leſdits Galland & Alexandre de quartier en quartier & par avance des ſommes qui leur ſeront auſſi ordonnées, ſans qu'ils puſſent prendre qualité de Principaux deſdits Colleges, les titres en demeurant éteints & ſupprimez, comme dés à preſent nous les éteignons & ſupprimons. Ordonnons en outre, qu'avenant le decés deſdits Galland & Alexandre, leſdites penſions ſoient reünies audit College de Navarre, à la reſerve de la ſomme de deux cens livres, que nous avons affectez à la nourriture & entretenement de deux Ecoliers en Theologie, qui demeureront audit College, demeurant au ſurplus tous les Bourſiers à la nomination des Patrons, ainſi qu'ils eſtoient avant cette union. Toutes les fondations entretenuës, & leſdits Bourſiers obligez de faire le Service dans l'Egliſe de Navarre, comme il avoit accoûtumé d'eſtre fait és Chapelles de Boncour & Tournay. Si donnons en mandement à noſtre tres-cher & feal le ſieur Seguier, Chevalier, Chancelier de France, que ces Preſentes il ait à faire lire, publier & regiſtrer és Regiſtres de noſtre grande Chancellerie, le Seau tenant, & le contenu en icelles executer par les Commiſſaires qui ſeront à ce députez, garder & obſerver inviolablement, nonobſtant l'oppoſition par ledit Alexandre à l'execution de noſdites Lettres de Commiſſion, & toutes autres oppoſitions ou appellations quelconques faites ou à faire, pour leſquelles*

ne voulons eſtre differé, & dont nous avons reſervé la connoiſſance en noſtre Conſeil, & icelle interdite à toutes autres Cours & Iuges: CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. *Et afin que ce ſoit choſe ferme & ſtable à toûjours, Nous avons à ceſdites Preſentes fait appoſer noſtre Seel; ſauf en autre choſe noſtre droit, & l'autruy en toutes. Donné à Saint Germain en Laye au mois de Mars* 1638. *& de noſtre Regne le vingt-ſept. Signé,* LOUIS. *Et ſur le repli: Par le Roy,* DE LOMENIE. *Viſa. Leuë & publiée, le Seau tenant, de l'Ordonnance de Monſeigneur* SEGUIER, *Chevalier, Chancelier de France; moy Conſeiller du Roy en ſes Conſeils, & Grand Audiencier de France, preſent, & regiſtrées és Regiſtre de l'Audience de France. A Paris, le* 19. *jour de Mars* 1638. *Signé,* DE COMBES. *Et ſeellées du grand Seau aux Armes du Roy, en cire verte, avec lacs de ſoye rouge & verte.*

Hic notandum eſt, collationem quæ inter hodiernam Pariſienſium e Sorbonæ Collegio Doctorum Societatem, & ſtabiliendam deinceps Pariſienſium e Navarræ Collegio Doctorum Societatem, a Rege optimo facta eſt, ſpectare tantum Societatem, non mutationem rerum, quas Fundatrix Regina tam ſancte inſtituit, & Reges identidem tam caſte atque integre conſervarunt. Intacta, vt decuit, relicta eſt Reginæ fundatio, & nova conſtabilita eſt Societas, in quam Doctores novi ſe recipient, qui ſuſcepta ſuo tempore magiſterii laurea, occupatum in vetere Theologorum Sodalitio locum debent aliis cedere ex lege fundationis, cui & alias præſcribi non poteſt. Non enim præſcribitur ſine bona fide, quæ hoc in negotio intervenire non poteſt.

Lettres Patentes de la Commiſſion.

Du 22. Mars 1638.

LOUIS PAR LA GRACE DE DIEU, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE, *A nos amez & feaux Conſeillers, les ſieurs Eveſque de Chartres, Conſeiller en nos Conſeils, de Beaubourg, Conſeiller en noſdits Conſeils, & Preſident en*

TTTttt iij

noſtre Grand Conſeil, & de Montmagny, Conſeiller en noſtredit Grand Conſeil, SALUT. *Par nos Lettres Patentes, en forme de Chartres, du preſent mois de Mars, publiées, le Seau tenant, & regiſtrées és Regiſtres de l'Audience de France, le 19. du meſme mois, cy-attachées ſous le contre-ſeel de noſtre Chancellerie, Nous avons, pour les cauſes y contenuës, annexé, uni, & incorporé perpetuellement & inſeparablement les Colleges de Boncour & Tournay, avec leurs revenus, dépendances & appartenances à noſtre College de Navarre de Paris, pour y eſtre établi une Communauté de Docteurs en Theologie, à l'imitation de celle de la Maiſon de Sorbonne; à condition que les Principaux & les Bourſiers qui ſont à preſent éſdits Colleges de Boncour & Tournay, ſeront logez gratuitement és lieux qui ſeront aviſez, & payez de leur penſion & bourſes, & autres charges & conditions portées par leſdites Lettres, que nous entendons & voulons eſtre promptement executées.* A CES CAUSES, *bien informez de vos qualitez & ſuffiſance, Nous vous avons commis & deputez, commettons & deputons par ces preſentes, pour proceder à l'execution deſdites Lettres, nonobſtant tous empeſchemens, oppoſitions ou appellations quelconques, pour leſquelles ne voulons eſtre differé: & dont ſi aucunes intervenoient, Nous avons comme devant, reſervé la connoiſſance en noſtre Conſeil, & icelle interdite à tous autres Iuges. De ce faire vous donnons pouvoir, autorité & commiſſion ſpeciale, par ceſdites preſentes:* CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. *Donné à Saint Germain en Laye le 22. jour de Mars, l'an de grace 1638. & de noſtre Regne le vingt-huit. Signé,* LOUIS. *Et plus bas: Par le Roy,* DE LOMENIE. *Et ſeellées du grand Seau de cire jaune.*

Priſe de poſſeſſion.

Du 23. Mars 1638.

L'AN *mil ſix cens trente-huit le 23. jour de Mars, Nous Eleonor d'Eſtampes, Eveſque de Chartres, Conſeiller du Roy en ſes Conſeils d'Etat & Finances; Iacques Hector de Marle, ſieur de Beaubourg, Conſeiller éſdits Conſeils, & Preſident en ſon Grand Conſeil; Louis Huault, ſieur de Montmagny, auſſi*

Conſeiller éſdits Conſeils, & en ſondit Grand Conſeil, Commiſſaires deputez par ſa Majeſté en cette partie, en vertu des Lettres Patentes du preſent mois de Mars, ſignées, LOUIS, & ſur le rempli, DE LOMENIE, *& ſcellées ſur lacs de ſoye & cire verte, publiées au Seau le 19. dudit mois & an; & Commiſſion enſuite à Nous adreſſée du 22. dudit mois: Nous ſerions preſentez & comparus au College de Boncour, où eſtant, ſerions montez au lieu & chambre où loge Maiſtre Philippes Galland, Principal dudit College, pour luy faire entendre le ſujet de noſtredite Commiſſion. Et aprés avoir long-temps heurté à ſa porte, ſe ſeroit preſenté une femme, à laquelle aurions demandé où eſtoit ledit Galland, qui nous auroit fait réponſe qu'elle n'eſtoit pas ſa ſervante, & que ſa ſervante eſtoit à la Ville, & ſortie dés le matin, laquelle l'auroit envoyée querir pour garder la maiſon en ſon abſence, & croyoit qu'il eſtoit allé au Palais. Sur quoy pour l'execution de noſtredite Commiſſion aurions envoyé querir Maître Nicolas Cornet, Grand Maiſtre du College de Navarre, Docteur en Theologie de la Faculté de Paris, lequel ſuivant noſtre mandement ſeroit venu, aſſiſté de Maiſtre Iean Yon, Sebaſtien de Saint Martin, Iacques Helies, Iean Prailly, Michel Tallendier, Iean Labbé, Pierre Guiſchard, André le Cochou, Iacques Pigis, Nicolas Davolé, Edoüard Thirel, tous Docteurs & Bacheliers en Theologie de la Communauté de Navarre: comme auſſi pour l'abſence dudit Galland, aurions mandé Maiſtre Valerion Garde, Preſtre, Licencié en Droit Canon, demeurant audit College; Raimond de Roux, & Richard de Nugent, Regens en Logique & Phyſique dudit College; enſemble le Portier: auſquels aurions fait entendre ce qui eſtoit de la volonté du Roy, par la lecture qu'avons faite deſdites Lettres & de noſtredite Commiſſion, dont leur avons laiſſé copie. Et à l'inſtant aurions, en preſence deſdits Garde, de Roux & de Nugent, & dudit Portier, mis ledit Cornet en poſſeſſion réelle & actuelle dudit College, par l'entrée libre d'iceluy, tradition des clefs de la grande porte dudit College, entrée de la Chapelle & ſon de la cloche d'icelle, entrée & ſortie du logis dudit Galland: Et enjoint à tous ceux qu'avons trouvez dans ledit College, d'obeir audit Cornet, & le reconnoiſtre comme leur Chef & Superieur; & audit Cornet de ſatisfaire entierement au contenu deſdites Lettres: & ordonné que déſenſes*

Digitized by Google

ſeront faites aux locataires de payer à autres qu'audit Cornet, & luy laiſſer ledit logis libre au jour de Saint Iean prochain; & déſenſes audit Galland, au domicille duquel nous avons pareillement laiſſé copie deſdites Lettres, parlant aux ſuſnommez, de troubler ledit Cornet en ladite poſſeſſion. Signé, Cornet, de Roux, Nugent, & de la Garde. Et de là nous Commiſſaires ſuſdits, nous ſerions tranſportez au College de Tournay, où aurions conduit ledit Cornet, aſſiſté comme deſſus, où eſtant, aurions demandé Maiſtre Iean Alexandre; & auroit eſté répondu par Perrette Froncier ſa ſervante, que ledit Alexandre eſtoit abſent. Sur quoy Nous Commiſſaires ſuſdits, pour l'execution deſdites Lettres, aurions mis ledit Cornet en poſſeſſion dudit College, en luy livrant les clefs de la grande Porte d'iceluy, entrant dans la Chapelle & logis du Principal, avec les injonctions cy-deſſus, tant audit Cornet, audit Alexandre, que autres demeurans audit College, en preſence de Michel Gaultier, Iardinier dudit College, & Henry Desbos, Menuiſier, demeurant en iceluy College. Ainſi ſigné en la minute, D'ESTAMPES, *Eveſque de Chartres, Hector de Marle, Huault de Montmagny, Nicolas Cornet, Henry Vauden, Iean Yon, Sebaſtien de Saint Martin, Iacques Helies, Iean Prailly, Edoüard Tirel, Iean Labbé, Michel Tallendier, Pierre Guiſchard, André le Cochois, Iacques Pigis, Nicolas Davolé.*

Brevet du Roy pour la cloſture de la ruë Clopin, adreſſée aux Treſoriers de France.

Du 8. May 1638.

Le Roy ne voulant rien omettre de ce qu'il pourra apporter de la commodité & facilité au deſſein & entrepriſe de l'union des Colleges de Boncour & Tournay à celuy de Navarre, qu'il a ordonné par ſes Lettres Patentes du mois de Mars dernier, eſtre faite en vn ſeul corps de College, & tout d'vn tenant, ſans qu'il y ait rien qui en ſepare les edifices, & qui puiſſe empeſcher la communication des vns & des autres: Et eſtant ſa Majeſté avertie qu'il ſe trouve vne petite ruë entre leſdits Colleges de Navarre & celuy de Boncour, qui les ſepare, appellée la ruë Clopin,

Digitized by Google

pin, contenant environ ſoixante-quatre toiſes de longueur ſur huit pieds de largeur à vn bout, & ſeize à l'autre, qui ſont douze pieds de large, le fort rapporté au foible, laquelle elle deſire eſtre enfermée dans leſdits Colleges, attendu que le public n'en reçoit que fort peu, ou point de commodité, & que toutes les maiſons qui ont leur ouverture dans icelle, ſont des appartenances deſdits Colleges vnis. Sadite Majeſté en ſuite & en conſequence de ce qui a déja eſté fait pour ladite vnion, en vertu deſdites Lettres Patentes, de la Commiſſion expediée au ſieur Eveſque de Chartres, & aux ſieurs de Beaubourg, & de Montmagny, & du jugement par eux ſur ce rendu: A ordonné & ordonne aux Preſident & Treſoriers de France au Bureau des Finances étabbli à Paris, de commettre & deputer quelques-vns d'entre eux, pour ſe tranſporter au plûtoſt ſur leſdits lieux, voir & viſiter ladite ruë, informer de la commodité ou incommodité de la cloſture d'icelle, & de tout ce qui en dépend; & de tout dreſſer procés verbal, avec leur avis qu'ils mettront és mains de Monſieur le Chancelier, afin d'en eſtre aprés par icelle ſa Majeſté ordonné ce que de raiſon. Fait à Chantilly le 8. jour de May 1638. Signé, LOUIS. Et au bas, DE LOMENIE.

Extrait des Regiſtres du Conſeil Privé du Roy.

Du 20. Aouſt 1638.

SUR *ce qui a eſté repreſenté au Roy en ſon Conſeil, qu'en execution de ſes Lettres Patentes, par leſquelles le College de Boncour eſt vni au College de Navarre, du mois de Mars dernier, publiées au Seau le 19. deſdits mois & an, les ſieurs Eveſque de Chartres, Conſeiller en ſes Conſeils d'Etat & Finances, de Beaubourg, Conſeiller en ſeſdits Conſeils, Preſident en ſon Grand Conſeil, & de Montmagny, Conſeiller en ſondit Grand Conſeil, en vertu de la Commiſſion à eux adreſſante, du 22. deſdits mois & an, auroient mis en poſſeſſion dudit College Maiſtre Nicolas Cornet, Grand Maiſtre du College de Navarre, avec injonction de ſatisfaire aux clauſes & conditions portées par leſdites Lettres; & défenſes à Maiſtre Philippes Galland, cy-devant Principal dudit College, de le troubler. Et dautant que par leſdites Lettres*

VVVuuu

ſa Majeſté ordonne ledit Galland avoir logement & penſion, ſa vie durant, à prendre ſur les revenus d'iceluy College, à quoy n'eſtant point encore pourveu, il s'ingere, au prejudice deſdites Lettres, & contre les déſenſes à luy faites par leſdits ſieurs Commiſſaires, de vouloir recevoir les loyers des maiſons dépendantes dudit College de Boncour, à quoy eſtoit neceſſaire de pourvoir. Veu par le Roy leſdites Lettres, procés verbal deſdits ſieurs Commiſſaires, contenant la miſe en poſſeſſion dudit Cornet, Grand Maiſtre dudit College de Navarre, dudit College de Boncour. Autre procés verbal deſdits ſieurs Commiſſaires, contenant l'affirmation & repreſentation des quittances par les locataires des maiſons & chambres dépendantes dudit College de Boncour. Copie de fondation d'iceluy du 12. Septembre 1653. Acte de demiſſion par ledit Galland de ladite Principauté de Boncour, entre les mains de Monſieur le Cardinal Duc de Richelieu, pour en diſpoſer ainſi que ledit ſieur Cardinal Duc aviſera bon eſtre, du cinquiéme Avril dernier. Et tout conſideré, Le Roy en son Conseil, *a ordonné & ordonne, par maniere de proviſion, & juſques à ce qu'autrement en ait eſté ordonné, que ledit Galland joüira du logement qu'il occupe à preſent, & outre ſera payé de la ſomme de ſept cens livres de penſion par chacun an, ſa vie durant, par ledit Grand Maiſtre de Navarre, de quartier en quartier, & par avance, franche & quitte de toutes charges. A fait & fait inhibitions & déſenſes audit Galland, de plus à l'avenir prendre la qualité de Principal dudit College de Boncour, ni de pourſuivre les locataires & redevables d'iceluy. Ordonne que tous les locataires des maiſons, chambres, & places dudit College payeront ce qui ſe trouvera par eux dû audit Cornet, depuis ſa priſe de poſſeſſion; à quoy faire, ils y ſeront contraints par toutes voyes deües & raiſonnables: quoy faiſant, ils en demeureront bien & valablement quittes & déchargez; & déſenſes à eux de payer à autre, à peine de payer deux fois. Et auparavant faire droit ſur les reparations & meliorations pretendues faites par ledit Galland, a ordonné & ordonne qu'il en baillera état dans quinzaine, pardevant les Commiſſaires cy-devant deputez par ſa Majeſté, pour la reünion dudit College, avec les pieces juſtificatives d'icelles, pardevant leſquels, dans ledit temps, repreſentera les comptes & employ du revenu dudit*

Digitized by Google

College des années precedentes, & remettra tous & vn chacun les papiers qu'il a concernant le revenu d'iceluy, & ſe purgera par ſerment, que par dol & fraude il n'a delaiſſé d'en avoir: pour le tout fait & rapporté, y eſtre fait droit ainſi que de raiſon. Fait au Conſeil Privé du Roy, tenu à Paris le 20. jour d'Aouſt 1638. Signé, CARRE', avec paraphe.

Extrait des Regiſtres du Conſeil Privé du Roy.

Du 20. Aouſt 1638.

SUR ce qui a eſté repreſenté au Roy en ſon Conſeil, qu'en execution de ſes Lettres Patentes, par leſquelles le College de Tournay eſt vni au College de Navarre, du mois de Mars dernier, publiées au Seau le 19. Mars deſdits mois & an, les ſieurs Eveſque de Chartres, Conſeiller en ſes Conſeils d'Etat & Finances, de Beaubourg, Conſeiller en ſeſdits Conſeils, & Preſident en ſon Grand Conſeil, & de Montmagny, Conſeiller en ſondit Grand Conſeil, en vertu de la Commiſſion à eux adreſſante du 22. deſdits mois & an, auroient mis en poſſeſſion dudit College Maiſtre Nicolas Cornet, Grand Maiſtre du College de Navarre, avec injonction de ſatisfaire aux clauſes & conditions portées par leſdites Lettres, & déſenſes à Maiſtre Iean Alexandre, cy-devant Principal dudit College, de le troubler. Et dautant que par leſdites Lettres ſa Majeſté ordonne ledit Alexandre avoir logement & penſion, ſa vie durant, à prendre ſur les revenus d'iceluy College: à quoi n'eſtant point encore pourveu, il s'ingere au prejudice deſdites Lettres, & contre les déſenſes à luy faites par leſdits ſieurs Commiſſaires, de vouloir recevoir les loyers des maiſons dépendantes dudit College de Tournay, à quoi eſtoit neceſſaire de pourvoir. VEU par le Roy leſdites Lettres, procés verbal deſdits ſieurs Commiſſaires, contenant la miſe en poſſeſſion dudit Cornet, Grand Maiſtre dudit College de Navarre, dudit College de Tournay. Autre procés verbal deſdits ſieurs Commiſſaires, contenant l'affirmation & repreſentation des quittances par les locataires des maiſons & chambres dépendantes dudit College de Tournay. Acte de ſignification fait à la requeſte dudit Alexandre, par lequel il déclare audit Grand Maiſtre de Navarre, qu'il s'oppoſe à la poſ-

Digitized by Google

ſeſſion par luy priſe dudit College de Tournay, juſques à ce qu'il ait eſté rembourſé des reparations & meliorations par luy faites aux maiſons & baſtimens dudit Tournay; & outre qu'il luy ait eſté pourveu de logement, & que la penſion à luy reſervée par leſdites Lettres, luy ait eſté reglée & aſſignée du 24. Mars dernier. Extrait d'une Sentence renduë entre l'Eveſque de Tournay & l'Archidiacre & Chanoines du meſme lieu, du Dimanche avant la Nativité de la Vierge, de l'an 1295. Tout conſideré, LE ROY EN SON CONSEIL, *a ordonné & ordonne, par maniere de proviſion, & juſques à ce qu'autrement en ait eſté ordonné, que ledit Alexandre joüira du logement qu'il occupe à preſent; & outre, ſera payé de la ſomme de trois cens livres de penſion par chacun an, ſa vie durant, par ledit Grand Maiſtre du College de Navarre, de quartier en quartier, & par avance, franche & quitte de toutes charges. A fait & fait inhibitions & déſenſes audit Alexandre de plus à l'avenir prendre la qualité de Principal dudit College de Tournay, ni de pourſuivre les locataires & redevables d'iceluy. Ordonne que tous leſdits locataires des maiſons, chambres & places dudit College, payeront ce qui ſe trouvera par eux dû, audit Cornet, depuis ſa priſe de poſſeſſion, à quoi faire ils y ſeront contraints par toutes voyes deuës & raiſonnables: quoi faiſant, ils en demeureront bien & valablement déchargez, & déſenſes à eux de payer à autres, à peine de payer deux fois. Et auparavant faire droit ſur les reparations & meliorations pretenduës faites par ledit Alexandre, a ordonné & ordonne, qu'il en baillera état dans quinzaine pardevant les Commiſſaires cy-devant deputez par ſa Majeſté pour la reünion dudit College, avec les pieces juſtificatives d'icelles, pardevant leſquels, dans ledit temps, repreſentera les comptes & employ du revenu dudit College, des années precedentes, & remettra tous & un chacun les papiers qu'il a concernant le revenu d'iceluy, & ſe purgera par ſerment, que par dol & fraude il n'a delaiſſé d'en avoir: pour le tout fait & rapporté, y eſtre fait droit, ainſi que de raiſon. Fait au Conſeil Privé du Roy, tenu à Paris le 20. jour d'Aouſt 1638. Signé,* CARRE', *avec paraphe.*

Avis des Treſoriers de France pour la cloſture des ruës Clopin & Bon Puits.

Du 7. Septembre 1638.

LES *Preſident, Treſoriers de France Generaux des Finances, & Grands Voyers en la Generalité de Paris. Sur la requeſte à nous preſentée par les Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux & Bourſiers du College de Champagne, dit de Navarre, expoſitive, que le Roy par ſes Lettres Patentes du mois de Mars dernier, auroit ordonné, & permis la reünion eſtre faite en vn ſeul corps de College, des Colleges de Boncour & Tournay à celuy de Navarre. Et dautant qu'il ſe trouve vne petite ruë entre leſdits Colleges de Navarre & Boncour qui les ſepare, appellée la ruë Clopin, contenant environ ſoixante quatre toiſes de longueur, ſur deux toiſes de largeur, où le public ne paſſe, & dont il ne reçoit que fort peu ou point de commodité, pour n'y avoir aucunes maiſons qui y ayent ouverture, ſinon celles qui dépendent deſdits Colleges: ſa Majeſté par ſon Ordonnance du 8. May dernier auroit ordonné, qu'en preſence de l'vn de Nous, les lieux ſeroient veus & viſitez, & informé de la commodité ou incommodité qu'apporteroit la cloſture de ladite ruë; pour ce fait, luy eſtre donné tel avis que de raiſon. Requeroient qu'il nous pluſt commettre l'vn de nous aux fins de ladite Ordonnance, comme plus au long le contient ladite requeſte. Noſtre Ordonnance au bas d'icelle, du cinquiéme Iuillet enſuivant, par laquelle les ſieurs Santeuil & Hardy, deux de nous, auroient eſté commis, pour, aſſiſtez du Procureur du Roy en ce Bureau, leſdits lieux veus & viſitez par le Maiſtre des œuvres en Maſſonnerie des Baſtimens de ſa Majeſté, les proches voiſins preſens, ou deuëment appellez, dont ſeroit dreſſé procés verbal, rapport, plan & figure, pour iceux veus, ordonner ce qu'il appartiendroit. Trois Ordonnances deſdits ſieurs Commiſſaires, pour faire appeller tant Michel Villedot, Maiſtre des œuvres de Maſſonnerie, que les proprietaires & locataires de ladite ruë Clopin, & autres voiſins d'icelle, pour eſtre preſens à ladite viſitation. Le procés verbal deſdits ſieurs Commiſſaires du 17. dudit mois de Iuillet, an preſent, & autres*

jours ſuivans, contenant la viſitation par eux faite de ladite rue Clopin. Enſemble les oppoſitions formées, tant par les Doyen, Chanoines & Chapitre de Noſtre Dame de Paris, eux diſans Seigneurs hauts Iuſticiers, & cenſiers des ruës d'Arras, Traverſine, & autres, meſme de ladite rue Clopin; les Abbé, Religieux & Convent de l'Abbaye Sainte Geneviève au Mont de Paris, auſſi pretendans la haute Iuſtice & Voirie éſdites ruës, & encore comme proprietaires d'une maiſon ſiſe ruë Bordelle, au coin de ladite rue Clopin; Maiſtre Iean Alexandre, Principal du College de Tournay; que par la pluſpart des proprietaires & locataires des maiſons d'icelle ruë Clopin & autres y adjacentes. Cauſes & moyens deſdits oppoſans, communiquées de noſtre Ordonnance auſdits Grand Maiſtre, Proviſeur & Bourſiers de Navarre, avec leurs réponſes à icelles, contenant leurs offres d'acheter la maiſon des nommez Villery & du Freſne, ſiſe en ladite ruë Clopin, où pend pour Enſeigne l'Image Saint Iean; les autres ſiſes en ladite ruë, dépendantes deſdits Colleges de Navarre & Boncour; enſemble de dédommager Martine Guerin uſufruitiere, ſa vie durant, d'une maiſon appartenante audit College de Boncour, ſiſe au bout de ladite ruë Clopin, en luy donnant l'uſufruit d'une autre maiſon dépendante dudit College, ſiſe ruë Bordelle, plus commode & plus proche de l'Egliſe Saint Eſtienne ſa Parroiſſe, comme auſſi de dédommager leſdits Abbé & Religieux de Sainte Geneviève, à cauſe de l'égouſt d'une de leurs maiſons, ſiſe en ladite ruë Bordelle, faiſant le coin de ladite ruë Clopin. Le rapport de viſitation & plan des lieux dreſſé par ledit Villedot, Maiſtre des œuvres de Maſſonnerie. Veu auſſi leſdites Lettres-Patentes du Roy, données à Saint Germain en Laye au mois de Mars 1638. ſignées, LOUIS, & ſur le repli, Par le Roy, DE LOMENIE, *& ſeellées. Par leſquelles ſa Majeſté a annexé, uni, & incorporé leſdits Colleges de Boncour & Tournay, leurs appartenances & dépendances, à celuy de Navarre. L'Ordonnance de ſadite Majeſté dudit jour 8. May enſuivant. Concluſions du Procureur du Roy, auquel le tout a eſté communiqué. Oui le Rapport deſdits ſieurs Commiſſaires, & tout conſideré,*

Noſtre avis eſt ſous le bon plaiſir du Roy, & Noſſeigneurs de ſon Conſeil: Que ſa Majeſté peut, s'il luy plaiſt, permettre auſdits Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux & Bourſiers du

Digitized by Google

College de Navarre, de fermer & clore ladite ruë Clopin en la longueur de ſoixante-quatre toiſes; comme auſſi de clore la ruë du Bon Puits, à l'extremité des maiſons dudit College du Grand & Petit Navarre, ainſi qu'il eſt déſigné par le plan dudit Maiſtre des œuvres de Maſſonnerie, afin d'vnir leſdits Colleges de Boncour & Tournay a celuy de Navarre, ſans que ladite cloſture puiſſe apporter beaucoup d'incommodité au public; à la charge de dédommager les Principaux & Bourſiers deſdits Colleges de Boncour & Tournay; enſemble d'indemniſer, ſuivant leurs offres, les Seigneurs hauts-Iuſticiers, & cenſiers, qui ont droit de Iuſtice & cenſive éſdites ruës Clopin & du Bon Puits, pour le droit d'amortiſſement; comme auſſi d'acheter de gré à gré deſdits Villery & du Freſne la maiſon à eux appartenante, ſiſe en ladite ruë Clopin, ſinon, au dire de gens à ce connoiſſans, dont les parties conviendront pardevant deux de Nous; & de bailler à ladite Guerin, au lieu de la maiſon dont elle joüit, ſa vie durant, ſiſe au bout de ladite ruë Clopin, dépendante dudit College de Boncour, vne autre maiſon plus commode, pour en joüir audit titre d'vſufruit, dont les parties conviendront pareillement: de conſerver auſdits Abbé & Religieux de Sainte Genevieve le dégagement de l'égouſt de la maiſon, auſſi à eux appartenante, ſiſe ruë Bordelle au coin de ladite rue Clopin; & outre que les proprietaires & locataires des maiſons ſiſes és ruës d'Arras, du Bon Puits, Traverſine & autres des environs, pourront aller à l'eau au puits du Petit Navarre, ſans empeſchement, ſi mieux n'aiment leſdits Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux & Bourſiers dudit College de Navarre, donner vn autre puits au public, au lieu qui ſera trouvé plus commode auſdites ruës, qui ſera fait & parfait à leurs frais & dépens, avant que pouvoir fermer leſdites ruës Clopin & du Bon Puits. Fait au Bureau des Finances à Paris le 7. jour de Septembre 1638. Signé, le Febvre, de Bugnons, Fornier, Ridel, Santeüil, le Roux, Chabu, Hardy. Et plus bas, Par meſdits ſieurs, DE FENIL.

Digitized by Google

Lettres Patentes portans permiſſion de clore les ruës Clopin & Bon Puits.

Du mois d'Avril 1639.

LOUIS PAR LA GRACE DE DIEU, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE, *A tous preſens & à venir,* SALUT. *Par nos Lettres Patentes en forme de Chartres du mois de Mars* 1638. *& pour les raiſons & conſiderations à plein mentionnées en icelle, Nous avons annexé, uni, & incorporé les Colleges de Boncour & Tournay, avec leurs revenus, appartenances & dépendances, à noſtre College de Navarre, fondé en noſtre ville de Paris, pour y eſtre établie une Communauté de Docteurs en Theologie, à l'imitation de celle de Sorbonne. Et comme pour la plus grande commodité de cette union & établiſſement, il a eſté jugé à propos d'enfermer & enclore dans leſdits Colleges une petite ruë qui les ſepare, appellée la ruë Clopin, contenant environ ſoixante-quatre toiſes de longueur, ſur huit pieds de largeur par un bout, & ſeiſe à l'autre: Nous aurions renvoyé l'affaire à nos amez & feaux Conſeillers les Preſident & Treſoriers Generaux de France à Paris, pour nous donner avis de la commodité ou incommodité de ladite cloſture: leſquels aprés avoir fait faire deſcente ſur les lieux par deux de leurs confreres, aſſiſtez de noſtre Procureur en leur Bureau, & du Maiſtre des œuvres de Maſſonnerie, & leur rapport oüi audit Bureau, auroient eſté d'avis, ſous noſtre bon plaiſir, que nous pouvions permettre au Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux & Bourſiers de noſtredit College de Navarre, de fermer & clore ladite ruë Clopin en la longueur de ſoixante-quatre toiſes; comme auſſi de clore la ruë du Bon Puits, à l'extremité des maiſons du Grand & Petit Navarre, ainſi que le tout eſt déſigné par le plan dudit Maiſtre des œuvres de Maſſonnerie, afin d'unir leſdits Colleges de Boncour & de Tournay à celuy de Navarre, ſans que ladite cloſture puiſſe apporter beaucoup d'incommodité au public, aux charges & conditions toutefois portées par ledit Avis.* A CES CAUSES, *deſirans favoriſer en tout ce qui ſe pourra, l'union des ſuſdits Colleges, comme choſe qui eſt pour tourner à la plus grande gloire*

gloire de Dieu & à l'utilité publique; & aprés avoir fait voir à noſtre Conſeil le ſuſdit Avis, & autres pieces cy-attachées avec iceluy, ſous le contreſeel de noſtre Chancellerie: de l'avis d'iceluy, & de noſtre propre mouvement, pleine puiſſance & autorité Royale, Nous avons conformément au ſuſdit Avis, permis, accordé & octroyé, permettons, accordons & octroyons par ces Preſentes ſignées de noſtre main, auſdits Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux, & Bourſiers de noſtredit College de Navarre, de faire fermer & clore ladite ruë Clopin en la longueur de ſoixante-quatre toiſes; comme auſſi de clore la ſuſdite ruë du Bon Puits à l'extrémité dudit College du Grand & Petit Navarre, ſelon & ainſi qu'il eſt deſigné par le plan dudit Maiſtre des œuvres de maſſonnerie, pour unir & joindre par ce moyen leſdits Colleges de Boncour & Tournay à celuy de Navarre. Et à cette fin, avons, entant que beſoin eſt, ou ſeroit, uni & annexé, comme nous uniſſons & annexons par ceſdites Preſentes, audit College de Navarre, ladite ruë Clopin, ſans qu'à l'avenir elle en puiſſe eſtre diſtraite ni ſeparée, pour quelque cauſe & occaſion que ce ſoit: à la charge d'indemniſer par leſdits Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux & Bourſiers dudit College de Navarre, ſelon leurs offres, les ſieurs hauts Iuſticiers & cenſiers qui ont droit de Iuſtice & cenſive éſdites ruës Clopin & du Bon Puits, pour le droit d'amortiſſement: comme auſſi d'acheter de gré à gré des nommez Villery & du Freſne, la maiſon à eux appartenante, ſiſe en ladite ruë Clopin, au dire de gens à ce connoiſſans, dont les parties conviendront pardevant leſdits Treſoriers de France, ou deux d'entre eux, & de bailler à la nommée Martine Guerin, au lieu de la maiſon, dont elle joüit, ſa vie durant, ſiſe au bout de ladite ruë Clopin, dépendante dudit College de Boncour, une autre maiſon plus commode, pour en joüir par elle audit titre d'uſufruit, dont leſdites parties conviendront, comme dit eſt cy-deſſus. En outre de conſerver aux Abbé & Religieux de ſainte Genevieve le dégagement de l'égouſt de la maiſon à eux appartenante, ſiſe ruë Bordelle, au coin de ladite ruë Clopin; que les proprietaires & locataires des maiſons ſiſes és ruës d'Arras, du Bon Puits, Traverſine, & autres des environs, pourront aller à l'eau du puits du Petit Navarre ſans empeſchement, ſi mieux n'aiment les Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux & Bourſiers dudit

College de Navarre, donner vn autre puits au public, au lieu qui ſera trouvé plus commode auſdites ruës, lequel ſera fait & parfait à leurs frais & dépens, avant que de pouvoir fermer leſdites rues Clopin & du Bon Puits, le tout ſelon & ainſi qu'il eſt porté par le ſuſdit Avis des Treſoriers de France. Si donnons en mandement à nos amez & feaux Conſeillers les Gens tenans noſtre Cour de Parlement, Preſident & Treſoriers Generaux de France, au Bureau de nos Finances, établi à Paris, & autres Iuſticiers & Officiers qu'il appartiendra, que ces Preſentes ils ayent à faire publier & enregiſtrer, & le contenu en icelles garder, obſerver & faire executer ſelon leur forme & teneur, ceſſant & faiſſant ceſſer tous troubles & empeſchemens au contraire : CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. *Et afin que ce ſoit choſe ferme & ſtable à toûjours, nous avons fait mettre noſtre Seel à ceſdites Preſentes; ſauf en autres choſes noſtre droit, & l'autruy en toutes. Donné à Saint Germain en Laye au mois d'Avril 1639. & de noſtre Regne le vingt-neuf, ſignées,* LOUIS, *& ſur le repli : Par le Roy,* DE LOMENIE. *Et ſeellées ſur lacs de ſoye du grand Seau de cire verte.*

Lettres Patentes adreſſées au Parlement pour la verification des deux autres.

Verifiées en Parlement le 14. Decembre 1639.

LOUIS PAR LA GRACE DE DIEU, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE, *A nos amez & feaux Conſeillers les Gens tenans noſtre Parlement,* SALUT. *Par nos Lettres Patentes en forme de Chartres du mois de Mars 1638. & pour les raiſons & grandes conſiderations à plein mentionnées en icelles, Nous aurions uni, annexé & incorporé les Colleges de Boncour & Tournay, avec leurs revenus, appartenances & dépendances, à noſtre College de Navarre, fondé en noſtre bonne ville de Paris, pour y eſtre établi une Communauté de Docteurs en Theologie, à l'imitation de celle de Sorbonne, comme plus au long eſt contenu auſdites Lettres, adreſſées à noſtre tres-cher & feal le ſieur* SEGUIER, *Chevalier, Chancelier de France, qui auroit icelle fait publier au Seau le 19. dudit mois de Mars. Et*

Digitized by Google

comme pour plus grande commodité de cette vnion & établiſſement, il avoit eſté jugé à propos d'enfermer & enclore dans leſdits Colleges vne petite ruë qui les ſepare, appellée la ruë Clopin, contenant environ ſoixante-quatre toiſes de longueur, ſur huit pieds de largeur par vn bout, & ſeiſe à l'autre : Nous, de l'Avis de nos amez & feaux Conſeillers les Treſoriers de France, par autres nos Lettres Patentes du mois d'Avril dernier aurions accordé, octroyé & permis au Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux & Bourſiers de noſtredit College de Navarre, de faire fermer & clore ladite ruë Clopin, laquelle, entant que beſoin eſt ou ſeroit, nous aurions vnie & annexée audit College de Navarre, ſans qu'à l'avenir elle en puiſſe eſtre ſeparée pour quelque cauſe & occaſion que ce ſoit, le tout aux clauſes & conditions contenuës éſdites Lettres dudit mois d'Avril, à vous adreſſantes, & à la verification & enregiſtrement deſquelles vous pourriez faire difficulté de proceder, n'ayant eu connoiſſance des precedentes, d'vnion deſdits Colleges de Boncour & Tournay audit College de Navarre, pour ne vous avoir eſté adreſſées, éſquelles Lettres les fondations deſdits Colleges de Boncour & Tournay ſont entierement entretenuës, le nombre des Bourſiers conſervé, avec augmentation de moitié de leurs bourſes & logement, & la nomination deſdites bourſes demeurant aux Patrons comme auparavant : & au lieu des deux Principaux qui ſont à preſent éſdits Colleges, dont la qualité demeure éteinte & ſupprimée, ſont fondées deux bourſes pour deux Ecoliers étudians en Theologie, auſquels auſſi, outre le logement, ſera baillé à chacun cent livres par an, à la nomination de ceux qui nommoient auſdites Principautez, pour avoir ladite fondation lieu aprés la mort deſdits Principaux, au regard deſquels nous avons taxé leurs penſions par chacun an, leur vie durant, payable de quartier en quartier, & par avance : ſçavoir à celuy de Boncour ſept cens livres, & à celuy de Tournay la ſomme de trois cens livres ; auſſi avec les logemens qui leur ſont aſſignez & baillez gratuitement, & ſans pouvoir prendre qualité de Principaux deſdits Colleges, comme le tout eſt plus amplement porté par noſdites Lettres du mois de Mars 1638. & Avril dernier, que nous voulons eſtre miſes à deuë & entiere execution. Si vous mandons & commettons, & neanmoins enjoignons tres-expreſſément par ces Preſentes, que noſdites

Lettres Patentes dudit mois de Mars 1638. attachées ſous le contreſeel des Preſentes, & celles dudit mois d'Avril 1639. à vous adreſſantes, vous ayez à faire publier au plûtoſt & enregiſtrer, & le contenu en icelles garder, obſerver & faire executer ſelon leur forme & teneur, ceſſant & faiſant ceſſer tous troubles & empeſchemens generalement quelconques au contraire, quoi-que leſdites Lettres du mois de Mars ne vous ayent eſté adreſſées, & leſquelles nous vous adreſſons par ces Preſentes: CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. *Donné à Peronne le 14. jour de Iuillet 1639. & de noſtre Regne le trente, Signé,* LOUIS; *& plus bas, Par le Roy,* DE LOMENIE. *Regiſtrées: Oüi le Procureur General du Roy, pour eſtre executées ſelon leur forme & teneur, aux charges contenuës en l'Arreſt de ce jour. A Paris, en Parlement le 14. Decembre 1639. Signé,* DU TILLET. *Leſdites Lettres ſeellées du grand Seau, aux Armes du Roy, en cire jaune.*

Arreſt de la Chambre des Vacations pour la penſion de Maiſtre Jean Alexandre.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 19. Octobre 1639.

ENTRE *François Bonnefoy, Bourgeois de Paris, creancier de Maiſtre Iean Alexandre, Principal du College de Tournay, fondé en l'Univerſité de Paris, demandeur en requeſte par luy preſentée à la Cour le 16. Septembre 1639. aux fins qu'il fuſt ordonné, que ſur l'appel de la Sentence du Prevoſt de Paris du 25. Iuin 1639. les parties auroient audience au premier jour; & cependant que le demandeur ſera payé par proviſion de la ſomme de quatre cens cinquante livres ſur la penſion deuë audit Alexandre, par le défendeur cy-aprés nommé, & en faiſant par ledit défendeur ledit payement, qu'il en demeurera bien & valablement quitte & déchargé envers ledit Alexandre, & ledit Alexandre vers ledit demandeur, d'une part: Et Maiſtre Nicolas Cornet, Grand Maiſtre du College de Navarre, défendeur, d'autre, ſans que les qualitez puiſſent prejudicier. Aprés que le*

Maiſtre, Avocat pour ledit demandeur, a eſté oüi ſur la requeſte, à ce que la penſion de trois cens livres ſoit payée, & Bechefert, Subſtitut du Procureur General du Roy, oüi, dit, que la deciſion de l'affaire dépend de la lecture de l'Arreſt du Conſeil, ſuivant lequel la penſion doit eſtre payée : la Chambre des Vacations ordonne, que les parties viendront plaider ſur ledit appel, au lendemain de Saint Martin. Cependant ayant égard à la requeſte, ordonne que la penſion de trois cens livres ſera payée de quartier en quartier par avance, laquelle ſera continuée à l'avenir : ce faiſant, le défendeur déchargé, & retiendra ledit défendeur ſes frais de ſaiſie & arreſts, leſquels la Chambre a liquidez à quatre livres pariſis. Fait en Vacations le 19. d'Octobre 1639. Signé, RADIGUES.

Arreſt de verification des Lettres Patentes.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 14. Decembre 1639.

VEU *par la Cour les Lettres Patentes données à Saint Germain en Laye au mois de Mars 1638. ſignées, LOUIS, & ſur le repli, Par le Roy,* DE LOMENIE, *& ſcellées ſur lacs de ſoye du grand Seau de cire verte, par leſquelles, & pour les cauſes y contenuës, ledit Seigneur annexe, unit & incorpore perpetuellement & inſeparablement les Colleges de Boncour & Tournay avec leurs revenus, appartenances & dépendances, au College de Navarre, pour y eſtre établi une Communauté de Docteurs de Theologie, à l'imitation de celle de Sorbonne : voulant que Maiſtre Iean Alexandre & Philippes Galland, Principaux des Colleges de Boncour & Tournay, & Bourſiers fondez en iceux, ſoient pendant leur vie logez gratuitement & payez ; ſçavoir, leſdits Bourſiers de double diſtribution de ce qui leur eſt ordonné par les fondations ; & leſdits Galland & Alexandre de quartier en quartier, des ſommes qui leur ſeront ordonnées, ſans qu'ils puiſſent prendre qualitez de Principaux deſdits Colleges, les titres en demeurant éteints & ſupprimez, & les penſions deſdits Galland & Alexandre reunies audit College de Navarre aprés leur mort, à la reſerve de la ſomme de deux cens livres, qui de-*

XXXxxx iij

meurera affectée à la nourriture & entretenement de deux Escoliers de Theologie, qui demeureront audit College; demeurant au ſurplus tous les Bourſiers à la nomination des Patrons, ainſi qu'ils eſtoient avant la reünion, & toutes les fondations entretenuës, ſuivant & ainſi qu'il eſt plus amplement porté par leſdites Lettres. Autres Lettres Patentes données à Saint Germain en Laye, au mois d'Avril 1639. ſignées, LOUIS, *& ſur le repli, Par le Roy,* DE LOMENIE, *& ſeellées ſur lacs de ſoye du grand Seau de cire verte, par leſquelles ledit Seigneur permet aux Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux & Bourſiers dudit College de Navarre, de faire fermer & clore la ruë Clopin, en la longueur de ſoixante-quatre toiſes: comme auſſi de clore la ruë du Bon Puits à l'extrémité des maiſons du College du Grand & Petit Navarre, ſelon & ainſi qu'il eſt deſigné par le plan du Maiſtre des œuvres de Maſſonnerie; & à cette fin unit & annexe audit College de Navarre ladite ruë Clopin, à la charge d'indemniſer par leſdits Grand Maiſtre, Proviſeur & Bourſiers, ſelon leurs offres, les ſieurs hauts Iuſticiers, qui ont droit de juſtice & cenſive éſdites ruë Clopin & du Bon Puits: enſemble les particuliers deſquels il ſera beſoin d'acheter les maiſons, qui pourront y avoir intereſt, le tout ſuivant l'Avis des Treſoriers de France, & ainſi qu'il eſt plus amplement porté par leſdites Lettres. Le procés verbal de deſcente faite ſur les lieux par leſdits Treſoriers de France, leur Rapport & Avis attachez ſous le contreſcel. Autres Lettres Patentes du 14. Iuillet dernier, par leſquelles eſt mandé à la Cour de proceder à l'enregiſtrement deſdites Lettres du mois de Mars 1638. & Avril 1639. Requeſte par leſd. Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux, Bourſiers & Chapelains dudit College de Navarre, à la Cour preſentée le 5. Aouſt audit an, afin de verification deſdites Lettres. Concluſions du Procureur General du Roy. Et tout conſideré, ladite Cour a ordonné & ordonne, que leſdites Lettres ſeront regiſtrées au Greffe d'icelle, pour eſtre executées ſelon leur forme & teneur. Et neanmoins ne pourront faire fermer & clore la ruë Clopin, qu'au prealable ils n'ayent rembourſé actuellement les oppoſans des dommages & intereſts par eux pretendus, pour leſquels les parties conteſteront pardevant Maiſtre Dreux Hennequin, Conſeiller du Roy en icelle, qu'elle a pour ce commis. Fait en Parlement le 14. Decembre 1639. Signé,* GUYET.

Digitized by Google

Autre Arreſt contre Alexandre oppoſant à la verification.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 14. Mars 1640.

VEU *par la Cour le defaut obtenu en icelle par les Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux & Bourſiers du College Royal de Champagne, dit Navarre, demandeurs en execution d'Arreſt de ladite Cour du 14. Decembre 1639. ſuivant la requeſte par eux preſentée le 22. deſdits mois & an contre Maiſtre Iean Alexandre, défendeur. La demande ſur le profit dudit defaut, ſignification d'iceluy au Procureur du défendeur, & ce que les demandeurs ont produit. Tout conſideré, dit a eſté, que ledit defaut a eſté bien & deuëment obtenu; & pour le profit d'iceluy, ladite Cour, ſans avoir égard à l'oppoſition dudit défendeur, de laquelle l'a debouté, ordonne qu'il ſera paſſé outre à l'execution des Lettres Patentes du Roy du 14. Iuillet 1639. & Arreſt du 14. Decembre dernier, & condamne ledit défendeur és dépens de l'inſtance dudit defaut, & de ce qui s'en eſt enſuivi. Prononcé le 12. May 1640. Signé,* GUYET.

Autre Arreſt contre Alexandre & autres oppoſans.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 7. Septembre 1640.

ENTRE *les Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux & Bourſiers du College Royal de Navarre, demandeurs en execution d'Arreſt du 14. jour de Decembre 1639. & à l'enterinement d'une requeſte du 22. dudit mois, d'une part: Et les Abbé, Religieux, Prieur & Convent de Sainte Genevieve du Mont en cette ville de Paris, tant en leur nom, que prenant fait & cauſe pour Maiſtre Pierre Cador, Avocat & Greffier de ladite Abbaye de Sainte Genevieve, leur locataire d'une maiſon ſiſe*

au coin de la ruë Clopin, ledit Cadot, Pierre Lucas, dit S. Denys, Exempt du Lieutenant Criminel de Robbe courte au Chaſtelet de Paris, Guillaume Ciſterne, Gardé des Plaiſirs du Roy, en la Garenne du Louvre, Mathurin Auglard, Sergent, Garde & Garennier du Bois de Vincenne, Antoine Aurias, Guillaume Eſtienne, Matthieu Gaudin, au nom & comme ſoy diſant avoir charge de Nicole Maguerre ſa mere, Guy le Coudois, à cauſe de Catherine Gaudin ſa femme, & Marie Gaudin, Robert Mallet, Bourgeois de Paris, Pierre Beaufour, Maiſtre Savetier, & Marie Guyard, veuve de feu Iean du Tertre, Marchand de vin, & auſſi Bourgeois de Paris, les Doyen, Chanoines, & Chapitre de l'Egliſe de Paris, Martine Guerin, veuve de feu Maurice Gouſſelin, vivant Marchand de vin, Bourgeois de Paris, Iacques Villery, & Iacques du Freſne, à cauſe de leurs femmes, Maiſtre Nicolas Laſſilé, Preſtre, Chanoine en l'Egliſe Saint Honoré de Paris, Maiſtre Eſtienne Cuiſſot, Huiſſier ordinaire du Roy en ſes Chambres des Comptes & Treſor à Paris, Claude Dupuis, veuve de défunt Charles Brochard, tant en ſon nom, que comme tutrice de ſes enfans, Maiſtre Iean Alexandre, Prêtre, Maiſtre és Arts en l'Univerſité de Paris, & Principal au College de Tournay, tous oppoſans: & encore les Religieux, Prieur & Convent de l'Abbaye Royale de Saint Victor lez-Paris; les Gouverneurs des Pauvres Enfermez de cette ville de Paris, & les Prevoſt des Marchands & Echevins de cette ville de Paris, intervenans, d'autre part. VEU *par la Cour ledit Arreſt du 14. jour de Decembre 1639. par lequel il eſt ordonné que les Lettres Patentes des mois de Mars 1638. d'Avril & Iuillet audit an, pour l'union des Colleges de Boncour & Tournay audit College de Navarre, & pour la permiſſion de faire fermer & clore dans iceux la ruë Clopin, en la longueur de ſoixante-quatre toiſes; comme auſſi de clore la ruë du Bon Puits à l'extrémité des maiſons du College du Grand & Petit Navarre; & à cette fin, unit & annexe ſa Majeſté audit College de Navarre ladite ruë Clopin, à la charge d'indemniſer par leſdits Grand Maiſtre, Proviſeur, Principaux & Bourſiers, ſelon leurs offres, les ſieurs hauts Iuſticiers, qui ont droit de Iuſtice & cenſive éſdites ruës, Clopin & du Bon Puits: enſemble les particuliers deſquels il ſeroit beſoin d'acheter les maiſons qui pourront y avoir intereſt,*

ſuivant

Digitized by Google

ſuivant l'avis des Treſoriers de France; & ſeront regiſtrées au Greffe de ladite Cour, pour eſtre executées ſelon leur forme & teneur. Et neanmoins que leſdits du College ne pourront faire fermer & clore ladite ruë Clopin, qu'au prealable ils n'ayent rembourſé actuellement les oppoſans des dommages & intereſts par eux pretendus, pour leſquels les parties conteſteront pardevant le Conſeiller en icelle pour ce commis. Ladite requeſte dudit jour 22. dudit mois, tendante à ce que leſdits oppoſans fuſſent aſſignez pardevant ledit Conſeiller, pour conteſter ſur leurſdits dommages & intereſts, ſuivant ledit Arreſt; ſinon à faute de ce faire par eux, qu'ils ſeront deboutez de leurs oppoſitions, avec dépens; & permis auſdits de Navarre de faire clore & fermer ladite ruë. Procés verbal du 29. dudit mois de Decembre & autres jours ſuivans, contenant les comparutions deſdites parties, & les dires & requiſitions d'aucuns d'icelles, & pour eſtre chacun dédommagé du prejudice qu'ils pourroient recevoir à cauſe de ladite cloſture & fermeture de ladite ruë Clopin, & de celle du Bon Puits; ſçavoir, leſdits de Sainte Geneviéve, Doyen & Chapitre de Paris, comme Seigneurs haut Iuſticiers des lieux; & encore iceux de Sainte Geneviéve, comme proprietaires de ladite maiſon, ſiſe au coin d'enhaut de ladite ruë Clopin, dans la ruë Bordelle, où demeure ledit Cadot leur Greffier: leſdits Martine Guerin, Iacques Villery & Charles du Freſnay, à cauſe de leurs femmes, pour le prix & valeur d'une maiſon à eux appartenante, ſiſe dans ladite ruë Clopin, enclavée dans ledit College de Boncour; & encore ladite Guerin pour la jouïſſance & vſufruit, ſa vie durant, d'vne autre maiſon, dont la proprieté appartient audit College de Boncour: & leſdits Laffilé, Cuiſſot, Dupuis, Pierre Lucas, Maturin Auglard, & les autres oppoſans, comme proprietaires des maiſons ſiſes dans les ruë d'Arras, ruë du Bon Puits, ruë Traverſine, & autres ruës circonvoiſines & adjacentes, pour le prejudice que tous en general, & chacun d'eux en particulier en peuvent recevoir. Repliques deſdits de Navarre, & conteſtations deſdites parties; ſur quoy le Conſeiller auroit ordonné que ledit Arreſt de verification, ſondit procés verbal, & ce que bon ſembleroit auſdites parties, ſeroit mis pardevant luy, pour en eſtre fait rapport à la Cour, & par elle eſtre ordonné ce que de raiſon. Les écritures & productions deſdits de Navarre, Sainte Geneviéve, & Cadot; Doyen

Digitized by Google

& Chapitre de l'Egliſe de Paris; Martine Guerin, Villery, & du Freſnay; Cuiſſot, Iean Alexandre, Robert Mallet, Pierre Lucas, Maturin Auglard, & tous les autres oppoſans, à l'exception dudit Laffilé, de ladite Dupuis, qui ont eſté forclos. Requeſte de ladite Guerin, & deſdits Villery, & du Freſnay, du quatriéme jour de Iuillet dernier, par laquelle ils déclarent, pour ſe liberer de procés, qu'ils ſont preſts & acceptent de vendre & delaiſſer ladite maiſon & lieux enclavez dans ledit College de Boncour, pour la ſomme de huit mille cinq cens livres, qu'elle a eſté eſtimée par le procés verbal de deſcente des Treſoriers de France, & du rapport du Maiſtre des œuvres de Maſſonnerie, daté du 17. Iuillet 1638. ſans prejudice de leurs dommages & intereſts, pour leſquels ils ſont preſts de convenir d'Experts, offrans en leur payant ladite ſomme, & les avertiſſant trois mois auparavant qu'ils voudront faire travailler à ladite cloſture, de laiſſer icelle maiſon libre & vague; & ſans prejudice auſſi à ladite veuve pour l'uſufruit de la maiſon, dont elle joüit à preſent, de ſes dommages & intereſts: ſur quoy auroit eſté donné acte aux ſupplians, & ordonné ladite requeſte eſtre communiquée & miſe au ſac. Les requeſte d'intervention & concluſions deſdits de Saint Victor & Gouverneurs des Pauvres Enfermez, tendant à ce qu'il fuſt ordonné, que les paſſages de l'eau de la Fontaine de Rongis par leſdites ruë Bordelle, ruë Clopin & ruë d'Arras, où en ſont apoſez les canaux & tuyaux, par où journellement affluënt leſdites eaux en leurs maiſons, leur ſeront maintenus & conſervez en leur entier, pour, ſi beſoin eſt, y voir & travailler, ſelon & ainſi qu'il eſt ordinaire & accouſtumé és occaſions, avec dépens, dommages & intereſts. Réponſes & défenſes deſdits de Navarre. Appointement en droit, & joint au principal. Ecritures & productions des parties. La requeſte & moyens deſdits Prevoſt des Marchands & Eſchevins, tendante à ce que leſdits de Navarre ſoient condamnez, en s'accommodant deſdites ruë Clopin & ruë du Bon Puits, de ſatisfaire leſdits Religieux de Saint Victor, & autres qu'il appartiendra, de leurſdites demandes & concluſions. Réponſes & appointement en droit, & joint auſſi audit principal, portant acte auſdites parties, de ce que pour écritures & productions ils ont reſpectivement employé ce qui auroit eſté déja écrit & produit en ladite inſtance principale, avec ladite requeſte d'in-

tervention. Concluſions du Procureur General. Et tout conſideré, dit a eſté: La Cour, ſans avoir égard aux oppoſitions deſdits Lucas, Ciſterne, Anglard, Aurias, Guillaume Eſtienne, Matthieu Gaudin, éſdits noms, Guy le Coudou & Catherine Gaudin ſa femme, Marie Gaudin, Robert Mallet, Pierre du Gué, Pierre Beaufour, Marie Guyart, Nicolas Laſſilé, Eſtienne Cuiſſot, Claude du Puis veuve, & Iean Alexandre Preſtre; & à l'intervention deſdits Prevoſt des Marchands & Echevins de cette ville de Paris: a ordonné & ordonne, que ledit Arreſt du 14. jour de Decembre 1639. ſera executé; & en ce faiſant, ladite rue Clopin fermée en la longueur de ſoixante-quatre toiſes, & celle du Bon Puits, à l'extremité des maiſons dudit College du Grand & Petit Navarre, ainſi qu'il eſt déſigné par le plan de Villedot, Maiſtre des œuvres de Maſſonnerie, en date du 17. Iuillet 1638. pour demeurer leſdites ruës unies à perpetuité audit College de Navarre, auquel ſont annexez leſdits Colleges de Boncour & Tournay: aprés toutefois que leſdits de Navarre auront payé comptant à ladite Martine Guerin veuve, & auſdits Villery & du Freſnay ſes gendres, la ſomme de huit mille cinq cens livres, pour le prix de leurdite maiſon, ſiſe au dedans de ladite ruë Clopin, en conſequence de leur conſentement porté par ladite requeſte dudit jour 14. Iuillet dernier; & aprés auſſi qu'ils auront payé le droit d'amortiſſement d'icelle aux Seigneurs, en la Cenſive deſquels elle eſt aſſiſe, & ſans qu'ils puiſſent déloger leſdits Villery & du Freſnay, qu'un quartier aprés celuy dans lequel ils auront fait le payement de ladite ſomme, pour lequel quartier iceux Villery & Freſnay ne ſeront tenus d'aucuns loyers. Ordonne ladite Cour, que leſdits du College de Navarre donneront à ladite Martine Guerin une maiſon de pareille grandeur & valeur, que celle qu'elle occupe à preſent, proche & au dedans de la Paroiſſe de Saint Eſtienne, pour en joüir par elle par maniere d'uſufruit, & ſa vie durant, comme celle dont elle joüit à preſent, & où elle eſt demeurante, dépendante dudit College de Boncour. Comme pareillement, qu'ils feront faire à leurs frais & dépens, un puits de grandeur competente, & au lieu qui ſera trouvé le plus commode, pour leſdites ruës d'Arras, Traverſine & autres, pour le ſervice du public; & auſſi qu'à leurs frais & dépens ils feront changer & lever les tuyaux, paſſant de preſent dans ladite ruë

Clopin, ſeruans à la conduite des eaux deſdits de Saint Victor & Pauvres Enfermez, & les feront à leurſdits frais & dépens refaire & reédifier, poſer & paſſer par la ruë qui deſcend devant la principale porte dudit College de Navarre, & de là par le commencement de ladite ruë Traverſine, juſques le long de la ruë de Saint Nicolas du Chardonnet, pour du long de la ruë Saint Victor, aller gagner & joindre les tuyaux par où leſdites eaux ſe conduiſent à preſent par la porte Saint Victor; & ſans qu'ils puiſſent en aucune façon faire fermer & clore leſdites ruës, qu'ils n'ayent ſatisfait à tout ce qui eſt cy-deſſus: Ordonne auſſi qu'ils laiſſeront à perpetuité auſdits Religieux, Abbé & Convent de Sainte Genevieve, & audit Cadot leur Greffier, les veues de la maiſon où demeure ledit Cadot, ainſi qu'elles ſont à preſent; comme pareillement les égouſts d'icelle maiſon. Et avant faire droit ſur les pretenſions deſdits de Sainte Genevieve & du Chapitre de Paris, pour raiſon des dommages & intereſts qu'ils pretendent, à cauſe de leur Iuſtice, au moyen de ladite cloſture: ordonne que les parties conteſteront plus amplement pardevant ledit Conſeiller à ce commis, pour, ce fait & rapporté, ordonner ce que de raiſon, & le tout ſans dépens. Prononcé le 7. Septembre 1640. Signé, GUYET.

Arreſt contre Maiſtre Antoine Potier, ſoy diſant Principal du College de Boncour.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 10. Janvier 1641.

ENTRE *Maiſtre Nicolas Cornet, Docteur en Theologie, Grand Maiſtre du College Royal de Champagne, dit Navarre, demandeur en requeſte par luy preſentée à la Cour le 26. Novembre 1640. tendante à ce qu'il pluſt le recevoir oppoſant à la priſe de poſſeſſion que le défendeur a priſe depuis peu de jours du College de Boncour, reuni par Lettres Patentes de ſa Majeſté à celuy dit de Navarre; la ſeconde du 28. dudit mois, à ce que ledit Grand Maiſtre ſoit receu à prendre le fait & cauſe pour*

Nicolas Deſchamps, Nicolas de la Vigne, Adrien Chardin, & tous les autres locataires, debiteurs dudit College de Boncour, entre les mains deſquels Maiſtre Antoine Potier a fait ſaiſir tous les loyers par eux deus, & ſouſtenir que mal à propos ledit défendeur a fait faire toutes leſdites ſaiſies & arreſts entre les mains deſdits locataires; que main-levée en ſera faite audit demandeur, avec dépens, dommages & intereſts, d'une part: Et Maiſtre Antoine Potier, défendeur, d'autre, ſans que les qualitez puiſſent prejudicier. Aprés que de Maſſac & Iean, Avocat & Procureur du demandeur, a demandé defaut, & pour le profit, l'appointement aviſé au Parquet des Gens du Roy, ſigné du Procureur General, deſdits de Maſſac & Iean, eſtre receu; & Patin Huiſſier a rapporté, de l'Ordonnance de la Cour, avoir appellé le défendeur, & Marin ſon Procureur: La Cour a donné defaut au demandeur contre le défendeur; & adjugeant le profit d'iceluy, ordonne que l'appointement ſera receu, & ce faiſant conformément à iceluy. Oüi ſur ce le Procureur General, a ordonné & ordonne, que ſur le principal les parties auront audience au premier jour. Et cependant a fait & fait main-levée audit demandeur deſdites ſaiſies & arreſts faits entre les mains des locataires & debiteurs dudit College de Boncour, à la requeſte dudit défendeur, dépens, dommages & intereſts reſervez en definitive. Fait en Parlement le 10. *Ianvier* 1641. *Signé*, GUYET.

Arreſt contre Maiſtre Jean Alexandre.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 5. Fevrier 1641.

ENTRE *Maiſtre Iean Alexandre, cy-devant Principal, & les ſoy diſans Bourſiers du College de Tournay, fondé en l'Univerſité de Paris, demandeurs à l'enterinement d'une requeſte par eux preſentée à la Cour le onziéme Ianvier dernier, à ce que l'inſtance d'oppoſition faite à la requeſte du défendeur cy-aprés nommé, par exploit du quatriéme du mois de Ianvier, ſoit evoquée en la Cour, avec défenſes de faire pourſuite ailleurs qu'en ladite Cour, à Maiſtre Nicolas Cornet & tous autres, de trou-*

Digitized by Google

bler & empeſcher les demandeurs en la poſſeſſion & iouiſſance dudit College, leur faire pleine & entiere main-levée des ſaiſies faites ſur le revenu dudit College: ce faiſant, que les locataires ſeront tenus de vuider leurs mains en celles dudit Alexandre, de ce qui eſt par eux dû & écheu, devront & écherra cy-aprés, à cauſe des chambres, maiſons & lieux qu'ils tiennent dépendans dudit College; ſeront tenus d'exhiber leurs baux & quittances; & qu'en faiſant leſdits payemens, ils ſeront & demeureront valablement quittes & déchargez envers & contre tous, d'une part: Et Maiſtre Nicolas Cornet, Grand Maiſtre, & les Proviſeur, Principaux & Bourſiers dudit College, défendeurs, & demandeurs en main-levée, ſuivant l'exploit du quatriéme Ianvier dernier, d'autre part, ſans que les qualitez puiſſent nuire ni prejudicier aux parties. Aprés que Iean, Procureur dudit College de Navarre, a demandé defaut, & pour le profit, l'appointement aviſé au Parquet des Gens du Roy, auſquels, ſuivant les Ordonnances de la Cour, les Avocats & Procureurs ont communiqué, & en la preſence de Maiſtre Iean Alexandre, n'agueres Principal dudit College de Tournay, & du Proviſeur de Navarre; & que lecture a eſté faite des Lettres Patentes du Roy, portant reünion des Colleges & Bourſes de Tournay, verifiées en cette Cour par Arreſt du 4. Decembre 1639. & des Arreſts donnez en conſequence en ladite Cour, au profit dudit College de Navarre, les 7. Septembre 1640. & 10. Ianvier 1641. tant contre ledit Alexandre, que Potier, ſigné du Procureur General, & de luy eſtre receu; Douſſin Huiſſier a rapporté, de l'Ordonnance de la Cour, avoir appellé ledit Alexandre & conſors, & Baignault leur Procureur: La Cour a donné defaut auſdits du College de Navarre contre ledit Alexandre & conſors, & pour le profit d'iceluy a receu l'appointement; & ce faiſant conformément à iceluy. Oüi ſur ce le Procureur General, du conſentement du défendeur, a évoqué & évoque à elle l'inſtance d'oppoſition faite à la requeſte dudit Cornet par ledit exploit du 4. Ianvier dernier: ordonne que les parties y viendront proceder, ſuivant les derniers erremens. Et cependant ladite Cour en conſequence deſdites Lettres Patentes verifiées en ladite Cour, portant reünion deſdits Colleges de Boncour & Tournay, en conſequence deſdits Arreſts, a fait & fait main-levée audit Cornet & College de Navarre, de toutes les

ſaiſies faites, tant à la requeſte dudit Alexandre, que des ſoy diſans Bourſiers dudit College de Tournay, entre les mains des locataires des maiſons, chambres & lieux dépendans dudit College. Ce faiſant, que leſdits locataires de Tournay vuideront leurs mains en celles dudit Grand Maiſtre de Navarre, de tous les deniers par eux dûs à cauſe deſdits loyers: & à ce faire leſdits locataires contraints par corps, comme dépoſitaires de biens de Iuſtice, nonobſtant toutes ſaiſies faites ou à faire, ou appellations quelconques: en quoy faiſant ils en demeureront valablement quittes & déchargez, tant envers ledit Alexandre, cy-devant Principal, que leſdits ſoy diſans Bourſiers & tous autres, dépens, dommages & intereſts reſervez en definitive. Et ſera la penſion adjugée audit Alexandre payée par ledit Cornet: comme auſſi ce qui ſe trouvera dû aux Bourſiers dudit College, ſuivant la fondation & Arreſts des 14. *Decembre* 1630. & 7. *Septembre* 1640. *Fait en Parlement le* 5. *Fevrier* 1641. *Signé,* GUYET.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 19. Mars 1646.

ENTRE *les Bourſiers, Principal & Communauté des Ecoliers du College Noſtre Dame d'Arras, demandeurs en requeſte du* 23. *Decembre dernier, d'une part: Et Maiſtre Guillaume Cliffort & conſors, Anglois, Claude Gauchy & Iean Riotte, défendeurs, d'autre. Veu par la Cour ladite requeſte & demande deſdits d'Arras, à ce que les Arreſts des* 8. *Octobre* 1625. 16. *Iuillet* & 3. *Aouſt* 1627. 23. *Fevrier* & 22. *Avril* 1636. & 27. *Octobre dernier, fuſſent executez ſelon leur forme & teneur: ce faiſant, que les demandeurs ſeront maintenus & gardez en la poſſeſſion & joüiſſance dudit College d'Arras, fruits, droits, revenus, appartenances & dépendances d'iceluy: ſeront tant leſdits Gauchy & de Marines, qu'autres locataires, condamnez à vuider leurs mains, & payer auſdits demandeurs les loyers ſaiſis & écheus, & qui écherront, des maiſons & lieux qu'ils occupent dépendans dudit College, avec défenſes auſdits locataires de payer à autres; qu'à ce faire ils ſeront contraints, comme dépoſitaires de biens de Iuſtice: enſemble Maiſtre Pierre Manneſ-*

ſier, à payer & vuider ſes mains des deniers receus dudit Gauchy, en celles des demandeurs, ſans avoir égard à l'oppoſition formée par leſdits Riotte & Gauchy, & toutes autres faites ou à faire: ſeroit paſſé outre auſdites executions encommencées, & vente des biens ſaiſis ſur Eſtienne de Marines, Gauchy, Pierre Willemſems & autres, & les deniers des biens vendus baillez aux demandeurs, juſqu'à la concurrence des loyers écheus cy-aprés: ce faiſant, tant ledit de Marines, que locataires & debiteurs, en demeureront bien & valablement déchargez envers & contre tous. Et outre ſeront leſdits Cliffort & conſors condamnez à vuider inceſſamment des lieux qu'ils occupent audit College; & en cas de refus, leurs meubles mis ſur les carreaux, & permis de faire faire ouverture par le premier des Huiſſiers de la Cour, ou autre ſur ce requis, nonobſtant toutes oppoſitions faites ou à faire, pour leſquelles ne ſoit differé, & ſans prejudice aux demandeurs de leurs droits & actions, dépens, dommages & intereſts, ſouſferts & à ſouffrir, & recouvrer contre qui & ainſi qu'ils aviſeront bon eſtre, & condamnez aux dépens. Sur laquelle requeſte auroit eſté ordonné que les parties parleroient ſommairement à l'un des Conſeillers de ladite Cour. Appointement à mettre, pris par defaut. Défenſes enſuite données par ledit Gauchy. Repliques. Productions deſdits demandeurs & dudit Gauchy. Sommation de défendre & produire par ledit Cliffort & conſors & Riotte. Requeſte dudit Cliffort du 4. Ianvier dernier, par laquelle il déclare n'eſtre Superieur ni dépendant de ladite Communauté des Eccleſiaſtiques de la Miſſion d'Angleterre, ni demeurant audit College, auquel il ne pretendoit aucune choſe; demande d'eſtre renvoyé de ladite aſſignation avec dépens, en conſequence de ladite déclaration. Ladite requeſte ſignifiée & miſe au ſac. Requeſte deſdits demandeurs du onziéme jour de Ianvier dernier, à ce que prononçant ſur ladite inſtance, défenſes fuſſent faites audit de Marines, Gauchy & autres locataires dudit College, de payer & vuider leurs mains des deniers deſdits loyers, en autres, qu'en celles deſdits demandeurs, à peine de payer deux fois. Ladite requeſte communiquée à partie & miſe au ſac. Oui le rapport dudit Conſeiller. Tout conſideré, ladite Cour, avant proceder au jugement definitif dudit procés, a ordonné & ordonne qu'à la diligence deſdits demandeurs, les Grand Maiſtre & Docteurs de la Communauté

nauté du College de Navarre, & le Chancelier de l'Univerſité, ſeront appellez à huitaine pour intervenir audit procés, y déduire leurs intereſts, & ce que bon leur ſemblera; conteſteront les parties entre elles à la huitaine enſuivant, produiront, bailleront contredits & ſalvations dans le temps de l'Ordonnance: pour, ce fait & rapporté, communiqué au Procureur General du Roy, eſtre ordonné ce qu'il appartiendra, dépens reſervez. Fait en Parlement le 19. Mars 1646.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 18. Aouſt 1646.

ENTRE *Claude Gauchy & François Campion, locataires du College de Tournay, demandeurs aux fins de deux requeſtes des 4. & 11. Iuillet an preſent 1646. la premiere tendante à ce que les procedures faites par Maiſtre Iean Alexandre, ſe diſant Principal dudit College de Tournay, l'un des défendeurs cyaprés nommez, au prejudice de l'Arreſt du 19. Mars dernier, fuſſent declarées nulles: & en ce faiſant, que ſuivant & conformément audit Arreſt, ledit Alexandre ſeroit tenu de faire appeller les Grand Maiſtre & Docteurs en Theologie de la Maiſon de Navarre & le Chancelier de l'Univerſité de Paris, pour intervenir en l'inſtance pendante en ladite Cour, entre la Communauté des Eccleſiaſtiques Anglois & ledit Alexandre, pour y déduire leurs intereſts; & cependant, que défenſes ſeroient faites audit Alexandre de faire faire aucunes contraintes pour le payement des loyers, juſques à ce que autrement par la Cour en euſt eſté ordonné; & la deuxiéme aux fins d'eſtre receus oppoſans à l'execution de l'Arreſt du 28. Iuin dernier, ſur laquelle oppoſition les parties auroient audience au premier jour; & cependant ſurſis à l'execution dudit Arreſt, d'une part: Et leſdits Alexandre & Docteurs de Navarre, & Maiſtre Iean Baptiſte de Contes, Chancelier de l'Univerſité de Paris, défendeurs, d'autre. Et encore entre ledit Grand Maiſtre & Docteurs de Navarre, demandeurs aux fins de deux requeſtes des 11. Iuillet & 9. Aouſt dernier; la premiere aux fins d'eſtre receus parties intervenantes en ladite inſtance, & oppoſans à l'execution dudit Arreſt du 28.*

Iuin dernier ; & la deuxiéme aux fins qu'il pluſt à la Cour, en prononçant ſur ladite inſtance d'intervention & d'oppoſition, ordonner qu'ils ſeroient maintenus & gardez avec leſdits Alexandre, & les ſoy diſans Bourſiers dudit College de Tournay, circonſtances & dépendances, avec déſenſes, tant audit Alexandre, Bourſiers, que autres, de les y troubler, ſur telle peine qu'il plaira à la Cour d'ordonner, d'vne part : Et leſdits Alexandre & pretendus Bourſiers de Tournay, défendeurs, d'autre, ſans que les qualitez puiſſent prejudicier. Aprés que Petit-pied pour leſdits Docteurs du College de Navarre, Parmentier pour le Principal & Bourſiers du College de Tournay, & de Lamet pour le Chancelier de l'Univerſité, ont eſté oüis : enſemble Talon pour le Procureur General du Roy, qui a dit qu'il eſtime les Docteurs de Navarre avoir le droit, payant l'indemnité à qui eſt deuë, & pour le Principal luy augmenter ſa penſion. La Cour a receu & reçoit les parties de Petit-pied oppoſans. Et faiſant droit à leur oppoſition, ſans s'arreſter à l'intervention, ordonne que les Lettres obtenuës par leſdits oppoſans & Arreſt de verification, ſeront executez aux charges y contenuës, & à la charge de ſix cens livres de penſion par chacun an à la partie de Parmentier, & de ſon logement dans ledit College de Tournay, ſans dépens. Fait en Parlement le 18, Aouſt 1646. Signé, RADIGUES.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 12. Octobre 1646.

ENTRE *les ſoy diſans Bourſiers, Principal & Communauté du College de Tournay, demandeurs en requeſte par eux preſentée à la Cour le 27. Septembre 1646. tendante à ce que Claude Gauchy & François Campion, & autres locataires dudit College de Tournay, ſoient condamnez vuider leurs mains en celles des demandeurs des deniers qu'ils doivent, à cauſe des maiſons qu'ils occupent audit College ; & ce nonobſtant l'oppoſition du nommé Aubin Fontaine, de laquelle il ſera debouté : & qu'en cas que leſdits Gauchy & Campion & autres locataires fiſſent refus d'ouvrir les portes pour y aſſeoir execution, qu'ils ſeroient condamnez en tous les dépens, dommages & intereſts des deman-*

Digitized by Google

deurs, auſquels il ſera permis de les faire ouvrir par le premier Serrurier en la preſence d'vn Huiſſier, d'vne part: Et les Grand Maiſtre & Docteurs en Theologie de la Communauté du College de Navarre, proprietaires dudit College de Tournay, prenant le fait & cauſe pour leſdits Gauchy & Campion leurs locataires, défendeurs, d'autre. Et encore entre leſdits Grand Maiſtre & Docteurs en Theologie dudit College de Navarre, demandeurs en requeſte judiciairement faite à la Cour, à ce qu'il luy pluſt en deboutant leſdits pretendus Bourſiers & Principal dudit College de Tournay, de leur requeſte, leur faire main-levée pure & ſimple de toutes les ſaiſies faites, tant à la requeſte de Maiſtre Iean Alexandre, ſoy diſant Principal dudit College de Tournay & conſors, que autres particuliers, ſoy diſans creanciers tant dudit Alexandre, que deſdits pretendus Bourſiers: Et leſdits pretendus Bourſiers & Principal dudit College de Tournay, défendeurs, d'autre, ſans que les qualitez puiſſent prejudicier. Aprés que Petit-pied pour les demandeurs a demandé congé & requis le profit, Dudouët a rapporté avoir appellé les demandeurs, & Philippe leur Procureur. La Chambre des Vacations a donné congé contre les demandeurs, & adjugeant le profit, les a deboutez de leur requeſte; & en conſequence fait main-levée aux défendeurs des choſes ſaiſies, condamne les défendeurs és dépens. Fait en Vacations le 12. Octobre 1646. Signé, RADIGUES.

Arreſt de debouté de la Requeſte Civile, preſentée par Alexandre contre les Arreſts du 19. Mars, 18. Aouſt & 12. Octobre 1646.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 23. May 1647.

ENTRE *Maiſtre Iean Alexandre Preſtre, demandeur en Lettres en forme de Requeſte Civile du 17. Avril 1647. contre les Arreſts du 16. Mars, 18. Aouſt & 12. Octobre 1646. d'vne part: Et les Grand Maiſtre & Docteurs en Theologie de la Maiſon Royale de Navarre, proprietaires du College de Tournay, défendeurs, d'autre. Et encore entre les ſoy diſans Bourſiers*

dudit College, demandeurs en requeſte du 13. des preſens mois & an, aux fins d'eſtre receus parties intervenantes en ladite inſtance: Et leſdits Grand Maiſtre & Docteurs en Theologie de la Maiſon de Navarre & ledit Alexandre, défendeurs, d'autre, ſans que les qualitez puiſſent nuire ni prejudicier aux parties. Aprés que Petit-pied pour les défendeurs a demandé congé, & pour le profit debouter le demandeur de ſa Requeſte Civile, & le condamner en l'amende & dépens; & Cheron Huiſſier a rapporté avoir appellé le demandeur & Renard ſon Procureur; Talon pour le Procureur General a dit que les Avocats ont communiqué au Parquet, & qu'ils eſtoient demeurez d'accord de mettre ſur la Requeſte Civile les parties hors de Cour. La Cour a donné congé aux défendeurs contre le demandeur, & adjugeant le profit ſur les Lettres en forme de Requeſte Civile, a mu & met les parties hors de Cour & de procés, ſans dépens. Fait en Parlement le 23. jour de May 1647. Signé, du Tillet.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 12. May 1649.

Entre *les Grand Maiſtre & Communauté des Docteurs en Theologie de la Maiſon de Navarre, établie és Colleges de Boncour & Tournay, demandeurs en requeſte par eux preſentée à la Cour le 27. Novembre 1648. afin d'eſtre receus oppoſans à l'execution de l'Arreſt du 24. Octobre audit an, obtenu par defaut par les défendaurs cy-aprés nommez; & faiſant droit ſur leur oppoſition, faire iterative défenſes auſdits défendeurs, de troubler les demandeurs en la poſſeſſion & joüiſſance dudit College de Tournay & dépendances d'iceluy, ni de contraindre les locataires deſdits Colleges de Boncour & Tournay, de payer aux défendeurs aucune choſe, ſuivant les Lettres Patentes & Arreſts intervenus contradictoirement entre les parties, avec défenſes d'y contrevenir, à peine de cinq cens livres & de tous dépens, dommages & intereſts, d'une part: Et Maiſtre Iean Alexandre Preſtre, Adrien Droüard, François Bocquet, Abel Pouſſin, Albert Doremieux, Charles Ioüy, & Pierre de la Morliere, eux diſans Bourſiers, Principal & Communauté du College de Noſtre*

Dame d'Arras, dit Tournay, défendeurs, d'autre. Et encore entre ledit Alexandre & conſors, demandeurs en requeſte du 17. Novembre audit an, aux fins d'eſtre receus oppoſans à l'execution de l'Ordonnance appoſée au bas de la ſuſdite requeſte, preſentée par leſdits Grand Maiſtre & Docteurs de la Maiſon de Navarre ledit jour: & y faiſant droit, que leſdits défendeurs ſeront deboutez de leur oppoſition, avec dépens, dommages & intereſts, d'vne part: Et leſdits Grand Maiſtre & Communauté des Docteurs en Theologie de la Maiſon de Navarre, défendeurs, d'autre, ſans que les qualitez puiſſent prejudicier. Aprés que Petitpied Avocat, & Taigier Procureur pour les demandeurs, a demandé defaut & requis le profit; Genſſé Huiſſier a rapporté avoir appellé ledit Alexandre & autres défendeurs, & Vincent leur Procureur. La Cour a donné defaut aux demandeurs contre les défendeurs, & adjugeant le profit, a receu & reçoit les demandeurs oppoſans à l'execution de l'Arreſt & du parlé ſommairement. Et ayant égard à l'oppoſition, ordonne que les Lettres Patentes & Arreſts de verification d'icelles ſeront executez: fait défenſes d'y plus contrevenir, condamne les défendeurs és dépens. Fait en Parlement le 12. May 1649. Signé, DU TILLET.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 7. Septembre 1649.

VEU *par la Cour la requeſte à elle preſentée le 10. Iuillet 1648. par Iean Alexandre Preſtre, Principal du College de Noſtre Dame d'Arras, dit Tournay, fondé en l'Univerſité de Paris, demandeur contre Maiſtre Pierre Chappelas & autres défendeurs, à ce que le demandeur fuſt receu oppoſant à l'execution de l'Arreſt du 23. May 1647. faiſant droit ſur ſon oppoſition, que l'Arreſt d'appointé au Conſeil ſeroit executé ſelon ſa forme & teneur: ſur laquelle requeſte l'vn des Conſeillers de ladite Cour auroit eſté commis pour parler ſommairement aux parties. Défenſes des défendeurs. Repliques du demandeur. Appointement à mettre. Production des parties. Oüi le rapport du Conſeiller commis: Et tout conſideré, ladite Cour, ſur l'oppoſition à l'execution dudit Arreſt du 23. May 1647. a mis & met les parties hors*

de Cour & de procés, & ſans dépens. Fait en Parlement le 7. Septembre 1649. Signé, GUYET.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 15. Mars 1650.

ENTRE *les Grand Maiſtre & Communauté des Docteurs en Theologie de la Maiſon de Navarre, établie és Colleges de Boncour & Tournay, demandeurs en requeſte du 9. Mars preſent mois, d'vne part : Et Iean Alexandre Preſtre, Adrien Drouard & conſors, ſoy diſans Bourſiers du College de Tournay, défendeurs, d'autre, ſans que les qualitez puiſſent prejudicier. Aprés que Petit-pied pour les demandeurs voulant plaider, Gaſtier pour les défendeurs a dit, qu'ayant demandé les pieces à ſes parties pour défendre, ils l'ont revoqué, laquelle revocation il a fait ſignifier aux parties adverſes, conſent qu'ils prennent tel avantage qu'ils voudront, Petit-pied en repliques a dit, que la procuration qui revoque, n'en conſtituë vn autre en ſon lieu : partant qu'ils doivent défendre. La Cour, ſans avoir égard à la revocation, ordonne que le Procureur demeurera, n'y ayant nouvelle conſtitution d'autre Procureur, & viendra défendre à Ieudy, ſept heures du matin, à peine de l'exploit qui ſera jugé ſur le champ. Fait en Parlement le 15. jour de Mars 1650. Signé,* DU TILLET.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 17. Mars 1650.

ENTRE *les Grand Maiſtre & Communauté des Docteurs en Theologie de la Maiſon de Navarre, établie és Colleges de Boncour & Tournay en l'Univerſité de Paris, demandeurs aux fins de la requeſte du 9. Mars 1650. tendante à ce qu'ils fuſſent receus oppoſans à l'execution des Arreſts des 9. Decembre 1649. & 3. Fevrier dernier, obtenus par Maiſtre Iean Alexandre, tant ſous ſon nom, que ſous le nom d'Adrien Drouard & conſors ; & faiſant droit ſur ladite oppoſition, ordonner que les Arreſts cy-devant intervenus ſeront executez, & leur faire dé-*

fenſes d'y plus contrevenir, d'vne part: Et ledit Maiſtre Iean Alexandre Preſtre, Adrien Droüard, François Bocquet, Abel Pouſſin, Albert Doremieux, Charles Ioüy, & Pierre de la Morliere, ſoy diſans Principal, Bourſiers & Communauté dudit College de Tournay, défendeurs, d'autre. Et encore entre leſdits Grand Maiſtre & Communauté des Docteurs, demandeurs en requeſte judiciairement faite, à ce que pleine & entiere main-levée ſoit faite des ſaiſies faites à la requeſte deſdits Droüard & conſors, en ladite qualité de Bourſiers, Principal & Communauté dudit College, és mains des locataires & debiteurs d'iceluy College & autres, d'vne part: Et ledit Alexandre, Droüard & conſors, défendeurs, d'autre, ſans que les qualitez puiſſent prejudicier. Aprés que Petit-pied pour les demandeurs a demandé defaut, & pour le profit qu'il pluſt à la Cour le recevoir oppoſant à l'execution de deux Arreſts obtenus ſans y eſtre appellé; & y faiſant droit, que les Arreſts contradictoires ſeront executez, par leſquels ils ſont maintenus en la poſſeſſion du College de Tournay; & en conſequence luy faire main-levée des ſaiſies faites ſur les loyers des maiſons dépendantes dudit College, & faire défenſes audit Alexandre de plaider ſans conſeil, & que ſes penſions ſeront miſes és mains d'vn Huiſſier; & Boutry Huiſſier a rapporté avoir appellé les défendeurs, & Gaſtier leur Procureur. La Cour a donné defaut aux demandeurs contre les défendeurs, & pour le profit a receu & reçoit les parties de Petit-pied oppoſans à l'execution de deux Arreſts obtenus par ledit Alexandre; & y faiſant droit, ordonne que les Arreſts precedens obtenus par les parties de Petit-pied ſeront executez, & en conſequence leur a fait main-levée des ſaiſies. Fait en Parlement le 17. Mars 1650. Signé, DU TILLET.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 3. May 1651.

CE *jour la Cour ayant deliberé ſur la requeſte preſentée par Maiſtre Iean Alexandre Preſtre, afin d'eſtre receu oppoſant à l'execution de l'Arreſt du 21. d'Avril, & afin de payement d'vne ſomme de dix-huit cens livres pour trois années de ſa penſion à luy deuë par les Proviſeur, Principaux, Bourſiers & Do-*

Digitized by Google

ſteurs du College de Navarre, & oüis leſdits Proviſeur & Docteurs pour ce mandez : & aprés que leſdits Docteurs ont ſouſtenu qu'ils ne devoient que trois ou quatre cens livres des arrerages de ladite penſion, qui eſtoient ſaiſis à la requeſte de pluſieurs creanciers, ſous le nom deſquels ledit Alexandre avoit preſenté diverſes requeſtes à divers Conſeillers de ladite Cour ; offroient neanmoins de conſigner la ſomme de ſix cens livres entre les mains de qui il plairoit à la Cour ordonner, à la charge deſdites ſaiſies, & ſauf à repeter : A arreſté & ordonné, que tant ſur ladite requeſte, que celles preſentées par leſdits creanciers & autres preſentées par ledit Alexandre & leſdits Proviſeur & Docteurs, les parties en viendront plaider au premier jour. Cependant, ſans prejudicier à leurs droits, conſigneront leſdits Docteurs, ſuivant leurs offres, és mains de Maiſtre Ieroſme Boileau, commis à la charge du Conſeil, la ſomme de ſix cens livres, dans ce jour, à la charge deſdites ſaiſies, pour eſtre par luy ladite ſomme délivrée à qui & quand par ladite Cour ſera ordonné : & a eſté ladite ſomme conſignée conformément audit Arreſt. Fait en Parlement le 3. May 1651. Collationné.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 19. Mars 1652.

VEU *par la Cour le procés verbal du Conſeiller commis, du 25. Septembre 1651. fait en execution des Arreſts d'icelle des 28. Fevrier, 13. May & 20. Aouſt 1650. donnez entre Nicolas Vidal, Bourgeois de Paris, creancier de Maiſtre Iean Alexandre, Principal du College de Noſtre Dame d'Arras, dit Turnay, d'une part : Et Maiſtre Iacques Pereyret, Grand Maiſtre, & les Docteurs du College de Navarre, contenant leurs conteſtations ſur l'état preſenté par la Communauté des Docteurs en Theologie de la Maiſon de Navarre, & quittances y attachées pour faire droit, ſur leſquelles ledit Conſeiller a ordonné qu'il en ſeroit par luy referé à la Cour, & par elle ordonné ce que de raiſon. Requeſte dudit Vidal du 13. Octobre 1651. à ce que ſans avoir égard audit état preſenté, leſdits Arreſts fuſſent executez, ce faiſant, leſdits Pereyret & conſors condamnez luy payer la ſomme*

ſomme de dix-huit cens livres y contenuë; & à ce faire, François Dammonville, Maturin Hantry, & autres locataires des Colleges de Navarre, Boncour & Tournay ſoient contraints par toutes voyes deues & raiſonnables, meſme par corps, comme dépoſitaires de biens de Iuſtice: quoy faiſant, déchargez, ſauf à imputer par eux les quittances qui ſe trouveront valables ſur les arrerages de la penſion, écheus depuis le mois de Mars 1638. communiquée de l'Ordonnance de ladite Cour auſdits Pereyret & conſors. Autre requeſte des Proviſeur, Principaux, Chapellains, Bourſiers du College de Navarre, à ce que main-levée leur fuſt faite, tant de la ſaiſie réelle, que toutes autres ſaiſies & arreſts faits entre les mains des locataires & debiteurs dudit College de Navarre: ce faiſant, qu'ils vuideront leurs mains en celles des Supplians des ſommes par eux deuës, dont ils demeureront valablement déchargez, nonobſtant toutes autres ſaiſies, oppoſitions ou appellations quelconques, avec défenſes audit Vidal, & autres pretendus creanciers dudit Alexandre, de faire aucune pourſuite contre leſdits locataires & debiteurs, aprés les offres qu'ils font de conſigner preſentement aux perils & fortunes deſdits Docteurs de Navarre, & ſans prejudice de l'inſtance de ſommation contre eux intentée, la ſomme de douze cens livres, ſans prejudice à eux des ſommes de deniers, par ledit Alexandre & Vidal, exigées par force & violence des locataires & debiteurs dudit College, & de leurs dépens, dommages & intereſts, communiquée de l'Ordonnance de la Cour audit Vidal. Et tout conſideré, ladite Cour a ordonné & ordonne que leſdits Arreſts des 28. Fevrier, 13. May & 20. Aouſt ſeront executez, & ſuivant iceux, que leſdits Pereyret & Docteurs de Navarre dans huitaine, pour toutes prefixions & delais, bailleront un état ou ſommaire contenant toutes les ſommes par eux deuës audit Alexandre, à cauſe de la penſion de ſix cens livres par chacun an, dont eſt queſtion, à compter depuis la creation d'icelle juſqu'à ce jour, & de ce qui ſe trouvera avoir eſté par eux valablement payé, ſauf à ordonner à quels frais, duquel ledit Alexandre aura communication; & pour cét effet appellé à la diligence deſdits Pereyret & Docteurs de Navarre; & cependant, ayant égard à la requeſte deſdits Proviſeur, Principaux, Chapellains & Bourſiers du College de Navarre, leur a fait & fait main-levée à leur caution juratoire des

ſaiſies faites entre les mains des locataires & debiteurs dudit College, à la requeſte deſdits Vidal & Alexandre, en conſignant prealablement par eux és mains de Maiſtre Ieroſme Boileau commis à la charge du Conſeil, la ſomme de douze cens livres, laquelle avec la ſomme de ſix cens livres, par eux cy-devant conſignée és mains dudit Boileau, ſera baillée & délivrée audit Vidal, en déduction de ce qui luy eſt dû par ledit Alexandre, lequel en ce faiſant, en demeurera d'autant quitte & déchargé envers ledit Vidal, & leſdits du College envers ledit Alexandre; & à ce faire ledit Boileau contraint; & ce faiſant déchargé. Et en conſequence ordonne que les locataires & debiteurs vuideront leurs mains en celle deſdits Proviſeur, Principaux, Chapellains & Bourſiers dudit College de Navarre de ce qu'ils doivent, à quoy ils ſeront contrains par toutes voyes, dépens reſervez. Fait en Parlement ce 19. Mars 1652. Collationné.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 15. May 1653.

VEU *par la Cour la requeſte preſentée par la Communauté des Docteurs en Theologie de la Maiſon de Navarre, établie és Colleges de Boncour & Tournay, contenant qu'en l'année 1638. ladite Communauté ayant eſté établie dans leſdits Colleges, en execution des Lettres verifiées en ladite Cour, il auroit eſté accordé par icelle vne penſion à Maiſtre Iean Alexandre, qui ſe pretendoit Principal dudit College de Tournay. Et bien que ladite penſion luy fuſt deſlors payée & par avance, il auroit toûjours troublé les ſupplians par diverſes ſaiſies és mains des locataires deſdits Colleges de Boncour & Tournay, & du College de Navarre; ce qui auroit donné moyen auſdits locataires de vuider les lieux, de partie deſquels ledit Alexandre ſe ſeroit emparé, & auroit fait abattre vn grand corps de logis, & commis pluſieurs violences, dont il auroit eſté informé; ce qui n'auroit empeſché les ſupplians de luy payer ſa penſion, qui auroient eſté obligez d'emprunter vne ſomme de deux mille quatre cens livres pour y ſatisfaire, laquelle luy auroit eſté payée en deux années, outre laquelle penſion & autres charges, leſdits ſupplians ſont obligez d'employer vne ſomme notable pour les reparations dudit College de*

Digitized by Google

Tournay, dont tous les baſtimens menacent ruïne. A ces cauſes, requeroient leſdits ſupplians qu'il leur fuſt permis d'emprunter la ſomme de neuf mille livres de principal en conſtitution de rente, ſuivant l'Ordonnance, tant pour payer la ſomme de deux mille quatre cens livres par eux deuë pour les arrerages de ladite penſion qu'ils ont cy-devant payée, & le ſurplus pour employer aux reparations deſdits Colleges de Boncour & Tournay, au payement de laquelle rente, tant en principal qu'arrerages d'icelle, leſdits Colleges & tous les baſtimens en dépendans ſeroient ſpecialement & par privilegé affectez & hypotequez. Veu auſſi leſdites Lettres, Arreſts & autres pieces attachées à ladite requeſte. Concluſions du Procureur General du Roy. Tout conſideré, ladite Cour, avant faire droit ſur ladite requeſte, a ordonné & ordonne que les lieux, dont eſt queſtion, ſeront veus & viſitez par Experts nommez d'offices par ledit Procureur General: & outre ſera à la requeſte dudit Procureur General informé de la commodité ou incommodité que peuvent apporter les faits contenus en ladite requeſte; & ce pardevant le Conſeiller Rapporteur du preſent Arreſt, en preſence de l'vn des Subſtituts dudit Procureur General: pour le tout fait & rapporté, communiqué audit Procureur General, eſtre ordonné ce qu'il appartiendra. Fait en Parlement le 15. jour de May 1653. Signé, DU TILLET.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 20. Juillet 1654.

VEU *par la Cour l'Arreſt d'icelle du 15. May 1653. rendu ſur la requeſte preſentée par la Communauté des Docteurs en Theologie de la Maiſon de Navarre, établie és Colleges de Boncour & Tournay, à ce qu'il leur fuſt permis d'emprunter la ſomme de neuf mille livres de principal en conſtitution de rente, ſuivant l'Ordonnance, tant pour payer la ſomme de deux mille quatre cens livres par eux deuë, pour les arrerages de la penſion pretenduë par le nommé Alexandre, que pour employer aux reparations qu'il convient faire éſdits Colleges de Boncour & Tournay, au payement de laquelle rente, tant en principal, qu'arrerages, le revenu deſdits Colleges & tous les baſtimens en dépendans*

ſeroient ſpecialement hypothequez & affectez, par lequel Arreſt auroit eſté ordonné, qu'avant faire droit ſur ladite requeſte, les lieux, dont eſtoit queſtion, ſeroient veus & viſitez par Experts, qui ſeroient par le Procureur General nommez d'office; & outre informé à la requeſte du Procureur General, de la commodité ou incommodité que peuvent apporter leſdits faits contenus en ladite requeſte, pardevant l'un des Conſeillers de ladite Cour, en preſence de l'un des Subſtituts dudit Procureur General, pour ce fait, & à luy communiqué eſtre ordonné ce qu'il appartiendra par raiſon. Procés verbal de l'un des Conſeillers de ladite Cour à ce commis & deputé par icelle, contenant la nomination deſdits Experts, & leur rapport. Information faite d'office à la requeſte dudit Procureur General par ledit Conſeiller, du premier Aouſt 1653. ſur la commodité & incommodité deſdits faits. Concluſions dudit Procureur General: Tout conſideré, ladite Cour a permis & permet auſdits ſupplians d'emprunter juſqu'à la ſomme de quatre mille livres de principal en conſtitution de rente, à raiſon de l'Ordonnance, pour eſtre ladite ſomme employée aux reparations & baſtimens nouveaux qu'il convient faire auſdits Colleges de Boncour & Tournay, ſuivant l'avis des Experts, contenu au procés verbal du 16. Iuillet 1653. le marché deſquels baſtimens ſera publié & baillé au rabais en la maniere accouſtumée: ce faiſant demeureront les revenus deſdits Colleges & tous les baſtimens en dépendans, ſpecialement & par privilege affectez & hypothequez au payement de ladite rente, tant en principal, qu'arrerages; & ſeront les contracts de conſtitution de ladite rente paſſez en preſence d'un Subſtitut dudit Procureur General. Fait en Parlement le 20. Iuillet 1654. Signé, DU TILLET.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 15. Avril 1654.

ENTRE *Maiſtre Iean Alexandre Preſtre, Principal du College Noſtre Dame d'Arras, dit de Tournay, Adrien Drouard, Iean Louhinel, Albert Doremieux, Abel Pouſſin, Charles Ioui, Pierre de la Morliere, François Bocquet, Iean le Roux, & autres Ecoliers de la Communauté dudit College, tous*

originaires de la ville & Dioceſe d'Arras, païs d'Artois, demandeurs en requeſte par eux preſentée à la Cour le onziéme Iuillet dernier, & encore demandeurs, ſuivant les repliques par eux fournies le 23. dudit mois de Iuillet, & defendeurs, d'vne part: Et François Campion Graveur, Anglois, Maiſtre Nicolas Cornet, Grand Maiſtre de Navarre, Pierre le Coq, Richard Smith, Iean & François Gaige, défendeurs & incidemment demandeurs par le moyen des défenſes par eux fournies le 17. dudit mois de Iuillet dernier, d'autre. Veu par la Cour ladite requeſte dudit jour onziéme Iuillet deſdits Alexandre & conſors, à ce qu'il fuſt ordonné, que les Arreſts par eux obtenus le 8. Octobre 1625. 16. Iuillet & 3. Aouſt 1627. 23. Fevrier & 22. Avril 1636. 27. Octobre 1645. 28. Iuin 1646. 24. Octobre 1648. 9. Decembre 1649. & 22. Avril 1653. ſeroient executez ſelon leur forme & teneur; ce faiſant, qu'ils ſeroient maintenus & gardez en la poſſeſſion & jouïſſance dudit College de Tournay, droits, profits, revenus & émolumens, avec défenſes de les y troubler: ce faiſant, leſdits défendeurs tenus vuider les lieux qu'ils occupent, & dont eſt queſtion, autrement leurs meubles mis ſur les carreaux, par le premier Huiſſier ou Sergent ſur ce requis; & en cas de refus d'ouvrir les portes par les locataires, il fuſt ordonné qu'elles ſeroient ouvertes par vn Serrurier, meſme en cas de contravention, permis d'empriſonner les contrevenans: ſur laquelle requeſte auroit eſté ordonné que les parties parleroient ſommairement à l'vn des Conſeillers de ladite Cour. Leſdites défenſes dudit jour 17. Iuillet deſdits Campion & conſors, contenant leur demande incidente, à ce que défenſes fuſſent faites audit Alexandre de plus prendre la qualité de Principal du College de Tournay, ni meſme de plus intenter aucune action ſous des noms ſuppoſez, ſi ce n'eſt par avis de conſeil; & qu'à cette fin il ſeroit nommé tel Avocat & Procureur qu'il plairoit à ladite Cour, par l'avis deſquels ledit Alexandre agiroit & feroit toutes les procedures. Les repliques dudit Alexandre & conſors ſervans de défenſes à ladite demande incidente, & contenans auſſi leur demande incidente, à ce que les Arreſts par eux obtenus, & notamment celuy du 22. Avril dernier ſeroient declarez communs avec ledit Cornet & conſors, & avec leſdits locataires. Appointement à mettre & productions des parties. Concluſions du Procureur General

AAAaaaa iij

du Roy: Tout conſideré, ladite Cour a ordonné & ordonne que ſur ladite demande incidente contenuë aux déſenſes du 17. Iuillet, les parties conteſteront plus amplement dans quinzaine, écriront & produiront, bailleront contredits & ſalvations dans le temps de l'Ordonnance. Cependant ſeront les Lettres Patentes d'union des Colleges de Boncour & Tournay au College de Navarre, Arreſt de verification d'icelles & autres donnez en conſequence, executez ſelon leur forme & teneur, à la charge de payer audit Alexandre la ſomme de ſix cens livres de penſion par chacun an, & de luy fournir logement competent, conformément à l'Arreſt du 18. jour d'Aouſt 1646. entretenir & reparer les logis & bâtimens. Et en conſequence ſur les demandes dudit Alexandre a mis & met les parties hors de Cour & de procés, ſans dépens. Fait en Parlement le 15. Avril 1654. Collationné.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 5. Aouſt 1654.

ENTRE *Maiſtre Iean Alexandre, Principal du College Noſtre Dame d'Arras, dit Tournay, Adrien Droüard, Albert Doremieux, Charles Ioui, & autres Bourſiers dudit College, originaires de la ville & Dioceſe d'Arras, païs d'Artois, demandeurs en requeſte du 26. Mars dernier, d'une part: Et Maître Nicolas Cornet, Grand Maiſtre du College de Navarre, Pierre le Coq, Proviſeur, Denys Guyart, Procureur de la Communauté des Docteurs, les nommez Guiſchard, Davollé & conſors, Richard Smith, Guillaume Cliffort, & autres locataires des maiſons & lieux dépendans & appartenans audit College de Tournay, défendeurs, d'autre. Et entre ledit Alexandre & conſors, demandeurs en requeſte du 5. May dernier, d'une part, & leſdits du College de Navarre, défendeurs, d'autre. Veu par la Cour ladite requeſte dudit Alexandre & conſors du 26. Mars dernier, à ce que les Preſtres Anglois nommez François Campion & autres Artiſans, locataires des maiſons & lieux dépendans dudit College de Tournay, fuſſent tenus ſortir dudit College, & vuider d'iceluy dans huitaine; ce faiſant, condamnez avec ledit Cornet & conſors rendre & reſtituer audit Alexandre les clefs des*

Digitized by Google

grandes portes dudit College & des Chapelles & autres lieux d'iceluy, pour y rétablir le ſervice divin & la diſcipline ſcholaſtique, & payer les loyers qui ſont dûs depuis le trouble fait audit Alexandre & conſors, ſans prejudice des reparations & reſtitution de fruits. Défenſes deſdites Communauté & Docteurs de Navarre. Appointement à mettre. Production deſdits Alexandre & conſors & deſdits Communauté & Docteurs de Navarre. Sommations de défendre, & produire par leſdits Smith, Cliffort & autres locataires des maiſons & lieux dudit College de Tournay. Ladite requeſte dudit Alexandre & conſors dudit jour 5. May dernier, à ce qu'ils fuſſent receus oppoſans à l'execution de l'Arreſt du 15. Avril dernier; faiſant droit ſur ladite oppoſition, il fuſt ordonné que les Arreſts des 8. Octobre 1625. 16. Iuillet & 3. Aouſt 1627. 24. Fevrier & 22. Avril 1636. 27. Octobre 1643. 27. Octobre 1645. 28. Iuin 1646. 24. Octobre 1648. 9. Decembre 1649. & 22. Avril 1653. ſeroient executez ſelon leur forme & teneur; ce faiſant, que ledit Alexandre & conſors ſeroient maintenus en la poſſeſſion & jouiſſance dudit College de Tournay. Enjoint auſdit défendeurs de vuider d'iceluy, & en payer les loyers; autrement permis audit Alexandre & conſors de faire mettre leſdits meubles ſur le carreau, avec défenſes auſdits défendeurs de ſe ſervir des Lettres de reünion par eux obtenuës, verifiées en la Cour le 14. Decembre 1639. comme nulles & revoquées. Exceptions des défendeurs. Appointement à mettre, & joint. Productions des parties. Sommation de défendre par leſdits défendeurs, & le rapport du Conſeiller commis ſur leſdites requeſtes, pour parler ſommairement aux parties. Concluſions du Procureur General du Roy: Tout conſideré, ladite Cour a debouté & deboute ledit Alexandre & autres demandeurs deſdites requeſtes; fait défenſes audit Alexandre d'intenter à l'avenir aucune action contre les défendeurs, ſans l'avis de Maiſtre Iean Marie l'Hoſte, Avocat en ladite Cour; condamne leſdits demandeurs és dépens taxez à ſeize livres pariſis. Fait en Parlement le 5. Aouſt 1654. Signé, DU TILLET.

Digitized by Google

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 7. Septembre 1657.

VEu *par la Cour la requeſte preſentée par la Communauté des Docteurs en Theologie de la Maiſon de Navarre établie és Colleges de Boncour & Tournay, à ce que pour les cauſes y contenuës il fuſt permis aux ſupplians, outre les quatre mille livres par eux empruntez, ſuivant l'Arreſt du 20. Iuillet mil ſix cens cinquante-quatre, & les deux mille livres empruntez encore de Maiſtre Iean Obry, Treſorier de l'Egliſe de Beauvais, pour la conſtruction des baſtimens du College de Tournay, d'emprunter encore juſqu'à la ſomme de ſix mille cinq cens livres en principal en conſtitution de rente, pour payer les ouvriers qui ont travaillé à la refection du comble dudit College, rupture des tuilles & poutres, & vitres caſſées par la chûte dudit comble, & autres ouvrages, au payement deſquelles ſommes & arrerages de rente, il leur ſeroit auſſi permis d'hypothequer les revenus deſdits Colleges & tous les baſtimens en dépendans. Veu auſſi ledit Arreſt, contracts, & autres pieces attachées à ladite requeſte. Concluſions du Procureur General du Roy: Tout conſideré, ladite Cour a permis & permet auſdits ſupplians, outre leſdits quatre mille livres, & deux mille livres par eux empruntez, emprunter encore juſqu'à la ſomme de ſix mille cinq cens livres en principal en conſtitution de rente, pour payer les ouvriers qui ont travaillé à la refection du comble dudit College, rupture des tuilles, poutres & vitres caſſées & autres ouvrages, au payement deſquelles ſommes & arrerages de rente ſeront affectez & hypothequez les revenus & baſtimens dudit College, & ſeront les contracts de conſtitution de rente paſſez en preſence du Subſtitut dudit Procureur General. Fait en Parlement le 7. Septembre 1657. Signé,* GUYET.

Extrait des Regiſtres de Parlement.

Du 14. Septembre 1663.

VEU *par la Cour la requeſte preſentée le dix-ſeptiéme Aouſt dernier, par les Grand Maiſtre & Communauté des Docteurs en Theologie de la Maiſon de Navarre, établie és Colleges de Boncour & Tournay unis audit Navarre, contre Maiſtre Iean Martini, défendeur, à ce que les ſupplians fuſſent receus appellans de l'Ordonnance & permiſſion de ſaiſie obtenuë du Lieutenant Civil au Chaſtelet, ou Lieutenant Particulier, par ledit Martini le quatre deſdits mois & an, & des ſaiſies & arreſts faits en conſequence le ſeptiéme dudit mois entre les mains de leurs locataires & debiteurs, & de tout ce qui s'en eſt enſuivi; tenus pour bien relevez: permis faire intimer en ladite Cour ledit Martini, que ſur leſdites appellations leſdites parties auroient audience à tel jour qu'il plairoit à la Cour ordonner. Et cependant, ſans prejudice des droits des parties au principal, & pour éviter le deperiſſement deſdits loyers, & l'inſolvabilité des debiteurs deſdits ſupplians, & par proviſion, à leur caution juratoire, main-levée leur fuſt faite deſdites ſaiſies & arreſts: ordonné que leurs debiteurs leur payeroient ce qu'ils doivent, à ce faire contraints: quoy faiſant, ils en demeureroient bien & valablement déchargez: ſur laquelle requeſte auroit eſté ordonné que les parties parleroient ſommairement à Maiſtre Henry de Refuge, Conſeiller du Roy en ladite Cour. Appointement à mettre par defaut. Production deſdits demandeurs. Sommations de défendre & produire par ledit défendeur. Oüi le rapport dudit Conſeiller commis: Et tout conſideré, ladite Cour a receu & reçoit leſdits ſupplians appellans, tient iceux pour bien relevez, leur permet faire intimer qui bon leur ſemblera: Ordonne que ſur l'appel les parties auront audience au premier jour; & cependant, ſans prejudice des droits des parties au principal, & par proviſion, fait main-levée des ſaiſies faites és mains de leurs locataires & debiteurs à leur caution juratoire: ordonne que leſdits locataires & debiteurs vuideront leurs mains de ce qu'ils doivent; à ce faire contraints: quoy faiſant, déchargez. Fait en Parlement le quatorziéme Septembre mil ſix cens*

ſoixante-trois. Et ledit jour eſt comparu Maiſtre Louis Pigis, Procureur en la Cour, lequel en vertu du pouvoir à luy donné, a fait les ſubmiſſions, & éleu domicile en ſa maiſon à la Montagne Sainte Geneviéve, Paroiſſe Saint Eſtienne du Mont. Signé, DU TILLET.

SUMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

CAUTUM eſt auctoritate Regis, ne quis in ipſius Regno, aliiſve locis ejus ditioni ſubjectis, intra annos quindecim a die publicationis exemplarium numerandos, librum qui ſic inſcribitur: JOANNIS LAUNOII *Conſtantienſis, Pariſ. Theologi, Regii Navarræ Gymnaſii Pariſienſis Hiſtoria;* abſque Viduæ EDMUNDI MARTINI, Pariſienſis Typographi, in cujus gratiam toto hujuſce Privilegii jure ſuo ceſſit idem Auctor, permiſſu excudat, aut vendat. Qui ſecus fecerit, mulcta ei indicta, prout amplius in ipſo Diplomate regio continetur, dato apud Sanctum Germanum in Laya, die 13. menſis Maii anni *1677.* & ſignato de Mandato Regis, DESVIEUX, atque in Acta Typographorum Pariſienſium relato die 3. menſis Junii ejuſdem anni a DIONYSIO THIERRY, Syndico.

PARISIIS,
Excudebat GABRIEL MARTINUS, via Jacobæa, ſub Sole aureo.

M. DC. LXXXII.

Digitized by Google

Digitized by Google